

égi
Magyar
Költők
Tára

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVII. SZÁZAD
13.

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA

XVII. SZÁZAD

13.

SZERKESZTI:

STOLL BÉLA

1. A TIZENÖTÉVES HÁBORÚ, BOCSKAY ÉS BÁTHORI GÁBOR KORÁNAK KÖLTÉSZE
2. PÉCSELI KIRÁLY IMRE, MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN ÉS NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS VERSEI
3. SZERELMI ÉS LAKODALMI VERSEK
4. AZ UNITÁRIUSOK KÖLTÉSZE
5. SZOMBATOS ÉNEKEK
6. SZENCI MOLNÁR ALBERT KÖLTŐI MŰVEI
7. KATOLIKUS EGYHÁZI ÉNEKEK
8. BETHLEN GÁBOR KORÁNAK KÖLTÉSZE
9. A KÉT RÁKÓCZI GYÖRGY KORÁNAK KÖLTÉSZE
10. AZ 1660-AS ÉVEK KÖLTÉSZE
11. AZ ELSŐ KURUC MOZGALMAK KORÁNAK KÖLTÉSZE (1672–1686)
12. MADÁCH GÁSPÁR, EGY NÉVTELEN, BENICZKY PÉTER, GRÓF BALASSA BÁLINT, LISTIUS LÁSZLÓ, ESTERHÁZY PÁL ÉS FRÁTER ISTVÁN VERSEI

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA

XVII. SZÁZAD

13.

SZENTPÁLI N. FERENC, FELVINCZI GYÖRGY,
PÁPAI PÁRIZ FERENC ÉS
TÓTFALUSI KIS MIKLÓS VERSEI

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:

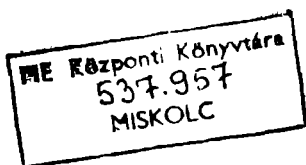
VARGA IMRE

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST
1988

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

*Megjelent a „Kulturális történelmi emlékeink feltárása,
nyilvántartása és kiadása” program támogatásával*

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda főigazgatója
A szerkesztésért felelős: Nagy Tiborné — Műszaki szerkesztő: Kozma Anikó
HU ISSN 0324 - 2323

Terjedelem: 63 (A/5 (v))+16 oldal melléklet

87-5829 — Szegedi Nyomda, Szeged
Felelős vezető: Surányi Tibor igazgató

ISBN 963 05 4825 9

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1988 · Varga Imre

Printed in Hungary

SZENTPÁLI N. FERENC

1.

[SPECULUM CONSUEUDINIS
IMAGO VERITATIS VERITAS IACET OMNIS]

1. *Igen közel vagjon az utolso orank,
Majd el jo itilni amaz igaz birank,
Meg is tsak ugj elünk, mintha mind jól volnank,
Nem jut az eszünkbe, hogj jora fordulnank.*
- 5 2. *Kiki kedve szerent eli tsak vilagat,
Nem hadgja el mulni hejaba viragat,
Mint vizet ugj isza az vilagnak jovat,
Hogj fenn lattya, örül, ragjogo tsillagat.*
- 10 3. *Oh veszedelemre rohant esztelenség,
Szabadoson elő te nagj erőtlenség,
Talpig bünbe merült oh nagj szemtelenség,
Talam azt itiled, hogj nem lát az fölseg?*
- 15 4. *Mindent lat igazan, s. igazan is itel,
Csaszár, kiraly, papa, grof vraktól nem fel,
Ez az vilag tüzzel meg ég, s. meg is nem fel,
Illy iszonyusagban szived hát mit remel.*
- 20 5. *Mert az utan visznek kemeny szamadasra,
Cselekedetidnek meg visgalasara,
Nem engednek napot az apellalasa,
Sententiat mondnek füled hallattara.*

6. *Bakoktól el valnak külön ott az juhok,
Jambortalanoktól távoznak jamborok,
Az reszegesektől tisztak és józonok,
Meg külömböztetnek joktól az gonoszok.*
- 25 7. *Kik példason elnek, boldogságba mennek,
Orokkos tarsakkal, Kristussal örülnek,
Kár, bu s. ellensegtől, halaltól nem felnek,
Mert örök életnek örökösi lesznek.*
- 30 8. *De az kiknek nevek nints elők könyveben,
Kik vissza fordulva eltek életekben,
Reszetlenek lesznek az boldog örömben,
Be vitetven lesznek pokolnak tüzeben.*
- 35 9. *Ki miatt szememből könyvem majd ki tsordult,
Hogj lelkek az jorol már gonoszra fordult,
Meg avult gonoszban testek is el borult,
Meg is nem erzi, hogj sorsa illy nyomorult.*
- 40 10. *Azert hogj mindenik vetkit ki mondhassam,
Pennám azert fogtam, hogj azt le irhassam,
Az te szemeidnek lattara adhassam,
Es azt bizonyossággal teneked hadhassam.*

ALLOCUTIO AD HUNGAROS

11. *Magjarság, meg eddig tied az regimen,
De feloled rosztat mutogat az omen,
Hogy roszul tanultal, leszen majd examen,
Nem tudom, honnét jö te neked solamen.*
- 45 12. *Erös vég varaid mind masoknal vadnak,
Ki kezedben van is, nem tudom mint vadnak,
Talam azokbol is tsak hamar ki zárnak.
Hat mit remelsz? A te gjermekid mit várnak?*
- 50 13. *El hadtad az Istent, vilagot tsak eled,
Szentseges törvenyet semmiben sem feled,
Lelked rut fekelyet bizonynyal nem erzed,
Hogj el hadtad Istent, ő is el hagj teged.*

- 55 14. *Nints olly nyelv, ki böltsön elő számlalhatná,
Kevelyseged mint van, azt ugy ki mondhatná,
Vilag eleiben rutsagod adhatna,
Elme is nintsen olly, az ki meg foghatna.*
- 60 15. *Gögös vagj, kevely vagj, akaratod is nagj,
El romlott orszagod, még is oly fennen vagj,
Az spitzzen vagj, meg is batorsagod oly nagj,
Nem tudom, dolgodban kitsoda az hadnagj.*
16. *Igassag te tölled el költözött regen,
Hajleka nints közted, szállasa az egben;
Hamissag vett erőt az el fordult elmén,
Jot nem látz, mert halyog vagjon szemed fenyen.*
- 65 17. *Hamisságban élni ugyan gyönyörködöl,
Fenyeköntösödben garral gögösködöl,
Hogy másnal szebbecken lephess, erőlködöl,
Ha fednek vagy intenek, azon berzenkedel.*
- 70 18. *Beszededben vagyon nagy tökelletlenség,
Tragarság, latorság, tsufos szemtelenség,
Derek dolgot nem szol iffiu, sem az venség,
Felső s- alsó rend közt van rendeletlenség.*
- 75 19. *Nemes, paraszt s- szolgál az mint elhet, csak éll,
Mindent példáiával gonoszra ösztökél,
Edgyik az más után szüntelen keleptzél,
Es ha törben eythet, eles késsel metél.*
- 80 20. *Huz, von, praedal, koborl, teszen, a' mit tehet,
Hamissan ragadoz, veszen a' mint vehet,
Potentialat patrol mind addig, mig lehet,
Kinek mikent tezik, mindent csak ugy követ.*
21. *Nints nalla senkire istenes tekintet,
Eözvegyet és árvat sanyargat, veszteget,
Jövevent ha kaphat és jobbagya tehet,
Mint ökrét ugy haytya, vagy inkab, ha lehet.*

58 II [A romlott szóban javítgatás van.] 66 II (Te) Fenyek 68 II peszterkedel 70 II Tragarsag
gjakorta tsufos 71 II sem venség 72 II mertekletlenség 74 II Minden 77 II praedal kapar 78 II viszen
az mit vihet 80 I tezik II Vagjonat mint szerzi nints arra tekintet 84 II ugj tartya

- 85 22. Az szegény koldushoz irgalmatlan s- kevély,
Mint amaz kemény föld, kit meg aszalt nap feny,
Alamisanajokhoz nintsen soha remény,
Tanáts kerdeniis bar hozzaja ne meny.
- 90 23. Ha tanacsot adnak, tallert adgy érette,
Az közben járonak arany az gyeplője,
Ezek nélkül nintsen kormányos mestere,
Arany, nem igasság, hamisnak mentője.
- 95 24. Eredgy, legy orr gyilkos, lopo és parazna,
Hamissan esküvő, lator és garázda,
Bár fel iteltessel az akasztófára,
Meg szerzik dolgodot pénzert, meny dolgodra.
- 100 25. Semmire egyebre, tsak pénz gyüytteni jok,
Ha hallyák parasztnak hogy penze vagyon sok,
Fogást fognak ahoz, kerengik mint sasok,
Aszt ki sijak riják, addig korrog hasok.
26. Ha bö buzajok van, vekat kissebbitik,
Ha modgyát tanallyak, árrát öregbitik,
Büdös borokotis jobbagyokra vetik,
Ki ha el nem kélis, az árrát meg veszik.
- 105 27. Mint jámbornak hogy sok eö nyomorgatoja,
Ugy gyilkos latornak vagyon part tartoja,
Csak sok pénztől legyen dombos az pungaja,
Az lopot akasztyak csak érszeny szájára.
- 110 28. Nagy dolgok lopoy szabadosson iárnak,
Kis dolgok lopoyt tömleczben be zárnak,
A' kik szabadulást onnet nemis várnak,
Azoknak testekkel hizodnak az varjak.
- 115 29. Haboruság szerző az bekességesen,
Akaratos, kevely az sziligy tsendessen,
Az hamis és alnok az igaz emberen,
Bolond uralkodik az elmes eszesen.

86 II kit meg asztat [!] 87 II Alamisanajadoz [!] nintsen semmi 93 II Meny el 94 II garazna 96 II szerzik eleted 98 II vagjon hogj penze sok 99 II fognak arra 102 II Ha pediglen lehet árrát (kisseb) 104 II Az ha el 105 II Mint az jamboroknak sok sonyorgatasa 106 II gonosz latroknak vagjon part fogasa 107 II penzel 108 II El mehet maszor is (az) lo lopogatasra 109 II lopoi vigan vralkodnak 110 II Kis marhak 111 II onnan 112 II hizlalodnak varjak 115 II Hamis tsalard alnok

30. Ha ki az kiralynak vagy tisztnek panaszol,
Kiktől hogy sok gonoszt szenved, azokra szol,
Azok miá még töb nyavalyaja omoll,
120 Meg szidgyak, és sokszor meg üttik jól hatul.
31. Mert ha barsonya nints, mellyet elől nyuytson,
Bora nints hordoival, kit ayandekozzon,
Sem arany, sem taller, kivel szemet dugjon,
A'kit prokatorul szemellyeben hadgjon,
- 125 32. Füle hallásara meg leszen válassza,
Nagy fennyen az deak kialtya, s- olvassa,
Rövid nap eő dolgat neis halogassa,
Arra rendeltetett emberünk meg lattya.
- 130 33. Ohajtván emlittyük reghi Mattyas kiralyt,
Országaban mindent ki titkon meg probalt,
Ha kiknek tisztekben lelt hibas akadalt,
Arra mindgyart igaz büntetéstis tanált.
- 135 34. Mentől alab esött orszagunknak sorsa,
Kiraly, ur és nemes magat fellyeb tartya,
Mint kecske, ki farkat egyenessen tartya,
Az eő büszkeséget mindennek mutattya.
- 140 35. Mint az kiraly, förend ám ugy fenyesködik,
Mint förend, az nemesis ugy tollaskodik,
Mint nemes, az loföis ugy berzenkedik,
Parasztis rendinel fellyebb emelkedik.
36. Holot nagy vetekben vagy kitsin magjarság,
Lát minden dolgokot mennyei j meltoság,
Ki ellen nem alhat bölts tanats, okosság,
Istentől küldetik rad bünért poganyáság.

118 II Az kiktől sok **119** II nyavalyaja hatol **120** II szidgyak azt sokszor s. megis útik hatul **121** II elő adgjon **123** II Aranya tallera nintsen mellyet nyitson [!] **124** II procatornak **127** II Bajos nehéz dolog most nints idő arra **128** II Az tanáts erette magat el nem rontja **130** II titkon ki mindent **131** II Ha valamely tisztet vetkesnek observalt **132** II Kemény büntetéssel ellene advertalt **134** II Urasag es nemes magat fellyeb tójjá **136** II Az ő boszítsegit! **137** II Mint kiraly az fő rend most ugj **138** II az nemes tollason öltözik **139** II Mint nemes paraszt is cziprán peszterkedik **140** II Koldus is **141** II Ez az kitsin nemzet magjarsagnak kepe **142** II Igaz festekekkel ki rajszolt moresse **143** II Mely nem él sokaig mert az természeté **144** II Igen meg változott s. nints az regi szine

AD SICULOS

- 145 37. Oh nyavalyás szekely, bizony teged szánlak,
Mert fő s- vice tiszték az hatadon szantnak,
Pharaho szolgálj sár gyurással bantnak,
Tegla csinálással az pallerok rontnak.
- 150 38. Mert szinten utolsó spicen vagj s- jutottal,
Nagy nyomoruságra elsőktől hanyattal,
Neha nyavalyadon bankodol s- bankottal,
Moyses s- Aron által nem szabadulhattal.
- 155 39. Szabadságnak csak az palastyát viseled,
Sovany földeijdet nagy panasszal éled,
Huzas s- vonás miat Istened sem feled,
Tiszték úgy rád ültek, bánattal szemléled.
- 160 40. Immár nagyobb részed jobbagyságra szorult,
Negy veka buzaert nagy insegben borult,
Ket s- három forintert csak a' sok nyomorult,
Mustra, ho penzéert ket százis el korult.
41. Hat az, ki bitangot jól nem fizethetett,
Kaszálással estig nem kedveskedhetet,
Roka börrrel tiszt házához nem mehetet,
Vonz az ily magához igen nagy inseget.
- 165 42. Mert szép szabadságból esett az fogságban,
Bosszut üsztek rayta, s- verték kalodában,
Mind addig tartottak az rabok házában,
Miglen jobbagj lantzot vetettek nyakaban.
- 170 43. Ha peniglen vagjon, ki magát birja, oly,
Hogj ha ládájában vagjon egy kis sámoly,
Azon vadnak bizony, hogy abban essek moly,
Buzaert földében terjen ismet konkoly.

147 II Szantas s. kaszalasra s. aratasra hajtnak 148 II Joakarantnak mondják s. megis meg dullanak
149 II Már 150 II hanyodtál 151 II Noha 154 II sok panasz közt 156 II Tiszték miatt mented banattal
belleted 158 II buzaert sok 159 II sok a sok 160 II Mas pediglen hízik ki az előtt koldult 163 II Tiszt
házához roka börrrel 164 II Vont az ő magára igen nagy esetet 166 II Buszut tettek 169 II Ha vagjon
pediglen 172 II földiben térjen azert

44. Hadakozó székely keves vagyon immár,
Mert jobbaggyal tölt meg minden székely határ,
175 Az tiszt eö közöttök igen igen kajtár,
Kit miben eythet, nem kell ide több tatár.
45. Ha valahonnet egy phoenix tamadhatna,
A'ki sok rossz tiszttől jobbágot foszthatna,
180 Szabadsággal szekelt meg ayandekozna,
Gondolom, Istennek azon hálat adna.

AD SAXONES

46. Masodik regiment a' szászokra irjak,
Mert sok erőseget s- az penztis eök birjak,
Ha tatartól felnek, magok várban zarjak,
Meghis lövöldözik, ha ostrommal vijak.
- 185 47. Dicserem ezekben én az edgyességett,
Egy más közöt való sziligy emberseget,
Ritkan latnak köztök undok gyűlölseget,
Ha tavul laknakis, látz köztök egy lelket.
- 190 48. Ha valakit pedig törvény nélkül bantnak,
Nemes vármegyére ök nem halogatnak,
Szekekről táblára ök nem appellálnak,
Halogatas nélkül sententiat mondnak.
- 195 49. Igasságos törvényt mindeneknek mondnak,
Amaz rabulaknak tallért eök nem adnak,
Sem szekeret saytal, buzával nem raknak,
Hogj prokatoroknak házokhoz hordgyanak.
- 200 50. Nints ott hamis mentség: nemes ember vagjok,
Nemzetsegim nemes, nemzetsegek nagjok,
Mit gondolok veled, raytad én mit adok,
Paraszt vagj te, s- neked törvényt nemis állok.

176 II miben elerhet nem kell ott más 178 II Az ki új életet ezen népnek adna 179 II (Szab) Regi szabadságát még visszahozhatna 180 II Ugy bezzeg mint regen job szívvvel harczolna 182 II Mert az erőseget s. az penzt mind ök 183 II Hogy ha ellenség jó 186 II szelid tsendesseget 187 II latunk 188 II tavul vadnak is latz benne egj 189 II törvény kívül 193 II Minden directiot igen jól folytatnak 194 II Törvény s. igazságot tallért ök nem adnak 195 II Szekeret buzával sem saytal nem 196 II Melyet az fő tisztek hazához 198 II Az én nemessegem s nemzetsegim nagjok 199 II read én mit hajtok

51. Szegennek s- boldognak mind egy az törvénye,
Nagy urnak és gurnak a' mit mond az nyelve,
Meg hallják és törvenyt mondnak tsak érdemre,
Nemis neznek ebben semmit ök személyre.
- 205 52. Tsak hogy raytok igen sok az huzás vonas,
Sok giz gaz nemesnek valo postalkodas,
Dali kóborlóknak sűrű gazdalkodas,
El viselhetetlen raytok az adozas.
- 210 53. Ki miat sok falut immár pusztan láthatz,
Nehult penig könnyen embert meg szamlalhatz,
Kösztök sok sohaytast s- foháskodast halhatz,
Sok pusztá kö házat közöttök mutathatz.
- 215 54. Föld var Barczaságon mayd pusztaságra jut,
Medgyesnel Paratély emberektől pusztult,
Apoldra szász helyet sok oláság todult,
Besztercze feléis sok maydon arra jutt.
- 220 55. Ki beszélhetetlen dolog, az az nemzet
Hogy sok gondgya miat tsak hogyis evezhett,
Kire sok költséget hozá nemes nemzet,
Kegjes ember ráyok siro szemmel nezhett.
56. Sok szőlököt kapal, de borát más issza,
Fele árrán ura hordostol el vonsza,
Raytok sokat huz, von, semmit nem ad vissza,
Torkát nem töltheti sem Duna, sem Tisza.
- 225 57. Nem penzert, sem borért, rollatok eszt irám,
De hogj sok sanyaru dolgotokot látám,
Jo indulatomból raytatok szankodám,
Es emlekezetre értetek eszt hagjam.

202 II az mint szol 203 II Meg halgattyak s. törvenyt tesznek az 204 II Nem is igen neznek ök ebből
205 II ő közöttök sok 206 II nemesnek sok az 207 II Minden katonának gyakor 210 II Nemely
helyen pedig könnyen 213 II közöttök szamlalhatsz 214 I emberetől II emberektől 218 II [a 219.
sorként] Nincsen arra gondja csak alig 219 II [a 218. sorként] De annyi költséget hoz ra 222 II el
vonnya 225 II penzert vagi kencsert 226 II sok nyomorult 227 II rajtok szanakodam 228 II Jo
emlekezetre ezt ti nektek

AD VALACHOS

- 230 58. Te rollad mit mondgyak Dacusoknak fattya,
Istentől el fayult oláság magzattya,
Ki az Havas allyát maganak foglalta,
Trajanus Erdelyből ki nem pusztithatta?
- 235 59. Sok latorsagidot ki mondhatná elő,
Ha nyelve Cicero volna, venne elő,
Még sem szamlálhatna bőségesen elő,
Sem kez olyan nintsen, ki irhatná elő.
- 240 60. Sok fő rendet, nemest már ki irtottatok,
Gazdagot és szegént meg fullasztottatok,
Uraknak házakot tü fel praedaltatok,
Jeles embereket sokat fogyattatok.
- 245 61. Sok fő asszonyokot hadtatok tü árván,
Urokot meg ölvén, penzeket praedálván,
Urokkal szolgakot mind fel meszarolvan,
Szép maradvanyokot siralomra hagyván.
- 250 62. Járd meg ez nemzetnek faluját, hol lakik,
Gazdag, dus eö kösztök elégh tanaltatik,
Kevés vagjon olly, ki felől mondathatik,
Ez iffiuságában jámbornak tudatik.
- 250 63. Hanem az, ki gazdag, a' nagyobb lator volt,
Hogy latorság mia még fel nem akadot,
Erte nemes ura ispánnak sokat szolt,
Sokaknak gratia levelet irtak volt.

229 II Hat rollad 230 II el fajult vilagnak moslekja 233 II latorsagidot; ele 234 II Ambar ha Cicero nyelvet venne ele 235 II Minden gonossagot rakna egymás melle 236 II Meg is erkölsödöt nem zamlalna ele 239 II Arust s. kereskedöt sokat fogjattatok 240 II Meg egy mas között is nintsen latorsagtok 242 II meg ölvén kentseket 243 II [A 244. sor.] Egesz maradvanyit 244 II [A 243. sor helyett:] Nints hozzá hasonló sem erdön sem pusztan 245 II faluit 246 II dus közöttök 247 II Noha az munkaban ö nem serenkedik 248 II (de ros z ke) De ragadománybol meg is jól lakozik 249 II Közt ök ki gazdagab az 250 II Tolvajtsaga mia eddig hogj meg nem holt 251 II Jutot az ispanynak ok arany ezüst folt 252 II Noha affelekert megörült! mar sok bolt

- 255 64. De az mellett kösztök utat álló lator,
Számptalan sok vagjon, fegyveres és bátor,
Még his az aranyat fitető prokator,
Mellette fel álván, aszt mongya: nem lator.
- 260 65. Azon kívül ökröt lopnak s- teheneket,
Még meg válogattyák amaz szép szökéket,
Ha el nem adhattyák, le vonnyák bőrököt,
Igy emesztk kárral szegeny embereket.
66. Mind egy s- mind más keppen másoknak tesznek kárt,
Mert a lopot marha nyomaert más határt,
Ha ki nem adhattyák, meg fizetik az kárt,
Mind csak jámboroknak eö latorságok árt.
- 265 67. Merö álnoksággal meg rakodot nemzett,
Kit az joság nélkül rutt gonosság vezet,
Ha kinek nyelvere kent egy-egy kis mezet,
Az gyomrának adot lántsa ellen mérget.
- 270 68. Isten ismereti nincsen elmejekben,
El fordult itelet vagyon értelmekben,
Se ispany, se kiraly, se ur nints Erdélyben,
Ki meg zabolazna tselekedetekben.

AD HUNGAROS ADVENAS

- 275 69. Bezzeg ros szablyaja volt Ali bassának,
Uttyátt be nem vágta Erdely országának,
Ne jöhettek volna latnia hazanknak,
Lakták volna földet bár Pannonianak.
- 280 70. Mert mikent szu az fát meg örli magában,
Mint sáska gabonát meg arattya nyárban,
Ugy fogyattad te meg Erdelyt bay vivásban,
Veszedelme voltal az pelda adásban.

253 II Ritka ki közöttök vagy or vagy nem lator 254 II Téli nyárban teli velek minden bokor 255 II arannyal fogadot 256 II Bizonyítja nagyon hogj igaz es jambor 257 I sok ökröt [A szótagszám miatt jav.] II Hát lovat s. ökrököt s. köver teheneket 258 II Menyt lopnak s meg meg választják ezeket 259 II nem hajthattak 260 II. s. úgy emesztk karral a sok szegenyeket 262 II nyomával 263 II Fel jarnak s. az falu fizeti meg az kárt 264 II Szegenynek gazdagnak egyenlo keppen árt 265 II Minden gonszsággal 266 II Kit felelem nélkül az gonosag 267 II Soha az betsület vele nem tart kezét 268 II Leg job tarsanak is mereggel ad mezet 270 II Minden idvessege all csak az egy böjtben 271 II Sem kiraly sem ispany sem 274 II Hogj be nem vágta utyat ez orszagnak 275 II Nem jöt volna annyi seprője Panonnak 276 II Laknia ez földet karara magunknak 277 II Mert mint a 279 II fogjatta e meg Erdelyt a josagban 280 II Veszét erköltsenek pelda adasaban

71. Dicséred mindenha szép laktad földedett,
Emlegeted földi sok jövedelmedet,
Szajaddal suhaytod kies helyeidet,
Számlalod sok titkos buza vermeijdet.
- 285 72. De szajadban mint van, szivedben ugy nintsen,
Vissza mehetz, aytod nem jár lantz kilintsen,
Bizony nem valtand el dolgod sok kintsen,
Az Varkutz udvara mindenteknek keszen.
- 290 73. Istentelenseged hayta ki helyyedből,
Még h sem sokat vett ki te gonosz veredből,
De nem hagyhatz hatra lator erkölczödből,
Ugyis lesz, migh lelked ki nem fut testedből.
- 295 74. Mikor ide jövé l, akkor roncs valál,
Ruhádban jo foltot a' szabo nem talál,
Szemedből néz vala ki a' sárga halál,
Az erdelyi czipon már meg hizlaltattal.
- 300 75. Petresellyemben nött fel jo teies anyád,
Ne fely hogy meg szüküly, kapitanyod Árpád,
Az praerogativat Erdelyben el kapád,
Buzáiát es borát magadnak foglalád.
76. Nem jo volna fiak kenyerét el venni,
Az Ur Christus modgya: az ebeknek vetni,
Jo az jámborokkal jo kenyeret enni,
Nem jo gonoszokkal egy kunnyoban lenni.
- 305 77. Ki voltal hazádban, füleynk hallottak,
Nallunk ki vagj mostan, szemeynk jol láttyák,
Mert miattad hazank romlania szannyák,
Kiert könnyhullástol magok nem ohattyák.

281 II Ditsiri sok keppen gazdag lakta foldet 282 II Szamlallya termeset s. az sok vetemenyet 283 II Nagjon sohajtozza siros s. marhas helyet 284 II Szamlallya gabonas titkos sok rejteket 285 II De mint szájában van sziviben 286 II Visza menetelre ajto zarva nintsen 287 II Az Varkolts udvara mindenkor van keszen 288 II Meg sem küldhetned ki akár mely sok kentzen 289 II Mint az rosta az gazt ki (sokta) hanya edenyből 290 II Ezek is szorultak ugj ki ős helyekből 291 II De nem szorultak ki gonosz erköltsökből 292 II lelkek ki szalad testekbol 294 II Fontos köntösödön nem vala rokamál 296 II czipón bezzeg jol meg hizál 297 II Juh szerdeken nött fgel jo tejes az anyad 298 II meg szükül tsakos [!] gagjas apad 300 II Sokak bor buzajat magadnak kaparád 301–304 II [Hiányzik.] 306 II szemek is 307 II Füstös kunnyod helyett épültek palotak 308 II Tókany helyt is hagnak asztalodra zsúfák

- 310 78. Istentelenségért hazád iteltetet,
Kegjetlenségéért népe ki veretett,
Ki keresztyéneknek nyelvel nevesztetet,
De nevéhez illő gyümölcsöt nem termet.
- 315 79. Gjikost hogy mentettel, lelked majd el szárat,
Hagy parazna lator, melledted megh maratt,
Huzo, vono, foszto, ki praedajért fáratt,
Minden gonoszságnak vere hol el áratt.
- 320 80. Hogy ha Diogenes hozzád el ment volna,
Embert bár gyertyával ott kereset volna,
Nem hiszem, hogy kegyest sokat tanalt volna,
Noha embereknek száma ott sok vala.
81. Kevely kegyetlenek az ott uralkodok,
Irigyek, gonoszok, buja hivalkodok,
Kész kenyeret evő, zaballo, tobzodok,
Hasartosok inkább, s más jovaijn hizok.
- 325 82. A' szu amaz nagy fát úgy meg nem emeszti,
Az moly a' szép köntöst úgy nem vesztegeti,
Nedvesseg az ruhát úgy meg nem senyveszti,
Rossz példa adasod mint Erdelyt meg veszti.
- 330 83. Pannoniabol jöt amaz ördög atta,
Eördög atta lelkü Luciper fayzattya,
Irtoztato szokkal Istent karomollya,
Kiben vagjon szentség, aszt rettegve hallya.
- 335 84. A' Szent háromságra ezerszer esküszik,
Egy igaz Istenről nemis emlekezik,
Közben járorolis ő el feletkezik,
Azokat, kik vallyak, kövekkel kövezik.
- 340 85. Az egy igaz Isten előtt nem szalatz el,
Ha felyhőben reytedis te magadot el,
Ám bár földnek tullyán s- viznek evezhess el,
Az Urnak angyali ottis keresnek fel.

309—328 II [Ezek a sorok hiányoznak.] 329 II Te-altalad jöt be az az 330 II Minden karomkodas
otsmany s. dühös szitka 331 II isten karomlása 332 II Mind égne és földnek gaz atkozodása 334 II
Anyat lelket testet mind egiben keverik 335 II Nem is szolhat szoban ha nem elegendik 336 II
Ördög kutya díszno s. mindenféle moslek 338 II Az felegekben is rejtse bár magad el 339 II Ha
fold alatt s. vizben evezhetnel is el 340 II Feltanal az urnak ostora bar hid el

86. Utánnad vonszod te az Urnak ostorátt,
Reankis arasztod az nagy Ur haragját,
Kinek haragjának te erzed az langját,
Méghis edgyitekis nem alazza magátt.
- 345 87. Az tsikot lentsével igen tudod csapni,
Praelatusok előtt hiven forgolodni,
Jamboroknak uttyát ki vagni s- be vagni,
Első szürke lóra ülvén, tudod tsapni.
- 350 88. Az pannonusoknak, hidgjed, nints orczája,
Kevely, de szemtelen, vagjon csak pofaja,
Fen jár, de vakotis nem vett az kotzkája,
Tisztet fitet, s- annak a' fazakat vajja.
- 355 89. Földeden termettek az ember farkasok,
Termettek skorpiók, hus kerengő sasok,
Jo cselekedetben eők mind edgyik vakok,
Erdely, őrizd magad, mert ostort von ratok.

AD GRAECOS PANNIGEROS

- 360 90. Hallottam görögök ereyet s- hatalmát,
Mert rá rontottak volt Parisra szép Troját,
Népét mind meg ölték, pusztán hattak várát,
El vittek belölle szép hires Helenat.
- 365 91. Constancinapoltis tü epitetettek,
Néppel és fejjverrel erősítettetek,
De Mehmet csaszartol meg nem őriztetek,
Országrol országra azért szellytetetek.
92. Hogy Erdelyben vattok, bizony, igen bánom,
Országunk romlását érettetek szánom,
Ezüstit, aranyát pusztittyatok, látom,
Elmemben sohaytván eszt csak vetem s hanyom.

341 II Utánnad érkezik az urnak haragja 342 II Ambar eletedben ostorát meg vonja 343 II De gonosságidert lelked s. tested kinnya 344 II Kettős lesz pokolnak midőn eget langja 345 II jól tudod feladni 347 II be vagni s ki vagni 348 II Első lóra ülven tudod nyargodozni 349 II De vigjaz magadra mert az fenyés nap is 350 II Gjakron homalyba jut s. meg az jo kotzka is 351 II Sokszor mutat vakot ugj az szerentse is 352 II Hamar <hanyotatza> [Fölé írva:] földhoz verhet mint jo paripa is 353–356 II [Hiányzik.] 356 II [A sor utáni címben:] Graecos peregrinos 358 II Mert ök rontottak el Parisert 360 II az hires 363 II nem menthetek 365 II laktok sok hasznat nem latom 366 II hogj romlik miattatok szanom 368 II Sok idő kell a kart ha elő számlalom

- 370 93. Egy jó pénz Erdélyben miattok nem marad,
Arany, taller, ezüst ki kezekben akad,
Az erdélyiekre az vissza nem szakad,
Mely mia országunk penze igen apad.
- 375 94. Oltso marhad miatt kintse fogy Erdélynek,
Ha mi ezüsti van valami szegenynek,
Nem viszik azt másnak, de görög legenynek,
Mikor Erdély busul, örül ő csak ennek.
- 380 95. Hasznos aknáyi is Erdélynek — görögé,
Jövendőben, felek, ne legyen töröké,
Mert az mitt az előtt mondták, hogj göröge,
Az örökség szerent bizony lett töröke.

AD RELIGIONEM

- 385 96. Az igaz tudományt jay, s- lelkem suhaytya,
Szemem köny hullastol magát nem ohattya,
Az mitt értek, nyelvem mind ki nem mondhattya,
Mert Illyest az igaz vallás buydostattya.
- 390 97. Kevesen maradtak Christus tanítványyi,
Meg hiztak Akabnak has hizlalo papi,
Illyés barlangokban reytezet oda ki,
Ki mindent latt vala, igy könyörög neki:
- 395 98. En Uram Istenem, egjedül maradtam,
Achab s- Jezabeltől most alig szaladtam,
Prophetajdotis mint kergetik, láttam,
Ved hozzád lelkemet, teged kérlek, Uram.
- 395 99. Itt sokat szolhatnék, ez bö materia,
De sok gondolkodas buss szivemet járja,
Argumentumimnak ram rohan nagy árja,
De erről irasom elmem correctallya.

370 II taller es gjongj ha 371 II Az ország resziben sohult meg nem marad 372 II miatt vagjonunk immár majd el 373 II Sok portekad miat penze fogj 374 II valamely 375 II viszi azt masnak hanem az görögnek 376 II S. ennek zalagjaban ringj rongj arut vesznek 377—380 II [Az ezeket a sorokat tartalmazó versszak előtt az alábbi négy sor olvasható:] Roka farkas hiuz nest s. medve bőrököt / Viaszat lovakot s. szep hizott ökrököt / Meg veszik nagj otsún s. egesz göbolyököt / El adgak nagj arron s. meg töltik kölykököt (!) 377 II Az egesz orszagnak jova lött 378 II Jövendőben talam mind leszen 379 II mi eddiglen volt az gorög nepé 380 II Idő mulvan mind lött török öröksege 381—816 II [Hiányzik.]

AD PAPISTAS

100. Papa nem nyughatik, hogy ereye vagyon,
Erös hatalommal uralkodik nagyön,
Igaz tudomanyt vér az hamissal agyon,
400 Az hol jár elmeje, kezeis jár azon.
101. Szent Janos könyvének ötödik reszeben,
Az Christus jövendölt felölled ekkeppen:
En jöttem mennyey atyamnak neveben,
De engemet senki nem veszen be ebben;
- 405 102. Ha ki penig maga neveben el jövend,
Az világ fiay köziben bemenend,
Tertulussal igen mezes nyelvü leend,
Aszt mind kapiák hiven, s- ki ki azon örvend.
103. Te nevedben jöttem e' szellyes világra,
410 Hozzád kell mennie a' szarándokságra,
Tegeđ rendeltenek indulgentiára,
Penzt vigyenek bövön, kész vagy bermálásra.
104. Amaz sötét eyröl Ur Jezus kiröl joll
Szent Janos könyvenek kilenczed reszben szoll,
415 Mellyen senki semmit nem cselekszik sohull,
Tapogh, mint vak, s- méghis ugyan nem lathat jol.
105. Szent Matenal is szoll erröl az Ur Jezus:
Sok hamis prophetak tamadnak, kitöll fuss;
Ezek közül vagy te mint egy Barejesus,
420 Szamkiveted innen, az ki igaz Jezus.
106. Szent Lukacsnalis az huszon negyed részben,
Igy szol: sokan jönnek el az én nevemben,
Kik azt mondgyak: Christus én vagyok a' testben,
Ne kövessétek azt cselekedetekben.
- 425 107. Ebben az időben te ilyen vagy papa,
Cardinal, vicarius és barát kapa,
Sok apro gyermeket sikkasztó apátza,
Edgyütt latorkodo fallax caper, capra.
108. Antichristusságról jelenti Szent Palis,
430 Lelekben aszt latván, mellyet latok enis,
Felek, mint az kígyó meg tsalta Evátis,
Ugy ne rutittassek elmetek nektekis.

- 435 109. Adamot és Evát az kígyó meg tsala,
Ugy az Antichristus Christust megh tsufola,
Papa velle edgyütt kettősnek csinála,
Eörök Isten, s- bizony ember, azt kiáltá.
- 440 110. Rollad szol Colosse városban irt level,
Hogy tsalárd beszdeddel senkit ne hitetnel,
Mástis, magadotis hogy el ne vesztenel,
Igy a tsendes partra batron eveszhetnel.
- 445 111. Sokaknak lelkekben már sákmanyt vetettel,
Színes alázatossággal el hitettel,
Mariat és angyalt s- embert tiszteltettel,
Abbol szentírásra te semmit nem neztel.
- 450 112. Tessalonikában írot levelbenis,
Isten inti szent Palt, ra neze eökötis,
Se lelek, se level, se beszded általis
Meg ne háboricson senki titeketis.
- 455 113. Hogy ha követ vegre ily rutt alnok tsalás,
Az miat jön ratok hüttöl el szakadás,
Akkor jelenik meg bűnnek fia, Judás,
Veszedelmet hozvan sokaknak a' sirás.
- 460 114. Ki magat ellenne veti mindeneknek,
Mi valahul vagjon, mondatik Istennek,
Isten tiszteleti adattatik ennek,
Szentseget mind be nyelt, s- mondatik mesternek.
- 465 115. Isten templomaban, mint az Isten, ugy üll,
Isten gyanant tartia eö magat egyedüll,
Ez világiaknak lelke hozzaja füll,
Tüz, vas, fegyver azon, a'ky tölle el hüll.
- 470 116. Az te kohodból költ sok szollas formaja,
Harom personaknak egy essentiaja,
Az Jesus Christusnak duplex naturaja,
Es ugjan ezenek incarnatioja.
- 475 117. Nallad tsudálatos a' philosophia,
Az el titkoltatot una essentia,
Hypostasisoknak amaz unioja,
Idiomatumnak communicatioja.

436 I (Egy az örök Isten szent lélek dictala) 440 I eveszhettel

- 470 118. Az gonosz farkasok bizonytal tū vadatok,
Kik az Ur nyájában sokat ragadoztok,
Szent Pal apostol aszt mondgya tū rollatok,
Isten templomanak falat ostromlyátok.
- 475 119. Szent Janos apostol busult miattatok,
Hogy az igazságtól mind el szakadtatok,
Oly Christust világnak tū praedikáltatok,
Kit soha eö tölle nemis hallottatok.
- 480 120. Elsö levelenek második részében;
Ki Attyát nem hiszi, annak fia nintsen,
Hazug a' ki Jesust Christusnak nem hiszen,
Ez az Antichristus, hidd el aszt szivessen.
121. Nem másrol, de rollad mondgya aszt Szent Janos,
Tölle el szakattál, tudományod gyanos,
Talalmányid miatt lelkedis burjanos,
De asztalod, látom, bizony igen siros.
- 485 122. Negyedik részében ezen levelenek:
Ki az Jesus Christust a' testben el jötnek
Nem hiszi, s- nem vallya, az Istenis ennek
Nem leszen Istene, s- Attya az embernek.
- 490 123. Tū Antchristusnak az fiay vattok,
Tū az vissza fordult világtól származtok,
Ez világhiakrol meltán azért szoltok,
Vilagh fiaytól meghis halgattatok.
- 495 124. Mikoron szent Janos ez levelet irta,
Vallasod kezdetit mégh akkor meg látta,
Tölle szakattal ell, asztis irva hatta,
Hamis tudományod mégh akkor meg monta.
- 500 125. Az ki Jesust hiszi a' Christusnak lenni,
Ez mondatik menyből Istentől születni,
Kit lelek, vér és viz által jötnek lenni,
Mond, -s- hat bizonyossággal bizonyit ugy lenni.

486 I testesben 499 I Kit (mondanak) vér és viz által (el) jötnek 500 I (Kit) mond

126. Ez bizonyságoknak hárma lész mennyey,
Az hárma peniglen földi, nem mennyey,
Ember Jesust ezek bizonyitnak lenni,
Istennek fiának, Christusanak lenni.
- 505 127. Bizonyos, testel birt: nem meg foghatatlan,
Meg öletvén, meg holt: nem is halhatatlan,
Hidd el nem is lelek, mert nem lathatatlan,
Meg tapogatták: nem tapasztalhatatlan.
- 510 128. Az te tudományod de nem aszt állittyta,
Születese előtt Isten, aszt kialtya,
Agoston könyvéből meghis bizonyittyta,
Mert a' szent irasban fel nem találhattya.
- 515 129. Masodik Istennek tsinaltad az Christust,
Ki veted szivedből az egy igaz Deust,
Az kit Maria szült, közben járó Jesust,
Meg vetéd s választal haromságos Deust.
- 520 130. Az istenségh neked essentiát szüle,
Az állat sok szemelyt, háromságot nemze,
A' masodik szemely ket naturat teve,
Es az natura incarnatiot szüle.
131. Az misédet penig nem tudom, mi szülte,
Ki s- micsoda állat neked honnat külte,
Tsudalatos anya volt, a' ki eszt szülte,
Valami jutalmat varhat ez érette.
- 525 132. Az irás, latode, Istent mond tsak edgyett,
Közben járotis mond nem kettöt, de edgyett,
Egy lelket mond nekünk, hitöt is tsak edgyett,
Ur vacsorajátis, keresztseget edgyett.
- 530 133. Hol semmi ketseges, semmi kettös nincsen,
Harmastis nem talalsz, valobanis nintsen,
De az papa ahoz sokat hozza teszen,
Mert szabad eö neki, az mint akar, leszen.

- 535 134. Micsoda világosb irás a' szent könyvben,
Hogy nintsen Isten töb egynél földön, mennyben?
Egyedül volt menynek s- föld teremteseben,
Abraham Istene neve ó törvényben.
- 540 135. De az Jesus Christus uy szövetségében
Attyának mondatik most az mi időnkben,
Evangélistakis irások rendiben,
Eöt attyanak hijak mindenkor, s- mindenben.
136. Az ki az Messiaszt elsöbben Adamnak,
Az utan igerte ismet Abrahamnak,
Isaknak, Jakobnak és töb szent atyának,
Esküvéssel penig az Dávid kiralynak.
- 545 137. Isten igereti szerent meghis atta,
Augustus Romaban mikor országлана,
Judeat Herodes birtokaban atta,
Kiralyságh Judeatol el vetetet vala.
- 550 138. Ezekben, jo papa, semmit el nem vettel,
De találmanyodban sokat hozza tettél,
Egy Istenből hármát, tudgyak, hogy szerzettel,
Egy állatból három szemelyt fel emeltel.
- 555 139. Ezzel apostoloknak szent tudományátt
El rontad s- fordittad az ő igaz voltát,
A' szent bibliabol Christus Jesus attyátt
Ki törled világból egy teremő urátt.
- 560 140. Ez világnak edgyéert hármát tolyal elé,
Egyedül voltaert hármát irál bele,
Christum et Spiritum aequales facere,
Obscurarunt sacra sua Babilone.
141. Megh homalyositad az irast ugy ezzel,
Hogy senki nem érti, bár birjon jo eszszel,
Babelt erősgeted sövevényes kertel,
Kertedből világot taplalod mereggel.
- 565 142. Neha így szolsz: vagjon Isten egy allatban,
Néha penig: állat vagjon az Istenben,
Neha a' személyek vadnak az állatban,
Az állat viszontag vagjon személyekben.

- 570 143. Az Attya Ur Isten, aszt mondad, nem harmas;
Fiu, sem szent lelek, az állat sem hármas,
De mind azon által az Ur Isten hármas,
Hogy ha szent írásra vonnyuk, egy, nem hármas.
- 575 144. Az Jesus Christus egy, bizonynal nem kettős,
Termesztiben is, el hidd, egy, nem kettős,
Az Ur igerte volt, egyedül ki erős,
Igerete s- meg adta, mert az Ur tehetős.
- 580 145. Ennek szent lelektől lön fogantatása,
Maria méhéből születek világra,
Halhatatlan sem volt, bününkert megh hala,
De az koporsóban Isten ott nem hadta.
146. Ezzel az Christussal nem elegszik papa,
Ez felöl az igaz tudomanyt zavarja,
Babilont epiti ittis és tsinállya,
Az íráson kívül jár, aszt ugy toldozza.
- 585 147. Aszt mondog: az Christus ketzer születtetet,
Adczis te eö neki kettős természetet,
Masod születésben istenségh vett testet,
Mind kettő szemelyben de edgye tetetet.
- 590 148. Az igaz Christust te kettősnek tsinálád,
Isten állattyából születtetnek mondad,
Hallhatatlannak s- láthatatlannak irád,
A' szent istensegben masodnak formalád.
- 595 149. Aztis modod, hogy ez születtet szüztölis,
Es ott fogantatott a' szent lelektölis,
Lathato, foghato, halando emberis,
Embereknek szivét vakitod ezzelis.
- 600 150. Kezded a' tevelyést János idejeben,
Mikent ir eö erröl első levelében,
Első levelenek második részében,
Ignatiusis volt ez rutt tevelygesben.
151. Irenaeus idejen Ebion s- Bassus,
Kik azt praedikallak, hogy aeternus Christus
Emberré lön, Isten s- ember adunitus,
Igy kezde villogni gladius acutus.

- 605 152. Mélyebben be vága még Tertullianus,
Abban az időben ismet Cyprianus,
Arnobius viszont s- amaz Lactantius,
Mit nem forgathatot hat Athanasius.
- 610 153. Az Nicaeumbeli gyülesben találak,
Hogy az Jesust örök Istennek vallanák,
A' szent lelket harmad személynek állatnák,
Eusebius s- Ruffius eszt bizonyittyák.
- 615 154. Ugy mond Isten: Christus te megh kötöztetél,
Az keresztseggelis nem különben élél,
Ur vacsorájátis sok felét szerzettél,
Minden igassagot az földben temettel.
- 620 155. Ezernyi ezer volt az te talalmányod,
A' szent embereket Isten gyanant irod,
Szent asszonyokotis segitsegül hivod,
Ki eszt nem tselekszi, vas vesszővel birod.
156. Honnett vetted amaz bölcseknek neveket?
Gaspar, Ményhart, Boldisarnak irod eökött;
Kik Christussal feszitettének, ezekett
Gyefasnak, Dismasnak keresztelked eökött.
- 625 157. Ott valale, mikor az Christus oldalátt
Egy vitéz öklelé, ragadvan lantsáját?
Longistusnak irod. Lattade ortzáját?
Tudode, ki örzé Christus keresztfajátt?
- 630 158. Ki viselte gondgyát, hogy read marada?
Peter és Páll bizony nem abban farada.
Maria czipökjett valaha ki latta,
Az kit a' te elmed frissen ki faraga?
- 635 159. Bizony nem misevel keresnek szentséget,
Kerezt darabjával vagy kereszttyénségett,
Koporso latassal nem nyersz idvesseget,
Indulentiaddal nem adhatz életet.
- 640 160. Masoknak büneijt te megh bocsathatod,
Magad penigh büntöl ki nem oldozhatod,
Pokolbol lelkeket nagy fen ki hozhatod,
Jokot, kit akarsz, el karhoztathatod.

161. Szellyes ez vilaghon sok templomot raktál,
Sok szövetnekeket azokban gyuytottal,
Peternek, Miklosnak és Pálnak alkuttal,
Egy igaz Istennek edgyett sem fundáltal.
- 645 162. Oh értelem nélkül való iszszonyuságh,
Oh tudatlansághban be merült nagy vakságh,
Istentől el fordult iszonyu kbaságh,
Ne ily pennám többet, hallgasson igasságh.

AD LUTHERANOS

- 650 163. Lutter Marton partot ütött papa ellen,
Rosz kardikója volt, nem foghatta melyen,
Babillonnak tornyát nem ronta el éppen,
Tsak egy kis pokhálóat vona szeme fenyen.
- 655 164. Lova fülét tartya ma is az papának,
El hatta berléset az barát kápának,
Ephodért ketzelet szerzet papyaynak,
Céremoniákat rendelt kaplannyinak.
- 660 165. Ugy tudom pávával hármast hiszen Márton,
Templomban hogy velle edgyütt orgonállyon,
Feszületes ostyával communicállyon,
Kiben Christus testét valoban tanallyon.
166. Misédet pápával edgyaránt mondatod
Gyertyadot úgy, mint eö, teis megh gyujtatod,
Oltarod akképpen cziffran csinaltatod,
Annak az tetejét kepekkal rakatod.
- 665 167. Ugy vagyon, pápától ugyan el hodoltál,
De szent irás mellől oly messze állottál,
Hogy edgyütt eö velle ellenne mondottál,
Egy igaz Istenért harmat kiáltottál.
- 670 168. Te az mise mondást Christustol vette,de,
Paltol, vagy Petertől eszt tanoltade,
Vagy szent irásban oly formán olvastade,
Hogy annélkül menyben lelked nem vihedde?

AD ORTHODOXOS SIVE REFORMATOS

- 675 169. Mit csinal Calvinus mostan Gyenovaban,
Servetust persely, for, s- fő rotytogásban,
Hogy beleharapot praerogativaban,
Hire vagyon ennek egész Asiában.
- 680 170. Lutter fülétt tartya az pápa lovának,
Calvinus az farkán csügg, függ csitkájának,
Nagy reszint ellenne mond tudomanyának
De határt bizonynal nem tud vetni annak.
- 685 171. Christus tanítását akarád bevenni,
Kutnál vagy Garazin hegyein tisztelni
Istent. Nem kellene ezert messze menni,
Lelek, igasságban kellene tsak felni.
- 685 172. De az Isten szerent valo tudomanyban
Moysest meg haladad philosophiában,
Propheták irasit sem vöd igaz fontban,
Christust is akarod hadni haugságban.
- 690 173. Szent Márknál az Christus mitt mond, ha olvastad:
Tsak egy az Ur Isten, Izrael, aszt tudgyad,
Esz az erős Istent egyedül imadgyad,
És minden erődből tisztellyed s- szolgálljad.
- 695 174. Ezent bizonyittya az törvény tudóis,
Hogy egyedül tsak egy az Isten, s- több ninczis,
Esz szüböl, lelekből szeresd, erődbölis,
Ez dicseretesebb az áldozatnalis.
- 700 175. Kiert az papatol személlyes Istent völl,
Moyses írásához magyarázatot töll,
Pogány szokas szerent isteneket szerzél,
Eloim igéből hármát ki tekerél.
176. De mikor az ember egy absurdumot mond,
Többeket azután ugyan rakásra hord,
Az Jesus Christusnál töb Isten nincz, (ugy mond),
Ki utát elveszti, mindenfelé tsapong.
- 705 177. Aszt mondod, hogy három az egy igaz Isten,
Aszt mondod ismet, hogy egy az igaz Isten,
Aszt mondod, hogy három imigy az egy Isten,
Aszt mondod, hogy amugy egy az igaz Isten.

- 710 178. Egy az igaz Isten essentialiter,
Harom, nem egy Isten, az personaliter,
Distinctae personae sunt hae realiter,
Bizony tres reales, tres sunt veraciter.
- 715 179. Szent Pall apostol az harmadik égben volt,
Holott az, mint mondgya, sokat latott s- hallott.
De tolle ily szollás formáját ki tanolt?
Írásában illyent te nem tanálsz sohult.
- 720 180. Vállastok ellenkezik a' szent irássall,
Moyses igy nem szollott, keresd bár lampással,
Bizonyittom én aszt Szent Esajjással,
S- az Ur Jesus Christus szép tanításával.
181. Igaz közben járo Jesus Christus csak egy,
Aszt mondod, hogy ennek természeti nem egy,
Mariától valo Jesushoz ne eredgy,
Mert idveziteni az Christus nem elégh.
- 725 182. Igy szolsz, hogy az Jesus soha nem kezdetett,
Ismett vissza mondod, de bizony kezdetett,
Azt mondod, hogy soha nemis neveltetett,
De igy szolsz ismét, hogy bizony neveltetett.
- 730 183. Bölcsesseget, mondasz, hogy ez soha nem vött.
Tudománytt Istentől, maga mondgya, hogy vött.
Maga erejetől, mondod, hogy tsudat tött,
De az Attya benne munkálkodvan ugy tött.
- 735 184. Igy szolsz: az attyaval mindenben egyenlő,
Másszor vissza mondod, bizony nem egyenlő.
Ismet magatol az mindent el tehető,
De önnön magátol semmit nem tehető.
- 740 185. Migh élt ez világon, ő néha éhezett.
Igy szolsz, hogy az Jesus bizony nem éhezett;
Kietlen pusztában meghis kisertetett.
Igy szolsz, hogy eő soha meg nem kisertetett.
186. Tudgya a' szellyes föld, hogy ez értunk megh holt;
Te aszt mondod, hogy ez soha meg nemis holt,
Dicsőséghre menyben nemis vitetett volt,
Mert örökke ott fen az dicsőségben volt.

- 745 187. Protheusis ennel többet nem tehetett,
Több féle formában nem tserelődhetett,
Mint te, soha így nem szemtelenkedhetett,
Vallástok tövel és hegyel edzettetett.
- 750 188. Papyayd, Calvine, oh ki szemtelenek!
Bő jövedelmek van, melly telhetetlenek?
Jesuyta köntöst viselnek mind ezek,
Gyümölcsökről meghis ismerik az hivek.
- 755 189. Közüllök tsak egy sincs, ki vallását tudná,
Ha százat kezdenel, száz-képpen mondáná,
Szüved megh utálna, ha füled hallána,
A' siros falatért meghis nem hagyhatna.
- 760 190. Hozza fér orczadhoz mondani, ugy, nem ugy,
Az Isten valoban hogy tsak egy, de nem egy,
Az egy természetü Christus hogy nem élégh,
Az idvezitesben kettős leszen élégh.
191. Oh elfordult világ, meddig vakoskodol?
Az pogany is nevet, hogy bolondoskodol,
Praeconceptádban te bizony majmoskodol,
Térj világosságra, mig világban lakol.

AD UNITARIOS

- 765 192. Nyomoru hazánkban mennyi vallás vagyon,
Te nekedis neved receptak köszt vagyon;
Sido vallás, török, görög, olah vagyon,
Egynek sincs rontoja, csak teneked vagyon.
- 770 193. Talám te feszítéd megh az Jesus Christust,
Avagy nem kövedted amaz igaz virtust,
Vagy Anthiocussal nem öttel diszno hust,
Hogy minden nyakadra tekerten teker gust?
- 775 194. Mitt tselekedtel, hogy ily gyűlölségben vagy,
Ellened virrognak az prae s- az post hadnagy,
Varadiaknakis haragjok read nagy,
Oh Uram könyörüly, s- ismett örömöt adgy.

195. Hogy ha méltóságom megh engedte volna,
Mely tudománytt váltok, aszt követtem volna,
Szerettem értelmébenis vettem volna,
780 Jobbgyimban de el locsogattam volna.
196. Közelleb senki sincs, mint te, szent íráshoz.
Bar Lutter se járna közel a' pápához,
Calvinus se nyulna a' lova farkához,
Közelgetnének az Christus hajójához.
- 785 197. Az mely hajott Christus kormányoz és evez,
Isten után, bátor érye sebes szelvész,
Furják, lyuggassák, hogy viztől legyen nehéz,
De soha nem merül, vízben el nem is vész.
- 790 198. Eörüly azon igen, mert Christus tanittyá,
Szidalmatt s- üldözést szenvedöknek mondgya,
Boldogok vattok tü, jutalmátt meg adgya
Tü szenvedesteknek én Attyám, kiáltya.
- 795 199. Hijon bár az világh tatárnak, töröknek,
Nevedett nevezze hitetlen tserkesznek,
Mondgyon hittől szakatt álnok eretneknek,
Itéllyen bár teged erejére tűznek,
200. Szenvedd el, mert Christus jövendölt felölled,
Hogy ez világ gyülöl, üldöz, kerget téged,
Mind addigh, migh földön világodat eled,
800 Hogy az más életnek koronáját vegyed.
201. Magais ez földön éhezett s- szenvedett.
Szidalmazas utan igen meg veretett,
Tövis koronais fejere tetetett,
Szenvedes után vett gyönyörü életett.
- 805 202. Hogy Pállis Christusrol kezdett emlekezni,
Gyülölségben kezde ez világhnak lenni,
Ez világhiaktól kezde iteltetni,
Tüzzel, vassal mindenfelől kergettetni.
- 810 203. Azert kerlek teged, legy hü mind halaligh,
Imperterritus legy mind az keresztfájgh,
Üldözest s- gyalázást szenvedgy batran addig,
Mig be jut Christusnak fenyes sátoráyh.

204. Igy el szenvedvén mindent, ha hüseges lész,
Tyrannusok s- világh ellen ha victor lész,
815 Isten templomában egy erős oszlop lész,
El reytett mannával menyben örökke élsz.

AD ILLUSTRISSIMUM AC CELSISSIMUM PRINCIPEM
MICHAELEM APAFFI

205. Ha az első lora Isten fel ültetet,
Kit soha sem vártál, szived nem remenlett,
820 Mint jó fejedelem elő hazája mellett,
Farasszad elmedett az igasság mellet.

206. Mert igasság nélkül semmi meg nem álhat,
Istenis a' nélkül nem gubernáltathat,
Tolvajok sergeis jól meg nem maradhat,
A' nélkül semmi rend nyugvást nem tanalhat.

825 207. Igasságunk ha ki szolgáltatására
Atdad te magadot annak tartására,
Bizonnyal nagy terhet vettél fel válladra,
De ha jól jársz benne, nem leszen károdra.

830 208. Mivel mented magad, hogy nintsen igasságh,
Hogy el hatalmazot a' sok rutt hamisságh?
Tűz formán harapdoz amaz hatalmasságh,
Élünk mint értetlen, tsupa oktalanságh.

835 209. Isten előtt nintsen, hidgyed azt, mentseged,
Kitől vagy az te fejedelemseged!
Talán azt mondod, hogy nintsen öltözeted,
Vagy kenyeret és bort kell neked keresned?

816 [A sor utáni cím:] II Ad principem Michaellem Apaffi III Ad celsissimum principem **817** II, IV az Isten ültetett **818** II Kit magad sem veltél szived sem III nem vártál szived sem **820** II az kartyazas helyett **821** II Mert gond s. munka **822** II Pipa alom s. jó bor nevet meg nem tarthat III a melyről **823** II Faradozas nélkül nem is gubernálhat III serege jól **824** III–IV nyugvást **825** II Ha az igasságnak szolgáltatására III Igasságnak IV Igasságnak hü **826** II magadot és meg tartására **827** II Nem játékos tereh tetetett valadra IV fel magadra **828** II Jobban azért gondot visely juhaidra **829** II Nem méltó mentseged III nincs az IV magad ha **830** II a nagy hatalmasság III az nagy sok IV az sok hamisság **831** I Tűz formán harap II Tűz formán harapoz vakmerő gonosság III Tűz formán harapdoz **832** II Hogy nintsen tsendeség neved közt s. bátorság III Élünk mint mint **833** II illendő mentseged III hid el ezt **834** II Hogy okoson regnaly te kötelességed **835** II Nintsen egjeb gondod kenyered s. költséged **836** II Meg nem fogjatkozik nem kell hát heverned IV kenyered; kérsz

210. Jo köntöst, kenyeret, bort szolgáltat Erdély,
Mezitelenségtől kegyes uram ne fely,
Migh fenn leszen hazánk, ehseget se remely,
840 Akadalyod nints itt, igazságra szemlely.
211. Ha penig aszt mondog, hogy másokra biztad,
Fő s- vicetiszteknek hatalmaban adtad,
Ezekre szegények panaszát hallottad,
Informatiora tsak elhalasztottad.
- 845 212. Igasságh kívül jár sor lator hazánkban,
Kinek sok gratias levele ládában,
Sokatt attak s- adnak tiszteteknek bitangban,
Tisztetek miatt mennek elebb latorságban.
213. Mert hogy gratiaert megh fizethessenek,
850 Hogj bö ayandekkel tisztethez mehessenek,
Nestet, rókát bövön hogy szerezhessenek,
Egy szoval hogy tisztnek kedveskedhessenek,
214. Sok huzás vonással előbb penzt sokat gyüytt;
855 Kinel vagyon sok penz: uton járot meg ütt,
Börit le forditvan, sok ökör hust meg sütt,
Bets körül árulya börit, tisztnek pénzt gyüytt.
215. Bár tsak aszt iratnád az articulusban,
Hogy ha ur vagy nemes jár lator dolgában,
860 És hiven forgódik gratia hozásban,
Legyen praeda annak minden marhájában.
216. Az tisztetekis, hogy ha gratiát adnanak,
Vice, akar az fő latron penzt vonnának,
Lattrokert eö magok fel akasztatnának,
Hazánkbol az latrok igy ki tisztulnának.

837 II köntöst s. jo konyhat s. bort ad bövön 838 II kegyelmes ur 839 II lesz az ország ehsegtől ne remely III fel 840 II Akadekod nintsen igazságot III Akadály itt nincsen 842 II hatalmakban 843 II Sokaknak ezekre panaszat halhattad III Szegények ezekre panaszát halgattad 844 II De az igazságot tsak el halogattad 845 II Igasság nélkül 846 II ladában IV ládákban 847 II Igasságot nyujtnak az tisztetek markaban III adnak uroknak 848 II Te tsak halgatz azzal s. nő az roszt magaban 849 IV Minthogy 850 II Hogj jo ajjandekkel hozdad III Hogj fő 851 II Nest roka bört köntöst s. paripat vigjenek III Nest roka bört boven meg IV Mert roka bört 852 II hogj neked III hogy tisztnek hogy IV tiszteteknek 853 II vonasbol előb sok penzt giütnek 854 II Jo penzes gazdakot massal fel veretnek 855 II sok ökröt meg sütnek III le forditva 856 II Meg is ajjandekert tölled tiszteltetnek 859 II Munkalodnek penzert gratia adásban III—IV Hiven forgolodnak 860 IV Legyen poena 862 II Akar fő vagj vice latron III Vice vagj a fő penzt latron 864 II ugj ki pusztulnának III—IV mind ki III tisztitnának!

- 865 217. Sok jóságot sokan csak hamissan birnak
Az hatalmasabbak irnak magokénak,
Árvak és özvegyek így nyomorgattatnak,
Jóságoktól sokan méltatlan fosztatnak.
- 870 218. Törvény processusa mivel veghetetlen,
Prokatorok nyelve szeligyithetetlen,
Az törvény tevők lelkeis feneketlen,
Elmejek peniglen csak nem mind értetlen.
- 875 219. Azert hogy csak penz kell, nem kell az igasságh,
Eö nyomorgattatik, virághzik latorsagh,
Nints igaz értelem, be jött az hamisságh,
Megh veszet minden rend, ur, nemes, parasztságh.
- 880 220. Matyas király birta Erdélytt s- Pannoniátt,
Kétzer meghis berle magyarok palastyátt,
Fel vette eö neha koldusok ruhájátt,
Ugy kemlette megh országnak állapottyátt.
221. Kiket hamissághban tanalt, megh büntette,
Csalardok életét tovab nem engedte,
Varast s- falut lator biráktól mentette,
Hamis tiszteknekis soldgyátt megh fizette.
- 885 222. Minden rend suhaytya, iffiuságh és aghságh:
Megh holt Mattyas király, el költ az igasságh,
Uraktol jobbagyon van nagy nyomorusagh,
Ugyan el áradott a' sok isszonyuságh.
- 890 223. Nossza hatt, orszagunk kegyes fejedelme,
Mivel tudom, benned vagyon jeles elme,
Hogy te read szállyon Istennek kegyelme,
Mutasd megh, hogy benned vagyon jo félelme.

866 II Az kik hatalmasbak magoknak foglalnak III—IV csak magoknak irnak 867 III jól nyomorgattatnak 868 II Sokan koldulásra e miann juttatnak 869 II Az törvény folyasa nalunk IV Törvény processusa miért 870 II Az prokatorok nyelve (zabolazhatatlan) tsendessitethetlen 871 II Törvénytevők sakja s. marka telhetetlen III Törvény tevok lelke mivel IV Törvény tevők lelke miért 872 II Sot az értelme is sokaknak eretlen III—IV Az elmejek penig miert hogj értetlen 873 II Azert csak hogj penz kell és nem az 874 II Mindenfele predal az vri III Jo nyomorgattatik 875 II Nints sohult bekesseg regnal az hamissagh 876 II rend nemes es parasztsagh III nemes polgarsagh 878 II meg berlette magának 880 II Meg kemlette gjakran orszagi statussat III Kemlette meg sok orszagnak IV Kémllette meg országának 883 II Paraszt falut hamis birotol III—IV hamis biraktooll 844 II is dolgait rendelte III it solgát ki rendelte IV is zsoldját kirendelte 885 II rend sirattyá iffiu es 886 II el tölt IV elholt 887 II Jobbagynak vrotol van sok III—IV vagyon nyomorusagh 888 II El aradott bövön az III—IV El aradott ugyan IV sok nyomorusagh 889 II No tehat 890 III—IV keges elme 892 II—III vagion ö

AD PRINCIPESSAM DOMINAM CLEMENTISSIMAM

224. ⁸⁹⁵ Kegyelmes asszonyom fonok s- varrokhoz lass,
Nem asszonyok tisztí országgh gubernálás,
Commissio által való parancsoláss,
De feier cseléd közt való igazgatáss.
225. ⁹⁰⁰ De hogy férfiaknak tisztiben be hághtál,
Sok fele dolgokban sokat parantsoltál,
Alkalmatosságott irasomra adtál,
Meg bocsas, ha azzal töllem megh bántáttal.
226. Sok helyen ketskeket tettel kerteszeknek,
Tisztet, meltoságot penzen adsz ezeknek,
Részét neked adgyak, részét a szerzőknek,
Instructiotis tutz adnia ezeknek.
227. ⁹⁰⁵ Szegenysegen hogy ha bitangot vonhatnak,
Ket résszet te tárházadban takarítanak,
Harmadat peniglen ladajokban raknak,
Ha így hivek lesznek, tisztet sokan birnak.
228. ⁹¹⁰ Tisztet is már tésznek az banyasz helyyeken,
Arannyas, ezüstös, kenesös helyyeken,
Az holot tilalom vagyon, az felelem
Alnokságott szerez az bitang szerzesén.
229. ⁹¹⁵ Aranyat, s- ezüstött, s- *kénesöt* ad annak,
Kit tsalardok közül szerezet factorinak.
Eredgy, így szoll: vedd eszt a' penzt az jambornak,
Add neki, praedaja leszen mi halonknak.

893 II [A sor előtti címben az utolsó szó hiányzik.] 894 III aszszonyinak 895 II Commissiok 896 II Hanem az frajok közt IV cselédhez való 897 II tisztiben is hagtál III tisztékben 898 II Ország dolgaiban bele zavarodtal 900 II Meg bocsass asszonyom ha szom ellened all IV megbántatnál 901 I vettel II–IV tettel 902 II penzert 903 IV Bérjét 904 II adni te ezeknek III Es instructiot is tudcs adni 905 II Hogjha szegenysegen bitangot vonhat(n)tak 906 II, IV [907. sorként.] II Ket reszit peniglen tarhazadban adgyak III Ket resz peniglen tar hazadban adnak IV részét peniglen tárházadhoz adnak 907 II–IV [906. sorként.] II Harmadat magoknak ösul takarittyak III Harmadat o ladajaban takarítanak IV Harmadát ő ládájokban takarítanak 908 II Mert van betsuletek ezekert jól tudgyak III lesznek hivek tisztet sokat [A kéziratban ez az utolsó sor.] IV lesznek hivek 909 II Tiszteid mit tesznek IV Tisztek (is már lesznek) 910 II ezüstöt es kentes 911 II vagjon effeleekben 912 II Ravaszokott szerzesz az bitang szerzesben IV szerzemén 913 I kenösöt II kenesöt adsz IV kenesöt is adnak 914 II szerezhetz factornak IV factorának 915 II Eregj ugjmond vidd ezt egy penzes arusnak IV vidd ezt 916 II mü hazunknak IV jutalma [?] leszen mi hálánknak

230. Megh tsalnak itt sokat *igy* az hopcihérek,
 Mindgyárt jelen vadnak keszen sok lederek,
 Fogjak, tanzoltattyák s- ki fatsarjak penzek,
 Oh uram, latod *-e*, mely istentelenek.
- 920
231. Az ilyen bitang penzt mikor oda vittek,
 Vigan, nagy örömmel meghis beszéltek,
 Kedvesen szemeyd illetén pénzt neztek,
 Kezeyd peniglen ládában reyettek.
- 925
232. Miert nem ölod megh az illy keresököt,
 Hamis keresettel tsalardul elökött,
 Illyen alnoksággal molyos penz gyüytökött,
 És rutt gazdagságban gyönyörködtetököt?
- 930
233. Az ilyen szolgakot David mind el üzte,
 Az meg büntetésre edgyigh öszve füzte,
 Száz egy soltárában fogadasban tette,
 Gonosz, alnok latrott hogy nem szenvedneje.
- 935
234. Kegyelmes asszonyom, fösvénységet hadgy el,
 Nem sok az gyermek, penzt ne raky öszve éllel,
 Szegeny nyomorultat ne bocsass dur derrel,
 Hogy ne végy edgyütt reszt amaz Jezabellel.

AD JOANNEM BETHLEN CANCELLARIUM

235. Az cancellarius igen esztergarol,
 Christus tanitvanyit elmeje mészárol,
 Sok mennyeiij jokat azokrol olcsárol,
 Hogy abban része nints, mástol asztis károl.
- 940

917 I itt II Meg tsalnak is sokat *igj* hoppiczerek [!] IV itt az **918** II fegjveres lederek **919** II sattsoltattyak s. ki tekerik IV Tódják **920** I latod II Mely gjümölsöt hoznak ily kegytelenségek IV látod-e **921** II hozdad viszik **922** II neked meg beszéllek **923** II az ilyen penzt nezik IV szivesen az ilyen pénzt **924** II ladakban el rejtik IV Kezeik **925** II Miért taplalod az illy gonosz erköltsököt **927** II alnoksággal tartasz IV Hamis **928** I gyönyörködtetöket [A rím miatt jav.] II Szolgaidal egjütt hogj mented börödöt IV Hamis; gyönyörködtetököt **929** II el veszte **930** II ö mind egibe IV [A *büntetésre* szó helye kipontozva.] **931** II Szaz es egj soltarban fogadasban teve **932** II Az gonosznak vetket nem teszi magae **934** II Maradekod nintsen lelked ne veszed el IV Maradekod nincs **935** II Szegenyt s. nyomorultat ne öless meg ehel IV ne eresz. **936** II Ne igjak meg (vered) ebek vered Jesabellel IV Isabellel **937** II Cancellaring szörnyen **939** II Nem sok gondja vagjon menyeknek koltsárol **940** II Tsak itt el adhassa aztot az mit arul

236. Az apia nállánál job utat követett,
Kit eö méltóságért reghen által lépet,
Amaz Luciperrel eghböl le vettetett,
Kiért öis sokat pokolban vezetett.

AD PAULUM BÉLDI

- 945 237. Palko, bár öröкке laktal volna Bélden,
Hogy sem amaz peres szekellyeknek földén,
Bár Tatár országban laknal tenger szellyen,
Ne lattalak volna soha laktam földén.
- 950 238. Sok szekely siratott, de nem josagodert,
Magyar, száz és olah kegyetlensegedert,
Jobb apadon szántott ördögh illy dologhért,
Raytad boronálnak jovendöben azért.

AD PAULUM HALLER

- 955 239. Fejer egy ház majdon el pusztul, Haller Pál,
Az eszes embernek szive bal felöl áll,
Aszt hallom, hogy neked szinten job felöl áll,
Sok kegyetlenködö eszközt elméd talál.
- 960 240. Jobbagyid megh unták a' szena takarást,
Szenvednek biráktol sok kemeny páltzasát,
Megh az gyermekenis lattam ott bekozást,
Istentöl illyekert ne vary te aldomast.

AD JOANNEM HALLER

241. Fundald vizek közé Szent Pált, János Hallér,
Megh kelletik, ha sok, ladadban az tallér,
Mennyi jobbagyod van, annyi a' sok pallér,
Méghis méltóságod tsak Köszvényesig ér.

942 II Ez az méltosagert attol el szelyedett IV Kit jó 943 II Ne busuly pokolban jo ágyad vettetett
944 II Ottan ki böjtölöd siros etkeidet 945 II Paule 947 II laktal volna szelyen 950 II Nemes 951 II
apadon (boronal) szantott [föle írva] 952 II el bornallyak jovedöben ezért 953 II Feher egjhaz
immar ugjan majd pusztan all 954 II emberek 955 II hallom felölled neked jobb IV néked szived
956 II kegyetlenkedest elmed azért 959 II lattam oly IV itt 960 II Melyert nem varhatsz te istentöl
961–964 II [Hiányzik.] 961 IV között 964 IV köszvényedig

AD GASPARUM KORNIS

- 965 242. Benedeket Demeternek bermáltatád,
Talam Sámbaroddal furvan faragtatád?
Otthon üly, ne busuly, jo tejes az anyád,
Tsetsekorais láss, ott is vagon csordád.

AD SIMONEM KEMÉNY

- 970 243. Kemény Simon Vétsen félre vonta magát,
Futó félben vagon, örzi havas allyát,
Tsendes eö, jo, jambor, nem lattam dagállýátt,
Masok tanatsán járt, ugy veszte joszágát.

AD RELICTAM CSAKI

- 975 244. Igen zug két malom allya Gernyeszegen,
Másnakis a' szeme s- füle vagon réssen,
Örzik joszágodott, hidgyed aszt, *szemessen*,
Megh kerték, sellyében küldnek mind üressen.

AD GEORGJUM KAPI

- 980 245. Kapi György akarja el hadni a' szantást,
Megh unta a'téren kaszálást, kapálást,
Leha az buzaja, nem üz eö aratast,
Hegyek köze megyen, kezd szép aranyásást.
246. Ne hidgy, uram, neki, mert bizony tsak leha,
Az eö sik beszédett hallottam én néha,
Igertis eö nekem lovatis mindenha,
De gyakorta esett beszédében hiba.

966 II Zánkoroddal [?] [A szóban javítgatás van.] IV Zsámbaroddal 967 II Csesztekorá IV Csittkora [?] is láss vagon 971 II Ez jo jambor ember 972 II [A sor után álló cím:] Ad viduam Csakianam IV Stephani Csáki senioris 973 II Csakine igen zug az nad 974 II az füle s. szeme 975 I te szemessen II vigjaz ra szemesen 976 II selyeben majd tesznek IV kezedet [?] küld ki mind 977 II El akarja hadni Kapi György 979 II Lehás az buzaja nem tud 980 II Hegyek között bujkal keres aranyaszast 981 II neki minden dolga tsalfa 982 II Sima sik IV Az ö sok 983 II én nekem lovat ö gjakorta 984 II De gjakrabban

AD DIONISIUM BANFFI

- 985 247. Hatt te, Dienes ur, miért vagy ily nagy garral?
Alatson helyyeken nem jársz az ágárral,
Minden rendnek felelsz te nagy derrel, durral,
Tudde, hogy asztagod tele sok kigyovall.
- 990 248. Miért nem vagy igaz urad s- országhoz?
Correspondentiad vagyon tokosokhoz,
Gyűjtetik a sok penz titkon tárházadhoz,
Ugy bizzanak hozzád, mint Joram Jehuhoz.

AD MICHAelem TELEKI

- 995 249. Mihalyis fel füszte telekes botskorát,
Hogy Erdelyben szorult, aldgya azt az orát;
Nagy hiven tisztellye kegyelmes sogorát,
Eleytt emlitse, s- ne tarcsa fel orrát.
- 1000 250. Volna bizony benned igen jeles elme,
Tsak az kár, hogy nintsen uradtol félelme,
Sorofon jár bizony minden eö előtte,
Protheus sem hiszem, hogy többet tekerne.
251. Mitt egy országh végez, egyedüll fel bontod,
Ha confirmálllyais, asztis mind el rontod,
A' sok bitang pénzért lelked el arulod,
Ebröl ebre marad, gyakorta dudolod.
- 1005 252. Tudde, mitt tselekszel sokszor sok szegénnyel?
Jo választ szerzesz te, ha megyen sok pénzzel,
Feketenek mondasz fejertis ezennel,
Plutois meg kerdi, mit tész te ezekkel.

985 II Dénes kiraly mert vagj oly 986 II Job volna ha hatrab alnal az 987 II Minden rendet sertesz IV Mindenkinék 988 II Tudd meg hogj 990 II van az IV hogy hogy vagy tokosokhoz 991 IV titkos 992 II Ugy bizzal nepedhez IV Elegy [!] biznak hozzád 993 IV jól füzte 994 II Erdelyben fordult 995 II, IV Kedvesen tisztellye 996 II Eleit nezze meg 998 II Csak hogj az csapongo urtol nints felelme 999 II jar neki minden tetemennye 1000 I Pertherus II Protheus; tehetne IV Pithonus 1001 II el rontod IV elbontod 1002 II Ha confirmalyak is fenekig fel bontod 1006 II szerzettel ha 1007 II fejért esküvessel IV Fekete ele mondsz 1008 II Ne busully meg fizetz ezekert még rendel IV mint tész

AD LADISLAUM CSÁKI

1010 253. Bár jól abrakoltasd lováydnek hasát,
Hogy jobban vonhassák el Kalnaki Katát,
Szekely földön ött volt igen sok malátátt,
Elégh kövér, ne adgy enni több salátátt.

1015 254. Groffi *diplomádot* küld Pannoniában,
El hull az levele mert itt Daciában,
Holdal vetettek volt grofságott Bartzában,
S- magva szakatt a' Fejer Mihaly hadában.

AD PAULUM VESELENYI

1020 255. Páll, szövetségett töll Pállal, nem Szent Pállal,
Ha Bethlenben szállhat, nem lész ott hejával,
Mert nem kinallyak megh, tudom, Bodolával,
Tsak megh ekesgették jusát esztergárral.

AD NICOLAUM APAFFI

256. Oh fily, bezzeg sok rosz akarod vagyon,
Az ki vér hozzádis, nem hadgyák, hogy szollyon,
Mégh Gilanyineis bizony volna azon,
Hogy az te testedet sirban tennék Sayon.

AD VOLFFGANGUM BETHLEN

1025 257. Bethlen Farkas, miért hogy farkassa lettél?
Christus pásztorsága alol el ki szöktél,
Te szegeny lelkednek oh, ki nagy kart tettél,
Pokoli jancsarnak örömet szerzettél.

1009 II hatát 1010 II, IV vonhassak (groff) az [fölé írva] Kalnaki 1012 II adgi neki több IV Megkiváná adj ennie több 1013 I, IV Groff urnakis nevét II Groffi diplomádot 1014 II Nem sok betsülete vagjon ez hazaban IV Elhal 1015 II grofokot IV grófságod 1016 II, IV Magvok szakadt 1017–1020 II [Hiányzik.] 1017 IV tett 1019 IV tudom pedajával [!] 1020 IV hasát 1021 II O fili Apafi hany iregjed vagjon 1022 II ver is hozzád IV Az ki von te hozzád 1023 II is tudom vagjon IV Gillány is 1026 II alol mert el IV alól te 1027 II oly nagy kart mert 1028 II Pokolban palotát magadnak

AD GREGORIUM BETHLEN

1030 258. Gregory, a' szádban belé esett az moly.
A' tiszta buzában honnet esett konkoly?
Szin mezed nints, látom, tsupa azon sonkoly,
Szály magadban, mindent szent iráson fontolly.

1035 259. *Mert ha eljö amaz igaz tevő páter,
Meglátja, hogy kárt tött amaz gonosz aper,
Mond, ad conburandum coligo et aufer,
Ki az tüzet oltsa, nincsen olyan vaszer.*

AD ALEXIUM BETHLEN

1040 260. Bár ne pislognal tes anyad mellet, Elek!
A' szentségtől bizony messze estél, félek.
Vadole tegedet belől a' szentlelek,
Hogy joktól tavul vagy, nem örülhetz vellek?

AD NICOLAUM BETHLEN

261. Szent Mikloson lakol, szentes Bethlen Miklos,
De az mint én hallom, vagy igen bél poklos.
Bölcs, fen járo, büszke; te nem lehetz nyomos,
Az Küküllő read majd nagy iszopot moss.

AD SIGISMUNDUM MIKOLA

1045 262. Mégk kitsin korodban pápához holdoltál,
Tölle s- az tatártol sok gonoszt tanultál.
Ha szakált álladra bövebben plántálnál,
Kegyetlenkedesben talán hatrab hadnál.

1029—1040 II [Hiányzik.] 1033—1036 I—III [Hiányzik.] IV [Lásd a főszövegben.] 1037 IV te is
1041 II Szent mikloson volnal bár szent IV lakó 1042 II De ugj veszem eszre hogj elmed 1043 II
Igen bölts fen jaro büszke nem lesz nyomos 1044 II Meg aratt fortelyod rad majd iszopot IV [A sor
harmadik szava kipontozva:] ...d egy nagy 1045 II hodolal 1046 II tanolal 1048 II Akar mely
törökkel egj rendben alhatnal

AD SIGISMUNDUM BANFFI

- 1050 263. Banffi Sigmónd tekint Enyed fele sokszor,
Az köszvény ha gyöttri, fel serkent eyfélkor,
Kaszáne kevánná kaszalni haynalkor,
De Sigo nem kaszál, inkább nyög ollyankor.

AD CHRISTOPHORUM BANFFI

- 1055 264. Fenyés az te szemed, meghis ki rosszul látz!
Ha latzis, teneked én aszt mondom, hogy táts.
Ugy tudom, nálladis főzz másnak a' szakáts,
Az osztovátádban zörgett bétsi takáts.

AD STEPHANUM TORMA

- 1060 265. Mitt barkász a' Sajo mellett, Torma István?
Konyháját bővitti buzával Mezö Tsán.
Tserélne hatt nyulatt egy rosz rühes rokán,
Az utan jár lelke, migh ki nem kell torkán.
266. Igen kevely vagy te, tsupa dér, dur, dagály,
Istenes emberrel jo ügyben akadály,
Szemedet nem fogta mégh be sötett homály,
Azt hagyom én azért, masutt sokszor ne haly.

AD GEORGYUM TORMA

- 1065 267. Fiadfalvárol György el Hosszu aszora,
Sert főzz, hordatt árpátt, szalad Aszalora,
Eleg terem, nem költ sokatt az komlora,
De sért sokat iutt, hogy nem ülhatt lora.

1049 II, IV fel serken 1050 II Kassaine varna IV kívánja 1054 II azt jovallom 1055 II Mert nem egy embernek főz nalad az szakats 1056 II Osztovatadban is nem szö tsak egy takats IV akad bécsi 1057 II bakrasz IV Mit bujkálsz 1058 II Buzajat bővetti s. konyhajat Mezö Csan IV mezö szám [Mezö-Csán?] 1059 II Nem cserelne ő el egy nyulat hat 1060 II ki nem csusz 1061 II Keserü az torma te is der 1062 II Az jo embereknek dolgaban IV emberek ő ügyében 1063 II Igassagot nem latz szemedben van 1064 II Azt is mondom neked sokszor masutt IV De azt hagyom másutt te sokszor hogy 1065 II Gjörgj lat IV hosszu apára [Hosszu-Aszó?] 1066 II szalad Asz Aszszra [!] 1067 II Eleg szilvaja van nem költ az konyhara 1068 II Annyi sert ivútt mar IV Annyi sert itt hogy

AD GEORGIUM GYERÖFFI

- 1070 268. Nem talál Gyerőffi Gyeörgyis hazas társot,
Pap, papa szolgálja vegyen egy barátot;
Tsak az, hogy nem tud a' sütni szép kalatsot,
Bodoni Maria neki sokat ártot.
- 1075 269. Mi dolog tü, kiralynak attyafiai,
Ratok tekintet nints, vadtok sohonnay?
De az királynénak az ö *szamoncái*,
Ha rosszakis, azok mind országgh biráy.

AD JOHANNEM TOLDALAGI

- 1080 270. Farage Faragon Toldalaghi János?
Nagy a' kerted, igen, azis jo burjános.
A' szürke lovak közt az mellyik job hámos,
Add nekem, s- én lészek hozzád jo barátos.

AD ANDREAM TOLDALAGI

271. Egy hiba van benned, András, bár ne volna,
Az én nyelvem, hidgyed, rollad jo szott szolna,
Bizony fel ültettél te az első lora,
Az gondviselesben nem törnek el plora [!].

AD GEORGIUM TOLDI

- 1085 272. Kerek talpu Toldi mint vagyon Bolyában?
Hogy ha bö bor léssen, nem hal meg buvában.
Ne hiyák bár ötöt az országgh házában,
Tanácsát se iryák be az cronicában.

1070 II Ha papa 1071 II Tsak hogj az nem tudna IV tud sütni 1072 II Batzoni Maria főz job
pastetumot 1073 II dolog kiralynak ti IV királyoknak 1074 II Vadtok s. nagjsagtoknak meg sints
tekennteti 1075 I szomvatzai II Holot fejedelem aszonynak rokoni IV szamonczai 1076 II is egjig
Erdelynek IV is mind országnak 1077 II Faragsze IV Faragó faragó 1078 II kerted s. az is igen jo
1079 II lovaidd többire hejanos IV mellik jó járás [?] 1080 II Az ki nem santa is genes s bojtorjanos
1081–1084 II [Hiányzik.] 1082 IV rólad hogjyed 1083 IV felülhetnél 1084 IV tolnak el plura [?]
1086 II jo bor 1088 I, IV Tavasszal II Tanatsát

AD MICHAELM MATSKÁSI

- 1090 273. Buzás Bocsárd hogy lett Boldisare, Mihály?
Hederfaja tied, az ki tsak alig áll.
Meg trefal, s- be rohan bizony rad az halál,
Lassad, az gazdasszony meg engedi, ott hally.

AD BALTHASARUM MATSKASI

- 1095 274. Matskasi Boldisart nem hagjom inset ki,
Mert öis az roszbol magátt veti el ki;
Vay ki ravasz kos eö, ne hidgy bár eö neki,
Ládátt, ha tallér nints, kövel rak eö teli.

AD BENEDICTUM HEDRI

- 1100 275. Hogy hatt lovat laték hintod előtt, Hedri,
Versemet nagy sárdi kerted széllyesiti,
Mi légyen, értsed te, az regula Detri,
Versed megh haladgya formam decametri.
276. Hogy Erdélyben jövé, kebeles thótt valál.
Honnan vagyon, magyar urrá hogy változál?
Pap Andrástol maratt járomra találál,
Deli Farkas kövér tehenenis szántál.

AD PAULUM KERESZTESSI

- 1105 277. El bujdosott tölled az eszes értelem,
De felesedre szállott engedelem,
Kertedbölis ki fogy a' zöld petersellyem,
Szallas patakanis szálla jövedelem.

1089 II Buzas Botsard tietek Boldisar es Mihaly **1090** II is köz az is tsak **1091** II Meg repett az esső majd nyakatokba száll IV meglepett s béborult bizony rád az talál **1092** II Azert az gazdasszony egjitekkel sem hál **1094** I roszbol II az roszbol magat nem veszi ki IV is az részért magát veté **1096** II rakja teli IV Ládád **1097** II, IV latok **1098** II Nagj sardi erettet **1099** II ertheted az IV érted **1100** II haladta IV formam citamenti **1101** II, IV jöttel **1102** II, IV hogj magjar urra II változta **1103** II jovaira tanalta **1104** II tizen ket ökrein szanta **1105–1116** II [Hiányzik.] **1105** IV ész és értelem **1108** IV Szállás-Patakon is száll az

AD SAMUELEM KERESZTESI

- 1110 278. Samuel kedvesebb Brasso fele Pálnál,
Tud emberségetis othon és más háznál,
Gazdalkodashozis ért az folnagjoknál,
Annya előttis job, kedvesebis Pálnál.

AD CLEMENTEM MIKES

- 1115 279. Sokat nyert Kelemen amaz nagy hartsában,
Mert sok aranyat lelt annak az hasában;
Moly esik s- szu bele Maros Uy várában,
Hogy bitangul birja, örvendez magában.

AD FRANCISCUM RHÉDEY

- 1120 280. Bezzegh nem hivatlak teged ér vágatni!
Küldenel te inkább tiz legent áratni!
Feleseged ha kezd iffiakkal mulatni,
Rossz vérében kezdesz bővön bocsatani.

AD STEPHANUM RHÉDEY

281. Forgodgyal igen te, kis Rhedey István!
Sokat fáratsz s- futz te, azért vagy ily hitván,
Nem sok gyermek vagyon te batyadnak *pártján*,
Mindene rád marad s- gyermekedre, nyilván.

AD STEPHANUM DANIEL

- 1125 282. Aluszole nyilván, Daniel István, te?
Sok lator jobbagyod Rika uttyát leste,
Uton járok pénzet s- jovát ki tekerte,
Tudván, nem bünteted te eöket érétte.

1109 IV Drassó 1113 IV harcában 1114 IV [Az utolsó szó helye kipontozva.] 1116 IV [A sor negyedik szavának helye kipontozva.] 1117 II [A sor előtti címben:] Rhedai én ér vágni IV én vágatni 1118 II [Az 1119. sor áll helyette.] kezd masokkal 1119 II Rosz vereben ki tudsz bővön eresztetni 1120 II Job volna som bottal gjakron tsokolgatni 1121–1124 II [Hiányzik.] 1121 IV Forgódj 1122–1123 I [A sorvégek csonkák.] 1122 IV hitván 1123 IV pártján 1124 IV Mind te read; nyilván 1125 II meg is Daniel Istvan teste[!] 1126 II Noha sok jobbagyod masok 1127 II penzet s. marhajat ehezte 1228 II Meg is nem

AD DANIELIDES IN OLOSZTELEK

- 1130 283. Olosztelek mint van Daniel fiakkal?
Edgyikünk jatzhatnak kevánva Clárával;
Nem hadgják, gátollyák attyafiusággal,
Brassoban mast vehet egy rezes garassal.

AD TOROCZKAYDES IN SZENT-GYÖRGY

- 1135 284. Toroczko Szent geörgyis kiket fel nevelt volt,
Kár bizony, hogy edgyig meg nem herelték volt,
Az eö buzajokbansok féle fü nött volt,
István, Peter, Mattyas: kar, hogy *rég* meg nem holt.

AD GREGORIUM GILÁNYI

- 1140 285. Bövös Gergelynekis ládája sok pénznel,
Arannyat, tallert vart özve sokat éllel,
Méghis, el hidgyétek, nem él eö tsak széllel,
Erdely, keres enni amaz sok ekével.

AD GABRIELEM VITEZ

286. Mitt föszt az eötsédnek Eösben, Vitez Gábor?
Virághzik feletted tavasszal az antor,
Az kin terem amaz kedves illatu bor,
Nem ijeszt az mellöl el az tatár tabor.

1129–1132 II [Hiányzik.] **1129 IV** [A sor előtti címben:] **Danieles 1130–1132 IV** [A sorok első szavának helye a kiadásban kipontozva.] **1130 IV** játszhatnak egyikünk Clárával **1132 IV** rosdás **1133 II** [A sor előtti cím:] **Ad Thoroczkaienses** [A többi hiányzik.] **Thoroczkai Szent Gjörgj kiket 1134 II** (Kár bizony hogj eggyig) **Kár hogj mind ezeket IV mind eggyig 1135 II** **Hogj magvok szakadna s. ne termene konkolyt 1136 I** **hogj meg II kár hogj reg meg nem holt 1137–1140 II** [Hiányzik.] **1137 IV** **Boros [!]** **1141 II** **ösödnek Örben 1142 II** **Viragzike feled; arbor 1143 II** **termik ama kedves italu 1144 II** **ijeszt innen el se tatar se tabor**

AD SECRETARIUM

- 1145 287. *Az tó nállad vala oly lugos az előtt,
Hogy nem attam volna erette egy diott.
Egykor aligh vehetz vala egy kis szellöt,
Most mar elől járod az kállay kettöst.*

AD PROTHONOTARIOS

- 1150 288. *Itilo mesterek vannak ám rutt büzzel,
Atyjokfiakot is haytyák jobbagy szerrel,
Mindenik bir igen igen fősvény kézzel,
A gurból ki ur lesz, arannyaz tsak rézzel.*

AD CAPITANEOS ET DUCES

- 1155 289. *Mely sok huzást-vonást kapitanyok tesznek!
Szegenyseg pénzére hadnagyokkal esznek,
Pénzesnek jo törvenyt sok penzejert tesznek,
Kinek penze nintsen, tsak szóval fizetnek.*
- 1160 290. *Ki taborban járhat, azt szegennye teszik,
Jobbagyságra, az ki nem mehet, rekesztik,
Ayandék roka bört, nestet, tallért lesik,
Mellyet ha nem viszen, kedvekből ki esik.*

1145 II Az fonalad vala oly tsepus az előtt IV [A sor előtti címben még:] Franciscus Lugosi **1146 II** egy gedöt **1148 II** De most somportolnak sokan kapud előtt IV Most te; Kállay-kettőt **1149 IV** [A sor előtti címben még:] Martinum Sárpataki et Ioannem Kendi **1149–1158 I** [Sérülés miatt a sorok eleje csonka.] **1149 I** esnek II Itilo mesterek; nagj büzzel IV rüt bürrrel [!] **1150 II** Atyjokfiakot is nem nezhetik szemmel IV Atyjokfiat is hajtják jobbágy (szerrel) **1151 II** Mindenik fénn hejáz az szaraz rut füstel IV Mindenik **1152 II** A gurbol IV Az gazból; aranyat csak tész el **1153 II** Mely sok IV Mely nagy **1154 II** Szegenyseg IV Szegények **1155 II** Pénzesnek böv penzert böv igazat IV Pénzesnek **1156 II**, IV Kinek II ajton ki vezetnek IV sok gonddal epesztnek **1157 II**, IV Ki taborban **1158 II**, IV Jobbagysagra a ki nem jarhat **1159 II** tallert nestet **1160 II** Ki annelkul megjen kedveből IV Ki hazul nem megyen

AD SUPREMOS COMITES

291. Két vagy három kontzott be nyel edgyik ispán,
Kinek kopóy fő biro s- vice ispán,
Ha sokat haytt lesre, az nem leszen hitván,
Ha nem haytt, tiszt nem lesz esztendőre jutván.
- 1165 292. Gyilkoson vont pénznek az fele mind övék,
Parázna, kurvának az felis övék;
Kapu számok után szász forint is övék,
Talám az pokoli kénis leszen övék.
- 1170 293. Micsoda érdemért vesztek jövedelmet?
Az porokon miért dulattok tehenet?
*Az latrok mért várnak tőled segedelmet,
Mért adtok ezeknek gratiás levelet?*
- 1175 294. *Felgerjed az Urnak haragja mint az tűz,
Hogy latrot nem bántasz, az házadból ki űz,
Vagy mind egyről-egyre amaz kardszira fűz
Pogányoknak; ugyan próbáld meg, ha jó tűz.*

AD VICE COMITES

- 1180 295. *Ha egy vice ispánt látnék akasztófán,
Vagy egy az aknába sót vonna az hámfán,
Többet nem kérdeném, az forint, kit adsz, hány,
Minden latorságnak zabra volna száján.*
296. *De az főispánnak való kedveskedés
Hozza, hogy latroknak legyen az kedvezés,
De pokolban nektek nem leszen kedvezés
Urak s nemes rend! Az (vendegeskedés).*

1161 II [A sor előtti címben:] comites supremos; három helyet a ki lehet ispany IV köntöst 1162 II Sok kopoja vagjon szolgál biro s. ispany IV Az kinek kopoi biró 1163 II Ha jól hajtnak lesre egjik sem lesz 1164 II A ki nem hajtnak nem lesz tiszt esztendő mulvan 1165 II Bitangba vont 1166 IV kurváknak 1168 II Pokolna [!] kennyia is tudom leszen övek [A kéziratban ez az utolsó sor.] 1171 I [Ettől a sortól a szöveget tartalmazó levél kiszakadva.] 1169–1192 IV [Lásd a főszövegben!] 1180 IV zabola [A szótagszám miatt jav.]

AD LECTORES

- 1185 297. *Az kiről ezt írtam, többet is írhatnak,
Bokrosabban sokra verset kiálthatnék,
Tetszéstekre okot ha szolgáltathatnak,
És ha írásommal nektek használhatnak.*
- 1190 298. *De sokan, tudom, hogy dül-fültok méreggel,
Ifjan mehetsz, higgyed, az Isten előtt el,
Ugy élj, hogy (ha megölnének?) az éjjel,
..... írás lámpás gonoszságnak fényel.*
299.
1195 *Nikodémita az, ki ezeket írta,
Meg veszett erköltsét Erdélynek siratta,
Hah [!] helyén inkább azt mondjad, bizonyita.*

2.

ÚJ ESZTENDŐRE KÖSZÖNTŐ VERSEK

1. Nincs egyéb állandó semmi, csak a virtus,
Gyászos sötétben is ez világos pharus,
Sötét homályban is fénlík mint phosphorus,
Szerencse szárnyain nem jár mint Protheus.
- 5 2. Ugyanis azt tartják megmaradandónak,
A' mi mindenkoron azon valóságnak
Megfelel annyéra az egy állapotnak,
Hogy nincs megtetszése kisebb s nagyobbáságnak.
- 10 3. E roppantott világ a mióta hogy lett,
Nap, hold és a fényes csillag teremtetett,
Ez elterült földre ember helyheztetett,
Mennyi, mely mértékben, hányszor ebből részt vett;
- 15 4. Mégis az mélységet ha ki ennek méri,
Mint ennek előtte, fenekét nem éri,
Nincsen senkinek is oly fizetet béri,
Hogy azzal beérje, hol fokát az éri.

1192 IV [A sor első szava hiányzik.] 1193–1196 IV [Csak az 1194. sor utolsó négy szava van meg,
a többi Kénosi Tözsér feljegyzéséből való.]
11 helyezett [A szótagszám miatt jav.]

- 20 5. Ez világon lévő nagy elméjű bölcsek,
Kik emberek között voltak majd istenek,
Tudományra nézve azon bölcsességek,
Mégis erre nézve semmire sem mentek.
6. Álljon elő Róma s minden tanácsosa,
Nemes Athenasnak egész assessora,
A nyelvés Cicero, azok szó szólója,
Kifogy itt mindenik, nincs fundamentuma.
- 25 7. Julius bár nyerjen itt köves koronát,
Hivei kezében zöldelő pálmafát,
Kialtson serege bátran diademát,
Ha vett ellenségen kívánt victoriát;
- 30 8. Cato szóljon elő fontos tanácsával,
Az híres Tullius ékes szólásával,
Nestor mézzel foljó nyelv folytatásával
Megcsökönik, bár elhitesse magával.
- 35 9. De nem csuda, mert e csak Istenhez illik,
És ilyen mértékben az benne is fénlík,
Ha kik megvizsgálják, fő jónak őt lelik,
Noha tágasitva másokra is esik.
- 40 10. A kik tudniillik bő részt ebben vettek,
S a kilencz bölcs műzsák tején nevedtek,
Azoktól vett jeles tudománt követtek,
Minden dolgokban jól csak ezek épültek.
11. A szépnek s a jónak darabos az útja,
Azért van őneki becsüs állapotja,
Igen kevésnek is kezében ő kólcsa,
A mellyel zárjait könnyen megnyithatja.
- 45 12. A mi kellemetes, nehéz ahoz jutni,
Édest keserüvel szoktak egyvelitni,
A ki azért gyenge rózsát akar szedni,
Kemény tövis fogja újjait megsértni.
- 50 13. Csak a drága könek szerzése miben áll?
Boreasi szélen ember meddig strázsál,
A' mig az érire az köveknek talál?
Azután ereje felett mennyit áskál?

14. A becsületnek is szövevényes útja,
Nagy munka s fáradság ösvényeit tartja,
55 Sok ezer gondoknak súlyos terhe állja,
A nagy szívt s nemes vért ugyan megmustrálja.
15. Jeles virtosaknak szép emlékezete,
Sirban nem szállható előneve s hire,
60 Lassú hallgatásnak bágyadt nyelveire
Nem juthat a szem a feledékenységre.
16. Sokakat a halál sellyéjében bezár,
Akkor is a virtus semmi homályt nem vár;
Porból is megújúl, mint a phoenix-madár,
A mely bölcsességnek sebes szárnyain jár.
- 65 17. Józan ész, ért tanács valamely személyben,
Okos, bölcs értelem férkezett egy testben,
Méltó, hogy míg a nap tündöklék az égen,
Érdemlett virtusa nevedjek s éljen.
- 70 18. Ez az egy czimere a' szép dicsőségnek,
Melyre a nagy szívek gerjedezve égnek,
Az érdeemes elmék mind ide sietnek,
Mert itt van pálmája a jó hirnek s névnek.
- 75 19. Itt zöldellik a szép s méltó érdemesség,
Itt lakik s itt vagyon az igaz nemesség,
Nagy elmetöréssel keresett dicsőség,
Ritka érdemekből s jókból álló bőség.
- 80 20. Mind ezek szép hirét embernek nevelik,
Míg a nap az égen jár, addig viselik,
Keletről nyugatra nevet terjesztik,
Halál helyéből is életre emelik.
21. Hol a nemes elme vetődik s hánkódik,
Mély gondolatiban nyughatatlankodik,
Fáradoz, semmitől nem is iszonyodik,
Czélját hogy elérje, abban forgolódik.
- 85 22. A nagyra vágyó szívt meg nem ijedkezik,
Súlyos dolgokban is semmit nem félemlik,
Nagyobb terhek alatt inkább emelkedik,
Kemény inségekben megáll s el nem botlik.

- 90 23. Mert nincs természetben semmi is oly résen
Serény igyekezet hová ne érhessen,
Sebes szárnyaival el ne repülhessen,
Sűrű gondjaiból ki ne evezhessen.
- 95 24. A régi bölcseknek sorsok példa ebben,
Kik a respublicat fundálták elsöbben,
Ezek, ha mi jó út volt a természetben,
Éles elméjekkel fellelték serényen.
- 100 25. Nem kevés gondokkal füzödött elméjek,
Hol jobbra, hol balra fordult szerencséjek,
Kedves hazájukért fogságot viseltek,
Exiliumban *ők* gyakorta küldettek.
26. Hires Aristides jeles virtusiért,
Athenas városból, viselt dolgaiért,
Számkivetésre a közönséges jóért
Küldeték, s szenvede hü szolgálatjáért.
- 105 27. Hasonló dolgokban forgott Demosthenes;
Kedves barátjától elment Abderithes (?)
Szomorán követte útát Xenophones,
Mindezek közt bátrabb volt a Thucidides.
- 110 28. A római tanács közül Pompeius,
Szerencsének súlyát viselte Tullius,
De hogy tőle el nem távozott a virtus,
Ily sötét gyászban is fénylett mint egy sidus.
- 115 29. Mert mi vagyon tisztább ragyogó napfénynél,
És kívánatosabb ö feljövésénél?
Kivált ha tündöklik a déli szép szinnél,
Mégis tovább nem jut a sötét estvénél.
- 120 30. Kivánt ékességét homály bé borítja,
Minden deliségét éjtszaka bevonja,
Ékes sugárait csak egy felhő tartja,
Kevés setétség is mindjárt változtatja.
31. Nyilván vagyon, gyászos homályban mégyen el,
De viszont világos, kristály színben kél fel,
Gyászban borultakat megújít fényével,
Megszomorodtakat bétölt vig örömmel.

- 125 32. Szerencse forgatja természet dolgait,
S ha ki benne veti egész teljes hitit,
Mikor inkább biznék, megrántja sinórit,
Hogy ne tölthesse bé minden kívánságít.
- 130 33. Túl akara ezen Alexander menni,
Mert az egész földnép mind kezde engedni,
De mikor nem vélné, hálójában ejti,
S egy asszonyban álla az egész eseti.
- 135 34. Dárius, ki vala a persák királya,
Minden gazdagsággal torkig vala rakva,
De a végét nézd meg, kérlek, miként jára,
Ellenség kezében adja hitt szolgálja.
- 140 35. Minden állapotját így játszadoztatja,
A felsőbb grádicsról alsóbbra szállítja,
De a virtusokon nincs semmi hatalma,
Néha ugyan kisség akadályoztatja.
36. Neked is dél-szinben vagyon hired s neved,
Ragyogva villogzék úri tekinteted,
Fóknél s alsóbbaknál egész becsületed
Vayon, mert virtusban bő részed van néked.
- 145 37. Melyet nem miveltek az indusi kincsért,
Izmos herkulesi s hectori erőért,
Hanem nagy dolgoknak friss folytatásáért,
Nagy rendekhez való igaz szolgálatért.
- 150 38. Mindezent mutatják érdemes tisztségid,
Bokrossával való ország hivatalid,
Noha nem szabattak ahoz titulusid,
Mert maga-nagyzásra nem vittek virtusid.
- 155 39. Tudván, hogy nem marad az jutalom nélkül,
Kiben e' lakozik, foly dolga kényeül,
Nem sok idő múlva királyi székbén ül,
Hogy ha irigyei nem támadnak körül.
- 160 40. De az ritka példa, kinek jól foly dolga,
És világosra áll kinyilt zöld laurusa,
Tündöklök homlokán fényes phosphorusa,
Hogy ne lenne végre sötét hesperusa.

41. A mint legközelebb most bételjesedett,
Mikor napod fénye kis felhőben esett,
De éjszaki széltől ez elszéljeztetett,
Mely vala ez helyben öszveszerkesztetett.
- 165 42. Mely soha örökké többé ily változást
Ne szenvedjen ecclipsissi fogyatkozást,
Hanem mig az égen nap térszen maradást,
Addig hired-neved tégyen virágozást.
- 170 43. A közönséges jó előmozdításra
Rövid életedet Isten vig napokra
Juttassa sokaknak s nekünk is hasznunkra,
Ez csekély verseknek kik vagyunk auctora.
- 175 44. Az aranyat ugyan rozsdá meg nem fogja,
Az óh esztendőből mégis szennyed mocska
Törlődjék el az is, ámbár kevés volna,
És ez esztendővel légy megújítatva.

3.

[GÚNYVERS TELEKI MIHÁLYRÓL]

Machiavellus pokolban születtetvén es onnan Daciában jöven, es ott magának vasallust szerezvén, minémü instructioval bocsátot volt azon vasallust Erdélyben, és az ott mint viselte magát, annak igaz historiája

PARS PRIMA

1. Orcina regina setét Abysusban
Machiavellust szülte also Avernusban,
Lachesis lön annak daikája pokolban,
Ki ötet szoptatta, s fel tartá polában.
- 5 2. Cloto es Atropos fonalas gusallyan
S annak Astragora tüzes taligaján
S fellegekben járo Aeolusnak lován
Daciában jöve, sebes szélnek szárnyán.

1 II Orima III Oscina regina seret [!] Alyssusban IV Ocina 2 II—III szüle 3 II Po (kolb)lában 4 II szoptatá III Es otet szoptatvan IV fel tartá szoptatá 5 III Clocho es Lachesis 6 III Astragorus IV [A második szó helye üres.] 8 II sebes szeles III tüzes szelek

- 10 3. Ott magának társot keres Daciában,
Bihar vármegjében tanál Pártiumban.
S mint Atlanthiades Charon hajójában,
Társára akada Várad városában.
- 15 4. Petnehazinenak mert ot udvarában
Egj vasallust láta Cyrce abrazatban.
Vélli aszt Pithonnak, ki lakik pokolban,
Mivel Vertumnus bujt beliben, szájában.
- 20 5. Es aszt meg kedvelvén magához intézé,
Merges szemeivel mind addig igizé,
Mig Laverna kargját oldalára köté,
S a jo jámborságot eő tüle el üzé.
6. Nero, Caligula kegyetlenségével
Ötet meg ruháza Sysamnes eszével,
Rabsacesi szájjal s káromkodo nyelvel,
Ötet fel szentele nicanori kezzel.
- 25 7. Adván tarsul ehez sátán ket leányat,
A nagj Odiumot es a sebes Irát,
Hogj mig világon el, paradicsom fáját
Luciperrel edgjütt szaggatná szép ágát.
- 30 8. Mind Craesust s mind Irust egj aránt kinozzon,
Söt az holtaktol is eő nagj praedát hozzon,
Bellonával edgjütt zurzavart támasszon,
Szegény nemzetünkre tüzet, fegjvert hozzon.
- 35 9. Söt meg világon el, addig ne nyugodgjék,
Hanem zenebonat es patvart okadgjék,
Ombrival s Zimbrivel urán hohérkodgjék,
S Kozbi satorában csak fajtalankodgjék.
- 40 10. Azok felett nemze sok vásot fiaikat,
Sambakat, csabzikat és nagjra vágjokat,
S iffiak szemet szerető bujja leanjokat,
Kikkel vöket gjüjcsön es sok unokákat.

9—12 II [A sorok utolsó szavai a kézirat sérülése miatt hiányoznak.] 10 III talált 11 III A ki partyat tarcsa minden dolgaiban 13 III mert az 14 III Cyre 15 II Velli aszt Pathonnak III Vele 16 Mert Vertumeius [?] buj 17 II kedvelle s magáho idizé III maganak IV idizé 20 III magatul eluze 22 II Sylamnes III fel ruhaza IV Sisenna 23 II szitkozodo III Rabsonnei [?] 24 III [A negyedik szó helye üres.] 25 II ehez társul 27 IV Hogy az 28 IV szaggatná almáját 29—37 II [Csonkulás miatt a sorok eleje hiányzik.] 30 II, IV soldot huzzon 31 III inditson 33 III meg ez vilagon addig 35 II uram [!] hohérkodgyék III Omrival Zimellel [?] Uram bosszankodgyek IV Omrival Azmival bátran 36 III Coso [?] IV Kizbi 37 III A melybul nemzene sok ruhes fiaikat 39 II—IV sértő

11. Tarcson azok mellet számtalan szolgálakat,
Kételen szolgáló lédér katonákat,
Partiumbul álo varadi szajhakat,
Tarcson uri asztalt, számtalan kuktákat.
- 45 12. Kik az szegénységnek sirjával ellyenek,
Azonban eö töle mindenek féllyenek,
Mint kopasz Jupitert urallyák az nepek,
Kik is, mint Istentül, csak töle fügjenek.
- 50 13. S minden felöl a sok bitang oda gjülljön,
Kiknek is Sydonnya s Tyrusa eö legjen,
Talentummal háza annyira bővülljön,
Tantalus ként hogj az padlásáig érjen.

PARS SECUNDA

- 55 14. Illy instructioval Machiavellus régen
Kedves vasallusát bocsátá Erdélyben,
De maga Hebanum csidáját kezében
Veve, s vissza mene pokol fenekében.
- 60 15. Ott Proserpinának meg beszelle uttyát,
Minden fortunajat: kedves tanitványat
Hogj a földön hatta, ki is factioját,
Tudgja, végben viszi ördög actiojat.
16. Mivel hogj Abadon eszét bele fujta,
Ciclops tudományát eppen rá ruhaszta,
Sátan svadajanak maga helett hatta,
Cyrce eszét s lelket neki ajanlotta.
- 65 17. Kiis doctorának parancsolattyában
Semmit el nem hagyja, sem rejte magában,
De az Lavernának enyves tarsolyaban
Sok portiot gjújte Erdely országaban.

42 III Kelletlen szolgáló híres 43 III Partiumból való 44 II számtalan kutyákat (!) 45–62 II [Csonkulás miatt a sorvégek hiányosak.] 45 II szegény nyeknek ... segnek 48 I (féllyenek) fügjenek II, IV ö tölle III tole úgy féllyenek [Előbb: függenek] 50 III A mellyeknek Tyrussa Sidonnya 52 III padlásig fel érjen 53 IV Instructiojával 55 III Es maga 56 IV Vivé 58 III Minden factiojat 59 III kies factiojat IV egy kis factioját 60 III vinne 62 III Czirrops 63 III Satan vajdajanak 64 II [A sor hiányzik a kéziratból.] IV Tüze eset lelkét 65 III parantsolattyabul 66 II [68. sorként.] 67 II [66. sorként.] Bár az III ekes tarsolyaban 68 II [67. sorként.]

- 70 18. Ország adajával ladait meg rakta,
Minden jövedelmet csak nem mind el lopta,
Aszt maga számára varakban be dugta,
Annyit lopot, számát magais nem tutta.
- 75 19. Fejedelem kincsét tutorság színevel
Mind el tutorozá ördögös eszével,
Valahol aranyat lathatot szemével,
Azt ott nem hagjhatta ragado kezével.
- 80 20. A lopásnak volt eö oly tudos actora,
Nalanal Lavérna sem volt job doctora;
Ugjan arra toppant telekes bocskora,
Ket szeme rá állott, mind pedig eb orra.
21. Volt mint Caligula, eö olyan kegjetlen,
Nero természetü, engesztelhetetlen,
Embert rontot es vert mindenkor szüntelen,
Mind szent nap, mind köz nap és minden időben.
- 85 22. Ugjan nem ehetett, hogj ha vert nem ontot,
Ritkán mult el oly nap, kin embert nem rontot.
Minden igasságot nyelvevel fel bontot,
Szitkozodot, morgot, s csak Istent boszszontot.
- 90 23. Asdodban lakozo ördögi bellyeggel
Mert meg volt jegjezve kenyes fara süllyel,
Szájában egj foga sem vala ket rendel,
Mégis csontot rágot mint farkas inyével.
- 95 24. Es az eö nagj dölfe, mint irigj satánnak
Buzogván, mereggel forrot, mint Hamánnak.
S homloka ránczosult, mint ravaszh Achámnak,
S bajuszsa fel állot, mint sertéje kannak.
- 100 25. Vilanas modgjara lattzot rut szemellye,
Dörgöt, mint a ménkö, atkozot gégéje,
Tüzet szült s langot fujt fejebül elméje,
But hozot, s kint szabot keserü epéje.

69 III—IV ládáját 70 III jovedelmit mindennek el 71 II—IV el dugta 72 III Annyit huzott 74 III tutorozta ordogi 77 II nagy tudos IV doctora 79—90 II Csonkulás miatt a sorok eleje hiányzik. 78 II Lavelna 83 II eltiben III szertelen 86 III nap hogy ezert 93 II nagy torka 94 III Buzgott rut mereggel torzott [?] mint 95 II ranczosul III Actiannak 97 II, IV Villámás III meg lattozott szemelye IV más szemellye 99 III Tüzesült langot IV Tüzet gyujt 100 III kent szagot IV Bünt hozot

26. Csudalkozot a föld annak természetin,
Az egek könyvesztek rut feslet eletin,
Nap homalyba borult hajnali fel költin,
Es India felé szomorán ment estin.
- 105 27. Midön az Abelek vére fel kiáltot,
Kiket masok által sok helyen ontatot,
Ha ki Szebenben járt, ot uj halmot látot,
Hidgje, hogj artatlan test abban rakatot.
- 110 28. Kiknek is élteket mind eö fogjatta el
Practicaja által idegen fegjverrel,
Hámostorphi s csüri határok böseggel,
Maros szekieknek hisztanak testekkel.
- 115 29. Valóban Sysamnes volt eö itelettel,
Mert hamisson itélt mindenkor eszivel,
Sem Isten, sem ember szent szerzeményevel
Nem kivánt eö elni senki törvényevel.
- 120 30. Ajandokért mingjárt articulust csinált,
Hogj ha az nem tettzet, meg más fortelt tanált,
Csak haszna vadászo törvényeket csinált,
Nem volt oly bün, mellyet penzért nem mitigált.
31. Bepasianusnak eö volt spongiaja,
Hazánk törvennyenek örökös rontoja,
A szent igasságnak igaz aruloja,
A ros hamisságnak hamis poroszloja.
- 125 32. Hamis keresettel mert meg nem telhetet,
Mint Midas soha is meg nem elegendet,
Noha minden felöl sok bitangot gjüjtöt,
De ahoz naponként csak többet kereset.
- 130 33. A keresetben volt felette szemtelen,
Mint a ravasz Sinon, olyan tökelleetlen.
Kire meg haragut, nekie kedvetlen,
Sarczolnia kelet arannyal kéntelen.

102 II, IV erkölcsin III kegyetlenkedesin IV más felöl 103 III Nagy homalyban 104 III szomorura ment estvén 106 III Melyet; ki ontott 107 IV halmot rakot 109 III Kiknek eleteket IV Kiknek az 111 III Hamostorffi videk ebei buseggel 113 III Sisbannes [?] IV Valoban siralmas 114 III eskütt minden o 115 II, IV szerzeményivel 119 II formált 120 III vetek kit penzert nem corrigalt 121 III volt szpahaja 124 III A gyors hamissagnak derek 126 IV sokaig meg sem 127 III sok bitangot minden felöl 130 IV ravasz démon 131 II, IV Kikre; nekiek 132 III Sancsolniok; kelletlen

- 135 34. Mintha születtetet volna Tauriaban,
Pontus tenger szelin Cirim tartományban,
Szintén ugj praedált eö Erdély országában,
Ha ki nem adhatot, küldötte rabságban.
- 140 35. Noha, Bucsak helyet Fogaras es Kövár
Volt az sanczolo hely Görgén, Szamos ujjvár,
Es annak ösztöne kaloda, bilincs, zár,
Szaraz kalodaja volt rettentö tatár.
36. Kért két ezer tallért attul első szoban.
Ha ezeret igert, vigjorgot magaban,
Annak szabadcsaga lett, s igj szolt azonban:
„Fogjad ezt, Recsej, s tegjed az *pungában*.”
- 145 37. Nagj engedelem volt az, ha három százra
Tanalt le szállani edgjes aranyokra;
Mert eö ot szazat irt az udvar birokra,
Szaz aranyt s hat lovat minden ispányokra.
- 150 38. A görögöket is szinten ugj fosztotta,
Mindennel, mint tutta, öket ugj praedalta,
Arannyát, tallerát, posztojat el huzta,
Ha panaszkottak, meg kalaphasztatta.
- 155 39. A szegen sidok is nem marattak szüzen,
Söt mindeniken vont, mint lehetet ingyen.
Sok marhát vasarlván eö tülök hitelben,
Arrat meg nem atta az az istentelen.
- 160 40. Csalard factioja mindenüt hallatot,
Kinek érteke volt, el nem szaladhatot
Elöle, söt azzal mostohan osztozot,
Nem volt oly igasság, kit fel nem forgatot.
41. Az özvejeket is szinten ugj praedalta,
Pokoliglan magat velek átkozttatta,
Compositiora nemellyiket vonta,
Lonában is magat hamisson iktatta.

133 II eö születet III Tatariaban IV Tamiaban [?] 134 II—IV Crim IV tenger mellet IV fogságban
137 II—III Nohaj 138 II, IV sarcsolo 140 II, IV kalafaja 141 III Ket ket ezer tallert kert tsak 142 III
Ha egeset [?] 143 I szollot II szolt III Szabadsagot adott igy IV ugj szolt magában 144 I plundrában
II aszt II—IV pungaban 145 II, IV hogy ha 147 II eo mind százat III Mert o ezert igert az 154 II Mi
lehetet szüzen ingyen III—IV mit lehetet 155 II Söt III vasarolvan tollok 156 III ez az 158 IV Kinek
költsege 159 III El erte sot aval mostohan csatazott 162 III Pokolig omagat

- 165 42. Ha mi res mobilist látot özvegyeknel,
Kik böcsben lehetek eö meg holt ferjeknél,
Meg nem maradhatot nálok szegenyeknel,
Sem fek, sem paripa, egieb pendeleknel.
- 170 43. A vár megjeket is szinten ugj kinoszta,
Eöket ertekektül, mint tutta, fosztotta,
Mesz, kö, fa hordassal igen farasztotta,
Szolga birakat is szüntelen zaklatta.
- 175 44. Vicze ispanyokat nem hatta szunnyadni,
De öket kergette bitangot hordani,
Es nyárban küldötte aratot gjujteni,
Munkást, kapast, kaszast szantalant szerzeni.
- 180 45. Söt utazasában hintait is vonta
Ket, három szaz posta lo és ökör huzta,
Szegenseg marháit ugj el csigasztatta,
Ki meg bennült, zabalt, kit meg ütöt gutta.
46. Szekelyek szekin is volt vér szipo nadály,
Minden igaz igjben közöttök akadaly,
Ha ki nem kenhetten tengeljét, volt dagály,
Annak panaszszára fogta szemet homaly.
- 185 47. Ellenben akarki, ha volt is artatlan,
Szallot az Abel vér bár az barazdaban,
De ha sokat neki nem adot sárgaban,
Vakot vetet koczka annak szandekaban.
- 190 48. Mert közöttök hogj ha hallot jo paripát,
Aszt el huzta s vonta, meg nem atta arrat,
Hogj sokat vonhasson, hirdettetet mustrat,
Szegen absenseknek el vonta marhaját.

166 III Ki becsületben volt ö 168 II Sem pénz 170 II fosztani 171 II öket fásasztani III Meszku hordassalis IV hordassak öket 172 II zaklatni 174 II bitangot követni III Hanem el hajtotta bitangot gjujteni 175 III Nyarban el hajtotta aratot hajtani 176 II szerezni III Hamar kapast kaszast 177 II utazásiban III Utazasaibanis hintait vontatta IV Sok utazásiban hintókot vonatta 178 II, IV vontat 179 II el kinosztatta 180 I bennült II, IV bennült III Ki megzabalt bennük 181 III Szekely szekennis; ragadaly IV szipo 183 IV tenyerét 185 III ha volt is valaki 187 III sokat ha neki 189 II közöttünk 190 II nem adta meg 191 II hirdette mustraját 192 II embereknek

- 195 49. Collatio sem volt oly királyi dátum,
Császár udvarabol költ privilegium,
Kit nem cassalt volna ez dacicum monstrum,
Bizonyságom ebbe a Jus Saxonicum.
- 200 50. Mert *statutum* kívül köztök is törvent tet,
Sok aranyas pohart es medenczeket vet,
Ha kinél penzt érzet, eö bele kötödöt,
Ugj meg huszta vonta, hogj holtaig nyögöt.
51. Ispan, biro, hadnagj, kapitan es ersek,
Vicarius, decan, mind peniglen püspek,
Hozzá holdultanak statusok és rendek,
Mert mint a satántul, töle a kent feltek.
- 205 52. Meltan is, mert ötet a ki nem uralta,
Vagj tündér udvárat nem frequentalhatta,
Annak az oly ember kárat tapasztalta,
Bu nélkül joszágat s hazat nem birhatta.
- 210 53. Summa: mindenekben akart lenni minden,
Honnan nagj proventust várt szarazon, vizen,
Mellyet ha meg gatolt pap, nemes, nemtelen,
Szakallát vágta el eö mint istentelen.
- 215 54. Mint tereh ugj feküt edes hazánk hátán,
Zenget, penget nyelve országos diaetan
Nemes embert fogott minden gyülles fottán,
Mert Isten szekiben ugj ült, mint egj satán.
- 220 55. Annak eö damai Odium s Irával
Tarsai voltanak néki Belzebubbal,
Kik paradicsomban szines hazugsággal
Meg csalták Adámot és Evát almával.
56. Illy rokoni által eöis Daciaban
Zur zavart inditot az respublicában,
Pusztulást csirázot az egész országban,
Tüzet és fegjvert szült szerelmes hazánkban.

195 III Mellyet fel nem bontott ez IV a dacicum 196 III erre az dacicum monstrum 197 I a statum II–V statutum 198 II Söt IV es mindeneket 199 IV érzett belé kötelözöt 200 II holtig gyötrödött III meg sanczoltatta hogj 202 I püspök [A rím miatt jav.] 203 III minden fele rendek 204 II tölle szintugy III Tolla mint Istentul mert inkább feltenek 205 III Ugyanis mert a ki utet 207 III Nyilván az az 208 III Bun nelkul joszagat senki 210 III tuzon es vizen 212 III vagatta el mint 213 IV Mint here 214 III Csengett 216 III Annak az 218 III Tarsai valanak 220 III Adámot es Evat meg tsalak 221 II–III rakoni alatt 222 III [223. sorként.] 223 II–IV árasztott III [222. sorként.] 224 III szerrel az hazaban

- 225 57. Erdélyben el kezdvén egész Austriaig,
Austriatul fogva Adria tengerig
Menyi pusztitást tet török, tatár addig,
Mind eö forralta eszt egész haláláig.
- 230 58. Mivel hogj naponként nagjobb nagjobb koncra
Vagyodvan, erede palatinusságra,
Nemet csaszar ellen indula Szatmárra,
Batiznál eö hagja csizmajat az sárba.
- 235 59. Veselényi Pált is ö teve kuruczczza,
Tököli Imret is hires martalocza,
Kiket farkasokbul tet dühös kuvaszsza,
Es az Isten nyájját eö azokra bizá.
- 240 60. Hogj ök legeltessek az Istennek nyájját,
S a rebellionak vindicallak bajját,
Es az aquilának tepjek ki ö tollát,
Hogj el ne ragadgja Libanus galambját.
61. De az aquilaval ök nem birhatának,
Noha eö ellene vatig ugattanak,
Hanem Theudas ként mind hátra állának,
S mind Judás kopói szellyel el oszlának.
- 245 62. Mellyet midön észre vön, hogj szandekában
Eö meg csalattatot o practicájában,
Lo száját fordita, hogj ne hallyon sárban,
Német pártra alla mindgíárt Daciaban.
- 250 63. Noha nem mutatta vigjorgo agjarát,
Tudván, hogj meg ütik nemetek eb orrát,
Meg rontyák lovának *acél* zaboláját,
Ottan practikaval kezde más uj dogmát.

227 IV pusztulást 228 II formálta azt III forgatta azt IV azt 230 III Vagyodott indula 232 III
Batiznál ott hagya 233 II ö tötte 235 II–IV tön 237 II Hogj segéltenek eok III Hogy ez
országoknak legeltessek lakossat 238 II S az religionak III Az republicanak IV Az religionak
igazgassák 239 III az tollat IV ki tépjék ö szárnyát 240 III ragadgyak 241 IV csak nem 242 III, IV
váltig III o utanna valig[!] 243 I Eheudas ként II, IV Theudaskent III Hanem mint az Theudas
mind 244 II–IV S mint 245 IV szandekiban 246 II–IV nagy practicájában 247 II, IV hullyon 248
III allott 250 IV Tudgya 251 I veszel II–IV attsél 252 III így mas dolgat

- 255 64. Jambor fejedelmünk Fogaras várában
Beteg agjban esék aprilis havában,
Eö idegén borbelt hivata hazában,
Er vagassal ötet megöle agjában.
- 260 65. Alnok practicaval koporsóban ejté,
Rettenetes merget hazánkra ki önté,
Hogj eö legjen primus, magaban el hivé,
S ország neve alat Nagj Pált Bécsben küldé.
- 265 66. Kinek is ártalmas instructiojában
Miket inserált volt, jól tudgjak hazánkban,
Hogj eö maradhasson az guberniumban,
Akart leledczeni mások halalában.
- 270 67. De Isten szandekat tovab nem türhette,
Hanem boszszu állo borát rajja düjte,
Pogányok karjával a Barczan meg öle,
Urunkot, hazankat eö töle meg menté.
- 270 68. Akiért aldassek öröke az Isten,
Hogj illyen pestistül meg mente ez földön,
Többször ily ostorát *ne* küldgje közinkben,
Mely minket epeszsen lelkünkben, testünkben.

CONCLUSIO

- 275 69. Vetek nélkül valo illy apologiát
Többet is irhatnánk rola historiat,
Mert eö rosz actai szaraz földnek porat
Sokkal meg hallatták ezer számmal számát.
- 280 70. De továb mi szükség szot szaporítani,
S sok factioirul böven emlekezni,
Mert aszt Homerus is nem tudna le irni,
S orátorok közzül senki ki beszelní.

253 II Jambo [!] fejedelem **254** II április javában **256** III Ervagassal urat **259** III primas IV lenne **262** III Miket parantsolt IV tudgyuk **266** II rea dönté III ala düjte IV rea düjte **267** III Torokok fegyvere IV az harczon **268** III Nyomorult hazankat tolle Isten mente **270** I földön [A rím miatt jav.] III mente kegyesen **271** I se II–IV ne **272** II, IV testünkben lelkünkben III Melly igy meg emesszen IV minket emésszen [Ebben a kéziratban ez az utolsó sor.] **274** III irhatnek **275** III Mert gonosz actai földnek apro porat **276** III Sokkal fellyul mullyak 1000 számmak szamat **277** III De valo mi **278** II Ö sok actairol III Kegyetlensegerul buvon **279** II ezt; fel irni III Mert meg

71. Ambar Pithagoras, Conon tablajaval,
Bölcs Plato es Cato mely tudományával
Elő jönnek is világra Solonnal,
Le esnek pennájok kezekbul Dionnal.

285 72. Söt világon oly nyelv nem termet a szájban,
A ki aszt vehetne soha igaz számban,
Ehez kepest enis minden szandekomban
Itten véget vetek csekely rytmusomban.

4.

VERBÖCZI ISTVÁN TÖRVÉNYKÖNYVÉNEK COMPENDIUMA

DEDICATIO

1. Mint régen Athénas bölts Tanítványokat.
Ugy két Küköllö-is nevelt jó Fiakat:
Bethlen, Haller, Horvát, Nemzetből állókat;
'S Beszter Praecopita Neméből valókat.
- 5 2. Verböczi Istvant-is Küköllővármegye
Szülte Szőkefalva és Adámos völgye;
Övé volt Sz. Márton, Borzás, Májos-hegye,
Désfalva, Kápolna, Dombó Pánád, 's Bénje,
- 10 3. Olyan jeles Fiak ott meg szaporodván,
Virágzott általok Hazánk, Isten után;
Tésis mint egy Phoenix hamuból ujjúlván
Kisküköllő mellet élsz most Szőkefalván
- 15 4. Sárossi Janos Ur, az ki Méltósággal,
Jó hírrel, és nével fénylesz valósággal,
Es édes Hazánknak egyenes szántdékkal
Terhes ügyeiben szolgálsz igazsággal;
- 20 5. Ki-is jó hírt, 's nevet nem pénzel szerzettél,
Tisztet, 's Bötsületet aranyon sem vöttél;
Hanem Aرسال 's Marsal nagy érdemet nyertél
Solonhoz 's Catohoz hasonlatos löttél.

282 III [Az utolsó szó hiányzik.] 287 III Ehez kepest enis csekely 288 III vetek minden szandekomban

6. Többet Hazájoknak ők sem szolgáltak,
/:Solon Graeciának, és Cato Romának:/
Mint te vénségedig Erdély Országának;
Isten, 's az Igasság, bizonyása annak.
- 25 7. Mert hogy munkaidat tégyem egy summában:
Tizennégyszer vóltál követ más Országban,
Es Pogányok között Hazánkért fogságban
Rab-vasat viseltél Constantinápolyban.
- 30 8. Melly követségiddel Hazánkal jól töttél
Császárral, 's Vezérrel sokszor szembe mentél
'S elméddel Barbarus népet hozzánk fűztél
Sok nyomorúságot érettünk szenvedtél.
- 35 9. Nagy elméd mindenkor 's szemed arra nézett:
Uradnak, 's Hazádnak mint használhas töbet
Szolgáltál egynéhány jó Fejedelmeket,
Kíknak-is érzetted kegyelmességeket.
- 40 10. Kiváltképpen mostan Coronás Urunknak,
Felséges Leopold Császár 's Királyunknak
Belső Tanátsa vagy Guberniumának,
Itéllő Mestere felső Táblájának.
11. Ollyatén, 's más egyéb nagy hivatalokban,
Fő Commissarius Erdély Országában
Vóltál, 's közöttünk vagy felső méltóságban,
Soha hasznos munkád megnem tsökönt abban
- 45 12. No-hát Méltóságos Ur Hazánk reménye,
A'kire bízott Nemzetünk Törvénye,
'S buzog benned Isten sok jótéteménye,
Es rogyog szívédben az Igasság fénye.
- 50 13. Régi Collegadnak 's Praedecessorodnak
Itéllő Mesternek Verböczi Istvannak
Könyvét, mellyet régen irt Magyar Országnek
Es maga nevezett vólt Tripartitumnak.
- 55 14. Ne bánd hogy summáit versekkel leirtam,
Es Compendiumban magyarul formaltam
Mert azzal senkinek tudom nem ártottam:
Söt inkább a' gyenge elméknek használtam

15. 'S mivel ajándékot én mást nem adhattam,
Mert Etes Királynál Colchusban nem voltam
'S onnét aranygapjat mint Jáson nem hoztam
60 Hanem ezen munkát néked Dedicáltam.
16. Mellyet-is víg szemmel kérlek hogy tekintsed,
'S irásom bölts elméd harmatjával hintsed,
Kinyomtatására se kiméllyed kintsed:
Söt jó szándékomat pénzeddel segítsed.
- 65 17. Hogy jótéteményed ezzel-is terjedgyen,
'S az maradék nyelve rollad jót beszéllyen,
Kiért az Isten-is mig élsz meg szentellyen,
'S holtod után Lelked menybe vigye Amen.

AD INVIDUM

1. Midön ez Seculum végképpen elmúlnék,
Es az Ezer hétszáz egy hiján bételnék
'S Az henyelés miatt hogy megne restülnék
Es attól elmém-is, megne rosdásodnék
- 5 2. Fogtam ez munkához de nem olyan véggel:
Hogy favort szerezzek mások előtt evel,
Hanem hogy ez könyvet ne Momusi szemmel
Olvasd, 's tanuld ebből a' Törvént jó kedvel.
- 10 3. Azért ha mi hibák löttek szándékomban
S' fogyatkozás esett cadentiaimban!
Te mint Aristarcus vad hust az épp tagban
Ne keress, se vadász gántsot irásimban.
- 15 4. Hanem ha te az Just, 's Törvént jobban érted!
Ird jobban; s' kedvemet nagyobra neveled;
De ha Zoilus ként tsak korog az béled
'S ellenem böfög szád! Szamár légyen neved.

ELSŐ RESZ

I. Titulus

1. Hollós Mátyás halála után Regimennel
Felséges László Király drága hírrel, 's nével,
Mikoron Pannoniát vitézi erővel
Birná, és Vezérlené, 's Itélne Törvénnel.

- 5 2. Akkor Itéllő Mester vólt Verböczi Istvan,
Ki az Tripartitumot compilálta Budán,
Titulusokra két-száz 's ötven-hatra osztván
Szerzé; Rendel így a' mint következnek irván:

II. Titulus

- 10 3. Pap, Ur, 's Nemes között van egyenlő Szabadság,
De megkülömböztetik köztök az Méltóság;
Papnak, 's Urnak, mert Dija száz ghirákra felhág,
A' Nemesnek ötvenig rendelte az Ország,

III. Titulus

- 15 4. Az Királynak hatalom olyan adattatott:
Nemesítsen, 's Virtussal birja az Országot,
S' mint jó Király többitse a' Nemesi számot;
Nemesek-is válaszszaak ugy a' Királyokat.

IV. Titulus

- 20 5. Az Nemes Ember tagja a' Szent Koronának,
Másnak rajta hatalma nintsen tsak Királynak;
Ha mit vitézségével szerezheth magának!
Abból ő szabadoson disponálhat másnak.

V. Titulus

6. Nemes ékesíttetik jósgagos erköltsel,
Urához 's Hazájához illő vitézséggel;
Ha kinek érdemére Király kegyelemmel
Ad Teleket, vagy Falut! Nemes lészen evvel.

VI. Titulus

- 25 7. Valamelly Paraszt Embert czimeres Stylussal
A' Király megnemesit irott Armalissal,
Ha jószágot nem ád-is ő a' mellet jussal!
Mindazáltal az élhet nemes titulussal.

- 30 8. Kinek Királytól adva van Donatioja,
Vagy a' leány negyedrölstal Divisioja,
Es a' hol kívántatik azt producalhattya!
Nemességét azokkal megbizonyíthattya.
- 35 9. Mert azok, nem másunnét, hanem azon jókból
Származtak, 's találtattak virtussal lelt jusból;
Az ingó és ingatlan pénzen vött marhákból,
Részt vesznek a' Leányok, mint a' Fiak abból,

VII. Titulus

- 40 10. Nemes Atya, nemest nemz, nemtelen Anyától;
Nemes Anya, Parasztotyszül Paraszt Atyától;
De, ha Aszszony Fi-ággá tétetik Királytól!
Annak Fia nemes lesz, 's részt vészen jószágból.

VIII. Titulus

11. A' ki valamelly személyt fogadánd Fiának
'S Consensust nyér Királytól iktatással; annak
Ellen mondoi akkor, ha nem taláttatnak!
Azt bizonyal mondhatod Nemes successornak.

IX. Titulus

- 45 12. Nemesek szabadságát négy Részekre osztják:
Nem tartoznak felelni, hogy ha nem citalják;
öket Törvénytelenül mások sem bánthattják
Hanem ha vétek helyén tolvajságban kapják.
- 50 13. A' Nemes jószágiban békével lakozik;
Dézmát, Adót, és Vámot adni nem tartozik,
Senki szolgálattára sem köteleztetik;
De hogy Hazája mellett vitézkedgyék illik:
- 55 14. Söt ha valamelly Király az egész nép ellen
Rebellál, 's törvénytelen regnál ő székiben!
Annak ellene állhat nota nélkül minden;
Ezeket András Király adta nekik régen.

X. Titulus

15. Hogy ha elők rendiből valaki decedál,
/:Az-az, ha Ur, vagy pedig Nemes deficiál:/
Annak ingó 's ingatlan jóva Királyra száll;
60 'S Király másnak adhattya; mert szabadságán ál,
16. Ha Successora Urnak, 's Nemesnek olly nintsen,
Kit defectussa után jószága illessen!
Tehát elnem kötheti jószágát külömben:
Hanem ha az Királytól consensust rá vészen.
- 65 17. Az Papok jószági-is Királyra szállanak;
De Király nem adhattya azt secularisnak,
Hanem az meghólt Papról, más papra maradnak
Mellyet confirmálni kell osztán a' Királynak.

XI. Titulus

- 70 18. Ekklésiák jussát-is a' Királyok adgyák,
Mert annak fundáloi nem vóltak a' Pápák;
Magyart keresztény hítbe Királyok óltották
Azt, Szent István Királynak munkái mutattyák.

XII. Titulus

19. Mivel Papnak az Jóság Királytól adatik,
'S Király Donatioján függ, és fundáltatik;
75 Ugy az Pap-is hűséggel Királyhoz tartozik;
'S külső széken törvént áll, jószágért ha perlik.

XIII. Titulus

20. Az kinek Donatot hűségért donálnak,
Ha pénzt ahoz nem adnak: mondatik tisztáknak;
De, ha a' Donatio mellé pénzt ragasztnak!
80 Ollyatén Collatit, eleyesnek mondnak.
21. Melly jószágot a' Király másnak defectussán
Talál, vagy pedig elnyér törvény szerint Notán!
Azt érdemes hívének eladhattyá méltán,
Valamint ő akarja, mert ál szabadságán.

XIV. Titulus

- 85 22. Lásd tizenhat Czikkelyit a' Tripartitumban
Hitlenség Notájának, ezen titulusban;
De ha lehet ne dudold magadnak magadban,
Mert miatta kelletlen sétálhatsz a' tántzban.
- 90 23. A' kik Király személye ellen felindulnak,
Es fegyverrel élete után olálkodnak,
Házát megostromolván reája támadnak;
Vagy méreggel nékie étetöt tsinálnak.
- 95 24. Es mikoron valaki úgy elbizza magát:
Hogy ő megháborította Ország állapotját.
Mebántta mind a' Királyt, és mind a' koronát!
Effélék patratori, érdemelnek Notát.
- 100 25. Viszont azok, kik hamis levelet tsinálnak,
Es hamis pétséteket metztzenek, faragnak,
'S azokkal a' Törvényben élnie akarnak;
Avagy kik tudva áll pénzt vernek 's usuálnak.
26. Vér Attyokfiakat-is, kik negyed íziglen
Attyokat és Annyokat az igasság ellen,
Férj társát, 's Aszszony Férjét megölik büntetlen;
Ezek mindnyájan esnek örök hitlenségben.
- 105 27. Ismét negyed íziglen kik Attyokfiával
Vétkeznek, 's latorkodnak mustoha Annyokkal
Vagy fertelmes elhálást mivelnek másokkal!
Hitlennékké tétetnek örökké notával.
- 110 28. Vagy az kik tüzet vetnek, 's Várost elégetnek;
Jószágot, falut, házat, tüzzel felperselnek;
Es kik fosztó dulókat az Országba visznek;
Avagy hadat indítanak, pártolást mivelnek.
- 115 29. Es kik Király levelét felbonttyák szagattyák;
Tulajdon saját Urak várait feladgyák;
Söt öket elárulván Kastélyit megszállják,,
'S hatalommal megveszik, vagy pedig meglopják

- 120 30. 'S kik az Ország Biráit, megölik vagy fogják,
Vagy azok Vitézinek ha véreket ontják;
Avagy őket megverik, sebhetik, tagollyák!
Azok az örök Notát, ő magokra huzzák.
31. Ismét, kik peresseket midön Octavara
Mennek rövid Törvényre, peres Forumokra,
Vagy Ország Gyülésére, avagy Törvény napra
Indulnak és megölik! Notát mondnak arra.
- 125 32. Vizsont Király emberit a'kik megöletik;
A vagy kik az Káptalant akkoron megverik,
Mindön Király levele mellet ki-küldetik!
Notát mondnak azokra; mert ahoz az illik.
- 130 33. Vagy kik tévelygő 's hamis Tudományt hirdetnek
Kiket méltán neveznek Eretnekségeknak;
Es kik szemet kitolynak, 's tagokat metélnak;
Hanem ha ök (exceptò) Bánok lejedenek.
- 135 34. 'S kik az Ország várait ellenségnek adgyák
Fegyvert nékik szereznek, éléssel táplálják,
Pogánytól jött rabokat megfogják és fosztyák,
Effélék patratorit, méltán meg-Notázzák.

XV Titulus

- 140 35. Ingó, 's ingatlan jóva Latornak 's Tolvajnak!
A' Királytól másoknak nem adattathatnak;
Mert azok Sententia szerént ha meghalnak!
Jóságok Gyermekére, s' Nemzetére szálnak.
36. Ha pedig Király nékik olly kegyelmét adgya:
Hogy Gratiaja által elteket meghadgya!
Birótól 's Felperestől, jószágát a' Fia,
Vagy egyéb Successora, köz-bötstsel kiváltya.

XVI. Titulus

- 145 37. Nota, ebben különböz a' Capitalistól:
Mert ha fő váltságot nyer vétkes a' Királytól!
Bar eladva légyen-is jószága Birótól;
De a' Fia köz-bötstsel kiválthattya mástól.
- 150 38. Söt ha a' Sententia után kérelemmel,
Vétkes megbékélhetik ö Felperessével!
Tehát Király kegyelme ö iránta nem kell.
'S az Birótól se félljen hogy bántsa törvénnyel.
- 155 39. De ha meg-Notaztatik a' vétkes Notaval
Haszontalan békéllik ö meg az Actorral;
Mert jószágát nem nyeri mástól vissza aval,
Hanem Donatarius birja örök jussal.

XVII. Titulus

- 160 40. Leányokat Juristák mondgyák maradéknak,
Mert Fiak örökösi tulajdon Attyoknak;
Atyák 's Anyák pénzekkel miket acquirálnak!
Azokban részek lészen Fiú 's Leány ágnak.
41. Vagy az kinek Dijából melly jószágot birnak,
Avagy Leány negyedröl a' kik szármoztanak!
Juristák azokról-is olyan törvényt tartnak:
Hogy abból mind két ágnak egyenlő részt adnak
- 165 42. Hogyha Király az Aszszonyt Fiú ágnak írja,
'S levelében tétetik Fia és Leánya!
Azon jushoz mind két ág méltán közit tartya:
Söt Annyok hólta után egyaránt feloszttya.
- 170 43. De ha tsak Fiú ágnak adgya Király az just!
Tehát olly jus, nem illet soha leány sexust;
Melly jószágba Aszszonyom, hanem szül masculust
Azon józág viszontag illeti az Fiscust.
- 175 44. Ha pénzekkel jószágot Atyafiak lelnek!
Abból Nénnyek, vagy Húgok semmi részt nem vesznek,
Sem abban örökösök soha nem lehetnek,
Mert tsak Attyok és Annyok jóvában részesek.

XVIII. Titulus

- 180 45. Melly jószágot az Atyák fegyverekkel nyernek,
'S jámbor szolgálattyokkal Királytól szereznek,
Ha kérded Leány ágot miért nem illetnek?
Azért, mert az Országért ők nem vitéznek.

XIX. Titulus

46. Tudgyad hogy az ingó jók, kit Szülék kerestek,
Avagy az melly jószágot ők pénzeken vöttek,
Mivel azok tsak ingó jóknak neveztetnek!
Mind Fiat, és mind Leányt egyaránt illetnek.

XX. Titulus

- 185 47. Valaki Törvény szerént ha meg Notaztatik,
De jószága Királytól vissza adattatik;
Mivel uj Donatio abban vitettetik,
Kérddhedd ha leányok ebből Részeket vehetik.
- 190 48. Im erre én tenéked röviden felelek:
Király kegyelme által ha az Ok-levelek
Kikben az Leány ágnak vólt azelőtt részek
Ha ismét megujjúlnek! Leányok részt vesznek.
- 195 49. Király az ő levelét melly móddal irattya,
Es az új Donatit melly személynek adgya
Ismét abban bé-irt just valakinek nyujtja!
Ki-ki az jószágot-is azon formán birja.
- 200 50. De kik Attyok Notaja előtt születettek!
Nem tétetnek Notaval ők hitetleneknek;
Azért magok Részekből semmit el sem vesznek,
Részt gratia nélkül-is ős jókból vehetnek.

JOANNIS SACHS ALIAS TOT JANOS PASQUILLUS

Authore Szent Pali

1. Kriva havassanak keserü gombaja,
Sodoma mellett nott Tantalus almaja,
Szász szívét emesztö Titius kánjaja,
Rajtok hoherkodo lüdertzes biraja,
- 5 2. Pap kotlotta henger erkölsü Spurius,
Vipera tsogeböl szottyamt fene virus,
Hertneken kölykezett tot canis filius,
Bitang falvan termet kenkö Czabanius,
- 10 3. Sohonnai agjbol szarmazott dandia,
Lam, olly fenn latz vala, mintha Hollandia,
Szvecz orszaggal edgjutt hires Zelandia,
Sajatod lett volna Cretaban Candia.
- 15 4. Holot egj tot papne meheböl szármasztal,
Rebellis Tökölyi udvaraban laktal,
S. ott venusi notat mint csalfa dudoltal,
Neki keritöje s. Czintziussa voltal.
- 20 5. Nemzetteddel edgjütt, jól tudgjak, haritskán
Nöttel fel abájdos totok közöt korpán,
Eperjesrol apad egj ökör talyigán
Hoza be Szebenbe, es ugj löl ott Aman.
6. Mert az jambor szaszok, Luts, Bakos, Tobias
Notariussa tonek, gondolak, vagj Pallas,
Holott is közöttök mint bos inter vaccas,
Löll Frank Balint mellet lelek vesztö abbas.

3 II—V Szászok szívét maro 4 IV ludertzes szikrája 5 III erkölcsös 6 V csüvéből 7 I Hestneken II—V Hertneken 8 II—V büszke Czabanius 9 II—III, V Sohonnai ágból IV Sodomai 10 II—III Nám 11 II—V Svét orszaggal 12 IV Tied most löt volna 15 II, IV—V mint huncsfut mondottal III mint hamis fent mondottal 16 II Kurva keritöje .s. rosz czinkussa III Kurva keritöje csifussa [!] 17 II—V tudgjuk 18 II—V Cruppán 19 V ökrü 20 II itt Hámán III igj lol nagj Haman V löl ottan 21 II—III Mert amaz jambor Lucz Bakos es 22 V tőnek azt tudák hogy Pallás 23 IV Holott ott

- 25 7. S. mihelyt poltzra ülel, mint egj Achitofel,
 Tsak hamar az ördög fel fuva mereggel,
 Nalanal hazugabb s. ravaszabb löl eszszel,
 Dromot fellyul mulad tokeletlensseggel.
- 30 8. Acheronban koholt hamis practikkakkal,
 Pokol fenekeröl jöt segítség által
 Consula teteted magadot szaszokkal,
 Sok ladat toltel meg sok hamis mamonnal.
- 35 9. Azon közbe köztök mind addig forgodal,
 Kiraly birosagba valamig be csuszal,
 Abban ollyan ravasz csalard ördog valal,
 Hogj feslett elettel mindent meg haladal.
- 40 10. Rut, parazna, tolvaj, gjilkos, istentelen,
 Hamis hitü, hazug, lator, embertelen,
 Az statusok között kotzodo, szemtelen,
 Derdúr, leleknelkül, szörnnyü rut s kegetlen.
- 45 11. Azért ugj illettel az vri seregben,
 Mint görtsös s. horgas bot aranyas tegezben,
 És a kent fénettel az tanatsi rendben,
 Mint az fekete értz gjemantos gjürüben.
- 50 12. Az uri rendeket sok keppen gjalaztad,
 Titkait meg ertven, ki lotsogtad s. futtad,
 Az elöl jarokot semminek tartotad,
 Hazank uniojat pizskaltad, rontotad.
- 50 13. Szasz nationak is örökös usussat
 Fel rugtad, s. nevelted szegenyseg onussat,
 Zavartad és martad hazank igaz jussat,
 Mint vad kan ugj turtad az torvenynek utyat.

26 II—V Ott az hazug ördög 27 III Mert [?] nala V Kinél is hazugabb 's tsalárdabb 28 III tökeletessseggel IV felyül mulál V Drúmot meg-halladák 30 III fenekiből 31 III magod szaszok által 32 II Sok ládákat 33 II—III A tisztben köztök mind addig fungálál V Azon tisztben köztök 34 II a míg bé csúszhatál III miglen nem csuskalál 35 II—III Abbanis oly V Mellyben is olly tsalárd ravasz 36 III feslet erkölcsöl 37 II lopó gjilkos III Rút feslet erkölcsu parazna lopo gjilkos V parázna gjilkos lopó 38 II Hazug hamis hitü csalárd III—V hamis hitü lator 39 III statusok kozt 40 II, IV—V Tolvally Pintye lelkü valál tökéletlen III Tolvaj pintye lelkü lator embertelen 41 II—IV Kikért V Mellyért 42 II horgos görcsös III bot az arany 44 III az arany gyürüben 45 II—IV Söt inkább szép fényét homalyositottad V Kinek is szép fényét homályositottad 46 II—V ki fecsegted .s. mondtad 47 II, IV—V Méltóságos voltát mindenütt gjaláztad III Meltosagos voltat mindenkor gjajalaztad 48 II, IV—V mindenben rontotad III mindenkor rontotad 49 IV A szász nationak örökös 52 I t(a)urtad II, IV törvényünk virtusát III ki turtad törvényünk virtusat V Törvényink

14. Az tört, mint lehetett, mindenütt vetted,
 Ha dolgoz meg tudtak, penzel vegben vitted,
 55 Sok artatlanokon latorsagod üzted,
 Vagj fel perseltetted, vagj meg ötlettetted.
15. A satan ult akkor a szasz tribunalban,
 Mikor te be leptel kiraly birosgaban,
 60 Mert edgjik szemeddel balul statusukban,
 Más szemeddel neztel az Carpsoviusban.
16. Pelda Hadnagy Janos erre más rendekkel,
 Kolosvari David nemes személyekkel,
 Kiket törvenytelen meg öltel fegyverrel,
 Sokaknak élteket fogjattad mereggel.
- 65 17. Gjikos erköltsodben valal Julianus,
 Sok szasznek feneken vámló publicanus,
 Koslato rut bak eb, futkarozo Danus,
 Torök természetu tiszta Sulimanus.
- 70 18. Ha valakit köztök meg fattyasitottal,
 Annak olyan hasznos purgatiót adtal,
 Hogj az más nap meg holt, mert fő doctor voltal,
 S. sok hasznos orvoslast ördögöl tanultal.
19. Mivel hogj Galenus helyett fő mestered
 Luciper atyad volt te Hypocratesed,
 75 Tudgja Köleseri, mivel anis vized
 Neki sokat hasznalt, mikor meg ettetted.
20. Melyet hogj ha mingjart ki nem köpöt volna,
 Egj kis veres porral nem orvoslot volna,
 80 Soha stompok között banyan nem sétalna,
 Most Actonnal edgjut föld hatan nem jarna.

53 II–IV A csalt V Mint lehetett a' csalt 54 IV Ha dolgozot 55 V artatlanokat latorsággal 56 II–III, V avagj meg ötletted IV vagy ismet perselted 57 V Akkor az ördög ült 58 II–V fungaltal 59 II–III statusaban IV Onnad edgjik szemeddel valál statusában V statuában 60 II–V néztél II kárpatusban III karproniumban [?] IV carphonumban V a' kaprazo jusban 63 III meg ölt fegyverrel IV–V meg-ölél 64 III eletet fogyata fegyverrel V Elteket fogyatván sokaknak 65 II–III, V Valál ez hazaban gjikos 66 III szaszok IV szásznek hazában 67 II–III, V banus III Koslato mint bak eb IV futkarozo Danus 68 II–IV Kurvák után járó .s. cikazo Nizánus V tsikászó Vesánus 69 II–III Ha köztök valakit V meg hasasítottal 70 V Annak purgatiót olly hasznost nyujtottal 71 V holt olly 72 II Hasznos orvosságot III, IV Hasznos orvoslasat V Illy hasznos 73 IV Plutonus hires 74 III, V apád 77 II, IV–V pökött 78 II, IV–V orvosolt 79 II–III bányán stompok között 80 II–V Sem IV hátán most V nem álna

21. De árrat meg ada ennek egy inaska,
Ez miatt két szemet el hunya, mint Siska,
Mert te azt meg oléd, ver szopo Liciska,
Oh artatlan verben fertező bestia.
- 85 22. Kialt az Abel vér read borozdaban,
Mivel ezt mint Kain meg oled hazadban,
S hogj azt meg ne tudnak, be varatad sakban,
El sikkasztad s rejted sakostol patakban.
- 90 23. Lattak ezt Pap Janos, Verder, Rufus, Kinder,
Safarina hölgjed, ó rut gyilkos ember;
De mivel fel tetzet mostan az november,
Keszül az nyakadra fenyes vas heveder.
- 95 24. Meltan, mivel tarsa voltal az ördögnek,
Hasznoson szolgaltal amaz Lucipernek,
Véghetetlen kárt töl mindennemü rendnek,
Hogj törben akadtal, hala az Istennek.

81 I ennek inaska II—V adta ennek edgj V De kárát **82** II Ket szemét be hunta e' miat III Ket szemét be hunya e miat IV E miatt szemeit be hunya V Két szemét el-hunyá **83** IV, ezt V Mivel azt meg-öléd **84** II, IV fertezet V ártatlanságban förtözött rút Griska **85** II—V Ez Abel vér kialt II rád barazdából ma III hozzád barazdabol **86** II Mert ötett Cainnal meg ölted a hazba III Mert ötet meg öled Kainnal hazadban IV Mivel az Cainnal V Mert aztat meg-öléd **87** III tudgyak **88** I lakostol II—IV sakostol titkon a patakba **89** III Verder raskus [!] IV Ventzel és az Kinder V Látta **91** III De mint hogy **93** V voltál ördögöknek **94** II a nagj Lucipernek III ama V szolgáltál fene **95** II—III Artottál hazankban minden kereszténynek IV—V Hazánkban ártottál minden kereszténynek

FELVINCZI GYÖRGY

6.

AD GENEROSUM DOMINUM JOANNEM KÖVENDI,
CIVEM CLAUDIOPOLITANUM

1. Jeles Hírrel nével,
Söt kegyes elmével
Tündöklő jo akarom,
Kinek elő menten
Eorúlok s' el estén
Talám lehetne károm,
Hogy illy jo indulat,
Kegyelmedben gyullatt
Én magamis akarom.

10 2. Mert e' könyvnek diszi
Az éneklést viszi
Könnyebb melodiára,
Söt ha ember korul,
Vagy hogy szeme szorúl
15 Homályosság h táíára,
Ez nagyobb könyvhez fül,
Mert láttya jó meszszúl,
Mit vegyen fel száíára.

20 3. Mellyet hogy Istennek,
Ki Ura mindenek
Nagy tisztességére adcz,
El vetett gabonád,
Száz annyit is megh ád,
S' remensegh felett aracz,
25 Jo hirben boldogul,
Mind hóltigh s' azon túl,
Sokaighlan megh maracz.

4. Mert ha két filléret,
 30 Üdvöztönk ditsért
 Egy szegény Özvegy Aszszont,
 Melly dicséretet vött,
 Hogy ládátskaba teott
 Illyen parányi haszont,
 Ezértis várhacz mást,
 35 De seot beovebb áldást,
 Hogy szived Istenhez vont.

7.

SCRIBA AD LECTOREM

1. Egy Példa beszédben mondgyák a' Magyarok,
 Nintsen olly rosz puska (kit magamis tudok)
 Hogy fogását ne leld: kit helyennis hagyok,
 Dolgunk mentségére, mert találtaik ok.
2. Lám minden rosz iro (más példa beszéd ez)
 Vagy az pennára vét, mellyel hibát fedez,
 Vagy pappyrost, tentát tsupa rosznak neuez,
 Csufofók töriböl, ugyan mind ki evez.
- 10 3. Ez illy fogás penigh nem mindenkor léha,
 Kit magadis jól tudcz, hogy meg esik néha,
 Nem hágy engem ebbenn az Jroknak Céha,
 Ambár korrogjonis Zoilusnak éha.
- 15 4. Lehetetlen itt is hogy hibát ne talally,
 Elébb hogy nem megh szölly, azért magadban szálly,
 Sikas pappyrosrol ha teczczik, disponálly,
 A' melly az Jrónak nem keues akadály.
- 20 5. Ha peniglen ebben hol mi el maradott,
 Vagy mit nem akartva hozzá kezem adott,
 Hiv Oluasó, midön szemedben akadott,
 Végy pennát kezedben, s' Corrigáld ugyan ott.
6. Jgy magadra töllem tês dicséretet véssz,
 Nékem is általad ugyan abban lesz rész,
 Bötstelenül szólni ne légy ellenem kész,
 Hanemha mindenkor te tsak egyenest nézssz.

EPIGRAMMA IN VIRUM REVERENDUM QUONDAM AC DOCTISSIMUM DOMINUM IOHANNEM THORDANUM ET VIRUM NON EXIGVAE EXISTIMATIONIS DOMINUM NICOLAUM BOGATHI, TANQUAM AUTHORES VERSIONUM HOC VOLUMINE CONTENTARUM ET, IN VIRUM GENEROSUM EGREGIUM NOBILEM DOMINUM JOANNEM KÖVENDI, CIVEM CLAUDIACUM, UT LIBRI HUIUS POSSESSOREM

1. Melly dicsiretekkel
Istent több szentekkel
Ditsirte Asaph rendj,
Immár sok nemzetség,
S' minden kereszténység
Azokat szájjal zengi,
De az Magyar nyelven
Thordanusnál szebben
Nem énekelte senkj.
- 10 2. Noha Clemens Maroth,
Es Béza, töttek iót
Ezzel Magyar nemzetnek,
Hogy Francia notat,
Szabvan, töttek Cotát
15 Feliben mind ezeknek,
De az értelmére,
Vedd bár jó elmére
Nem iuthacz mindeniknek.
- 20 3. Thordanus peniglen,
Mind egyről egygyiglen
Írta olly világosonn,
Bár Apolloniust,
(Mint Commentariust)
Vagy Sphynxet ne kérd azon,
25 Hogy értelmére iuss,
Mert ott van Oedipus,
Ki néked magyarázzon.
- 30 4. Ha nézed értelmet,
Iobbat annál elmét,
Nem tudom hogy kívánhacz,
Rhytmusira tekints,
Azokban hiba nints,
Bennek ki nemis hanyhacz,

35 Notaiok szép kellő,
Mindeniknek illő,
Kit ha bötsmélsz meg bánhac.

5. Ezt Kövendi János
Látván, hogy nints számos
Effele munka készen,
40 Olly io keduel irat,
Mit ki draga irat,
Szem gyógyittani vészen
Melly házi ezközben,
Egyéb dolga közbenn
45 Szive vidittó léssen.

6. Ez eddigh mind ieles,
De hogy ez könyv tellyes
Nem vólna pappyrossal,
Egy Bogáthi Miklóst,
50 Kit enekelnek most
Torokkal, és hangossal,
Irata melléie,
Hogy nézne beléje,
Szivel aijtatossal.

7. Ennekis munkáia,
Kellemes notája,
Mellyet hogy ha ki gyaláz,
Hazugságban hagygya,
S' az Sathannak adgya
60 Azt az Anya szentegyház,
Mert kinek ez nem szép,
Annál elme nints épp,
Rayta van bolond hagymáz.

8. Tehát illy ezközért,
65 Kit illyen ionak ért,
Költségét ki szánhatná?
Mellyből ha io szivel,
Gyakorta énekel,
Hasznát illyent láthatná,
70 Hogy az meg haragutt
Urnak, ha tölle fút,
Fülét is meg haythatná.

9. Szép dologh ám el hidd,
 Azt mondgya Szent David,
 75 Az Ur Istent ditsirni,
 Az száz negyven hatod,
 Eneken láthatod
 Eotet ez felöl irni,
 Ki ezt nem miveli,
 80 Csak heiában véli,
 Az eo kegielmét birni.
10. De hogy hogy áldhatnál
 Istent? ha házadnál
 Igije nem barátod?
 85 Ha dolgoztól úrúlsz,
 Henyelésben merúlsz,
 S' nem leszen semmi gátod,
 Bűn inkább rád ragad,
 Mert mingyárást magad
 90 Rosz gondolatban átod.
11. Akkor e' könyvhez nyully
 Ne félyl bár, s' ne búsully
 Hogy megh gyözzön az Sáthán,
 Mert van itt olly beszéd,
 95 Ki tegedet megh véd,
 S' iárhacz kisirtet hátán,
 Nints annal jobb fegyver,
 Ki illy baynakot ver,
 Az illy félelmes csatán.
- 100 12. Tarts meg' hát ez könyued,
 Valamigh megh senyued
 Tested; s' az földben kerül,
 Mert ha itt énekelsz,
 Még' ha halalban kelsz
 105 Ugy is io hired terúl,
 Lelked az Christussal,
 Éneki hymnussal
 Az dúcsőségben eorúl.

AZ TISZTES ÉS NEMES KALMAROKNAK AVAGY ARUS
EMBEREKNEK ILLENDŐ DITSIRETI

Nóta: A' Szent Irás mondgya etc.

1. Immár sok újságok, Mind jók s' mind hivságok Füleinkben zengettek:
Kik néha bánatot, Mely ugyan meg-hatott, Sziveinkből el-vöttek:
De ezt mind el-hadták, Eddig a' Poeták, s' Róla tsak szót sem töttek.
2. Hogy a' Kalmári rend, Ki haszonnak örvend, Mitsoda betsüben áll:
Melynek ditsireti, Akar ki hiheti, Naponkint árad, s' nem száll:
Hasznai pediglen, Többek mint fejedem, Ki kopasz nem vagy, haj szál.
3. Kilencz Musák közzül, Bár az ki fellyeb ül, Ha hinám-is tanátsul:
Lantyát egyengető, Sok nótát pengető Polymniát Tolmátsul:
Hogy lenne segedem, s' Bövitne beszédem, Még-is maradnék hátul.
- 10 4. De bár hija legyen, Még sem lészen szégyen Róllok én beszédemnek:
Ki meg-felellyen ennek:
Vallom ez Enekkal, Hogy az Istenekkel, Egy társaságban élnek.
5. Ki vólna közzüllünk, Midön résen fülünk, Olyan esztelen s' bolond?
Hogy el-hinné mentést, Mint Fudaza a' kést. Kit Markalfnál lenni
mond:
15 De hogy el-hidd róllok, Valamiket szóllok, Nékem nem igen nagy
gond.
6. Kiknek hirek nevek, hogy a' jóban hévek ámbar tapodtatnék-is:
De nem ugy mint szalma, Hanem miként Palma, Fel-emelkednék
még-is,
Mint Foenix hamvából, Ki meg-égett, abból Más nőne sokkal szebb-is.
7. De én nem olly Kalmárt, Ertek, ki tsak ott járt, Hól köldökét el-hadta:
20 Hanem mint ki Grétzet, Mind peniglen Bétset, Nyerességgel meg
járta:
Mert vagyon ollyan-is Csak ez országban-is, Ki Miriszlót sem látta.
8. Hanem városinkban, Egyegy kis kunnyókban, Arnyék alatt kuttognak:
Egy kitsiny gálitzkö, Timsó matász vagy tö, Mikenyett hirt suttognak:
Ez nem igaz Kalmár, Mert sokat meg-tsalt már, Illy nevet tsak rá
fognak.

9. Rendit azért ki-ki, Bár légy-is valaki, Beszédemnek bár visgáld:
Mert nem esik jódra, Hogy Zoilus módra, Csak ok-nélkül meg
piszkáld:
Hól leled hibásnak, Ne mond addig másnak, Mig elömbbe ne számláld.

10. Ládd-é hogy a' nap-is, Még szinte délben-is, Sokszor látszik
homályban:
Kiváltképpen penig, Mikor az ég nem vig, Az esős idő tajban:
Mert hig eget felleg Sötétítette-meg, Egyéb semmi nints abban.
11. Igy az elme néha, Oly setét és léha, Bár légyen is jó főben:
Mind hóld nap és tsillag, Egyaránt nem villag, Túdod minden időben,
Elmédnek te se hidgy. Ok-nélkül meg se szidgy, s' Reá érsz
jövendőben.
12. De a' mit igézek, Noha fejen térek, Egy kevésé mellöle:
Légy varakozásban, Majd ez kis írásban, Halhatz bővön felölle:
Bár légy olly ki fen pök, De ha fejed nem tök, Tanulhatsz-is belölle.
13. En nem vagyok Kalmár, Elmém nem-is ott jár, Hogy arra szert
tehessek:
Mert üdöm három tiz, Töllem el-folyt mint viz, Inas de mint lehessek?
Nem tudom külömben, Tudatlan kezemben, Lótót-is mint vehessek.
14. Nem is az a' szándék, Hogy töllök ajándék, Tenyeremet tisztellye:
Hanem hogy mi lehet, Világon szebb élet, Elmém miként fel-lellye:
Erre az indított, s' Minerva tanított, Pennám hogy énekellye.
15. Egeket forgató, s' Természet meg-ható, Nagy erejü Plánéták:
Kik minden rendeknek Földi embereknék, Erkölsöket ki-szabták:
Hatalmas vezérül, (Ki Kalmárokhöz fül) A' nagy Jupitert hadták.
16. Mert ö kegyességnek, s' Kivánt edgyességnek, Töndöklö Kalauzza:
Azt is ö magához, (Ha nem fajzott fához) A'ki nem akar huzza:
s' Közli vélle javát, Sok bánatnak továt, Az illy ember nem úszsza.
17. De kit Mercurius, Vagy Márs vagy Saturnus, Dolgaiban igazgat:
Vigságot nem akar, Venus vig; de hamar, Szerentsédben meg-szaggat:
Az olly ember penig, Szerentsés mind végig, Ki Jupitertől halgat.
18. Azért minden Aros, Ha nem akarsz káros Járás-kelesben lenni:
Ne szány áldozatot (Ki illy vezért adott) Az ég Urának tenni:
Igy fogsz szép puhán sült, Es fejéren készült, Buza kenyeret enni.

- 55 19. Bár azon se légy bús, Hogy a' kenyér és hús, Meg-szükölylön házadnál:
Mert a' ki léteit ád, Itallal tölti szád, Kenyér s' hús vagon annál:
A ki kapál tsépel, Szánt és magot vét-el, Még annak-is adhatnál.
20. De mi haszson kinnal, s' ilyen szakatt innal, örök éltig aggodni?
Csépen, kapán, sarlon, Kaszával nyirt tarlón, Tanulsz tsak átkozódni:
60 Még rabot-is szoktak, Kit nagy tsinon fogtak. Néha-néha meg-öldni.
21. Bizony bóldog s' áldott, Kit Isten ugy látott, Hogy ülhet az árnyékon:
Nem hajt igán marhát, Nem von mezön kaszát, Nem görbedez tön s'
ollón:
Mint az eszes Kalmár, Ki pénzt tsak helyben vár, Noha nem idzad
tarlón.
22. Eö általok szokott, Sokszor jeles dolgot, Az Isten végben vinni:
65 Kit te kevély szivel, Nem egyenes hível, Ha nem akarnál hinni:
Tekintsd-meg Josephet, Dolga miként esett, Eök nem hagyák el-
veszni.
23. Jakóbnak ez hüvebb, Többinél kedvesebb, s' Leg-szebb szülöttje-is
vólt:
Báttyai gyüöltek, Kik álmából érték, Hogy nékik igazat szólt:
Isten után Kalmárt, Imádott hogy ott járt, s' Enyettek kútban nem hólt.
- 70 24. Ládd-é hogy az Isten Ditsössége itten, Kalmár által öregbült:
Hogy éhségben mind el ne vesszen Izrael, Joseph udvarában gyült:
Aegyipum országban, Midön méltóságban, s' Királyi felségben ült.
25. Az mely igiretet, Az Abrahámnak tett vala Isten régenten:
Az bé-tölt Isákban, Hogy magva világban, Olyan számtalan léssen:
75 A' Tenger mely gazdag Fövénnyel, és tsillag, Mennyi vagon az égen.
26. Ennek az Isákban, A' tiszta szent ágban, Már majd vége szakadott:
Mert Isten a' bünéért, E' Nemzettől el-tért, Illy áldást másnak adott:
Hogy Agárra szállyon, s' Ur szava meg-állyon, Ismaelben akadott.
27. Melly hogy szaporodgyék, s' Fellyebb gyarapodgyék, Mint a' Sárai
magva:
80 Az Isten egy Kalmárt, Támaszt, ki soknak árt, Kivel majd e' föld rakva:
Ez a' nagy Mahumet, De lásd miket tehet, Ha szemed nints bé-fogva.
28. Ez hogy vala gyermek, Egy Arus-embernek, Adá magát szolgál:
Gazdája meg-halván, Aszszonyára szálván, Gazdaggá lön azontúl:
Nadgyá nevedék, s' Királyyá téteték, Az Agarensoktul.

- 85 29. Az Titkos látásban, János az Irásban, Tizen-nyóltz részben írja:
 Hogy a' Bábyllonnak, Az hól sok vért ontnak, E' lészen edgyik jajja:
 Midön a' sok Kalmárt, Ki eddig köztök járt, Az Ur töllök el-vonnya.
30. De méltóságokról, s' Magok jóságokról, Mi szükség többet szólnom:
 Mert a' bors-is magát, Szegfü-is jó szágát, Ditsireti ugy hallom:
 90 Nintsen-*is* könnyebb út, Kin betsüllethez jut, Akarki-is azt vallom.
31. Földnek Fejedelmi, János azt beszéli, Az meg-nevezett könyvben:
 Nem semmi személy ez, Kit Irás így nevez, De van nagy bötsületben:
 A' ki Irást tudsz látsz, Más Mivest ott nem látsz, Lenni illy nevezetben.
32. Végy melléd egy Kalmárt, Ki sok Országot járt, s' Menny idegen
 Országba:
 95 Szállj bár Uri házhoz, Vagy közös Gazdához, Vendég-fogadó házba:
 Meg-ládd mint tisztelik, Mert jeléről hiszik, Hogy vagyon turbájába.
33. Urakhoz-is ha jut, Mindgyárást hire fut, Hogy jutott Arus ember:
 Serényen mosdattyák, Mert körmeit látták, Hogy nem fogta-meg a'
 tser:
 Varga több mivessel, Ne forogj ott késsel, Mert nem jö te reád szer.
- 100 34. Testek tsinos tiszta, Mert másra nem bizta, Edgyik-is a' meg-mosdást:
 Köntösök jó szagu, Járnak mint Esau, Így vették-el az áldást:
 Fegyverek ugy villag, Mint az hajnal tsillag, Nem tart edgyik-is rosdást.
35. Mennyi sokadalom, Vétel és adalom, Ez kis Országban esik:
 Ott elébb a' Kalmárt, (De ritkán a' Timárt) Fövebb Rendek keresik:
 105 Vásárt tudakozzák, Mikor szabadittyák, s' Harang szót ugyan lesik.
36. Bólt yokban ha bé-mégy, Nem három ott s' nem négy, Mire szemeidet
 vesd:
 Hogy ha mit elő-ád, Gondolkodás jö rád, Abból mellyiket szeresd:
 Most im ezt javallod, De a' mást-is kárlod, Nem tudod le mint tehesd.
- 110 37. Osztán hogy vásárlaszsz, Az után meg-állaszsz, a' szépséget szemléled:
 Onnat nehezzen válsz, Ha tudsz inkább tréfálsz, Nem érti más azt
 véled:
 Végre hogy kül kerülsz, Csudálkozván el-hülsz, Mint meg-éhült a'
 béled.
38. Ott sok drága posztók, Köz rendet meg-osztók, Az Uri méltoságtól:
 Melly noha nállok bö, De meszsze földről jö, az ő serény voltoktól:
 Kikért ha nem menne Kalmár, Ur-is venne Gubát az Oláhoktól.

- 115 39. Ott Bibor és bársony, Tafota szép vékony, De kitsint adnak óltsón:
Kamuka és atlazt, Kikért ha pénzt nem adtz, Ott maradnak a' póltzon:
Selyemnek sok száma, Ki sódrott ki sima, Kiket tsak rút bogár fon.
40. Elég van ott skárlát, Mind lazur s' mind gránát, Rássa s' Angliában
szött:
Kanavátz fajlandis, Remek és közlandis, Kisnitzér, s' Braszloból jött:
120 Csimmazin perpéta, Jó Brassai s' aba, De mind juhok hátán nött.
41. Ezek ugyan szépek, De még-is nem éppek, Hanem hijokkal vadnak:
Kikre sinórt gombot, Füzöt ismét majtzot, Nem tsak Gomb-kötök
adnak:
Hogy sem utánnok jársz, Bóltban készen találsz, Jövö hét nem kell
annak.
- 125 42. De hát mennyi gyóltstot, Nagy árrut és óltsot, Találhatni ugyan ott:
Fátyolt patyolatot, Buja szöttet és ott, Találhatz tsilyán gyóltstot:
Sikast Papirossit, Gyapot, Segesvárit, Gallert és szinedótot.
43. Mind ezeket ha véssz, Még sem leszsz inged kész, Varratlan belé nem
buszsz:
Csipke retze tzérna, Galand és pántlika, Bóltban ezekért pénz tsúsz:
Mert ki mély vizben száll, Külömben belé hal, Vagy meg-iszsz, vagy
ki-úsz.
- 130 44. Hát a' festet vásznak, Kik-is majd ugy zölden Kéken,
Veressen s' ég-szinen Nyári béllésnek valók:
Ezek bagaziák, Kikből ha akarják, Lésznek hadi lobogók.
45. Mikoron a' beteg, Bövön eleget nyeg, s' Lelke testitől meg-vál:
Az illy atyánkfiát, Annyánk férjét s' fiat, Ha el-vitte az halál:
135 Arra kell bakatsin, Mert az gyászt jedző szin, s' ember azt bóltban
talál.
46. De mind e' szép ruhák, Lengetégek s' puhák, Hát hideg ellen mit
tészsz?
Ha nagy Ur vagy nusztot, Nem kit Báts le-nyúzott Kosról, köntösödre
véssz:
Vagy róka torok áll, Vagy penig hiuz mál, Gyakorta a' bóltban kész.
- 140 47. E' széles világon, Mennyi Deák vagyon, Nem ir az mind táblára:
Mert az Arusoknál, Papyrossat talál, s' Nem nagy annak az árra:
Egy pénzen annyit véssz, Hogy egy Ország el-vész, Ugy tehetz pennát
arra.

48. Ehez de mi szer kell, Azt-is vened ott kell, Ha tengeren tul nem mégy:
Mert hól galles terem, s' Hól gálitzkö verem, Nem egy mélyföld se nem négy:
Még a' ki szárnyan fút, Annak-is nagy ez út, Meg-nyugott elmével légy.
- 145 49. Kik étket készítnek, Nem tsak sóval hintnek, Mindenkor hust és levet:
De borsal safránnal, Szeretsen dióval, Gyömbérrrel-is ha lehet:
Szegfü sem marad el, Etkeden jó izt tehet.
- 150 50. Illyent a' Kádárnál, Sem penig az Atsnál, Nem találsz, mert nem árul:
Kik nélkül az kalán, Szakátsok fazakán, Meg nem áll, hanem le-hul:
Bóltban kell hát menned, s' Péznen kell ott vened, Ambár tudgy-is
Deákul.
51. Hát ha még tzytrummal, Vagy poma-gránáttal, Vagy narantsal
trágyáznál:
Ha nem-is mindenha: Meg-kelletik néha, Mert ez-is a' jó háznál:
Mert nem tsak ételben -is használ.
- 155 52. Ott vagyon malosa, Nád-méz és mondola, Füge riskása confrejt,
Kit (pénze nem lévén, Inkább hagymát vévén,) A' szegény rend el-
felejt:
Hanem ha konyhából, Szakáts vagy szolgálktul, Valami kitsint ki-rejt.
53. Mind ezekért Kalmár, Nagy meszsze földre jár, s' Hányattatik
haboktól:
Sok napokig viznél Egyebet, vagy égnél, Nem lát: Kérd-meg magoktól:
Ha nem hiszed penig, Meny-el az tengerig, s' Kérd-meg az hajósoktól.
- 160 54. Fajdalmas fogokért, s' Ház-béli szagokért, A' temjén vétettetik:
Vagy óltár illatnak, Mikor kell a' Papnak, Myse közben adatik:
Ez nem derék eszköz, Szaga szurokkal köz, Sábeából hozatik.
- 165 55. Hát a' sok minerált, Melly a' földből ki-vált, A' mivesek hól vészik?
Timsót, galitzkövet, s' Az erőss kék-követ, Minden festök szeretik:
Miniumot indit, Bersent és bányait, Mind Kalmárnál keresik.
56. A' kineső Eötvest, Vagy a' ki szemfényt vesz, Vagy a' tetvest illeti:
A' бүдös-kő penig, Koszos főből fottig, s' Rühből a' koszt ki-veti:
Fazekasnak mivét, Ekesiti gelét, Ezt mind bóltban veheti.
- 170 57. Czifra Kés-tsinálót, Nem tsak kontárt, de jót, A' réz lamma meg-illet:
Gyöngyhaz-is ugyan ezt, Lakatost és Nyergest, Hogy ha reá szert tehet:
Ertz, puska-por, és ón, Annak leg-jobb haszon: Ki sok vadakat löhet.

58. Az olyan Levélnek, Kit Czimeres-jelnek, Tart az ékes Nemesség:
Conch-arany a' diszi, Ha végben úgy viszi, Az író nagy tisztesség:
Az ország Deáki, Hártyán adgyák ezt ki, Találsz boltban ha szükség.
- 175 59. A' jó Kép-írónak, Képre és zászlónak, A' levél arany illik:
Sárga és fejrék, Könyvet diszesítik, Gyözü attól tündöklük:
Arany s' ezüst fonal, A' szép skófiummal, Keszkenöt ékesítik.
60. A' drága kö medált, Toltokot, de kivált, Császárok Koronáját:
Arany s' ezüst dróth, Az Uri paputsot, s' Fő Aszszonyok tsizmáját:
180 A' jó-féle gyöngyel, Ekesithetik-fel, Uri leányok haját.
61. Mind ezek Arusnál, Ha egynél nem másnál Hidgyed meg-találatnak:
Mit soha nem láttál, Söt nem-is hallottál, Még olyat-is adhatnak:
Nem tart a' Föld semmit, Olyan eszközt a' mit, Ezek meg nem kaphatnak.
62. No paraszt vészské kést? Hüvelt-is találsz kész, Erszint-is a' pénzednek:
185 Atzélodra van lántz, Övedre tsattot látsz, Botost a' gyermekeknek:
Kártya, salavári, Lám nem drága semmi, Kedvet találsz ezeknek.
63. Tö Szabónak való, Szötsnek-is vagyon jó, Him varrónak Spaniol:
A' vének Oculár, Ki annyit élt immár, Hogy szeme nem szolgál jól:
Menyetskének tükör, Hadd lássa hogy a' bőr, Piroslük ortzájáról.
- 190 64. Ollót ha ki vészen, Az-is vagyon készen, Lóvakaró, legyezö:
Ujhelyi szép tsákány Van tollas buzogány, Inasnak ruha-seprö:
Balta, Török tsákány, Beretva egynehány, Jeles főzö-serpenyö.
65. Vagyon folyo óra, Nemez vagyon lóra, Vagyon ketse és tsutár:
Csizmának való bőr, öv vagyon teve ször, Van Bétsi lakat és zár:
195 Van minden-féle vas, Atzél és szántó-vas, Csak pénz hozó embert vár.
66. Vagyon sütö-rostély, A'melyröl úgy itély, Hogy jó haszon az háznál,
Réz, vas gyertya-tartó, Mindenik koppantó, Bors malom, ki-is használ:
Mosár-is vagyon réz, Csak hogy vened nehéz, Ha még az árra másnál.
- 200 67. Vannak ott alakok, Gyermekeknek való, Igen jelessek s' tzifrák:
Kit tsináltak fából, Kit penig téstából, De nem szólnak, tsak némak:
Pattanyusnak való, Távult közel hozók, Vannak szép perspectivák.
68. Vagyon gyermek zörgö, s' Karuly lábán tsergö, pokrótz-is van takaró:
Vagyon kaptza s' paputs, Hogy ha pénzt adni tudtz, Vagyon harapó-
fogó:
, Találsz elég dohánt, Vagyon ott tabák-tartó.

203 Hogy pénzt [A szótagszám miatt jav.]

- 205 69. Ennyi sok szépséget, Kikben nem érsz véget, Számban sem lehet hozni:
Nem semmi nagy meszszül, Garamanták közzül, A' mi földünkre
hozni:
Tehát mit drágállod? Mert majd okát hallod, Mert nem lehet tékozni.
70. Hát az árak mennyi? Vámok-is meg annyi, A' meg-harmintzadlással:
Vendég-fogadóban, Ebédi adóban Kisirő pénz adással:
210 A' mennyi pénzt adnak, Tudom hitelt annak, Nem adhatz te Thamással.
71. Sok károk vagyon ám, Valóban s' nem talám, Az illy meszsze járóknak:
Mert a' tenger hátán Szélveszek támadván, Sokat hánnak haboknak:
Magok-is ejtenék, Ha nem könnyitenék, Etkül vizi barmoknak.
- 215 72. Hát még a' Pyraták, Tüzes-Tolvaj fiták, Mivel nem intselkednek:
Vagy tüzes-laptáról, Vagy crystállal napról, Közikben tüzet vetnek:
Hajójok meg gyúlván, Arujokat dulván, Praedállják és nevetnek.
73. De még attól fogva, Nézhetik zokogva, Drága marhájak karát:
Mert az hegyi-Tolvaj, Uton-járóknak jaj, s' Nem kerülhedd határát:
Mit ezek el-vonnak, El-hidd hogy ők annak, Nem adgyak-meg az árrát.
- 220 74. Midön már a' végben, Nagy jó reménségben, Hazánkhoz közelitnek:
A' Nyiri Pajkosok, s' Erdei Talpasok, Véletlen rájuk ütnek:
Marhájak kárával, s' Vérek hullásával, s' Halállal-is fizetnek.
75. Ezt de mit tsudálom? Hiszem meg-találom, Itthon való példában:
El-indúl edgy Kalmár, Csak két mély-földet jár, Sokadalmi dolgában:
Nints még fele úttyán, Hogy az ország úttyán, Esik Tolvaj markában.
76. De ha szintén az út, A' mellyen oda jut, Lészen is békességes:
Még-is a' nagy kártól, s-Jovan lévő bajtúl, Ritkán lehet mentséges:
Mert nem mind vásárol, Ki sátorhoz farol, Nem-is mind emberséges.
77. Ha más felé fordul, Tétova kap, és nyul, Marhája lesz hijanos:
Kit szür alá rejtnek, Kit palástal fednek, De nem tsak a' szokmányos:
Nemes, és nemtelen, Elég vagyon illyen, Mint Agoston s' mind János.
78. De leg-kiváltképpen, Amaz álnak népen, Kivántatik vigyázás:
Ki az Amorr népe, Nem ember, tsak képe, Nála nem bün a' lopás:
Ez azt-is el-vészi, s' Magaévá teszi, Mit nem ő szerzett, de más.
- 235 79. Noha ennyi bajjal, s' Rettenetes jajjal, Jár az Arusok dolga:
De még-is könnyebben, s' Tisztességesebben él, mint akar melly szólga,
Ki Urak konyháját, s' Fejedelmek tálat lesi, s' nints egyéb dolga.

80. Mert akar úttyában, s' Akar szép bóltyában, s' Akar házában léend:
Várastól meg-hijúlt, Sok szégyentől pirúlt, Ortzát tsak egyszer sem
240 Ha néha búlus-is, Lészen még olykor-is, Hogy nyereségen örvend.
kend:
81. Bút-is hamar felejt, Szivéből majd ki-ejt, A' szép társaság között:
Néhai karában, Isten jó-vóltában, Soha meg nem ütközött;
Mert útra indulván, Nem sok idő mulván, Sebi pénzelt töltözött.
82. Az hól talál jó bort, Ott nem tsinál ő tort, Hanem vigan lakozik:
245 Az útat jól tudgya, Bár senki ne mondgya, Arról nem tudakozik:
Légyen bár fergeteg, Csak ne légyen beteg, Uttól nem unatkozik.
83. Midön útra indul, s' Mégyen tsak Bétsen túl, Azt tsak meg sem említi:
Hogy ha másnak mondgya, Magát tsúfúl adgya, Hon lakóknak itéli;
De némely Kassára, Ha mégyen vására, Hóltig tsak azt beszél.
- 250 84. El-mégyen Braszlóban, s' Lengyel Karakkóban, Talál ő szállást
Graetzben,
Sokat jár a' Tiszán, Dunán, Dráván, Száván, El-mégyen tzipra Bétsben:
De te majd ugy ítélisz, Hogy világ végén lész, Ha nálunk mehetz
Vétsben.
85. El-jut Belgiumban, El jut Francofurtban, Tudgya mint foly a' Rhenus:
Azt-is ki-tanúlta, Uttyát merre tartya, A' sebbel folyó Moenus:
Söt nála nem új hir Tudnia, meddig bir, Felséges Leopoldus.
86. A' nagy Angliának, Szép Hollandiának Fövárossit el-járja:
Velentzében-is jut, Hól tsak vizen van út, Onnat-is hasznát várja:
A' Sarmaciának Sok városi között, Dantzkát hogy áll, jól tudgya.
87. Söt a meszszeb lakók, Nem közöttünk valók, Tudgyák hogy áll szép
Páris:
Az hól e' városban, Berekett kö-falban, Mind ez egész Világ is:
Tudgya, hogy Világnak Csudáihoz illik, Egy toronnyal Tyrolis.
88. Tudgya hol Tyria, Es a' nagy Syria, Láttá Macedoniát:
El járta AEgyptust, Kóstolta a' Nylust, Meg-unta Italiát:
Bizvást mondom azt-is, Találtatik olly-is, Ki látta az Indiát.
- 265 89. Azt-is nyilván tudgya, Hogy száraz föld tartya, A' Keresztyén Európát:
Immár meg értette, Hogy nagy tenger vötte, Környül a' nagy Asiát:
Hogy viz America, Mert azt tsak a' tartya s' Az Aferek határát.

250 Baraszlóban [A szótagszám miatt változtattuk erre a gyakori alakra.]

90. Tudgya azt a' Kalmár, Hol mitsoda mint jár, s' Mellyik föld mivel
termett:
 270 Ki fogta tanulni, Mínek hol van szüki, Es hol mitsoda nem lett:
 Innen ezt el-viszi, Amazt ott meg-veszi, s' ide hozza a' helyett.
91. A' mi bö itt, abban Vitt Muszka országban, s' Szüköt hozott az árrán:
 Tudgya hogy mi ott bö, Annak az árra nő, Meleg ország határán:
 Kikért a' jó Kalmár, illy messze földre jár: Hát hogy örülnél kárán?
92. Ott való kitsiny nuszt, melly mutat szines úzt, Eér itt huszonkét tallért:
 275 Meg annyi barány bör, Kin van fekete ször, Ott majd ugyan annyi bért:
 Kiröl jó vásáros, Nem mondgya hogy áros, Mert a' dologhoz jól ért.
93. A' bors Galatában, s' Constantinápolyban, Mondgyák hogy igen óltsó:
 Mint a' mi helyünkön, A' szánto földeken Termő mezei borsó:
 Ha pedig oda ér, Mint bors itt annyit ér, A' földből ki-vágott só.
94. Hallom azt-is mongyák, Hogy Bétsben ugy adgyák, A' mezön kaszált
szénát:
 280 Hogy egy erős Kotsis, Ambár többet nem-is El-bir két forint árrát:
 Láttam olyan embert, Ki mondta, hogy ott vett Három pénzen hús
szilvát.
95. Szép dolog az hallas, Sok nemzetség látás, Csak a' világ szerint-is:
 De ök hasznot lelnek, Midön járnak kelnek, Bizony lélek szerint-is:
 Mert a' ki szélyyel jár, Szívében bün nem jár, Csak fejelem miatt-is.
96. Testi bujaságtól, s' Torki tobzodástól, Az idegen föld el von:
 Sem üdö sem az hely Nem hadgya hogy ki-kelly Az hivságra, mint
otthon:
 Kártól úton félvén Könyörögsz, de nyervén, örvendesz a' jó hasznon.
97. Midön honnyában jut Szép tselédihez fút, s' Gyermekeit apollya:
 290 Hogy ha mit meg-eszik, Vagy penig meg-iszik, Azt senki nem károlyla:
 Kenyerét és borát, Közli, s' jó barátyát, Házából ki nem tolyla.
98. Posztóknak a' szépit, s' Köntösnek az éppit Visel ruhazat gyanánt:
 De meg-lyukadoztat, ő ritkán foldoztat, Henem nyakáról le-ránt:
 Mellyel olyan embert Kit szegénység meg-vert, Ruházott hogy ha
meg-szánt.
99. Az Ur illy ályással, Kit nem közlött mással, Kalmárt boldogította:
 És mint edgy Izraelt, Kinek adot sok jelt Ugyan ugy tanította:
 Azért öt mindennél, Valaki földön él, Joknak-is alította.

100. Ezt az Arusokról, Mind a' Magyarokról, s' Mind Görögökről irám:
 Hogy Hazám szép földet, Kenyerét s' gyümölsét Szeretik, mert
 akarám:
 300 Hogy Arust ditsirek, Egyéb jó emberek, Sem haraguznak talám.
101. Ezeket hogy szerzém, Bús szivemnek érzém Szertelen nagy bánattyát:
 Mindazáltal bizván, Segitségül híván, A' vigasztalás Attyát:
 Mivel hogy fogadám, Egy Arusnak adám, Hogy tartson mint barátytát.

10.

IGEN SZÉP HISTORIA, AVAGY PELDA AZ JERUSALEMBŐL
 JERICHÓBAN MENŐ TOLVAJOKTÓL MEG-SEBESITTETETT
 EMBERNEK ALLAPATTYÁRÓL

Az Maria Magdolna Eneke notajara. Szentul eneklették egy Halott énekben.

1. Isten előtt semmi nintsen olyan kedves,
 Mint az Irgalmasság: mert ki azzal tellyes,^a
 Ajtot az életre által úton keres,
 Isten kegyelmében mert a' lészen reszes.
- 5 2. De a' kiben nincsen semmi irgalmasság,^b
 Az mely az Istenhez egy hasonlatosság,
 Az Szentek küszöbén által hejában hág,^c
 Mert távúl van attól a' dragâ Menyország.
- 10 3. Szépen tanit erről Urank egy példában,
 Kit meg-irt Szent Lukács az ő irasaban,
 Egy ember vólt ugy-mond egykoron úttyában,
 Ki Jerusalemből menne Jerichóban.
- 15 4. Mint hogy a' gonosság szerint szerte nyargal,
 Mig a' Világ fenn áll soha meg-is nem hal,
 Jamboroknak ügye vagyon a' látorral,
 Az igaz keresmény szokszor közös orral.
- 20 5. Így ez-is nyavalyás úton menésében,
 Midön nem-is vélne -s- nincs-is elméjében,
 Hogy az verengezők vótték vólna czélben
 Veletlenül esik Tolvajok közében.

^a Exod. 22. vers. 27. ^b Luc. 22. vers. 27. ^c Luc. 6. vers. 36.

6. Kiktől ugyan akkor hogy környül vetetik,
Sok vereség után meg-sebesítettik,
Ruháját, testéről le-vonnyak el viszik.
Maga pedig szegény fél-holton hagyatik.
- 25 7. Ezen Sidok közzül senki nem könyörült,
Jóllehet Sidó vólt sőt ugyan Sidó szült,
Mind Pap s- mind Levita az uton el-került,
Noha sebek miat szörnyü kinban merült.
- 30 8. Kitt midön ott talált egy Samaritánus,
Nem lön szive hozzá kemény kö hanem hus,
Baját fel vallallya noha nem Patronus,
Igy lölt barattyára azt mondgya a' Christus.^d
- 35 9. Ez Sidónak honnya vólt Jerusalemben,
Hol szegény gazdaggal lakot egyetemben,
A' miként intézem az Ur beszédében,
Magat foglalta vólt az egygyes életben.
- 40 10. Ebből is ki-tetszik gyámoltalansága,
Hogy mikor érkezik ez nyomorusága,
Nem támad sohunnan semmi rokonsága,
Mig idegent Isten néki nem támaszta.
11. Igy vagyon ám dolgá, az egygyes embernek,
Kit a' sok nyavalyák midön környül vesznek,
Jaj akkoron Sórsa egyedül élönek,
Isten sem javalta allapattyát ennek.
- 45 12. Meg történik az jaj ezen-is szegényen,
Mert nem vala kinek tanacsával éllyen,
Forrasztya elméjét, nem ülhet egy helyen
Az veszedelemre hányot homlok megyen.
- 50 13. Miden azért a' buk szertelen emésztk,
Celláját el-hadni gyakran ügyekeztk,
Hogy az út félelmes attól sem vetözik,
Csak vak szerencsének kormányához bizik.

^d Luc. 10. vers. 36.

14. Noha Jerichotól a' nagy Jerusalem,
Nem vólt igen meszsze a' miként intézem,
55 De hogy szerencsének forgását el-nézem
Ajton ki lepöt-is talál veszedelem.
15. Mikoron úttyában menne leg batrabban,
Egy süvöltést halván szívében meg-dobban,
60 Három Tolvajj álla előtte meg-ottan,
Mindeniknél lánca, s'-hajito fejsze van.
16. Fejszójét az egygyik hozzája hajtá,
Homlok szegin rajta nagy sebet hasitá,
Masik-is fültöben más nagy sebet nyitá,
Harmadik mellyében linczaját taszittyá.
- 65 17. Ez Sebekkel mindgyárt arczal földre esék,
Vállát, hátát, fárát edgyszer-s-mind öklelék,
Mind két karját hamar a' földhöz szegezék,
Mindenestöl rajta tizenkét seb esék.
- 70 18. Ennyi sok vagással midön le-tagollyák,
Egészszen meg hólnak nyavalyást gondollyák,
Turbáját és sebit igen meg-kotorják,
Alitván hogy pénzét azokban talállják.
- 75 19. De reménységeknek meg-csallattannak,
Egy denárral többet mert nem találának,
Alsó-s'-felső ruhát rólla le-vonának,
Csak egy lábba valót inában hagyának.
- 80 20. Sűrű nogatással egy-mást siettetik,
Félvén uton-járo hogy más-is érkezik,
Szokott barlangjokot sietve keresik,
Melyben hamarsággal mindenik rejtezik.
21. Igy hagyák-el szegényt sok vereségekkel,
Sem kezét sem fejét nem emelheti fel,
Kiáltani sem mér mert senki nints közel,
A'ki nagy kinnyában lenne segitséggel.
- 85 22. Immár a' szép Nap-is szintén délre jött-fel,
Meg is ott fentereg vérben kevert testel,
Várja ha valaki menne az úton-el,
Ki Istenét nézvén ötöt segilne fel.

- 90 23. Azomban egy ember csak hamar el-juta,
Az Aronnak rendin ki ugyan Páp vala,
Jerusalem felöl vala ennek úta,^e
De ez történetet csak ingyen sem tutta.
24. Halván az sebesnek nehéz ohajtását,
Nem közelit hozzá tartoztattya magát,
95 Gondolván magában hogy ha adgya szavát,
Ő néki kell venni egészen fel baját.
25. Ott jarását azért akarván titkolni,
Az járt útról el-tér nem akar rá menni,
Csak láb helyen kezde az útból ki-lépni,
100 Garczon barázdakon a' sebest kerülni.
26. Laba suhogását de nem titkolhattya,
Mint hogy álnok szivét az Isten jól láttya,
Mely hogy ez szegénnek füleit meg-hattya,
Ki vagy Uram: ki vagy, nagy szóval kiáltya.
- 105 27. Meg-gyözetvén azért lelki ismérettől,
Nem ohajtya magát vagy ket felelettől,
Mint hogy értet hol mit az Isten könyvéből,
Azért így szól néki nagy kételenségből.
- 110 28. Pap vagyok mit akarsz? mi nyavalyád vagyon,
Mi okon ohajtasz kérlek ilyen nagyon?
Kinek esedezel hogy téged ne hadgyon?
Nints itt olly ki néked segítséget adgyon.
29. Monda ott a' Papnak a' meg-sebesedett,
Jaj Uram mint járék! én nyavalyás veszett,
115 Az Tolvájok miatt rajtam sok seb esett,
Itt halok meg hogy ha kezed el nem vezet.
30. Szány-meg azért Uram az Istenért kérlek,
Az földről emely-fel talám meg meg-élek
Ne dugd bé füledet, hogy sirva beszéllek,
120 En-is az Istentől reád áldást kérek.
31. Monda a' Pap: nem átom magam ily dologban,
Mert Szenthely a' hóva járok a' Templomban,
Makula sem fekély nincs semmi tagomban,^f
Szolgálnom kell Istent nékem tisztaságban.

^e Luc. 10. vers. 30. ^f Levit. 21. v. ult.

- 125 32. Tuddé nem illettünk mi meg-fertéztet,
Nem hurczolunk (mint te) ilyen el-vetettet,
Büdöst, verest, holtat, sebekről senyvettet,
Csak Isten törvényét mutató Szent Könyvet;
- 130 33. Papi tisztem rendi sem bocsáthat arra,
Hogy gondviselésem légyen Ispotályra,
Söt, ha az Fö-Papnak e' lenne tuttára,
Reá sem nézhetnek soha az Oltárra.[§]
- 135 34. Halván a' nyomorúlt a' Papnak beszédét,
Az jó reménségtől el csüggeszte, szivét,
De még-kinnyában-is egyben fogván kezét,
Esedezik néki hogy nézze Istenét.
- 140 35. Mondván: kérlek Uram meg-is ne szomorits
Az út közepiből csak ki másznom segits,
Az más oldalámon talám annyi seb nints,
Bár csak a' palczaddal engem arra fordits.
36. Nem lehet Atyafi (a' Pap ilyen felel,)
Ne kiálts annyit rám mert sietnem el-kell,
Soha nem nézhetem én a' sebest közel,
Mert jó izön osztán ennem s'-innom nem kell.
- 145 37. Jób vólna hitvanság hir nélkül meg-halnod,
Hogy sem tisztos embert úttýában onszólnod,
Elég gond én rajtam, hogy-hogy-is kell szolnod,
Nem lézsek én néked hiddel azt Borbélyod.
- 150 38. Az sebektől beteg hogy ezeket hallá,
Mindgyarást ő magát halalnak ajánlá,
Mert reméntelenség badgyatt szivet fogá,
Azért nagy jaj szóval im ez szókat mondá.
- 155 39. Jaj hatalmas Isten immár fejem medgyen,
Mít szóll a' túdatlan ha a' tudos ilyen,
Ingyen sem reméltem hogy ez el-kerüllyen,
Uram rendely ollyat ki nékem segillyen.

[§] Exod. 29. v. 30.

125 fertezett [A szótagszám miatt jav.]

160

40. Igy szólla a' beteg sürtü könyhullással,
Istenhez ohájto sok fohaszkodással,
Az Pap-is el-méne lassu ballagással,
Nem tölte az üdöt ott disputalással.

PARS SECUNDA

165

41. Ez után egy fertály orácska hogy telék,
Egy Szentes Levita mindgyárust érkezék,
Az Pap után azon úton ügyekezék,
De az nyegést halván ez-is meg-ütközék.

170

42. Mindgyárt elmejében ütközék illy dolog,
Hogy ott sok emberen gyakran proba forog,
Sebben kinlódik az ki mostan ott zokog,
Azért ö-is balra a' járt utrol ki fog.

175

43. Uszsa a' gázt ö-is keresztül a' réten,
Siradoz a' lába sáron seppedeken,
Rakottvás fuz-fak köszt mind egy-aránt megyen,
Akadoz a' lába mint tövisses helyen.

180

44. Ez lön a' kegyesség a' Szent Levitában,
A' mellyet igy követ a' menő úttyában.
Bajos budoklása de lön csak héjában,
Mert igy szóll a' sebes torka szakattában.

185

45. O Jakobnak Ura, Irgalmas Szent Isten,
Mi dolog hogy engem csak el-kerül minden,
Ki ez úton járjon csak egy ember sincsen,
Az-is kerül engem a' ki most el megyen.

46. Ki vagy Uram kérlek rajtam most könyörüly!
Engem nyomorúltat oh Uram ne kerüly!
Fordics meg útadat töllem igy el ne hüly,
Hogy az Angyalokkal Menyországban örüly.

185

47. Hogy ha ez útadban szerencsédet várod,
Hogy én itt hallyak-meg tudom nem akarod,
Noha távul mentél de szóm tudom hallod
Szóly nékem ha Istent lenni szüböl vallod.

- 190 48. A' szentes Levita hogy e' szókat hallá,
Szent Lélek szikrája kemény szívét szállá,
Hogy rá ne felellyen meg is meg nem állá,
Ki legyen s'- mi lelte meg-tudni jóvállá.
- 195 49. Zugolódik, dul, ful, örömet menne-el,
Meg is kiált tavul de nem megyen közel,
Kérdi nemzetéről, s'- miképpen esett-el,
Hogy-hogy vagyon dolga, hogy-hogy nem kelhet fel?
- 200 50. Az mint szólhat szegény mond erre a' sebes,
Sidó vagyok Uram kérlek hogy meg ne vess?
Az verengezöktől vetteték nékem les,
Egy tagom sints az mely miattok nem sebes.
- 205 51. Nemzetségem szerint Rubentől származtam
Első szülött volt ez a' mint én hallottam,
A' töb Sidok között en-is edgyik voltam,
Noha most véletlen e' kinra jutottam.
- 210 52. Jöj közeleb hozzám a' földrül emely-fel,
Ne hadd az Etszaka hogy itt boritsón-el,
Ne osztozzék a' vad kin vallott testemmel,
Ezennel meg-halok kérlek hogy temesd-el,
- 215 53. Ha pengig halálom meg egy kicsint halad,
Vezess a' városban ne vond így meg-magad,
Mert rajtad kívül más ma reám nem akad,
Talám addig inam szinten el-nem szakad.
- 220 54. Ha az Isten nékem az étlettel kedvez,
Ez nyomorúlt fejem hóltig te szólgád lesz,
Ha pengig ez nagy kin ugyan földhöz szegez,
Értem az Istennek nagy kedve rajtad lesz.
- 220 55. Illy könyörgő szavát hogy a' beteg végzé,
A' Szentes Levita mind tegyiben szedé,
Nem kell szólgálatod néki azt felele,
A' mit érdemlettél abban estel belé.
56. Hallom nemzetedről mondod hogy Sidó vagy,
El-hiszem de bünöd halma felette nagy,
Ha pengig a' Ruben nemzetségéből vagy,
Szintén azónt néked hogy most e' kinban vagy.

- 225 57. En Levita vagyok, s'- a' Szent helyen lakom,
A' honnét te jöttél a' min' tölled halom,
De az sem lesz néked ez ügyben oltalom,
Mert ott sem szolgáltál Istent ugy gondolom;
- 230 58. Az Rubennel penig bár ne dicsekedgyél,
Hogy ő nemzete vólt a' kitől születél,
Mert ő-is Attyától meg-átkoztatot fél,
Gonoszul vész magva a' ki gonoszul él.^h
- 235 59. Nem fizeti azt meg senkinek az Isten,
Ki jól téssen azzal a' ki mind te ilyen,
Nem vét senki magot soha-is tengerben,
Bolond ki buzát vét ki kelni fővényben.ⁱ
- 240 60. Jákob az halálhoz mert hogy közel vala,
Minden ő Fiait elő hitta vala,
Kinek átkot, s'-kinek áldást mondot vala,
Rubennek peniglen imigyen szolt vala.
61. Nem lehet te néked elő *meneteled*,
Mert Atyádnak agyát te meg-ferteztetted
Nagy dologra eddig ezt te nem értetted,
Ez vagy on most rajtad ha eszedben vötted.
- 245 62. Ne onszoly hát tudván hogy Levita vagyok,
Csak türjed nyavalyad mert büneid nagyok,
Természetem gyenge rajtad ha vért látok,
Marczongot testedről mindgyárt el-ajulok.
- 250 63. Tudod semmi fertőt nem szeret az Oltár,^k
Mert Isten mi töllünk nagy tisztaságot vár
Tudhatod ezt te-is ha Templomban jártál
Ha töllem nem hiszed tudakozd mástól bár.
- 255 64. Légy veszteg talám lész ki hozzád érkezzek,
A' ki Istenessen veled cselekedgyek,
Mert tiszttem hólnapra Oltárhoz rendelték,^l
Nem akarom véred hogy reám fecskendgyek.

^h Genes. 49. v. 3. ⁱ Luc. 8. v. 6. ^k Num. 18. v. 2. ^l Num. 1.

226 a' mind 231 fel 238 Minden Fiait [A szótagszám miatt jav.] 241 ment eleted

- 260 65. Azért kell énnékem most igen sietnem,
Szent hivatalomat hogy vegbe vihessem,
Semmi tisztátalant nem-is kell illetnem,
Erted immár miért kell téged el-kerülnöm.
66. Hogy a' Levitától illy beszéd adaték,
Ezen szegény sebes csak meg-szonyolodék,
Az Istenben hüti de meg nem csökönék,
Azért badgyat szája illy beszédre nyilek.
- 265 67. Ertem hivatalod s'-Levitai tisztéd,
Mely rend szerint szintén holnap illet téged,
De tsak haszontalan ebbéli mentséged,
Mert szódból ki-tetszik minden negedseged.
- 270 68. Nem kedves Istennél az olyan áldozat,^m
Nyomorult hasznára a' mely által nem hat
Az Isten mondgya ezt mellyet ki-ki halgat,ⁿ
Könyörülő szü kell nékem, nem áldozat.^o
- 275 69. Nem igy cselekedet régen a' Tobias,
Kinél könyörülőb már nem lehetet más,
Nem vólt ő elötte olly izes jó lakás,
Kit felben nem hagyot ha sebben fekütt más.
- 280 70. Söt midön Fiától egykor meg-halotta,^p
Hogy sebek mia lött egy Sidónak hóltá,
Kedves vendégit-is asztalnál fel-hatta,
S'-ötet el-temetvén a' főjdnék meg-atta.
71. Szemedben penig te nem látz nagy gerendát,
Midön én szememben hasogatz kús szálkát,
Mondod bünöm hoszta réám ez nyavalyát,
Mert ösöm hallotta az Attyának átkát.
- 285 72. Az Rubenen ha vólt a' Jakobnak átka,
Hogy Attyanak ágyát ő meg-rutitotta,^{qu}
Levit is gyilkosnak Jákob kiáltotta,
Kiért Isten magvát széllyel el-oszlatta.
- 290 73. Attól félsz hogy vérem ruhádra fecskendik,
Kiért az Oltárhoz menned nem engedik,
De ha szived jobban bünből ki nem kendik,
Pokolbéli kintol ki nem menekedik.

^m Psal. 50. per totum. ⁿ Oseae 6. v. 7. ^o Matth. 9. v. 1. ^p Tob. 2. ^{qu} Genes. 49. v. 6.

295 74. Inkab hordozod te látom a' bojtorját,
Mellyet budoklásod most köntösödre hant,
Hogy sem a' szép aldást kit reád nyelvem szánt,
Meg-szánna engemet ha kérném a' pogánt.

300 75. Így végze beszédét az útban fetregő,
Kinek immár kinnya tiz annál inkább nő,
Az Levita menván haragjában for-s'-fő,
Mert a'reá hánt szóknak értelme igen bő.

PARS TERTIA

305 76. Azonban a' szép nap Délről el hányotlik,
Meg-is segítségre senki nem erkezik,
De ő mind halálíg tsak Istenben bizik,
Véli hogy ő tölle majd meg-segittetik.

310 77. Az mit könyörgessel Isten elöt fel ér,
Azt mind el követi söt kegyelmet is nyer,
Arczal le borúlván térdre könyökre kél,
S'- az meg-fordulásra ő tölle eröt kér.

315 78. Noha lelket mingyárt ajanlá Istennek,
Testét a' vadaknak s'- azok által földnek,
Remitő sok gondok szivében ötlödnek,
De még ő kinban-is így szóll az Istennek.

320 79. Uram Seregeknek hatalmas Királlya,
Te birsz mindenekkel azt minden meg-vallya,
Imé segítséged bünös lelkem várja,
Adgyad hogy valaki kiáltásom hallya.

325 80. Te szabaditad-meg a' szegény Danielt,^r
Kit a' sok Oroszlyán éhen-is el nem nyelt,
Amaz három Iffiú tölle kegyelmet nyert,^s
Azért tüz lang köszt is mindenik éneklett.

81. Kérlek irgalmadból én réám-is tekints,
Ez szomorú kinban gyógyító irral hincs,
Undok büneimert tölled el ne taszics,
Mert rajtad kívül már semmi reménnye nincs.

^rDan. 14. ^sDan. 3.

294 Mellyért 322 kinomban [A szótagszám miatt jav.]

- 325 82. Olly irgalmas személyt Felseged támaszson,
Ki tégedet félyen s' - engemet meg szannyon,
Itt az út közepin meg-halnom ne hadgyon
Hogy semmi fene-vad el ne szaggathasson.
- 330 83. Mert annyi erőm sints hogy innét fel-kelleyek
Bar csak hengeregve egy rejteket lellyek,
Csak egy tagom sincsen kit fel emelhessek,
Parancsoly egy embert én Istenem kérlek!
- 335 84. Az Siralmas sebes alig végze szávát,
Ottan segítséget mindgyarást jöni lát,
Egy Samaritánus vezetí Szamárát,
Tereh nélkül jöven dudollya nótáját;
- 340 85. Az ö modgya szerént szintén azt énekli,
Mennyik az Istennek sok jó téteményi,
Ez úton mennyiszer járni kell o neki,
Meg-is az Ur Isten veszélytől meg-örzi.
86. Az enekles közben hozzája közel jút,
Lát ott egy holt testet mely vértül igen rút,
De ö mint a' többi az útból ki nem fút,
Mert szívet öntözi a' Mennyei Szent kút;
- 345 87. Láttya hogy a' Sidó él, de meg-csendesült,
Mert vere ki-folyván minden teste meg-hült,
Az Nap melegétől bőre ugyan meg sült,
Nagy Tolvájok miatt meg-mezitelenült.
- 350 88. Gyorson elé véve kicsin szelenczejét,
Melyben tartya vala gyógyito eszközet,
Olajjal meg-hintven bé-kötöze sebet,
Ottan néki szólván így kezdé beszédet.
- 355 89. Serkeny fel nyavalyás ki vagy és hól jártál,
Mi lelt sebek miatt hogy így el-aluttál,
Azt tudám előbször hogy ugyan meg-holtál,
Tekincs réám s' - meg vidúlsz ha most el-badgyattál.
- 360 90. Kelly-fel sies kelly-fel magad ne hadd így-el,
Im én-is segíttek a' sok vérből üllý fel,
Szóly beszély én velem miképpen estél-el,
Ha réám tekintesz meg-eledcz ezennel.

91. Ottan egy kezével fel-emeli fejét,
Az masikkal pedig meg fogja job-kezet,
Apolgattya törli vérben fagyott sebét,
Végre meg-eszmödvén így fordította nyelvét,
- 365 92. Oh életnek Ura hatalmas Teremtő,
Szegény bűnösökön ingyen könyörülő,
Halal kapujában életre vihető,
Bezzeg nagy jó téd a' melly most hozzám jö.
- 370 93. Igazán mondotta *Habakuk* Prophéta¹
Vard az Urát s'-el jö a' mint meg-mondotta,
Im hogy fejem magát az halálnak attá,
Az életet nékem Isten akkor attá.
- 375 94. Honnet jöttél Uram Istennek nagy szente?
Talám a' Tobiásnak te voltál vezére?
Nem Azariás-é szentségednek neve?
Mond-meg ha nem te vag' az Angyalnak jele?
- 380 95. Mert midőn halálban szintén el-aluttam,
Hozzám jövésedben semmit-is nem tuttam,
Az te kegyes szódat mi helyen halottam,
Ugy tetszik kinomból ugyan meg-ujjúltam.
96. Sebeimnek noha nagy vagyon nyilások,
Kiknek türehetetlen vólt imint fájdalmok,
Ugy tetszik immáron hogy ugyan gyógyulok,
Nevedről jó Uram azért tudakozok.
- 385 97. Monda: Oh nyomorult mit faradcz most azzal?
Hogy nevem tudakozd, mert nem vagyok Angyal,
Söt el-vetett ember hidd-el azt bizonynal,
Az miolta egygyütt lakom a' Sidókkal.
- 390 98. En Samaritánus vagyok nem tagadom,
Te pedig Sidó vagy a' mint Szódból hallom,
Gyűlöltek tük minket azt en nyilván tudom,^u
De én mind ezeket csak Istenre hagyom.

¹ Hab. 2. v. 3. ^u Job. 4. v. 9.

369 ez Habakuk [A szótagszám miatt jav.]

- 395 99. Affelől én téged e' kinban nem hadlak,
Mert kegyes emberek kösztetek-is vadnak,
Noha velünk igen ritkán társalkodnak,
De nekem köztetek sokak jó szót adnak.
- 400 100. De meg nem csak minket gyűlöltök úgy értem,
Hanem kösztetek-is jó szeretet nincsen,
Minden Prophetákat meg-öltök buntelen,
Még a' Messiást-is gyűlölitek szörnyen.
- 405 101. En szamaritánus vagyok a' mint hallád,
De szándékom ez hogy visellyek gondot rád,
Isten dolga lött ez a' mint meg-is vallád,
Szánlak-is jó szomszéd mert nagy a' nyavalyád.
- 410 102. Imint hogy fel-holton téged találálak,
Noha nem érzetted vérből ki mosálak,
Sebeidben olajt töltvén szállítalak,
Adgy hálát Istennek hogy fel-alilttálak.
- 415 103. Más-felé kellene ugyan mostan mennem,
Ez Szamárral vagyok, nincsen semmi terhem,
Ülly-fel a' határa im segittek menten,
Meg-gyogyitalak en, vagyon annyi pénzem.
- 420 104. Azonban hogy ötet meztelen láta,
Ingét, Köppenyeket testére fel-ádá,
Csak alsó Gúnyáját ő magának hadgya,
Az Sebes beteget Szamárra fel-tolya.
105. Immár hogy mennének Jerusalelem felé,
Az meg-vidult beteg mint járt meg-beszéllé,
Hogy ötöt meg-szánta szépen meg-köszöné,
Az ballagás közben beszédet így kezdé
106. Igazan mondod azt Uram réá térek,
Az Sidok tutokét hogy igen gyűlölnék,
Társul venni pedig ugyan nem-is mérnek,
Magokról (hogy szentek) mert mind úgy itilnek^x

^x Matt. 23. v. 6. Matt: 6. v. 5.

412 Meg-gyogyitlak [A szótagszám miatt jav.]

- 425 107. Söt a' Phares rendin lévő kevély dusok,
Az hosszú köntösü Szent Pharisaeusok,
Minket-is ugy tartnak kik vagyunk köz Sidok,
Hogy ne légyünk nékik semmiben-is társok.
- 430 108. Az Prophétákat-is mind egygyig gyűöltek
Kegyetlen halállal ökök mind meg-öltek,
Kit negygye vágtanak kinek fejét vettek,
Esaiást ugyan kette füreszéltek.
- 435 109. Az Messiással-is most azt cselekedik,
Hogy Istentől jötnek ötöt nem isméri,
Bölcs tanításáért halálra üldözik,
Ezenkét nap talám ugyan meg-is ölik.
- 440 110. Mind-az-által Uram ne gondoly most azzal,
Hogy ellenkezéstek vagyon a' Sidóka^y
Mert azt hatta Isten nagy parancsolattal,
Hogy különbözzenek tölletetek szokással^z
111. De a' baratkozást soha nem tiltotta,
Söt a' jó téteményt ugyan parancsolta,
Kivált-képpen pedig mikor szükség hoszta,
Meg a' természet-is ezt belénk óltotta.
- 445 112. Az miképpen te-is mostan cselekedté,
Midőn nagy kinomban engem nem kerültél,
Ha nem sebeimben olajat töltöttél,
Hogy gondomat viseld számarodra töttél.
- 450 113. Noha pedig nincsen én velém egy hutod,
De jutalmát ennek soha el nem veszted,
Mert mikor szerentsed szivesebben kéred
Akkor fizeti-meg ezt az Isten néked.
- 455 114. Hogy én most az utban sebekben feküttem,
Ohajtozó szókkal keservesen nyegtem,
Kettő-is ment ott el én felekezetem,
De ök meszsze földre el-kerültek engem.
- 460 115. Azoknak egyike ugyan Szent Pap vala,
Az másik pediglen szerzetes Levita,
Az Isten törvényét mindenik jól tulta,
Egygyik-is igazán de meg nem tartotta.

^y Luc. 9. ^z Matth: 10.

116. Job löl azért Uram te nékem ezeknél,
Mert ök el-kerültek de te könyörültél,
Hogy azért én velem ily jót cselekedtél,
Jutalmad bö légyen az elő Istennél.
- 465 117. En Jerusalemben edgyes ember vóltam,
Sok gondolatim köszt bumban ki indultam,
Jerichóban menni szokszor tartakosztam,
Magam most meg unván útnak ugy indultam.
- 470 118. De lá mely véletlen rós szerencsén jarék,
Harom verengezöt az útnban találék,
Nagy vereség között rajtam sok seb esék,
Ruham-is testemről töllök le-vonaték;
- 475 119. Az Samaritánus mind ezekre igy szóll:
Hallottam gyakorta ezt a' Tudosoktól,
Bóldog az az ember a' ki tanul másrúl,
Azért én-is sokszor tartottam ez uttol.
- 480 120. Mezitelen vóltod néked-is sajnállom,
De nagy sebeidet annal inkább bánom,
Ruhamot-is tólléd hidgyed hogy nem szánom,
Ingem-is viseld-el ugyan néked adom.
121. Ott a' beszéd közben a' Várust el-erik,
Az nap is le-menvén szinte alkonyódik,
Az Samaritánus azon tudakozik,
Hogy egy Szállást lellyen melly néki is tetszik.
- 485 122. Gyorsan mutatának egy Vendég-fogadót,
Az nyugodalomra alkalmas és jót,
Az Gazdát köszontvén mondanéki illy szót,
Találtok Uram itt kenyeret, húst, és sot.
- 490 123. De honnét jöttetek es kik vadtok mond-meg,
Mi lelte társodat hogy ollyan igen nyeg,
La melly veres rajta mind vaghs -mind Köppenyege,
Vadak szaggataké hogy olly igen beteg.
- 495 124. Talám gonosz gyötri, mely halovány arczul?
Avagy meg vagdaltak mennyi vére indul,
Jaj hatalmas Isten hogy hog' járt ily rúttól,
Mennyi seb ván rajta soha meg nem gyógyúl.

486 nyugalomra [A szótagszám miatt jav.] 490 olly [A szótagszám miatt jav.]

125. Nosza fogjuk Uram mert szintén el esik,
Nem száthat ez így le hogy ha le nem veszik,
Jösztetek tü Szólgak innét állyon egygyik
500 Tul emelnye lábát csak gyengen a' másik.
126. Ott egyenlő szivel mind Gazda-s' - mind Szólgak,
Az Szamárról szegint szépen le-szallitták,
Egy kies Tornácban ágyat meg-csinálak,
Gazda is el-külde hogy az Borbélyt hinak.
- 505 127. Az Samaritánus beszéli azomban,
Mint találta szegint fel holtan az útban,
Az sok sebek miatt vonagot nagy kinban,
Hogy a' Tolvájoknak esett vólt markokban;
128. Más *im* a' Borbély-is ottan el-érkezék,
510 Az két fel-szomszéd-is mindenik bé-lépék
A' Samaritánus imígy gondolkodék,
Hogy azok láttára Gazdával alkunnék,
129. Ezek előtt azért mingyárt tudománt tön,
515 Az erszényben nyulván két pénzt onnat ki-vön,
Mellyet szokás szerint az asztra le-tön,
Az Gazdának penig illy feleletet tön.
130. E' két pénzről Gazda csak úgy gondolkodgyál,
Hogy gyógyulásában ennek forgolódgyál,
520 Im jelen a' Borbély véllé meg-alkudgyál,
Etéről, ittárol, szorgalmatoskodgyál.
131. Ha mit költesz ennek etére itara,
Vagy a' gyógyításnak mi lészen az árra,
Mikor viszsza jövök gondom lészen árra,
Faratságodnak-is meg-lészen jutálma.
- 525 132. Azomban jó Borbély hozzád illy szóm vagyon,
Tunyaságod miatt hogy ez meg ne hállyon,
El-megyek én: Isten véletek marádyon,
Illyen történettől benneteket ójjon.

APPLICATIO

- 530 133. Ez Historiának hallok a' beszédét,
Lassuk meg immáron annak ez értelmét,
Mert nem vonnya senki jól a' hegedüjét,
Ha az fel-tött notán nem tartya elméjét.
- 535 134. Ennek az értelme halhaczcza meg-kettő,
Egygyikben mi róllunk szóllot Üdvoztő
A' masikat penig magáról mondgya ő,
De titkos értelmet mindenek kereső.
- 540 135. Az első részével Urunk azt tanította,
Az Törvény tudóknak mikoron azt mondgya,
Nem az az embernek az ő jó baráttya,
Kivel rokonságát és egy hütit tartya.
136. De az nyavalyáson valaki könyörül,
Mikor kára leszen annak ő nem örül,
Ha segítséget kér sziveben hozzá fül,
Ennek az Isten-is leszen segítségül.
- 545 137. Az második Résznek Titkos az értelme,
Mellyet midön fel lél az emberi elme,
Meg-láttya mely bövös az Isten kegyelme
Kit Szent Fia által a' bünössel közle.
- 550 138. Mert mikor az Isten az embert teremte,
Tiszta szent életben ötöt helyheztete,
De gonosz kivánság sarkából ki-vete,
Isten haragjában a' magát ugy ejte,
- 555 139. Az mikent ez le-jöt az Jerusalemből,
Ugy távozot ember, el az Ur Istentől,
Jerichóban menvén az mondot Szent helyből,
A' Szátan hazában méne az szentségből.
- 560 140. Az gonosz kivánság az gyönyörü kérben,
Mikoron indúla az ember szívében,
Szintén akkor esék a' látrok kezében.
Kik harman vóltanak ha vötted eszedben.
141. Egygyik a' test a' ki csak gonoszra vágyik,
Masodik a' Sátan ki csak olálkodik,
Harmadik e' Világ ki-is hizelkedik,
Tizenket sebekben ezekről kinlódik.

- 565 142. A' Seb azért a' bun egygyik a' gyilkosság, 1.
Kinek a' masikja a' rút paraznáság, 2.
Harmadik seb amaz balványozo vakság 3.
Negyedik peniglen az orzó hamisság, 4.
- 570 143. Az ötödik-is rút a' gyakor részegség, 5.
Hat a' harag-tartó fene kegyetlenség, 6.
A hetedik penig a' fukar fösvénység, 7.
Nyólczadik a' Szitok, ugyan éktelenség; 8.
- 575 144. Az kilenczediknek neve az Irigység, 9.
Tiz a' ragalmazó fertelmes nyelvesség, 10.
Tizen egy a' hamis hütü vakmerőség, 11.
Mind ezeknek Anya amaz rut kevélység. 12.
- 580 145. Erted már a' Tolvajt a' melly a' te tested,
Az Ördög s' - ez Világ kik vagdálnak téged
A' Sebek a' sok bün nyomorgattyak lelked,
Mert Istent el hattad s' - az ördög bir téged.
146. Az fel-hólton hagyás a' karhozat úttya,
A' meg-fosztás penig a' jók el-hagyása,
Papnak s' - Levitának héjában jarása,
Hogy a' Törvény róllunk bünt le nem moshattya.
- 585 147. Az Samaritánus az Ur Christust jedzi,
Ki az embert szánván e' bünből ki-veszi,
A' Vendég-fogádó a' Szent-egyház képi,
Bünbül vigasztalást a' bé-kötést jedzi.
- 590 148. A' két pénz példázza két Sacramentumot,
Avagy az O és Uj két Testamentumot,
Kikből legeltetik Tanitók a' nyáját,
Az hatra maratt pénz jövendő jutálmát.

- 25 9. Nem tartya ez Férjét, Nézd-el bár elméjét, Rigót ijesztő váznak:
Mellynek a' madarak, Midön üress hasok, Tetejére rá szálnak:
Es osztán meg-tudván, Hogy lelkek nints nyilván, Esznek, s' reá
ganélnak.
10. Tudgya a' jó Aszszony, Hogy ö csak alacson, Férje böcsüje nélkül:
Kit ha minden módon, ö magához nem von, Fél hogy ö tölle el-hül:
30 Es osztán éltében, Nem férhet kedvében, S' marad reméntenül.
11. Azt-is fel nem tötte, Hogy néki-is teste, All férfinak részéből:
Azért ö felette, Isten nem emelte, S' nem-is függ beszédétől:
De még gondolkodik, Hogy Urának illik, Süveg nem csak hidegtől.
12. Soha ennek nyelve, Férje ellen kelve, Senkitől nem hallatik:
Ha mit mástól hall-is, Sajnálja még azt-is, S' rajta igen bánkodik:
Hogy ha pedig lehet, Roszsz hirt-is el-temet, Mert néki sem jól esik.
13. Nem nyittya úgy száját, Férjének orcáját, Hogy azzal meg-pirittsa:
Vendég hallatára, Nem morog Urára, Akkor nem-is busittya:
Hogy ha mi nem tetszik, Inkább váraozik, Vagy csak titkon meg-
sugja.
- 40 14. Ha hirtelenségből, Vagy busult elméből, Férje más ellen szol-is:
Nem fetszenti azt ki, Hogy abból jöjjön-ki, Né talám majd halál-is:
Söt Abigaillal, Meg-békélnek aval, Még tyúkkal, kalátsalis.
15. Ha indul haragra, Nem szab ö Urára, Csúfondáros titulust:
Maga mértékelve, Szál csendes elmére, Mert szereti a' virtust:
45 Tudgya hogy a' dagály, Artalmasb akadály, Mint a' reszegítő must.
16. Nem hijja Jánosnak, Lukácsnak, vagy Pálnak, Midön ötet szólittya:
Te, s' Tu beszédekkel, Vagy a' mi ezekkel, Edgyez nem szomorittya,
Ellene nem dúlfül, Nem-is nézi rútvál, Söt soha meg nem szidgya.
- 50 17. Noha vagon ollykor, Hogy férfiat a' bor, Ha jól iszik meg-hattya:
Es akkor olly kárát, Kit honn esetnek lát, Szóttalan nem álhattya:
Akkor szép szovával, Vagy halgatásával, Férjét le-csilapittya.
18. Nem áll néki fellyeb, Hogy a' fitető eb, Már meg ette a' bélest:
Ha Férje dorgállya, Csendesen meg-hallya, Nem szól kilenczed
felest:
Az ö morgásáért, Nem von Urán tallért, Sem Ispán sem Esperest.

- 55 19. Ha eszében vette, Hogy a' Férjét érte, Valamely felől rosz hir;
 Ő sem vigad akkor, Bár légyen közel bor; De szívében csak nem sir:
 Mig peng Férje vig, ő sem komor addig, De vidám elmével bir.
20. Ha Férjére szólnál, Nagyobb mérget annál, Nem adnál innya s' enni:
 Kész volna ő azért, Ontani mindgyárt vért, Vagy veled törvénkezni:
 60 Inkább hogy ha lehet, Az illy rosz hirt nevet, Uráról ő le-keni.
21. Akarja honn létét, De ő távol mentét Busúlt szivel óhajtya:
 Ete sem jó izü, Mig Férje meg nem jü, s' Fejét térdére hajtya:
 Midön peng meg-jút, Eleiben ki-fut, S' az Istennek halállya.
22. Gondgya vólt ő néki, Bár nem mondta senki, Ura vatsorájáról:
 65 Mert van étek főve, Tyúk, pecsenye sülvé, s' Bort hoz a' kamarából:
 Ha peng ott nintsen, Hozat ő majd pénzen, Az Ur korcsomájáról.
23. A' fáradság után, Meg-nyugottya osztán, Sok gondal élő Férjét:
 Nem hágy a' szolgálktól, Sem a' szolgálaktól, Esni semmi zeretét:
 Párnái mind tiszták, Derekali puhák, Töltött belé lúd pelyhét.
- 70 24. Ő kétszer hat napon, Vagy minden Szombaton, Férje lábát meg
 mossá:
 Ha van szolgálója, Annak parancsollya, Hogy azt el ne mulassa:
 Ha peng fő Aszszony, Parancsol nagy gyorsan, s' Lészen arra Inassa.
25. Igy keresi kedvét, Ha szereti Férjét, Urának a' jó Aszszony:
 Söt ha nem szereti, Ugy-is el-követi, Hogy jó hire maradgyon:
 75 Mert a' böcsülletnél, s' A' csendes életnél, Nincs nálla nagyobb
 haszon.
26. Férje távúl lévén, s' Vendége érkezvén, Vélek egy széket nem ül:
 Hanem magánoson, Külön való padon, De még-is asztalnál ül:
 Kivált ha Iffiú rend, Ki hazához menénd: Mert gyanúságot kerül.
27. Ha peng a' vendég, Ugy érkezett hogy még Az Urát othon érte:
 80 Komor szint nem mutat, néki azzal útat, Nem ád, mert észre vette:
 Hogy Urának kedves, Vélle isméretes, S' ötet azért kereste.
28. Kelletlen vendégek, Oda hogy ha mentek, Urának kedve nélkül:
 Mint hogy sokak vadnak, Kik hasat hizlálnak: Minden szemérem-
 nélkül:
 Hoszszú konyhát nem üt, Hanem tyúktojást süt, s' Maga dologhoz
 készül.

61 I menetét II mentét 65 II sütvé 72 I gyorsan [A rím miatt jav.] 76 II vélük

85

29. Senki háborgások, Hogy azt tudgyák mások, ő miatta nem hallya:
Mert a' perlekedést, Urával versengést, ő szivéből útállya:
Inkább Férje szovát, Ha beszél-is hibát, Mindenkor helyén hadgya.

30. Tudgya hogy olyankor, Mikor Férje komor, s' Kedvetlen a' sok
bajtól:
Jól meg nem fontollya, Hanem csak ki-szollya, Vagy esik szó vagy
nem jól.
90 De léssen még olykor, Hogy Férjének, akkor, ő-is bátran panaszol.

31. Nálla van a' tudás, Hogy a' szó folytatás, Nem egyéb csak fánton-fánt:
Azzal ő nem használ, Ha többet boronál, A' mennyit az Ura szánt:
Kit férje fontolván, Dagállját el-hagyván, Az után illy dolgot bánt.

95

32. Ha *mi* fęlszégsséggel, Vagy mi betegséggel, Férje látogattatik:
Nem busittya azzal, Hogy az Isten által, Büneért verettetik;
Hanem éjjel nappal, szorgalmatossággal, Mellette forgolodik.

33. Halálban sem hadgya, Ha Isten ugy adgya, Hogy ő maradgyon utól:
Mert kötelessége, Nem csak embersége, Kénszeriti, tudgya jól:
Azért immár pennám, Ha rendit meg-tudnám, A' második részröl
szóll.

MASODIK RÉSZ

100

34. Hallátok Aszszonyok, Fő rend s' alacsonok, Mi lön itt a' Tanuság:
Hogy Férjete dolga, Tisztetek főbb gondgya, Ha kitekben van jószág:
Nem jó Gazdaszszony az, Hanem inkább csak gaz, A' ki ezeken kiül
hág.

105

35. A' másod rendbéli, Hivatallya s' rendi, Ez a' jó Gazdaszszonynak:
Melly csak magára néz, Mert külömben nehéz, ötet tartani annak:
Hogy mig van ideje, Csinoson visellye, Gondgyát önnön magának.

36. Orczája rüt motkos, Keze, nyaka szirtos, Nincsen ő néki soha:
Ha meszsze-is a' viz, nem kell oda sok pénz, El-mégyen ám ő oda:
Ne gondold hogy fęllyen: Mert többször viz-özön, Nem léssen Isten
mondta.

110

37. Ha ágyból fel-kelhet, Vagy lábán el-mehet, El mégyen ő viz hozni:
Ha penig fő Aszszony, Szolgálója vagy, Nem jár az harangozni;
Hoz éppen helyére, Tölt-is a' kezére, Nem sajnállya tékozni.

89 II esik jól 94 I Ha mit II ha mi 101 II ha bennetek 102 II ezeken tul 106 II szurtos 108 II többször
nem léssen vizözön 110 II jár ez

38. Sok lúg jár az haján, Nem hadgya a' nyakán, Hogy a' mutsok meg-
aszszon:
Inge gallérára, Vagy csipkés fodrára, Hogy onnan szenny ragadgyon:
Meg-súrollya torkát, Nem fęlti a' markát, Hogy bőri fel-szakadgyon.
- 115 39. Nyaka ha fejrlik, Tudgya hogy ugy illik, Azon a' veres Cláris:
Mert a' csinos testel, Gerjeszti embert-fel, Még a' koros személy-is.
A' szép fejr nyakra, Nem-kár bizonyyára, Még a' szép arany láncc-is.
40. Körmei sem nagyok, Mert tudgya hogy azok, Nem jók szölö kapálni:
Minden héten kétszer, El-szedi azt késsel, Nem tartya fazék vájni:
120 Nem varas a' teste, Mert tetü nem ette, Hogy azt kellyen vakarni.
41. Nem szóll az orrában, Mert nem sült meg abban, A' meg-peniszült
piszok:
Senki azt ö rolla, Igazán nem mondgya, Hogy ö szortyogása sok:
Még azt is gyüölöli, Mikor a' cselédi, Köhögök, és hákogök.
42. Kaczagva ritkán ládd, Hanem ha áll orczád, Vagyon ábrázatodon:
125 Vagy játékos medve, Melly volna meg-kötve, Jáczodoznék, vagy
majom:
Még akkor sem harsog, Hanem csak mosolyog, A' pirosult ajakon.
43. Mint hogy teste csinos, Azért ö-is meg-mos, Minden fejrölö gunyát:
Nem hadgya hogy a' szeny, Ugy fogja-meg mint enyv, Nem szereti a'
rusnyát:
Ki szapunak való, Lészen annak forró, Ha talál valahol fát.
- 130 44. Azt sem ládd felölle, Hogy ö bortól telve Böfögne, s' ükrödöznék:
Nem fél semmit attól, Hogy a' sok italtól, homlok a' tűzben essék:
Nem iszik annyit-is, Hogy azért edgyet-is, Valaha tántorodgyék.
45. Nem irtozik attól, Hogy keze hamutól, Szertelen meg-hasadoz:
Vagy a' viz hidege, Miatt gyenge körme, Szertelen meg-dagadoz:
135 Vagy a' sulyok nyele, Gyenge tenyerére, Meg-puffat holyagot hoz.
46. Nem hadgya hogy testét, Szijja piros vérét, A' koboz nyaku fęreg:
Készebb meszsze menni, Mint sem el-szenvedni, Hogy csak egyszer
csipné meg:
Söt ugyan irtózik, Ha más vakarodik, Mint ha öt sęrtené szeg.

130 II csukládoznék 131 II homlokkal tűzben 132 II Nem is iszik annyit; tántorodnék 134 II körme erősen 138 II vakarozik

47. Nem hadgya szép gyóltását, Vékony patyolattyát, Szappanozó viz-
nélkül:

140 Nem félti a' kúttól, Hogy meg nem kél attol, Hoz ö más vizet meszszül:
Bár légyen a' szappan, Drága; de ö abban, Hoz, nem marad annélkül.

48. Inge vagyon számos, Kiket mikor meg-mos, Akkor-is van ö másban:
Hogy öt pökte minden, Nem ül meztelen, Szárattáig a' kasban:
Mert elég kendert nyött, Mellyet midön meg-szött, Nyert pénzt-is a'
vásárban.

145 49. Ha penig ö nem szött, Mert fő Aszszonnyá lött, Van ott elég
Frajczimer:
Készitnek ök kendert, Ha éreznek embert, A' ki parancsolni mér:
Nyövik, tépik, fonnyák, Takátsnak ugy adgyák, Mikor arra jut a' szer.

150 50. Senkit ö asztalnál, Töbször az Uránál, Ha lehet meg nem tekint:
Ha tekint-is okkal, s' Igen helyes móddal, A' szép tisztesség szerint:
Szemével nem kotyáz, Inkább arra vigyáz, Férje ha valamit int.

51. Le-ülésben később, Fel-kelésben elsőbb, Nem vár ö pohár folyást:
Ha penig fő Aszszony, Elöl mosdik másón, Nem vár sok kínálkodást:
De ha méltóságosb, Társa vagyon nagyobb, Annak enged első Pást.

155 52. Arra-is van gondgya, A' Szakács mint adgya, Fel a' meg-készült étket:
Nem csak tövel hegygyel, Hanem helyes rendel, Ne ejtsen hibát s'
vétket:
Hogy ha Szakáts botlik, Inas szállittatik, s' Meg-izeni ezeket.

53. Ha kedves a' vendég, Tuggya hogy nem elég, Leves étek, asztalnál:
Hanem hozat rákot, Vagy amaz szép fánkot, Gesztenyét-is ha talál:
Hogy ha szükség léssen, Csak konyhára izen, s' Pástetum-is elő áll.

160 54. Ö az vig lakásban, Ha szökölnek tántzban, Magát meg nem kinállya:
Hanem csak módoson, De nem haragoson Egy kevésség el-vonnya:
Ha kénszerítettik, s' Férjének-is tetszik, Fordúlni sem sajnállya.

165 55. Ha mikoron beszéll, s' Tisztességes személy, Az ember, a' kivel szöll,
Nem tapod előtte, Hanem ha le-tette, Lábát, oda nyomta jól.
Ott nem terjegeti, s' Gazt nem sepregeti, Lábaival ö sohol.

56. Nézd el bár két kezét, Nem tépi az ingét, Soha a' beszéd közben:
Ujját nem facsarja, Ajakit nem rágja, Nem bávadoz az Egben;
Hanem minden tagja, Hellyben vagyon rakva, s' Tartya őket
csendesesen.

57. Hogy ha mi rossz hirt hall, Nem gondol ő azzal, Hogy azt mások
beszélik:
170 Hozzá keveset szóll, Mert tudgya azt ő jól, Hogy abban kevés telik;
Hanem ha végtére, Láttya hogy időre, Ugyan bé-telleyesedik.
58. Gyüölöli a' morgást, Utál átkozodást, Trágárságot nem beszél:
Ha mástól hallya-is, El-fordúl akkor-is, Söt még csak attól-is fél:
Ha gyermeki mondgyák, Hogy másoktól hallják, s' Köztök
vereségre kél.
- 175 59. Ete mértékletes, Italban nem hires, Az álomért nem hal vész:
Meg-hall kis suttogást, Ajtó csikorodást, Füle mindenekre rés.
Ha edgyszer szólittják, Töbször nem onszollyák, Talpra állani-is
kész.
60. Az ő hortyogását, Agyban bugyogását, Szolgálók nem nevetik:
Elébb mind azoknál, Kik vadnak az háznál, Hidgyed hogy le sem
180 fekszik;
Hanem ha nyavalya, Erkezik reája. Ugy kételenittetik.
61. A' fel-kelésben-is, Nem éri senki-is, Hogy nap az hasát sütné:
Avagy rágodását, Nem várván virrattát, Hogy ki szemére vetné:
Magát úgy viseli, Hogy még az Angyali, Chorus-is meg-szeretné.
- 185 62. Az ilyen Gazdaszszony, Az háznál jó haszon, Ha méltóságra ment-is;
Mert az ő eszével, Ekesittetik-fel, Még a' külső cseléd-is;
De ezt hagyom ebben, Mert meg-irám rendben, Maga viselését-is.

HARMADIK RÉSZ

63. Ha lehet még szóllok, s' Mind igazat mondok, A' jó Gazda-
Aszszonyról:
Ki gazda-aszszonyságot, Jollehet nem hozott, Az Annyának hasából;
De még-is léll módot, Mint viselleyen gondot, Az ő háza-tájáról.
- 190 64. Mert azt ő egészszen, Kivül belől éppen, Tisztán, s' fejéren tartya:
Hasadozott falát, Le-omlott tapasztát, Kevert mésszel bé-csapja;
Szeméttel meg-telni, s' Pusztulásra kelni, Semmiképpen nem hadgya.

170 II abban kevésellik 171 II [A sor első szavából csak ...jan olvasható.] 187 II gazdasszonyokról
188 II gazdasszonyságot

195

65. Tudgya hogy a' Tűzhely, s' Kemencze kéménnyel, Az háznak leg
jobb része:
Annak kürtőjéről, Kémény s' Cserénnyéről, Fügő korom nem néz le:
Mert öt az ijeszti, Hogy tűz meg-emészti, Nem Birák büntetése.

66. Abban sok az ediny, Mind nagy és mind kicsiny, Polczon, szegen,
fogason:
Kiket tart csak diszért, Kit házi szükségért, Ki fa, ki cserép, ki óon;
Abrosz, kendő, kárpit, De ki tudná rendit? Van sok türedék vászon.

200

67. Ezek mind fejérek, Szennyben nem heverték, Nem-is fogta-meg a'
füst:
Mert az ő számokra, Meg-tisztulásokra, Meg-hevült sokszor az üst;
Hogy meg-hassa a' viz, Nem kell arra nap tiz, Ha járta-is négyes nyüst.

68. Nem csak ruhájának, Hanem fazakának, s' Tálának-is lesz ott viz:
Jó izüt nem eszik, Abból, ha meg érzik, Rajta kozmás lencse iz:
El-hitte azt nyilván, Hogy nem szép kalánnyán, A' lisztes kása csiriz.

205

69. Mosva rakja szegre, Nem telik-meg rendre, Mosatlannal pad-allya:
Mert felti attól-is, Hogy kedve nélkül-is, A' komondor meg nyallya:
Fejét belé dugván, s' Házból ki indulván, Az ajtó felhez csapja.

210

70. De nem csak tál s' kalán, Hanem mind boros kán, s' Mind pohár nálla
tiszták:
Minden edényekkel, Kiket az ház visel, Tekenök, csészék, szíták:
Mert láthatsz olyant-is, Kinek csöbrén ma-is, Vadnak tavalyi tészta.

71. Ha tiszták edényi, Gondgya vagyon néki, Szorgalmatosson arra:
Hogy az mi hol állott, Vané most ugyan ott, Vagy eresztették lábra:
Mert mit hová tésznek, Néha ott nem lelnek, Ugyan ott harmad
napra.

215

72. Minden eszközt fel-hány, Ha nincsen még hijján, Ládában,
kamarában:
Nem fundál csak ezen, Hogy elég van minden, Mert hordnak az
udvarban;
Hiszi, hogy nints annyi, Hogy el nem tud fogyni, Ha kiméllés nints
abban.

73. Számán tudgya pénzét, El-járja a' pinczét, Borait meg vizsgállya:
Mellyik van szénültig, Vagy hány vagyon félíg, s' Szádgyait mint
talállya:
Mindenkor kolcsárra, s' Bor hozó szolgálára, Biznia nem akarja.

- 220 74. El-mégyen Majorban, El-mégyen akolban, El a' gabonás házban:
Meg-visgállya néha, Hogy ha tékozolva, Nem nyúltak a' rakásba;
Ha lakat fel vetve, Vagy csalúl nem téve, s' Nyúlhatnak a' szuzékba.
75. Igyekezvén arra, Hogy ne légyen kára, A' profont házban-is jár:
Túrót, mézet, vaját, Szalonnát és sajtót, Meg néz; ha nints benne kár:
225 Mert néha hirtelen, Nem vett kárt eszében, Sem Tisztartó sem
Kóltsár.
76. A' Tyukász házat-is, Ha gyakorta nem-is, Meg-látogattya néha:
Meg-nézi ha bővül, Avagy meg nem szűkül, Majorságból a' konyha:
Tyúk, Lúd, Pulyka, récze, Nézi ha fel-érte, Mennyi költ rá gabona.
- 230 77. Néha mikor búsúl, s' Az házból ki-fordúl, Le-tekint az udvarra:
Ha lát gané dombot, Vagy szemétből halmot, Fedődik a' szolgálkra;
Ki viteti sokszor, Nem bizza mindenkor, Csak az Udvar-Biróra.
78. Gyermeki ha vannak, Edgyikét is annak, Nem hadgya tudatlanúl:
Ha talál Ischolát, Nem szánnya a' Summát, Nem neveli parasztúl:
Nem tartya csak othon, Hanem vagy szeget von, vagy emberséget
tanúl.
- 235 79. Azok ha Leányzók, Ugy-is rosra hajlók, Gyakor vigyázás-nélkül:
Tudgya ha szüntelen, Pásztorok nem lészen, Növéseknek nem örül:
Kiket nem csak ruház, Hanem van varró ház, s' Nem hadgya nőni
restül.
- 240 80. A' Frajcimerektől, s' Belső cselédektől, Szorossan számot vészen:
Kinek mi dolga vólt, s' Járása kinél volt, s' Immár mi dolga lészen;
Fonás, varrás, seprés, Csipke, recze-kötés, Ha van elég kezekben.
81. Azt-is ki-tanúllyá, Ha valaki járja, Titkon a' Frajok házát:
Rosz társalkodásnak, s' Iffiakkal szollásnak, Ne vallyák gyalázattyát;
Még öreg Aszszonyra, Sem bizza mindenha, Azoknak éppen
gondgyát.
- 245 82. Szakátsra sem bizik, Hogy éteknek izit, Mindenkor reá hadgya;
Hanem konyhára lát, Szemléli munkáját, A' húst mint abárollyá:
Savát, izit, szerit, Avassát, és lévit, s' Mennyi légyen a' borsá.
83. Magában el-hiszi, Hogy más azt nem viszi, ő helyette úgy végben:
Hogy fogyatkozása, Avagy kár-vallása, Valamiben ne légyen:
Mert (ne idegennek, De) maga szemének, Se mindenkoron hidgyen.

222 II csalul van téve 229 II s házából 246 II avassal

250

84. Jó Gazdaszszony ám ez, Ki tud mind ezekhez, s' Nem szeret rút
tekozlást:
Jót követ magától, Nem él rossz példából, Távoztat tunyálkodást;
Nem ér ez szükségét, Nem kap vereséget, Nem érdemel korpázást.

255

85. Ezt a' fő Aszszonyok, Hogy jó Gazdaszszonyok, Legyenek ugy
tehetik:
Ha léssen jó eszek, Es vigyázó szemek, Mert hozzájuk ez illik;
A' ki pedig szegény, s' Két keze nem serény, Az álla-is fel-kopik.

86. Hátra még sok vagyon, Mit a' jó gazdaszszony, Háza táján kövessen;
De nem csak írásra, Hanem jó példára, Magától-is siessen:
Mert bizony nagy szükség, Eri öt szegénység, Ha szeme nem lesz
résen.

260

87. Ha kik így viselnek, Mig világon élnek, Házi Gazdaszszonyságot:
A' rosszak irigylik, De ök meg érdemlik, Bizony a' méltóságot:
Kik ezek ha tudnám, En-is nékik adnám, Mostan a' Primusságot

88. Ezer hatszáz után, Nyolczvan-kilencz folytán, A' Mindszent hava
tájban:
Midön gondolkodnám, Magam mint táplálnám, Töm ezeket
Summában;
Es egy jó Aszszonyért, Ki mind ezekhez ért, Irám egy kis Cellámban.

AUTHOR AD LECTOREM

265

Non mihi fert animus Matronam carpere segnem,
Providia sed rerum dicere quae sit Anus.

AZON MAGYARÚL:

270

Ez kis Enekemben én nem azt akarám,
Hogy a' rossz Gazdaszszonyt hol miben cirmolnám.
Hanem azt akarám ebben ki beszélni,
Ki a' jó Gazdaszszony hogy tudd meg ismérni.

12.

ECHO

1. Ujj esztendőt ki hirdetne Janus hire nélkül?
Sem Bacchustól, sem Cerestől a' bizony ki nem süil,
Noha Venus nallok nélkül gjakorta meg ehül,
De Mars öket meg csalhattya, mikor hátul kerül.
- 5 2. Ezeknélis mind vigjazóbb kettös feju Janus,
Nem lát többet ö nállanál a' száz szemü Argus,
Mind el multat, mind jövendőt mond neki Saturnus,
Azért nékem ez írásban legjen a patronus.
- 10 3. Értem én már sok decembert, kettös fejü Jane,
Ezer hat szaz nyoltzvan kilencz, tudom, mikkel tölt bé.
Mond meg nekem, Boldog Aszszony, mit hoz réánk baré,
Eszendő szám kilenczvennel teliké még többé?
- 15 4. Mert most a' gyors meg vakult mors ugj czimborált Mársal,
Hogj éltünket elfogjassa irigj Atropossal,
Nem gondolván Lachesisnek sima fonálával,
Sem pediglen a' Chlotonak czifra gusallyával.
- 20 5. Beszéltem én már Junoval, ne fély semmit, Jane,
Mert jövendő mondásodért bizony nem válsz vakké,
Mint régentén illy dologért Ocyrrhoë lojé,
Azert mond meg jövendőben, mik fordulnak elé.
6. Ha meg felelsz, írásomnak nem lesz semmi héjja;
Ha meg kérdem, meg mondgjáé nékem Tyresia,
Vagj Apollo a' Chironnak jövendölő fia,
Vagj a' kilencz Musak feje, az ékes Thalia.
7. Mert tudom jól, hogy illy dolgot nem beszél a' rigo,
Sem pediglen az erdőben kialtozó szajkó,
Fülemilét sem kérdezek, jóllehet csácsogo,
Szólly, ha nyelved nem fogta bé szoross béko, Echo.
- 30 8. Értem im már, hogj Echo jö velem verselőben,
De nem lelem meg én ötet akár melly üdőben,
Hogj indullyak a' fárságon veled regelőben,
Azért tészem, (hol) lakásod kérdőben? Echo: Erdőben.

35

9. Hallottam én hogj az erdő viszzá felelt nékem,
De nem tudtam, hogj te voltál, édes kenyeresem,
Bajos is leszsz mindenkoron utánnad ügetnem.
Ott kellé csak hát ez után téged keresnem? Echo: Nem.

40

10. Hol hát kérlek? Mert hallottam másutt is olyan szót,
Dé nem hittem, hogj ott lellyem valaha meg Echot,
Csak azt véltem, hogj valaki tett belöllem csufot,
A' fák között meg ütközött szóm, s' hát lakott ott. Echo: Ott.

45

11. Sok hát az hely, a' hol lakol talám vagjon százis,
Szóllott nékem mert gjakorta még a' szentegiházis,
Szöllő hegjek, mező, berek, söt még az uttzákis,
Lakó helyed lehet néked pusza házis? Echo: Azis.

50

12. Nem kérdezem, hol lakol már, csak tölled tanuló,
Mert a' miket meg kell tudnom, felette bizony sok,
Felelettel mindenre szóly, a' mit én nem tudok,
Rajtad kül mást mert ezekre nem onszollok. Echo: Szóllok.

13. Szóly hát s' mond meg, kilenczvenben az üdö mit fordít?
Szárazsággal fenyegeté, vagj inkább vizesít?
Alkalmatosb hol lesz az ég: Austriaban vagj itt?
Székelyt szeret, vagj vármegjét, vagj szilágyit? Echo: Lágjit.

14. Ugy mutattya, hogj lágjicson, de mi nem szerettyük,
Mert gabonánk földünkben csak hejjába vettyük,
Mint hogj mostis kenyerünket drága pénzen veszszük,
Ha mondodis, hogj bövség lesz, de mi nem hiszzük. Echo: Szük.

60

15. Szükség bizony elég talál, mert mindenünk apad,
Marhánk drága, buzánk leha, gjümölsünk s' borunk vad,
Békességünk felöl pedig remenségünk szakad;
Mi leszen hát, mondgj valamit, hiszem te tudhad. Echo: Had.

16. Hát békesség mikor leszen, mi vét hadnak véget?
Mert nem látok sem a' földön, sem égen jó jelet,
Nem mutat jót semmibenis az egi kejelet;
Mi leszen hát, mert nem lesz jó ítélet? Echo: Itélet.

65

17. Lám azt mondják, a' mint mostis nemellyektől hallom,
Hogj fel áll még hatalmasabb magjar biradalom,
Sok poganyok testekből lesz ő miattok halom;
De nyilván én az illy szókot ugj utálom. Echo: Álom.

- 70 18. Nem kell azzal senkinek hát elmét hizlalnia,
Mert magjarnak el tölt immár az ő biradalma,
Még akkoron, hogj el birta világot Atilla.
Ki vólt, a' ki illy regiment nem jovalla? Echo: Alla.
- 75 19. Alla vólt ez, török nyelven seregek istene,
Magjaroknak gjözhetetlen hatalmas vezére,
Hüt szegésnek boszszu álló haragos istene.
Mi kell, hogj tudd, miért nincs mar segedelme? Echo: Elme.
- 80 20. Elmélkedgjünk hát Istennek csuda dolgairol,
Mellyet mutat hamis hütnek meg tromfolásáról,
Mohacsi harc kit elönkben ad magjar Lajosról,
Szultan Achmet veszését tud illy okáról. Echo: Károl.
21. Károlhattya, de nincs modgja, hogj meg orvosollya.
Mert Istennek kevélységért rajta keze sullya,
De magjarnak biradalmát a' ki jól fontollya,
Meg talállya, mert chronika ki rajszollya. Echo: Szóllya.
- 85 22. Szóllya bizony, s' van kilencz száz az esztendök száma,
A' magjarok még nem vóltak senki birtokába,
Mert regiment kezdette vólt az eröss Atilla,
De Lajostol fogva lön ez alacsonka. Echo: Csonka.
- 90 23. Csonkitani ki kezdette, ha kérdenem illik?
Mert van két száz esztendeje, énnékem ugj tettzik,
A' magjarok koronája hogj nem éppen fénlík,
A' Szulimán török császárra háromlík. Echo: Romlík.
24. Hát az aér mit mutogat, szóll é betegségről?
Szóllly, ne gondold hogj azt mondjam: nem jöttél Istentől.
Több halé meg fegjver miatt, hogj sem mint a' dögtöl?
Emberekben az influxus mit jövendöl? Echo: Öl.
- 100 25. Értem, hogj öl, de fegyvere mi lesz, kivel ránk jö?
Hurut, sérvés, hagjmáz, vérhas vagj pediglen himlö;
Azok közül, mert mindenik noha rutul vesztö,
De ha kinek mirigje nő, nem használ kenö. Echo: Nö.
26. Hát illy veszély miért forog az Erdély országán,
Melly Istentől adatott vólt miként egy Kanahán?
Sok tűz, fegjver, sattzoltatás ment által határán,
Hol el vesztek sok fő rendek, veszett sok bán. Echo: Sok bán.

- 105 27. Ily sok népet tudom sok bán, mert kár oda létek,
Kit rabságra, kit fegjverre hogj poganyok vittek,
Sokak testek helyekbenis vadaknak lön étkek,
Oka mi lön, megis eszre nem vevétek. Echo: Vétek.
- 110 28. Bizony vétek, megis abbol soha ki nem térünk,
Nem gondolván, hogj meg büntet haragutt Istenünk,
Bátorságban, tobzodásban élvén, iszunk, eszünk,
Noha mostis rajtunk vagjon nagj szélveszünk. Echo: Veszünk.
- 115 29. Jaj hát nékünk, ha nem szünik bününknek soksága,
Mert az Isten pohárunknak csak telését várja,
Mellynek midön veress borát ki lottsanni láttya,
Meg nem nyilik kegjelmének az után zárja. Echo: Ja.
- 120 30. Rá hagjod hát, mert németül azt tészí ja, hogj ugj,
En nem hittem te felölled, hogj németülis tudgj,
Jobbis nyelvet változtatni, hogj sem ebben hazudgj,
Jó beszednek több haszna van, hogj sem csak aludgj. Echo: Ugj.
- 125 31. A` szép beszéd mind ezüstnél s` aranynál többet ér,
A` Szentírás sok helyeken mert erre ugjan kér,
Hogj illy szókot távoztassunk, ki szentséghez nem fér,
Mi hát a` bün, kevés szoval, kiért Isten vér? Echo: Vér.
- 130 32. Bizony nagj bün Isten előtt igaz vér ki ontás,
Mellyre Kain s` Abel felöl vilagos példát láss.
Megis lehet emberek közt ennél nagjobbis más:
Meg haladgja az isteni nagj káromlás. Echo: Romlás..
- 135 33. Bizony romlás, mellybol Isten haragja reank száll,
Mellyből sem nép, sem az ország sohais fel nem áll.
A` rut paráznaságértis, melly felettéb regnál,
Nem hiszszük el, rajtunk Isten hogj boszszut all. Echo: Utál.
- 140 34. Hogj ha utál, ne kövessük, mert ügjünk kénra jut,
Vané még több, mellyért ember pokol tüzere jut?
Kevellyektöl az Istennek kedve, tudom, el fut,
Nagj bün tehat, midön ember igen fenn hurut. Echo: Rut.
- 145 35. Rut ezis, de még ezeken kivülis vagjon sok,
Az embernek veszésére mindenik elég ok:
Az irigjség, a` fösvényység, a` sok tobzodások,
Kik illenek mind ezekhez? Rágalmazok? Echo: Azok.

36. Nyilván van, hogj rajtok Isten büntetését láttyák,
Hogj az Isten boszszu álló, aztis immár tudgják,
De mind eddig sok bünöket megis el nem hadták,
Ez az oka veszélyeknek, hogj azt meg szokták. Echo: Ták.
- 145 37. A' ták ugjan dacusoknál neve az hüvelynek,
A' magjarok bocskor lyukat evel bé fedeznek,
De dolognak alittassam szova a' lengjelnek
El hiszem hát, nem csak ördög oka bünöknek. Echo: Nec.
- 150 38. Igj szolnak már a' deakok tagadó beszeddél,
Mellyel nékem azt mutatod, hogj én se hidgjem el,
Mert a' testi kivánságtól foglaltattanak el,
A' ki öket el vesztheti, nem hiszik, hogj él. Echo: El.
- 155 39. El az Isten. Sidó nyelven kik azt ertik s' tudják, ,
De magjarok ö felségét hogj Istennek mondják,
Existentiabol azt ök nyilván ki formálták,
Minden népek, hogj ö légjén ur, jovallyák. Echo: Vallyák.
- 160 40. Vallyák a' jók, de gonoszok felölle nem hiszik,
Midön hallják, hogj Isten van, azt ök csak nevetik,
Hogj itilet napja léssen csuf keppen beszélük,
De mikoron nemis vélik, fejeken esik. Echo: Sic.
41. Sic azt teszi deák nyelven hogj igaz szó s' meg áll,
Mint az Irás bizonyitya Péter apostalnál,
Biránk vagjon ajtonk előtt, meg vagjon Janosnál,
Jaj hát annak, készületlen a' kit talál. Echo: Talál.
- 165 42. Talál bizony nagj sokakot, de én azt nem érem,
Mert csak hamar mint a' viz el foly nyomrukt éltem,
Mindazáltal nagj bizonnyal mondani sem merem,
Ha te tudod, édes Echom, add meg értenem. Echo: Nem.
- 170 43. Hogj hogj tudnád, ha nálladnál jobbak az angjalok,
Megis ebben, mikor léssen, nem voltak tudósok,
Hanem ha meg jelentette meg dücsöült urok.
Oh tü gyarlok, kivannyátok, hogj tudgjátok. Echo: Átok.
- 175 44. Nyilván átok, én magamis arra reá hajlok,
Midön ember tudakozza, mi embertöl titok,
De már tölled ezt el hagjván, másrol tudakozok,
Adgj értelmet, mert kérdöre ki fokadok. Echo: Adok.

45. Szóly hát, elmém, meg ujjitom, kevés szót mit kimélsz?
Mert Istennek tanácsán jársz, emberektől nem félsz,
Bánatimot meg enyhited, hogj ha velem beszelsz,
180 Éltem Parchak meddig hadgják, felöllem mit vélsz? Echo: Élsz.
46. Élek talám ma vagj holnap, de nem már sokaig,
Mert bánatok szorongatván, elmém soha nem vig,
Azért időm nem folyhat el a' tellyes vénségig;
Nem telik hát hatvan üdö jövetelig. Echo: Elig.
- 185 47. Engedé hát a' szerencse valami jót érnem?
Jó léssené Istenemtől gazdagságot kérnem?
Tisztességre vágjodásban kellé törekednem?
Szükség leszszé pénz kedvéjért magam gjötrenem? Echo: Nem.
- 190 48. Mi haszna van e' világban, a'ki szegenyül él?
Boldogtalan sorsa miatt buknak tava el nyél,
Lám a' kemény fagjos telet követi tavasz szél,
De lennék én gazdagságban, ha eveznél. Echo: Vesznél.
- 195 49. El hiszem hát, hogj Istenem engemis el nem hágy,
Mert szép halalt kívánt szívem, s' ha vólt, arrais vágj,
Tudom pedig, halál kinnya kemény és nem csak lágj,
Mi lesz helye ki multomnak, hogj élet el hágj? Echo: Ágj.
50. Tisztességes ágjban halni, de még az a' kérdés;
Mellyik léssen nyavalyák közt, ki testemben ás, vés?
Mírigj, vérhas, hagjmáz, hurut avagj hideg lelés,
Himlő, gutta, torok fájás vagj a' sérvés? Echo: Sérvés.
51. A' Sérvésis nyavallyák közt tudom, hogj nem sziligj,
De még másis ő közüllök léssen hozzám irigj,
Mellyik lesz még, kérlek engem az értelmére vigj,
Elég, testem ha nem kinza meg mérges mirigj. Echo: Igy.
52. Meg tudtam már földi végem, de másra kérlek még:
Testem, lelkem hogj el hadja, hol leszen ő vendég?
Mert lelkeknek két szállást tett az isteni felség.
Leszszé sorsa rut sötetseg, vagj szép dücsöség? Echo: Égh.
- 210 53. Elég nekem, hogj én lelkem örvendez az egben,
Elig várom, hogj Istenem ott meg dücsöicsen,
Abrahámnak kebeliben lakásom lehessen,
Hol Christusom kedve rajtam lesz solamen. Echo: Amen!

DE CONSERVANDA BONA VALETUDINE LIBER SCHOLAE
SALERNITANAE.
AZ ANGLIA ORSZAGBAN LÉVŐ SALERNITANA SCHOLANAK
JO EGESSEGRŐL VALÓ MEG-TARTÁSÁNAK MÓDGYÁRÓL
IROTT KÖNYVE

A' JO-AKARO OLVASOHOZ:

Jo akaró Olvasó! Ha mi-ollyat e' Munkámban látsz, a' mit vagy el-hagyatott dolognak, vagy többítésnek, vagy a' Deác szónak természet-szerint-való fordítása ellen valónak lenni gondolnál: addig Irásomat meg-ne czáfold, vala-meddig elmédben jól meg nem hanyod-veted, vagy náladnál tudóssabbaktól nem értekezel, mic sodás szók mi okért tétettnek-fel. Mert, a' miképpen azokat a' Tropusokat, Figurákat, (mellyeknek még sok részei vannak:) e' bölcs Salernitana Schola bizonyos okokra nézve fel-tött; azért tötte-fel ez Munkájában, hogy, vagy ki nem sült volna külömben jól a' dolognak magyarázattya; vagy, a' meg határozott célú verseknek summáját, az határon kívül való szókkal kellett volna ki-fejezni: Es így, annak rendi meg-bomlott volna. Igy énis, mivel a' meg határozott mesterségü, és nem Prosa (azaz, szabadosan folyható:) hanem Ligata (azaz, meg-kötött, határozott:) Munkából, ugyan meg-határozottat fordítottam Magyar Rhythmusokra; lehetetlenség, hogy az együgyü elme mind helyes rendü magyarázatban vehesse. Hanem: Valamit ebben nem értesz, ha a' magad elméd fel nem éri, tudakozzál olyanoktól, a' kik tégedet ebben el-igazíthatnak. De mindenek felett, jól meg Visgállyad a' Distinctiókat (Commakat, Colonokat, Media-Nótákat, Punctumokat, és Paranthésiseket:) mellyek tégedet e' fordításomban való gyanús szónak meg-értésére igen segítenek. Ha melly szókat penig olyanokat találsz, mellyek vagy nem az helyes Magyarsági ki-nevezés szerint valók, vagy a' meg-magyarázatban hijánosok, azokat tulajdonítsd a' Rhythmusoknak meg-határozott rendinek Te mindazáltal ha e' le-iratott intésemet visgálod, mind ezeknek értelmére mehetsz. Légy egészségben!

A' PATRONUSHOZ:

1. Im, Nemzetes Uram Mihály néven Húszár,
Kit jeles Atyától nemzett vólt Colosvár,
A' mit tölem kértél jelen vagyon immár:
Meszsze, vagy nagy főkhöz ne mennyünk ezért bár.
- 5 2. Méltán viselheted a' szép Húszár nevet,
Hogy Magyarúl lenni kívántad e' könyvet:
Mert e' név Németül jeles vitézt tehet;
S' egészség tartónál vitézebb ki lehet?
- 10 3. Mert mint a' vitézség nem csak eröbül áll;
Hanem, a' bátor sziv, s' az okosság használ:
Igy, az egészségre nem sok étel szolgál,
De Mértékletesség, melly jobb tobzódásnál.
- 15 4. Hiszem, Huszár névnek akkor meg-feleltél,
Nagy Saxoniában hogy fegyvert viseltél,
S' az Herczegi Háznál sokszor kedvet leltél;
De még az sem vólt jobb mértékletességnél.

5. Mert a' mértékletes ételben italban,
Isteni szolgálat végbe mehet jobban:
Bölcsesség, gazdagság fundáltatik abban:
Ember élete-is nyújtatik hosszabban.
- 20
6. Elég gazdag s' bölcs, ki mértékletesen él,
Mert ez által ember egészséget meg-nyér;
A' jó ember penig Istentül csak azt kér:
A' bölcs Cicero-is e' dologra rá tér.
- 25
7. Mert midön levelét barátjának írja;
Első köszöntesin illy szavait mondgya:
Ha egészségben vagy, jól van: s' ugyan hagyja,
Hogy egészségére legyen nagyobb gondgya.
- 30
8. Méltán bötsülted-meg hát e' Nemes Schólát,
A' melly Királyának írta e' szép munkát,
Hogy csekély elmémnek kívántad folyását,
Terjeszse rád az Ur ezért szent áldását.
- 35
9. Mert nem cselekedtem ezt én tudóssakért,
Hanem, hogy jó Uram kértél, együgyükért,
En-is a' Szent Istent szent segedelméért,
Aldom, s'-a' Kegyelmed jó egészségéért.

I. RESZ:

AZ ELMÉNEK INDULATIRÚL: ES NÉMELLY SUMMÁS ORVOSLÁSNAK
MÓDGYÁRÚL. AZ ORVOS DOCTOROK NÉLKÜL SZÜKÖSÖKNEK
MAGOK ALKALMAZTATÁSÁRÚL:

1. A' Nagy Angliának edgyik fő Scholája,
Melly nevezet szerint a' Salernitána,
Kegyess Kiralyanak Irását ajánlya;
Hogy Egységének így legyen Tartása:
- 5
2. Hogy ha egészséged tartani jóvallod,
Vagy tölled el-üzni önként nem akarod.
El-vesd te magadtúl minden sullyos gondod:
Hidd-el, hogy sokat árt szertelen haragod.

Belső cím: Az Angliai Országba lévő Salernitana Scholanak Jo Egessegről való Meg-tartásnak módgyaról írott Könyve

- 10 3. Mértékletesen élly boroddal, étkeddel,
Igy léssen hasznossabb a' mit bé-vész, hidd-el:
Mihelyen ebédlesz, járni-kelni kelly-fel:
Ha szerit teheted, déli álmot hagy-el.
- 15 4. A' vizelletedet nálad ne szorongasd:
A' meg-emésztettet soká ne tartóztasd.
Ugy igyekezzél, hogy ezeket meg-tarthatd;
Hogy sok esztendőkre napjaidat nyújthatd.
- 20 5. Mikor Orvos Doctor hozzád közel nincsen,
Im ez három dolog néked Orvos léssen:
Elméd víditsd: Tested nyugodalmot végyen:
Későn, s' idő előtt ebéded ne légyen.

II.

AZ AGYVELÖNEK MEG-ERŐSÖDÉSÉRŰL: ÉS A' SZEM-VILÁGNAK MEG ÚJULÁSÁRŰL

6. Midőn reggel fel-kelsz, hideg vízben mosdjál:
Mentül hivesebb lesz, szemednek ez használ;
Jó, ha ember akkor ide-s-tova sétál,
S' tagjai terjesztve ha keveset járkál.
7. Hajad meg-füsülni akkor ne múlasd-el:
Fogaid' meg tisztícsd vízzel, vagy kezeddél:
Agyadnak veleje erősödik ezzel,
S' minden tagaidnak használ, bizony, hidd-el.
- 30 8. Midőn meg-feredtél magad' tartsd melegben,
Hogy ha ebédlettél, állj, ne ülj csak helyben;
Vagy kicsinyt szellőzzél ott-kin az hivesben;
Ne légyen változás belső részeidben.
- 35 9. Hogy a' jól nézésre szemed élesüllyön;
Szép tiszta kútfőbe gyakorta tekintsen;
Reggel az hegyekre függesztve nézéllyen;
Estve felé penig vizeket szemléllyen.

III.

NAPPALI ÉS DÉLI ALOMRŰL:

- 40 10. Négy ártalmi vannak a' déli álomnak;
Hát kevés időt hagyj, vagy semmit se annak:
E' nyavalyák abból mert reád támadnak:
Hideg, Restség, Nátha, s' terhe Főfájásnak.

IV.

AZ HASBAN MEG TARTÓZTATOTT SZÉLRÜL:

11. Az hasban meg-tartott kóválygó dohos Szél,
Nagy nyavalyákat hoz, onnan ha ki nem kél:
Görcsöt, Vizkórságot, Kólyikásúl a' bél,
S' az illy ember gyakran Fő-szédelgéstül fél.

V.

A' VACSORÁRÚL:

- 45 12. Sok kint lát a' gyomor a' nagy vacsorátúl:
Nem nyughatik annak mert teli vóltátúl.
Hogy penig könnyebb légy à meg-hijúlt hastúl,
Meg ódd éjtszakára magad' dobzódástúl.

VI.

AZ ÉTEL ELŐTT VALÓ MAGA ALKALMAZTATÁSRÚL:
ÉS ÉTELNEK S' ITALNAK MŐDGYÁRÚL:

- 50 13. Valamig nem érzed gyomrod' üressülni,
Előbbi ételtül éppen meg-tisztúlni,
Mínd addig se egyél: mert nem fog használni,
Etelre ha ételt gyomrodba mersz hánni.
14. Eteled idejét, ha tudni akarod,
Im e' két jelekbül könnyen meg-tanúlod:
Edgyik: ha az ételt felettébb kívánod;
Másik: hogyha szádban igen híg a' nyáloed.

VII.

AZ ELMÉT MEG-HÁBORÍTÓ ÉS MEG-BÁMITÓ ÉTKEKNEK
EL-TÁVOZTATÁSÁRÚL. S' A' SAJTRÚL:

- 60 15. Alma, Baraczk, Körtvély, Tég, Sajt, és a' sós Hús,
Szarvas hús, és Nyúl hús, ökör hús, Kecse hús,
Fekete sárt szerzők, s' lesz Melancholicus:
Mínd ártanak ezek; beteg hát töllök fuss.
16. A' Sajt is erejét hasadban úgy tartya,
Hogy a' több eledelt emésztésre hajtya:
Azért, szádb meg-enni csak akkor jóvalya,
Mikor ötet néked a' fösvény kéz adgya.

VIII.

A' JÓ VÉRT SZERZŐ ELEDELEK:

- 65 17. Az új Tyukmonyakkal a' piros Bor hasznos:
Jobb az étek lév-is, a' melly igen siros:
A' fejér és puha Semlye-is hathatós;
Természet segítők mindenik, bizonyos.
- 70 18. A' Papi rendeknek, s' elme fárasztóknak,
Ezek tartatnak ám enni hasznosbaknak:
Ha olly Tyukmonyakkal kedveznek hasodnak,
Mellyek tiszták, hoszszak, s' látszanak újjaknak.

IX.

A' VASTAGON ÉLTETŐ, ÉS HIZLALÓ ELEDELEK:

- 75 19. Búza kenyér, új Sajt, Tég, hidgyed, kövérit.
Minden enni való állatok' heréjit,
Disznó húst, agyvelöt, s' konczoknak velejit.
Egyél. S' édes Borral gyűjtsd tested' errejit.
- 80 20. A' gyönyörködtető kedves izü étkek,
S' higan sült Tyukmonyak téged kövéritnek:
A' jól meg-ért Fügék sem utolsók lesznek:
S' új Szölö gerezdek; mind hizlalnak ezek.

X.

A' JÓ BORNAK TULAJDONSÁGI:

21. Ezekbül próbálhadd Bornak ö jóságát:
Elsöben: ha annak kedvelled illattyát,
Azután az izit: s' szemléld tisztaságát:
Szinérül-is érthedd annak ö mivóltát.
- 85 22. Hogyha jó Bort kívánsz innya jó kedvedbül:
Meg ismérheted azt illyen öt jelekbül:
Kellemes illatrül, erejek, s' szinekrül,
Hivességrül, s' mikor töltöd fel-szökésrül.

XI.

AZ ÉDES, ÉS FEJÉR BOR:

- 90 23. Az édes és fejér Borok táplálóbbak,
Testedet tartani, hidgyed, azok jobbak,
Tagjaid az illytől lesznek zomokjabbak,
Eröd ezzel épül, s' inaid gyorsabbak.

XII.

PIROS BOR:

- 95 24. Ha piros Bort iszol felettébb, s' gyakorta,
Has puffadással lesz annak az ártalma;
Söt ha tiszta vólt-is torkodnak az hangja,
Rekedést ád néked, mert szód meg-zavarja.

XIII.

AZ HALÁLOS MÉRGET EL-ÜZŐ ORVOSSÁGOK:

- 100 25. Fokhayma, és Rúta, Körtvély, a' Retekkel,
Méreg ellen valók, Dió-is, Terjékkel.
Ki Fokhagymát eszik éhomra jó reggel,
Nem veszti-meg gyomrát akármelly rosz vizzel:
26. Nem háborittya-meg semmi hely változás,
Az Aratóknál-is azért ez a' szokás,
Hogy étkek gyakortább légyen jó Fokhagymás,
S' úgy lesz bátorságosb a' déli nyugovás.
- 105 27. Mert midön munkájok után el bádgyadnak,
Es lankatt testeket adgyák az álomnak,
Az ártalmas férgek nékik nem árthatnak,
Ezek ellen akkor bátrabban nyughatnak.

XIV

A' BÉ-SZIVANDÓ ÉS KI-BOCSÁTANDÓ HÍG ÉG:

- 110 28. Mikoron az híg ég tiszta és világos,
Bé-színi mindennek akkor bátorságos,
Es hogyha meg döglött párátúl nem dohos,
Avagy árnyékszéktül nem meg-veszett szagos.

XV.

A' FELETTÉB VALÓ BOR-ITAL:

- 115 29. Estvéli Bor-ital ha fájtattya fejed,
S' roszszúl vagy on attúl mind az egész tested,
Ez légyen orvosság néked attúl, hidgyed:
Reggel ismét azzal ásztassad a' béled.

XVI.

A' JOBB BOR:

- 120 30. Mentől jobb Bort iszol, attúl lesz jobb véred;
Ha fekete, attúl rest léssen a' tested;
Tiszta, vékony, s' nem új, kit kívánnyon inyed,
Allapodott, s' szökő: s' vízzel elegyítsed.

XVII.

A' SERRÜL:

31. Ne légyen Sered-is íziben eczetes,
Zavaros, se sűrű, mert ez nem kellemes;
Búzából légyen fött, s' ez lesz igen jeles,
Allapadott, s' szállott, mert így egészséges.

XVIII.

SERREL VALÓ ÉLÉS:

- 125 32. A' melly Serbül mikor kedved szerint iszol,
Csak szomjad múllyék-el, s' néked az esik jól:
Mert hogyha gyomrodban eledelt szélllyel tol,
Hurkád azon éjjel nagy korrogással szól.

XIX.

AZ ESZTENDÖNEK MELLYIK RÉSZÉBEN MICSODA ELEDEL
HASZNOSABB:

- 130 33. A' ki-nyilt Tavaszszal kevés légyen étked;
A' soka Nyárban-is nem használ tenéked.
Az őszi gyümölcsöt meg-sirattya béled.
Télben egyél annyit, mennyit tartya kedved.

XX.

AZ ÁRTALMAS ITALOK ELLEN VALÓ ORVOSSÁGOK:

- 135 34. Sállya ha Rútával italodban léssen,
Semmi ételedben ártalom nem léssen;
Vagy Sállyával Rósa pohárodban léssen,
Fajtalan szerelmet meg-lassitnak éppen.

XXI.

A' TENGER VIZÉTÜL VALÓ CSÖMÖR ÉS NEHÉZSÉG ELLEN:

- 140 35. Ha ki hajókázni Tenger vizére mégy,
S' annak erejétül félsz hogy beteg ne légy,
Ugyan-azon Vizzel elegyült Bort bé-végy:
Igy nem árt-meg. Rajta bátran csak által mégy.

XXII.

KÖZÖNSÉGES TRÁGYÁZÁSOK:

36. Sállya, Bor, és a' Só csinálnak jobb étket:
Borsal, Fokhagymával szeress Petreselymet;
Jó étket szeretnek a' kiknek ez tetszet,
Ezek nem vesztk-meg csömörrel a' testet.

XXIII.

A' KEZEK MEG-MOSÁSÁNAK HASZNAI:

- 145 37. Etel után a' ki kezeid meg-mosod,
Kettös lészen ebbül tenéked az hasznod:
Tiszta lesz tenyered, s' élesb szem-világod;
Gyakran kézmosással egésséged tartod.

XXIV

KENYÉRRÜL:

- 150 38. Ne légyen Kenyered igen kemény, s' meleg;
Jobb lészen az költen, hogysem ha nem költ meg:
Az jobb melly lyukatos, tudgya ezt a' Kösség,
Nem egésséges ha sülése nem elég.
- 155 39. Mert az illyen Kenyér gyomrodát terheli,
A' fekete sárt-is felette neveli;
Rendi szerint sóztat az inyed kedvelli.
Sületlen és korpás Kenyéért ki ditséri?

XXV.

DISZNÓ HÚS:

- 160 40. Disznó hús Bor nélkül rosszabb a' Juh húsnál;
Borral ö jobb étel, s' orvosságul használ;
Hurkája jobb egyéb állat hurkáinál;
Kövériben penig nincs jobb a' topjánál.

XXVI.

A' MUSRÓL:

41. Meg-akadályozza a' must a' vizellést;
Az hasnak peniglen ád ő szabad menést,
Májban s' lépben szerez nedvesség rekedést,
Az hójagnak penig kövel nehezédést.

XXVII.

BOR ÉS VIZ ITALRÚL:

- 165 42. A' Viz ital igen árt az étel közben,
Gyomrot meghidegít, s' nem emésztet könnyen,
Valamint bé veszed jö ki majd akképpen,
Hanemha mind estig dolgozol erőssen.
- 170 43. Igyanak Bort azért inkább az Emberek;
A' több állatoknak jók lesznek a' Vizek:
Vagy mikor folyam nincs, éltessek kútfejek.
Nem jó, hogy csak Vizzel éllyenek Emberek.

XXVIII.

BORJÚ HÚSRÓL:

44. Mivel igen gyenge a' Borjúnak húsa,
Test táplálására van ennek nagy haszna.

XXIX.

A' MEG-ÉTELRE ALKALMATOSABB MADARAK:

- 175 45. Tyúk, Galamb, Seregély, Gerlicze, Kappannal,
Fürjek, és a' Rigó, ízesek, Fáczánnal.
Fogoly, s' Húros-madár, csácsogó Harissal,
Tengeri Réczével, s' Tuzok, a' Fajd-tyúkkal.

XXX.

AZ EGÉSSÉGESSEBB HALAK:

- 180 46. Hal hogyha lágy testü, nagy, puha, és torha,
Kedvesnek ételre ezt válaszsza néha;
Hogyha kemény testü, aprólék, s' nem puha,
Mikor ezt meg-észed több van ennek haszná.

185 47. A' Csuka, Sügérrel, az apró Kövi hal,
Tengeri fejér hal, Czompó, Veréb-hallal,
Más Tengeri kis hal, Potyka-is, Pisztrangal,
Kedvesek ételre magok jóságokkal.

190 48. A' Csuka felöl azt kiki meg-valhattya,
Hogy minden Halaknak csak ő a' Királya:
Mert midön a' vizet több Halak közt úszsza,
Nagy kegyetlenségét azokon mütattya.

XXXI.

INGOLNA: SAJT:

49. Ha meg-észed testét az Ingolna hálnak:
Vagy mértéket nem tész ételében Sajtnak:
Mindenik szavadnak rekedéssel ártnak:
Hanemha szüntelen Bort adsz a' torkodnak.

XXXII.

ETKEDNEK, S' BORODNAK EBÉD ÉS VACSORAKOR
VALÓ MEG-ELEGYÍTÉSE, ÉS MEG-VÁLTOZTATÁSA:

195 50. Az ételkor szükség gyakran kevés ital.
Tyukmonyad légyen híg, új, és használsz azzal.

XXXIII.

A' BORSÓRÚL:

200 51. Dicséretes Borsót mostanában öttünk
Melly nem sokára lött meg-vetendő tölünk:
Hajalatlan, gyomrunk' puffasztotta nékünk;
Haja nélkül, vólt ez alkalmatosb étünk.

XXXIV.

A' TÉJ, ERŐTLEN ÉS SZÁRAZ BETESÉGES EMBEREK ELEDELE:

52. Egésséges a' Tėj gyenge Embereknek,
Kiváltképpen Tejek Kecskéknek, s' Tevéknek,
Jobb Tejek Szamárnak, Juhok, s' Teheneknek,
Kit Főfájók, s' Hideg-lelők kerüllyenek.

XXXV.

A' VAJRÓL:

- 205 53. Lányíttya a' gyomrot a' kinek Vaj tetszik:
Hasát-is el-csapja a' ki sokat eszik.
Kivált ha kik Hideg leléskor nem vészik,
Jó nedvesség testben ez által tenyészik.

XXXVI.

A' SAVÓRÚL:

- 210 54. Hathatós gyomorban a' Téjbül lött Savó:
Mosni, tisztítani, s' zavarni gyomrot jó,

XXXVII.

A' SAJTRÓL:

55. A' lány Sajt ad néked hideg természetet,
Meg-szoríttya benned a' meg-emésztettet;
Mint hogy durva, s' nedves, azért keményíthet:
Ezek esnek arra a' ki illyent szeret.
- 215 56. Jó a' Sajt Kenyérrel egésségeseknek,
Leg-jobb étel, hidgyed, többinél ezeknek;
Ha peniglen adod a' betegeseknek,
Kenyérrel, s'-a' nélkül se jovald ezeknek.

A' Sajt ö magáról:

- 220 57. A' tudatlan Orvos nevez ártalmasnak:
Ö-maga sem tudgya miért nevez annak;
De kik tapasztalták erejét vóltomnak,
El-hiszem hogy tudgyák hasznát-is ök annak.
- 225 58. A' gyenge gyomornak adok én nagy erőt,
Mert hamar meg-fözöm a' mi benne nem főtt;
Ha ki engem meg-ött más több étel előtt,
A' mi meg-rekedt ott onnat hamar ki-jött.
- 230 59. A' kinek ételtül meg-dagadt az hasa,
En általam lészen annak tágulása.
Ha ki a' természet dolgait jól tudgya,
En felöllem mind ezt ö meg-bizonyíttya.

XXXVIII.

AZ ETEL S' ITAL VÉTELNEK MÓDGYÁRÚL:

60. Etel között gyakran egy egy kicsínyt igyál;
De, hogy beteg ne légy, sokat se zabállyal;
Hasad' fájdalmával hogy ne-is kinlódgyál;
Etel előtt néha Bortúl se távozzál.
- 235 61. Hal ételt Dióval; Húst rekesz-bé Sajtal.
Egy féle Dió jobb, s' hasznod leszen azzal;
Más, ártalmas; harmad, fenyeget halállal.
Minden Tyukmonyt önts-meg egy egy pohár Borral.

XXXIX.

KÖRTVÉLYRÚL:

- 240 62. Boritalt el ne hadgy Körtvély étel után.
Dió-is orvosság méreg ellen nyilván.
A' melly Körtvély terem mert nálunk itt a' fán,
Bor nélkül ez néked méreg leszen nyilván.
- 245 63. Föve lesz orvosság Körtvély méreg ellen;
Ártalmas peniglen főtelen és nyersen,
Gyomrod' nehezíti: de tágittya főtten,
Alma étel után könnyüdni menny menten.

XL.

CSERESZNYÉRÚL:

- 250 64. Ha Cseresnyét eszel, leszen nagy hasznodra,
Ettől terem testben vérnek-is a' jova
S' gyomrodat tisztittya: söt ha ott lesz magva,
Követ-is belölled szépen ki-oszlattya.

XLI.

SZILVÁRÚL:

65. Hivesit tégedet, s' tágít gyomron Szilva:
Sokat használ, hidgyed, néked annak jova.

XLII.

BARACZKRÚL:

- 255 66. Módosan edd, és idd, Baraczkot a' Mustal:
Igy szokás meg-enni Szőlöt-is Dióval.
Aszszú-Szölő lépnek vagyon ártalommal:
Jó hurúttól: s' veséd' tisztíttya azonnal.

XLIII.

FÜGÉRÜL:

- 260 67. Hogyha Fügét tészesz a' mérges Fekélyre,
Futosó Mirigyre, Golyvára, Kelésre,
S' iras-ruha gyanánt ragasztod ezekre,
Vagy ki-fokadnak, vagy el-oszolnak végre.
68. Ha penig Fügére Mákot reá hintesz,
Meg-törött csontnak-is forradást készitesz:
Ugyan ezt meg-éve tetveket tenyésztesz:
S' szerelemre mozdit; de ártalmat vészesz.

XLIV

NÁSPOLYRÚL:

- 265 69. Náspoly vizelletté téged sokszor készít;
A' béledbe penig mikor jutánd, szorit:
Keménnye jóssággal kívánságot indit;
Mentől lágyabb penig annál jobban segít.

XLV

MUSTRÓL:

- 270 70. A' Must is Emberben indit vizelletet,
Puffaszttja a' gyomrot, s' mozdit emésztetet.

XLVI.

SER, ÉS ECZET:

71. Temérdekül testben Serrel a' nedvesség,
Inaidban penig lesz attúl erősség,
Hasznoson kövérit, vér lesz attúl elég,
Vizeletet, hast lágyit, puffaszt nem kevéség.

- 275 72. Hivesit egyszer-s' mind ugyan a' Ser téged:
Eczet-is szintén úgy, s' száraztya bö véred,
Melancholiát hoz, s' magvot apaszt benned,
Száraznak árt, s' kövért szárazst bizony hidjed.

XLVII.

RÉPA:

- 280 73. Az édesült Répa hasznos a' gyomornak,
Csak-hogy szelet támaszt az alsó hurkának,
Vizeltet, s' ártalmas romlással a' fognak;
Fövetlen, has-fájást szerez néked, s' másnak.

XLVIII.

AZ ÉLŐ-ÁLLATOKNAK BELSŐ RÉSZEK:

- 285 74. A' Sziv a' gyomorban későn emésztődik,
Emésztés után-is keménnyé verődik:
A' Gyomorról szintén illy dolog értetik;
Külső része pedig jobbnak itéltetik.
- 290 75. A' Tüdő peniglen könnyebb emésztésü,
S' hamarébb el-sorvad gyomorban, mint a' Szü,
Agyvelőkben sincsen egy-is olly jó izü,
Mint a' melly szájunkban a' Tyúk fejéből jü.

XLIX.

KÖMÉNY MAG:

76. A' Köménynek magva, hogyha ki ezzel élt,
Alsó vég-hurkáról el tiltott dohos szélt;
Söt Kömény, s' Kaporról valaki jól itélt,
Ezekbül magának illy négy hasznót remélt:
- 295 77. Hideg-lelést el-tilt, s' mérget-is el-üzi,
A' sáros gyomornak tisztulást szerzi,
Szemednek látását igen élesíti,
E' jókat tenéked a' Kapor meg-szerzi.

L.

ANIS:

- 300 78. A' jó szagú Anis szemet világosit,
Meg-étellel pedig gyomrot-is erőssít,
Mentől édesb izü, benned több jót indit,
Minden tetemidben olly erőssen épít.

LI.

NÁD GYÜKÉR HAMVA TULAJDONKÉPPEN:
AVAGY, ÉGETT KOROM:

- 305 79. A' ki.újonában-vágott sebet érez,
Hogy véri meg-állyon, Korom hamval hintez;
Nem halálos sebet ha ki véle kötöz,
Egyéb flastromoknál hamarabb gyógyit ez:
80. Hasznos ez a' májnak: s-a' Fa-héj a' szünek:
A' Moh-fü peniglen úgy az agyvelőnek:
Edes gyükér étel igen jó tüdőnek:
310 Keserü (gyükér) gyomornak: Kapornais lépnek.

LII.

SÓRÚL:

81. Mikoron ebédlesz, vagy ülsz vacsorára,
Só-tartót tégy elé akkor az asztalra:
Mérget el-üz a' Só, s' hoz jó izt szájadra:
Nem dicsérek étket Só nélkül számodra.
- 315 82. Szárasztanak a' Sós étkek, és hevitnek,
Látást ostobitnak, magot kevesitnek,
Rühet nemznek, s' könnyen viszketegesitnek;
Néha penig ugyan ezek hivesitnek.
- 320 83. Azért, elsöben-is az asztalra Sót tégy,
Elsöben-is onnan többinél Sót el-végy;
Ebéd s' vacsorádon Só nélkül el-ne légy:
Mert nem lesz jól gyomrod, mikor onnan el-mégy.

LIII.

IZEK, ÉS AZOKNAK MINÉMÜSÉGEK:

- 325 84. Hevitnek ez hármak: sós, erős, keserü.
Hidegit eczetes, kemény, s' tenger izü.
Olajos, sótalan, siros, édes kedvü,
Véred lesz ezektül helyes mértékletü.

LIV.

BOROS KENYÉR:

- 330 85. Négy jeles haszna van a' Boros Kenyérnek:
Fogat tisztít, s' éles látást ad a' szemnek;
Ha véred nincs, vért gyűjts azzal a' testednek;
Bö vért apaszt véle rendkívül előknek.

LV

ETEL IDEJÉNEK TARTÁSA:

86. Minden embereknek hagyom s' parantsolom,
Szokott órát tarcson ételnek, javallom;
Ha nem kinszereti nagy szükség, úgy mondom:
Hippocrátest erre bizonyásznak vallom.
- 335 87. Mert ha szokott időn kül lészen vacsorád,
Dögleletes Pestis ebbül támad reád;
Ebédi rendtartást ha időhöz szabnád,
Az orvosságot-is ezzel meg-haladnád.

LVI.

AZ ÉTELBELI REND TARTÁSNAK MÓDGYA:

- 340 88. Millyent egyél, s' mikor, hánszor, hol, és mennyit,
Doctori Régulán tarts-meg ennek rendit;
Ezeknek módgyárúl ne gondolly csak semmit:
Mert a' rendeletlen étel roszzat indit.

LVII.

SÓS KÁPOSZTA:

- 345 89. Hogyha elélségre eszel sós Káposztát,
Meg-fogja bélednek ki vágyó salakját;
Ha levében iszol, tágasitod úttját:
Lével edgyütt húsa meg-ereszti gáttját.
- 350 90. Hogy hasadat néked zölden el ne csapja,
A' külső színétül bár viz jól meg-mossa:
Mert hogyha gyomrodba bé-mégyen mohossa,
El-hidd nyilvánással, a' gátat el-csapja.

LVIII.

MÁLYVA:

91. A' régi Doctorok Mályvák felől irják:
Hogy, gyomorba bé-ment eledelt lágyittyák:
Gyükere vakarcsa hasad' meg-indittyák,
S' Aszszonyon megállott hős számot mozdittyák.

LIX.

MENTHA:

- 355 92. Mentha gelesztátúl hogyha jó nem vólna,
Gyomorbúl ártalmas férget ki nem tolna,
S' abban émelyedés tölle nem oszolna;
Magárúl mindennek hazugságot szólna.

LX.

SÁLLYA:

- 360 93. Miért hal-meg, kinek kerti tenyész Sállját?
Mert halálnak kertben nem ládd orvosságát.
Ő a' ki inaknak erötelen vóltát,
S' kéz reszketést el-üz, s' Hideglelés súllyát.
- 365 94. Sállya, Levendula, Halhód-tök, s' Kökörtsin,
Torma, és Varádics mind nagy és mind kicsin,
Guttát meg-gyógyítanak emberek tagjain:
Sállya természetet erössit akárkin.

LXI.

RÚTHA:

- 370 95. A' Rútha nemes fü, mert látást élesít:
Ennek erejétül ember jobb szemet nyit:
Nyersen éve, szemet homálytúl meg-tisztít:
Férfitül szerelmet üz; de Aszszonban szit
96. A' ki Rúthával él lesz tiszta életü;
A' látásra penig igen éles szemü:
Elméjét jóvíttya, s' lészen ravasz fejü.
Fött Rútának vize balhát el-üzni hü.

LXII.

VERES-HAGYMA:

- 375 97. Doctorok Hagymárúl nem egyaránt értnek:
Mert ártani mondgya Gálénus ezeknek,
Kiknek epéjek nagy, s' haragos mérgüek;
Hasznosnak mondgya azt nyálas vérüeknek.
- 380 98. Asclépius írja nem kevés hasznúknak:
Mert jók a' gyomornak, s' orczának szint adnak.
Ha meg-tört Hagymával fejét a' kopasznak
Gyakran kened, díszit meg adhatod annak.
- 385 99. Eb marástúl néked Veres hagyma használ,
(A' mint némellyektül e' felől halhatnál:)
Eczettel és Mézzel kit ha timporálnál,
S' elébb kötnéd ezzel egyéb orvosságnál.

LXIII.

MUSTÁR-MAG:

- 390 100. Kitsid mag a' Mustár, száraz, s' melegítő;
Még-is szemeidbül könyvet-is ki-hoz ő:
Fejedet tisztittya, benne van olly erő:
Artalmas ételnek mérgétül is mentő.

LXIV

BÁRSONY SZINÜ VIOLA:

101. A' Viola néked használ Fő fájástúl,
Hogyha nehézsége vagyon annak Bortúl:
Egyéb fájdalmat-is el üz az agyadbúl:
Mondják, hogy meg-gyógyit Nyavalya rontásbúl.

LXV

CSILYÁN:

- 395 102. A' betegeseknek álmot ad a' Csalyán:
Okádást sem hágy ez lenni senki torkán:
Az ükrödéstül-is el-tiltya ő nyilván;
Mézbe keverd magvát, Kólyika szoritván.
- 400 103. A' rögzött Hurútot ki-irtya belölled;
Tüdödnek hévségét el-üzi, bár hidgyed:
Hasad dagadását ez által nem érzed:
Ő meg-erössiti minden inad, s' ized.

LXVI.

ISÓP:

- 405 104. A' torhát és nyálat Isóp ki-tisztítja,
Belső részeidben valahol talállya:
Mézzelelegy főzve-tüdödet javította;
Orczádnak peniglen jeles színét adgya.

LXVII.

TURBOLYA:

- 410 105. Turbolyát meg törvén Mézzelelegyits-meg,
Ennek erejével Fenét gyógyithatsz-meg,
Az oldala-fájót kend-meg ezzel, s' nem nyeg:
Levele has-menést, hányást-is indít-meg.

LXVIII.

MEZEI ÖRMÉNY GYÜKÉR:

106. Az örmén-gyükérel Szü-fájás meg-szünik;
Ötet, és a' Rútát hogyha öszve törük,
S' mind kettő levében szakatt ember iszik,
Nagy bizonynal mondgyák, tölle meg-vigaszik.

LXIX.

CSOMBORD:

- 415 107. Ha Csombordot törve Borral elegy iszol,
Mérgekes fekete sárt gyomrodból elki-tol:
Es hogy ha köszvényben felettébb kinlódol,
Mondgyák, ha régi-is, testedtül el-oszol.

LXX.

TORMA:

- 420 108. Hulló haját meg-tart Tormának a' leve:
Fog-fájástül meg-ment ennek az ereje,
Ha peniglen Mézzelelegy öszve lészen törve,
Szeplöt-is el-oszlat ha meg kened vélle.

LXXI.

VÉREHULLÓ FÜ:

- 425 109. A' fecske-fiaknak ha szemek meg-vakúl,
Azoknak az anyyok Vérehullóhoz nyúl,
Plinius azt írja, s' nem-is tudatlanúl:
Ha szemek ki-folyt-is, de attúl meg gyógyúl.

LXXII.

FÜZ-FA:

- 430 110. A' Füz-fának levét ha füledbe töltöd,
Abban való férget mind egyig meg ölöd;
Ha peniglen haját Eczetben meg-fözöd,
A' testedben lévő Sümölsöt el-üzöd.
111. Hogyha Vizben iszod ennek meg virágát,
Testednek el-üzi buja indulattyát,
S' annyira meg-hüti s' szárasztya a' sullyát,
Hogy a' nemzésnek-is meg-foghatod úttyát.

LXXIII.

SÁFRÁNY:

- 435 112. A' kinek szivében vagy szomorúság,
Valaki azzal él, lesz abban vigasság:
Erötlen tagokban jö ettül vastagság:
Májat-is meg-újít, olly jeles orvosság.

LXXIV

PÁRHAGYMA:

- 440 113. Hogyha meddő leánt vagy aszszont találnál,
S' ezeknek Párhagymát enni gyakran adnál,
Tenyeszök lennének. De ha kenni hagynál,
Vére-folyó orrot; folyástúl meg-fognál.

LXXV

BORS:

- 445 114. A' melly Bors fekete nem rest hast el-csapni,
Nyálas vért ki-tisztít, s' ételt segít főzni;
Fejér, gyomrot tisztít, s' Hurútót kész üzni,
Hányást előz: Hideg-lelés fog így veszni:

115. Ha bizonyos napot tart az Hideg lelés,
A' mig nem érkezik reád a' reszketés,
450 Idd-meg a' tört Borsot, s' nem ér-el a' nyegés,
El-veri rólad ezt erős Bors bé-vévés.

LXXVI.

A' NEHEZEN HALLÁSRÚL:

116. Etel után mindgyárt álmod el-távoztass,
Semmi dolgot akkor szer-felett ne folytass;
Gyakor részegséget, kérlek, hogy el múltass:
Mert ezek szerzik, hogy füleddel ne hallhass.
- 455 117. A' vacsora után keveység vagy fenn-álly,
Vagy ezer lépéssel ide-s-tova sétálly:
Sok feredéstül, és nap hevétül meg-válly;
Hányást, gyomor töltést, s' kiáltást-is utálly.

LXXVII.

A' FÜL CSENGÉSRÚL:

- 460 118. Magad erőltetés, hosszas éhség, hányás,
Vereség, sok esés, részegség, és fázás,
A' kiknek ezektül nem lehet el-válás,
Csengő fülük lesznek, s' beléjek áll zúgás.

LXXVIII.

A' LÁTÁSNAK ÁRTALMI:

- 465 119. A' gyakor feredés, bor, s' szerelem lángja,
Fokhagyma, bors, és füst, pár és veres hagyma,
Szél, bab, lencse, sirás, mustárnak-is magva,
A' napra nézés-is, szem-világ ártalma:
- 470 120. Tüz, szertelen munka, buja közösködés,
Erős étel, ital, por, és szemet ütés,
Ártalmas a' szemnek, napra szembe nézés,
Ejjeli s' nappali vigyázás és örzés.

LXXIX.

A' LÁTÁST MEG-ERÖSSITŐK:

121. Szapora, és Vére-hulló füvek haszna
Egyaránt használnak Rósa, és a' Rúta,
A' kinek a' szemét az homály bé-fogta,
Ezeknek vedd vizét, s' világát meg-hozza.

LXXX.

A' FOG-FÁJÁSNAK ENYHITÉSE:

- 475 122. Hogy nagy fájdalomtól fogaid enyhítsed,
Párhag'mának magvát, s' Bilindnek megszedjed,
Temjénnel mind kettőt edgyütt meg-égedsed,
Tölcsér csőjén ezzel fogaid füstöllyed.
- 480 123. Vagy, meleg Eczetet tarcs sokáig szádban,
Ez fünek gyökere föve légyen abban:
Mondgyák, hogy mikor van a' fog nagy fájásban,
Meg-enyhödik tölle, s' lészen lassadásban.

LXXXI.

A' SZÓNAK REKEDÉSÉRÜL:

- 485 124. Olaj, Dió torkot rekeszt, és Fő fájás,
Az Ingolna hallal szertelen Bor ivás,
Nyers Almából való nagy gyuvatlankodás,
Torkot bé-rekesztnek, s' hangja lészen hibás.

LXXXII.

AZ EMBERBEN VALÓ TORHÁNAK MEG-ORVOSLÁSA:

- 490 125. Böjtölés, vigyázás, meleg étel evés,
A' dolog tétellel meleg párah vévés,
Kevés ital, és a' meg-tartott lehellés,
Ezeket ha tészed, szünik a' Köhögés.
126. Melly ha száll mellyedre, mondatik Torhának,
Ha torkodon vagyon, Rekett neve annak,
Ha nyeldeklödön van, nevezzed Folyásnak;
Ha penig orrodban, hijad ezt Náthának.

LXXXIII.

GÉGE ORVOSLÁS: SZAPPAN:

- 495 127. Arany-gelét, Kénkö, Mész ha együtt lésznek,
Szappan: s' ez négy törve öszve kevertetnek;
Gége gyógyulásra orvosságok lésznek.
Jó haszna, Szappannal szemek ha kenetnek.

LXXXIV.

FŐ FÁJÁSRÚL: ÉS HAS-MENÉSRÚL:

- 500 128. Hogyha Bor italtúl fejed fáj erőssen,
Meg-gyógyulásáért igyál a' szép Vizben:
Mert hogyha Bort iszol gyakran mértékletlen,
Rövid időn esel nagy Hideglelésben.
- 505 129. Ha fejed s' homlokod fáj Nap hévségétül,
Vakszemed gyakran kend, s' meg-vigaszik ettül,
Es a' fött Szederjnek jó meleg levétül,
A Fő-fájás róllad el-áll mind ezektül.
- 510 130. Hogyha mégyen hasad vérrel elegy folyván,
Meg-halsz, hogyha nem jársz ez Regulák úttján:
Közösködést el-hadgy, s' ne igyal szaporán,
Ojd magad hidegtül, s' ne-is fáradgy munkán.

LXXXV

AZ ESZTENDŐNEK NÉGY IDEIJ: HÁNYÁS:

131. Szárazt az ételtül Nyárban tartóztatás;
De minden holnapban hasznos szádon hányás,
Artó nedvességtül léssen ez tisztulás,
Melly miatt gyomrodban vólt igen nagy bomlás.
- 515 132. Tél, Tavasz, Ősz, és Nyár az Esztendöt birják:
Melegnek, s' nedvesnek Tavasz időt tartják:
Eret-is vágatni jobbnak akkor mondgyák:
Ritkán közösülést akkoron nem tiltyák.
- 520 133. Munkák gyakorlási, ide-s'-tova mozgás,
Has-menéssel edgyütt, veriték, izzadás,
Gyakran meg-feredés, Doctori purgálás,
Ezekkel lesz testnek Tavaszszal újulás.
- 525 134. Az hevítő Nyár-is száraz, természettel,
Verhenyös sárt nemző az ő melegével;
Elly akkoron hives, és nedves étkekkel:
Ne üzd magad akkor Vénus-követéssel.
- 530 135. Nem használ ez időn a' gyakor förödés;
Ritka légyen penig ér-vágással élés:
Igen sokat használ nyugodalom vévés;
Itálodban penig légyen meg-mértéklés.

LXXXVI.

A' CSONTOK, AZ EMBERI TESTBEN, SZÁMSZERINT, 219:
VAGY, 248. FOGAK, 32. EREK, 365.

136. Kétszáz tizenkilencz Embernek Csontyai:
Harmincz ketten vannak szám szerint Fogai:
Háromszáz hatvanöt testében Erei:
Igy kétszáz négy, s' négyszer tizenkét Csontyai.

LXXXVII.

AZ EMBERI TESTNEK NÉGY RENDBÉLI NEDVESSEGIRÜL:

- 535 137. Négy féle Vérbül áll az embernek teste:
Tiszta Veres, Sárga, Nyálas, és Fekete;
Verhenyös vérükben Földnek természetete;
Nyálasokhoz közel Viznek van ereje.
- 540 138. A' kikben peniglen van tiszta Piros vér,
Híg, éggel elegyült azokban meg az ér;
Fekete vérükhöz meleg természetet fér,
Tűznek erejével ez vetekedni mér.
- 545 139. A' Tiszta vér nedves, meleg, és áeres;
A' Nyál hives, nedves, s' a' Viz abban böves;
A' Sárga vér szárazst, s' természeti Tüzes:
Fekete-is szárazst, s' Földhöz hasonlít ez.

LXXXVIII.

A' TISZTA VÉRBÜL ÁLLÓ TERMÉSZETNEK MÉRTÉKLETIRÜL:

- 550 140. Ez természet kövér, tréfás, és játékos:
Hireket hallani olly igen ávitós:
Bort, szerelmet, ételt üzni kivánságos:
Vidám, nyájas beszéd nálla gyorsaságos:
141. Minden tanúságra alkalmasb másoknál:
Minden kitsiny okbul haragot nem fundál:
Bö-kezü, szeret, vig, szinte pirossan áll,
Danoló, és mérész, testes. s' kedvel szolgál.

LXXXIX.

A' SÁRGA VÉRÜEKRÜL:

- 555 142. A' Sár penész vérü haragra hirtelen,
Masoknál elébb vágy, kívánsággal ilyen,
Könnyen tanul, étkes, növése szertelen,
Bö kezü, és bátor, hejaz is igen fen:
- 560 143. Igen szörös, borzas, csalárd, és tékozló,
Haragos, és bátor, semmit nem gondoló,
Ravaszággal tellyes, teste karcsún álló,
Száráz , sárga színü: felölle mind való.

XC.

A' NYÁLAS ÉS TÁKNYOS VÉRÜEKRÜL:

- 565 144. A' Nyálas vérüknek van kevés erejek,
Szélesek, vállasok, törpe természetük:
Hoz ez kövéreket: nem közép rendűek:
Szorga lmatosságra nem adgyák elméjük;
- 570 145. Söt-ink ább álomban idejeket töltik,
Ostobák, és késő mozgásra mindenik,
Érzékenységek rosz, s' orcájok fejrlik:
Mivel a ' Nyál benne igen bővölködik.

XCI.

A' FEKETE VÉRÜEKRÜL:

146. Hátra még a' vérnek a' Fekete neme:
Buják, s' szomorúkat hoz ennek ereje:
Nem sok szavúk ezek: tanúlok felette:
Nem-is von álomhoz ezeknek a' kedve.
- 575 147. Fel-tött szándékokban van álhatatosság:
Nem hiszik dolgokban hogy légyen bátorság:
Irigy, komor, fősvény, van benne kívánság,
Csalárd , félénk, fogta színek' el sárgaság.

XCII.

A' SZINEKRÜL: MIND A' NÉGY FÉLE VÉRNEK BÖSÉGÉNEK JELEI:

- 580 148. Ez Vérek adnak szint emberi állatnak:
A' Nyálas vérük fejr szint mutatnak:
Tiszta vérüknek orcájuk pirossak;
Sárga vérük penig verhenyöst mutatnak.

585 149. Ha felettébb bőves tagaidban véred,
Im ilyen jelekbül könnyen meg-isméred:
Orczád hogyha veres: ki-düllyedt két szemed:
Erek is puffadtak: s' meg-nehezült tested.

590 150. Igen serényen jár az életnek ere;
Az teli lévén, lágy, s' fájdalommal tele;
Kivált homlokodban vagyon ennek jele:
Hasadnak-is kemény bé vött eledele:

151. Nyelved, és az inyed akkor igen szárad:
A' nagy szomjuságtúl torkod-is el fárad:
Almos vagy: s' mindenkor csak édes a' nyálad:
A' mi édes, azt-is keserűnek fogtad.

A' FELETTÉB-VALÓ SÁRGA SÁRNAK JELEI:

595 152. Kezed melegsége Sárga sárt mütattya;
Ha bibircsós nyelved, az-is annak úttya:
Fül csengés, és gyakor ükrödés ezt tartya:
A' nyughatatlanság ezent bizonyította:

600 153. Ha gyakran szomjuzol: s' ganéjod hig, siros:
Has fájás-is olly jel, melly néked bizonyos:
Gyakor csömör: és ha szü-nyilallás sullyos:
Inyed az ételre nem igen kívános.

605 154. Ha gyenge a' pulsus, nagy bizonság ez-is;
Az peniglen kemény, gyorsan jár, s' meleg-is:
Ha száradsz testedben: s' keserű inyed-is:
Gyakrabban tüzet látsz mikor álmodol-is.

A' FELETTÉB-VALÓ NYÁLAS VÉRNEK JELEI:

610 155. Mikor a' Nyálas vér regnál tagjaidban,
Izetlenné tészí valamit véssz szádban:
Minden ételt meg-unsz: nyálad fetseg szádban:
Csontod, gyomrod, fejed vadnak fájdalomban:

156. Akkor a' mozgó-ér benned mozog ritkán;
Az peniglen késő, lágy, és igen hitván:
Haszontalan álmot, s' csalárdot látsz nyilván:
Mocsárt, s' vizeket jársz, mintha vólnál úszván.

A' BÖVÖLKÖDŐ FEKETE VÉRNEK JELEI:

- 615 157. Mikor Testedben bö nedvesség salakja:
Böröd fekete szín, s' kemény a' pulsussa:
Vizelleted penig igen hig, és ritka:
Szorgalmatos gond-is szivedet bádgyasztya:
- 620 158. Irtózatós álom tünik az elmédben:
Félsz, és szomorú vagy aluvó helyedben:
Böfögsz, nyálasz, s' szájad van igen rossz ízben:
Csengés, avagy zugás vagy bal-füledben.

XCIII.

MENNYI IDŐSHÖZ ILLIK AZ ÉR-VÁGÁS:

- 625 159. Tizenhét esztendőn az ér-vágást kezdgyed:
Mert nagy erő hadgya azzal el a' tested.
Bor itallal hozhadd az után meg véred:
Csak étellel lassan gyül meg nedvességed.
- 630 160. Szemnek világot ad: s' testnek tisztaságot:
Agyat, s' elmét újít, és a' velős csontot:
Has-menést meg-állít: bélt javít, és gyomrot:
Az érzékességnek ad ő tisztaságot:
161. Hogyha nem alhatol, álmod hoz szemedre:
Restséget el-üzi, ne szálljon testedre:
Hallást-is élesít, ne juss siketségre:
Szót tisztít: erőt ad. Mind segít ezekre.

XCIV

MELLYIK HOLNAPBAN ILLIK ÉRET VÁGATNI:
S' MELLYIKBEN ÁRTSON:

- 635 162. Ez három Holnapok jók Vér-bocsátásra:
Szent György, és a' Pümköst, és Szent Mihály hava;
Ezekben a' napok változnak gyakorta,
Nem különben mint Hóld, s' vízben lakó vidra.
- 640 163. Első napja nem jó a' Pümköst havának;
Utolsó napjai Szent György, s' Szent Mihálynak:
Kiken nincs ideje a' Vér-bocsátásnak:
S' ugyan ez napokban hadgy békét lúd húsnak:

- 645 164. Többiben, mind vénnek, s' mind iffiúnak szabad;
Csak Mihály, s' Pünköstitben, s' Györgyben ójjad magad,
A' meg-irt három nap kívül: s' ezt jól tudgyad;
Hogy sok esztendőkre napjaidat nyújtsad.

XCV.

AZ ÉR-VÁGÁSNAK AKADÁLYI:

- 650 165. Az hideg természet: hideg tartományban:
Es kik vannak igen sullyos fájdalomban;
Kik feredés előtt fáradtak vénusban;
Ne gyönyörködgyenek ezek ér-vágásban.
166. Söt kik igen iffiak: vagy meg-aggott vének:
Hosszas betegséget vagy a' kik szenvedtek;
Etellel, itallal vagy igen töltöztek;
Eret meg-váogatni ne igyekezzenek.
- 655 167. Azok se peniglen a' kik igen gyengék,
Gyomrokat kényesen, s' puhán kényeztették:
Etelt unalommal, s' fanyalogva ették;
Ereket váogatni meg ne merészellyék.

XCVI.

MIK TARTASSANAK-MEG AZ ÉR-VÁGÁS KÖRÜL:

- 660 168. Mikor eret akarsz testeden váogatni,
Meg-kell a' vágandó eret serral kenni:
Bort innya: s' posztóval kezéd meg-tekerni;
Mind ezeket nem kell múltól halgatni.

XCVII.

AZ ÉR-VÁGÁSNAK NÉMELLY HASZNAIRÚL:

- 665 169. A' szomorúakat vigakká csinállyá;
Az haraguttakat csendességre vonzza;
Bolond szerelmüket jobb eszerekre hozza:
Sokakban ér-vágás illy erejét hadgya.

XCVIII.

MENNYI NYÍLÁST KELL AZ ÉR-VÁGÁSSAL CSINÁLNI:

- 670 170. Az ér-vágás által hadgy elég nagy nyílást;
Hogy a' vér menésnek engedgyen bö folyást:
Ugy adgya-ki testbül a' mérges párállást,
Hogyha vérnek akkor mütatsz szabad omlást.

XCIX.

MIKET KELLYEN MEG-TARTANI AZ ÉR-VÁGÁSBAN:

171. Mikor eret vágatsz, igen vigyázz arra:
Hat óráig tested hogy ne add álomra:
Sebi ne légyen mélly, bé ne hasson inra:
Etelt se végy hamar a' vér bocsátásra.

C.

AZ ÉR-VÁGÁS UTÁN MIKET KELL EL-TÁVOZTATNI:

- 675 172. Midön ér-vágásra adtad te-magadat:
Minden téj nemétül meg-ójjad hasadat:
Se penig itallal ne terheld gyomrodát:
Hideg étel, ital sem tézsi hasznodat.
- 680 173. Felleges időben se próbálly ér-vágást:
Nap fényt nézz: és vig légy: szellöt végy osztán mást:
Fáratság ott meg-árt: testednek adgy nyugvást;
S' így emésztheted-meg könnyen az ér-vágást.

CI.

MINÉMÜ NYAVALYÁKTÚL VALÓ LÉGYEN AZ ÉR VÁGÁS:
MENNYI IDEJÜNEK, S' MENNYI VÉR KI BOCSÁTÁSSAL:

- 685 174. Elsöben, (azt mondom:) nagy nyavalyában légy,
Külömben ér-vágást te-magadhoz ne végy:
Közép idös sok vért: gyermek, s' vén kitsint végy:
Két annyit Tavaszszal; s' mászor kevésbet végy.

CII.

MELLYIK TAGOK MICSODA IDÖBEN VÁGATTASSANAK:

- 690 175. Tavaszszal és Nyárban vágass jobb-kezeden:
Őszszel s' Téli idön jobb lesz bal-kezeden;
Ezt penig négy részen: máj, láb, fö, szü éren;
Nyárban májjén; szüvén Tavaszszal: Illy rendben.

CIII.

A' KÖZÉP ÉS GYÜRÜS ÚJ KÖZÖTT, VAGY AZOK ALATT VALÓ
ÉRNEK VÁGÁSÁNAK HASZNAI:

176. Sok hasznodra lészen a' vér ki-bocsátás,
Ha közép, s' gyürüs ujj alatt lesz ér-vágás:
Lép, máj, melly, szó, s' szüben lészen a' tisztulás:
S' szertelen bánattúl elmédben újulás.

BELLUM MORBORUM, AZ-AZ: A' NYAVALYÁKNAK
EGYMÁS KÖZÖTT VALÓ VETÉLKEDÉSEK.

Arról tudni-illik: Mellyiknek tulajdoníttassék az Elsőség, És mellyiknek
vayon hatalmasb és hathatós ereje az Embereken, a' ki az Elsőséget és
Királyságot meg-érdemlené.

Nótája: Szertelen rút dolog vólt, 's a' t.

1. Gyülést hirdet Posonba a' Nyavalyák Tzéha,
Mert bánnyák hogy Királyok nem vólt eddig soha;
Vezér nélkül pediglen rosz a' Kompánia:
Akarnának Prépostot esmérni valaha.
2. Hogy pedig a' Diétán mind jelen lennének,
El-küldetnek per-postán két jeles legények:
Egyik a' gyors Szelesség, lábai kemények;
A' másik a' Fűvesség: mind ketten serények.
3. Minthogy magát a' Köszvény leg-elsőnek tarttya,
A' Régálist ő maga gyorsan meg-irattya;
Napját a' Terminusnak hogy mindenik tudgya,
A' leg-első napjára Aprilisnek hadgya.
4. Fel-vállalák a' Posták az útát örömmel,
Az országot nyargalyák szerin-szerte széllyel,
Kit-kit maga házánál találnak levéllyel,
Mellynek az ő Summája vayon ilyen renddel:
5. Mi hatalmas Nyavalyák kik itt jelen vagyunk,
Isten engedelmeből embereken forgunk,
Hüségteknek serió mostan parantsolunk,
Hogy el-ne múlassátok a' praefigáltt napunk'
6. Gyüllyetek-fel mindnyájan igen hamarsággal,
Dolgaikat végezzük ugyan szép módgyával;
Senki ne maradgyon-el akaratossággal:
Mert bizony meg-büntettyük a' szokott marhákkal.
7. Ha ki pedig petsétünk' tsak semminek véli,
A' fenn meg-irtt büntetést az el-nem kerüli,
Akár köz rend légyen az, 's akár pedig Uri,
Ezen bár meg-álljatok, secùs non facturi.

8. Meg-jövének mind ketten a' nyargaló Posták,
30 A' Convocatoriát a' kik el-hordozták;
Böjt-más utolsó napján a' többit-is várják;
Mivel a' Catalogust más nap el-olvassák.
9. Elsőben-is a' Tsömör egy tündéres kotsin,
35 A' praefigáltt nap előtt a' napnak az estin,
A' tündöklő Judica Vasárnapnak hetin,
Bé-tsuszszana nagy-hamar leg-elöl a' többin.
10. Ötet mindgyárt követé az erős Fő-fájás,
Hideg-lelés, a' száraz és a' bolond Hagymáz,
40 Sárgaság és Áréná, Tokok-gyék, Szü-fogás,
Vérhas, Gyomor-fájással, az erős Fog-fájás.
11. Disznó-szaka és Golyva a' Lép-dagadással,
Hát-petsenye szakadás, Sérvés, Farsábával,
Köldök-tsömör, Kólyika, Marjulás, Kórsággal,
Guta és Vizi Kórság, a' száraz Kórsággal.
- 45 12. Némaság és Siketség egy kotsiban ülnek,
Fül-fájás és Szem-fájás, Vakság jödögelnék,
Nyelv-tsap ereszkedéssel Fúladás érkeznék,
Iz-évés, és Száji-büz ezennel itt léznek.
- 50 13. A' Mirigy-is Tályúval, Kelés Tökösséggel,
Pokolvar-is köztök van a' tarka Himlővel,
A' hólyagos Himlő-is Szent Antal tüzével,
Orbántz és a' Vak-tetü a' kurva Kőszvényvel.
- 55 14. Tüzzel és vizzel Égés Nádrával, Hurúttal,
Has-kő és Köröm-méreg havi Vér-folyással,
Nátha és a' Krapula az El-ájúlással,
A' Vizzellet meg-állás jö a' Nyilallással.
- 60 15. A' Rüh egy szekérben ül a' Frantzúval együtt,
A' Süly 's a' Kosz utánnok sebes nyargalvást jött,
A' Fene tsak lassan jár, mert a' Nap hevet süt,
Inokban van a' Tyúk-szem Szömöltstsel mindenütt.
16. Ihol ballag a' Seb-is, noha nem vólt otthon,
Mert a' Kétséggel együtt tegnap vólt a' hartzon;
Ezek az Ijedtséget kergetik az úton,
Summa: Nintsen tsak egy-is a' ki el-maradgyon.

- 65 17. Az Urak nevek szerint ez a' Catalogus,
Mellynek el-olvasásán meg-felel a' primus,
A' voxolást pediglen kezdi az ultimus,
Igy várja a' dolognak ki-mentét a' vulgus.
- 70 18. Minthogy a' Kosz póltzon ül, im így szállítatik:
Hüségednek vitéz Kosz a' dolog mint tetszik?
Immár mindeniküntől a' dolog tudatik,
Király és Vezér nélkül hogy legyünk nem illik.
- 75 19. Szükség azért, hogy egyet erre fel-válaszszunk,
Illy szép dolgot; ha lehet, tovább ne halaszszunk,
Mindenikünk szavára jól reá hallgassunk,
Igy lesz az embereken leg-nagyob hatalmunk.
- 80 20. Illyen módon kövessük pedig a' voxolást:
Ki-ki magát ditsérje, ne magasztaljon mást,
Kiben mi Virtus vagyon beszéllye-meg bizvást,
Igy tudgyuk, ki érdemli-meg az uralkodást.
21. E' beszédet meg-hallván elő-szóllal a' Kosz:
Nagyságtokat követem, de én sem vagyok rosz,
Mert minden bölts tudományt lám tsak a' fő hordoz,
Illyen az én palotám, ha ki jö házamhoz.
- 85 22. Ti mindnyájan, úgy tudom, én alattam laktok,
Föben, kézben, derékban vagy lábakon vagytok:
Hasznatok-is kevés van, mert mind úgy akartok,
Hogy el-veszsen az a' test, a' hol ti lakoztok.
- 90 23. Én pedig az embernek egészséget hozok,
Barbély, Doktor, ér-vágás, köppöly gyanánt vagyok.
A' tetvekkal a' bőrön lyukakat vájatok,
Nem fél más nyavalyáktól a' hol én maradok.
- 95 24. Mert a' rosz vért a' föből titkoson ki szívom,
Hogy ti belé szálljatok a' testbe, nem hagyom,
Nem fájok én senkinek, ha békét hágy, tudom;
Söt a' ki jól meg-vakar, hízik, úgy gondolom.
- 100 25. Midön az Orátorok valakit ditsérnek,
A' Demonstrativummal a' beszédben élnek,
Eredetről és nemről, vagy helyről beszélnek:
Mind ezekből felölem elég virtust lelnek.

26. Ha nemesi fundussal illik ditsekedni,
Illy ditiót, nem tudom, mint én, ki fog birni;
Söt ki possessióval magát inkább veti,
Szégyen, hogy a' Datumban nevét-is fel-tészi.
- 105 27. Lássuk immár mellyitek lakik nemesb háznál?
Avagy szolgálattyával többet mivel használ?
A' hol az ész fészke van fellyebb lakom annál,
Melly ha hazúl el-mégyen, akkor-is nálad hál.
- 110 28. Hogy a' viszketeges Kosz beszédét el-végzé,
Ezt az Universitas mind fülébe vévé.
A' Kelés-is fel-állván őket meg-követé,
'S mindenek hallattára magát így ditséré:
- 115 29. Im hallátok a' Kosznak nemesi virtusát,
Kikkel a' Királysághoz tartaná nagy jussát;
De ha meg-hallgattyátok beszédem folyását,
Nem tudom hol lelitek személyemnek mássát.
- 120 30. Nékem vagyon szállásom mindenütt a' testben,
Senkit arran nem kérek, hogy helyet rendellyen;
Apám 's anyám kövérség, termek a' bö véren;
A' hol gyakran meg-szállok Mirigytól se féllyen.
- 125 31. A' ledér embereket magok-viselőkké,
A' léhákat pediglen tészem gögösökké,
A' görbéket ismétlen mind egyenesekké,
E' volt az én szokásom örökkön örökké.
- 130 32. Nem félek én soha-is akármelly szálláson,
Hogy engem haragjában a' gazda meg-tsapjon;
Söt az legnagyobb gondgya, hogy meg-óltalmazzon,
Ülve, járva és fekvé tsak puhán nyúgosson.
- 135 33. Haszna pedig a' testnek belölem nagy vagyon;
Kit hogy rólam valaki vakmerön tagadgyon,
Nem engedem: Nagyságtok ugyan meg-botsásson;
Kiki hát vagy két szómra jól reá-hallgasson:
- 135 34. Ha én gyakran 's sokáig az emberen lakom,
Minden mérgét testének olly-igen ki-vonszom,
Hogy egyitek-is annak ártson, nem aránzom:
Ezt én így próbálom-meg. Eddig van az én szóm.

35. Ezt hallván a' Pokolvar, nagy haraggal monda:
Nállam a' mit beszéllél, nem igen nagy tsuda;
Minden eröd' én bírom, akárki-is tudgya;
140 Kit ha nem mondanék-is, minden reá hadgya.
36. Mert a' mérges Mirigy-is emberen ha szökik;
Ha én mellette lészek, miattam el-oszlik;
Mérge rajtam ki-lottsan, ha tölgyem meg-telik;
Igy miattam haláltól sok meg-menekedik.
- 145 37. Ha peniglen a' Mirigy léssen nálam nélkül,
Annak a' szegény beteg, tudgyad, hogy nem örül;
Ha ezer szót szólok-is, én vagyok egyedül,
A' ki mindeniteknél fényesebb székben ül.
38. El-végezvéen beszédét a' mérges Pokolvar:
150 A' Tályu-is fel-kelvén beszélleni akar:
Távol-légyen (azt mondgya) én tölem a' patvar;
De az én voxomat-is meg-hallyátok hamar:
39. Im hallátok magokat ezek mire irák,
A' kik az én hatalmam tsak semminek tarttyák,
155 Kiknek hogyha szavokat mások-is meg-hallyák,
Kétség nélkül hidgyétek, bizony tsak katzagják.
40. Kérkedségre bár száját egyik-is ne táttsa,
Holott én Méltóságom' még a' vak-is láttya:
Hiszem minden fekélynek én vagyok az Attya,
160 Hogy tölök van hatalmom egyik sem mondhattya.
41. Ti tsak azzal kérkedtek fülünk hallatára,
Hogy a' veszendő testnek vagytok nagy hasznára;
De tsak hó-pénzt sem adnék én tinétek arra:
Mert az igaz Nyavalya van test romlására.
- 165 42. Ugy nézzetek pedig meg mindnyájan engemet,
Hogy én ember éltenek hamar vetek véget,
Nem budgyantom-ki mindgyárt belölem mérget,
Nem tolyla-ki mindgyárást haragom szememet.
43. Ugyan Mester légyen az, ki engem meg-fakaszt,
170 Még annál-is mesterebb ha testben el-apaszt;
Ha ki-vág-is, magának egy nagy sebet áraszt:
Tudgya az én hatalmam mind nemes 's mind paraszt.

44. Ha valakit köztetek illet a' tisztesség:
 Engem-is meg-illethet a' Királyi Felség.
 175 Vitéz lenni, 's nem ölni, e' bizony tsak pökség,
 Engem ne felejtsetek ide fel-gyült kösség.
45. Végig várván Tályunak szavait a' Mirigy,
 Meg-érté hogy ellene patvarkodik 's irígy;
 180 Azért ö-is szavait kezdvén nem lön szelígy,
 Elmélkedvén székiben beszédét kezdé így:
46. Vallyon 's a' Herkulesnek mit árt egy Pigméus?
 Vagy az erős Sámsonnak tsak egy Filistéus?
 Azt tudgyátok, hogy én-is vagyok tsak tsupán hús;
 De bizony meg-mútatom, hogy bennem a' Virus.
47. Vallyon 's vólt-é valaha olyan erős vitéz,
 185 A' kinek az én mérgem tsak olyan vólt mint méz,
 Nem tudom közülletek rólam ki mit intéz,
 Holott én nálam nélkül tsak egy beteg sem vész.
48. Lám mind az egész Világ meg-állott már azon,
 190 Hogy én miattam hal-meg a' ki nem vész hartzon,
 Ott legyetek ti-is bár az el-bádgyadt tagon;
 De én tolyom-ki lelkét a' horrogó torkon.
49. Tsak az nem vész miattam ki fára fel-akad,
 Vagy ki fellyül le-esvén a' nyaka meg-szakad,
 195 Vagy kit a' sebes árviz el-borít és ragad,
 Vagy a' tűz-láng meg-emészt, vagy el-szaggat a' vad.
50. Mellyitek ér hát velem hogyha meg-indúlok?
 Ki marad-meg miattam a' kihez ény nyúlok?
 Közülletek mér gemmel akárkit meg-dúlok;
 200 De még most hatalmamnak feléről sem szólok.
51. Elég az, hogy felölem ha böltsen itéltek,
 Engemet e' Gyülésen Királynak emeltek,
 Mellyet vakmerőképen ha nem tselekesztek,
 Ti még a' Szömöltsnél-is alább-valók lésztek.
52. Mikor tzirkálni mégyek e' világot járván,
 205 (Mínthogy minden népeken vagyok Nádor-Ispán)
 Omlik a' nép miattam, mint a' fű a' kaszán;
 Senki nints közzületek hozzám hasonló Bán.

- 210 53. Hogy fulákos szavait a' Mirigy el-végzé,
Ottan mindgyárt beszédét a' Praesidens kezdé:
Meg-botsásson hűségtek, őket így követé,
Voxát mindeniknek most nem vehettyük elé.
- 215 54. Mert a' tanátskozással ha sok időt töltünk,
Fel-lábbadnak ha hol van kinek mi betegünk;
Tsudállják az emberek mostan hova lettünk:
El-vészik a' Doktorok minden betsületünk.
- 220 55. Kérlek azért Uraim, hogy ez így ne legyen;
A' kinek én nem inték, tsak csendesen legyen:
Nem mindenik lesz Király, bár ugyan szós legyen;
De ha testből ki-marad, léssen nagyobb szégyen.
56. A' Praesidens szavait mikoron meg-hallák,
Alsó, Felső 's Közép rend mindnyájan jovallák;
Ezután tsak intéstől várnak a' Nyavalyák:
Igy a' Sebet elsöben szólni parantsollyák.
57. Elö-állván azért ez sok rút genyetséggel,
Mihelyt kezdé beszédét teli telék vérrel,
Hatalmával kérkedik sok számú beszéddel,
Ugyan fetseg a' leve a' többire szélllyel.
- 230 58. Nem értek ti (azt mondgya) az én hatalmommal,
Nem köthettek velem-ki, noha vagytok garral:
Még tsak meg-küszdeni-is szégyenleném azzal,
A' ki reám rohanna fegyveretlen karral.
- 235 59. De mind ollyat vesztek-el a' ki üz fegyverrel,
Vagy ki rajtam hatalmot venni akar vérrel;
Más az, ha ki ö-magát sebheti fejszével;
Vagy, mint Saul, féltében magát veszti törrel.
- 240 60. De külömben erőtlent 's félénket nem bántok,
Le-fekvöhöz 's évöhöz még fegyvert sem rántok,
Minden nyegöt 's pihegöt békével botsátok;
Néha úton, ha sok pénzt viszen, rá-támadok.
61. Ti pedig tsak erőtlent, puhát; avagy koldúst
Nyomorgattok, az ágyban-feküvö lomha dúst,
Aszszonyt, leányt, gyermeket, lágy Sardanapálust,
Vagy ki már le-vetkezte magáról a' virtust.

- 245 62. E' világon sok Barbélyt én meg-gazdagítok,
A' kantéros Kofáknak sok dutkát adatok:
Sok erős kaponyákat agykérig fúratok,
'S hegyes tsonttal meg-szúrván világból ki-tolyok.
- 250 63. Néha pedig óldalán a' szívét ki-vonom;
Vagy bélit és a' háját a' hasán ki-ontom;
Ritkán vagyon, hogy lelkét testében meg-hagyom:
Jobb Királytok nálamnál nem lesz, úgy gondolom.
- 255 64. El-végezván a' rút Seb kérkedő beszédét;
Elő-állván a' Fene, meg-indítá nyelvét:
Ha ti (úgy mond) tudnátok hatalmom erejét,
Meg-nyúgotná én rajtam kiki az elméjét.
- 260 65. Rövid szóval meg-mondom eröm miben légyen,
Eredetet mimódon az én vóltom végyen;
Tsak egy Tyúkszem vagy Szömölts essék az emberen;
Ugy vakaríthat engem, hogy ott termék menten.
66. Tsak vagy harmad-nap alatt meg-ne orvosollyon;
Bár azontúl hijába tsak hozzám se nyúllyon,
A' Barbélyhoz miattam még tsak ne-is fogjon,
Hanemha mind tagostól kéri hogy el-vágjon.
- 265 67. Ha kezére tseppenek, nem nyugszom én addig,
Míg testét meg-emészttem tüdőig 's májjáig,
Orrán, fején 's ortzáján bé-mégyek az agyig;
Hólta vét-ki belöle; mind ott lakom addig.
- 270 68. Nintsen ám én ellenem sohol-is orvosság:
Híntszen farkas-hússal bár, az-is tsak bolondság,
Sok embertől fogyott-el miattam sok jószág:
Illy hatalmast uralhat akarmellyik ország.
- 275 69. El-várván e' szavait a' Fenének a' Süly,
Ö-is kezdé beszédét minthogy mellette ül;
Azonközben pediglen a' mérge gyültön-gyül,
Mivelhogy jobbnak tarttya magát tsak egyedül.
- 280 70. Azt mondgya, hogy sok embert öltem immár én meg,
A' ki még nem-is tudta hogy ő vólna beteg;
Ugy tetszik hogy semmije nem fáj, de még-is nyeg:
Mert torkában 's melyében az én sipom herreg.

71. Sokaknak bújtam immár én az alfelekben,
 Hogy bélit öszve-húzván rothaszszam-el ott ben:
 Fülét, orrát 's ajakát rágni vagyok készen;
 Akarnám azt meg-látni, ki gyógyít-meg menten.
- 285 72. Tsak eddig lön beszéde a' gyökeres Sülynek:
 Mert látá, hogy szólani mások-is készülnek.
 Szavát azért hallyuk-meg a' Veres-Himlőnek,
 A' ki így szól azoknak a' kik széket ülnek:
- 290 73. Hatalmasbak nálamnál bizony ti sem vagytok,
 Noha testtel a' fontban talám többet nyomtok;
 Ne örülljön bár nékem a' hol szállást tartok:
 Mert én-is az embernek halálával ártok.
- 295 74. A' ki beteg miattam 's velem ágyat fekszik,
 Életére ne tartson számot, ha meg-fázik:
 Jobb azért, ha lasnakkal jól bé-takaródzik:
 Mert a' bélire szállok, 's világból ki-múlik.
- 300 75. Itt a' Hólyagos-Himlő magát elő-szúrja,
 Nem vár a' Praesidentstől hogy ötet unszollya;
 Hogy a' komja elébb szólt, azt igen boszszúllya:
 Azért magát, hogy hallyák, im-így magasztallya:
76. Gyilkosságra úgy vagyon, hogy én nem termettem,
 Halálában embernek ritkán léledzettem;
 Nátatoknál vériben még-is többet ettem:
 Jobb lött volna halála, olyan rúttá tettem.
- 305 77. Sok szép fejér Szüzeket tettem feketékké;
 Gyenge piros Ifjakat rút éktelenékké;
 Szépséggel kevélyeket magok-esmerökké:
 Rútabb fekély nálamnál soha nints örökké.
- 310 78. Vajki sokan mondották, fülemmel hallottam:
 Jaj Istenem, mint bánom, hogy most meg-nem hóltam!
 Ember előtt hogy járjak? jaj mint meg-rútúltam!
 Jaj mely szörnyü bánatnak sárában borúltam!
- 315 79. Mátkájokat sok Ifjak miattam meg-únták,
 Kik noha gyürüjüket egymásnak-is adták;
 De hogy én rájok estem, ezeket el-hagyták,
 Szövetségek' fel-bontván gyürüt vissza adták.

80. Nints hát gonoszabb Fekély nálamnál tsak egy-is.
Irtóztatós b' munkám még a' Halálnál-is:
Szépet rúttá tsinálok, ha meg-nem ölöm-is,
320 Gróf lehetek köztetek, hogyha Király nem-is.
81. Itt már a' Hideglelés igen fészkelődik,
Hogy ő mindgyárt szólhasson azon forgolódik;
Azért a' Himlő után ő lészen második;
Szavát azért hallyuk-meg, melly ím így kezdetik:
- 325 82. Az én eröm, úgy hiszem, mind e' világ tudgya:
Mert valaki szemével a' Napot meg-látta,
Bolond és bölts, ifjú, vén, szép 's rútt azt meg-vallya,
El-nem került még engem', egyik sem tagadgya.
- 330 83. Az nyalánk embereken szeretem regnálni,
Szilvát, almát és dinnyét hapsolóknál hálni;
A' kinél meg-feneklem nem mégyen kaszálni,
Meg-tanitom miként kell a' napot számlálni.
- 335 84. Mártiusban magáról hogyha ki le-nem ráz,
Azon Nyáron ne féllyen hogy házat gerendáz,
Bár több légyen Doktora száma szerint mint száz,
Szent Mihály nap ott éri, egy szó olyan mint száz.
- 340 85. Ha pedig az ott éri, több időt nem vetek,
De bizony meg-tanúllya mikor van Nagy-Péntek,
Kivált ha négy napokat időmnek vehetek,
Végre Papot 's Deákat házához vezetek.
86. Szóllítaték ez után ama' torhás Hurút,
Kinek most-is a' szája a' bőfögéstől rútt:
Ki tehet én nálamnál (úgy-mond) nagyobb boszszút?
Mert sénkitől az álom, mint tölem úgy nem fút.
- 345 87. Nem-hagyom én az embert éjtszaka nyúgodni:
Mert ha szemét bé-kezdi az álomra húnni,
Tüdejéből 's májából elő kezdek búni,
Ugy el-gyötröm, hogy reggel tsak alig tud fúni.
- 350 88. Tudakozik 's fáradoz miként tudhasson-el,
Kinzza magát fött-vizzel 's vakaró tsipkével,
Fokhagymát és répát sűt mind estve és reggel,
Gyomrát 's melyét sűtteti a' lángoló tűzzel.

89. *De többet nem használnak mint hólt lovan patkó,
Tsak ott éri affelől a' jövő téli hó;
355 Egyszer benne tsak meg-áll az el bádgyadott szó,
Jól lakik a' torában az erős Sir-ásó.*
90. *Kevés szóval így végzé a' Hurút beszédét.
Immár halljuk a' Vérnek hires Nemességét:
360 Nem tudgyátok (úgy-mond) ti fejem vitézségét,
Ki sokaknak el-hordtam férjét 's feleségét.*
91. *Tsak egy kis nyilalláson gyomrában kezdetem,
Vérrel az ott lévő sárt akkor meg-keverem,
A' hurkára ki-ütvén mind addig nyeggetem,
Mig a' szomszédságokat torába hirdetem.*
- 365 92. *Mindgyárt szóla ez-után a' seprös Aréna:
Hol vagyon én ellenem (úgy-mond) Medicina?
Mert erőtlen, azt mondom, ama' köz Régula,
Hogy engem meg-gyógyíthat Sálax Katarina.*
93. *Próbállya-meg a' kinél vagjon az értelem,
370 Bizony tsak két nap alatt inárol le-vészem,
Bár Luczinához fogjon, de a' Sirba viszem,
Harangal bizonyítok hogy igaz beszédem.*
94. *Tsak tsóvállya a' fejét az erős Fog-fájás,
Haragszik, hogy nálánál elébb kérkedik más,
375 Igen várja hogy őt is szóllítsa a' Primás,
Azért illyen rendel lön töle-is a' szólás:*
95. *Nyavalyákúl, meg-vallom, bizony sokan vagytok,
Halállal is embernek ártania tudtok,
De ha böltsen felölem érteni akartok,
380 Erőtökben ellenem fel nem fúvalkodtok.*
96. *Mert midön én erőmet az emberre vetem,
Még eszt-is egy tseppig mind el-felejtetem,
Maga kinnyához képest arra-is rá vészem,
Hogy a' maga ganéját fogára tétetem.*
- 385 97. *Ki miattam kinlódik az még nem-is úgy nyeg,
Mint egyéb nyavalyákban lévő nehéz beteg,
Hanem hátán, vagy hasán, vagy fején fentereg,
Ordít, kiált és futkos, kintól ugyan részeg.*

- 390 98. *Mikor szájokban voltam; hallottam elégtől,
Hogy halálok' így kérték a' szent Teremtőtől:
A' kinek én meg-halnék éles fegyverétől,
Bö jutalmat venne az, az élő Istentől.*
- 395 99. *Még sem szüntem semmit-is, de Borbélyhoz tsaltam,
S' ott nem azt mütattam-meg a' melly fogán voltam,
De a' mellette-valót el-ki-fatsartattam,
'S két kárával embernek én tsak ben maradtam.*
- 400 100. *A' Borbélyok miattam úgy meg bokrosodtak,
Hogy mikoron fog fájót bé mennie láttak,
Elméjeket gond fogván ugyan meg-izzadtak,
Ijedtekben reszketvén tsak belé rontottak.*
101. *Söt egy Borbely a' minap, ki ugyan beretvált,
Ugy meg-huzot, hgy róla a' veriték le-folyt,
Még sem tehetett semmit, hanem tsak el-rontsolt,
Az embernek fizetett hogy a' Tzéhnek nem-szólt.*
- 405 102. *Néha pedig Borbélyhoz kinnyában el-tsalom:
Hogy az ajtajához jút, ott magam' meg-vonom,
Én ímmár el-ijedtem, akkor el-áltatom;
'S tsak haza tér én-velem, én pedig katzagom.*
- 410 103. *Igy gyötröm én az embert, a' kit ti-is tudtok,
Miattatok mindnyájan nintsen annyi átok,
Még-is Praerogativám tölem tagadgyátok;
Jobb azért a' Koronát ha nékem adgyátok.*
- 415 104. *A' Fog-fájás kérkedő szavait el-hagyván,
Inté a' Némaságot a' fövebbik Gárgyán,
De mivelhogy a' nyelve meg-ragadt az állán,
Kéri a' Siketséget, hogy segéllye voxán.*
- 420 105. *A' Némaság képében Siketség meg-szólal,
Stentor módra kiáltoz igen nagy fel-szóval,
Ugyan tseng a' palota: Azt tudgya más sem hall,
Hogy szavát meg-érthessék, ilyen Prókátort vall.*
106. *Hová lehet (azt-mondgya) hatalmasb nálamnál?
Mellyitek a' ki velem erőből szembe-száll?
A' kinek ékes nyelve én miattam meg-áll,
Meg-vallya, hogy kedvesebb a' keserves halál.*

- 425 107. Egy gazdag kamarába tégy egy kintses ládát,
'S annak a' tetejére ülted-fel a' Némát;
Fel-verhetd ő miatta kintsért a' kamarát:
'S nem mondja-meg: mert Annya sem értheti szavát.
- 430 108. Ha értik-is, mi haszna, ha ki nem mondhattya?
Mert az Orv azt apertè mind meg-tagadhattya;
Ámbár ne más légyen az, hanem ő szomszédgya,
Hólt díjjomon vagy érte, Prókátor azt mondgya.
- 435 109. Gondold-meg, füleiddel valamit hallani,
Vagy vigyázó szemeddel a' gonoszt meg-látni;
Nem nagy kín-é, nyelveddel azt ki-nem mondhatni?
Illyen az én hatalmom, kik akarják tudni.
- 440 110. Immár magam képében beszéllek vagy két szót:
Meg-botsásson Nagyságtok, mert nem hallok kis szót,
Kivált mikor zúg a' szél 's zörgeti az ajtót;
De bár bé ne vegyétek, ha én nem mondok jót.
111. Hatalmom az emberen hidgyétek nem kitsin;
De kevés fájdalomban nem lehet nagyobb kin:
Mert az ember miattam nem örülhet semmin,
Nem-is haraghatik-meg senki rossz beszédin.
- 445 112. Szentül-szemben bolondnak, rútnak 's rosznak mondják;
De a' Siket emberek azt vissza nem mondgyák:
A' sok szó-beszéd közben ezerszer meg-tsallyák;
Tsak nézi szegény veszett, hogy osztán katzagják.
- 450 113. Haszontalan szegénynek táborba menése:
Mert a' lármát nem-hallya, 's lesz hamar veszése:
Kevés jelt ad ő-néki az ágyú-lövése;
Hanemha füst mondgya-meg, vagy a' föld rengése.
- 455 114. Követségre nem mehet, 's nem lehet Prókátor;
Kevés hasznára vagyon a' vidámító bor:
Bánatra sem hajthattya a' siránkozó tor.
Summa: Semmi dolgában nem lehet ez bátor.
- 460 115. Alig várja a' Vakság a' Siketség szavát:
Mert ő-is el-kezdené kérkedező voxát;
Azt tudgya, hogy el-nyeri a' Királyi-páltzát:
Igy beszélli azért-meg az ő nagy hatalmát:

116. Világ soha Nyavalyát nagyobbat nem látott,
Mert a' kivel én eröm sok embernek ártott,
Hozzám-képest nyavalyát még tsak nem-is tartott:
Minden igyekezetben tehetek én gátot.
- 465 117. Nem hiszem, hogy olyan jó légyen e' világon,
A' ki jelen-létemben örömet adhasson:
Nints olly teremtett dolog a' kit meg-láthasson:
Nintsen azon kissebb kin, mint a' Tantaluson.
- 470 118. Reggelt, délt és osonnát, éjfélkört-is nem lát,
Napot, Hóldat, Tsillagot 's az Égnek forgását:
Felestököm-korban-is lát setét éjtszakát;
Még az-is meg-tsalhatya, a' ki, mint ö, nem lát.
- 475 119. Ha az úton el-indúl, 's vezére nem lészen,
Három 's négy lépés után a' verembe bökken,
Falban, fában, vagy köben meg-ütközök menten:
Jobb ám ennek a' halál, meg-vallya azt minden.
- 480 120. Ezentöl már rend-szerint így beszéll a' Guta,
Senki még az én eröm' köztetek nem tudta,
Mert a' szörnyü halálnak vagyok által-úttya,
Búban zabált ember az a' ki azt meg-tudgya.
121. Hárman vagyunk mi egyek az agykéren kívül,
Egyik ötsém jobb felöl, másik bal felöl ül;
Mindenikünk ha bútól szertelen meg-hevül,
Meg-olvadván le-tseppen, 's helyre többé nem ül.
- 485 122. Az egyikünk jobb felöl mikoron le-tseppen,
Az embernek jobb fele meg-hal akkor épen;
Ha bal fele, bal fele lészen érzéketlen,
Ha én közbül tseppenek a' sir légyen készen.
- 490 123. Termettem én embernek szörnyü ártalmára;
Hogj Doktor meg-gyógyitson bért se végyen arra:
Mert tsak ollyan, ha borsót hányna-fel a' falra.
Isten után én vagyok a' Nyavalyák Ura.
- 495 124. Nints olly ti közzületek ki meg-nem gyógyúlhat,
Halál küszöbéről-is még viszá fordúlhat;
De a' kit én meg-ütök az lábba nem állhat,
Koporsóba kell szállni kevés napok alatt.

125. Az ártalmas Gutának hogy szava végződék,
Mindgyárt a' bolond-Hagymáz szóba elegyedék,
Mellyet a' Szék meg-hallván mind meg-tsilapodék,
500 Hogy ő vólna hatalmasb azzal kérkedezők.
126. Hallyátok-meg (azt mondgya) az én nevem Hagymáz,
A' ki sok erőseket erejeből ki-ráz;
Nem érzett az nyavalyát a' ki engem aláz:
Senki nem ér én-velem, egy szó olyan mint száz.
- 505 127. Ha akarom, miattam tsak bolondoskodik,
Néha danol, néha sir, néha morgolódik,
Néha pad alatt mászkál, úgy bolyókáskodik,
Néha magát sem birván ágyba ganéjl 's húgyik.
- 510 128. Olyá tészem a' testét a' kin én eröm jár,
Mint a' le-kaszált füvet a' hevet-sütő Nyár,
Ábrázattyát el-fogom, mint a' penészes sár:
A' ki erősb nálamnál állyon előmbe bár.
- 515 129. Hallyátok-meg immáron mit beszéll a' Kórság:
Talám (úgy-mond) még enyém lészen a' Királyság:
Mert a' mit ti beszélltek többire tsak hivság:
Hol engem' nem rettegnek nintsen olyan ország.
- 520 130. Mikor az én munkámat az emberek láttyák,
Sikóltozva kezeket mind öszve-tsapdossák;
Verem földhöz az embert: kik azt nézik, szánnyák:
Ne hadd, ne hadd, meg-öli magát! úgy kiálttyák.
131. Hogy osztán el-bádgyasztom, és magát nem birja:
Orrán 's száján egyaránt a' tajtékot túrja,
Vérben álló szemeit mind vissza-forgattya,
Fogait, mint dühös eb, úgy meg-tsikorgattya.
- 525 132. Néha pallón érem-el, 's a' vízbe bé-esik;
Néha pedig förödvén az örvénybe bukik;
Néha forró fazékba, vagy a' tűzbe esik,
Mind addig míg veszéllyel világból ki-múlik.
- 530 133. Ne tartsa hát erőmet senki tsak léhának:
Mert Isten sem akarta hogy tartsanak annak;
Tsak azok nem javallnak engemet Királynak,
A' kik fellyebb nálamnál héjazni akarnak.

134. Itt a' száraz-Kórságnak adatek immár szer,
535 Hogy lássa ditsérettel ő magának mit nyer:
Nem akarom felölem hogy légyen (úgy-mond) per,
De miattam sem él-meg soha-is az ember.
135. A' ki engem el-akar okoson kerülni,
Nem kell annak szer-felett semmit-is emelni,
540 Erő felett magához duska-pohárt venni,
Mert az erek a' gyomrán meg-fognak szakadni.
136. Azért szokta hatalmom el-vinni az illyent,
Hogy a' véri gyomrából az éledelebe ment;
Nem javúl az soha meg, ámbár igyék mindent:
Tsak egy sem vólt miattam ki a' földbe nem ment.
- 545 137. Hallyuk immár erejét a' vizi-Kórságnak,
Ki azt mondgya haraggal a' több Nyavalyáknak:
Ha helyt adtok Uraim az én szavaimnak,
Én az embert betegen foglalom magamnak.
138. Ha a' beteg a' vizet felettébb meg-iszsza,
550 Hatalmomnak erejét az által-nem úszsza:
Mert a' teste a' vizet ereken fel-húzza,
'S egész teste el-telvén halálát el-hozza.
139. Hogy az erek testében miattam meg-telnek;
555 A' gyomrába a' vizek ismét vissza-kelnek:
Nem fér abba osztán több; addig jödögelnek;
Meg-hasadván a' gyomrok, tsak a' sirba mennek.
140. Ezek tsak rövid szóval voxokat el-végzék;
De ártalmok okának felét sem beszéllék:
560 Mert az idő-telését a' szólgák üvölték:
Azért a' Kólyika-is elő-szólíttaték.
141. Elsőben-is reájok pirongató szót hány:
(Maga felől mert úgy ért, hogy ő a' Fő-Hetmány:)
Egyitek-is (azt mondgya) nem nagy vad oroszlány:
Tehetségtek erőtlen, kérkedségtek sovány.
- 565 142. Mellyitek vólt, azt kérdem, Nemesebb nálamnál?
Láttatok-é valaha, hogy én laktam pórnál;
Nemes testet keresek: most-is lakom annál;
Tsépes, kapás, bújdosó velem-együtt nem hál.

- 570 143. Nem sok vizet ittam én; hanem inkább mind bort:
Mert elég van házamnál jó kamarán költ ort;
Olyá tartom a' sok pénzt olvasni, mint a' port;
Ha nem hiszed beszédem, bár kérd-meg a' Doktort.
- 575 144. Vajmi sok pénzt küldöttem én a' Patikában,
Sok koronás-aranyat adattam hijában:
Itattam már annyit-bé a' híg-pilulában,
Hogy kását sem ettenek többet Oskolában.
- 580 145. Így jár minden valaki gyakorta dobozódik;
'S a' kapától, kaszától 's fejszétől irtózik;
Mert ha béli fagygyútól felettébb meg-hízik;
Ha magától jöttis-bé, de ki négyen viszik.
146. E' Prócessus pediglen nem sokáig halad:
Mert a' 'Sibai agyag béliben meg-akad;
A' vásott szél miatta sohol ki-nem szalad;
Addig áll a' béliben, míg lelke ki-szakad.
- 585 147. Illyen az én hatalmom, ha ki még nem tudta;
Hogy én Királytok légyek, Isten-is rá-hagyta.
A' ki Praerogativám eddig ki-nem adta,
Az Isten rendelését vakmerön tagadta.
- 590 148. Így vete beszédének a' Kólyika véget:
Mellyel magához vonni látszik a' községet.
De a' Tsömör követi mind az egész Széket,
Hogy ötlet-it hallgassák, szépen kéri őket:
- 595 149. Jó Uraim (azt mondgya) engem ki nem esmér?
Hogy én-magam' ditsérjem, hozzám nem-igen fér:
Mást-is hogy meg-betsmellyek, a' sem a' nemes Vér;
Nagyságtokat követem, a' kit nehézség ér.
- 600 150. Hogy mind Urak nem vagytok, nem-tagadom én azt;
De engem sem tarhattok tsak olyannak mint gazt:
Ismér engem világban mind Ur 's mind a' paraszt;
Ki-vettem mindennél, úgy tudom, a' panaszt.
151. Valakik e' világon még betegek vóltak,
Mind azok kik ágyokból életre gyógyúltak,
Mind pediglen valakik világból ki-múltak,
Elsőben-is felölem mind azok így szóltak:

- 605 152. Jaj fejem melly igen fáj! kezdék el-bádgyadni,
Igen meg-tsömöröttem, meg-kellene látni,
Karom 's inom ereje el-kezde szakadni:
Hol talállyak valakit a' ki jól tud kenni?
- 610 153. Ott a' ház-nép miattam szertelen meg-ijed,
Kenöt-fenöt hivatnak míg eröm nem terjed;
De ezernek sem használ, söt nagyobbra gerjed;
Kevés válik a' kinek, gyógyulását érjed.
- 615 154. Nem bántom én az embert látható erővel,
Sem pediglen testéből ki-lottsanoó vérrel;
Hanem Stratagemával vészem erejét-el:
Ezt tarttyák a' Láchonok nemes hartznak, hidd-el.
- 620 155. Mert mikoron az étket észli leg-mohobban,
Ott vagyok én a' tálban, a' kiban a' zuppan,
Avagy magam' titkoson rejtem a' falatban,
Mint a' Júdás ördöge, 's úgy mégyek a' hasban.
156. Akkor vészi nyavalyás az ember eszében,
Hogy immáron meg-zabált, a' pikátás pépben;
Tsak egy-fél óra múlva ha hoznak kérdésben,
Nem tudná meg-mondani hány pénz az erszéyben.
- 625 157. Midön fejét fájlallya, ott ímmár én jártam,
Ha az Hideg el-lelte, azt-is én tsináltam;
Has-fájlaló emberben régen meg-fordúltam;
Ha foga fáj, gyomrában a' sárt meg-zavartam.
- 630 158. Mirigy én nálam nélkül senkibe nem ragad,
Nálam nélkül a' vízi-Kórságban nem dagad,
A' hólyagos-Himlö-is én miattam fakad,
Köldök-tsömör 's Kólyika utánnam lehet vad.
- 635 159. Ezt bizonynal hidgyétek, én hozom a' Vér-hast,
Kivált hogyha meg-veti a' sárgadott avast;
Mind Sárgaság 's mind Hagymáz tölem ad gögös hast;
Nálam nélkül nem láthatsz tsak egyet-is Náthást.
- 640 160. Summa: kevés Nyavalya, a' kit én nem hozok:
Mert a' kinek gyomrába orozva bé-hágok,
Tüdöt, májjat, vért és sárt meg-zürök-zavarok,
'S Praesidiomnak minden Nyavalyát én hagyok.

161. Nem az vészen várat-meg, ki pusztán talállya;
 Hanem a' ki fegyverrel 's erővel meg-hágja:
 Ezt mindnyájan hűségtek tudom reá-hadgya;
 Ilyen az én voxomnak mind rendi és módgya.
- 645 162. E' lön rövid summája a' Tsömör voxának:
 Mellyen az egész kösség fejet tsóválának,
 Egy-más között mind-egyig rendre susogának:
 A' Köszvény-is kiálttya, hogy mind hallgatnának.
- 650 163. Mihelyt a' Praesidensnek kiáltását hallák,
 Erre figyelmetesek lönek a' Nyavalyák,
 Maga-viselő vóltát mindnyájan tsudállyák;
 Hogy el-kezdgye beszédét nagy áhétva várják.
- 655 164. Hallyatok szót Uraim: (azt mondgya a' Köszvény:)
 Ur vagyok én köztetek, nem tsak egy köz legény,
 Házam tsontból rakatott, nem vagyok jövevény,
 Véren 's velön híztam én, nem-is vagyok szegény.
- 660 165. Ritkán szállok, hidgyétek, sással fedett háznál,
 A' kinek a' gazdája paplan alatt nem hál;
 Hogyha hál-is, de nappal rétre mégyen 's kaszál,
 Vagy az erdön kopátsol, nékem az nem használ.
166. Nem lakom én, tudgyátok, szalmas kalyibában,
 Avagy földbe bé-vájott sutton hurubában:
 Ne keressen senki-is engem major-házban,
 Hanemha látni mégyek mi kár van a' nyájban.
- 665 167. Nem kedvesek énnékem, kik tsak vizet isznak,
 Sós-téj, parás-túróval 's kásával lakoznak,
 Málét 's korpa pogátsát az asztalra hoznak,
 Siros, borsos étkektől 's jó bortól irtóznak,
- 670 168. Mikor a' kalyibákban édesden alusznak,
 Akkor az én házamnál leg-inkább vajusznak;
 Hogy én serény 's gyors vagyok, azért haragusznak;
 Néha pedig hajnalig rikóltva virrasztnak.
- 675 169. Nem fárad én miattam a' szelentzés Barbély,
 Elöttem a' Doktornak receptája tsekély;
 Kenő-fenő érettem hasznot bár ne remény:
 Én miattam jó gazdám bár még-is sokat élly.

659 II menván kaszál 660 II az nékem 673 II fárad miattam

170. Nem hozom-el halálát hamar a' gazdának;
De bizony hírével lesz a' szára-tsonttyának,
Kiváltképen ha szelek és fellegek járnak,
680 Rendelt órám tudva van, miként a' Czigánynak.
171. A' kinél én lakozom, órát bárne tartson,
Mert bötsüje lesz annak ott igen alaton:
Meg-tanítom én verdót mikoron kiáltson;
Ha fekszik-is, ha kél-is, haszna kevés vagyon.
- 685 172. Ugy ki-hányom a' tsonttyát mind kezén 's mind lábán,
Hogy a' tetü alig mász által annak dombján:
Velő-féreg vagyok én, tudgyátok azt nyilván;
Meg-nem gyógyúl belőlem, míg ki-viszik két fán.
- 690 173. Nintsen a' Patikában ellenem orvosság;
A' hol nékem Doktort lelly, nintsen olyan ország;
Ki azt mondgya, meg-gyógyít, ne hidd, mert hazugság:
Illy hatalmas nagy Urat illet a' Királyság.
- 695 174. Hogy a' Köszvény beszéde így el-végezödék;
Alsó, felső 's közép rend mind fülökbe vevék;
De a' honnét nagy vadat ki-szökni reménlék,
Tsak egy kis egeretske onnan el-ki-ugrék.
- 700 175. Azért közönségesen az apróbb Nyavalyák,
Mind egyenlő lélekkel fel-szóval kiálttyák:
Hogy ezentül voxolni egyiket sem hadgyák:
Mert már kiben mi légyen, azt ök ki-tanúlták.
176. Sokan vonsznak ezekhez a' voxolt személyek,
Kik ö-vélek akarják hogy légyenek egyek;
Mindazáltal mindnyájan ebberrn meg-egyeztek,
Hogy az légyen Királyok, kit többen szeretnek.
- 705 177. Ottan mindenik Fekély Mirígyhez futának,
Azt kiáltván, hogy ök mást nem választanának,
Félszegítő Nyavalyák Gutához fogának;
Az eszelős Nyavalyák Kórsághoz állának.
- 710 178. A' hasbéli Nyavalyák állának a' Vérhez,
Kevés tsatlotta magát Kólyika 's Köszvényhez;
De nagyobb és fövebb rész vonszon a' Tsömörhez:
Mert azt mondgyák, tsak egy-is nints hasonló ehez.

685 II kezén s' az lábán 687 II tudjátok én 709 II hadbéli

179. Mikor látná a' Köszvény a' pártosok dolgát,
 Ki-is ambitioval igen veti magát,
 715 Hogy úgy, mint Heródesnek nem betsüllék szavát,
 Még-is egy-kevés szóval így vadász glóriát:
180. Nagyságtokat követem 's az egész Szék színét,
 A' sok-felé vonásnak ki-ki hadgyon békét:
 Minthogy Isten vezérli a' népnek elméjét;
 720 Azért minden Tsömörnek hajtsa-meg a' fejét.
181. Én-is vagyok valami, 's magam Urnak tartom,
 De a' mit szól' a' több rész, én-is azt akarom:
 Emellyük-fel Királynak a' Tsömört jóvallom;
 Ha Nagyságtok akarja, én majd publicálom.
- 725 182. Mond erre a' Kólyika szörnyü harsogással:
 Ám légyen úgy, tsak magát tartsa gravitással;
 Minthogy viseltt dolgai vadnak feles számmal,
 Ö Felsegét urallyuk alázatossággal.
183. Hogy ezeket meg-hallák, mind reá-hajlának,
 730 Pártolkodó szándékot mindgyárt le-hagyának:
 Vivat, vivat a' Tsömör' mind fel-kiáltának,
 Ö Felségét urallyuk, mindnyájan mondának.
184. Erről Confirmatiót mindgyárt tsinálának,
 A' nagyobbik Defterbe kit bé-is íranak.
 735 Hideg-lelést választák Fő Generálisnak,
 Mivelhogy ök gyakrabban egy-más után járnak.
185. A' mérges Mirígy lön ott mindenütt Fő-Ispán;
 A' Köszvény és Kólyika Itélök a' Táblán;
 Kórság 's Guta mind-ketten Directorok nyilván;
 740 A' Seb pedig egyedül mezei Kapitán.
186. Osztán vitzé Tiszteket ezek választának;
 Nem kevésbé mindnyájan de tsudálkozának,
 Hogy a' kit ök mind eddig semminek tartának,
 Az lett az ö Királlyok: 's onnan el-oszlának.

MAUSOLEUM POTENTISSIMORUM AC GLORIOSISSIMORUM
REGNI APOSTOLICI REGUM ET PRIMORUM MILITANTIS
UNGARIAE DUCUM

KEVE I. KAPITANNYA A' MAGYAROKNAK

1. Ez tizenkilencz száz ezer magyar közzül
Mások te czéséből s- maga érdemébül
Es ellene valo irigykedes nélkül
Hat ió, jeles és fő kapitanok közzül
- 5 2. Választatvan az hatalmas természetöl,
Formáltatván josaghos tselekedettöl,
Vélle egvivásu tarsai kedvekböl
Első nagy herczeggé tetetett egjedül.
- 10 3. Es az mely szoros és igén nehez utat
Vadászásban üzött szarvas néki mutat,
Annak kergetésével olly helyre jutott,
Hogy téjjel és mézzel folyo földét kapott.
- 15 4. Mellyre nemzetével hogy hamar bé menne,
Népeket rettentö erővel fel kele,
-S- meg' romolván tölle (sarmaták) lengjelek ereje,
Arra fegjverével könnyü utat szerze,
- 20 5. Itilvén mindenkor ö nagy tunyaságnak
Haladekot tenni szerentse uttyanak,
Mellyet ambár tölle látnais futonak,
Üzést hinne ditsiretes dologhnak.
6. Első szerentséje, hogy igen jélesenn,
Ellensége nélkül, kárnékül és éppenn,
Az széles Tiszának partyaig' nagy szépengel
Vélle járt boldogság' válhatatlan képpén.
- 25 7. Es midön az Isther folyo viznek habjänn,
Annak félelmes és rettenetes vóltánn,
Az könnyü szeletis mint egy meg' békozvánn,
Hajo nélkül uszott, tömlöben szoritvánn;
- 30 8. Mert ugyanis bizony ki hihetné azt el,
Hogy által uzhatot volna békességgel,
Ha az szelék szárnyán illyen mesterséggel
Ez vizén nem uszott volna mesterséggel?

- 35 9. Nemis bóldogtalan elől járo jele
Az ő hatalmának itt lön kj fejeszve;
Mért ketszér lön dütsösséges gyözedelme,
Mig' Potentia városhoz lön érkezvé.
- 40 10. Mért népének majd minden romlása nélkül,
Kedves hiveinek vér ontása nélkül
Száz huszon ött ezer test az földre terül,
Eo penig' meg' álla ott gyözedelmesül.
11. Ez vér ontás arrát nékik viszszá adá,
Mért romaiakkal ismét harczót álla,
Két száz tiz ezerét azoknak lé vága,
Illyén nagy vér özönt rajtuk ő csinála.
- 45 12. Itt Kevenek az ő igén nagy hatalma
Fel eméltetek gyözedelmes bárkája,
Melly hogy annál nagyobb méltoságra háгна,
Először s- utólszor vérit ő ki ontá.
- 50 13. Mért valamikeppén egy Veres tengerén,
Hogy népének által menést szerézhessenn,
Ellenségenn ismet olly vér ontást tészenn,
Hogy az holt testékbol hidat csinál éppén.
- 55 14. Ittis az szerentsének hüségés vólta
Ez fejedelmet követven, el nem hatta,
Sött érössen hütit mellette meg' tartya,
Mind halalig néki hivén ezt meg' állya.
- 60 15. Kinék osztán tovább midön nem segithet,
Halotti pompaul néki ditsiret lött,
Mint ki Panoniánn nagy gyözedelmet vött,
Kit földek vralkodo aszszonyavá tett.

KADICHA AZ MAGYAROKNAK IIDIK KAPITANNYA

16. Magyarság', a' könyvtöl szemedet töröld meg'!
Méltó szomoruság' mellyet árasztot mégh,
Mély az gyözedelmes Kevéert indult meg,
Hogy már meg' gyözetett, szived ezen mint nyégh?

- 65 17. Nem telik el minden nap egy hálaadással,
Hajnal csillag' sincs mindénkor olly járással,
Hogy mig' az nap fén leszs, légyen hálaadással,
Sem minnyajan szallunk sirban egy rakással.
18. Vezér helyett vézer, atyafiért rakon.
70 Ha Castor már megh holt, mégh Polux mégh vagyon.
Kadikában Kéve vére nem fogyva vann,
El benne, hid el bár, forr és buzog nagyonn.
19. Ez atyafiubann meg' vann -s- igen meleg',
Mondom, hogy él benne, és igen kevereg';
75 Nosza hat Kádicha, szived bátorits meg',
Atyadfia vére így kiált, halgasd meg'!
20. Az siralom helyet viadalt ohajtok,
Mellyel ellenségnek, ha lehet, meg' állok,
Hoszszu gyász ruhában sokaig' nem járok,
80 Hadi veress köntösre az helyett vágyok.
21. Eo maradékinak érette siralmok
Utolso tisztesség' tételt így kívánnak,
Ellenség' véritől hogy ők meg' azzanak,
Ha így tromfra lehet, véreért vér ontásnak.
- 85 22. Így ez iránt Keve adossa nem maratt,
Le tétetett díja, szived így gondolhat,
Réád bizta vérit, hogy az földben ne hadd,
Mért az itta volt meg', azért tölle varhadd.
23. Az vér ezt az vértől nem sükéten hallya,
90 Hogy az kit föld él nyélt, az néki kiáltya,
Nemis csak pesgessel eréjét mutattya,
Hanem azt Tolnána! ugyan ki buzdittya.
24. Holot romaiak Kadichának kezét
Tsak tapogatással próbálak meg' erét,
95 Es mint hogy az minap ontotta sok vérét,
Mutata elsöbenn pulsus kis erejét.
25. De mihelyenn tojult vériben ki vönek,
Melynek nagy bőséghe ártott erejének,
Mindgjárást kézei erősebbék lönek,
100 Mert az Macrinusonn oly sebet éjtének,

95 [Elöbb:] hogy mint; minat

26. **Hogy azzal az romai kétfejű sasnak**
Edgyik fejét el vágá, és másnak
Homlokánn mélyében a' Diatericusnak.
Illy ereje volt az scythiai vasnak.
- 105 27. **Annyira meg' nyitá penig' annak sebét,**
Hogy patak folyásként huddozná ki vérét,
Melly miatt Romais budítvánn elméjét,
Ez harczonn igén meg' csokönté erejét.
- 110 28. **Hát Kévének minden igaz maradéki**
A' Cadicha mellet, kérlek, kellyetek ki,
Adgyatok érdemes ditsiretett néki,
Hogy a' gyözedelmet leg' elől ő kézdi.
- 115 29. **Kadichának penigh nagyobbal tartoztok,**
Mért azon az földön az holott most laktok,
Eo általa lött már illy nyugodalmatok,
Mindént meg' győzött ő, nints semmi hijatok.

KEME AZ MAGYAROKNAK III. KAPITANNYA

- 120 30. **Latta az magyarok fegyveres istenét,**
A' ki test állásban meg' szemléte Kémét;
Birta vitezinek ő minden erejét,
Az ő vitéziis birták az ő szivet.
31. **Testel vitézlő vólt, mellyet oltalmazott,**
Egy máshoz illendő tagokat hordozott,
Ugy hogy az futo szarvashoz hasonlokat
Ez oroszlan vészér bátrakka tanított.
- 125 32. **Midön népei közt törvény szerző volna,**
Mellyet mindenekkel tartatni jovolna,
Nem fenyegetessel, massal azt tartatta,
Hanem maga példájával jovalotta.
- 130 33. **Oh melly bóldog' nép az, ki illy vezért ismer,**
Melly alatt az törvény nem meg' holt, hanem el,
Elötte mint fákjat a' kösség' ugy szemléte,
Mindennek dolgában ez ám az hásznos czél!

- 135 34. Az ki szükölködik világosság' nélkül,
Nem lát világosonn, ha nap fésztkiben üll,
Szemének vilaga mért ugy meg' setétül,
Hanemha szemlely napot igén meszszül.
- 140 35. Az másnak világot ado fénjes csillag',
Ha ö vár világot attol, ki nékj ad,
Nem félyesseb annál, mint az kinek ö ad,
Az mit te jobban tudcz, mástol azt mit várnád.
36. Az kj hajoban fél, ne légyen kormányos,
Elöl járóvá se, ha nem alkalmazatos;
Mivél vizén járás félelmes és bajos,
Vezérré se légyen, ki abban nem tudos!
- 145 37. Rut dolog' vezérnek, ha ött más vezérli.
Rutabb kalauznak uti társa lenni,
Mert ha mindenike tudatlan kézd lenni,
Igy fel-tétt czélokot mindénik él véti.
- 150 38. Nem kellett kerdeni, magok mint készítsék,
Hadi fegyverében kik Kemet meg' néztek,
Kinek az ö szavát ámbár ne füléltek,
Maga viselésben mit akart, értették.
- 155 39. Mért inkab akart ö az harczon láttatni,
Hogy sem mint hirében másoktól hallatni,
Ütközetre fúvó trombiták -s- dob néki
Vér ontó fejverét kezében femleti.
- 160 40. Többét vit ö végben sokszor halgatással,
Mint farattig' valo trombita zugassal,
Vagj mint fejedelem jelenn nem voltával
Fegjvér zérges nélkül zérgetnek dobokkal.
41. Mellyek vitézeknek tunya restsegeket,
Hadnagyok el esvénn, czáfollyák sziveket,
Sip, dob és trombita félelmességeket
Kj adván, becsmelli az ö jo hireket.
- 165 42. Végy bátorságot hát, ne had magad ki ki,
Magyari nemzetnek vitézljö iffiai;
Szégjenlyétek ötöt hivén nem követni,
Az harcra repülö Kemet a' kj nézi.

- 170 43. Ne légy hát kécséges a' győzedelemben,
Melly néki meg' akkor ment vólt eleiben,
Hogy meg' Scythiaból nem vólt kj jövőben,
Eonkint ajánlotta néki magát könnyen.
- 175 44. Midönn Hermanichust, gotthusok kirallyat,
Sok nemzetségeknék győzedelmes vrát
Ugy meg' sziligjitté, hogy meg' adván magát,
Kötést teszen véllé, ne bantsa országát.
- 180 45. Ezt ketelenségből az ostrogottusok
-S- ö magok meg' vallyak, az visigottusok,
Midön mint uy vendég meg' üti hazájok,
Futo félben lévén, meg' adgják ö magok.
46. Végezetre midön másodszeri harczott
A romai pannonusokkal ö tartott,
Holot azok előtt erőssen meg' állott,
Az kiket elsőben meg' gyözzvén, le vágott,
- 185 47. Azon másodszeri rettenetes harczon,
Vitézül viselvén magát igén bátron,
Nagy ditsiretesen ö gjözködik azonn,
Hogy az övéinek meg' maradást adgyonn.

BÉLA A MAGYAROKNAK IVDIK KAPITANNYA

- 190 48. Kegyes uton járo, egy kevéssé meg' állly,
Kadicha -s- Keveben egygiesülést circállly!
Orestest, Piladest bár mellejek számlállly,
Nem hiszem, ezekben hasonlo párt találly.
- 195 49. A harmadik Béla ezekhez igén pár,
Vagy mind az háromnak virtussa ebbenn jár.
Ezek egjgjessege masut ritka madár,
Mellyet ez dolgokban láss és tekits meg' bár.
- 200 50. Az Mársnak mezejenn nagj erejek edgjéz,
Szeretet piacczán mindenik jot végez,
Természet és erkölcs ugy szit mindenikhez,
Tést allas, becsüllet, ám lásd, ha nem egjgjez.

173 Hermanchust [A szótagszám miatt jav.] 186 bátran [A rím miatt jav.] 193 Harmadik [A szótagszám miatt jav.]

51. Majd úgy teczczik, mint ha természet, tisztesség'
 -S- harmadik: vitézi szép győzedelmesség-,
 Mint egy hírnélkül ez az három egyjesség'
 Alkuttak volna meg', s- bénnek é sok epség'
- 205 52. Ez sok ajándékok hogy ha mindénikben
 Nem löttének volna egjénlő mértékben,
 Mint igaz osztozás az atyafi réndben,
 Nem haborit senkit az rész kivételben.
- 210 53. Szivék és élméjek hogy egy né lött volna,
 Az emberek közzül azt ki tagadhattya?
 Elét, halál, veszély, jo -s- gonosznak uttya
 Egmást kövétestől el nem szakaszthattya.
- 215 54. Megh mutatván magok cselekedetékkél
 Es az minden napi példajok jelel,
 Ollyakat mutattak elméjek -s- kezekkél,
 Mellyek nem láczatnak masut telljesseggél.
- 220 55. Valo, hogy nem árt többét *konkoly* semmiben,
 Mint mikor buza közt vagjon az vetésben;
 Gyülölség' sints sohult olly nevededésben,
 Mint mikor azt vetik szeretet köziben.
- 225 56. Lehetetlenség' vólt egy mast gyülölnié,
 Mért ellenségre volt mindeniknek szivé,
 Ellenséghez akkor vonn ember szerelme,
 Az mikor barátink vadnak meg' veretvé.
- 230 57. Sok üdöktől fogvan érzi ezt Europa,
 Belső njavallyajat (haborujat) de ha nem jovallya,
 Ollya magát, nagyobb hogy ne essék rajta,
 Mért sullyossabb léssen az utolso pálcza.
- 230 58. Régj pogánoknak élei -s- naggyai,
 Keresztény hütire tért szamos maradéki,
 Tanullya meg' immár közületek kiki,
 Legjetek ellenség erős ellenségi.
- 235 59. Jó akarotokat igén szeresetek,
 Gyülölségnek mérgét rajiok ne öntsétek,
 Magatok félire ne mérgeöldgyetek,
 Kebletekben kigyot hogy ne nevellyetek.

217 a' konkoly [A szótagszám miatt jav.]

60. Ettől félvén Béla, hogy meg fog' történni,
Eorömestyebb magát akarta gyűlölni,
Hogy sem mint övéit nagy veszélybenn vétni,
240 Im őket meg' tartya, -s- eo magát el veszti.

61. Tudván, hogy türhetőbb eggy ember halála,
Hogy nem mint kösségnek szertelen romlása,
Mellyel hogy magára dütsöséget vonna,
Népe paissa lön -s- ellensegnek tárgya.

245 62. Midön jobb kezében forgatta zászloját,
Zászló tarto hadnagy -s- katonának magát
Tevénn, dütsöseggel végezte futásat,
Mint Phoenix holtával tamasztya fél massat.

BVDA AZ MAGYAROKNAK EOTODIK KAPITÁNNYA

250 63. Buda mindenekben tudós, gyözedelmes,
Gyöző magjari kéz, mikbén igén híres,
Kiralyok -s- országok dolgaiban eszés,
Kiket Panonia vitezséggel szerzet.

255 64. Nehéz vólna száznak könnyén ki mondani,
Ennyi vitéz *hadnagy* közöt el intézni,
Mennyit kell önekik tulajdonítani,
Hogy ha Atillával nem laczatnék élni.

260 65. Azért az elsöknek, kik előttök éltek,
Rájok háromlanék mindén dütsöséségek,
Hirekkel, nevekkel ök kettén ezeknek
260 Hogy ditsiretesenn -s- méltán öltöznének.

66. Kik noha többékkal szepén meg' alkuttak,
Csak kéttén magokban soha nem alkhattak,
Talam azért volt, hogy atyafiak vóltak,
Ezenn kül semmi közt egymáshoz nem mondtak.

265 67. Sziligy lévén Buda, Atilla kegyetlen,
Békesség' szeretést ki rajszol nagy szépen,
Olajfa természet Budaban vann éppen,
Atila mindenkor vért szomjoz egészsen.

- 270 68. Ennek elégseges vitezi keresmény,
Másik tantalusi telhetetlen edény;
Kevellyebbis vala mint az üdös legény,
-S- elebb néz, de amaz engedelmes, szegény.
- 275 69. Ez méltonak akart tartatni, láczzatni,
Amaz, penig' annak valosaggal lenni;
Meg' sem tudta méltó vóltat ugy titkolni,
Hogy szemre -s- vilagrá ne kellessék jöni.
- 280 70. Atilla magában irigy szemmel néző,
Es soha egyenést ugy nem tekinthető,
Hogy ő nálla Buda ne lenne gyülölő,
Mert gyülölte, mi vólt benne jot követő.
71. Ha kérded, mi oka ez ellenkzésnek,
Gonosz volt az fénye Atilla szemének,
Az Buda josagá roszzat hozott ennek,
Mint nap fényis ártó az nyavallyás szemnek.
- 285 72. Nehezen szénvedik Atilla fülei,
A' Buda dolgait gyülölő szemei;
Kitől hogy jot halván ne kéllyén kövétni,
A' mi légh gonoszzabb, mind azt cselekedi.
- 290 73. Ki meg' reszegedvén ellenség vérével,
Atyafia vérét szomjuzza kezével,
Hogy nem dühösködnek az az idégénnel,
A' ki hoherollya rokonát fegyvérrel.
- 295 74. De ez vér ontással még nem elégedett,
Hogy tölle egy testvér batya meg' ölétet,
Nem hiszi, ez vértől hogy földis reszég' lett,
Isther folyó vizbenn de tölle vetetett,
- 300 75. Hogy széntséget törő véresült kezeit
Kegyetlen ferdövel mosván még ujjait,
Ne lenne többé olly, ki látna dolgait,
Szörnyü munkainak ne valná szégyenit.
76. Halva fekszik azért igen nagy véletlen
A' kegyetlen atyafitol meg' ejtetvén,
Ki sok le vágott tést között vitézkedvén,
Mind addig' még' maratt sok harczzokat tévén.

293 elégedik [A rím miatt jav.] 295 lött [A rím miatt jav.]

- 305 77. Mégh holt az, a' ki sok *király* lakásara,
Az alacson Sicambriában csudára
Epített a' jeles Budát szép formában;
Most hol temetessék, nintsén föld számára.
- 310 78. Meg' hidegült teste földnek nem adatik,
Mért né talam vértől ha még' reszegedik,
Ki beszéli, illy nagy vétek honnan esik,
Azért teste a' nagj Dunában vettetik.
- 315 79. Ez nyilván való bünt e' folyó koporso
Igy vészi bé, mért határ, ki nem árthato,
Vassal, vízzel onnat ki nem mozdithato,
Buda névvel eppült munka lött marado.

ATILA AZ MAGYAROKNAK HATODIK VEZERE ÉS KIRÁLLYA

- 320 80. Féllyétek királlyok és nagy fejedelmek,
Rettegetek országok, -s- irtozzatok népek,
Sirjatok városok -s- mindenféle népek,
Reszkés világ' -s- abban való minden rendek!
81. Ez példa küll valo nagj üstökös csillág',
Mellynek mássát eddik nem látta e' világ',
Napkeletről szintén a' nap njugottig hágh,
Ez bizony mindennél irtozatosb ujságh.
- 325 82. Nap kélet felől kézd mindenkor fél jöni,
Nap haladot előtt sem akar le-menni,
Hanem Mars csillaggal egygyütt akar jární,
Valamig' nap laczczik, ezis mér laczczatni.
- 330 83. Nosza vitéz, fénd meg most éles törödét,
Szántó vasaidbol tsinaly fegjvereket,
Hazanknak nagjgjai, kérlek én tüteket,
Tógákból szabjatok hadi köntösöket!
- 335 84. Békesseg' szerzőnek nints itt maradása,
Mert e' csillag alatt lészen nagy romlása,
Egetis a' földre rá haragitotta,
Vér özönnel ötet mind el borította.

305 királyok [A szótagszám miatt jav.]

85. Njaláb veszszöt hordoz a' boszszus egekén,
Mellyel ez vilagot sulytollya keménnyen,
Az executio kezében vann éppen,
340 Atilara bizatot, *vigje* azt végben.
86. Mellynek nevét midön, uton járó, hallod,
Rettentö csudának, nem embernek tartod;
Vagj ember személyben fene vadnak tudod,
Király ábrázatban kegyetlennek vallod.
- 345 87. De én fellyeb vallom ötöt még' annális,
Mért ö meg' sziligyit kegyetleneketis,
Csudas nevé alatt el mondhatom aztis,
Hogj ö nagy csudája az érösségnekis.
- 350 88. Nagy kegyetlenségnek titulussa alatt
Boldog' gjözedelem nevezetre kapott.
Kegyetlen szin alatt nékem ugj laczzatott,
Mint gjözhetetlén Mars, midön harcra szállot.
89. Ennyi *fejedelmek* veszedelmeivel
Magyari dütsösség' eppen vész vala él,
355 Hogj ha herculesi, atlasi erővel
Az egy Atila nem allittyá vala fel.
90. De illy nagy élméjü hatalmas személnék
Panonia laczczik vala szoros hélynek,
De eo meg' tekintvén szélit nap kelétnék,
360 Nem csak ott sérze hélyt nagy dütsössegének.
91. Mért ugjanis bizony igén nehéz dolog',
Hogj valaki körül nagy szerentse forog'
Es gjakran ö réá jo kedvél mosolyog',
El ne kapja szivét, látván, hogj ö boldog'
- 365 92. Mellé vevén azért tiz száz ezer népett,
Szintén majd halálbann azonn ügjekezett,
Hogj Európát, melly majd vonogasra lépett,
Annak erőtt adván, hozá belé lelket.

340 *hogj vigje* [A szótagszám miatt jav.] 353 sok *fejedelmek* [A szótagszám miatt jav.] 357 személ(ly)nek 360 *szégye*

- 370 93. Osztan Panoniábann a' midön érkezett,
Ugyan annak királyaváis tététett;
Medusok, dacusok, gotthusok ura lett,
De mind ezekkelis meg'nem elégedett.
- 375 94. Hanem az királyi méltóságos nével
Látván magát nagy gjözhétetlen erővel,
Misia, Thracia -s- Macedonig' jö el,
Achajat -s- thotokat meg'vészi fegyverrel.
- 380 95. Alarichustis, a' gepidak királyát,
Marcomannusokat, quadokat, Sveciat,
Thuringiat és az eurulusok határát
Fegyvérnékül vévé *ezeknek* országát.
- 385 96. Illy dolgot tehetnek meg' tsak az hirrelis,
Az hatalmasoknak tavúl létekbennis.
Nagy Nemet orszagra majd nem vont fegyvertis,
Hogy gjözedelmes lött, meg' vallották megis.
- 390 97. Meg' mutatván, hogy az erö -s- hatalmassag'
Eggjüt járnak véle szerentse -s- boldogsag',
Midön önkint hajol néki illy nagy ország',
Nem lönn ott ellene senkinel bátorsag'
- 395 98. Sigmond fejedelmét *akkor* Constantiának,
Ki hivattatik vala Sigmond királynak,
El vérvén, majd nemis teczheték csatanak,
Ugy mént rontásara nagy Basiléának.
- 400 99. Senki ne bétsméllye ez nemtelen népet,
A' ki meg' hódított illyen nemes főket,
Argentiat és az körülle lévőket
Polyodopolissal ront minden helyeket.
- 400 100. Seot az németektöl az nagy Straspurgumot,
A' mellyen mindenek letek könnyü utat,
Ugy a' földhez vere, hogy a' mig' fenn állott,
Fel kelni nem mérvénn, ide -s- tova oszlott.

371 lött [A rím miatt jav.] 380 meg' ezeknek [A szótagszám miatt jav.] 381—384 [A sorok oldalt, a 97. strófa mellett olvashatók.] 389 akkori 392 Basil(i)ének

101. **Onnat mént az Rhenus vize mellyékére,
Kiket hogy kemennyebb nyakuvaknak lele,
Vassal, tüzzél az Mars istennek szentele,
Kételen hódlások mért néki nem kélle.**
- 405 102. **Trecas várossához mikoron érkezek,
Es ellenségesenn réájok dühudnek,
Szént Farkas gárgyántól hogy meg ismértetek,
Istén ostoranak töllé nevéztetek.**
- 410 103. **Mellyét ö meg' halván, nagy barátságosonn
Menne bé hozzájok és nem haragosonn
Ki ne tsudalkoznék illy nagy fene vadonn,
Hogy ily szilidséget farkastul tanullyon.**
- 415 104. **De hogy ennyi számu gjözedelme után
A' Catalonn mezön meg' vérhetnek osztán,
Két királyok öszvé egymásközt alkuván,
Egy harczokott akkor el halaszták méltan.**
- 420 105. **Edgyik vala az Gallianak királlya,
A' kit Merousnak akkor hinak vala,
A' másik a' gotthusoknak volt királlya,
Ki Theodoricnak nevéztetik vala.**
106. **Az nagy Aquileja várossát peniglén
Más fél esztendeig hogy vitatna éppén,
Es meg' adó választ nem adnának szépen,
Még' haragván, tüzzel égeté meg' könnyen.**
- 425 107. **Mert szamtalan nyerget környüle rakata,
Azt a' város körül tüzzel fel gjujtata,
Mely langban borulván ugi ége mint Troja,
Azon által menvén hagjatek az fala.**
- 430 108. **Egy kevés üdövel az elöt egy gólya,
Ez szomoru romlást hogy érzetté vala,
A' várásbol pisenit mind él hordá,
Gazdainak veszéseket hogy ne látna,**
- 435 109. **Vagy hogy ö magais egjgyütt pisenivél
Meg' ne égne rajjok következő tüzzel,
Es meg' mutatná ezt ellenséges jellel,
Ez rettentő sas ne tépné meg' körmével.**

425—428 [A sorokat tartalmazó versszak oldalt, a 108. strófa mellett olvasható.]

110. Vagy ö mint okossab ezzel meg' mutatná,
 Az ott lakosokat intené -s- tanítna,
 Es az Aquilia elevé meg látna,
 És jo szerentsével Atilát imádna.
- 440
111. Elöl járt Atila az első zászlokon,
 Hogy ezzel népének ez után jelt adgyon,
 Hogy ö király, azonn elméje fáradgyon,
 Villogó faklyaul másnak peldat hadgyon.
112. Vagy mint gyözedelmét mindenkor kéváno,
 Mellyben ö egyszeris nem vólt hatul járo,
 Aquiliat tovább nem vala kéváno,
 Ez nagy városokra vala csak vágyódo.
- 445
113. Pádvát, Vincentiat, Veronat, Brixiat,
 Cremonat, Pergamat, Mantuat, Ferariat,
 Es az egész Aemilia tartomannyát
 Tevé, hogy kövétnék ö parantsolattyát.
- 450
114. Zabolát vete eo Mediolanumnak,
 Nagy Hetruriának és a' Ticinumnak,
 Kapuját meg nyitván Ravenna várósnak,
 Nem zárák az utánn kapuját bé annak.
- 455
115. Es hogy annyi népnek bé menetelére
 A' kapuknak szamok elégségesb lenne,
 Kapuk gjanánt kezdék kö falt le törnie,
 Igj lönn e' sok népnek itt bé menetele.
- 460
116. Tudván, hogy késö ott kapukat bé zárni,
 Hol az ellenseg'nek, az melly környül véshi,
 Kö fala van, mért az könnyen szerit téshi,
 Hogy bé menetelre légyen tágas rési.
117. Hát illy gyözedelmes hirés városokat:
 Auxonat, Cabilont és a' Lugdunomot,
 Vesontat, Menapist -s- a' batavusokat,
 Ambiak, morinák -s- bellovagusokat;
- 465

440 S [A szótagszám miatt jav.] 441—444 [A sorokból álló strófa előbb a 436—440. sorok előtt foglalt helyet.]

- 470 118. Mind egygyütt ezekkel az vaskonitakat,
S. lescobiusoknak nagy tartományokat,
Cenomanusokkal az unellusokat,
Diablyntisekkel az aulercusukot;
- 475 119. Andecavesekkel a sismyistakot,
Tricassianokkal a' sámnitisokat,
Meg holdoltatta ő az normanusokat,
A' sicambresekkel lituergusokot.
- 480 120. Osztánn a' phryseket -s- nitrionusokot,
A' busaktorokkál a' jeles saxokot,
Driopokkal egygyütt a' tyndarusokot,
Prutokat el törle -s- a' lytvánusokot.
121. Evona, Cortina, Argirunt, Veglia,
Senia és Sena -s- a' Senogallia,
Orthophlina, Rhegon, Flavona, Leplica,
Tarsatia, Alvona -s- érzi Liburnia.
- 485 122. Végezetre penig' Gallia érzette,
Italia népet sok réndben sebhetté,
Vagta, hodoltatta, rontotta, égette,
Csak Romaban ennek szerit nem tehette.
- 490 123. Mellyben hogy szándékat ne vihétne végben,
Leo papa gyorson mégjén eleiben,
Esekedik, kéri az Istén nevében:
„En mondom tenéked, parantsollya Isten.
- 495 124. Így tévé le magát e' kegyetlen elme,
Ez egész világnak ki vala félelme,
Midön ember néki semmit sem tehétne,
Csak az egy Istentől lehele rettenné.
- 500 125. No hát akar ki légy, e' tunya nemzetet,
Mellynek ez egész föld alajja vetetett,
Böcsmellyed és tarcs bár semminek erejét,
Kinek világ' erzi mind verig' veszszeket;
126. De ézt még' eddigis kegyetlenségéről,
Fegjvér által valo nagy gjözedelméről
Nem illik feddened, valamig' ezekről
Bünössé nem tészed tselekedetiről.

- 505 127. Noha sokak, a' kik Átilat vádollyák,
Szent Orsolya szüsznek életit sajnallyak,
Ez szüsz társainak halálokat szannyák,
Véreket peniglén eo kezéből várjak.
- 510 128. E' szentseg'törésért enis kárhoztatnam,
Ha romaiak közt a' sok bünt nem látnam,
Vagy az Szent Leoval ugy imátkozhatnam,
Hogy Isten ostorát rollunk el tudhatnam.
- 515 129. Vagy peniglen hogy ha az pogáni vaksag',
Istén ellen valo minden nagy hamissag',
Ezt nem érdemlené az irgalmatlansag',
-S- Istén iteletit meg' gyözné igassag'
- 520 130. Azért az Atila világnak nagy részenn
Az eo gyözedelmét egy csomóban szedvén,
A' Panoniában békével meg térvén,
Meg látván hazajat nagy örömet érvén,
131. Ennyi dühüsséggel hogy igy hadakozott,
Sok esztendök alatt táboraban lakott,
Szép dütsö sisakra -s- békességre kapott,
A' Sicambriában meg' koronasztatott.
132. De hogy harczhoz szokott képe ellenséget
Nem talált, ő maga ottan ellenség lött.
Maga kezét tötte, ha mást nem tehetett,
Idegent nem lelvén, háza népeből tött.
- 530 133. A' vér az vér ellen ellenségessé lönn,
Atyafi atyafit véstő és ronto lönn,
Atila Budában vére gyilkossa lön,
Budának halála mért ő általa lönn.
134. Végezetre harczon az, ki Achilles volt,
Ottan fegjvér nélkül nem sokara meg holt,
Mert az ital közben az, ki olly szemes volt,
Es el hitte, hogy ő sokat latott s' tanolt,
- 540 135. Mint tudatlan gyermek, ki vak, s- nintsis esze,
Szinten olyan modon lakadalmot szerze,
Hol meg reszegedvén, meg' fulaszta vére,
Igy hálál vermében éz által lönn este.

136. Illy vétkes személyhez méltó ez áldozat,
Kit sok gonosságról sok ember vádolhat,
Száz huszon négy üdö kinek eszt nem adhat,
Ki addig nem tanúlt, azon tul mit várhat.
- 545 137. Es noha ki mulék csak lassu halállal,
Vagy hosszu életnek mint egy unalmával,
Vagy győzedelmeknek sok faradsagával,
Vagy mit kinek győzni nints már hatalmával,
- 550 138. Es az melly születest Julius császár élt,
Velle együtt szintén olyan halálban tért,
Bőjt-mas nyolczad napjan életben véget ért,
Harmincz Fabiussal a' ki egy vivást élt.
- 555 139. A' ki életeben csak harczot fu vala,
Hadban a' ki funi azt laczczatik vala,
Annyais ö velle mikor terhes vala,
Almaban fiara kötött fegyvért láta.
- 560 140. Ezt hagyvánn utánna csak maradékinak,
Ha másnak nem ártnak, ártsanak magoknak,
Meg' hasolván kétten ország' a' Csabának
El vesze, -s- el vesze feje Aldarichnak.
- 565 141. Azok az attyoknak fegjvérét kéznélkül,
Attyok kezét penig viselték fő nélkül,
A' szép győzedelmet minden csata nélkül,
Birták ö testeket nemes lélek nélkül.
- 570 142. Mit elejek szerzett véres verejtékkel,
Azt mind el cseréltek az nagy hényéllessel,
Es az mit kéreset más tést sebhetéssel,
Minden búsulások nélkül vesztettek el.
- 570 143. De hogy Atilanak ily jeles dolgait
Kis csomobann szedvén végezzük munkait,
Kegyess utonn járo, kevesseg' ally meg' it,
Mért porban hévérti nem láczz abban semmit.
- 575 144. Járd el ez világnak mind szélit, mind hosszát,
Majd mindén ösvényin látod méltóságát.
Kövekis mutattyák annak le irását,
Mint irja Atila maga titulussát:

554 Hadban ki [A szótagszám miatt jav.] 561 Az az [A szótagszám miatt jav.]

145. En vagyok Atila, Bendegucznak fia,
Amaz nagy Nemrodnak igaz unokája,
Ki hogy szüleimtől jöttem e' világra,
Neveltetésem vólt Engaddi várossa.

580

146. Isten kégyelmébül magyarok királlya,
Medusok, gotthusok, dacusoknak vra,
Ez széles világnak félelem hozója,
Az nagy Ur Istennek rettentő ostora.

ARPADVS AZ MAGYAROKNAK HETEDIK KAPITANNYA

585 147. Arpád előtt majd háromszáz esztendővel
Az magyarok dütsösségét úgy hívék el,
Hogy végig porban hevér már tellyesseggel,
Es az Atilaban az temettetnek él.

590 148. Hogy ha az negyedik szazad esztendőben
Nagy sokaknak nagy reméntelenségében
Arpád, Atilának mint egy ő képében
Sok jeleket nem adott volna életben,

595 149. Es hogy ha az szomorú éczaka után,
Sötétségből nagy világosság tamodván,
Boldogabb népek nem jöttek volna osztánn,
Mellyet az Arpádban félneni lác nyilván.

600 150. Meg' lathatod ezt első született *Arpadban*,
A' mint értheted az *Almosnak* fiában,
Ki masod szülét lönn a' világosságban,
Nem csak fel jött, hanem meg' jött Európában.

151. Az első napnak eo véres színü napja
Tisztán jeovő napnak ő kézdetit jedzé,
Hogy még jobb nap ne jöne fél, nem lehéte,
Josággal pótlodek meg' nagy késedelme.

605 152. Ugy vann az, mért az első fakis illyének,
Méntől régiebbek, tartossab eréjek.
Mindén dolgokban taláztatnak e' jelek,
Hogy könnyen el mulnak, az mik hamar lésznek.

592 életében [A szótagszám miatt jav.] 597 az Arpadban [A szótagszám miatt jav.] 606 régiebb [A szótagszám miatt jav.]

- 610 153. Mikoron Almossal ~~anyja~~ viselős vólt,
Az eo *anyja* rolla imigy álmadot vólt,
Hogy egy sas keselyöt méhében hordozott,
Mely vizzé változvänn világra ki futott.
154. Mit álmadott *anyja*, bé tölt a' fiabann.
Mert midön elől járo volna országban,
615 Arpad mint repülő sas Pannoniaban,
Földön -s- tengereken lön nagy uraságban.
155. Mit dütsösségesen almodott az *anyja*,
Hogy ebböl ne lenne néki gonosz dolga,
Azt ditsiretesen végbenn vitte fia,
620 Mit attya reméllet, el érte magzattya.
156. Jol vagyon, mért fiok atyoknak nyomdokat
Igy kövéthetik el egyenes példáját,
Midön ök végzik el azok kezdet dolgát,
Mutatván magokban attyok méltóságát.
- 625 157. Ezek midön ötet ki jövételiben
El badgyasztanájak Dacia széliben,
Hogy ö fiu levénn, jár attya tisztiben,
Hadnagnál katona vann nagyobb bötsüben.
158. Mégis elmejekben el nem csüggettenek,
630 Hanem mindeneket hiven követtének,
Az atya fiával ugy megh egygyeztenek,
Munkában -s- böcsüben mind egygyé löttének.
159. Midön magát Arpad látná főnek lenni,
Nem akará tisztit csak nével viselni,
635 Mind első -s- utolso akart harczon lenni,
Igaz vitéz modra igy szokot volt vini.
160. Itelven magaban, hogy nagy illetlenség,
Midön hát megül van az erős ellenség,
Vagy előtte áll, mint kö falı erősség,
640 Fejedelmet illet meg álló elsőség.
161. Azert Daciaban (Erdellyben) hét várat rakata,
Kit vitezi altal mind földből alkata,
Fáratt vitezinek hol nyugovást adna,
Ellenség fegjvere nekik ne árthatatna.

610 613 617 atya [Értelem szerint jav.] 614 országában [A szótagszám miatt jav.]

- 645 162. Alcidessel edgyütt tovább nem sietet,
De azon állással eo megh elégedet,
Hol éléb elei, tabor helyet vetet,
Hanem ha sujtolo sastol ieszttetet.
- 650 163. Igy lött volna osztan eo azzal kételen,
Hogj régi ösinek helyében siessen,
Es jó szerencsesen mind addigh mehessen,
Hol az nagj sas ellen bátrabban lehessen.
- 655 164. Azért neheztelven a' nagy késedelmet,
Mig Pannonianak hatariban mehet,
Mellyet más nemzetségh már régen meg kedvelt,
Ajandékkal próbál, meg lattyá, mit tehet.
- 660 165. Tudván, az ajandék hogj igen hatható,
Melly egj más kedvehez embereket vono,
Ki Pannoniaban vala elől járo,
Annak keszittetek egj fekes nyerges ló.
166. Ezt küldé az Arpad Suatapolugnak,
Ki parancsol vala akkor ez országnak.
Ellenne nem mondván, hogy lakói annak
Ne lennének, mivel eorül ajandéknak.
- 167 Ajandék helyében azis ajandékot
Küldé Duna vizzel töltvén meg egy szarvot,
Földből is fel vágvan egy pasintos hantot,
Hogy az ígért földre tartananak számot.
- 670 168. Az Arpad kapitány meg örülvén ezen,
Hogj illy ajandékkal követtye lön jelen,
Azon vizből mindgjárt áldozatot teszen
A' szent isteneknek, szolván illyen képpen:
- 675 169. „Mennyei és földi királlyoknak vra,
Ki vagy mindeneknek nagj parancsuloja,
A Pannonianak igen kegyes attya,
Ez vizet és földet ad nékünk lakásra.
- 680 170. Es emlekezzel meg a' mü eleinkről,
Ez helyt régen lakot szegény nemzetünkről,
Hogy ez földert sok vér omlot ki testekből,
Nem feledkezünk el müis felségedről.”

171. Bizony, méltó mais a' Magyar országért,
Könyhullatásokkal annak hatariert
Viz helyet áldozni, mint Arpadis azert
Népeire áldast eo Istenétől kért.
- 685 172. Így végezven azért az Arpad beszédet,
A' szent istenekhez fel nyujtot szavait,
Mint szolittyá már meg (fordulván) eoveit,
Kegyes vton járo, hald meg annak rendit.
- 690 173. „Jó vitézek, töllem ki ki most meg hallya,
Mire lött ma nekünk ez napnak viratta,
-S- a' szent isteneknek mi az akarattyá
Es felöllünk végzet kegyes decretuma.
- 695 174. Vagy gyözöi leszünk egész Európának
Es vrokna tartnak a' Pannoniának,
Vagy szörnyü nevetség a' Sarmatianak,
-S- rajtunk gyözöködven, nagj fennyen vigadnak.
- 700 175. Ezt cselekszik penigh a' mü eleinkért,
Az nagy Atillanak rajtok tött boszszúért,
Fegivere elinek nagy gyözedelméért,
Ki az ellenségen tött sok halált és vért.”
176. Nem annyira bövös, mint nyajas szók után,
Mit vettek szivekben vitézi halgatván,
Meg mutatá hamar gyözedelmek nyilván,
Egész Sarmaciat mind meg holdoltatván.
- 705 177. Illy gjözedelemnek nagy szerencsés vra,
Hogy egjedül legyen csak vr, nem akarja.
Hét sergeknek külön tiszteket valasztá,
Királlynak hivatni magát mégh sem hagyá.
- 710 178. Midön ez egy a' töb feo kapitanyoknak
Okos előljaroja lön mind azoknak,
Töb részt osztot földben, nem hagyja maganak,
Elégvén annyival, mennyi jutot másnak.
- 715 179. Nóé nevü hegjet választá maganak,
Melly mellette vagion Székes Fejérvárnak,
Nem mint holdoltato, de örzöje annak,
-S- lakó helyül következő kirallyoknak.

702 [Előbb:] vitézi szivekben

180. Ismerd meg hát haza, ezt a' te atyádot,
Igeret földére hozó Josuedot,
Ennyi királyoktól származot magodot,
-S- jó emlékezettel becsüllyed Arpadot.

720

SZABOLCS VIII. MAGYAR KAPITANY

181. Nem kevés Szabolcznak azzal eo munkaja
-S- fő emlékezetben forgó jeles dolga,
Hogy eoveinél van dicsireti halva,
Es arrol keveset szól az historia.
- 725 182. Vagy dicsiretiről az eo eleinek
Az utanna valók restül emlékeznek,
Es azokrol igen keveset hirdetnek,
Vagy többire mindent el is felejtettek.
- 730 183. Mert az ugyan való, hogy az mostaniak
Regieknek dolgát vékonyon forgattják,
Ha kécncsek vagy irot munkajok nem hadgjak,
Hova temettettek, még csak azt sem tudgjak.
- 735 184. De mind azonáltal koporsojabanis
Szabolcs ismertetik kis munkajabolis.
Ki feszül ő hire még a' porabolis,
Erdemel eletet még holta utanis.
- 740 185. Az eovei közöt a' ki mikoron élt,
-S- közönseges sorsbol josága fel emelt,
Tisztessegh kevanást nem annyira kedvelt,
Hogy inkab eo másnak tisztességet nem tett.
186. Dicsirettel fénlő fejedelmek azok,
Kik a' tisztességet dolgok után vonok,
Nyomorultak penigh mind az ollyatenok,
Kik érdemes előtt magok mutogatok.
- 745 187. Seot nyomorult nevet azokis viselnek,
A' kik békeséget harcz elöt hirdetnek,
Fejekre borostyant sisak elöt tésznek,
Gyözedelem elöt fonalkul kerkednek.

- 750 188. Éo pénigh ugy szokta volt magát viselni,
Hogy a' tisztességet méltób meg előzni,
Nagy böcstelenséggel mint utanna futni,
Ezt szokta gjakorta gjalazat követni.
- 755 189. Ez az, ki választot hét ferfiak közül
Masod lévén, járt mindenkor szerencsesül,
Szerencsét zalagul birta szüntelenül,
Elö menetellel boldogult jelesül.
- 760 190. Megh vallya Tiszának ezt egész mellyeke,
Mellyet a' természet kö fal gyanánt téve,
Az magyar országtól mi legjen becsüje,
Es mint érdemellyen gjözködö fegjvere.
191. Mint bekeségh szerző volt ugj hadakozo,
Mit egjszer gjözve nyert, azt igen meg tartó.
Es gjözhetetlenül hatalmason biró,
Alhatatos képpen senkinek nem hagjó.
- 765 192. Nalla olyan neme volt az boldogságnak,
Hogy nem mondhatták eot már boldogtalannak
Sem penigh kárain bankodó méltónak,
Hanem hogj horgára jutot az halálnak.
- 770 193. El mindazonáltal sokaknak szájokban,
Mert neve van mais halhatatlanságban,
Szabolcs vármegjével, melly ritka példaban.
Vagj igen kevés van hasonló sokakban.
194. Vagy a' méltóságos Csaki prosapiat
Hogj ha megh tekinted e' szép familiat,
Ennyi idök alat ki tiszteletet várt,
Szabolcsra mondhatod, mert az e' felöl járt

GYULA IX. MAGYAR KAPITÁNY

- 780 195. Uton jaró, Gyulanak eleit ne kérdgyed,
Mert eleinel eo nagyob, azt el hidgyed.
Vérségh rendin eoket ha erni nem lelted,
Maskint meg haladta, -s- hat fellyeb becsüllyed.

762 Mint [Értelem szerint jav.] 780 haladta (d)

196. Eosi utan magat eo nem magasztalta,
Onnat tisztességet venni nem jóvalta,
Töllök jó hirt venni homállynak tartotta,
Attól erőssödni gyengeséghek mondta.
- 785 197. Mivel hogj mindenkor kedvesb az olly jósággh,
A kit maga szeréz, rea nem másrol hagh,
Ambar ne legjenis abban olly czifrasagh,
Mint kit mas kereset, mert van abban hivságh.
- 790 198. Innen van, hogy az mit szülei jovokbol
Magajeva tehetet volna, *azokbol*:
Jó hír névből, szerencseből, gazdagságból,
Azokat meg kapta maganak magabol.
- 795 199. Inkab akarta, hogj légjen ellensége,
Nem iesztette meg senki duhössége;
Tisztes munkának volt igen szeretöje,
Hogj sem mint frigj alat heverjen fegjvere.
- 800 200. Mikor ennek mezön ellensége nem volt,
Akkor serény lován erdön nyargalodztot.
Mint erős Alcides (Hercules), ki fegjverhez tanult,
Nem hatta, restségtől hogj legjen el nyomult.
201. Vadászasban midön futó praedat üzne,
Gyula fejérvárnak helyét akkor lelé,
Mellyet bokrok -s- erdök fogtanak volt már bé,
Noha romai nép régen azt epitté.
- 805 202. Mellyet midön látna illy pusztan heverve,
Nem álhatá, kezét hogj reá ne vesse.
Mint régi Amphion romlot Thebast lelte,
Kitis romlásabol ottan fel epitte.
- 810 203. Mint egj uj Orphaeus erdei lakásat,
Romai név alatt meg erdösült házát,
Kiessegre hozá annak az eo várat,
Igy nemesitte azzal Erdelly országot.
- 815 204. Meltan mondhatni itt: boldog Actaeonok,
Kiknek varosokot fog vadasz halojok,
Nem vadak barlangit, sem vadakot hajtok,
Hanem embereknek sokaságit fogok.

790 mind azokbol [A szótagszám miatt jav.]

205. Boldogh vagy tés Erdély ez fejedelemmel,
Hogj masok határit nem kevantad vérrel,
De ez alat birtad magadot békevel.
820 Adgj egj Gyulat, Isten, még gjözedelemmel!

CUND X. MAGYAR KAPITANY

206. Nem rettentí fegjver meg az ellenséget,
Vitezeknek sem ád csak esz gjözedelmet.
Ha tanács nem lészen, ez sem ád értelmet,
Fegjver nélkül tanács sem tehet felelmet.
- 825 207. Harczra termet, testnek igen jeles diszi,
Mellynek fejét Pallás elméje viseli,
Kezét penigh Mársnak ereje vezérli,
Vitezségnek nemet az illy jól viseli.
- 830 208. Ott vadnak a' földnek termékeny mezei,
A szép aratásnak gjönyörü végei,
Hadi szánto vasat hol Minerva hinti,
Kinek az eo fejét sisak erőssitti.
- 835 209. Minden szövetségek csak hijjaban valok,
Es gjülőletesek, -s- a' mezőnek ártok,
Hanem csak Pallással a' Minerváje jók,
A'hol ezek vannak, szencségesek azok.
- 840 210. Mert Márs férje léven más töb aszszonyoknak,
Eröt -s- bizadalmot ád eo mind azoknak.
Pallas penigh eszt ád erős ferfiaknak,
Igj mégjen jó végre rendi minden harcznak.
211. Esztelen vitézben sohais ne bizzál,
Kinek reménsege csak karjaiban áll,
Mert esz az erővel ha egj mértékben száll,
Sokkal erősb, mit ha külön edgjik probal.
- 845 212. A' melly kéz magaban tanácsos fő nélkül
Ellenségen való gjözedelmén örül,
Annak dicsireti nem joságbol kerül,
Csak vak szerencsenek játékjatol ki sül.

- 850 213. Mert jollehet, a' kik hadakot viselnek,
Félelem nélkül azt el nem követhetnék.
De esz nélkül a' kik magokat vetettek,
Veszedelmek nélkül vegben nem vihették.
- 855 214. Ally meg egj kevéssé hat itt, uton járó,
Jó hadi vezérről és a' mit vagj váro,
Megh mondom en néked, csak légy megh halgato,
Kundban mint tükörben lehecz ezt látható.
- 860 215. Tanatsal -s- erővel vala igen tellyes,
Honn bölcs Cato -s- hadban Annibállal hires,
Resziben jutot föld vala elég széles,
Nyir vizéigh birni néki elégséges.
216. Söt midön magaval azt eo el hitette,
Hogj táplálásara elég van mindene,
Hogj lenne masoknak nagj bővölködese,
Akarta, hogj egjéb semmije ne lenne.
- 865 217. Hanem hogy a' szomszéd országok ártalmat
Le nyomván, terjeszsze magyarok határát,
Kárával szerzené azok batorságot,
Jovai veszészszel masok boldogságot.
- 870 218. Maga saját véret örömet tékozta,
Csak masok vééréért boszuját álhatta.
Az fejedelmeket ezzel tanittotta,
Allattok valókért éllyenek, azt hatta.
- 875 219. Hadakozásbanis tarcsanak illy rendet,
Mesterseggel fogjak a' szép mérészszeget,
Mérészszege se hadgja el a' mesterséget,
Serényseg tanácsal vehet gjözedelmet.

LEHEL XI. MAGYAR KAPITANY

- 880 220. A mit Lehelben lacz, kegjes uton járo,
Vitézséget benne, minden az mutato.
Homlok, szem, abrázat, mind azt bizonyitto,
Erő, nem és elme, mind csak arra valo.
221. Mert ugyan mind olyan a' vitéz (abrazat) indulat,
El nem titkolhatni, valamit az mutat.
Hogj természetire ne mutasson utat,
Kit tekintetbölis akar ki meg tudhat.

- 885 222. Igy az nagy herczegi személyeknek mellye
Igen szoros mező sziveknek fészkeré,
Meg egjgjez a' tüzzel azoknak elméje,
Mellyet el nem rejthet egjnekis kebele.
- 890 223. A haboruságban vasas az eo fejek,
Artalmas dolgoknak hogj ne engedgjenek,
Söt inkább ellennek bátrabbak légjenek,
Szerencsés orakban tollat visellyenek.
- 895 224. Tollat mondom azért, hogj tisztességekben
Mentöl fellyeb vitessenek jó hirekben,
Dicsiret szellője nagyob serénységben
Ösztönözze eeket ugjkezetekben.
- 900 225. Es igy igen hosszas tanácskozás által
Késő készültek ne ártana kárral,
Hanem meg előznék azt könnyeb munkával,
Hasznos fel tett czéllyok ne lenne héjjával.
226. Sok gyözedelmével másokot fáraszta,
Kit érzet Cseh országgh és a' Carinthia,
Styriával edgyüt a' Carniolia,
Lotharingiával széles Saxonia.
227. Ezek utan penigh érze Thuringia,
Sovécs és Francz országgh, es a' Burgundia,
Erze Misianak egész tartomannya.
Gyözedelmes karral kiket mind meg hajta.
- 910 228. El annyira, hogj eo Magyar országgh dolgát,
Olyan boldogságra hozá állapottyát,
Hogy nem érzé semmi hatra maradásat.
Miben gjözedelmét nem látták -s- hallották.
- 915 229. De mint hogj földön nincs állandó bóldogságh,
Halál irigysége jó szerencsét el vág,
Kerülvén országot mint gjözö méltósággh,
Ellenség töriben szintén akkoron hágh.
- 920 230. A' gjözö császártol hogj meg kötöztetéék,
Kiis nagj erején igen csudálkoznék,
Kérdi, hogj népevel miért dühüsködnek,
Szomszéd országokon mit hatalmaskodnék,

231. Illyen felelet lön Léhelnek szájából:
„Mi az isteneknek szent akaráttyából
Emberekre bünéért küldettunk ostorul,
Mellytől ha meg szününk, üznek münköt hátul.”

925 232. Noha ez császárnak akkor gjözedelme
Dicsiret nélkül lön és nagj fenekedve,
Illyen sententiat monda a' Léélre,
Válasz halált, mert majd éltednek lesz vége.

233. Imez csak sziligyén -s- nagj aláztatson
Conradus csaszarnak esedezik azon,
Hozzák elő kürtit, hogj egy notát fujjon,
Kit emlékezetül holta után hadgjon.

234. Mellyet midön néki meg engedet volna,
Job kezében véve, mint ha majd meg funá,
Dühös indulattal hirtelen fel huzá,
Nagj erőbol császár homlokához csapá.

235. „Pokol fenekére, ugj mond, eléb te szállj,
Es ottis ennekem mint uradnak szolgálj!”
Igj lelkét ki fuván, a' szédelgő homállj
„Dücsösség, ugj mond, már nekemis az halaj

VERBOLCZ XII. KAPITÁNNYA A' MAGYAROKNAK

236. A' mi reménsége vala e' kettőben,
Egy nap Magyar országh el veszte azt éppen,
Midön a' Léélnek -s- Verbölcznek vesztésen,
Igen mélyly seb esett kinek kinek szivén.

945 237. Egy nap mind kettőnek a halál postaja
Erzékenységeket hirtelen el fogta,
Eoveinek sziveket olly gyászra hozta,
Hogy az egész hazát mind által hatotta.

950 238. Ugyanis mert amaz igen nagy magas fák
Ugy le nem esnek, hogy burjánt le ne roncsák,
Nagy vrakkal edgyütt kösségetis vágják,
Fő nélkül a' tagok magokot nem birják.

955 239. Az erettek valo szörnyü nagy siralom
Eléb tisztességet hogj mellyiknek adgjon,
-S- temetségek modgya légyen egy vivason,
Nem tudgya, erdemek mert egy aránt vagjon.

240. Egy volt boldogságok -s- boldogtalanságok,
Eletek folyása, erkölcsök s halálok,
Ertelmekben egy vólt az eo fel tett czéll yok,
960 Mindenben egejzet szivek -s- akarattyok.
241. Ritka az hadviselő fejedelmekben
Illyen joságh, mellyet találsz e' kettőben,
Mert ha villongás van azok elméjekben,
Szivek hasonlást nemz a' vitézekben.
- 965 242. Batorságok oszlik, erejek el csügged,
Fegyvereknek éli mind tetova széled,
Ellenségnek karja erőssodik, hidgjied,
Fejedelmek bádgdadását ott reméllyed.
243. Hamaréb megh lankad ott a' győzelem,
970 Hol felelmes szivel van a' fejedelem,
Nem gyül, hanem oszlik akkor segedelem,
Hol minden rendeket el fog a' félelem.
244. El viselhetetlen rettenetes tereh
-S- képtelen csudának irtozatos neme,
975 Midőn csak egj testnek van egjnél töb feje,
Hanem ha azon egj lélek éltetője.
245. Verbölcz -s- Léhelben két fejü sast nezhettel.
De két szivet soha eszedben nem vettél,
Olly szép egyességet bennek ismérhettel,
980 Mint mikoron két föö egj lélek által él.
246. De ezis Verbölczben császári méltoságh,
Avagj ifiklesi jel adó okosságh,
Ellenségh hírére hogy szive nem volt lágy,
Hamar meg előzván mindent akkor el hagy.
- 985 247. Ugy mint mikor Nemet és Olosz orszagon
Hamar -s- szerencsésen gjözködöt azokon,
Es majd munka nélkül, mert az nyilván vagjon,
Sietség munkára által utat adgjon.
248. Mert ugyanis addigh nagy győzelemben
990 Vagj allot vagj harczolt Magyar országh szépen,
A' migh gyors lábai futottak sebessen,
Dolgai folytanak akkor szérencsésen.

249. Mert igaz dologh ez, hogy hosszas tanácsal,
 Az meg indulásra késő forralással
 995 Nem hogj meg rettenne ellenség futással,
 De meg erősödik bátrab harczolással.
250. Az szikrátis addigh hamaréb meg oltod,
 Migh azt nagy égessel langolni nem látod.
 1000 Gonosztis veszsökbén hamaréb meg rontod,
 Mint ha nagj erdökké nöttének -s- ugj hajtod.

URSUS XIII. KAPITÁNNYA A' MAGYAROKNAK

251. Ursus kapitánynak fene vad nevéől
 Vagy az eo disztelen durva személlyetől,
 Kérlek, uton járo, ne rettenny ezektől,
 Hanem tanully arról a' következezből.
- 1005 252. Ha a' vitéz ember személlye nézetik,
 Csudalatos képek közé számlaltatik,
 Mert többire harczra rosznak itiltetik,
 A ki ekes személlyel dicsekedhetik.
- 1010 253. Böcsüs a' szép arany a' nagy sötétbenis,
 Naprol napra csak veszten vész a' szépségis,
 Rut boritékban ál mégh a' draga gyöngyis,
 Durva haj fedi bé a' kemény cedrustis.
- 1015 254. Igy a' nagy elméjü jeles embereket
 Es a' bátor szivü vitéz személlyeket,
 Nagj haszonra termet nagy hirü rendeket,
 Disztelen ábrázat viseli testeket.
- 1020 255. Tiszta égtől gyakron a' földis meg szárad,
 Czifra kéztől mező miveletlen marad,
 Sárga földben terem léhássab gabonad,
 Fekete föld hozza termettebben buzád.
256. Igy ekes ábrázat férfiat nem illet,
 Sugár vállakonis panczél diszt nem tehet,
 Gyenge fejen sisak nem sokaigh lehet,
 A félelmes kézis fegjvert nem viselhet.

- 1025 257. Mert nem lött az erős eszköz a' lágjokért,
A puha dolgokhoz erős férfi nem ért,
Vitéz álmábanis fegyvert kiáltot -s- kért,
Erős lött alkotva Istentől erőssért.
- 1030 258. Az hadakozásnak nagy isten aszszonya,
Vitezek szivében lakozo Bellona,
Ursus kapitányban ezt mind ki rajszolta,
Szerencseis ezen örült -s- jovallotta.
- 1035 259. Melly isten aszszonyis utolsó orájan,
Ennek talaltatot lenni a' szallásan,
Mikor mast el hagyot, ezzel volt egj portán,
Nem találod hát eot semmibenis héjján.
- 1040 260. Dicsiret -s- erdemmel Ursus csak egyedül
Utolso nem vala hét ferfiak közül,
Noha az, rend szerint, hogj halálhoz készül,
Többi közül rajta azis ki utólb sül.
261. Melly azért lett, hidgyed, vitézi erőben,
Hogy többivel lenne egyenlő mértékben,
-S- az hét közül lenne olyan tekintetben,
A ki elégseges egjedül helyekben.
- 1045 262. Vagy azért, hogy mivel igen erőssé lött,
Kin ellenségh karja haszontalanna lött,
Noha sullyos probák alá is vettetet,
De sem ez, sem amaz eot nem szeligyittet.
- 1050 263. Iminnét görögök erős hatalmától,
Amonnét romai vitezek karjátol
Nyomottatván, méghis fel tette magátol,
Mit tehet magyarsagh vitézi karjátol.

GEYZA A' KERESZTYEN MAGYAROKNAK KAPITANNYA

- 1055 264. Hogy boldogh reggelre virradgy Magyar országh,
Es szerencsés legyen az uj vilagossággh,
Kit el temetet volt a' poganyi vakságh,
Ennyi sötét éjjel -s- homállyal tölt országh,

265. Vesd el végre rollad e' poganyi igád,
Mert a' sötétségből világosságh jött rád,
Boldogjabbul költ fel hajnal csillagod, ládd,
1060 Melly szerencésb napra elől járo postád.
266. Ennyi száz esztendőt tartó fegyver után,
Sok rettentő hadi fejedelmek foltán,
Minden néphez Gejsa jó kedvet mutatván,
Eo lön békeségnek fejedelme osztán.
- 1065 267. Ez minden népeknél kellemetes vala,
Scithiai fegyver kiket el fáraszta,
Az övéinekis mind kedvek lön rajta,
Igaz vilagosságh kiről nekik juta.
268. Magjar keresztények első fő hadnagja,
1070 Fegyver nélkül előb, ki gjözni tanitta,
Oly sok népet könnyen maga alá hajta,
Hogj az eo dolga lön mindeneknél csuda.
269. Kiket mások tüzzel vassal fenyegettek,
1075 Nyajas beszédének azok engedének.
Kiket kezek lábok fogva meg kötöttek,
Azoknak általla szivek meg köttettek.
270. Annyira, hogy még ellenségi közöttis
Barattsagos szívét talált még nállokis;
1080 Ellenne nem talált senki egy panasztis,
Nem mondhatta kárát tölle Austriais.
271. Hanemha tudatlan nem ismérte volna,
Jo tetemenyenek menyí rajtok száma,
Hogy az elobbeni tyrannusok dolga,
Atyai jó kedvét gonoszszal halatta.
- 1085 272. De hogj versenyeknek lenni ne láttatnék,
Idegenek földé hogj tölle biratnék,
Maga keje szerént engedelmeskedék,
Szeretettel inkább, mint fegyverrel vivék.
- 1090 273. Mellyet olyan véggel követe eo véllek,
Hogy fejedelmeknek kemény vás elméjek,
Arannyi lagjságra változnék eo kedvek,
-S- hozzája minnyajan gjalulodnek szijek.

274. Nem fegyverrel, hanem sokak arannyával
 El faradni akart, hogy azon vadsággal,
 1095 Mint elei, kemény fegyver fogásával
 Ne élne, mint első arany vezér azzal.
275. Ne felletetek immár, népek, nemzetségek,
 Mert ostorat Isten meg vonta tölletek,
 1100 Meg ujjult e' világh -s- van olaj veszzötök,
 Azzal g'jogjittotta Isten meg sebetek.
276. Ennyi Sauloknak regnálások után
 Isten e' Davidtól új Salamont adván,
 Hogy ez jó atyától jó fiú származván,
 Egymás dicsireti hirdettették méltán.
- 1105 277. Lehetetlenségis, hogy rossz szüles legyen,
 Kegyes gratiaknak mely kedvekből léssen,
 Es így ez tenésző anyától ki mégjen,
 Ez illy mag atyáknak szép ajándék léssen.
278. Nem rossz fa, a' ki hoz illy nemes gyümölcsöt,
 1110 Hogy majd élmedbenis tehetet kécséget,
 A' gyümölcsnek fárol tegyen dicsiretet,
 Vagy gyümölcsről dicsird a' fát, ki azt termet.
279. Tudom azt, hogy ez fa a' gyümölcse előtt,
 De nem gyümölcs nélkül Marianak tezet,
 1115 A' ki Adalbertot tanítójavá tött,
 -S- Isteni bölcsesség Gejsától ott féltet.
280. Noha ez elsőben kevés tanítvannal,
 Kik lehettek volna véle egy vívással.
 1120 Vihetet szencsegre, de sok katonákkal
 Kisírték mezőre vitézkedni kardal.
281. Annyira, hogy ugyan csudálkoztál volna,
 Egy fő csak egyedül hogy tehetne volna,
 Annyi veszet tagot ki megh orvosolna,
 Isten orvos keze, ha nem kezdte volna.
- 1125 282. Ott lehet reménség a' meg g'jogulásra,
 Valahol elsőben fő kezd g'jogulnia,
 Így mozdulhat a' test minden jó dologra,
 Külömben veszését reméld nem sokára.

1105 szüles (után) legyen 1109 gyümölcsöt [A rím miatt jav.] 1115 Adalberto

- 1130 283. De megis e' földi halhatatlan hirrel,
 Hogg meg ne halhatna ezt nem tehette fel,
 Seot az halál által földben mennie kel,
 Noha ennyi jóóknak magva vólt bőséggel.
284. De mind azon által aligh eshetek el,
 Hogg onnan fel kele igen sietséggel,
 1135 Alig halhata meg, hogg nagj dicsösséggel,
 Fel tamad fiában örvendetes véggel.
285. Melly fiának az eo szentséges létele
 Egész Magyar országot ujonná szülte,
 Egy első atyában sok fiait lelte,
 1140 Es azt az Istennek kedvességé tette.
286. Megh halván peniglen, hogg szomoruságban
 Magzatit ne hadna szörnyü nagy bánatban,
 Ezt hagyá néki végső testamentumban,
 Melly dolog légyen vállek vigasztalásban.
- 1145 287. Hogg Isten *magyari* erős nemzetséget,
 Miként kereszteni társaság gyűlését,
 A Pannoniában helyhezette népét,
 Minden hatarira kiket ki terjesztet,
288. Hogg ott epülnének az igaz vallásban,
 1150 Es azt meg tartanak tellyes buzgoságban,
 Hütöttség ellen megh általkodásban
 Ugy oltalmaznak megh, mint erős köfalban.
289. Ezt, holtnak beszédét, tehát maradékok,
 Miként atyátokét, hiven olvassatok,
 1155 Meg emlegessétek regi hivataltok,
 Igy leszsz dicsiretes minden tü dolgokot!
290. Tés, keresztyen világh, emlékezzél arrol,
 Hogg haladással légy ez régi dolgokrol,
 Ennyi oltalomért tes mivel tartozol,
 1160 Hogg oltalmad légyen te nékedis attol.

1145 a' magyari [A szótagszám miatt jav.]

SZENT ISTVÁN ELSŐ KERESZTÉNY KIRALLYA
AZ MAGYAROKNAK ES APOSTOLA

291. A ki le akarod rajsolni Szent Istvánt,
Tentád helyet arany, pennád helyet gyémánt,
Mellyre nevét le ird, oszlopot tégj márványt,
Nagy méltóságrol igj tehecz tudományt.
- 1165 292. Isteni hajnal az, ki illy napot hoz rád,
Elet fájanak mond, ki illy gjümölcsöt (hoz) ád,
Illyen drága gjöngjöt mennyei harmat ád,
Ki illy Salomont hoz, Davidnak mondhatnád.
- 1170 293. Edgy hadnagy nemzé ez magyarok királlját,
Szent István királllynak attyát, ércsed Geysát,
Sok fejedelmeknek nézhető csudáját,
Magjar királllyoknak képet -s- ábrázattyát.
- 1175 294. Királllyok, hát ennek igen engedgyetek,
Ha miben küsebbül érte jó hiretek,
Tartoztok engedni boszu nélkül ennek,
Kis sok jó hir nével tötte azt eovének.
- 1180 295. Eo minden magyari királllyok királlja,
Es birodalmaknak méltóságos ura,
Mellyet maradékok olvastak valaha,
Minden érdemeknek része bövön vala.
296. A' többi népenek valának oszlopa,
Eo penigh azoknak feo fundamentuma,
Mások agok, de ez az egész elő fa,
A többi folyyamok, de eo kút fő vala.
- 1185 297. Eo maga az Nap volt, a' többi sugára,
Többi királllyok -s- eo azok coronája,
Mégh aranybol álló -s- természet munkaja,
Első martyr proba kövére ki vágva.
- 1190 298. Melly lön az jövendő királllyok fejére,
Es azoknak probált -s- jovállot diszire,
Melly eo néki eléb hágot a' fejére,
Hogy sem érte volna azt el születése.

299. Azért lön penigh ez *mert a* szent corona,
Eot kivanna -s- nem eo lenne kevanoja,
1195 Az egből adaték két első postája,
Az angyal -s- első Szent Istvan királly vala.
300. Kit gonoltál volna, hogy ez gyermek lészen,
Kit ennyi áldással Isten környül véssen?
1200 A' menyieiekis várták ezt nehezen,
Tudván, hogy létele sokak léte lészen.
301. Kinek az eo fénnel tündöklő hajnallya
Sokaknak napjának fel jövését várta,
Aligh jöhete el születése napja,
Ujjonnan születést Isten neki ada.
- 1205 302. Ugyan eot attyával az Adalbertusnak,
Mesterül -s- attyául e' kegyes férfinak,
Istenes életre eoket tanittonak
Meg nyerék mind ketten Istentől magoknak.
303. A kit Isten akar maga tanittani,
1210 Pogantól tanulni azt meg nem engedi,
A menyieieknek az égh eredeti
Nagy háládással fog Istvanért tartozni.
304. Mert az istenesen való neveltetés
Es a' jó erkölcsben való bé vezetés,
1215 Nem embertől vagjon a' meg szenteltetés,
Hanem ezt szerzi csak menyieji jelenés.
305. Tü fejedelmeknek ékes maradéki,
Tanulmányok hiven ujságot hallani,
Isteni szentséges tejjel neveltetni,
1220 Ugy lehettek méltók meg koronáztatni.
306. Mert a' ki joságos cselekedetekkel
Valami jót nem nyér, alig nyér fegyverrel,
Hogj ha penigh aztis nyeri meg erővel,
Nem sokaig tarthat nálla az örömmel.
- 1225 307. Mert a' királlyságnak állandó ereje
Joságh követésbe vagjon helyheztetve,
Leg első gradics ez a' királlyi székre,
Ha ki által utón lépik tisztességre.

- 1230 308. Kegyes uton járo, ne csudálljad tehát
Szent István királynak ennyire jutásat.
Miskat, lengjelek uj kereszteny királyyat,
Hogj előzte, várvan ezis e' coronát.
- 1235 309. Mint hogy ez üdövel eléb vólt Istvánnál,
Eléb tette volna törvényis nálánál,
De követséghez ez volt felölle angjalnál,
Szent Astraea aszszony hagjja ezt Istvánnál.
- 1240 310. Boldogok hát azok, a' kik tisztességre
Igj emeltetnek fel, hogj a' dicsösségre;
Isten aszszony eoket királyi felségre,
Királyok királlya ki ezt viszi végre.
311. Illy mozdító ellen nemis találkozáék,
Szent István királlyal a' ki ellenkezzék,
Hanem ha igasságh ellen hadakoznék,
Vagj erővel Isten ellen tusakodnek.
- 1245 312. Melly igasságh mivel nem tecczet Cupának,
A símegjesekek jeles hadnagjgjának,
Hogj azt követné mint barát barattyának,
Üldözésel fogta rendit eo dolgának.
- 1250 313. Igj van a' gjakortáb, hogy Istennel tött frigj
Embernek nem tecczik, de egjmáshoz irigj.
Mind az által Isten Istvan mellet sziligj,
Istvanis Istenért élni, halni kész igj.
- 1255 314. Batrab ez mindenkor a' szep imadsagban,
Hogj sem mint harczolni kard ki, kard ki karban,
Méghe istenekértis vólt eo koczkodasban,
Kiknél kérelemmel juthatni az jokban.
- 1260 315. Honnét leon, hogj az, ki országot sok részre
Szellyel el oszlatni igen ügjekezte,
Annak eo fő nélkül tamadot törsöke
Négj vég varos kapun leon négjgjé függesztve.
316. Igj a' gonoszoknak ros gjülekezetek
A meg büntetésre meghe emlékeztetnek,
Midön nyakra feore mértékben vettetnek,
Magok veszésekkel mások emeltetnek.

- 1265 317. El veszvén azért eo ellensége feje,
Földön hever reméntelenül teteme,
Hütiért Istvánnak meg áll gjozedelme,
Mert hiszi, Istennek hogj ez rendelése.
- 1270 318. De hogj Isten kívül eo ne dicsekedgják,
Hanem reménsége csak ebben vettetnék,
Arrolis peniglen szentül elmélkednek,
Szent Márton püspöknek miket fogatkoznék.
- 1275 319. A Pannoniának egj magas hegjére
Emel egj oszlopot szép emlékezetre,
Melly lön kegjességnek gjözedelmes jele,
Jovai -s- fiai dézmaja vegire.
- 1280 320. Dütsösséggel tellyes gjözedelmek azok,
Hol Istennel edgjet értnek az hadnagjok,
Azoknak van igen gjözedelmes magvok,
Kiből ditsirtetik az eo boldogságok.
321. De mint hogj sokaigh olly boldogság nintsen,
Mellyet háboruság ottan ne kövessen,
A bekeség sem áll sokáigh olly éppen,
Mellyet had és fegjver hamar ne kövessen,
- 1285 322. Itt Gyulától mint hadakozás magvatol,
Vagj mint tiszta buzák közt valo konkollytol,
Annyi haboruknak szerző feo okátol
Kezdödék haboru az Erdélly országból.
- 1290 323. De mivel nem rettegh ez harcztolis István,
Tudván, gjözedelme hogj lészen ott nyilván,
Es Istenért lészen viadal a' csatán,
Batran elő megjen a' mezöre szálvan.
- 1295 324. Itt szerencsétöl Gyula meg fosztatik,
Mert el fogattatván nagj vasban veretik,
Mig keresztény nem lesz, el sem bocsattatik.
Igj a' szabadságra ketzer eresztetik.
- 1300 325. Dolgait követni István igy szokta volt,
Hogy meg gjözötteken gjözedelmet osztot,
Isten baratinak mikor barattya volt,
Es ellenségéhez haragot mutatot.

1296 [A sor mellé írva:] (a' Poganysgból -s- a fogságból)

326. Nagy haragját tovább rajtok nem tartotta,
Komor tekintettel ném szomorította,
Isten ellensegit migh megh zabolázta,
-S- azoknak sziveket Istenhez hajtotta.
- 1305 327. Hogy ez békeséget jobban követhesse,
Királyi voltát gjakron el felejtette,
Királyi joságnak lenni nem itilte
Masokkal jól tenni, ha rosszszul lehetne.
- 1310 328. Vagy apostalságnak gonoszal jót gjözni,
Az egygyügyüségét mindenben követni,
De királyi képpen szokot cselekedni,
Apostali modra mindeneket gjözni.
- 1315 329. Ezt amaz kegyetlen Nérois meg vallá,
Ki az királyi vért mikor szomjuhozna,
Fel függesztet fegyvert hogj fejére vonná,
Szeméből az almot akkor ki ugratá.
- 1320 330. Ez vétek Istvannak mégh életet hozza,
Hogy réá ne illyék Néronak e' szava,
Baratim, el veszet töllünk ez etzaka,
Mert senkivel semmi jót nem tehattünk ma.
331. Egyszer hazájáért eois fegyvert huza,
Nem hogj békeséget inkab nem jovalna,
Es szereteti eoveihez nem volna,
Hanem hogj ellenségh merge el oszolna.
- 1325 332. Itilvén mindenkor azt jeles dolognak,
Hogj eorzöje lenne a' kereset joknak,
Hogy sem kevánoja lenne a' masénak,
Alitván illy dolgot mind ragadomanynak.
- 1330 333. Ez utan Coejanus, *bolgarok* hadnagja,
Hogj országot tüzzel fel égette vala,
-S- ellene külömben nem álhatot volna,
Szerencsesen rajta vérrel boszut álla.
- 1335 334. El annyira, hogj nem csak Magyar országot
Tártá megh, de az egész Bolgár országot.
Gyözedelmes kézzel ott téven nagj harczot,
Fegyverrel egészlén magához hodított.

1329 a' bolgarok [A szótagszám miatt jav.]

335. Itt ennyi praedával hogy meg gazdagodot,
Nem királyi széket, de sok templomokot,
Nem csak gazdagságot, de sok oltárokot
1340 Az eo országaban sok helyen rakatot.
336. Hogy megh mutathatná ez cselekedettel,
Hogy nem csak hazáért harczolna fegjverrel,
Söt inkább hütiért követne mindent el,
Istenért -s- hazáért tette ezeket fel.
- 1345 337. De hogy te magaddal azt el hitessed jól,
Hogy nem más jóvából, de az magáebol
Volt eo adakazo, mellyről ha más nem szol,
A' kövekis vallyák, bár ne kérd masoktol.
338. Annyira, hgy ugyan majd ki folyó képpen,
1350 És többire lehet tékozlás az éppen,
A mit eo követet adakozásképpen,
Mennyi jova láczcot akkori szenteken.
339. Epite élteben hatvan templomokot,
Harom száznál penigh többet clastromokot,
1355 Tiz püspökségeket -s- ersek lakásokot,
Esztergomi -s- Kaloczai joszagokot.
340. Tizenkét helyeket canonicusoknak,
Kiket nevezhetni collegiumoknak,
Hogj meg lenne számok a' jól aratoknak,
1360 Kik gondját viselnék a' meg ért buzáknak.
341. Hogy amaz cselédes gondviselő gazda
Meg ne csalatkoznék a' jó vetet magba,
Hanem nevedednék abbol olly gabona,
A melly konkolly nélkül száz annyitis adna.
- 1365 342. Es igy az gabonák helyheztetésere
Minden városokot olly karban ültete,
Es minden helyeket ugj meg szélyesitte,
Hogj szentyeb czürökot azokból epite.
343. Bizony ha valaha Isten igejevel
1370 Termékeny volt Magjar országh a' szentséggel,
Méltán termékeny volt akkor kegjesseggel,
Mert meg öntöztetet a' mennyei vizzel.

- 1375 344. Nemis lehetet, hogj illy jó gabonának
Ne nevedhessék árra, mint jó magnak
Ugj, mint mellynek az eo földe szántásanak
A királly maga volt eszköz munkájának.
- 1380 345. Annyira, hogj ugjan lehetet kétséged
A királlyban, hogj ha apostalt intézzed,
Avagj apostalban a' királyt beczüllyed;
Egjiket masikban mikeppen tisztelyled.
346. Nem irigylette eo senki titulussát,
Mellyik ország minek nevezte királlyat,
Romai kereszténnek hivattaé magát,
Vagj akár hogj tartya keresztény vallását.
- 1385 347. Elég volt eo néki, midön illy hirt hallot:
Apostali királly birja ez országot,
Ott királlyi nevet nem örömet hallot,
Hol királlyi erot magaval mutatot.
- 1390 348. Nem irtozot attól, mikor koldust látot,
Hogy Christus képeben szegeny jelen volt ott.
Megh akarta nezni, ha kinek mit adot,
Hogy királlyi kincsből kiknek gazdálkodot.
- 1395 349. A' nappali üdön a' köz rendnek hasznát,
Ejjelin forgatta csak a' maga dolgát.
A' barsonyhoz tenni nem szégyenlet gubát,
Nem tutta bal keze, jób keze munkáját.
- 1400 350. Azt cselekedte, hogy a' titkos méltóság
Azoktol láczatni legjen nagj szabadság,
A kiktől böcsüert a' szép világossagh
Tiltatot, hogj légjen nallok tudatlanság.
351. Megis olly tikokban soha nem tartatot,
Hogj világosságra valaha nem jutot,
Meg az eczakais nagj világot adot,
Midön minden jókot szegényekre osztot.
- 1405 352. Panasztis tett egjkor az Isten aszszonyhoz
A' szent gratiaknak kegyelmes annyához,
Mellyet ha vitt volna a' felsőb udvarhoz,
Kegjelmet, nem ostort vitt volna azokhoz.

- 1410 353. Bársonyos uraim, hát fel serkennyetek,
Kik Isten szegényit gubában gyűlőltök,
Csak morsolekotis bőségből nem vizstek,
Noha igen sokkal tartoztok Istennek.
- 1415 354. Tudván az Istentől lenni ez rendelést,
Ki királyokra biz ország gondviselést,
Sákban és hammuban nem nehesztelt ulést,
Csak Istentől ennek nyerhessen békéllést.
- 1420 355. Test szerintis oda akart emelkedni,
Hol elmeje farat, dolgait viselni,
Vagj meg halgatásért ehez közlyeb lenni,
Vagj királyi székéből egben emeltetni.
356. Mikor közben járást akart el követni,
Isten -s- eovei közt hasznos dolgot jární,
Sem igen fenn egig nem akart hejazni,
Sem földigh nyomatni, de közepben jární.
- 1425 357. Sogorában, az masodik Szent Henrichben
Es fiaban dicsekedvén Szent Imréhben,
Ki igen méltó a' Corona vételben,
Nem attyától, egből vött Coronat eppen.
- 1430 358. Ezt attyafiától nemis sajnallotta,
Hogj eot méltosággal fia meg haladta,
Mint Abraham Isactól hogj el maradna,
Hanem öveivel azon lön banattya,
- 1435 359. Hogy eo attya léven fia nélkül volna,
Királyly léven országot magzat nélkül hadna,
Eotöt joságban követő meg haladna,
Kire holta utan országlás maradna.
- 1440 360. Azért eo ez okon e' dücsö Coronát,
A' szent isteneknek illyen ajandékát,
Hogj méltatlan személly, annak méltoságát
Mariára hagjá tellyességgel gondgját.
361. Hogy általla adna az Istennek vissza,
Ki által elsöben azt meg nyerte vala,
Vagy más olly Szent István nem lenne már soha,
Eo hozzá hasonló utánna ki volna.

- 1445 362. Avagy hogy jó téte számos érdemének
Jutalmát eleve küldené Istennek,
Vagj nagjobb tisztesség tenni valakinek,
Coronát osztani mas ok valakiknek.
- 1450 363. Avagy hogy ez neki adot coronaért
Mas coronat nyerne, mellyet régen várt -s- kért,
Mellyre e' földről fel hivattatot -s- más nyert.
El követhette ezt mind azért -s- mind ezért.
- 1455 364. Avagy igazabban hogy azon a' napon,
Mellyen fel vétetet ez nagy és szent aszszony,
Mind nagj, fiu, szolgál, el vitetet azon,
Vagj magjar coronát csak Maria tarcson.
- 1460 365. E' coronád alatt, ne fély azert, haza,
Egek királynaja mig azt oltalmazza,
És te királyodot mig ez coronázza,
Töb már eretneknek ennek eo hatalma.
366. Nemis volt ot soha jó király választás,
Hol Maria nélkül volt azon villongás.
Maria kedvében légjen hát maradás,
Hogj magjar corona légjen rajta áldás.
- 1465 367. Igy akart -s- poroncsolt, -s- testáltis Szent István.
Mondgyatok, ha lehet, ellenne hát méltán,
Kik vattok sok színü eretnekséggh számán
Ez sok üdöt tartó testamentum utan.
- 1470 368. Maga keresményit szabaddá tehette,
Az eoveit hogj eo mi karban rendellye,
Ha ki panaszol, hogy ez nem eot illette,
Ötöt ohajtani hatta s- erdemlette.
- 1475 369. Edgyik ez, hogy mellyen jókis könyvezhetnek,
Hellyes siralomra meltán ki kelhetnek,
Hogy illy jó követtel a' mennyei szentek,
Kik eot el küldötték, megh nem elégedtek.
- 1480 370. Avagy illyen kevés eorökséggh nyerésen
Varakozás miat voltak el czüggedvén,
Szent István várásan, türhetetlen kedvén,
Földről fel ragadni akarták idejen.

1471 [Előbb: *parancsol*, erre javításként ráírva] panaszol

371. De az érte való busulásnak terhe
Ezzel vagjon mégis nagyon küsebbedve,
Hogy Magjar országnak királyi veszszeje
Egy királynénak laczczatot már kezében.
- 1485 372. Seot holta utanis Szent István királynak
Nyavallyások, vakok, csonkaknak, sántaknak
Jó tétét mutatták a' Magjar országnak,
Kik magasztaloi voltak dolgainak.
- 1490 373. Kik bennaságokból midön meg gjogultak,
Romlot kézből, lábból epségre ujjultak,
Eo dicsiretire ajakok megh nyiltak,
Járván, kelvén, látván, haládst mondottak.
- 1495 374. Dicsireti töllem már Istvánnak szünnyék,
Mellyet ha szám szerint mind elő rendelnek,
Még sirjais azzal halmazva meg telnék,
Mellyről sok szók után teob teob származhatnék.
- 1500 375. Azt hinnéd felölle, hogy az eo csontyai
Nem sirban, de illat közt vadnak rakasi,
E' király tetemít *jó szagok* halmái
Vették volt bé draga kenetek nemei.
376. Mert koporsojában nem csak negjed napigh,
De negyven esztendőknélis teob üdökigh,
Christus jó illattya eo benne mind addigh
Megh nem szagosult vólt ennyi sok napokigh.
- 1505 377. Mellyel az utanis az eo maradékit,
Kik meg sértették vólt lelkek isméretit,
Megh nyitotta, hogj meg érezzék hasznait,
Az eo illattyának -s- eorvendetes vegit.
- 1510 378. Térj vissza, térj vissza a' kenet illatra,
Udvességnek régi balsamos házára,
Térj megh lankatságból joknak maradékja,
Ez drága illatnak térj megh *jó szágara!*

1515 379. Már budosasidból, uton járo, térj megh,
Régi eleidnek szent tüzét keresd megh,
Melly mégh hammujában talám nem alutt megh,
Látsz még egj szikrácskát, takard ki, -s- keresd megh!

1520 380. Mellyel lámpásidban mégh gjertyákat gjujthacz,
Kik által igasságh ösvenyére juthacz,
Melly régen világolt, mostis arra kaphacz,
Régi igasságot visgálly, -s- meg maradhacz.

PETER II. KIRALLYA MAGYAR ORSZAGNAK

381. Siralmasab dologh nincs világon annál,
Mint ha jambor királyt el vivén az halál,
Ottan eo utanna helyyében gonosz áll,
Az melly az országon kegyetlenül regnál.

1525 382. Illyet következni Magjar országh érze,
Midön Szent Istvánért gjász ruhát visele,
Három esztendökigh erette keserge,
Gyász lön magjaroknak Péter egész élte.

1530 383. Nem láthatá senki olyan jeles dolgát,
Mellyért erdemlette volna a` gloriát,
Méltób volt életét gjászolni, mint holtát,
Elete, nem holta szerzet teob könyhullást.

1535 384. Kegetlenhez inkább illik, mint királyhoz,
Gusallyhoz, hogj sem mint királyi pálczához,
Juhaszhoz hasonlób, mint országh urához,
Szamkivetéshez jóbb, hogy sem coronához.

1540 385. Inkáb illethette eot az eke szarva,
Mint a` sellyemből szött drága barsony ruha,
Istrangra volt méltób, hogy sem coronara,
Illyen volt, a` Péter, ha ki jól gondollya.

386. Orszaganak vala hitetlen tolvaja,
Örömult volt néki mások könyhullása,
Szegények vérinek vala tekozloja,
Szentelen feon vala itt a` szent corona.

1513 [Előbb:] budosasjbol [a si a j fölé írva.]

- 1545 387. Királyi ruhának ékes színe alatt,
Mellyel hogj már kösségh békeségben maratt,
Nagj kegyetlenségre annyira el áratt,
Hogy eotöt mint csudát már minden ugy látot.
- 1550 388. Fényes méltóságban undokságnak rabja,
Tisztessége vesztett, szemérem nincs nálla;
Azt nemis illette, seot nemis próbálta,
Midön értetteis, csak által ment rajta.
- 1555 389. Kiknek nem árthatot az maga vétkével,
Mastis réá bétlet, hogy megh ejcse törrel.
Illy hitetlen király, ki tellyes miriggyel
Mastis megh veszteget a' gonosz erköltsel!
- 1560 390. Végezetre midön maga nagjzó volna,
-S- el viselhetetlen leon minden eo dolga,
A királyi székből számkivetést valla,
Rutul veszté azt el, mihez roszszul juta.
391. Mert ugjanis senki nem birta azt szépen,
A ki országlást vett erőszakos képpen.
Nem sokáigh tartot biradalma *s éppen*,
Hanem ha Istennek munkája volt ebben.
- 1565 392. Noha mindazáltal hamissághis regnál,
Mint ez, eo magának hogj pátronust talál,
Vérhez vér, hamisságh igassághozis jár,
A' király császárhoz, Péter Henrichez szál.
- 1570 393. Császár eot fel vészi régi állapotra,
Nem ugy kedve szerint, mint rajta szánkodva,
Országat megh adgja, vivén Fejérvárra;
Meltatlan kezében leon ismét pálczája.
- 1575 394. Kit minek előtte mégh el nem ért volna,
Visgálván dolgait job elmére juta,
Mint az előtt; eois már nem olyan vala,
De minden gonoszra ismét réá hajla.
- 1580 395. Nincs ott reménsége maga jobbittásban,
Mert vissza jövéset majd hajcsa csak ollyban,
Mint ha eset volna ujjab nyavallyában,
Es vettetet volna büntetés nyakaban.

1563 séppen [Értelem szerint jav.] 1574 elméje [Értelem szerint jav.]

396. Magyar országgh felöl azért igj gondola,
 Hogy azt szorongatás nevével hivassa,
 Melly ugjan iránta ugy lehetet volna,
 Ha mindenkor, mint eo, olyan királly birná.
- 1585 397. Melly miatt, hogy ilyen fene vaddé valék,
 Mind jók -s- gonoszoktól ugj meg gjülölteték,
 A kegyetlenségre ismét ut nyittaták,
 Mint mikor Scytháktól az elöt biraték.
- 1590 398. Megh lakolt szemével ez kegyetlenségröl,
 A mellyet Vazállyal Nitrában követ el,
 Hogj elégedve lett szemei vesztéssel,
 -S- az Vazul füléért a' tölle veszet el.
- 1595 399. Mellyben királlyságat hogj Vázul ne értse,
 Fuleit Vazulnak onnal bé öntette.
 Ezt penigh sziligjen Vázul cselekedte,
 Hogy Péter két füle ne légjen el meczve.
- 1600 400. Az melly füleivel már sok roszt hallot,
 Ezt felölle mind az egész országgh mondott,
 Magais magárol olly sok roszt hallot,
 Mellyek hallásaban immár meg fárادت.
401. Végtére már Péter jutot volt annyira,
 Hogy aligh ment volna teste szépen sirba,
 Ha ennyi kegyességh benne nem lett volna,
 Mellyel Péts várossa meg nem épült volna.

ABA III. KIRÁLLYA A' MAGYAROKNAK

- 1605 402. Hires Magyar országgh nem elég mégh gjászod,
 Könyved ne tartoztasd, sem helyes siralmad,
 Több vagjon mégh hátra, a' min kel busulnod,
 Hogy az egj Szent Istvánt mellölled el hattad.
- 1610 403. Az már le ment napnak nincs olly haladása,
 Hogy fényét a' kicsid csillagokra bizza,
 Mert eo két fényekben olly nem allittya,
 Hogy napot külömbnek ejtöl ne mutassa.

- 1615 404. Nincsen a' kovának soha olly hatalma,
Gyűrüből ki eset gjöngjöt hogj meg hozza,
A sárga földnek sincs soha abban modgja,
Az arany szépséget hogj azis meg hozza.
- 1620 405. Nem tellyes minden kéz a' gyözedelemmel,
Sem minden corona van egész szépséggel,
Hanem ha királyok viselik olly véggel,
Hogj alkalmaztassák magokot épseggel.
406. Jó coronak azok, kiket ugy viselnek,
Hogj fejeket tarcsák ahoz illendőnek,
Meltób igy corona a' Péter fejének,
Hogj Aba véshi el méltoságot ennek.
- 1625 407. Es maga fejéhez méltóbnak alittyta,
Fejéről le vonván, magáéra nyomja,
Ebben dicsiretit ugjan fel állittyta,
Hogj Pétert ki ütvén, magát bé állittyta.
- 1630 408. Igen utalatós leot peniglen ebben,
Hogj tyrannussá lött tyrannus helljében,
De ki felejténé magát el elmében,
Hogj ne tudná magát, ki volt elődeden.
- 1635 409. Minden rossz dologra ez magától hajlott,
El vettetetségre azért méltoztatot,
Köz sorsal királyit egjben zavarittot,
Az electoroknál reménséget bontot.
- 1640 410. Kik midön tartottak a' gonosz királytól,
Jót kellett szólniak hamisságh dolgárol,
Hogj eovéi fellyek sok hamisságotól,
Inkáb akart, hogj sem szeressék joszágból.
411. De csak hamar udön vette azt eszében,
Mi légyen regnálni a' rosz félelemben,
Mivel országglasban valaki kegyetlen,
Nem tud uralkodni az semmi jó rendben.
- 1645 412. Mert az félelemnek rendeletlen volta,
Az országokotis tétova szaggattya,
Mellyeket az előtt a' szeretet langja
A' jó egjgyességgel szépen igazgatta.

- 1650 413. Nintsis más külömbség az igaz birtokban,
Mint vadat és embert tartani olly kárban,
Hogy edgik félelmet kíván tanításban,
Masik szeretettől hajtatik meg jobban.
- 1665 414. Az Henrich császárral azért egyben kapa,
Hogy mind ország eové lenne -s- mind corona.
De midön mindenik kezéhez nem juta,
Coronát Péternek ottan vissza adta.
- 1660 415. De mivel ez kárnál nagjobbat érdemlet,
Mint ki már oknélkül ennyi vér ontást tett,
Maga verenekis ki omlani kellett,
Hogy verevel mossa el, a' mi vért ő tett.
416. De hogy meghüilt teste a' temetés modgyát
Meg nem érdemlette a' temetés modgyát,
Nem olly tisztességgel erte koporsoját,
Mint sem elvetetnek nem tarthatnák tagját.
- 1665 417. Ollyan becstelenül sokáig tartatot,
Mint edgy lappangoul ugyan el dugatot,
Hogy csak holta után nyerjen bocsánatot,
Poenitentiara ugyan onszoltatot.
- 1670 418. Végtére továbbá és már utollyára,
A' Saria városnak az o calastroma
Sok kolcsége lévén es sok tekozlása,
Tisztelek, el temetvén királyi modra.

ANDRAS IV KIRÁLLYA A' MAGYAROKNAK

- 1675 419. Az első királynak el mult fénye után,
István napjainak tisztaságok mulván,
Arany szinnel fénlő országlása után,
Sok zurzavart ére Magyar országh nyilván.
- 1680 420. Mellyekben sokaknak halotti gyaszokot,
Gyujtania kelle szomorú fáklyakot,
Hogy mind azok után lelne egj jó napot,
Mellyben találkoznék kívántyab állapot.

421. Gyakron hárogattya szent tüzeknek hammát,
Hogy annak közöttle lenne egy kűs szikrát,
Az Isten népenek hogj gjujtana faklyát,
Mellynek világanal elé vinné dolgát.
- 1685 422. Szent királlynak szerzet élő maradéki,
Kiket Gyselának nagj dühüsködési
Még az czikájanak idején vesztet ki,
Vagj szám ki vetéssel hazájabol vert ki;
- 1690 423. Ez hamis Jézabel kivánsága hozta,
Hogy mások romlása nyisson utat arra,
Peternek adatnék királlyi corona,
Seo lépnék helyyettek ilyen méltoságra.
- 1695 424. Aszszonyi bátorságh mi lön, meg mutata,
Midön zaboláját uraknak el rontá,
Nagy gjözedelműnek magát ebben tartá,
Akarattyát senki meg nem gátolhatá.
- 1700 425. Elsöben itt Péter az eo méltosagat
Aszszonynak engedé királlyi coronát,
Henricusnak a' második méltosagát,
Mellyben kételenséghe viselte eo sorsát.
426. Ideigh az Abát Péternek urának,
András királlyt penigh az Henrich császárnak,
Vér ontás által is kelle lenni annak,
Hogj a' Péter lenne ura az országnak.
- 1705 427. Igy kevés ideigh való országlással
Teob fő rend fáradá uralkodásával,
Mint alatta valok fárattnak azzal,
Miatta veszének sokan tüzzel, vassal.
- 1710 428. De hogy az békeséghe maradhatna helyben,
András nem hagjáték a' számkivetésben,
Hanem abbol haza hivattaték szépen,
Kezdvén a' dolgokrol tanácskozni menten.
- 1715 429. De ez egy dologban nem jó tanácsot vett,
Hogy kegyetlenséghez kegyetlenséget tett,
Dicsiretes dolgot nemis masképpen vett,
Hanem véték által, mikor igj vétkezet.

- 1720 430. Hogy sok templomokat földre le-rontata,
Feo papokat hüttől -s- országból ki hajta,
Melly cselekedettel az országhoz juta,
A bálványozásra vonatatték vissza.
431. Midön penigh fején volna az corona,
Uy tiszteleteket kezde találnia,
Kit fejek vesztéssel mindeneknek hagja,
Szent István szerzésit hogy mind hadnák hátra.
- 1725 432. A' szentségtől hajla orszaga rontásra,
Csehek -s- Lengyelekkel czimboralodásra,
Austriai néppel mind egj akaratra,
Kikkel dűcsösséget jobban fel allitsa.
- 1730 433. Elsöben Posonnál és az után Györnél
Taborát jártata hamar mind kettönél,
Nagjob itt eo kézczer harmadik Henrichnél,
Király léven császárt suppicaltatni mér.
- 1735 434. Melly hatalmas császárt a' tabori ehsegh
Megh hajtván, két fél közt lett egjenetlensegh.
Ez által nyereték köztök egjenességh,
Igj lön osztán vegigh meg álló békesegh.
- 1740 435. Nemzeted szeretö, hát meg emlékezzél,
Elébbi szentségre hogj meg emlékeztél.
Atyádfia disze földre hullot szellyel,
Mellyet a' Bélában le romlotnak szemlély.
436. Koronát és kardot gutta ütve fel vet,
Ezzel eo vármegjen azzal hozot fegjvert.
Mind az által első kezdetben vétkezet,
Ellenségh kezében hogj eo fegjvert ejtet.
- 1745 437. A kinek jollehet a' melly áldozatot
Számara szerencse meg áldozni hagjot,
Hogj végben ne vinné, halál ki ragadot,
Ez fél vett szándeka ebben el maradot.
- 1750 438. Mind az által fel kent fianak fejeröl
Attyafia üti le nagj irigjségböl.
Csudak közül, tuis maradékok, ebböl,
Leopoldusinkot számlállyatok böltsül.

BELA V. MAGYAR KIRÁLLY

- 1755 439. Reggel ha egh veres, esös nap követi,
Véren fundált országgh véren véget eri,
Ugy hogj csuda leszen, ha ki megh intézi,
Mit vérrel kezdettek, vér nélkül tartatni.
- 1760 440. Ugy szintén fegjverrel valami kezdetet,
Bekeséget jedző olaj fát nem jedzet,
Ha mi hamis uton mástol el vétetet,
Szentül birattatni az nem engedtetet.
441. Mind az által Béla ugy vet és ugj tartot,
Hamissan és sántán melly orszaghoz jutot,
Tisztán -s- vétek nélkül abban uralkodot,
Ritka példát abban kirallyoknak hagjot.
- 1765 442. Kit midön királlysággh jambornak nem talalt,
Ugjan az jámborra, midön talalta, vált;
A' tisztessegh neki frisseb elmét csinált,
Mind el rontá joval a' gonosz akadált.
- 1770 443. A keresztyénségről midön pogánysagra
Az országnak népe fordult volna vissza,
Azokat harmadszor keresztyén vallasra
Egészszen forditvan uj rendet allitta.
- 1775 444. Az szép igasságnak szeretője vala,
De az hamisságnak nagj boszszu álloja,
Mindeneket vetvén igaz nyomo fontba,
Valami hibas volt, allitta job karba.
- 1780 445. Aruknak, marhaknak igaz arrát hadta,
Az életnek modgját törvény alá szabta,
Mindennek igazat tenni parancsolta,
Az el fordult rendet helyre allította.
446. Es hogj valakinek panaszsza ne légjen,
Inkáb akart adni, hogj sem mástol vegjen.
Az safárkodasban hogj kegyesseb légjen,
Kötelezést nem tett senkin és semmiben.

1758 zedző 1765 [Előbb:] tartott. [A *talalt* javítgatásként ráírva.]

- 1785 447. Hogy az miket ingyen kellene osztani,
Ne laczatnék kalmár modgjára arulni,
Avagy kegyes nevet csekélyül tartani,
-S- jo akarattyának csak semmiben mulni,
- 1790 448. Midön békeségben birnája pálczájat,
Hogy lagmatagon ne uzné nyugodalmát,
Mint varosi vitéz ugyis szabá magát,
Vitezi emberséghe diszeszitté dolgat.
- 1795 449. Mert az hadakozást mesterseggel potlá,
Fegyvereket csináltatvan vas fogokka,
Maga lakta földén bányait inditta,
Az aranynak erit olly könnyen találá.
- 1800 450. Mellynek találása sokaknak használa.
Sokakon tündöklék szines bársony ruha.
Magának -s- népenek diszt -s- eletet ada,
Szegénységnek terhe senkit ne bantana.
451. Midön mindeneket jo karban helyhetet,
Kirallyi székiröl ott el feletkezet,
Az melly le romolván a' nyakában eset,
Megh boszulván ezt, hogj széket hamisan vet.
- 1805 452. Maga nyavallyajan tanitot -s- tanulna,
Rosz kezdet dolognak mi legjen utollya.
Eröszakkal el vet uraságh jutalma
Igj jár minden, a' ki azt megh nem gondollya.
- 1810 453. Tanully más el estén, ki akarsz fel kelni,
Más szegénységevel igen bövölködni,
Halála -s- szamkivetésevel regnalni,
Mástol el vet szekben nem soka fogsz ülni.

SALOMON VI. MAGYAR KIRÁLLY

- 1815 454. Szent István királlynak masod unokaja,
Az első Andrásnak e' volt édes fia.
Mindenkinek vére, mit szol historia,
De edgyikhez sincsen hasonlatossága.

- 1820 455. Ki a' kirallysaghoz a' mikoron jutot,
Gyermek korban léven, jární aligh tudott.
Nem annyira maga lában oda fogott,
Mint attya ölében vitetvén fel hagott.
456. Bölcsöben illendöbb, mint királyi szekben,
Polához inkablan, mint jutni beczüben,
Koronáztatasa leon gyermekségeben,
Az nagy méltoságra juta illy üdőben.
- 1825 457. De hogy üdő előtt illy terh le ne nyomja,
Halálat ne hozná elégtelen volta,
Vagy király attyának ha törtennek holta,
-S- gyermeki kirallyságh végít el ne hozna,
- 1830 458. Avagy kirallyságot gyermeki jatekert
Aruban ne eresztesse lehaságet,
Uy mesterségh keresteték e' dologért,
Mert Henrich léanya jegjessé lön azert.
- 1835 459. Leon ez király iffíu sokak nyavallyaja,
Utánna valokot semmiben hajt vala,
Hanem ha ki vélle egy poradczon futna,
-S- test gjönyörködtetést üznie akarná,
- 1840 460. De mivel gjakorta a' királyi vérben
Nincs olly illendöségh méltó személyeben,
Mint ha egj véreknek eo természetekben,
A köz szint tartya megh eo természetiben.
461. Mind coronájától -s- mind penigh attyától
Ottan megh fosztatván a' bíradalomtól,
Erő vagy mesterségh nincs olly Henrichustól,
Hogy az országlasban helyben allicsa jól.
- 1845 462. Miglen a szekiböl ki üzetet Bela,
Nekiis engedni addigh nem akara,
Mig a' gyermekségben lenni eotöt latta,
De hogy ez fel növe, amazis megh hala.
- 1850 463. Csak alig juthata ujjabban szekihez,
Hogy mingyart kellették nyulnia fegjverhez,
Ki gyermek korában jutot volt a' tiszthez,
Ember korában ez közél volt veszteshez.

- 1855 464. Ha Desiderius, ki gargyán volt Györben,
Bekeségh szerzéssel ne vihesse vegben,
Dicsiretes győzedelemnek színében
Le nem csinálhatta volna Geysát szépen.
- 1860 465. Az ellenségh kezét csak aligh ezette,
Megis méltatlannak Geysa eot itilte,
A' szent coronával hogy ujjolagh feje
Megh koronáztatnék, -s- ismét kirally lenne.
466. Mivel hogy annyiszor azon coronával
Ekesülne feje, és nem ismét mással,
Melly enyett lehetne eléb mozdulással,
Kirallyi gradusra nagjob méltosaggal.
- 1865 467. De mivel harmadszor igen serénységgel
Kirally ellen tüz készül kegyetlenséggel,
Péts varossa megh gyujtatik dühösseggel,
Hol kirallyi székis megh égh sebességgel.
- 1870 468. Melly dologh a' következendö népeknek,
Sok nagy gyölölségnek jele jövendöknek,
Salomon haragja lön oka ez tüznek,
Ez lön forraloja ez cselekedetnek.
- 1875 469. Így az edgyszer fel teott gyölölségh gyukere,
Nehezen szakad ki ártalmas ereje,
Kivaltkeppen midön az irigysegh mérge
Josagos cselekedetnek ellensége.
- 1880 470. Tehát az haraggal elegyült kedvezes
Vala békeségh szín alatt fegyver fenés,
Edes méz iz alatt való meregh fővés,
Megis félt, noha nem volt rajta az uzes.
471. Hogy azért magának nyugalmat lelhetne,
Es hogy batorságot magahoz vehetne,
Fegyvert -s- veszedelmet ez okon kerese,
A nyugodalomnak semmit sem kedveze.
- 1885 472. Es a' ki eo magát az ellenséginél
Mindenkor tartotta nagjobnak ezeknél,
Mégis a' magáét Geysa erejénél
Küssebnek itilte es dücsösségenel,

- 1890 473. Kinek másokon leot annyi gyözedelme,
Azoktól ugjan ez ugj meg leon gjözetve,
Hogy halalos vermet a' kiknek keszitte,
Szekiböl ki esvén, abban leon bé este.
- 1895 474. Végre midön jobbá nem leon a' fogságban,
Mint annak elötte a' szép szabadságban,
Kegjességet tapasztalván Szent Lászlóban,
Pártot ütvén, gyözettedik megh ujjabban.
- 1900 475. Szentyéb indulattól ott fel indittatva,
Hellyesb eszre tére, magát meg jobbitva,
Ujjab mesterséget akkor megh mutatá,
Ellenne fent fejjvert azzal megh czafolá.
476. Mert maga népétöl el vévén elméjet,
Hogy hozzá hajolna, keresé Istenét.
Hadi ruha helyet sákkal fedé testét,
Ször gubán váltá le kirallyi köntösét.
- 1905 477. Arany helyet fejét keveré hammuban,
Barlangban ékesb leon, mint kirallyi házban.
Hogy coronát egyszer le veté buvában,
Szebb lön, mint haromszor fel öltözöt abban.
- 1910 478. Ally megh, uton járo, nézd megh ez változást,
Ez kirallyt hirtelen a' pusztában találisz.
Egy remetét lácz itt a' kirallyban, nem mást,
Igj változot által, hogy lellyen ujjulást.
- 1915 479. Valaki csudálad a' sido Salomont,
Bölcsböl ki magara esztelenséget vont,
Csudáld bölcsé leotnek most itt e' Salomont,
Kit ez változasra a' felseges kéz vont.

GEISA VII. MAGYAR KIRÁLLY

- 1920 480. Bela kirally fia, -s- eocse Szent Laszlónak,
A' ki megh vizsgállya állapottyát annak,
Több joval tartozott vér atyafiának,
Hogy sem mit tartozot eot nemző attyának.

481. Mert ennek utánna szenved szám kivetest,
Amazzal peniglen nyert országlás vévést,
Mellyre vett és talált szép kévanatos rést,
Angjal koronázta -s- harcz előtt nyert gjözést.
- 1925 482. El annyira, hogy nincs emberek közt senki,
Ver ontanak a'ki Geysát nevezheti,
Fel tett jutalomért hogj fegjvert vonnyon ki,
Az egh laczczik eotöt erre ösztökölni.
- 1930 483. Az laczczatot venni a fegyver fogasra,
Ellensége ellen a' bátorkodásra,
Onnan gjözedelmes segedelmét várta,
Szent László magais e' dolgot jól látta.
- 1935 484. Azért leot ez néki egek tanácsaból,
Az menyeiknek jó akarattyokbol,
Hogy eot oltalmaznák minden ártalmaktól,
Ne félne dolgában semmi olly gonosztol.
- 1940 485. Mikor ügyekeznek nagy basilicara,
Ott vegben viendő fel teot szándekara,
Egy nagy szarvas ottan eleiben álla,
A' váczi erdőből a' melly ki jött vala.
486. Mellynek eo szarvai olly fényesek voltak,
Miként egö fáklya, ugjan ugj villogtak,
Ez utban eo néki kalauzul voltak,
Hogy el ne tévedne, jó utat mutattak.
- 1945 487. Ott kerese helyyet állandó lakásra,
Élete végenek utolsó czellyara,
Hol maradekitól temető hajléka
Eorökké laczczatnek dicsiretes dolga.
- 1950 488. Annak edgyik szarvát a' Szüz Máriának,
A' Magjar országnak hü pátronájanak,
Mást az apostokok elől járojanak
Szentelé, és hagyja Szent Aszszonynak -s- Pálnak.
- 1955 489. Regen coronanak az eo ekessege,
Az országoknakis meg erősítése,
A kirallyoknakis állandó ereje,
A szent templomokkal vala edgjesülve.

- 1860 490. De minek utanna a' szent épületek,
Eo meltóságokban megh küssebbedének,
Mindenek az után romlásra kelének,
A' melly romlást ilyen dolgok követenek:
491. Hogy a' melly királyi pálczájat a' Geysa
Salamonnak vissza adni akar vala,
Ez ügjekezeti ott félben szakada,
Mert lelkét Istennek halál által adá.
- 1965 492. Hogy a' melly coronát vett volt az egektől,
Ne tulajdonicsa nékiek azt vétkül,
Országlása hogj ne lenne hiba nélkül,
Három esztendökigh királyi székben ül.
- 1970 493. Igy az nagj attyanak országot érdemli,
Mellynek dücsösséges székit megis leli,
Sók szent királyoknak coronáját nyeri,
Kiknek esztendejek számát ott bé tölti.

SZENT LÁSZLÓ VIII. MAGJAR KIRÁLLY

- 1975 494. Kegyes atyafinak szent leon követoje,
Erös király utan leon hadak Istene,
Atlas holta utan Hercules ereje,
Geysa után László király szekben üle.
- 1980 495. Az hol királyoknak következések szent,
Ott az országnakis dolga jól végben ment,
Egy léten szomoru, más léten vig nap lett,
Egy rövid eczaka naphoz más napot tett.
496. Hát hires Salamon függeszd le itt fejed,
Palczadot, szekedet, fegjvered el vessed,
Hanem ha az eggel harczolni van kedved,
Mert a' gjözedelem Lászlóé, el hidgjed.
- 1985 497. Gyözönek nem lenni, lehetetlen annak,
Kinek a' csillagok segítséget adnak,
Ki mellet angyalok hiven viaskodnak,
Ennek eo dolgai mind jó karban vannak.

- 1990 498. Ebben mind az által vehez remenséget,
Hogj László tavoztat nem úgy ellenséget,
Mint gjözelemben való dücsösséget,
Nem ugj fejevvert, mint coronás ékesseget.
- 1995 489. De mar el vetödöt -s- megh fordult a' koczka,
Megh vetet az Isten, ne légy király soha.
Saul helyet vagjon uy Dávid választva,
S magjar Israelnek leot elől jároja.
- 2000 500. A' respublicának penigh olly jóvával,
Hogj kétsegre hozhadd elméd e' dologgal,
Izráél hasznalté többet a' Daviddal,
Vagy a' Magjar országh Szent László kirallyal.
501. A kún nemzetséget annyiszor le vagta,
A mennyiszer ellenségnek tapasztalta.
Olly nagj vér ontással eeket le paskolta,
Hogj csak edgjet köztök hir mondani hagja.
- 2005 502. Thót -s- Horváth országot más nyólcz országokkal
Egjgje -s- egjgjessé tön a' Magjar országgal.
Kun hadat inditto roxolanusokkal
Bekeséget szerze fejevvere azokkal.
- 2010 503. Midön az lengyelek a bekesegh uttyan
Nem hajlanak hozza, magokot megh advan,
Azt cselekve vellek, hogj fejevvert fogvan,
Bekesegre mennek jarvan akarattyann.
- 2015 504. Alemannusokot maga alá veté,
Thót, Görögh -s- Rácokot eo megh szeliditte,
Bessus -s- macedokot fejevverrel le vere,
Minden ellenséget egj szoval meg gjöze.
- 2020 505. Mennyi gjözedelmet fejevverével szerzet,
Megh annyi templomot epitet és szentelt,
Tutta, e' kövekből hogj lesz olly epület,
Mellyel országh erős, békes -s- bátor lehet.
506. Uton járo, kérlek, kevessegh ally meg itt,
Ha ez kegyetlenről szabad, nézz valamit,
Régi állapotban Várad epületit,
Kit egész Europa hirre látot, el hidd.

- 2025 507. Melly edgyessége volt szentekhez Lászlónak
Fel építéssel hetven templomoknak,
Kiknek az eo diszek, mint annyi bátyaknak,
Isten házát eorzö mint annyi bajnoknak,
- 2030 508. Mellyek félelmére leonek az ördögnek,
A' pokolban lakó dühös ellenségnek,
De már siralmas leot vége ez eszköznek,
Mellyen tized izigh mind kesereghetnek.
- 2035 509. Ez romlasnak okát ne kevánd kérdeni,
Mert a' fájdalom tilt uj sebet hirdetni,
De ezt sem könyves szem, sem vigh nem nézheti,
Ha nem ha ki magán a' nyavallyát érzi
- 2040 510. Azert, uton járo, jöj ki a' mezöre,
Térj megh a' Lászlónak dolgait nézesre,
Sok bialt és szarvast laczcz ott elő jöve,
Kik egjben gjültének hü könyörgésére.
511. Hogy eotöt szükségben éhezni ne hadgják,
Vitézi szent fejét testekkel táplállyak;
Olly böséggel penigh, hogj a' kik azt láttyak,
Nagy álmelkodással felette csudállják.
- 2045 512. De hogj e beo konyhát italis eontözze,
Mint uy Apollonak, lovának a' körme,
Ugj anny Pégasus nyoma vizét szerzé,
Bö folyamot mindgjárt ugjan ott ereszte.
- 2050 513. Futó ellenséget mikoron kergeti,
Szép arany békoját a' pogány el veti
Hogy el ne erhetné, arannyát el hinti,
Gyözedelmét azzal akkoron el nyeri.
- 2055 514. Mit csinálsz megh vakult duhüsségh vesztetre?
Gyözködésert hanyod hadi erödöt le,
Hogj ha tieidnek megh fosztva lesz teste,
Félsze, hogj a' Charont nem tehed fizetve?
- 2060 515. Hiszem a' mi eové, a' pokol bé vészi,
Akarattya szerint azt ki nem rekeszti.
Vagy ez arany magrol azt akarod várni,
Hogy gjözedelmeddel kezdgjen virágozni?

516. Jollehet ez magnak van draga beczüje
Mind az által, hogj lett útt mellet el este,
A járok kelöktől tapodást szenvede,
Abbol reménséged nem lehet éresre.
- 2065 517. Te mind azonaltal dicsiretes vitéz,
Az arannas uton gjözedelemre nézz!
Ha arannat nyertél, majd fegjvertis el vész,
Mellyel gjözedelmes borostyánt aracz -s- véssz.
- 2070 518. Attol penigh magad igen megh örizzed,
El vetet aranyra kezedet ne vessed,
Eröd ellenségnék kezében ne ejcsed,
Melly minden arannál drágáb, bár el hidgjed.
- 2075 519. Igy a' fegjver -s- arany közt megh gyözetettvén,
Isten kérésére jó valaszra véven,
Ez vitézt, az utan könyörgessel érven,
Hogy lába ne botlyék arannas kövekben,
- 2080 520. Kész királly szavára aranyis engedni,
-S- dütsösséges labbal inkább tapodtatni,
Hogy sem mint lágy kézzel kényesen fogatni,
Azt jovalni inkább, mint imezt követni.
521. Nagy csudálkozásra méltó ez tékozlás,
Hogy a' mit erővel ki váj a' földből más,
Nagy ügjekezettel -s- nagy munkával ki ás,
Szentül azt el hánnya, mint ha volna hibas.
- 2085 522. De nem csak a magjarsághoz vala méltó,
Ki világot birja vala, a' Szent László,
Egész keresztenységgh irigjlette, való,
Hogy csak egj országban legjen uralkodo.
- 2090 523. Seot hogy az romai nagy biradalommal
Hiven kenáltatnék e' nagj méltósaggal,
Pélida nélkül való alázatossaggal
Meg veti, meg ervén magjar királlysaggal.
- 2095 524. Inkáb akarvan ezt erősséggel birni,
Hogy sem coronával erötelen lenni,
Kereszteny világtól azért beczültetni,
Hogy mindeneknek tud szivesen használni.

- 2100 525. Minden joknak szájok egj szoval megh vallya,
Hogy ez szentsegh uttyát járasnak kirallya,
Christus koporsoját hogj látni kívánnya,
Maga koporsoját akkor meg talállya.
526. Ugy hiszem, nem tölle vétetet ez jó el,
Hanem inkább töllünk, hogj nem tehette fel.
Harom esztendeigh gjászlák könyvezéssel
Az eovéi, véven vigasztalást ezzel:
- 2105 527. Hogy az, hova mostan kellett el menni,
Az eoveiert fog áldozatot tenni,
Az hová szokta volt elméjet emelni,
Test szeréntis akart oda emeltetni.
- 2110 528. Igy a' ki éltében szentséget gjakorlott,
Szem hunyvais oda lelt bizonyos utat,
A' mennyei jókhoz igen könnyen jutot,
A ki miben farad, abbol véssen hasznot.
- 2115 529. Ne csudalkozzál már, kegjes uton járo,
Hogj ez szent eszközzel meg rakodot hintó
Iga vono nélkül, nem ugy mint koporso,
De dücsösségesen gjözedelmet hozo,
- 2120 530. Hanem ragattatik el ugj, mint régenten,
Elias modgjára, szekéren mént éppen,
Melly vitetni szokot az egekben menten,
Az ennek jutalma, a' ki él itt széppen.
531. Ki tagadhatná azt, hogy ez kerekekben
Elet lelke nem lett volna e' szekerben,
Megh a' kik vadnakis lelketlen testekben,
Szárny nélkül mindenkor vitetnek fészékben.
- 2125 532. Megh hogy holton voltis Laszlonak eo teste,
Váradra majd önkint -s- magatol sieté,
Vagy mages köveknek huzta nagj ereje,
Mellyeket oltáruul Mariának szerze.
- 2130 533. Bizonyara nemis lehetet e' szekér
Ollyan vono nélkül, melyhez iga nem fér,
El küldött lelkeknek, melyet erejek ér,
Régen várt -s- ohajtot gjözedelmet igj nyér.

2117 mint (koporso) régenten

- 2135 534. A gjözedelemre Vezéris jelen volt,
Kit, ha tetovázot, egjenesen hajtot,
Vakoknakis szemet ez ujságra nyitot,
Nemáknakis nyelvek tryumphust kiáltot.
- 2140 535. Dicsirjék bár mások egy más gjözedelmét,
De én csak szemlélem azoknak érdemét,
A kik Szent Lászlónak gjözködő szekerét
Sok jó teteménnyel fogva tartják nevét.
536. Mert vonatik vala, hogy olly helyyre fusson,
Melly holta utánis illy illatot adgjon,
Hogy az tellyes szagot testeről adhasson,
Melly gyönyörűséggel onnat vissza hasson.
- 2145 537. Kit ha melly karomló megh büszütnek mondott,
Azzal büntetődöt, mit érdeme hozot:
Orczaja megh fordúlt, -s- háta felől állot,
A migh könyörgéssel eszére nem jutot.
- 2150 538. Szeretője vala a' szép igasságnak,
Holtigh gjülőlöje a' patvarkodásnak,
Mint szinten utollyán uralkodásanak
Igaz példaja volt a' kegyes királynak.
- 2155 539. Ki mit hamissan vett, nem sokaigh birja,
Még csak egy tálat is onnan el nem hozta.
Igazán birt jokat Isten szaporittya,
Veszedelmes helyről életét megh hozta.
- 2160 540. Ez szegeny hazának szerelmes fiai,
Nem illik tú néktek azon csudalkozni,
Hogy László keményb kezd Váradhoz már lenni,
Mellyet sokaigh békevel tudot birni.
541. Gyszollyatok inkább ez méltó esetenn,
Kiknek szivek busul illy szomorú hirenn,
Nézven szentsegh törest, busullyatok ezen,
Hazának falai, ha volt kedvetekben.
- 2165 542. Hogyha kiben maratt még egy kicsin szikra,
Az igaz Istennek félelmére hagjva,
Most ideje, legjen tölletek mutatva,
Hogj rajtatok legjen az Isten oltalma.

- 2170 543. Az haza szenteit kezdjétek becsülni,
Az romlásához tért hazát építeni,
Lászlóis helyben fog még egyszer állani,
Meg nem fogjatkoztok, meg fog segíteni.

KALMÁN IX. MAGJAR KIRÁLY

- 2175 544. A' püspöki rendből Kalman leon királyá,
Varadi püspökségh leon ott coronaja,
A' tartozó bót leon királyi pálczája,
Hogy királyi papságh volna, ezt nem tudá.
- 2180 545. Az melly méltoságot el nem ért érdemmel,
Az országtól nyerte azt megh könyörgessel;
Az illy könyörgések vadnak nagy erővel,
Kiket fejedelem kösséghez követ el.
546. De igen helytelen az olly tiszt választás,
Hol a' félelemtől van a' reá hajlás,
Kivált kiket inditt tisztességh kívánás,
Hizelkedéssel lesz ott az uralkodás.
- 2185 547. Az feo rendet sem kús reménsegh taplallya,
Isten szerint való szokást hogj meg tartya,
Hogj az Urnak nyáját a' Pápsagh tanittyá,
A Szent király penigh népet igazgattyá.
- 2190 548. De Kalmán királyban leon bé tellyesedve
Szent László királynak egj jövendőlese,
Rövid üdön hogj egj király kegyetlené
És egj papi személly lészen fene vaddé.
- 2195 549. Kinek eo kezei minden szent dolgokra
Megh kenve mozdulnak a' szentségh uttyára,
Hajlandok peniglen gonossagh uttyara,
Minden azt felölle megh tapasztalhattya.
- 2200 550. Bizony csuda virtus az olly mind egjiglen,
Természetnek melly illy csudájától leszen,
A ki fenevadi elmét igj visellyen,
Tekinteti penigh kinek illy kegyetlen.

551. Szemeivel kancsal, nyelve pelyp, és sánta;
Nem csak szőrös, hanem irtoztato gypja.
Hogy penigh ki legjen igazabban mondva:
Erdei vad ember rajta minden forma.
- 2205 552. Ugy hogy csuda dologh ennyi hibák között,
Fejedelmi formán miképpen öltözött.
Ennyi disztelenség királlya miként tött,
Augustus császári métosagra hogj jött.
- 2210 553. Igy, az elébbi nagy királyok magzattya,
Geysa maradekja, László unokája,
Semmit, mi királyhoz illenek nem kapa,
Hanem vérekből lön, -s- eové a' corona.
- 2215 554. Valamennyire mént a' szép tisztességben,
Annyit marat hátra a' méltó érdemben.
Nem volt elő mente joságos mivekben,
Minden joktól tavul eset életeben.
- 2220 555. Mert az atyák közül igen ritkán vadnak,
Fiokban anyai tejjel kik tartatnak,
Elei közül is igen ritkán válnak,
Kik az eo fiakban által változtatnak.
556. Ha ki megh tekenti, minden folyó vizek
Az eo folyásokban hová tovább nőnek;
A nagy rendek penigh, ha fiaot nemznek,
Az eo nemzetekkel, láttyuk, küssebbednek.
- 2225 557. László után, ki volt szent dolgok kezdeti,
Vezér, sem kisirő nem akarván lenni,
Atyafira inkább jovalta tamadni,
Hogy sem kegyetlenre éles fegjvert vonni.
- 2230 558. Talám hogy az a' vér édesebbnek teczik,
A melly kedvesinknek testekből ki omlik,
Hogj sem annak, a' ki velünk ellenkezik,
Es poganyi testből melly ki bocsattatik,
- 2235 559. Midön az oroszok királyné aszszonya
Békeségert neki esedezet volna,
Még csak bal lábaval sem illette volna,
Melly negedségének jutalmát meg vallá.

- 2240 560. Mert az kunok által az tromfal ütteték,
Midön az éhsegtől egjkor szorittatnék,
Tüzen pergelt saru tölle meg étetek,
Jó izü ételnek ez is neki teczék.
561. Meltó vala néki ez aszszonyt becsülni,
Hogy igy kezde rajta gjözedelmet venni.
Kit annak előtte nem tudot tisztelni,
Midön eo gjözö volt, nem szenvedí szólni.
- 2245 562. De hogy egjszer végre az eo meltoságot
Megh mutatná harczon királyi hatalmát,
Thótok -s- Velenczések ellen menté Jádrat,
Vér ontással rontá azoknak taborát.
- 2250 563. Akkoron azokkal harczola mind addigh,
Migh meg gjözé harmad csatát meg allokigh,
Fejek beretválva sok thotok ezt valtigh
Meg vallák, hogj neki uy szabadságh fottigh.
- 2255 564. Hogy ez nagy harcz tölle végben vitetteték,
Ez nagy szabadsagért innep szentelteték,
Melly Kálmán kirallynak tulajdonittaték,
Eorök emlékezet neki igj adaték.
- 2260 565. Nyughatatlanb Kálmán ez gjözedelemmel,
Jadra varast készül meg egetni tüzzel.
De Szent Miklos, Jádran ki volt gardgján nével,
Üstök fogva huzza téresre veréssel.
566. Borostyán veszzövel addigh veré testét,
Migh ki bocsattaná szerinszerte vérét,
Hogy nem dücsöittä mind ezért Istenét,
Poenitaentiahoz nem szabná életét.
- 2265 567. Ekképpen vigjaznak eoveiert szentek,
Hogy mikor halalban vagjonis fekvések,
Akkoris érettek nyitva vagjon szemek,
Isten szerelméert igj viselik téstek.
- 2270 568. De eo az dorgálás utánis más ember,
Mellyet semmiben hajt, hogj meg eset egjszer,
Hogy ellenségh verit ki ontani nem mér,
Vére ki ontásra attyafianak tér.

- 2275 569. Almosnak -s- Bélának, az Almos fianak
Szemeket ki tollya mint két rákoninak,
Királyságra vakon hogj ne juthassanak,
De mind ketten attól csak el maradgjanak.
- 2280 570. De hogj nincs bátorsagh istentelenségben,
Soha nincs elégsegh a' kegyetlenségben,
Halalos agibanis nincs eo job elmében,
Mind az oltarigh ment a' szentség h töresben.
571. Mégh az oltartolis hogj Almost el vonná,
Atyafi öldöklö éltét ott se hadná,
Eo holta utánis szekit ne birhatná,
Né talám vakonis hogj el ne kaphatná,
- 2285 572. Ebben kedvezőbb lött talám atyafinak,
Hogj vétkes szándekat nem hagjá hohérnak,
De Benedek urát rendeli eo annak,
Becstelen kéz vérit ne oncsa ki annak.
- 2290 573. De jollehet vétket mesterséggel fogá,
Hogj más szine alat bünét el takarná,
Eroszakos halált hogj meg jaczodatná
Isten keze sullyát de meg nem lábbála.
- 2295 574. Mert az Benedeket eo maga ebei
El veszték, szaggatak kedves komondori.
Halálos lön ügji, nem menté megh semmi,
Ugj mint Actaeonnak, leon elete végji.
- 2300 575. Kálmán hogj mindenkor rosj dolgokban forgott,
Mellyet atyafiai ellen fen tartot,
Egj betegségében az agja ki forrot,
Agja ki folyással mastis meg tanitott.

II. ISTVAN X. MAGYAR KIRÁLLY

576. Gyakran ki születet nagj dedelgetésben,
Melly neveltetikis arannyas bölcsöben,
Siralmas ügjre jút ülvén gjászos szekben,
Könyvezve ér üdöt csillagi erőben.

- 2305 577. Szép ábrázolt képi a' gonosz királynak,
Melly elsöben képe az hajnal csillagnak,
Töb része peniglen uralkodásának
Nem meltó, hogy nevezd délnek, de nyugotnak.
- 2310 578. Gyermek korban léven herculesi erőss,
Királyi voltában nem lön illy tehetöss,
Hamar megh ismerszet, mire leott mehetös,
De nevelkedésben nem leott ilyen csipös.
- 2315 579. Minden eo gjümölcse mult csak virágaban,
Mikor pelypen beszél ekesen szollásban,
Mikoron poroncsol, habogh szavaiban,
Reménséggh egészen nincs semmi dolgában.
- 2320 580. Hanemha eo magát szerettetésevel,
Arra veszi, hogy becsüllyék félelemmel,
Artatlanból leot eo veszedelmes nével,
A' kit kívántanak, nézik gjülölséggel.
581. Ezeket képiben hogy látod olvasvan,
Hidgjed, hogj azt látod, ki masodik István,
Küs királyi leon, kilencz üdök aligh mulvan,
Coronát más fövel -s- kézzel igazgatvan.
- 2325 582. Eo az országának edgjetlen edgy feje,
Egy főnek egj szemmel lenni jób kellene,
Eo mint egnek melto királyi felsége,
Hogy illy fényessegbén botlása ne lenne,
- 2330 583. Egi jegyek szerint tanácsossit tartya,
Hogy azoknak számát edgjszer se haladgja,
Mindenkör hajnalban magát megh mutattya,
Az gjülekezetet csak estve el hadgja.
- 2335 584. Ez Istvan királynak ebben volt vétsége,
Bölcsek társasagát hogy eo megh vetette,
Azok esze nélkül magát bölcznek hitte,
Fegjvertis aligh birt, -s- mégis azt vont keze.
- 2340 585. Csuda dologh illyen vakjában harczolni,
Annyi gjözedelmet mégis tud számlalni,
Thót országnak midön eröt tudot adni,
Lengyeleket kétzer erőtlenné tenni.

- 2410 603. Mert le ment nap után fel jövöt itele,
Boldogh biradalmat vak kirallyban lele,
Es félelem nélkül reménsége kele,
Kit veszéllye nélkül eszébenis véve.
- 2415 604. De jollehet minden virtus nincs szemekben,
Többet tart természet fenn eo erejeben,
Mint miket el osztot érzékenségekben,
Erös okosságnak kik szolgálnak ebben.
- 2420 605. Ugy van, hogy az eszes kirallyok josága
Szemfülségben vagjon mindenkor foglalva.
De nem csak szemével, ezt mindenkor Béla,
Hanem eszévelis, tanittani tutta.
606. Midön ugi rendelte vakonis seregét,
Hogy Borichet, lengyel -s- oroszok erejét
Okoson megh gjöze annak mindeniket,
Hogy boldogul vivé végben gjözedelmét.
- 2425 607. Nemis hün ugi ebben vakoskodo Mársnak,
Hogy emlékezetül fel irna magának,
De tulajdonittá Isten hatalmának,
Ellenségi ellen ki szeme karjának.
- 2430 608. Midön eddigh mindent boldogul vitt végben,
Utollyára esék veszélly és vétekben,
Es hogy minden harczát vitte volna vegben,
Akkor kezd italhoz rendeletlen képpen.
- 2435 609. Nagj dicsireti van az hadakozásban,
De roszt kirally neve a' nagj bor italban,
A melly maradandó hirt szerzet az hadban,
A mind tétova folyt pohárbol az borban.
- 2440 610. Igy Pocust és Sault, mind kettöt keresztényit
Ellenségh kezében adá mint roszt edényt,
Ebben nagy Sándornál veszedelmesb megint,
Két barátit veszté csak ok nélkül szegényt.
611. Elsöbbé vagy jobbé a' dolga, kétséges,
Hogy nem maga keze volt ebben vétseges,
Hanem ellensége kardgjával illy mérges,
Részegh fővel lön illy áldozattal hires.

- 2445 612. Masok halálával hogy ne csak egyedül
Reszege miat maradna híresül,
Bor miat vízkorságh a' testében kerül,
Melly miatt csak hamar illy veszélyben merül.
- 2450 613. Hogy a' ki az előtt ajakára vizet
Csak kicsin cseppetis ugjan irtozva vett,
Az után majd abban merülni szeretet,
Mellyel életének utolsó veget tett.
- 2455 614. Hogy ha jozanságot ez nagy vízkorságban
Meg nem szokot volna e' nagj viz italban,
Ketsegh nélkül holt volna megh reszeg korban,
De vitzől halála történt jozanságban.

GEYSA XII. MAGYAR KIRÁLLY

- 2460 615. Ez a' vak Bélának első szülött fia,
Ki világossághoz igen meltó vala.
Száz hatvan esztendők közt harmadik vala.
Minden panasz nélkül magyarok kirallya.
616. Ritka madár földön az illy fejedelem,
Isten -s- emberek közt, ki illy kedves legjen,
Ki hogy az kösségnek oltalomul legyen,
Nem egész szolgál megh ismerje szepen.
- 2465 617. Megh ideje felet, szép iffiu korában
Bölcsé kezde lenni minden eo dolgában.
Hogj végezné kezdet dolgát hamarjában,
Hatra ne maradna semmi jo dolgában.
- 2470 618. Így az naps az eo fel jövetelivel
Egész napot mutat, mi szinnel telik el.
Ezis királlyságra hogy emeltetet fel
Az országtól, mint egj egtől nyeretet el.
- 2475 619. Megh ismérven azt, hogj nem a' kösségh ové,
Hanem, noha király, de eo a' kössége,
Királyt szekben ülni tisztél itelé,
Mint gjertyát valaki tartóban szemlélné.

- 2480 620. Attya holta utan ugy világoskodék
Mindeneknek, az kik az orszagot ülék,
A tavúl lévökis, hogj ki csudakozék,
Ki nagy irigységre köztök indittaték.
621. Uralkodásához csak aligh kezdhetet,
Ottan harczhoz nyúlni kételenittetet.
Megh tanulá, hogy az nem sokaigh lehet,
Királlyagot fejver nélkül ki viselhet.
- 2485 622. Mert ki lehet soká ellenkezés nélkül,
Vagj királlyá soká ellensége nélkül,
Király -s- boldogh lenni haboruságh nélkül,
Bizony annak dolga van elég veszettül.
- 2490 623. Mert azon edgy kézzel vettetik, szedetik,
Boldogságh, irigységgh, corona, mindenik,
Királlyi gabonát -s- szerencsét ugy hiszik,
Roszsz, ha e' gonosz konkollyal elegjedik.
- 2495 624. Conrád csaszárt azért -s- az Henrich hadnagjot
Találá dél felöl illy két rossz szomszédot,
Midön hamissan el vették volna Posont,
Visza nyereséért ellennek fejvert vont.
- 2500 625. Ott az austriaiak és a' bavarusok,
Saxokkal egjemben kik le vágattattak,
Mindenik félélkből hogj megh számláltattak,
Az el hullot testek hét ezeren voltak.
626. Igj ok nélkül senkit a' szép igasságért
Nem ront -s- boszont senki az ártatlanságért,
Mellyért, ha valaha Isten haragra tért,
A boszszú álláshoz itt bizony hozzá fért.
- 2505 627. Hogy három országnak illy hatalmas urát,
Gradiusnak Gejsa egjedül taborát,
Megh vervén népenek kevesitté számát,
A' kiért áldotta az egeknek urát.
- 2510 628. Igj az ég eovéit gyakorta veszödni
Noha meg engedi szélvésztlől hanyatni,
De nem hagja eoket szintén el merülni,
Igj szokot az Isten kedvesivel bánni.

2515 629. Okát megh ismervén császár ez romlásnak,
Hogy bünös eo volna, izené kirallynak.
Nagyob eröt fordit osztán a' pogánnak,
Kegyelem leon néki, -s- ségétség hadának.

2520 630. Es igj ez nagj sebnek megh esése után,
Annak penigh mérge ott mégis maradván,
Illy jó következik ezekből ez után,
Hogj erősből édes származzék ki osztan.

III. ISTVAN XIII. MAGYAR KIRÁLLY

631. A melly fejedelem mutathat olly elmét,
A' mellj nagj dolgokra magával születet,
Ez illyen, ha maga szárnyával repülhet,
Vitorlás hajó, de szél nélkül is mehet.

2525 632. A mi ennél lázczik vala batorságnak,
Tisztesség kévanas neve leon mind annak,
Ne igen hidgj penigh az illyen bátroknak,
A' kik eomagoknál tecznek nagjobbaknak.

2530 633. Ha penigh láttyak, hogy eo rajok nem hajt más,
Tekéncs megh, és nállok akkor ez a' szokás,
Mit erdemlenie kellene, -s- nem ád más,
Erövelis lészen azt magokra vonás.

2535 634. Magyar országh akkor éppen ebben botlék,
Mikoron ez István megh koronáztaték,
Negyedik Istvánra azért irigjkedék,
Hogy eo királlysága szemének nem teczék.

2540 635. Mindeneknél azért lön gyüloletésse,
Mert nem az hazát, de eo magát keresé,
Talám hogy eo magát el veszetnek tenné,
Köz jók szine alat magáét epítetté.

636. Azoknak peniglen vétkes példájokkal,
Kik közönséges jót keresvén munkával,
Magok hasznát pedigh ebben csalárdsággal
Ugyan ott keresik szemtelen orczával.

- 2545 637. Vajha nagy nemzetek magok nyereséget
Keresvén, nem hoznák ország veszedelmét,
Egy király örömén sok hullatná könyvét,
Egy maradásáért sok veszené testét!
- 2550 638. Egy házban ha vagyon tisztességh kévanas,
Egész országokban van akkor kár vállas.
Mind ezekkel István király vala hibás,
Mert tolvajjá lön, hogy lehetne koronás.
- 2555 639. Tisztességh kívánoknak illy természetek,
Hogy mit erejekkel végben nem vihetnek,
Vétkekkelis arra jutni ügjekeznek,
Ha erdemek nem fogh, főgh kegytelenségek.
- 2560 640. Dé mivel való ez, hogy istentelenek,
Az eo idejeknek feléigh sem élnek,
István kirallyonis ereje lön ennek,
Mert felét sem tölte el esztendejenek.
641. Eo országlásanak majd csak nap keletin,
Csak dél előtt végze azt el, nem az estin,
Es minek előtte nap volna közepin,
Etzakáját akkor kezdé, nem a' vegin.

II. LASZLO XIV. MAGYAR KIRÁLLY

- 2565 642. Ez vak Béla fia, setetséghez méltó,
Harmadik Istvanhoz atyafi mint való,
Ugy természetihöz mindenben hasonlo,
Csak nével különböz, de nem maskint járo.
- 2570 643. Tisztességh kívánast kegyetlenül követ,
Kegyetlenséggelis ugjan csak ezt fel tett,
Szentség törö kézzel a' mit bátya el vett,
Istentelenséggel eois azt megh szerzett.
- 2575 644. Es a' mikben ennek nem volt tehetsége,
De el viseléssel tehetetlensége,
Hogy rá szállot jussal eo vihesse végre,
Tisztességh kívánást eorök jussal nyere.

- 2580 645. Csuda, hogy nem tanult bátya nyavallyájan,
Es eszésbe nem leot annak nyavallyajan (ugjös baján),
De kevesen vannak, más emberek kárán
Tanulók, de jobbat remélnék ez után.
646. Nincs köztök, ki félyen hajó törö habtól,
Bár ugjan az hajost üzzeis az utól.
Vadat a' mezöröl, halat az hánt hustól
Ellenségh nem remitt megh az eo harczoktól.
- 2585 647. A' meg lett rosz dolgot mikoron megh látta,
Abból ki jövendöt jora magjarazta.
Mint maga hányó bölc az bizonyittotta,
Mind jó jó ki abból, a' mint eo gondolta.
- 2590 648. Nem jobbult hát László István romlásával,
Semmiben nem frissült elébbi példával,
De valamit fel tett vadi szokásával,
Mit el nem követet azon rend próbával.
- 2595 649. Mind azt a' Lászlónak nyughatatlansaga
-S- tisztessegh kévano álhatatlansága
Vagy mind meg próbálta, nem hatrált meg abba,
Avagy végben vitte, hogj hire maradna.
- 2600 650. De azt nem teheté, hogj továb regnállyon,
Es bátya éltenel élte továb nyuljon,
Mert fél esztendötis hogj azt megh haladgjon,
Boszús halál nyila szerzé, hogj megh hallyon.
651. Elet -s- királlyságtól kelleték meg válni,
Szentségh lopo kézzel, mi volt, ahöz nyulni;
Kételenittetek akkor megh tanulni,
Illy nagy méltoságot mint kellyen viselni.
- 2605 625. Ez gonosz királljnak akkor ki mulásat,
Csak aligh erzette volna meg halálat
Magjar országh, hogj ha sokaknak halálát
Ellenségtől nem érzette volna romlását.
- 2610 653. Országnak erejét -s- minden ékességet
Mint egj sirban temette volna épseget,
Mélto, hogj könyvezzék fiaink e' veszélt,
Mellyet másod Laszló szerzett valamigh élt.

IV. ISTVÁN XV. MAGYAR KIRÁLY

- 2615 654. Masodik Geysának gjözhetetlen fia,
Kinek gjözhetetlen attyais volt Gejsa,
A szép békeségnek volt szeretö ura,
Hogj sem ellensége, mindennek barattya.
- 2620 655. Csendes országláshoz de csak aligh kezde,
Ottan majd ugj teczik, mint ha szegre ülne,
Megh állandó csendességben nem leon része,
Hogy nyugóvást lelne, azt fel nem teheté.
656. Igy hamar megh érte eo hogj az országlás
Szélveszekel tellyes tenger, nem egjéb más,
A királyi pálczais csak hajókázás,
A királlyságh penigh hajot igazgatás.
- 2625 657. Elsöbenis kezde harczolni azokkal,
Kik a' tengereken birnak urasággal,
Hogy a kiket Isten bé csatlot azokkal,
Ugj mint Adriai tenger partyaival,
- 2630 658. Hogj azoknak ottan nagj zabolát vetne,
Ügyekezetekben akadált tehetne,
Ki ki eo határan, hogj túl ne mehetne,
Hanem mit eddigh birt, elégh csak az lenne.
- 2635 659. De midön végeket akar zabolázni,
Megh akarván a' Thót országot tartani,
Nagj véletlenül a' coronát el veszti,
Mellytöl igen tavul kezdet vala menni.
- 2640 660. Honnan vissza jöven a' coronát láttya,
Hogy fejében nyomta azt az attya bátyya.
Tisztesség üzését addigh lám nem bántya,
Migh az halál annak vegit nem szakasztya.
661. Fél esztendön fellyül nemis uralkodott,
Mert mit uralkodás kívánsaga hozott,
Az igen sokaigh abban nem álhatott,
Illy dolognak lenni illy jutalma szokot.

2622 Szélvesze (nek) kel

- 2645 662. Mert rend szerint a' mi könnyen találtatik,
Es a' mikeppen az könnyen nevededik,
Ugy kicsin erőtől hamar el bontatik,
Akármí küs széltől széllyel hányattatik.
- 2650 663. Noha edgjik Istvánt más István el veré,
Mégis békeséget véle nem követe,
Hanem fegjiverétis le aligh teheté,
Ottan azt fel venni leon eo kételemné.
- 2655 664. Uy szentségh töréssel az el vet koronat,
Hogy viszzá hozhatná, arra adá magát,
Második Lászlónak az eo méltoságát,
Vak Béla fianak mellyet fejében lát.
- 2660 665. Igy senki ugj nem fél, mint kin van méltoságh,
Nincs annak nyughatta, ki tisztességre hág.
Fején van gjakorta nagjob fajdalmasságh,
Minden méltoságon van nyughatatlanságh.
666. Erzette ez haza ezek villongásat,
Egj más ellen vivó két fiaknak harcztát;
Tizen egj holnap közt két idétlen magvát
Szenvedé, hogj érné egjnek fel állásat.
- 2665 667. De ez végben mene vékony szerencsével,
Mind kettőnek dolga roszt ki menetellel,
Mivel hogj amazok meg holtak veszéllyel,
Ez penigh maradást az országban nem lel.

III. BELA XVI. MAGYAR KIRÁLLY

- 2670 668. Az békeségh szerző haza attyai közt
Nem tarthatod soha csak masodiknak ezt,
Az baj viadalra mindeneknek ádt rést,
Az igazak között igaznak valhad ezt.
- 2675 669. Egeszszen országnak eo magát tartotta,
Hogy az országh övé, nem ugj alítottta,
Mindennek használlyon, ügjekezet arra,
Népének sebeit magáénak tudta.

- 2680 670. Méltó boszujokat alatta valoknak
Tartotta maga királyi romlásának.
Nyomoruságikot város polgárinak
Hitte fejedelmi sullyos nyavalyáknak.
671. Sérelmes panaszok az eo kösséginak
Tartatot eo tölle a' király terhének,
Tagok veszedelmét főnek sérelmének,
Sok holtat orvosok tudatlan kezének.
- 2685 672. Fiók rossz erkölcsét szintén ugj tartotta,
Hogj az egjenesen atyák gjalázattya,
Es tanitványoknak eo tudatlansága,
Tanitto mesternek hitván tunyasága.
- 2690 673. Mind az illy hibáknak vólt olly ellen álló,
Hogj mind fejedelem vólt -s- mind boszu álló.
Tovabba, vólt bíró, -s- vólt kegyes szoszolló,
Mind sententiázó, -s- mind kegjelmet adó.
- 2695 674. Vala megh ismétlen törvények szerzője,
Annak eréjének végbenis vivője.
Volt tanitto mester, volt orvosi neve,
-S- atya hazájának, minden azt el hitte.
- 2700 675. Az eo szép királyi fényes palotája
Az hozzá menőknek soha nem volt zárva;
Az eo panasz halló királyi hajléka
Néki könyörgököt várta csak ki nyitva.
676. Ugy hogj ez panaszlást halgató királynak
Kik kik személy szerint székihez álhattak,
Es gratia nélkül nálla nem marattak,
Kegjesen meg atta, ha mi jot kévanták.
- 2705 677. Az olly személyekhez nyilván méltó példa,
Kikhez nehezebben mennél, mint Delphusba,
Hol az oraculum kétséges szozatba
Allot három lábu borított réz házba.
- 2710 678. Bálványok méltábban, hogj sem fejedelmek,
A kik tolmács nélkül nem beszélgethetnek;
Mást sem halgatnak megh, -s- magok sem felelnek,
A' mellyből osztán ki ilyen dolgok jönnek:

- 2715 679. Masok nyavallyájan hogj nem szánakodnak,
Mivel hogj azokban semmit nem láthatnak,
Sem azok siralmán megh nem indulhatnak,
A kikben semmit nem értnek, sem hallanak.
- 2720 680. De hogj eot küssebnek az hadi ruhában
Ne látnak, mint békesegh szerző gunyában,
El árulta Mársot az ekes ruhában,
Mikor Uladirimmel harczolt Halciaban.
681. Kinek tartományát Lodomeriaval
El véve, -s- megh jöve harczrol gloriaval.
Velencsések -s- thotok országot karjával
Megh véven, mint szomszéd segítte hadával.
- 2725 682. Es igy megh állandó békeséget szerze,
Mellyet minden reszről ugj megh erőssitte,
Hogy fegjver közt ne történnek élte vége,
Osztan nyugodalmas lön tellyes élete.
- 2730 683. Kedves leon ez királyly minden embereknél,
Mert szép igassággal -s- kegjelmességheél él,
Edes is beszédben, erőis volt ennél,
Harczhoz alkalmatos, békeségetis lél.

IMREH XVII. MAGYAR KIRÁLYLY

- 2735 684. Ez az országglasban harmadik Istvántol
Es tölle származo jeles jó dolgoktol,
Nem el fajult királyly a' szép virtusoktol,
Attya képit viseli mind két okokbol.
- 2740 685. Ne hogj attya kepit csak ábrázattyával
Mutatná, -s- ne lenne hasonlő több jokkal,
Es idétlen szültnek hivatnék ez okkal,
Azért áldatot megh illy talemtumokkal.
686. Mert az illy királylyi vérből származotnak
Es abbolis természet szerint valónak
Nem tartathatik, ha teste állásanak
Hasonlatosságát tartya szollásának.

2716 halmak [A szótagszám miatt jav.]

- 2745 687. Hanem a' ki noha van külömb formában,
De azon indulat vagjon joságaban,
Királlyi élmét tart csekély ábrázatban,
Ez illyen hasonló attyához a' jokban.
- 2750 688. Nem igaz eorökös a' királlyi tisztben,
A ki eleinek ülhet csak székiben,
De ki azt atyai és királlyi rendben
El nyeri, ugj vehet a' királlyi részben.
- 2755 689. Valaki peniglen más utat tart ennel,
Ez illyent inkább tolvajnak neveznél,
Hogj sem mint királlyi szép nével illetnél,
Es királlyi jussal eorökösnek hinnél.
- 2760 690. Midön tavoztatni ezt Imreh akarná,
Attyának joságát ugj magához csatlá,
Hogj magát második koronásnak tartá,
A ki mint ha nem eo volna, de az attya.
691. Igj az vén atyáknak fiok koronájok,
Mert azokban laczik minden eo joságok,
Hogj a' szép erkölcsben azokhoz hasolók,
Ezek dicsireti nem kevés, hanem sok.
- 2765 692. Továbbá valamint attyához hasonló,
Báttyától annyibán különbözést tarto,
Hogy attól attyának áldásat el kapó,
Első szülöt áldást eo magához váltó.
- 2770 693. Termeszet -s- erkölcsnek külömbözesevel,
Mellyel haborusagh konkolyát hinté el,
Imreh András ellen leon ollj irigjséggel,
Attyafia ellen olyan méreszszege,
- 2775 694. Hogy avagy két főre korona el oszlyék,
Avagj az edgjiknek a' feje el essék,
A két atyafi közt olly villongás esék,
Annyera terjede ez nagj vakmerőség.
- 2780 695. Ez rend kívül való tisztességh kévanas
Szerzé, hogj egymás közt légyen fegjver fogás,
Es mind a' két részről haddal szemben szállas,
Mert köztök kétseges leon az uralkodas.

2769 külömbözésvel

696. Es a' mellj pert nem mért bizni Astraeára,
Mivel hogih a' fontya kettös a' nyomásra,
Fegjverrel akará, hogj vége szakadna,
Ezt szorgalmatosan kévánnya -s- akarja.
- 2785 697. Az Imreh királlynak vékony igassaga
Ez dologban szintén kétseges lött vala,
Hogj ha vélle termet titkos méltosága
Nemi nemü képpen mellé nem áll vala.
- 2790 698. És a' melly sergekis eo veszedelmére
Fel fegjverkeztek vólt élete végére,
Nem sisakjával azokat rettentette,
Hanem koronájával el ieszttette.
- 2795 699. Nem iesztté eokat megh az eo szablyaja,
Rettenté sziveket de királlyi ruha.
Nemis fegjver, hanem a' királlyi pálcza
Félni és rettegni eo tölle onszolta.
- 2800 700. Dicsiretes gjözö leon eo fegjver nélkül.
Tisztes gjözedelmet nyere csak vér nélkül,
Erötlenis tehet nagj dolgot egjedül
Sok hamisak ellen, ha eo van bün nélkül.
701. Végre az magyarok uralkodásának
Masodsáz idejét ez monarchianak,
Mellyben vérek omlot ennyi királlyoknak,
Attyok -s- atyafiak által kik megh holtak,
- 2805 702. Ez vér ontás nélkül uralkodva végzi,
Eltét koporsóban vér nélkül bé szegzi.
Eoveinek országot megh erössitti,
Csendességben lenni élteket megh szerzi.

III. LASZLO XVIII. MAGJAR KIRÁLLY

- 2810 703. Ha az üdök, kikben királlyok alkotnak,
Mindent valósággal eo magoknak vonsznak,
Nem tudom reményét a' Magyar országnak,
Mikor tartathatot volna boldogjabnak.

- 2815 704. Mint mikor ez László kűs Aszszony havában
 Királyá tetetett fényes meltóságban,
 Ez Imrénnek fiat, kit haza bánatban
 Hagjot el, -s- ki Laszlót alkotta jó karban.
- 2820 705. Ez haza eo magát azzal vigasztalta,
 Mit abban el vesztett, ebben megh találta.
 Midön a' vas üdöt attyában bé zárta,
 Osztan arany üdöt kezdett a' fiában,
706. Királyi napjának csendes háládasan
 Nemis remélhetet semmi rozsztat osztán,
 Mind szép fénnel való tamadását várvan,
 Tiszta nap le mente tiszta napot hozván.
- 2825 707. Az tiszta hajnalis nem mutat egjebet,
 Hanem fellegh nélkül lévő fényes délet,
 Illy virágh esztendő sem ád rozsztat véget,
 Mint ki el erheti atyai vénségét.
- 2830 708. Az buza fejeket tartó Szüz, ugy laczczott,
 Mint ki szép zöld füvet a' kezében nyujtott;
 De egjszersmind azzal olyan modot tartott,
 Kezében halálnak éles surlót adott.
- 2835 709. De mentöl vakjabbak és kévanossabbak,
 A melly méltóságok az árnyékon kapnak,
 Annal rozsztat modon azzal élni tudnak,
 Üdö előtt mert füvente le szakadnak.
- 2840 710. Mint eois, midön azt akarná fel tenni,
 Országh békeségét faradva szerzeni,
 Majusban az halál életét el meczi,
 Illy szép virágh ne tudgjon meg gjümölcsözni.
711. Zöldellő virági királyi szenteknek,
 Tanullyatok immár modgjárol ezeknek!
 De királlj -s- virágok legh kevesbet élnek,
 Nem lehet ideje hosszas itt senkinek.
- 2845 712. Annyirá, hogj igen kevés számun vadnak,
 Fejedelmek közül, kik, ősz haját látnak,
 Hanem ha történve ollyak találtatnak,
 A kik üdö előtt rend kívül megh agnak.

2848 [A sor utolsó szava előbb *vágnak* volt, a javítás ráírva.]

II. ANDRÁS XIX. MAGJAR KIRÁLYY

- 2850 713. László király rövid hajnallása után,
Magjar seculumnak melly leon harmad sorjan,
Földed kévánt napját ne nézd szem bé hunyván,
Kegjes uton járo, mert figyelmet kévan.
- 2855 714. Onszoltatol, kérlek, nézd az Andras napját,
Ki josággal üzi az harmadik Belát,
Atyai virtusok követő faklyáját,
Ki illy serenységgel futtya szép pallyajat.
- 2860 715. Jollehet másoktól hogj megh elöztetett,
Es attya székiiben késöbre ülhetet,
Királyi josághoz de közleb ferkezet,
-S- arra igaz nyomon menni ügjekezett.
716. Es mennél, szandéka végben vitel nélkül,
Tollak vitettetnek könnyen a' test nélkül,
Eois emeltetett annális dücsöbbül,
Mint el rendelt célra a' menyeiektöl.
- 2865 717. Nem elégedvén megh attya földeivel,
Uy világot keres Pelaeus vitezzel,
Mellyet nem annyira magának értekkal,
Mint ecclesiakhhoz szabna dücsösséggel.
- 2870 718. Mindenek szájából felölle hallatott,
Hogy szent vitezségre királyul adatott,
Vitez nevet hogy hon hallani nem jóvallott,
Szultán császár ellen Asiára fogott.
- 2875 719. Az saracenusok Damiát -s- várossát,
Harom kö fal -s- Nylus viz mellynek eröt ad,
Pharia tornyarol szép hir névben vigad,
Nem erö ugj, mint könyörgése neki ad.
- 2880 720. Soha igazabban harczát nem viselte,
Mint ha szent fegyverrel ellenségét verte,
Akkor szent viteznek nevét érdemlette,
A királyi névre méltó volt érette.

721. Nohát akar ki légy, tekéncs megh e' dolgot,
Hitetlen fejjverrel téjg bár erős harczot,
De nem oltalmaz megh azzal méltóságot,
Hanem ha könyörgés vezérli a' kardot.
- 2885 722. Kerisd bé bár magad száz rendü dandárral,
Nyillal rád lövöre ámbár löj tés nyillal,
De ha fejjvered van szentségnek hijjával,
Hogj ha gjözköttelis, vesztettél bizonnial.
- 2890 723. Soha nem tartatik az gyözedelemnek,
Melly akarattyabol nem leszen Istennek,
Az olly gjözést ne mond joknak eoromének,
A melly gjözedelmen gonoszok eorvendnek.
- 2895 724. De az András király tisztes gjözedelme
Mindeneknek lehet kedves eoromére,
Mélto, hogj hirdesse mindeneknek nyelve,
Mert a' Szent földön *van* ebben dücsössége
- 2900 725. Melly földet, hogj dücsöb vassal megh szánthassa,
Es gjümölcs termésre alkalmaztathassa,
A' keresztyénsegből minden vasat ada,
Altal vivé a' pogányok határára.
- 2905 726. Es már jó mag alá való földnek tette,
Mígh Friderich othon uy konkolyt nem hinte,
Mellyel, hogj Europat belső gonosz érte,
András is fejjverét onnan viszszá vitte.
- 2910 727. Ez ennek nagj nyavallya vala,
Mellyben gjakron fekütt betegen Europa,
Hogy külső tagokot, nem szüt oltalmazta,
Kedvét idegennek, nem magának atta.
- 2915 728. Ez szent vitézségből ez gjözködő király
Megh jövéen, az országh tölle nem roszzat vár,
De gjözedelemnek jelével elő áll,
Mellyel megh ékesült mindenik szent oltár.
- 2915 729. Nem ellenségnek hozta el egjetmásat,
Hanem a' szenteknek megh maratt (gunyáját) csontyát,
Hogy azzal mutatná, miért kötöte fel kardgját,
Es kikert vetette fejjverére karjót.

2896 földön ebben [A szótagszám miatt jav.]

- 2920 730. Osztan életének hátra maratt resze
Szenteltetek az haza csendességére,
Es az emberi törvények szerzésére,
Utanna valoktól mellyel olly jót nyere.
731. Hogy mais szivekben van az eoveinek
Mind emlékezeti -s- böcsüje nevenek,
-S- olly állandosága nagj szeretetének,
Mellyek ugjan halhatatlanná lettenek.
- 2925 732. Az Szent Ersébethnek máltóságos attya,
Ally megh, uton járo, ez fa árnyekaba,
Hogj ha kételkedél ennek jóságaba,
Meg ismérhed gjümölcsének mi voltába.
- 2930 733. Mivel minden féle zöldellö gjümölcs fa,
Az eo gjümölcséről isméretit hozza,
A fa sem lehet rosz, ha jó volt a' magva,
Vagj penigh szent töke, a' kiben van oltva.

IV. BELA XX. MAGYAR KIRÁLLY

- 2935 734. Szerencse jóssággal, ha egy nyomon jarna,
Ugy minden érdemnek megh volna jutalma,
Akár melly munkának megh adatnék solgja,
Borostyánt viselne a' vitez katona.
- 2940 735. Igy korona nélkül egj király sem lenne,
Minden jó cselekvő tisztességet venne,
Senkit a' jutalom el nem veszteglene,
Jussa megh adatnék, ki mit érdemlene.
736. De immár rend szerint különböznek ezek,
Mert mind isteneknek, -s- mind az embereknek
Erdemeseketis el felejtí kedvek,
Eoköt számban venni mégh nemis teczczenek.
- 2945 737. Ha kérdezed, ennek nem egjéb az oka,
Hanem az emberek gonosz gondolattya,
De a' szent Istennek a' mi az eo dolga,
Azt igen nagj bölcsen jövendőre hagja.

- 2950 738. Hogy ha ez nem esett volna meg a' Bélán,
Regnálni nem láczot volna boldogtalan.
Miként uralkodni láczzatot olly formán,
Mint ha szerencséje folyt volna nagj heján.
- 2955 739. Negyven ezer kunoknak, kik szükölködtek,
A kik országokból voltak ki üzöttek,
Kirallyi modra szállást ada nékiek,
Hallatlan példával igj téven eo véllek.
- 2960 740. De eo hamar eotven ezer tatároktól
Nagy véletlen ki üzeték országabol.
Boleslaus Lengyel kirallyis azoktol
Világh szerte budosának hazájokból.
741. De hogy a' nagy gonosz nem csak kirallyokot,
Hanem éri sokszor alattok valokot,
Sok haza fiais budosasokot
-S- tüz miat veszedelmet halaligh látott.
- 2965 742. Mert kirally el futván, sok holt test le omlék,
Kiknek eo testekkel minden hely meg telék.
Sem szent, sem külsö hely ott megh nem hagjáték,
Semminemü rendnek nem kegjelmeztetéek.
- 2970 743. Esztergom falai másokért szollyanak,
Siralmas romlástol kik földigh hullának,
Huszon eot ember kül hól megh nem maradnak,
Megh gondolhad immár, hogj ha nem sirhatnak.
- 2975 744. Mind tüzzel, fegjverrel annyere romlottak,
Két nap járo földigh jajjok el hallottak,
Három esztendökigh olly siralmok voltak,
Hogy addigh mindenek csak hammuban voltak.
- 2980 745. Mégis mind az által ollyan reméntelen
Nem vólt, hogj megh fosztva reménségtöl légjen,
Es annyi hammu közt egy szikrát ne lellyen,
Melyből regi napot fel jöni ne hidgjen.
746. Ennyi sok halálos fegjver hogj le szálla,
Hólt elevenségből fel eszmödvén Béla,
Megh kezde éledni ismétlen ez haza,
Ujjolagh fel kele el rejtezet napja.

2972 [Előbb: sirhattak. A javítás ráírva.]

- 2985 747. Es kinek állása királynak létében,
Miként élet laczczik maradni a' föben,
Rövid üdön álla maga erejében,
Midön nyugodalmat venne eo szivében.
- 2990 748. Megh mutatá, hogj nem lehet olly romlása,
Hogy azt könnyü módon természet jósága
Egeszsen eo néki viszzá nem hozhattya,
Hanem hogj ha belső volna nyavallyaja.
- 2995 749. Aligh nyugtathatná országban lábait,
Hogj nem olly szorgoson királyi dolgait,
Mint az Mariának üzné tiszteletit,
Oltárokot néki, -s- eot oltarhoz készít.
- 3000 750. Igy ez Mariai országgh épülese
Boldogul hogj ha volt a' Márian kezdve,
De minek utánna el hajolt vólt tölle,
Akkor eo nekiis fogjnia el kelle.
751. De hogy a' szencségről mennyünk temetőben,
Itt fekszik egj király, ki vólt sok szélvésben,
Ki sok veszély között hanyatott élteben,
Tellyességgel még sem merült el ezekben.
- 3005 752. Az melly szerencsétlen vala az fegyverrel,
Megh annyéra boldogh vala kegyelemmel,
Mellyet meg mutatott számos esztendőekkel,
Midön harmincz üdöt el töltött tisztivel.
- 3010 753. Friderich herczegnek rajta vala kedve,
Mert ennek vala eo igaz gjözedelme,
Szent Margit aszszonynak eo vala nemzője,
Magais szent vala, mint a' kit eo nemze.

V. ISTVAN XXI. MAGJAR KIRÁLLY

- 3015 754. Boldogtalan negjed Béla boldogh fia,
Méggh akkor, mikor uralkodnék az attya,
Otthon országgh dolgát tanulnia foga,
De alkalmaztatek mezön viadalra.

755. Megh haladott minden dolga reménséget,
Kivánsághoz szabta az egjenességet,
3020 Atyai joságnak mint eorökössé lett,
Ugj boszszu tévökön dücsön boszutig tett.
756. Tromfot Ottocárnak, boszut Bambergjeknek,
Erőnek erővel, fegjverrel fegjvernek,
Tanácznak tanácsal, gjözéssel gjözönek,
Vasat tört pálmával, igy tett ellenségnek.
- 3025 757. Az Istenben tehát, ó tü fejedelmek,
Hogy ha mit, ugy láczik, hogj megh vón tölletek,
Jó voltában akkor se kételkedgyetek,
Mert magzatitokban beo kegjelmet vésztek.
758. Közellyeb valókról hogy ha értekeztek,
3030 Az Ferdinandokban Carollyra nezzetek,
Kinek koronáját azokban értitek,
Császárokban penigh herczegek erőssek.
759. Az Leopoldusban az Ferdinándokot,
Az árva királyban dücsö Császarokot,
3035 Mennyeiek mert nem vonnyák meg azokat,
Mit halasztnak, várják csak sok szép szótókot.
760. Hogy ha többet vártok az István királyrol,
Bolgárok Budáját el véve azoktól,
Kösséget magához hajta királyyoktól,
3040 Magát és kössegit szolgálak azontól.
761. Hogy töbre ne menne, ellenzé az halál,
Herculest bölcsoben, napot holval talál,
Virágot füvente, gyümölcsreis rá száll,
Ne vihessen tovább boldogh kezdést annal.
- 3045 762. Igen bóldogságos vala penigh ebben,
Hogy midön király lön három esztendőekben,
Illyen kevés számu, de bajos üdökben,
Sok üdöt töltöt ki dicsiretesképpen.
763. Tanullyatok azért minden hatalmasok,
3050 Nagjok léven, nagj dolgot ne halaszszatok,
Többire, tü nagjok, küs dolgot forgattok,
Joságban üdövel mert megh korosodtok.

IV. LÁSZLO XXII. MAGYAR KIRÁLY

- 3055 764. Dűcsö eleinek el fajult magzattya,
Belának -s- Istvannak hir vesztet szidalma,
Midön mindenkinek fellyül haladhatna,
Csak egjiknekis eo nyomdokát nem nyomja.
- 3060 765. Laczczott, szerencsének mint ha minden kedve
Egiben lettek volna e' mellet esküve,
Hogy eo eleinek jó cselekedete
Mindenben volnának eo tölle követve.
- 3065 766. Az Rudolphus császárt kedve szerint lelé,
Eorök békeséggel szekit erőssitté,
Haza fiai közt ellenségh nem éré,
Ottocárt, romai ellenséget gjözü.
- 3070 767. Cszárnak engedé Austria határat,
Megh elégvék birni békevel országot,
De hogj mégis lelne hon hadi gloriát,
Kúnok pártot ütvén, adnak néki munkat.
- 3075 768. Ezek néki nyitanak mezöt az harcra,
Kiket hogj meg gjözzön, az egis akarta,
Mert ivek idegét zápor megh asztatta,
Hogj magyarok ellen nyilok ne árthatna.
- 3080 769. Igy az kunok ellen az éghis megh indul,
Az eo zászlojáert az ellenséghez nyúl,
Hogj meltatlan hadat inditnak csalárdul,
Magyar ott tryumphál, de kúnban sok le húl.
- 3085 770. De mivel hogj a' mik nágygyá nevekednek,
Csak könnyü széltöl is hamar le vettetnek,
Igy a' kik bóldógságh tetejére ülnek,
Mozdulás nélkül ott soha nem lehetnek.
771. Laszló király sem leon sokaigh fenn álló,
Mert csak eot esztendöt, a' miképpen Néro,
Országlás kezdetin leon helyyesen biró;
Jót meg unván, minden gonoszra leon hajló.
772. Vezeté gjermeki vakságh ez vétkekre,
Kinek hogj vigjázna eo szövetnekire,
Annak vezetése ejté olly setetben,
Mellyből ki jövése soha nem leheté.

- 3090 773. Ugy hogy kitől minap kunok dücsössége
Le tapottaték gjöző lábbal ereje,
Annak szépsége nek rutsága mivelte,
Hogy eot hire vesztet szegény rabbá tette.
- 3095 774. Pelda ez azoknak szégyenületektől,
Kik meg nem romolnak kemény eszközöktől,
Megh csüggednek penigh az erőtleneektől,
Kiért tavul esnek a' szép becsülettől.
- 3100 775. Mind ezekben (penigh) mégis magában el hitte,
Hogj baja nincs, mivel koronát fel tette,
Romából pápának de hogj átka érte,
Csak hamar bünének jutalmát el vette.
776. Más kézben adaték Nemésis aszszonytól,
A boszu állasnak isten aszszonyától,
Mert megh öleték az kegyetlen kunoktól;
Igj jár az, valaki nem tanul másoktól.
- 3105 777. Hogy azokat ércse olly ellenséginek,
A kik véget vetnek az eo életének,
Kiknek inkább kedvezett, mint eoveinek,
Barátnak tartván, de ölék megh ezek.
- 3110 778. Méltó, eoveinek hogj helyes sérelmek
Hozzá illő gyászszal meg fizettessenek,
Szakállók megh hagjva, nyiressék meg fejek,
Melly eo haláláért illy gyász lön ellenek.
- 3115 779. Kinek az eo veszedelmes regnálása,
Arany szabadságok vás békoban zárta,
Világh előtt dücsösséges méltosága
A tisztos hintokból taligára juta.
- 3120 780. Utalandó inkább, mint megh siratando,
Eovei szüvekben hogj sem megh állando;
Lenne bú érette, seot árra sem méltó,
Hogj a' föld bé venné, avagj a' koporso.

III. ANDRAS XXIII. MAGJAR KIRÁLLY

781. Miképpen azokban a' fényes születést
Csak el kel halgatni, kiknek nagjra menést
Mások jova szerzett vérek berzenkedést,
Vagj attyok érteke méltoságra lépést,
- 3125 782. Ugy dicsiretes vér azis a' fiakban,
Ha gjalázat nélkül ugj van, mint attjokban,
Ugj dicsiretes a' méltoságh azokban,
Kik azt nem széjjenlik a' diszes dologban.
- 3130 783. Ez egy Andrást sokért itt elő állicsuk,
Szent István kiráallyrol eredetit hozzúk,
Ha természet rendit -s- joságot visgallyuk,
Másod örökösnek senkihez nem mondjuk.
- 3135 784. Ha job apjárol kel lételét le hozni,
Masodik Andrástol mondhatod származni,
Amaz Annibáltól, ki magjar országi,
Palestina földét ki jól tudta birni.
- 3140 785. Masodik Andrásnak volt az unokaja,
Természettel kitöl elis nem fájula;
Velenczében vólt ez eléb be polálva,
Dajkájának tejét elébb óttis szopta.
786. Ha penigh attyárol joságot le hozzuk,
Magjar országh diszit -s- dücsösséget láttyuk,
-S ugjan arra eoköt szülötnek alittyuk,
Kinek neve András, a' miként hallottuk.
- 3145 787. De hogy eleinek tündöklő szép fények,
Haza szemeknek kik igen kedvesek,
Haládatlan lévén, ne tenné semmiknek,
Egj sirban rekesztvén, ne lenne eo véllek,
- 3150 788. Szerencsetlen napja magjarnak le menvén,
Elete végehez Laszló közelitvén,
Uy estvéli csillagh, Andrásis fel jövén,
Minden jóknak kedvek eo benne bé telvén,
- 3155 789. Rövid üdön András kezde világolni,
Estvéli csillagból reggelivé lenni,
Kedves napot Magjar országra fel hozni,
Kin mindennek szive kezde megh nyugonni.

- 3160 790. Az haza fiai benne megh ismérek,
Hogy fel kenettyekben királyi szü laknék,
Ez maradékjaban eleit tisztelék,
Iffiu ért voltán minden csudálkozék.
791. Es olly indulattal hozzája valának,
Hogj lehetetlen leon, hogj mást kívannának.
Erdeméhez képest nem mulathatának,
Hogy megh koronázast el halasztanának.
- 3165 792. Hellyheztetvén azért akkor fényes szekben,
Eo akará inkább ezt helyhetni fényben;
Hogy sem fényességet eo végjen ez széktől,
Hogj ugj essék, kezde szék ülést fegyveren.
- 3170 793. Jól tudván, korona mikor csináltatik,
Koronájé arany vassal készittetik,
Gyöngjis arany lánczhoz azzal illetetik,
Király botban gjémant vassal helyheztetik.
- 3175 794. De midön fegyverre termett -s- szülött karja
Ellenséget akkor mingyárt nem találá,
Koronára penig sietne vigyázva,
Albert császár ebben lön nagy akadállya.
- 3180 795. Az övei eotet onszolák és kérék,
Fegyvert fogni hagják, és emlékeztetek,
Kiknek noha nálla tanácsok nem teczék,
Mind az által ebben engedelmeskedék.
796. De minek utánnak azt eszében venné,
Hogy ez fegyver eniet vissza vonás lenne,
Hogy ezt le nyomhatná, Albertnek kerüle,
Léányát el jedczvén, békeséget szerze.
- 3185 797. De mivel nem lehet senki elég bátor,
Honnis ellensége hogj ne légjen ollykor,
Külso ellenséghe nemis léven akkor,
Belsöknekis mérgek ellenne igen forr.
- 3190 798. Mellyből a' leon, hogj a' romai udvarban
Bé vádlak a' királyt igen nagj méltatlan,
Bonifaciusnak leon kívánságaban,
Kirallyságtol bucsuzzék el hamarjában.

3182 fegyver <vonás> **3187** [Az *akkor* az olvashatatlan eredetire írt javítás.]

3195 799. De hogy mint ártatlan bűnét nem isméré,
Ez poenentiát tölle fel nem vévé,
Pápa kívánságot mert ha vegben vinné,
Eo magát bűnössé akarattyával tenné.

3200 800. Nem álhatvan végre ez meltatlanságot,
Lelki seb testinél hozván több fajdalmot,
Neve küssebségen hogy igen bankodott,
Halálos betegségh néki halált hozott.

801. Hogy az ellenne fel lázdot népeknek
Halálával csillapodnék gjülölségek,
Vagy fel zavarodott országbéli rendek
Oszolván, eot tőrö uy Jóbnák ismérnek.

VENCZEL, LENGYELBÖL CSEH, XXIV
MAGJAR KIRÁLLY

3205 802. Ez világnak szeme, hogj a' nap le halad,
Több csillaggal eget szemesülni látod.
Ez fejedelemnek halálát hogj hallod,
Országat feo nélkül való lábna mondod.

3210 803. Az fényes egeknek tündöklő fáklyai,
Jollehet szám szerint nem tudhatni, mennyi,
Kik ha egj csomóban tétethetnének ki,
Világgal -s- nagjsaggal napotis dólnák ki.

3215 804. De mivel azok közt ki ki világoson
Maga forgásaban mastól külön vagyon,
-S- ugj penigh, hogj máshoz edgjik se ragadgjon,
Lehetetlen ugj már, hogj napot csinállyon.

3220 805. Ezt a' Magjar országh hozzá hasonlokkal
Edgjütt ki tanulta a' történt dolgokkal,
Es eszében vette fogjatkozásával,
Midön el temette Andrást siralmokkal.

806. Mert midön a' förend sok részekre oszlék,
Országh almájabol visszavonás valék,
Hánt vetett laptáje az országh változék,
Kerek feredöre királyi szék valék.

- 3225 807. Kezdeték ez játék András idejében,
De az irigy halál az almát kezében
Nem sokáigh hagján, ki üté mérgesen,
Hogj kerekded vala, ki fordula könnyen.
- 3230 808. De osztán szerencse álla Carolusnak,
Nagj Károlyly unokája fia fianak,
Es az lengjelbeol lett cseh Venczeslausnak,
Kik egj más közt ketten ezzel osztozának.
- 3235 809. Amannak partyára romaiak leonek,
Ennek penigh partyán a' magyarok leonek.
Né, ha erőszakkal királlyok ki esnek,
Es dücsö nemzetnek szem fénye sértödnék.
- 3240 810. Melly szem fényt hogj ha ki helyéből ki vennél,
Olly személyt igéznél -s- nép közzül ki vennél,
Mellynek szabadságaban ha lenne veszélly,
Azon szabadságban maradastis meg lél.
811. Elly hát erejével már ez szabadságnak,
Melly kedvére van emberi kívánságnak.
Kit magyarok kévantak Venczel királljnak,
Midön nem bizhatnék három koronának.
- 3245 812. Azert hogj vagy magát eo emberségesnek
Vagj peniglen hitte igen félelmesnek,
Midön azt fiának engedte Venczelnek,
Hogy koronáztassék urává az népnek.
- 3250 813. De irigjséggh nélkül hogj nincsen szerencse,
Azért Albert császártol azt érdemlette,
Hogj országh nagj része a' Károlt követte,
Azért egész Morvát tüzzel fel égette.
- 3255 814. De hogj egjgjért ne veszzen három korona,
Kinek egjikétis csak aligh megh kapta,
Futó félben elől hogj fiát találta,
A szent koronával szentelni akarta.
- 3260 815. Hogy már egy munkával mind kettöt birhatná,
Számkivetésbenis koronát ne hadná,
Hanem királlyságot még ugjis birhatná,
De hadi practika nagj következék rá.

816. De csak hamar halálos ki menetellel,
Hogj még koronais volna a' kézénél,
Nem tudták, micsoda tolvaj fegjverével,
Sebekben esvén, királlyságot hagjá el.

3265 817. Itt világos példa adatik mindennek,
Hogj senkinek ugj, mint a' fejedelemnek,
Nagy félelem nélkül nem illik lenniek,
Mert közlébbek -s- többek az eo veszedelmek.

OTTO XXV. MAGYAR KIRÁLLY

3270 818. Soha Magyar országh ügjnélkül eo magát
Nem remélte volna üresnek országát,
Ha követte volna mások akarattyát,
S Károlusnak atta volna a' koronát.

3275 819. Ez Bavarus Ottót az negjedik Béla
Nagy kedven unokájanak választotta,
Dicsirvén szabadságh kívánságot nálla,
De nem dicsirtetett megh átalkodása.

3280 820. Mellyből léssen, hogy jovaltatnak rász dolgok,
Mellyek az országnak igen ártalmasok;
Meg vettetnek penigh ellenben jó dolgok,
Mellyek a' kösségnek hasznára szolgálának.

821. Mert az szabadságnak mutogatásaban
Nincs nagjob tekintet a' szükség dolgában,
Mint ha azt követik szorgalmatosságban,
Melly az akaratot vonnya vén tanácsban.

3285 822. Mert akaratunkot el vonnya azoktól,
Kikben a' szeretet nem füg szabadságtól,
Hanem félelemnek meg mozdittásatol,
Semmi hüséggh akkor nem származik abbol.

3290 823. De már annyira van a' dologh közöttünk,
Hogj ha fejedelmek tanácsát követtyük,
Magunk nyakainkban olyan igát vetünk,
Mellyet rabságh gjanánt kelletik viselnünk.

- 3295 824. Ha botlik az elmém, kegyes uton járó,
Jobbics megh magadtól mint jomot akaró.
Tudom azt bizonynal (mert ugjanis való),
Hogj az országokra jött ebből kevés jó.
- 3300 825. Ihol, uton járo, a' többbit hadd abban,
Magjar országgh mennyit botlot ez Ottoban,
Kinek az eo egész uralkodásaban
Csák áll orcza vala királlykodásaban.
- 3305 826. Azt mondottad volna, mikor ült székiben,
Mint ha comoediás személly volna éppen.
Minden méltoságot helylyhetted csak ebben,
Hogj magát mutassa külső fényességben.
- 3310 827. Ritkán jött nap fényre szemek eleiben,
Hanem ha koronat mikor teott fejében,
Semmi asverusi rendü nem volt ilyen,
Mellyhez hasonlonak nem mondhattad éppen.
- 3315 828. Semmi fogjatkozast nem hitt országaban,
Sem magára nézve, sem penigh másokban,
Migh királlyi czimert maga nadzásaban
Magával hordozott székiben -s- uttyában.
- 3320 829. Mint ha az kösséghnek vagy egészszen terhét,
Vagj penigh királlynak -s- országnak inséget,
Az pompa fel venné minden nehézséget,
Es ez oltalmazná az országnak népét.
- 3325 830. Ennyi környül állo draga ekességel
Nem egjebet akart, de hogj negédséggel,
Mindenektől magát láttassa olly veggel,
Hogj eo bir királlyi méltó dücsösséggel.
831. Mellyet könnyeb szerrel hogj el követhetne,
Egj srófos palaczkot, szépet készittete,
Mellyet esztergáron ekesen meczczete,
Abban egj koronát magával visele.
- 3325 832. Az eotet nézőknek hogj mikor akarna,
Királlynak eo magát lennie mutatná.
Vandor játokoshoz majd hasonlőbb vala,
Hogj sem ki királlyi személlynek mondaná.

- 3330 833. Az egész országban járván szerint szerte,
Minden uczcza -s- piac ezzel vala telve;
E' király már magát annyira hirhette,
Hogj csudául magát mindenütt ki tette.
- 3335 834. Végtére hogj egjkor Erdélyben ment volna,
Hol nagj dücsösséget eo magának várna,
Tisztitól megh fosztván, eotet László vajda
Sok rossz dolgaiért tartatá fogságba.
- 3340 835. A' gonosság benne de mivel megh regzett,
Gonosz napok száma, mellyet neki szerzett,
Kikbeol megh jobbulni mivel nem lehetett,
Szám ki vetett képbén megh haza küldetett.*
836. Viszsa mene penigh koronátlansággal,
Dücsössége helyett szégyen -s- pironással,
Mert nem viselte volt olyan méltósággal,
A melly megh egjezne a' szent királljsággal.
- 3345 837. Ugy hogj koronára még méltóbb lett volna,
Hogj ha sohais azt fel nem vette volna,
Mert sokak nagjobra nevedektek volna,
Ha az előtt nagjok nem lettenek volna.

I. KÁROLY XXVI. MAGYAR KIRÁLY

- 3350 838. Regenis méltó volt királyi felségre,
De hogj három királynak leon temetése,
Mit akkor érdemlett, mostan azt el nyerte,
Talam késéssel *is* méltóbbá tehette.
- 3355 839. Vagy azért hogj nálla el rejtett érdeme
Sokaknál jöhetne világos nap fényre,
Vagj hogj az előtte valok esztendeje
Eo benne lehetne egészszén bé telve,
- 3360 840. Vagj azért, hogj mivel elébb meg vettetett,
Ki teczenék, hogj az rajta méltatlan lett,
Mert hogj ez regnállyon, Istentől végzetett,
Akarattya szerint véle az Isten tett.

* Velenczébe

3352 késéssel méltóbbá [A szótagszám miatt jav.]

841. Mert az nyughatatlan tisztesség kévanás,
Csak héjjában való nagj elme fárasztás,
Irigységből országgh gjülésben onszolás
Elmés mesterséget héjjában farasztás.
- 3365 842. Az nagy irigységnek az eo dühössége
Héjjában hord fegjvert engedelmességre,
Hejjában fen fegjvert dühösségnek mérge,
Párt ütő héjjában fog minden eszközre.
- 3370 843. Hogy az fejedelmet ki vesse széki ből,
Kit Isten helljhetet oda jó kedvé ből,
Hanem ha egeket először szentektől
Uy oriás sereg veszi megh erö ből.
- 3375 844. Illy dolgot lázczattak azok indittani,
Isten ellen Károlyt kik készek meg vetni,
Ez tévelygés kezdé eot setétíteni,
Noha indulatit nap fényhez kel tenni.
- 3380 845. Igy az eo jósága megh koronáztatva,
A' mit el vesztegett és miben vólt hiba,
Az eo mivoltának érdemes nagj volta
Mindeneket osztán ki nyilatkoztata.
846. Mert Karolly királynak az eo biradalma
Minden részről bóldogh és szerencsés vala,
Othon udvarában vala nyugodalma,
Künn az országában csendessége vala.
- 3385 847. Megh mutatá azt, hogj olyan fejedelem
A Magjar országban kellett volna régen.
Voltak mind az által ollj gonosz elmében,
Boldogh békeséget kik gjülöltek szörnyen.
- 3390 848. Vagy azért, hogy az eo nevével kezdetett,
Vagy fegjverhez szokván, kévantanak fegjvert;
Ez seb hogj olájjal nem enyhittethet,
Erösseb szerekkel orvoslani kellett.
- 3395 849. Melly orvosság hogj jóbb moddal megh lehetne,
Ez gonosznak feje leon ugjan kezdete,
Mathé, a' ki akkor vala király képe,
E gonoszt bóldogul ugjan az kezdete.

- 3400 850. Ugy hogj e' gonosznak fő erit meg vágván,
Véri annak buzga, ugjan ki csordulván,
Osztán a' töb tagok ettől megh vigadván,
Elébbi erejek megh jött Isten után.
851. Több dolgait olly szép folyással értheted,
Hogy ha Bazarádot ezekből ki vészed,
Az oláh országi vajdát ezen ércsed,
E tött volt vérontást idejében, hidgjed.
- 3405 852. De ezen kül eotet uralkodásaban,
Ha ki méltatlannak mondaná dolgaban,
Ez mégh az napotis boritná mocskokban,
Ha csak árnyekotis ellenne mond jóban.
- 3410 853. Ollyan egjenes volt a' szép igasságban,
Es a' békeséget szerette valóban,
Hogj a' mint régentén törtint, -s- forogh szoban,
Uy példa volt akkor a' Karolly királyban.
- 3415 854. Ez vala peniglen a' megh emlittet szó:
Igasságh -s- békeségh, a' melly mindenik jó,
Csokolgattak egj mást, ha akkor volt való,
Károly idejénis megh álhat ez a' szó.
- 3420 855. Holott a' mit hallott, hogy rószz eset régen,
Mint itéltek régen királyok a' székben,
Vagj babonasagban, vagj kegyetlenségben,
Mind azokat hamar el törlötte éppen.
856. Ollyan törvényt birák eleiben szabván,
A melly nem haragból, sem kedvezésből van,
Nem dictálta méregh, sem penigh adomány,
Hanem mit a' dologh valósága kíván.
- 3425 857. Tudván az igasságh hogj neha vak ugjan,
De a' kik vezetik, azoknak szemek van,
Nem lát ajándékot, nem botlik meg abban,
Kik eotet szeretik, huzzák magok után.
- 3430 858. Mellj nehéz dologh az, midön az haragot
Az igasságh nézi, nem nézvén más modot,
De hol a' kegyességh engedelmet hozott,
Tapasztalhacz ebben igen könnyü dolgot.

- 3435 859. Mellybeol van, hogj nem csak szivek eoveinek,
Hanem kezekben van az fejedelmeknek,
Károly elméjeis teobb fejedelmeknek
Szivekben van, -s- eo van felette ezeknek.
- 3440 860. Többeket el hagjok, csak csehek királyját,
Janost és Loctecust lengjelek királyját,
Kiknek olly szorossan birta akarattyát,
Egjjesüléseknek hogj aligh ládd massát.
861. Annyira, hogj a' kik, mint az ég a' földtől,
Olly tavul voltanak az egj értelemtől,
De a' Károly király bölcs itéleteből
Egjje löttek vala, mint kettös egj méhből.
- 3445 862. Hogy ha Cseh országh fél háladatlanságtól,
Nem tagadgja ezt meg a' jó indulattól,
Nemis köszönheti másnak, mert nincs mástól,
Hogy Slesiát birja, hanem csak Károlytól.
- 3450 863. De mind othonn, künn -s- benn jóll viselt dolgokkal,
Thót -s- Horváth országot, -s- Ramat Serviával,
Galliát, Lodomirt, Kún -s- Bolgár országgal,
-S- mind Magjar országot birta dücsö moddal.
- 3455 864. Amelly tiz országot birt nagj hatalmason,
Azokat cserélte el az egy országon.
Mélto hát, illy király hogj élyen hoszszason,
Es mind eörök éltigh széki megh maradgjon.

I. LAIOS XXVII. MAGJAR KIRÁLLY

- 3460 865. Sok gjözedelmeknek nagj seregh társai,
Jösztetek elé most, a' hol vattok ki ki,
Valahányon régen voltatok látoi,
Gyözedelmes hü Lajosnak bizonyysági.
866. Olasz, Cseh, Lengyel, Lythva s Erdély országa,
Horvát és Thot országh és az Apulia,
Sicilia, Tatár -s- Olahok országa
Es emlékezetes Magjarok országa.

- 3465 867. Seot az Tengereknek -s- földnek nagy aszszonyi,
Roma és Neapoly, -s- Velence határi,
Hol Lajosnak még meg marattak (jelei) hammai,
Ne szánnyatok néki borostyant teritni.
- 3470 868. A' kinek régentén mint hadi köntösben,
Mint szép békeséget jedző köppenegben,
Nem csak hajlottatok beszédén megh térdben,
Hanem fő hajtással való engedésben,
- 3475 869. Még érdemli tölled ezt Lengyel országa,
Hogj e' tiszteletet te tölled meg hallya,
Mert Krakkót csehektől fel szabadította,
Melly dücsösségednek legh főveb várossa.
- 3480 870. Seot koronádotis ez te királyodnak
Nagy alázatosan köszönyed Lajosnak,
Es az tizenkét esztendőök forgásinak,
Mellyekben királlya vala országodnak.
871. Ezt te is Thót országgh, méltó, hogj dicsirjed,
Néked is általla mert leon gjozedelmed,
Ki néked Jádrában vala nagy védelmed,
Mellyet velenczéstől szokszor meg vett néked.
- 3485 872. Régi Sicilia, ki éltél jóvával,
Nem tagadhad, hogj nem tartozol dijjával,
Kit András holtával -s- Néápolly romlásával
Királyodnak tartottal imádásoddal.
- 3490 873. Tés is, Tatár országgh, engedelmeskedni
Nem szegyelhedd ennek tisztességet tenni,
Kinek erőd régen Erdélyben nyomatni
Engedted -s- magadat alájais adni.
- 3495 874. Méltatlannak te sem tarthad, Lythvania,
Adód -s- ajandekod kezében adnia,
Kinek Orosz országért boszu állasa
Vetted hátadot régen korbácslásra.
- 3500 875. Bolgár országgh néked csak fel sem kell tenned,
Hogj rá kiáltással dolgait böcsméllyed,
Ki magad egészszén alajja vetted,
Midön pártos vóltoddal ezt érdemletted.

3475 [A fel szabadította szavakban javítgatás van.]

876. Talám csak egjedül az Havasalfölde
Vakmerő kevélyiségevel azt fel tenné,
Hogj ennyi böczüt el dicsekedve fedne,
Lajoson tisztességh nélkül által menne.
- 3505 877. Ha sulljos kezéről megh nem emlékeznék,
Attyáért, Károlyyért, mikor hadakoznék,
Minemü keményen akkor vélek banék,
De akkor tanulta megh, minek hivatnék.
878. Végezetre: semmit hozzá jó kedvében
3510 Nem biz en rám Roma dicsirnem semmiben,
Kinek egjkor nem ellenséges menésben,
De mint várt jó vendégnek ment eleiben.
879. A papi rend és az nagj föbb rendeken kül,
3515 Mind edgjütt egészszen eleiben ki gjül,
Száz sór rendet küldvén elől magokon kül,
Királyy ölelésere kiknek szivek fül.
880. Ezt Roma senkivel vagj kevéssel tette,
Az romaiaknak urát köszöntötte,
3520 Es ha földről szabad egben fel mennie,
Illendő arrolis itt emlékeznie.
881. Az Agvisgránumnak nagj hirü várossa,
A hol az egeknek királyné Aszszonya,
Eo nékie mi joval fog tartoznia,
Mivel Cellis város, melly van Styriaban.
- 3525 882. Ezt a' következendőknek kegjessége,
Mellyeknek halhatatlan emlékezete,
Illik hogj jozanon és hiven fel végje,
-S- az eo dicsiretit eppen véghez vigje.
883. Ezt mind azon által, ha tölle lehetne,
3530 Ez Lajos éltében örömetst értene,
Mi következett már az eo nemzetére,
Utánna valókra -s- az országh népere.
884. Kedvezz, jó olvasó, kegjes siralmadnak,
3535 Hogj illy szentségre költ böséges munkának,
Aligh marad egj kö hátán a' másiknak
Nem vagjunk irigji a' kegjes munkának.

- 3540 885. Erezhetik penigh azt minden kegyesek,
Mellyeknek halhatatlan emlékezetek,
Hogj a' régieknek illy emlékezetek
Szemek elől él vétetik jövendőknék.
886. Te mind azon által, Magjar országgh népe,
Ki más országoknal nem kevesb érdemre,
Ki atyád inkább, sem mint királyyod, érte
Ez veled tett jókért mit adsz eo nékie?
- 3545 887. Kinek segedelme és oltalma alatt
Negjven esztendeigh országod ugj állott,
Hogj háboru nélkül békeségben tartott,
Es nyugodalmadra bátorságot adott?
- 3550 888. Küül gjözedelmed annyéra magadén
Nem vala ugj, mint volt masok ellenségén,
Mert semmi bántásod nem vólt belsőképben,
Másnak segetsége vóltál fejjveredben.
- 3555 889. Mikor téged nemis illetett ellenséggh,
Te másokra vóltal megh eskütt ellenséggh,
A kik által a' közönséges békeséggh
Megh háborittatot, ot vóltál békeséggh.
- 3560 890. A' melly dicsiretnék nagj ösztönözése
Nem csak formált vala téged keménysegre,
Seot aszszonyi rendis, melly leött gyengeségre,
Harczra vágjott inkább, hogj sem békeségre.
891. Csak az vólt az hejja aszszonyi rendekben,
Mint az amazonak, hogj a' természetben
Fogjatkoztak, hogj nem lettek férfi rendben,
Es nem születtek vólt férfi természetben.
- 3565 892. Jollehet ebbenis hasznosok vóltanak,
Hogj erőssöktől erőssek származzanak;
Igj Magjar országban, mik régen alkottak,
Vitéz természet kül semmik nem vóltanak.
- 3570 893. Ebbenis a' Lajos olly igen erős vólt,
Hogj mikoron az eo iffiu ideje folyt,
Az Hyppolitussal, melly Dianájé vólt,
Pellaeust peniglen, melly Medeáé vólt,

3538 emlékezek [Értelem szerint és a szótagszám miatt jav.] 3571 <M> Az

- 3575 894. Első idejének részét a' mi nézte,
Bellona aszszonynak adta és szentelte,
Utolsó idejét penigh a' mi nézte,
Azt egészszen szentül virtusnak engedte.
- 3580 895. De nem hogj lett volna ez utolso gondgja,
Mert minden idejét olly elsőnek tartá,
Hogj ezért pogánnális kedvet találá,
Kiktől gjülőlséget magára várhata.
896. Kik közül sidokot hogj hitetlenbeknek
Találá, eo tölle szám ki vettetének,
Hamis Mammonbolis hogj magyar nemzetnek
Baráti eorökkül soha ne lennének.
- 3585 897. Ennyi sok érdemmel midön tündöklenék,
Világh szerte hire mindenütt félnének,
Az égis eo néki világgal tündöklék,
Avagj inkább érte gjaszban fel öltözék.
- 3590 898. Ez világnak penigh nem kicsin gjászszával,
Kit mutata is egj üstökös csillaggal,
Üstökének mint egj terjedet voltával
Mutatá, hogj volna érte nagy bánattal.
- 3595 899. Ez szomorú jelnek lön szomorú vége,
Mellyet sok siralom országul követe,
Országok kiráallyát, a' meddigh könyvezte,
Szintén három esztendök telének benne.
- 3600 900. Boldogok valóban az ollyan kiráallyok,
Kiknek midön el jö utolsó órájok,
Az eoveitől van illy érdemes dolgok,
Hogj nehezen szünik érette sirmok.

MARIA AZ MAGYAROKNAK XXVIII. KIRALLYA

901. Semmi virtust földön nem lelsz olly nehezenn,
Mint melly kiráallysághoz illendő lehessen,
Mind azért, hogj többi kit kit magát nezzen,
Ez penigh sokakra ki terjedhet igen.

- 3605 902. Azert a' senkinek vagy igen kevésnek,
Ez penigh szemében akadhat mindennek,
Mind azért, hogy amaz nem illik senkinek,
Ha nem jobb azoknál, parancsol a' kiknek.
- 3610 903. Vagj azért, hogj a' kit választnak királynak,
Annak a' személynék lenni kel ollyannak,
Ki mint véghez vivő Istene azoknak,
Miket az emberek magok közt forgatnak.
- 3615 904. Innét meg érthedd, hogj nem igen nagj csuda,
Hogj világban ollyan kevés a' corona,
S' kevés fejek vannak, kik termettek arra,
Hogj méltók volnának a' szent koronára.
- 3620 905. Világnak csudai közzé számlálhadd hát,
Ennyi fejedelmi férfiak közt hogj ládd,
Aligh találhatni, kinek azt adhatnád,
S' ez gjenge aszszonyi nemnek fejében ládd.
906. Lajos királyt Magyar országis kesergé,
De az mi szemeknek könyveket bővítetté,
Vigasztalás nélkül e' fájdalmat érzé,
Hogj ferfi mag nélkül királyly attyát éré.
- 3625 907. Mellyben mint magának élő ábrázattya
Még holta utánis láttathatot volna,
Es miként egy élő, ugj tartatott volna,
S' attja szereteti a' fián maradna.
- 3630 908. Mert attyok halálat a' megh maratt fiak
Székekben ülészel könnyebbé csinállyak,
Es mint egj árnyekbol végre elő hozzák,
Utánnok valoknak kedvekben iktattják.
- 3635 909. Ez ügyben peniglen mikoron volnának,
Semmi vigasztalást de nem találnának,
Királylyt penigh azon vérből kívánnának,
Ki él, -s- maradekja a' megh holt királylynak.
- 3640 910. Mindeneknek szivek Máriához hajla,
Ki Lajos királljnak vala édes léánya,
Noha pelda kül ez koronázás vala,
Hogj első aszszonyi lön magyarok királyya.

911. Ez szokatlan, hogj azzal nem jobb kezét,
Hanem magánosan illeték csak fejét,
Koronaival adák ugj megh tisztességét,
Mint más királyokkal követtek a' félét.
- 3645 912. De nem óknélkül lön jövendőre nézve,
Mivel hogj ez jellel a' vala ki téve,
Királyi munkákat aszszony ember keze
Kijjén megh forgatna, engedve se lenne.
- 3650 913. Hanem annak lenne fejére téjendő,
Ki Sigmondból lenne királyá léjendő,
Koronát és tisztet a' lenne vééndő,
S' az viselné, hogj ha el jöne az üdö.
- 3655 914. Az alatt Mária országlast jól kezdi,
Midön az tanácsból felölle mégjen ki,
Seot poroncsoltatik, hogj ennek már ki ki,
Ha aszszonyis, fejét kész légjen hajtani.
- 3660 915. De midön eszében vette volna, hogj eo
Az uralkodásban férfiakon lett feo,
Maga el hitellel olly bolondságra jö,
Hogj ezen férfiak széjiene nőtön nő.
916. Ez uralkodása ez lágj puha nemnek,
Ország romlására láczzatik mindennek,
Azértis ugj teccék az ország népének,
Hogj le szegettetnék urasága ennek.
- 3665 917. Azért a' zagrabi -s- az avennabéli
Püspökök és a' bán, a' horváth országí
Uy tanáccsal ottan eleiben néki
Ugj rendeltetének, mikeppen vezéri.
- 3670 918. A kiknekis osztán munkálkodásokbol,
Hogj uralkodnék ország akarattyából,
Ki hozatvan a' Carolus Neapolybol,
Ki vetteték Maria a' királlyságbol.
- 3675 919. Jollehet királlyságh nagj dolognak terhe,
Mind az által könnyü, jónak kell lennie,
Hogj miként a' laptá, könnyü moddal vetve,
Egyik kézzül másra által lehet kelve.

3665 zabragi 3667 ottan [Javítgatással.]

- 3680 920. Ez tanács peniglen aligh leon el kezdve,
Leg ottan mindgjarást vegben leon vitetve,
Gondolkodasrais csak aligh leon véve,
Es a' mint akarák, hamar ugj leon vége.
921. Mert az megh vont iynak idege sem kesik,
A nagj gollyobisis hamar el érkezik,
Bünös noha kösségh, büntetetlen mulik,
De sokat nem késvén, veszéllyel érkezik.
- 3685 922. Végtére a' Károlyly vére hullásáért,
Mellyet ki méltónak s. ki méltatlannak ért,
Horváth János bán, kit fegyverrel rájok mért,
Kiki sok hamissan ezért gjilkosnak ért.
- 3690 923. Hogj Maria -s- annya Károlyt meg öleté,
Horváth bán az annyát Bozát vizben veté.
Hogj ez gjilkosságnak illy ektelen vétke
Halált hozó vizzel mosatnék el tölle.
- 3695 924. A királljnë aszszony penigh, a' Maria
Horváth bán Janostol tömlöczben lön tartva,
Igj királynésagtól mindenik meg vála,
Edgjik fogva esék, a' más vizben hala.
- 3700 925. Ebben szerencsesb lön anyánal Maria,
Hogj tömlöczből hamar eo ki szabadula,
Es urával edgjüt kirallyságban álla,
Kit az bán Sigmondnak haza küldött vala.
926. Mellyben hogj ez után boldogabbúl ülne,
Csak egjedül lenni az után nem mére,
Sigmond kiralyt férjül maga mellé véve,
Maga helyyet székben királllynak ülteté.
- 3705 927. Dicsiretesbek lönek osztan dolgai,
Mint midön egjedül kezdett uralkodni,
Mert fö nélkül van olly királllyné, valaki
Királlly nélkül van, mert aszszony feje férfi.

3691—3694 [A sorokat a kéziratban a 3689. után kezdődőleg a levél jobb margójára írták be.] **3697**
[A sor a 925. versszak mellett a bal oldali margóra írva.]

II. KÁROLY, KÜSSEBBIK, XXIX. MAGYAR KIRALY

- 3710 928. Valamelly nagy vala az Olasz országban
S' az gjözedelemmel méltó uraságban,
Szintén olyan kicsin nevében -s- dolgában,
Koronához meltatlan Magyar országban.
- 3715 929. Annyira, hogy semmi nagyobb benne nincsen
Annal, tisztességet hogj kívánna szörnyen,
Mellyben nem csak fellyül kívánnya, hogj mennyen,
Hanem magan kül s' Neápolonis eppen.
- 3720 930. Elégh vala néki az egy népe kedve,
Mellynek fuvallotta eot meg gjenge szele,
Es Magyar országtól inkább tavul léte,
Hogy sem nyughatatlanságh miatt veszéllye.
931. Honnét olly hatalmas sebes indulással
Ragadtatván, vitetik vala futással,
Hogy sem eoveinek könyörgő szavokkal,
Sem királynénak nem gondol sirásával.
- 3725 932. Nem fejedelmeknek okos tanácsával,
Nem ellenséginek rettentő vóltokkal,
Nem kit veszteni ment veje halálával,
Kit a' Szent István megh szentele áldással.
- 3730 933. Nem atyafianak vére hullásával,
Azon ver ontásnak bünné válásával,
Mellyen az Maria mehet vala által,
Nem gondola szentségh törés nótajával.
- 3735 934. Az melly szentség törést akkoron követe,
Mikor országabol nényét ki kergeté,
Nota volt ez rajta, mikor azt fel tette,
Hogy megh tartoztatná magát, nem mivelte.
- 3740 935. Illyen vég megjen ám minden kívánsagra,
Kiváltképpen a' ki vagj uralkodásra,
Hogj semmi zabola megh nem tartoztattya,
Magának sem lehet, s' másnak poroncsolna.
936. Szines áll orczával az országban jöve,
Holott barátjának volna ellensége.
A mit fegjver fogva venni szégjenlette,
Nényéhez jo szívét mutatván, el vette.

- 3745 937. A koronát kéri, hogy azt oltalmazza,
Noha azért jött volt, hogj azt el foglallja,
Hogy azt megh tarthatná, szivesen ohajtya,
Noha jött illy okonn, hogy magának hadgja.
- 3750 938. Nennye gjenge voltán igen szánakodott,
Hogy erőtlen karját tarcsa, vagjakozott,
Maga karjainak ujjab eröt adott,
Mellyeket nagj tisztességgel megh ruházott.
- 3755 939. Az eozvegy aszszonynak székihez járula,
Hogj már oltalmazni azt igen akarja,
Kinek ellensége senki olly nem vala,
Hanem mindeneknél nagjób csak eo vala.
- 3760 940. De az mit palástólt ollj igen eszeszen,
Azt a' nagy aggh rokát ki mutatá eppen,
Mert a' közönséges országh gjüléseben
Nénnjét királlysagbol ki fordittá eppen.
941. Ott ki adá magát nyilván mindeneknek,
Hogj eo ellensége tulajdon vérenek,
De bátrabb, hogj aszszonyt tart ellensége nek,
Mellyet megh gjözhetnek akár melly lágj kezek.
- 3765 942. Nem tudván hogj ollyan az aszszony haragja,
Hogj azt semmi haragh felül nem haladgja,
Mellyet ambár nennye ellenne lagjitna,
A boszús Némesis tisztit el nem hadgja.
- 3770 943. A ki ollyan boszszut álló isten aszszony,
Hogj hasonlót követ el a' gonoszokon,
Mellyet hogj a' Cárolly vérrelis meg adgjon,
Hanem akarnais, kénszeritti azonn.
- 3775 944. Melly hogy ha Károllyon eppen ki nem telne,
Rajta ez büntetés másképpen nem sülne,
Királlyi életévelis megh fizetne,
Boszú allás nélkül megis el nem türné.
- 3780 945. Tanullyatok országh szentsége rontoi,
Es ha azt mondgjatok, hogj ez dologh régi,
Es közönségesen nem teczik ujjan ki,
Uyról magánosan elmélkedgjék ki ki.

SIGMOND XXX. MAGJAR KIRÁLY

946. Negjed Károlly császár méltóságos vére,
Első Lajos király fogatt eorökösse,
Maria királynénak adatott férje,
Ki által a' magjar királlyságban lépe.
- 3785 947. Országlása modgját olly bóldogul kezdte,
Hogj egjedül több koronát viselhetne.
Cseh király -s' romai csaszari felsége,
Mind kettőt érdemel, edgjik sem eoröke.
- 3790 948. A' szép tisztességnek ez igaz üzése,
Az istenes joságh ha megh egjezz vélle,
Hogj ki mit érdemel, az légjen a' bére,
Erdemet jutalom ne haladgja meszsze.
- 3795 949. Az eo életének virágzó tavaszszán
Hasonlóbb attyához, mint battyához nyilván,
A' mit végbe nem vihetett szolló száján,
Meg jóbbittotta azt a' maga példajan.
- 3800 950. A' mit példájával végbe nem vihetett,
Bekóvalis végben vitte, ha ugj kellett.
Es a' ki lagjmatagh zabolát meg vetett,
Királyi erőtől engednie kellett.
- 3805 951. Mert ugyanis megh kell azokat békózni,
A' ki a' zabolát nem szokta szenvedni,
Hogj ha kik külömben nem szoktak hajlani,
Erös eszközzelis meg kell eeket törni.
- 3810 952. Az Magyar országi fényes királljsagot,
Mellyet a' szeretet jegyül néki adott,
Nem viheté véghez, migh fegjvert nem fogott;
Sok, ki királlyságra nehéz uton jutott.
- 3815 953. Hát néki Máriát szabaditni kellett,
A ki méltatlanul fogságot szenvedett,
Kitől menyegzői szép bokréta helyet
Királlji koronát az után vön ékest.
- 3815 954. Kegyetlen hohérok megh ölettessenek,
Itilő székekben igazak üllyenek,
Az országh népei békével éllyenek,
Igaz hütben -s' batron kirallyok legjenek!

- 3820 955. Minden joknál igen kellemetes dolgot
Igen gjülőlséges utakon fel fogott,
Midön fejedelmek első szándekjókot
Tudván, dolgaiban nem tart semmi titkot.
956. Inkább azt kévanta, hogj tölle féllyenek,
Azért mindeneknek ellenne lett szivek.
Mert hol a' félsz attya az kegyetlenységnek,
Nem másnak szülője, hanem gjülőlségnek.
- 3825 957. Honnan lesz, hogj a' mi gjakron büntettetik,
Legh gjakrabban osztán az meg engedtetik?
Mert mint a' fa ki aszsz, ha ketté vágatik,
Igy' kegyetlenek ellensége többedik.
- 3830 958. Következék egjkór Bájázettel harcza,
Ország nemessiből sok vért ki ontata.
Ezt peniglen király magá bolondsága
Szerzé, melly méltó kárt ország nem álhata.
- 3835 959. Seot mégh a' királytis nehezen szenvedék,
Ez kár teteléért Neapolyban üzék,
Maradásul eois oda futamodék,
Ez számkivetésre mennie kellették.
- 3840 960. Méltatlannak tarták, hogj a' székbén ülne,
Mivel nem gjogjitni, de tud vesztenie,
Nem népre, de hanyot homlok a' fegjverre
Hajta, honnan országnak lön nagj sérelme.
961. Noha az aszszonynak ravassága után
A számkivetésből Sigmond szabadulván,
Minden hüségetől nem volt ki tudatván,
Királlysagban álla ujjolagh az utan.
- 3845 962. Boldogjabbul kezde osztán uralkodni,
Mert nem kezde olyan vakmerönn harczolni,
Három koronával sem leon dicsireti,
Tizenkét harcz között a' mint kezde vini.
- 3850 963. Igy vagjon gjakorta az alkalmatosság,
Hogy nagj szerencséket nagj boldogtalanságh,
Sok szerencsék után követi pironáságh,
Ki ezt ne hihetné, nincs olly balgatagsagh.

- 3855 964. Romai császár lévén *megh* állapodik,
Az Eugenistól meg koronáztatik,
Mint egj uj kötéssel tisztiben hozatik,
Ecclesia hasznára köteleztetik.
- 3860 965. Eo vala szerzője a' conciliumnak,
A Constantiában a' mellyet tartanak,
Mivel ura valá három koronáknák,
Nem mindenikéhez vón egjaránt annak.
- 3865 966. Hanem csak részszerint való indulattal,
Külön külön felé vonatván gondokkal,
Az Istenis, biradalomis azonnal
Sok felé vonatik sok féle tanácssal.
- 3865 967. Minden jo rendeknek jó akarattyokból,
Császárnakis szentyebb és jobb tanácsabol,
Az atyaknak egjező jovallásokból,
Ötödik Márton lesz pápa ez tanacsból.
- 3870 968. Ugyan azon tanácsnak akarattyából
Hus Jánost tüzre itelik áldozatul,
Probálvan, ha rá menne áthatatosul,
De nem csak eo maga ége *megh* azontul.
- 3875 969. Hanem a' Cseh országnakis egj nagj részét
Azon veszedelemben borittá népét,
Halálos tüzzel égetteté meg eoket,
Igy veszte magával nagj sok embereket.
- 3880 970. Illy halalos tüzeket a' Sigmond császár
Megh oltani minden tehetségel akar,
Hogj sem mint job véggel, mégis nagjob okkal,
Ezt úgyjekezék el követni jó moddal.
- 3885 971. Mert többire olyan vak szerencse dolga,
Hogj jóbb kedvet mutat eo az hamissakra,
Hogj sem mint az josággal tellyes dolgokra.
Illyen ez világon az igazak sorsa.
- 3885 972. Hajolván Cseh országh ottan az Ziskához,
Ez gonosz dolgoknak fel indittojahoz,
Igéztetvén, Sigmond von isten aszszonyhoz;
Elis hajlott volna eo akarattyához,

3853 hogy *megh* [A szótagszám miatt jav.]

- 3890 973. Hogy ha az, *akinek* kezében mindenek
Forganak, és vagion attól szerencsédjek,
Ez vak isten aszszonynak tévelygésének
Eredven, nem fordult volna job elmének.
- 3895 974. Es annyi sok számu véllé tett jóvait
Véllé nem közlötte volna sok áldasit,
Hogj megh adván néki elébbeni tisztit,
S- koronával az Cseh országnak népeit.
- 3900 975. A *mit* Magjar országh néki mások felett
Minden eo dolgai felett megh köszönhet:
Ez, hogj birá eoket 50 üdök felett,
Melly biradalomban példa kevés lehet.
976. Ebben penigh vala igen bóldogtalan,
Hogj elsöben, midön volt királlyságaban,
Melly üdök alattis boldogtalanságban,
Pogany dühüsseget érzette károson.
- 3905 977. Mikoron peniglen fejedelemmé lett,
Kölcsön kért pénz miatt igen terheltetett,
Ennek sullya miatt olly igát keszített,
Tizenhárom város kit mind eddigh njegett.

ALBERT XXXI. MAGYAR KIRÁLY

- 3910 978. Tellyes lehetetlen, az illy fejedelem
Boldogh nevet országglasban ne visellyen,
Kire az égnekis ollyan gondgja légyen,
Hogj száz esztendök alatt -s- túlis egeszszén,
- 3915 979. Eozvegjséget viselvén az Austria,
Nem egj haz, de váarak, tartományok baja,
Hatalmas országoknak -s- népeknek gondgja
S' romai biradalomis rá van bizva.
- 3920 980. Lehetetlen, hogy dücsösséges ne volna,
A ki ennyi méltóságoknak utánna
Austriaban úy szert maga indittana,
Mellyből néki masod méltósága follyna.

3889 kinek [A szótagszám miatt jav.] 3897 A mint [Értelemszerűleg jav.]

981. Tisztos nével ne hivatni lehetetlen
Az Albert királynak, kinek eo kezdeten
Friderickel Diespiter el temettettvén,
Mint Austria diszi világra jött élven.
- 3925 982. Melly világosságot száz üdöktől fogva
Az biradalomtól el tagadott vala,
Mivel az országtól el távozott vala,
Utollyára penigh elébb ez megh hozza.
- 3930 983. Méltán mondhatt ezt nap első orájanak,
Melljnek sötétségben kezdeti, nem annak,
Mert ennek előtte minden része annak
Tisztán féltett, mint akár melly napnak.
- 3935 984. Nemis annak mondhatt, melljnek czikkelljei
Tizenkét órából számláltathatnak ki,
Mert ez tökéletes napnak eo részei
Már 15 órából számláltatnak ki.
- 3940 985. Még ennél ez utánn többet remélhetünk,
Migh az oroszlan csillagh alatt *mi* élünk,
Mellynek fénye alatt vagjon tiszta délünk,
Magasságabolis fényét közli velünk.
986. Ez felöl hát méltán akar ki mondhatta,
A ki illy világos napját ennek látta,
Hogj illyen tisztában voltak virradva,
Melly fel teczet néki az Albert császárba.
- 3945 987. Némelljek ez jelből nagj záport itilnek,
Midön reggel az ég laczczik veressesnek.
Ez austriai veres égből én itilek
Nem szomorut, de kik királlyhoz illenek.
- 3950 988. Mert Albertől fogva királlyi felségek
Austriai renden mind arra születnek,
Hogj eok vagj királlyi felségben léjjenek,
Vagj peniglen ahoz léjjenek közlebbek.
- 3955 989. Irigység, hát kérlek, engedgj beszédemnek,
Itt születnek, de másutt királlyok léznek,
Itt nemzödnek, masutt azokká tétetnek,
Ugj hogj masutt csudák, itt természet vellek.

3938 alatt élünk [A szótagszám miatt jav.] 3951 felségbel

- 3960 990. Uton járó, ércs meg töllem e' beszédet,
Elődben támasztom először Albertet;
Ez viselt majd el hordozhatatlan terhet,
Tizenkét országot a' ki jól vezérlett.
991. Ez zöldellő korában az eo josága
Üdök számát tölle nem kívánnya vala,
Sem özségét, hogj országokat birhatna,
Iffiu ideje erre elég vala.
- 3965 992. Iffiantais magát ugj alkalmaztatta,
Hogj Sigmond császáris dolgait csudálta.
Szereteti hozzá magát ugjan huzta,
Teczcék szemeinek mindennémü dolga.
- 3970 993. Huzattatván eois ilyen szeretetre,
Illy királyi méltóságos beczülletre,
Mint a' császárságnak méltó érdemére,
Melly az után eotet méltanis követte.
- 3975 994. Mert császár hütire a' cseheket hozá,
Es akkor felölle azt ki tagadhatná,
Hütt terjesztéseben hogj ne faratt volna,
Mellyért császártól leon méltó ajandeka.
- 3980 995. Mivel hogj vejévé lévén a' császárnak,
Jegjesítették eotet Ersébeth aszszonynak,
Koronáját adván néki országoknak,
Több országot szerze austriai háznak.
996. Austriai szépen éneklő madarak (pacsirták),
Mi notát énekeltek ezért Albertnak?
Küs dolognak lenni vejévé császárnak
Laczciké tü nektek, kit majd császaroltok?
- 3985 997. Ez felölle való sokaknak örömét,
Bóldogh vég követé minden dücsösséget,
Cseh országban láttak dücsö gjözedelmét,
Mellyet el követet ott az hussitakért.
- 3990 998. Mert a' thaboríták az eo fegjverének
Magokat megh hajtván, engedni kezdenek,
Utad adnak ezek eo gjözedelmének,
Mind az augustaiakis engedének.

- 3995 999. Ezekis e' királyt hűséggel fogadák,
 Eleiben menvén hét jeles ferfiak,
 Az eo érdemei kész jutalmát várták,
 Joságát tisztességh, királlyságát pompák.
- 4000 1000. Egjedül lévén eo az gjözedelemben,
 Eo tiszt fel vévésben vala félelemben,
 „Félek, ugj mond, birni, mi nincs érdememben,
 Hogj ne vessen gatot életem rendiben.”
- 4005 1001. Méltó gondolat ez az fejedelmektől,
 Hogj viseltessenek gjakron félelemtől,
 A népnek öröme'n könyv jöve szemembeol,
 Hogj küllýeb ne háгна eorömben a' czelbol.
- 4010 1002. Draga siralom az királyok szemében,
 Mellyel néki könyvek hulnak kebelében,
 Az fel fuvalkodást meg előzik éppen,
 Hogj biradalmában ne légjen kegjetlen.
- 4015 1003. Melly kegjességet eoveihez mutatta,
 Ollyan kemény az Amuráthoz leot vala.
 A' Magjar országért sokat fel tett volna,
 Ha futó hóld nap fényt nem előzött volna.
- 4020 1004. Csak ez egj dologban nem volt hü hozzája
 Szerencse, vagj mondgjam, fegyvernek koczkája,
 Hogj Szendröt meg vévén a' pogány szablyaja,
 Az Magjar országnak leon meg fosztatása.
- 4020 1005. Maskint a' magjarok bóldogultak volna,
 Ha ez vejek annyit, mint ipok, él vala,
 De csak két esztendötis meg nem halada,
 Mert senkinek nem nyúlt üdö boldogsága.

LÁSZLÓ UTOLSÓ, XXXII. MAGYAR KIRÁLY

1006. Jobb apja vólt Sigmond ez László királynak,
 Edes apja penigh Albert ugyan annak,
 Mint esztendejeket nem érte azoknak,
 Ugy dücsösségeket sem ennek, sem annak.

- 4025 1007. De mind azon által megh vagjon gjakorta,
Hogy ékesítettnek fiok megh attyokba,
Sigmondnak -s- Albertnek erdemével kapta,
Hogy két koronával legjen koronázva.
- 4030 1008. Negy holnapi sem volt, hogj el választatot,
Hol az eo sirása mind inkább hallatott,
Hogj sem mint mit a' nép áldással kiáltott,
Királyi szek helyyet annya ölét tartott.
- 4035 1009. A' királyi czimereket fel öltözte,
A koronátis ugjan fejében vette,
A királyi botot kezében más vette,
Hogj gjenge kezéből ne légjen ki este.
- 4040 1010. A melly segetségre néki szüksége volt,
Mind azon nap, mellyen meg koronáztatott,
Mind peniglen addigh, valamigh orszaglott,
Az utánis, ahoz mert keveset tudott.
1011. Boldogtalan az az hatalom, melly csonka,
Mellynek más kezére nagj szüksége vala,
Hogj se tehetsége, avagj tartománnya
Ne légjen egjikis az uralkodásra.
- 4045 1012. A királyné sem leon egész bátorságban,
Noha fia allittatot királlyságban;
Mert félelem nélkül nem lehet mód abban,
Kivált hogj aszszony rend légjen tiszt állásban.
- 4050 1013. De mivel máskeppen nem batorkodhatnék,
Az országbol veszet hirtelen ki ugrék,
Kirallyal korona tölle el viteték,
Félven, hogj attolis talám meg fosztatnék.
- 4055 1014. Hogj mivel az gjernek koronát fejében
El nem viselhetné gjenge erejében,
Mind szüntelen annya tartaná kezében,
Hogj mikor akarná, tehetné fejében.
- 4060 1015. Mivel nem lehete egész reménsséggel
A bekeségh felől az othon létellel,
Bünössé lön akkor ez el menetellel,
Mert gonosz fút, ha nem bántyakis üzéssel.

1016. Minden reménsége fordult félelemre,
Nem lön az országnak olyan erős hellje,
Melyben maradásra bátorsága lenne,
Felvén, veszedelme né talám ott lenne.
- 4065 1017. Végre midön hinné magát bátorsággal
Friderich császárral, ki tartá szállással,
Melly orszagot el nem vihete magaval
Hamissan, el veszté akkor igaz okkal.
- 4070 1018. Mert az Lengyel László nagj Lengjel országban,
Mikor uralkodván volna királlysagban,
Ki hivatván, álla magjar kirallysagban,
Igy marada hátra kirallyné dolgában.
- 4075 1019. Ez dolgát, olvasó, az országh népének
Ne tulajdonics ugj, mikent ellenségnek,
Mert érdemlöje volt nagjob büntetésnek,
Ha oltalmat nem talált volna fejének.
- 4080 1020. De hogy az ártatlan fiu annya vétkét,
Büntetéssel ne viselné annak terhét,
Friderich császártól Lászlónak személyét
Viszsa kérven, adák meg élébbi helyét.
1021. Midön az országnak koronástól magát
Viszsa adgja, tehát az orszagis magát
Néki viszszá adván, vallya mint királlját,
Egjik a' masiknak igj ajánlá magát.
- 4085 1022. De mivel ideje mégh csak eot esztendő,
Es látták, hogj birni nem elégedendő,
Hogy Hunyadi János kezei alatt nő,
Jób hire lön, hogj sem mikor kezdé csak eo.
- 4090 1023. Melljben midön semmit nem viselt olly dolgot,
Kit királlyhoz illeni valaki mondott,
Seot mind ollyat, mellyet senki nem jovallott,
Azért fel sem venni, mint viselni, jöbb volt.
- 4095 1024. Dicsiretesb ebben lábbal, hogj sem kézzel,
Mert mikor eovéi vinának törökkel,
S' azokat meg gjözven futnának nagj sebbel,
Landor feje'r várrá le jö nézni Becsből.

- 4100 1025. De hogy ez helyreis késen jutott vala,
Királljbol akkor leot tyrannus póéta,
Mindeneknek nagy szomorú siralmára
Uy szomoruságra azzal utat nyitta.
1026. Midön ez siralmas dolognak mi volta
Oh, szollásomotis majd ugjan megh fogta,
Mert a' Corvinus nemzetben a' ki vala
Elso senge, annak ellenne ez vala.
- 4105 1027. Ennek attyánakis dücsö érdemének
Ellenne lön gjözhetetlen erejének,
Ellenne az hütnek, s. kirallji szentségnek,
Ellenne volt (mondom) minden kegjességnek.
- 4110 1028. Hogy ujjolagh való nagy kegyetlenséggel
Darablásra ítelt Lászlót kevélljseggel
Ismét elé hozta vala olyan veggel,
Hogj légjen tisztelve királlyi felséggel.
- 4115 1029. Mint egj gonosságnak jatekos piaczat,
Kegjetlenségnek gjalázatos oltárat,
Vérontásoknak ektelen áldozattyát,
Hazanak minap lett szomoru csudáját.
- 4120 1030. Mégis ez dühösségh türhetöbb lett volna,
Ha az lelket abból, kit két uttal vága,
Eot sebbel testéből ki nem üzte volna,
S testétől ugj el nem választotta volna.
1031. Mint ha nem elég volt egj vágással ölni,
Kit egjszer veszthetne, annyiszor veszteni,
Ez dühösséggel sem tuda elégedni,
De továbbis mérgét kezdé igen üzni.
- 4125 1032. Megh Corvinus Mattyásnakis sziligj voltát
Megh kezdé bekozni eo ártatlanságát,
Hogj attyafiának vére ki ontását
Ne boszszulhatná megh annak ki hullását.
- 4130 1033. Meghis gonosságot ugj nem forgathatta,
Hogy bátorságosan maradhasson dolga,
Mert hogy boszszu álló Némesis ezt latta,
„Boszszu alló kezem nem kerülhed”, mondta.

1034. El telvén e' dolog a' Magyar országban,
Talassuson többet követ Cseh országban,
4135 Hétszáz vitézt s, aszszonyt s léányt negj száz számban
Mint menny aszszonyokot ugj küld a' gallyakban.
1035. De a' mellj napot eo akart halálosnak,
Hogj az légjen romlására Corvinusnak,
4140 Eo tapasztalta meg sullyat ugjan annak,
Mert menyegző helyett soldót ád halálnak.
1036. Világh kényyét, mellyet viselt ábrázattya,
Azt menyegző helyet koporsóban zárta.
Ezt maradekjoknak illik forgatnia,
Hogj ki ki tartani magát mihez tudgja.
- 4145 1037. Mert hamar el mulik az emberi szépséggh,
Mindeneket könnyen el hágj a' reménséggh,
Megh csüggedhet a' boszszu álla keménysegh,
Példa lehet ebből mindeneknek elégh.

I. LÁSZLÓ, LENGYEL, XXXIII. MAGYAR KIRALLY

- 4150 1038. Nem mindenkor használ az az országoknak,
Hogj maradéki légjenek királlyoknak,
Aval sem mindenkor használnak azoknak,
Semmi maradékok hogj ne maradgjanak.
- 4155 1039. Dücsö királlyoknak sokszor olly rest fiok
Veszik a' kezekhez attyoknak pálczájok,
Vérek -s- neveken kül hogj benne semmi jók
Nincsenek, mellyekkel fénlettek az attyok.
- 4160 1040. Kiknek holtok után használatosb volna,
Hogj hirek és nevek ingyen se maradna,
Hogy sem féligh meg hólt szikrájok pillogna,
Kikben hólt attyoknak tüzek nem gjúlt soha.
1041. De a' mi ártalmasb az országgh népének,
Hogy a' szerencse áll vagj csak egj embernek,
Vagj az emberek közt csak igen kevésnek,
Nem téssen választást az érdemeseknek.

4147—4148 [A sorok rendje előbb felcserélve.]

- 4165 1042. Ebben hogy az ősök csak azok lennének,
Kik jósággal sokakon elől tétettek,
Azok penigh mind el vesztegeltetnének,
Kik a' szerencsétől tétettek elsőnek.
- 4170 1043. Es ha királyoknak lévén ki mulása,
Az maradekokból szikra nem támadna,
Kiben a' kösségnek kedvek meg állana,
Az jóságot tudoknak lenne jutalma.
- 4175 1044. Melly villongás noha bajnelkül veszödnék,
Ha csak kevesekre ez dologh bizatnék,
De ha elmejekre sokaknak haromlnék,
Országok veszése abból következnek.
- 4180 1045. Ezeknél az Albert a' Magyar orszagnak
Mit tehetett volna, mit mondhatnál jobbnak?
László, ki utolsó örökosse annak,
Erre tanítottotta népét az országnak.
1046. Kinek az eo gjenge gjermeki vállara
Rá vala az egész országh bizattatva,
Uraknak elméjét de ugj megh szaggatta,
Hogj ez világh előtt csuda vala dolga.
- 4185 1047. Az országhis szintén el esőlegh vala,
Ha László vállahoz nem tartozik vala;
Ezt már mint lengyelek megh tanult királlya
Fel vétették, hogj lenne magjar kiralljá.
- 4190 1048. Megh tanitta mindent, hogy nem minden üdö
Az uralkodásra lehetne illendő,
De ki serény, -s- nálla vagjon tanácsos fő,
Biradalmok osztó -s- törvényeket szerző.
- 4195 1049. Midön hivattatnék -s- coronát nem lelne,
Mivel hogj előlle el volna vitetve,
Nem akart fényesség nélkül nap lennie,
Királlyi jelek nélkül székben ülnie.

1050. Mellyek nélkül a' bölcs király sem külömböz
A parasztól, ki ostobaságban evez;
4200 *De* apostolit hogj lehet, eo nem szerez,
Apostal koronáját nyomjak fejéhez.
1051. Mellyet Szent Istvánnak jeles maradéki,
Mint istenes királynak édes nemzeti
Meg koronaztattak volt kegyes hivei,
Az eo fejétis ez azképpen illeti.
- 4205 1052. Ez királynak az eo koronázásával,
Melly vagjon meg füzve drága sár arannyal,
Országatis gondolt lenni olyan moddal,
Mint ha koronázva volna borostyánnal.
- 4210 1053. Minden hadakozást, kiket országért tett,
Olly gjözedelmesen pogány ellen viselt,
Kik az előtt mindenkoronn gjözö nevet
Viseltek, s' gjöztöknek senki nem hihetett.
- 4215 1054. Közönséges békeségnek eo rontoi
Meg nyugvanak országnak háborgatoi,
Megh szünének támadások indittoi,
El szélettek visszavonásnak fiai.
- 4220 1055. Illy nagy méltoságnak ritka jelen léte
Minden ellenségnek hirét el temette,
Megh rettent csalárdok álnok mestersége,
Le hullott azoknak már minden ereje.
1056. Legh felsőbb szegire ülven az országnak,
Nagy szeget fejében üt minden gonosznak,
Hogj ha nem hagjhatnák uttyát latorságnak,
Ellenségnek ártsanak, nem az országnak.
- 4225 1057. Így fordulván minden gonosz ellenségre,
Gonoszokból igen sok jokat tenészte,
Amurates, országh eskütt ellensége
Olly sullyoson az eo fejjverét érzette.

4197 külömböz [A következő sorvégekkel való jobb összecsengés kedvéért jav.] **4199** apostolit [Mivel ez a sor egy taggal rövidebb, a következő pedig hosszabb, a *De* kötőszót ebbe a sorba hoztuk fel.] **4200** *De* *apostal*

- 4230 1058. Hogy az Corvinusnak fel ingerlésevel
Negjedszeri harczon vólt gjözedelemmel,
Eotödször tulajdon karja erejével
Királlyi szerencsét próbál nyereséggel.
- 4235 1059. Negyven ezer törököket mert le vága,
Negjven ezert *penig* közüllök el foga,
Napkeleti császár királlyt supplicálta,
Hogj az békeségre mi módon hajthassa.
- 4240 1060. A' mellyetis László néki megh engede,
Mert fegjverrelis ez egjebet kereste,
Hogy az eo országa néki viszá jöne,
Ez gjözedelemnek hogj lenne illy vége.
1061. Vagj hogj inkább nézne közönséges jora,
Mint sem az eo maga tulajdon hasznára,
Annak csendessége hogj inkább fel álna,
Illyen végre lenne az eo királlysága.
- 4245 1062. Vagj hogj az fegjverrel indult lengjelekre,
Az Magyar orszagbol erejét vihesse,
Ezért tiz esztendöt pogánynak engede,
Hogj addigh eo véllek lenne békessége.
- 4250 1063. De mivel sok kécncset esze kül tekozla,
Mellyet Eugenius pápa rosztanácscsa
Szélllyel el osztani nekie jovalla,
Vagy ezt bánta, vagj hogj az nagj feot bántotta,
- 4255 1064. Es igj a' melly fegjvert boldogul le hagyta,
Nagj boldogtalanul ugjan ahoz foga.
Mivel hogj peniglen hütít megh nem tartá,
Országh nagj kárával Varnánál harczoła.
- 4260 1065. Mert többet eot ezer keresztyén lelkeknél
Szomorú veszéllyel köz népbén veszté el,
Külsöket -s' belsöket halalos fegjverrel,
E felett keservesb maga veszésevel.
1066. Ugy mint harczon nem csak az eleveneket,
Hanem holtoknakis el nyugutt testeket,
Mellyet szegény haza Lászlóért szenvedett,
Ki kesereghetett ezekert eleget?

4230 harczonok [A szótagszám miatt jav.] 4234 peniglen [A szótagszám miatt jav.]

- 4265 1067. Oh mennyi rossz dolgok esnek e' világban,
Kiket az emberek üznek nagy héjjában,
Hol csak annyi marad az fegyver fogásban,
Kiket vehetnének bár csak kevés számban!

HUNYADI IÁNOS MAGYAR ORSZÁGI GUBERNÁTOR

- 4270 1068. Szemléled addiglan, kegyes uton járo,
E koporsó követ, melly mellet vagj álló,
Kinn megis dobbanván, szivedben van gjano,
Hogj ez a' többihez nem igen hasonló.
- 4275 1069. Csudáloed, ugj látom, hogj zurzavar modra
Vagjon a' többi közt ez halotti pompa,
Noha koronások közzé van állitva,
Mégis koporsoja nincs királlyi modra.
- 4280 1070. El hiszem, bizonynal nem küssé csudáloed,
Hogj ennyi királlyok számai közt látod,
Alacson helyt költél mikoron gondolod,
Koronátlan képről de minek allitod.
1071. E' dologh igy létet ne gondolt botlásnak,
Mert ugjan ugj kellett lenni e' dolognak,
Halálbanis halhatatlan joságának
Illy helyre kellett, mellyet élveis jovaltak.
- 4285 1072. Meg vallom, Corvinus János királly nem volt;
De sok királlyoknál, hidgjed, hogj nagjod volt.
Egjenlőségevel sokakhoz hasonlott,
Nével -s- koronával mutatott alsobbót.
- 4290 1073. Jollehet az hir név nem tészí a' királlyt,
Sem ki tyriai színü ruhában járt,
Sem szép termet, sem kit kösségh nagjnak kiált,
De kit királlyokhoz illő joságh talált.
- 4295 1074. Nem talállok semmi olly hibát Jánosban,
Melly héjjával hadná lenni méltóságban,
Mert türhetetlén volt tisztessége abban,
Hogj várhatta volna növészet nagj korban.

4271 va(gj)n 4288 alsobbót [A rím miatt jav.]

1075. Hogy eot tisztességre mégh akkor emellye,
Midön kicsinségből lenne fel növése,
Mert üdö elöttis azt meg érdemlette,
4300 Az eo joságáért hogj nagjra mehetne.
1076. Erös vólt viaszhoz hasonló korában,
Sikamló korban volt álhatatosságban,
Félelmes korbanis nagj bátorkodásban,
Erötlen üdönis fáradott az harcban.
- 4305 1077. Azt mondottad volna, midön láttad volna,
Hogj az hadakozó Márs volt ennek attya,
Másnak nénye penigh, Bellona — az annya,
Az hadakozásnak nagj isten aszszonya,.
1078. Nem mondottád volna, hogj bölcsöben rengett,
4310 Hanem amazonok paissában nevelt,
Fonók dudolása keozt üdöt nem töltett,
Hanem hadviselök pálczajához termett.
1079. Sok ellenségeknek termett romlásokra,
Azoknak halálos vérek hullásara,
4315 Eoveinek penigh megh maradásokra,
Fel neveltetett volt jövendő hasznokra.
1080. Es hogj gjümölcsében ne csak virágzánék,
A fel tett reménségh benne nevelkedék,
4320 Mellyel eovei közt kedvessé tétetek,
Tölle ellenségnek félelme érkezék.
1081. A' királyok előtt penigh böcsüs lenne,
Csudálkoznék rajta sok országok népe,
A László szavait elő hozom erre,
Cedrusra, gjemántra meltó jedzenie:
- 4325 1082. „Corvinus Jánosnak érdemes hü volta,
Isten -s- embereknél a' melly vagjon tudva,
A Magyar országot Christusnak tartotta,
Az országot penigh nékem oltalmazta.”
1083. Külsö s' belső hadtól oltalmazta földét,
4330 Holtigh üzte, vágta poganyok nemzetét,
Tizszer emelt zászlót, hogj le vágja népét,
Tizenketszer viselt gjözve nagj ob nevet.

4311 töltött [A rím miatt jav.] 4331 vágta [Értelem szerint jav.]

- 4335 1084. Utolszor peniglen, de a' többi felett,
Elsőbb szerencsével a' nagj Máhometet
Megh gjözvén, száz öreggh agjut tölle el vett,
Lador fejérvárnál mikor vitézkedett.
- 4340 1085. De hogj negjven ezer vitézi el veszve,
Seb nélkül Mahomet onnét meg ne jöne,
Egj mérgeült njiltól sebessedék szeme,
Vagj mint némelly érti, szive volt meg sértve.
1086. Akár mellyik légyen, mind két sebre méltó,
Mint vak szerencséhez vakoskodva fogó,
S' a keresztyénsegnek annyi gonoszt hozó,
Szive sérelmével hogj legjen potoló.
- 4345 1087. A kersztyénsegnek illy nagj ellenségét,
Melly veszedelmesen pusztította földét,
Megh gjözvén, fordittá azokra erejét,
Kik személlyek szerint háborgatták népét.
- 4350 1088. Azokkal harczolni kételenítettett,
Annak előtte már a' kiket meg gjözött,
Kiknek barativá lennie szeretett,
Hogj sem ellenségivé lennie tecczet.
- 4355 1089. Mint hogj penigh Isten vagy királlj vagj haza
Alkalmatossága tölle azt kívánta,
Hogy maga vérenek se kedvezzen abba,
Nem csak mégyen, hanem repül vala arra.
- 4360 1090. Ez három szál sinór valamellyre vonta,
Mindenkoron uttyát arra igazgatta,
Azoknak a' vége mivel hogj szent vala,
Jó ki menetelit mindenkor gondolta.
1091. Semmi hoszszu harcza ez ellenségekkel
Soha nem vólt néki, ha indult illy veggel,
Mert ha első harczáan egj napnál töb tölt el,
Le vágott -s- el üzött mindent tellyesseggel.
- 4365 1092. Igy látásavalis remültek Jánosnak,
Ennyi sok harczeit látvan a' dácusok,
Bekesegre mindgjart eo hozzá hajlottak;
Megh Fridérichnekis félelmet hozának.

- 4370 1093. Illetvén erejét harczal Drágul vajda,
Az harczon el esék, mint hogy partos vala.
Elötte el mene hirtelen Musztafa,
Amurates penigh ugyan el is futa.
- 4375 1094. Hogy ez hamisságot igazán boszullá,
Megh rettene deszpot, mihelyt ezt megh hallá.
A' Magyar orszagot hogy cseh megh pusztittá,
Annakis az árrat valóban meg ada.
- 4380 1095. Király -s- koronának megh tartatásáért
Austria országis meg vereték azért,
Styria peniglen el pusztulasra tért,
Carynthia s Cárnioliais azt nyert.
1096. De mivel kár eotis sokszor el kerülte,
Lön, hogy azt egjszeri esettel meg nyerte,
Ki annyiszor gjözött, két harczát veszette,
De akkoris mező maradott nekie.
- 4385 1097. Inkáb adván helyet az holt ellenségnek,
Hogj sem eo el futván, hadná elevennek,
Noha számos héjja marada népének,
De nem törék szarva megh dücsösségének.
- 4390 1098. Mikoron Várnánál az maga félében
Tizenkét ezert vág ellenség le éppen,
Harmincz ezer hull el akkor pogány népben,
Kiket le vágatott harczon a' mezőben.
- 4395 1099. Annyira, hogj noha pogány ellen harczolt,
Mégis fösvenységet azokra hárittott,
Hogj illy egjenetlen gjözedelmet látott,
Ennyi poganyt maga bánta, hogj tékozlott.
- 4400 1100. Egykor peniglen egj boldogtalan harczán
Két latrok köziben egjedül szorulván,
Drága kereszt fügvén nyakán, kit eok látván,
Simon Cyraeneusok lenni akarván,
1101. Hogy az eo keresztit akarnak fel venni,
Két peres közt János kezde gjözö lenni,
Magáért fegjverrel igazat kezd tenni,
Egjiket kargjával le is tudá vágni.

- 4405 1102. A másnak nagj könnyen futamást engede,
Hogj latrok keresztit továb ne viselne,
Hanem szentyeb vállal maszszor elé jöne,
Christusét akarna hogjha viselnie.
- 4410 1103. De hogj vitézsége ne lácznék csak mezön,
Hon sem lön a' küssebb, mint az után kün leon,
Olyan adakozást szegények iránt teon,
Királyi indulatnális hogj fellyeb leon.
- 4415 1104. Olyan kegjességet szentekhez mutata,
Oltárok rakatva, -s- templom gazdagitva,
Hogj annyi királyok elébbeni száma,
István s- László eotet nem meszsze haladta.
- 4420 1105. Végtere kévánvan testben el oszlatni,
Lélekben peniglen a' Christussal lenni,
Test békoját magán érzeni tagulni,
Isten fiaival szabadságban lenni,
1106. Hogj illy szoros utat jó kalauz nélkül
És ahoz illendö úti kölcségh nélkül,
Alkalmatlan módon és készületlenül
Idejen előzne, ne menne annelkül,
- 4425 1107. Ez uton jároknak hogj midön Istene
Etelben eo hozzá el közelittené,
Betegh ágjabolis nagj szentül fel kele,
S' akkoris oltarhoz futnia siete.
- 4430 1108. Méltatlannak tartván ez jövő vendéget
Othon fekke várni ez jövő vendéget,
Hanem hátra téven a' testi félelmet,
Eo magához vészi Istennek kegjelmét.
- 4435 1109. Ki tagadná azt, hogj nem jó uton járo
Vagj penigh futásat nem végzéssel futó,
A ki mind vegiglen nem volt el fíradó
De ugj futott, hogj a' czélt légjen megh fogo.
- 4440 1110. Ez el nyugott testnek ha helljét keresed,
Kegjes uton járo, megh állly mert itt leled;
Ez halotti verset olvasd és intézzed,
Hogj Hunyadi János fekszik itt, el hiszed.

1111. Ah, Magyar országnak nagy gubernátora,
Szélveszes szerencsén hányattatod ura,
Melly kicsid hajóban vitettetik oda,
Hol boldógultaknak van eorok hajleka.

CORVINUS MÁTTYÁS XXXIV. MAGYAR KIRÁLY

- 4445 1112. Istennek tanácsi mélységés tengerben
Megh foghatatlanul vannak el rejtetvén.
Visgalod azokat, mériczkelsz mélységben?
Nem tehedted ezt fel ember semmikeppen.
- 4450 1113. Jollehet, hogy ezek vizsgálhatatlanok
Mindenkor, es ugyan meg foghatatlanok,
De megis csudábban tétetnek királyok,
Mint lottek világi nagy sok alkotmányok.
- 4455 1114. Csudalkoznak vala régénn a' regiek,
A' kiknek királyok szántokból löttenek,
Mezei munkarol kiralysagra költek,
Czondorlot köntösből bársonybann öltöztek.
- 4460 1115. Nem láczczanake hát minékünk csudának,
Reméntelenségéből hogy dolga Mátyásnak,
Csincsér viselésből arany lanczok váltak,
Számkivetés után székbén ülni láttak?
1116. Eo sötét tomloczcze vált fényes csillaggé,
Napja haladása boldogságos dellé,
Tisztességh vesztése dücsö szép életté.
Mind ezeket rajta nem csudálhattuké?
- 4465 1117. Ez penigh előttünk mindennapi példa,
Hogy magas alkatmány földel egjenessé,
Alacsonnak penigh tetetnek magassá,
Szokatlan dolognak minden ezt gondollya.
- 4470 1118. Ne csudáld hát tovább a' fel szökő vizet,
Hogj mennyit fel ugrik; leis annyit esett.
Szemlellyuk peniglen ugj a' magas eget,
A ki forgásaval ennyi változást tett,

1119. Hogy a' kettős jegjnek alacson fészkből
 4475 Tegnap a szeles nap esett ki ez helyből,
 A Rák jegj peniglen eo magas helyből
 Le esvén, ma nyomyák lábokat eréből.
1120. A tomlocz szennyéből ki tisztúlt Mattyásnak
 4480 Ezek czimerei, a' kiket itt látnak,
 Kik magos polczára a' szép királlyságnak
 Eotet fel emelték tellyes uraságnak.
1121. Nagyobra lön mert nyari nap kelettel,
 Hogj sem mint tavaszszal a' mennyit esett el.
 Nagjságos volt, mikor kinozták tömlöczel,
 Midön onnan ki jött, kirallysagot ért el.
- 4485 1122. Minap itiltetet oroslán fogára,
 Mint egy uy Dániel, szintén olyan modra;
 Ma mint Samson oroslán csehel jáczodva,
 Kinek lépes mézet torkabol ki hoza.
- 4490 1123. Latrok száma közé minap itiltetett,
 Artatlan vér léven, fogságra vettett,
 Ma penigh boldogúl kötelesítettett,
 Társaiert mert Augustában vitetett.
- 4495 1124. Minap, miként Joseph, megh tömlöczoztetett,
 Ma uy pharaotol ottan ki vétetett;
 Nem csak kirally képe, mint már meg értetett,
 Seot ugjan hatalmas királlýá tétetett.
- 4500 1125. No már, ki irigy vagy ámbár csufolodgjál,
 Cszári haraggal ambar haragudgjál;
 Az uj kirally ellen, szabad, olálkodgjál,
 Nem álhacz ez ellen, akar mint aggodgjál.
1126. Am bator bocsás ki benn indult szélvészert,
 Bekohoz uj békót szerezz és kötelet,
 Gyulölségre fordits ámbár jókedvedet,
 Bár szüntelen hányvad koczkád -s- kelepczédet,

4475 magaz 4476 [A sor után zárójelben:] Tudni illik a' kettős jegj. 4483 [Előbb:] mikor
 (tömlöczel) kinoztak tömlöczel [A javítás idegen kéztől való.] 4497 irigy ámbár [A szótagszám
 miatt jav.]

- 4505 1127. De mivel nem esett kedved szerint dolgod,
A korona helyett kezd elől játékod!
Igazán vesztetted koczkával el sorsod,
Hogj Mattyasra essék, Isten akart, látod.
- 4510 1128. Mert mivel minden jók e' dolgot akarták,
A gonoszok kedve ellent nem tarhattak.
Hogj jóvá ne legjen, nemis akarhatták,
Mert Isten szavából az eleot hallottak.
- 4515 1129. A kik csecsemöknek hállották szájokbol,
A kösségnek penigh kiáltó szavokbol,
Hallattatott Pestnek minden uczczaibol,
Előbb, hogj sem királly volna valasztásból.
- 4520 1130. Annyira, hogj senki azt nem gondolhatta,
Hogj ez az választás Istentől nem volna,
Vagj ez szokot halván, alajja nem irna,
Es nagj tapsolással rajta nem vigadna.
1131. Csak aligh érheté tömlöczből országát
Es az országának királlyi várossát,
Mivel szenvedésnek ki tanulta modgját,
Kész lön szegényekkel szenvedni nyavalyát.
- 4525 1132. Mind fogságból eoket megh szabadultaknak
Nevezé, és mondá mind megh ujjultaknak,
Hogj az elsőséget királlyi joságnak
Adna a' kegjelmes királyné aszszonynak.
- 4530 1133. Tudván, a' fényes Nap, ha hamar süt hevet,
Nem sokaigh tartya akkoron meg fényét,
Korona helyt sisak ekesitté fejét,
Esztendeje midön volna csak tizenhét.
- 4535 1134. Mind a' két csaszárt eo Cseh országgal öszve
Valosággal ellenségének értette,
Kinek midön kardgját tompittani kezdte,
Üdö, tanács, erő gjözönek nem hitte.
- 4540 1135. Világh uy gjözöi itt Friderich ellen,
Csuda sziligjittök a' pogányságh ellen,
Népeknek gjözöi a' cseh nemzet ellen
Kivantatnak vala, hogj légjenek jelenn.

1136. Ennyi veszedelmek között csak bátran áll,
Veszélly nélkül erősb és nagjób magánal,
Szerencséebb kárdgja ellenség kardgjánal,
Nem gondolván semmi szélvész zugásával.
- 4545 1137. Es miként oroslán, ki sok preadált talált,
Kétseges azok közt, mellyikre nyisson ált,
Mindeniknek kedvez, egjikreis nem vált,
Valamigh meg kapván, bé tölti a' gjomrát.
- 4550 1138. Szünék penigh addigh ez hármás dühösség,
Mig végre a' nagj sas, ki tüzesb ellenség,
A' töb szárnyasok közt királynei felség,
Magát ugj nadzáná, mint nagjób erősség.
- 4555 1139. Corvinus nemzetnek, ki annak előtte
Ekes koronáját fejről le vette,
Sebes szárnyan penigh annyira mehete,
Hogj országabanis eppen bé repülne,
- 4560 1140. De mivel magáét csak könnyen el veszti,
Valaki a' masét hamissan keresi,
Es a' Tantalussal az almát el ejti,
Ha még kapotton kül ujjon kezd kapdosni,
1141. Nem vett Császár többet el Magjar országban,
A mennyit el vesztett a' Nemet országban.
Egjikhez kapdosvan mással esett kárban,
Nem lön szaporaságh igj semmi dolgában.
- 4565 1142. Mert also Austriát egészszen el bírá,
Kevés néppel Fridericet futamtatá,
Austrianak szivét, Bécsset környül fogá,
Császár lakó helyét némettől foglalá.
- 4570 1143. Midön el foglalta az országnak szivét,
Alemannianak könnyen birná népét,
Ha Pannonianak régi határ széllyét
Kül akarta volna hadni igaz végét.
- 4575 1144. Azért birásaban ott meg állapodék,
A' melly magjaroknak zállagban vetteték,
Kik biradalmakot mind addigh terjeszték,
Utolsó pannonusok a' migh azt élék.

1145. Mégh sem hatta fejét Néápoly várossa,
Melly az Austriának vala egj istápjá,
Olly erőssek lönek szokatlan munkara,
4580 Hogy senkinek eddigh az fejet nem hajta.
1146. Vagy fejek hajtással félvén, ha azt tennék,
Hogj ez gjözhetetlen erős helyt vesztenék,
Melly gjözhetetlen erősségnek tartatnék,
S' annak ekessége tölle él vétetnek.
- 4585 1147. De midön Mattyasban uj Alexandert lát,
Erösbtöl gjözetni nem szegjenli magát.
Illy meg gjözhetetlen, dücsö gjöző királyt,
Kapuját megh nyitván a' várnak, bé bocsátt.
- 4590 1148. Söt inkább akarja öt ugy választani,
S' maga baráttyanak akarva tartani,
Mint sem ellenséget városon kül hadni,
Es veszedelmére azt ki rekeszteni.
1149. Nem költött beszéd ez, mert mais meg vagjon
4595 Mattyás király képi, de nem az piaczon,
Hogj hü dücsösséget magának vadászszon,
Vagj tisztességh vesztö csufságot mutasson,
1150. Hanem a' szentségesb királyi oltárnál
Es ottis a' király széki mellett fenn áll,
4600 Megh tarto hirt nevet hol szerzett ez király,
Eo gjözedelmének jelével kit látnál.
1151. Utón jarok, a' kik ezt nem hihetnétek,
Kérlek, figyelmezve ezt meg tekéncsétek;
Elsö esztendején országlás kezdésnek,
Eotödben peniglen korona vesztésnek,
- 4605 1152. A' csaszartól el vett fényes koronával
Megh ékesítettett e' diszes munkával,
Méltó dicsiretet vévén méltósággal,
Hogj sok gjözedelmet szerzett volt kardgjával.
- 4610 1153. Mert igen illetlen dolognak tartotta,
Hogj harcz előtt légjen meg koronáztatva,
Migh gyözedelemmel nem lenne próbája
Es igasságh rendin való tisztos harcza.

4604 vesztésben [A rím miatt jav.] 4605 el vett (korona vesztésben) fényes

1154. A' megh koronázott jó cselekedettel
 Akarvan mutatni próbáját ez jellel,
 4615 Meltó Corvinushoz, attyához, mert mivel
 Koronához illő dolgokat viselt el.
1155. Mert ötször a' császárt jelesen meg üzte,
 Tizszer a' pogánnak erejét meg verte,
 Huszon hét várossal Jajsztatis meg vette,
 4620 Mahumetet hirévelis el kergette.
1156. Scanderbéget, masok kit gjözhetetlennek
 Tartottak, mutatta ő azt megh gjözetnek.
 Casymirt, cseh kiralyt koronát vesztetnek
 Tevé, s' országabol kétzer ki üzötnek.
- 4625 1157. Mysianak része es Silesianak,
 Lusatia tartományi holdolának.
 Dacia s' Moldova, kik pártosok voltak,
 Néki esekedvén, mind fejet hajtának.
- 4630 1158. Az megh ölettetett Husnak maradeki,
 Midön srjokbolis sok gonoszt hoznak ki,
 Mint phoenix hammából más nevededik ki,
 Minden országokra sok gonoszt hoztak ki.
- 4635 1159. Miképpen a' konkolyt a' tiszta magokban,
 A langot peniglen óltni kell szikrában,
 Nem kedveze nékik, de mind tűzben, langban
 Eo meg zaboláza erős hatalmában.
- 4640 1160. Vala miglen Mársnak véres Jordánnyával
 Hetszer meg öblitté haragos kardgjával,
 Fekéltől tisztittá Cseh s. Morva országgal,
 Istennek s magának szerevén illy moddal.
1161. Boldogh had az olyan, hol Isten kedvének
 Az illyen dolgokban első részt engednek,
 Kit ennyi fejver közt arra nem vehetnek,
 Isteni tisztelet s' tudomány hogj szünnyék.
- 4645 1162. Hogy Pallást, a' tudomány isten aszszonyát
 El hagjván, követné fejveres Bellonát,
 Vagj inkább szeretvén a' kardos katónát,
 Erre el veszteglye bölcsek társaságát.

4615 mi(h)el [A v ráírva a h-ra.] 4621 Scanderberget

- 4650 1163. Melly bölcseknek számát világh szerint szerte
Iminnét, amonnét mint virágot szedte.
Akkoron Márs istent csak vaknak itilte,
Ki a' mesterségnek szeme nélkül menne.
- 4655 1164. Vagjon még Budában egy bibliotheca,
Fejedelmek s' hadi urak tanittoja,
A kik a' henyélest követik gjakorta,
Agjban és heverve kényesen nyugodva.
- 4660 1165. Ki volt eo, midön élt, kegjesség h dolgában,
Gyakron meg mutatta az adakozásban,
Oltárokhoz méltó sok ajándékokban,
Azoknak szolgálai vehették azt számban.
1166. Vegre akarattya *kül* magát ki adta,
Söt előtte allók sirását hogj látta,
Szomorán nyegőknek hogj szavok hallotta,
Roszszat nem szolhatott, söt nemis akarta.
- 4665 1167. A kívül hogj mindent az Isten nevével,
Az eo igéjének tellyes szentségevel
Magánis az olly szü, ki tellyes (mindennel) Istennel,
Mindenkoron jó szót bocsát ki nyelvével,
- 4670 1168. Mind az által mind négy éltető állatok,
Ég, föld, tűz, víz, kikköl mindenek állanak,
Az ö halálának jeléül szollottak,
Következőképpen penig ezek voltak.
- 4675 1169. Az ég mérsékleset tudó jeles bölcsek
Ez király halálat egből jövendölték,
Oroszlánok Budán halállal el estek,
Hogj magjari oroszlán hólt, el hitették.
- 4680 1170. Ez egész Bécs penigh majd mind langot vetett,
Mint ki élténekis langalva eorvendett,
Halotti fáklyakkal annyira gerjedett,
Hogj temetségéről szomoru tört jedzett.
1171. Az Duna peniglen annyira megh áratt,
Mint hogj más könyhullást természet nem adott,
S' öt sirhoz keserni nem alkalmaztatott,
Szokatlan follyással kesergést mutatott.

4661 külis [A szótagszám miatt jav.] 4684 kesergést [*kesérést*-ből jav.]

- 4685 1172. Itt már Magyar országh sirastól meg szünnyel,
Ennek koporsoját nézd olly száraz szemmel,
Kinek küs sirjában hogj eotet tetted el,
Hólt Mátyással mindent élve temettél el.

II. LASZLÓ XXV MAGYAR KIRÁLY

- 4690 1173. Siralmas Mátyasnak halálban esése,
Mint oszlop el estén, Sámsonnak el este,
Mellynek eo magával egészszen le este,
Az egész orszagnak dücsösséget veszté.
- 4695 1174. Mert nem vala szükség, hogj ez koronának
Más kész várois erte harcolnának,
Közit mondta hozzá *Maximilian* annak,
A Laszló peniglen kívánta magának;
- 4700 1175. Albertis tartotta azt már sajáttjának,
Elméjeben forgott Corvinus Janosnak.
Ennyi rá vágjok közt a' Magyar országnak
Kétsége volt, ezzel kit jutalmaznának.
1176. Mert az olyanoknak gjanós volt joságok,
Kiknek midön tisztet kellene várniok,
Nem vártak, söt inkább erőszakkal magok
Kirallyi tiszteteknek jártanak utannok.
- 4705 1177. Mert többire ahhoz nem igen bizhatni,
Ki erőszakkal kezd érdemet keresni,
A' mi a' császárnak vas erejét nézi,
Néki volt mezeje, hogj kellyen kívanni.
- 4710 1178. Hogy ha a' Lászlónak tehetős ereje,
Mellynél nem hatalmasb volt császár fegyvere,
Tisztességh kívánva ezt nem szerzenéje,
S' praktikával nem akarná vesztenie,
- 4715 1179. Hanem midön mindent már le hagjott volna,
Melyre dicsiret nélkül vágjodik vala,
Miket magajeva tött Mattyásnak kardgja,
Vagj országnak adott, császaris rá hadta.

4695 Maximilianus [A szótagszám miatt jav.] 4701 gjanós [A szóban javítgatás van.] 4706 A ki [A szótagszám miatt jav.] 4710 fegyvere [A szóban javítgatás van.]

1180. Igy jó hir vesztéssel császári méltóság
Elébb el vész tölle, mint biratnék ország,
Rutabbul esik ki, mint Mattyást a' fogság
Vivé királyságra, kit csudált e' világh.
- 4720
1181. Nem minden drága gjöngj jó minden gjürüben,
Mert a' külis, ha jó, vagjon tellyes fényben,
Arratis megh tartya maga beczüjében,
Akár hól el veszdis, lészen gjöngji névben.
- 4725
1182. Hogj ha penighlen rossz, nem jobb az aranyánál,
Ha becsüben óltso, nem jobb koronánál,
Aranyhoz sem illik, ha nem jobb aranyánál,
Nem hogj a' coronat diszeszítnék azzal.
- 4730
1183. Mondhattad volna azt igazán s' helyyesen,
Hogj a' László ülvén a' Mattyás székiben,
Az világosságot hozta setétsegen,
Az napot penighlen nagj homalyos éjben.
- 4735
1184. Orszagot tartonak tunya fejedelme,
Attyának örökét s' szerencsáját ebben
Hogj el tekozlotta a' székben ülésben,
El veszteglette ő ennyi restségeben.
- 4740
1185. Annyira, hogj semmit olly méltót nem viselt,
Mit világh s' dücsösségh eo magának kedvelt,
Vagj magaéinak eleget tehetett,
Elsők s' utolsókhoz melly méltó lehetett.
- 4745
1186. Sokaknál tartatott mint egj érzéketlen,
Eoveinek semmi sebét nem érezvén,
Ország minden sorsán s- minden szerencséjen,
Noha mind rosszul fólyt, igj kiáltott fennyen:
- 4750
1187. „Jól vagyon, jól beszelsz, igen helyyesen lett.”
Minden dolog néki országban jól teezett,
Holott eo magais haszontalanná lett,
Az ország előttis rosznak itiltetett.
- 4750
1188. Sok hasznos harczokot viselt pogán ellen,
A melly hírével vólt, csak keves volt ebben,
Jelen léte penigh aligh volt kettőben,
Ne hogj eo rossz voltán vitéz el czüggedgjen.

1189. Senkit nem gyűlölt ugj ellenségi között,
 4755 Mint mikor Albertről lett az emlékezet.
 Tisztességh kívánásban ö dicsekedett,
 Battyában penigh ezt el nem viselhetett.
1190. Ugjanis bennünk az közönséges vakságh,
 4760 Hogj masbann, mint bennünk, nagjob a' gonosságh,
 Es ki mit magában itil, hogj a' joságh,
 A masban ugj laczczik, mint vétkes hamisságh.
1191. Az henye nyugalmat felette (szerette) jovalta,
 Nyugvással keveset birni jovalotta,
 Mint a' mi el vezett, munkával meg hozza,
 S' annak meg szerzésen eo magát faraszsa.
- 4765 1192. Avagy az országnak szorosult hatarit,
 Szorgalmatossággal többicse széllyeit,
 Vagj városiaknak látvan nagj terheit,
 Csak kús újjávalis illesse bájait.
- 4770 1193. Nem törte hát magát királyi gondokkal,
 Nem faratt törvényes vagy hadi dolgokkal,
 De maga vénségen garos tunyasággal
 Országnál volt gögösb sókak unalmával.
- 4775 1194. Eot esztendök után nem ugj országlassal
 Tölte üdöt, mint csak henye mulatással,
 Székiböl a' sirban fordula azonban,
 Mint éltével, több hasznot tön halálával.

LAIOS XXXVI. MAGYAR KIRALLY

1195. Vagy vérben vagy könyben, siralمام, márcs pennád,
 4780 Ha Magjar országról meg irod nyavalyád,
 Ennek játékjának szomorú végét ládd,
 Keserves czélt erre a' Lajos néked ád.
1196. De hogj nyegő hazánk töredelmes szava
 Zokogó panászszat aligh fokaszthattya,
 Sirás hoszszas rendit hogj kicsinben fogja,
 Ha le irod, légjen ez a' titulussa:

- 4785 1197. Haraggal elegjűlt szeretetnek hada.
Az dolognak penigh ez légjen summája:
Magyarok napjanak gjaszos haladása —
Királynak s' kösségnek egjmásért romlása.
- 4790 1198. Mohacs varossának mezeje játékja,
Melly az poganságnak lön tapsolasokra,
A keresztényeknek penigh siralmokra,
Fegjveres játékban melly ki van formálva.
- 4795 1199. Mellyben az jádzoknak ezek voltak nadgja:
A Magyar országnak hatalmas királya,
Ludóvicus neven masodik ki vala,
Zálkan Laszló, Esztergomnak ersek papja.
- 4800 1200. Az Tomori Pális, kaloczai ersek,
Perényi Ferenczis, a' varadi püspök,
More Philepis ott a' petsi nagj püspök,
Csaholy Ferenczis ott a' csanadi püspök.
1201. A boznai püspök ott volt Palvia Györgjis,
Szepes vármegjei ispán, Szapoly Gjörgjis,
Ki annak a' hadnak edgjik vezéreis,
Dragj János, királly udvarbirájais.
- 4805 1202. Orszagh Ferenczis ott, az ágjas ház örző,
Korlatkői Péter s Trokpa András kettő,
Az ajton állokra voltak gondviselő;
Horváth Simon pinczek kolcsári között fő.
- 4810 1203. Számlálhacz ezekhez hát száz személyyeket,
Méltóságos uri és nemes rendeket,
Es 20 000 lovas, gjalog vitézeket,
Mind kiralyt s' országot vitézül örzöket.
- 4815 1204. A kik végezetre magok személyyekből
Ki vetkezvén, testben meg holtak fegjvertől,
Gyászos emlékezet maradott nevekről,
Maradekjok penigh siralmas vészben döl.

4788 Vagy Királynak [A Vagy választó kötőszó, nem tartozik a verssorhoz.] 4798 Perényi (Puspo) Ferenczis 4800 Csakoly

1205. Mivel tartoztanak *a' kösség* királynak,
Mivel penigh király kösségnek s' országnak,
4820 Jövendő például edgjik a' másíknak,
Halál jádczo helyet hattak csak azoknak.
1206. Azert fejedelmek türésben légjeteck,
Mert vér arrában áll gjakron tü köntöstök,
Melly testekből omlik gjakron ki kösségnek,
Vert vérrel meg adni tartoztok ezeknek.
- 4825 1207. Tüis, kösség, erröl illik, tanullyatok!
Fejeteckért néha faradgjon tagotok,
Mert nagj reszint ebben füg meg maradástok,
Hogj ha királytokert szenved az országtok.
- 4830 1208. De hogj ez fájdalom siralmas vers nélkül
Ne állana csak el illy koporso nélkül,
S' temetése köve meg maradna jelül,
Ezt hagjá magának csak emlékezetül:
- 4835 1209. Masod Lajos nével magyarok királyja
Nem szüetett, de csak nött a' koronara,
Két esztendeigh hogj lött magyar királyja,
Negj penigh hogj roszzsul cseh koronát birta.
- 4840 1210. Mint hogj mindeniket igen üdetlenül
Vévé fel, és birta tanácsos esz nélkül,
Ugj mindeniket is igen heljtelenül
Mind magával edgjütt veszté el rend küvül.
1211. Egjedül vesznie boldogjab lött volna,
Hogj sem annyi népet magával rontana,
De eo véllé edgjütt Magyar ország kára,
Kétszáz ezer embert népeben sirata.
- 4845 1212. Az eleve láczo ros z dolgok kezdeti
Nagj szomoru jellel magát itt ki tészí,
A következöknek siralmát jelenti,
Mind azokat egj summában igj hirdeti.

4817 királynak a' kösség [A rím miatt jav.]

SZÁPOLY JÁNOS XXXVII. MAGYAR KIRÁLY

- 4850 1213. Ha a természetnek s' szerencsének sorsa
Király választásban egy poradzon folyna,
Szapolly János köztök első helljet fogna,
Kit erősségh s' létel edgj diszben tartana.
- 4855 1214. Ugy annyira, hogy mégh csak gyermek korában
Ország terhét venni akarván nyakában,
Ugj viselé magát minden eo dolgában,
Hogj sokaknak kedvek lön hozzá hajlasban.
- 4860 1215. Bizony a' nyár eppen függ csak a' tavasztól,
A gjümölcs peniglen maga virágától,
Az egész nap penigh a' piros hajnaltól,
Az épületis áll a' fundamentumtól.
1216. Az iffiuságtól függ a' korossab üdö,
Elsö esztendökből az utolsó ki jö,
A vén fais inkább el török, hogj sem eo
Megh hajlana osztán, mikoron nagjgyá nő.
- 4865 1217. Mivel mind az által az ember tavaszsa,
Mellyben leg elsőbben láczzik ki nyilása,
Inkább természetnek ingjen ajandeka,
Mint jósággh diszinek lehetne láczzatva,
- 4870 1218. Nem elégedik megh csak virágságával,
Kit akármelly küs dér el csaphat azonnal,
Idejében olly gjümölcsöt hoz jó moddal,
Melly hazájanak lött rémellet haszonnal.
- 4875 1219. Hogy iffiuságában a' melly kedvet szerzett,
Azt megh szaporicsa a' jó cselekedet,
Kit midön jószággal jobban meg bővített,
Királyhoz illendö dolgokkal szépített.
- 4880 1220. Megh szépítvén, hogj hazájáért bajt venne,
Ahoz illö minden munkákat fel tenne,
Elé mozdittásan országnak örülne,
Sziligjséggel, s' harczal, s' valamint lehetne,

4852 Kit mind erősségh [A szótagszám miatt jav.]

1221. **Kiket hogj dolgokban elé mozdithatott,
Magának jövendő tisztességre hagjott;
Még Lajos élteben, hogj kövessen olly jót,
Mindennek elméje légjen hozzá hajlott.**
- 4885 1222. **Megh halván a' királly, az eo esetivel
A Magjar országh lön olly nagj zendüléssel,
Kinek kebelében olly árvizből költ fel,
Hogj alkalmasbat Janosnál nem lelt fel.**
- 4890 1223. **Kit hogj el kerüllyön, nem lehetett volna,
Hanem ha az országh tölle el hajlana,
Tölle el távozni bátorságh sem vala,
Ha maga az országh magát el nem hadná.**
- 4895 1224. **Kit el tavoztatni soha sem méreszlett,
Ennyi sok erdemet ha ki meg tekintett,
Hanem ha hamissan becsüt tolle el vett,
Maga vallotta, hogj erdemesbet nem lelt.**
- 4900 1225. **De mivel hogj semmi bóldogságh nem lehet,
Mellyet az irigység mindgjárást nem követ,
Janosis annelkül szekben nem ülhetett,
Miglen ellensége reá nem érkezett.**
1226. **Bathori, az orszagh fő palatinussa
Mindgjárt lön Janosnak ellenkezö sorsa,
Ki hogj ha lött volna az országh barattya,
Janosnakis ezzel lett volna jó attya.**
- 4905 1227. **A sok irigyektöl azért megh gyözetvén,
Egjedül illy bünre elégtelen léven,
Többivel társokot magához szegezvén,
Hogj azok légyenek vélle egjjesülvén,**
- 4910 1228. **Midön nem árthatna egyedül Jánosnak,
Zenebonát hoza éppen az hazának,
Koronához magát értvén méltatlannak,
Szerzé azt alnokul első Ferdinándnak.**
- 4915 1229. **Erre Ferdinand nem méltatlanithatik,
Mert töb koronais eo fejére illik,
De az irigy dolga igen kárhoztatik,
Kire, mit ma szenvedcz, magyar, reá illik.**

1230. Vegre nem volt szinten Janosis ártatlan,
 Hogy magát szerette, méltó panaszt hallyon,
 Keresztenyre hozta Szulimant karoson,
 4920 Hogj el vett koronát meg viszzá hozhasson.
1231. De méltó fajdalmát illik tekénteni,
 Mellyet ugj láczzik, hogj elis kell engedni,
 Mellyet midön ember gjakorta kezd türni,
 Végre sok türése haragra fog kelni.
- 4925 1232. Továbbá, tés haza, a' mint rolla érteszsz,
 Bizonnyal ellenne háladatlan lészesz,
 Ha nagj tisztességet nekie nem tészesz,
 Mert az legh utolso magjar királllyod ez.

I. FERDINAND XXXVIII. MAGYAR KIRALY

- 4930 1233. Masod Ferdinándnak ez vala jobb atya,
 Harmadiknak penigh jobb attyának atya,
 Negyedik attyának jobb attyanak atya,
 Mind háromnak ez egj a' legh első atya.
- 4935 1234. Az unokájanak ez az eo szentséget,
 Az fia fianak az eo kegjességet,
 Annakis fianak szerelmetességet
 Magában foglalta ezeknek épséget.
- 4940 1235. A' jó gjükér természetit ki rajszolta,
 Melly gjükér ágakban s' gjümölcsben ki osztya,
 Valami elsőben eo magában vala,
 Semmit azon kívül soha nem mutata.
1236. Annyira, hogj napnak azt mondottad volna,
 A kinek bö sugáribol e' vilagra
 Annyi szem, mint tölle, széllyel ki oszlana,
 Melly olyan böséggel, mint eo tölle folyyna.
- 4945 1237. Hany fejedelmeket nagj tartományokkal
 Es hány királllyokot széles országokkal,
 De hány császarokot nagj biradalmakkal
 Ez ducsö mag gazdagittott joszagokkal!

4940 mutatott [A rím miatt jav.]

- 4950 1238. Hitted volna lenni folyó viz árjának,
Melly déli részéről ki jött ez világnak,
Kik négy felé osztván világh körül folynak,
A kik eo magához hasonlók volnának.
- 4955 1239. Edgyik élő volna, a' más penigh fenlő,
Harmadiknak neve poroncsolást jedző,
Negyedik fiait dücsösségre vivő,
Kik már akkor voltak mindeniket kezdő.
- 4960 1240. Kiket eo magához annyira ki rajszolt,
Hogj mindenek előtt nagj kétségre hozott,
Kepek azoknak hogj ugj hasonlított,
Hogj első bélyegeinek mondathatott.
1241. Szent volt a' második fia példájara,
Mert olyan életben vala csaszársaga,
Hogj semmi ártalmas mocsok nem volt rajta,
A mikoron testét a' lélek el hatta.
- 4965 1242. Kegjes volt, mind harmad fia eot követte,
Mert eretnekségnek eskütt ellensége.
Semmi istentelenséget nem szenvedé,
Királlysága alatt valami erede.
- 4970 1243. De hogj illy munkához egyedül ne fogna,
Leg elsőbben is eo az Nemeth országra
Es egjszersmind akkor a' Magyar országra
Jesus tarsaiból beo segédet hiva.
- 4975 1244. Tudván, hogj mindenkor jó ellenségh ellen
Hogj fegjverrel s' szivel tarsaságh hü légjen,
Mellyet csehek pártossága vett eszében,
Hogj az illy rendtartás igaz mindenekben.
- 4980 1245. Melly mivel hogj mezön vett volt eredetet,
Ferdinand fegjvere igen szükséges lett,
Városokra hogj ne vihesse fegjverét,
Mellyel vesztegetné azoknak eo népét.
1246. Mind az által hogj ez fegjvert orvos véggel
Vette volt fel inkább, hogj sem boszus kézzel,
Ne keserittené őket nagj sebekkel,
Vagj az austriai természetten fellyel,

- 4985 1247. Kegjelmességh nélkül a' szép igasságot
Ne követné, hanem fogna lassuságot,
Hogj több jobbulna meg, nem büntetett sokat,
Hogj sokat fedgjen meg, nem fog meg sokakat.
- 4990 1248. Csak azokat tartván bekozott fogságban,
Kik akartak elni kötött szabadságban,
Azokat vetette törvényes halálban,
Ki külömben élni nem akart csak roszbán.
- 4995 1249. Csak azokat vágta tagok közülis el,
Kik holton akartak egjezni a' testel,
Mert a' fejedelem a' sok büntetéssel
Nem rutább, mint orvos el temettettekkel.
- 5000 1250. Tés negjed Ferdinánd, ismerd attyád attyát,
A te szerelmetességednek istápját,
Nem tagadhattya el senkiis joságát,
Valaki ismérte dolgai mi voltát.
1251. Kinek szereteti a' Magjar országot
Tavúl letébenis ugj el ragatta volt,
Hogj akarattya szerint bottya alá allott,
Kit szeretet inkább, mint félelem hajlott.
- 5005 1252. Tésis Leopoldé, té királlyságodnak
Ne szenteld sengéjét Ferdinand kül másnak,
Kit Magjar országban a' szép kiralyságnak
Magadis meg vallasz meg szerző okának.
- 5010 1253. Követé csak hamar Cseh országis uttját,
A' Magjar országnak ebből eo példáját,
Mások szándékából véven tanuságot,
Királly választásban kire vesse sorsát.
- 5015 1254. Edgjütt Ferdinandot való szeretettől
Vitetteték arra, hogj szeresse szüböl,
Hol edgjik coronát masikhoz kedvéből
Eois néki adá, hogj állyon kettőből.
- 5020 1255. E két koronakkal, mint két kerekkel,
Arra mene osztán királlyi felséggel,
Hogj midön ötödik Károlly, ki felséggel
Fellyeb nem mehetett a' nagj dücsösséggel,

1256. **Osztán küssebbedni csak azért akarna,
Hogy a' Ferdinandnak nőne eo hatalma,
S' véle tisztességben egjenlön maradna,
Kit érdemmel egjnek eo magával valla.**
- 5025 1257. **Illyen szép joságnak hogj ha bóldogsága
Egjenlöképpen meg felelhetet volna,
Magát Magjar ország bóldognak mondhatná,
Keket vesztett, o nevek szomoru száma.**
- 5030 1258. **Esztergom Budával, Székes fejérvára,
Viségrádnak vára és a' Péts várossa,
Nograd, Tömös várnak mint van állapotya,
Oh szomoru sorsok, kik estek azokra!**
- 5035 1259. **Mellyjek örvendetes szabadságban (éltek) voltak,
Hogy a' poganoktol már el foglaltattak,
Azoknak igájok alatt sokat sirtak,
Kik meg ez hitetlen királlyokban biztak.**
- 5040 1260. **Ennyi bóldogtalanságh közt mégis vala,
Mit haza boldogh s' szerencsésnek kialta
Ferdinandnak, midon az Eger várossa
Ellenségh erejétől megh szálva vala.**
1261. **Az öregh agjukból ki jött gollyobisok
Számái tizenkét ezeren voltak;
Egriek fel szedték és igj e' császárnak
Szerencséje által Egret nem ronthaták.**
- 5045 1262. **De hogj kicsinben eot nagjnak ne keressük,
Mit köszönnjön Magjar ország, mindgjárt lelünk,
Gyözhetetlen erejét diszinek értyük,
Hogj koronáját illy zurzavar közt értük.**
- 5050 1263. **Mellyert Sulimanis azt fel nem teheté,
Hogj el idegenedhetnék ugj kezére,
Törvény szerént való före hogj ne jöne,
Es a' honnét el költ, viszá ne mehetne.**
- 5055 1264. **A török nemzetnek szörnyü sürusége
Austriában midon volna ki terjedve,
Menykövek modgjára Bécset fenyegette,
Minden várost szélvészkeppen környül vette.**

1265. Csak jövését halván Ferdinánd császárnak,
Mint sebesen jövő szél ugj el futának,
Fel tisztula ege akkor Austrianak,
5060 Melly után lakosi mind meg vidulának.
1266. De midön masokra tiszta ég érkezék,
Eo akkor halálnak árnyekában esek,
Melly királlyságáról ugj el feletkezék,
Hogj meg nem engedé, császárnak neveznék.
- 5065 1267. Csak Ferdinánd nével meg elégszik vala,
Melly név alatt halál sirban hijja vala,
Igj császár s' királlynak soha nincs halála,
Csak Ferdinand, Leopold, Lajos, Phülöp halna.

MAXIMILIAN XXXIX. MAGYAR KIRALLY

- 5070 1268. A' kiralyi ruha nélkül tisztességre,
A meltság nélkül királlyi felsegre,
A korona nélkül koronázott főre
Maximilian nem hágot magas helyyre.
- 5075 1269. Mint kirally országra s' császár eo székire,
Elsőbb vitéz rendből királlyi felsegre,
A Magjar orszagh eot koronázá erre,
Harmadik graduson koronát el nyerte.
- 5080 1270. Meltó volna, hogj több coronát viselne,
Hogj sem mi voltával a' mennyit érdemle,
Töb világnak terhét elég viselnie,
Mellyeket mint Athlás vállára fel venne.
1271. Elégséges szeme volt eo ez világnak,
Hogj töb részit nézné a' föld határinak,
Mint Gönczöl szekerét vezető csillagnak
Lenne egy vezére más több csillagoknak.
- 5085 1272. Dél szél egj járással hajtna töb vitorlát,
Mellyel vezérlené a' tengeri gallyát,
Hogy azon déli szél sok mezök határát
Fuvalná, kerteknek ujjitvan virágát.

1273. Megh bocsássatok tü, világh fejedelmi,
 5090 De az Austriának népe ezt erdemli,
 Kedvesség, dücsösség, mindenik illeti,
 Egj fővel elég több koronát viselni.
1274. Csudam van itt azon, hogy a' két fejü sas
 A biradalmi diszt tartani hatalmas,
 5095 Hogj egjis háromra elég és alkalmas,
 A töb szárnyasokon igen diadalmas.
1275. Már ennek utánna, rajszoló kép irók,
 Edgjik fejét szabad, ha le vakarjátok,
 5100 Egj fejünek ez sast ez utan irjatok,
 Mígh az austriaiak lésznek poroncsolok.
1276. Az Maximilián, kin van ez nevezet,
 Aki Magyar országnak királyává let,
 Paroncsolni kedvel a' félelem helyett
 Inkább akart, s' rosát töviskül keresett.
1277. De az hamar üdön el mult ellenkezés,
 5105 Mellyre Daciaban János vajda vólt rés,
 Ismét lön a' minap arra ujjab keles,
 Mellyel fordula fel ismét veszekedés.
1278. Temetségre uj hirt fiais kerese,
 5110 Hogj azon egj sirban attyával nem férne,
 Ez az halni készült kigjok természetete,
 Láb alatt járnak, hogj fejek légjen törve.
1279. Ugyan megis lelé azt, a' mit kerese,
 Mert Magyar országban mit gonoszul szerze,
 5115 Gonoszul el veszté, s' majd magais vesze,
 Ha népe veszészel futásra nem kelne.
1280. A' Magyar országnak gloriát engedvén,
 Kit hogj Maximilian napja kedvezvén,
 5120 El veszte, és osztán ráczoknak esdödvén,
 Holdgja fáklyajahoz ragaszkodék menten.

5102 Ki [A szótagszám miatt jav.] 5116 [A sor után áthúзва:] (Hagyván a' dicsiretet Magyar Országnak)

1281. Fel tett szándékaigh hogy ez nem félnenek,
Gyula s' Sziget alá ez faklya vitetek,
Ez kegyetlen kéztől tüzzel égettetek,
Királynak siralmas jel ott mutattaték.
- 5125 1282. Mind az által könyvtől szemeit meg törlé,
Es ez nagj siralmot könnyen meg (epitte) enyhitté,
Maximiliannak méltó dicsirete,
Mellyel ez meg lett kár lön csak el felejtve.
- 5130 1283. Mert Tatát és Veszprint pogántol el vévé,
S' el vesztett joszágat ketképpen meg nyeré,
Györt és Komaromot csak maga ott léte
Zélym török császár ellen meg védette.
- 5135 1284. Az fejedelemnek csak küs méltósága,
Hogj ha mezőben azt tekintetben hozza,
Annyit tehet, mint ha igen erős volna,
Ellenségtől nagjnak lácztatik hatalma.
- 5140 1285. Vegezetre midön ütközet fuvással
Vitezit elő hivattya trombitákkal,
Pogán uj erejét hogj meg tolyla azzal,
Még téré fuvatik siró trombitával.
1286. Megh térvén fegjvere, bottya, koronája
Ollykor tétetik lé, hogj még ősz sem volna,
Hogj helyette Rudolph császár országolna,
Uralkodnék, vitézkednék s' poroncsolna.

RUDOLPH XL. MAGYAR KIRALY

- 5145 1287. Még az atyai nap hólt éjre nem haladt,
S' magjar egnek Rudolph uj napul támadott,
Valamelly eczaka hogj tiszta napokat
Meg ne szakasztana, s' el venné világat.
- 5150 1288. Azert noha több napokis egy más után
Fel jönének az nap keletnek határan,
Mind az által azok egj napot csinálván,
Ugyan azon napnak mondáthatnak nyilván.

1289. Oh böldegh nemzetek, hol régi Dávidok
 5155 Uy Salamont hoznak, hogj légjen királylok,
 Es boldogh koronak, kiknek eo királylok
 Hogj ha meg hálnakis, meg nem hálnak magok!
1290. Hogy az helyben állott szép királyi pálcza
 A' gjakor el esés által ne romlana,
 5160 Mellyet ugj meg tart a' választottak száma,
 Hogj meg veretteké nem lehetnek soha.
1291. Bizony a' királyi almának épsége
 Mind addig tartatik, mig örzetik kézbe,
 Ne hogj kéz el ejtvén, veszedelme lenne,
 Jóbb kézben nem esvén, villongást szerzene.
- 5165 1292. Gyakron Magjar országh e' gonoszt érzette,
 Vér nélkül egj királyátis fel nem kente,
 Ez dologban gjakron arra jutott ügje,
 Hogj az sok méltók közt méltatlanbat nyere.
- 5170 1293. Megh elöztetett ez Maximilianban,
 Leg jobban peniglen másodsor Rudolphban,
 Mert hogj még attya élt, allott királlysagban,
 Akkor alkottatott feje koronában.
- 5175 1294. Ebben különbözött attyatol élete,
 Hogy az apostali koronát elsöbe
 Mint méltoságh jelét az attya fel tötte,
 Eo penigh utolszor a' fejébenn vötte.
- 5180 1295. Nem hogy a' többire ez lenne menedék,
 Mint az attya, többiröl erre fel lépek,
 De hogj ez szent tisztre eléb méltoztaték,
 Mellyért tisztihezis nagjob böczü illyek.
1296. Esztendő el telvén, kit Isten jól töltött,
 Cseh országban osztán királlyá tétetett,
 Huszon három esztendöt alig érhetett,
 Ottan nagj romai csaszárra tétetett.
- 5185 1297. Igy az mely másoknak hoszszas utnak teczik,
 Mellyen a' tisztessegh polczára léphetik,
 Az annak, a' ki sók joságokkal fénlük,
 Igen rövid utonn s' könnyen meg adatik.

5173–5176 [A másoló ezt a versszakot egymásután kétszer írta be a kéziratba.]

- 5190 1298. Hármás király székkal léven méltosága,
Egiben ugj gyült, hogj egjiknek sem volt hijja,
Mert az országoknak lelke a' királlya,
Melly nélkül kösségben van igen nagj hiba.
- 5195 1299. Melly léleknek noha fővebb helye szüben,
Minden tagot éltet de egjenlöképpen,
Ha mindenkor király ülneis a' székbén,
Kellene a' vitéz mégis a' mezöben.
- 5200 1300. Ha sisak nem volnais soha fejében,
Mégis fegjver volna mindenkor kezében,
Ha félsznél inkább maradis szeretetben,
Még sincs öltözve soha kurta köntösben.
1301. Igy méltatlanságnak magában itilte,
Hogj az királyoknak az eo szerencséje,
Melly hátra tartatik utolsó szükségre,
Első veszedelem közzé légjen vetve.
- 5205 1302. Mind az által a' vitézi szerencsének
Tulajdonithatni holmit, hidd el ennek,
Mellyet az Rudolphus ért olly szerencsésnek,
Hogj ahoz eo magát tartya kötelesnek.
- 5210 1303. Ugj hogj noha tizen öt esztendök alatt
Sok hadakozással nagj harczoekot állott,
Királlyi palotát mezön el nem váltótt,
Széki, sátor, s' bottya kardgjá nem változott.
- 5215 1304. Arany koronája sem válék sisakká,
Királlyi ruhája sem aczél panczellá,
Mind az által pogánok félelme vala,
Mahometen magjarért gjakron bószut alla.
- 5220 1305. Oláh s' tatár ellen rettentő meny dörgő,
Ibráimon penigh langal égő menykö,
Bocskai ellennis hazának attya eo,
Mellynek tartására benne volt nagj erő.
1306. Mert tartására feje dücsösségének
Elég, ha vas ereje van a kezének;
Tavul való napnak hihetni fényének,
Csillagok fényei elegek az égnek.

5225 1307. Hogi ha tavul vagionis a' fejedelem,
Az eo dücsössége elég, ha van jelen,
Az olly vitéz, a' ki éröss s' gjözhetetlen,
Mert királly szerencsén s' füg vitéz fejverén.

5230 1308. De a' ki tavulrol annyi ellenséget
Elméje s' vitézi erejével gjözött,
Utólsotol, kivel szemben menni kellett,
Csak egjedül attól dicsiretet szerzett.

5235 1309. Méltóságos urak s tekéntetes rendek,
Tü fejeiteket hát le függeszszétek,
S' alázatosságra magatok vegjétek,
Királlyoknak halál poroncsol, hidgjetek!

II. MATYAS XLI. MAGYAR KIRÁLY

5240 1310. Sok királlyok képit hattak a' régiek,
Egjelis mint élött de ki nem fejezték,
Mert vasasok helyyet aranyast ki tették,
Lagjakot peniglen márványoson leltek.

1311. A kik penigh hadra igen erőtlenek,
Azok ugj irattak, mint jeles vitézek,
Sokak azok közül nagj dicsiretüek,
Noha tunyaságban és kényesen éltek.

5245 1312. Olly ritka jó s' igaz királlyoknak képek,
Kik sem nem Apellest, sem Phydiasst tettek,
Hanem Aemiliánokat ki fejezték,
Kép irokot inkább, mint kiralyt le jedznek.

5250 1313. Szokása vala az ennek a' Mátyásnak,
Melly példa elsöknek, s' béllweg utolsoknak,
Mindenek láttokra, bizony, méltó dolgok,
A' mellyek környülle mindenkor lázczzatnak.

5255 1314. Herczegnék es gubernatornak a' képe,
Királlynak s császárnak ki rajszolt béllwege,
Bizony mindeneknél méltók tekéntetre,
Kepi személlyevel ha meg van egjezve.

5230 gjözött [A rím miatt jav.] **5238** [Előbb:] nem ki

1315. Mint hogj képiroknak ez nagj mestersége,
Egj ábrázat midön sók személyt ki tenne,
Melly a' valósághoz igen közelitne,
5260 Ez illynek elöttök vagjon nagj beczüje.
1316. Joságh s' tisztességnek igen által uttya
Mattyásban ki téve, kit látot Austria,
Nézet Magyar országgh, s' kedvelt Cseh országa,
Mellyért birodalmát tisztelve csudalta.
- 5265 1317. Protheust gondolnád fel tamadtnak lenni,
Ha csudálatosbnak eot nállánál lenni,
S' egj üdőben több személlyeket viselni
S' koronát sem látnad méltanis viselni.
- 5270 1318. Munkát hagjot kép iroknak penzelének,
Rövid mesterségben hogj azt ki fejeznék,
Es tablakra képit szépen le jedzenek,
S' miket egjben gjülve lelt benne tisztesség.
- 5275 1319. A buzgót kép író hogj ki rajszolhassa,
Prometheus kepit helyyesen ki írta,
Melly tüzbén eo égett majd féligh meg halva,
Ötöt elevenittö oroszlánt írta.
- 5280 1320. Találta a' dolgot; mert a' cseh oroszlán
Máttyas égö tüzének tartozik nyilván,
Amaz meg tartatott mennyei részt tudván,
Melly olyan nagj testnek lelkéve lött nyilván,
- 5285 1321. Hogj immáron öis azon szent lélekkel
Több tartományokotis táplál étellel,
Hogj minden tartományt világositt fénnel,
Mellyek környülötte vadnak szerte széllvel.
- 5285 1322. Melly képiró Mattjást hogj erősnek vallya,
A' holdot a' napnak csak melléje írja,
Melly höld egj üdőben sem homálljosb soha,
Mint mikoron a' nap közel van hozzája.
- 5290 1323. Fejcs meg, Magyar országgh, immáron e' titkot,
Kinek napját holdgja (mely már fogjatkozot)
Ráczi országnak közel érte, hogj néked ott
Sok vár közt csak Uyvár s' Komárom maradott.

5257 [A nagj szót az a névelőből javították.] 5286 ir(t)ja

- 5295 1324. Vaczis az Hatvannal viszsza adattatott,
Tata vára Gjörrel kezében adatott,
Székes fejeváris melléje hozatott,
Murat s' Mehmet külső sötetre hajtatott.
- 5300 1325. De kevés üdöre Mattyás napja jöte
Kegjetlenek csillagát már el temette,
Mert Magyar országnak az eo vezérsége
Esztergomot s' Nogradot vissza szerzette.
1326. Rút futáshoz Szinán bassa kezde fogni,
Azzal meg maradást magának keresni;
Mátyas boldogsága kezde fel állani,
Mind mezök s' városok nékie maradni.
- 5305 1327. Rudolph idejétől is e' dücsösséget
Nem tagadhattyuk meg az illy nyerességet,
De mind azon által Mátyástis meg illet
Joságért felölle, hogj légjen dicsiret.
- 5310 1328. Megh vallyuk, gjözött, de ennek fegyverével
Diadalmatis vett, de ez gjözésevel
Dicsiretessé lött ennek erejével,
Mert tellyes volt Mattyás akkoris erővel.
- 5315 1329. A másiknak ennyi méltó boldogságot
Hogj ki rajszollya egj kép író mi voltát,
A feje feliben irt egj szép bokkrétát,
Mellyet, a' ki nézne, jób felöl téve lát.
- 5320 1330. Mellé vagjon téve illj irás summaja,
Méltó fájdalomnak ilyen nagj panasza:
„En, ki ezt kötöttem, téven egj csoportba,
Nem én viselem, mert másé a' bokkrétá.”
1331. De ennyi gjözedelem közt nem lehetett,
Hogj császár se lenne egjszer meg gjözetett.
Ennyi dicsérettel midön illettetett,
Korona ne légjen tölle le tétetett.
- 5325 1332. Az Augustus nével hát meg elégedvén,
Magyar s' cseh koronát Mátyásnak engedven,
Napnak azzal hejját lenni nem itilvén,
Csillagok világa hogj tölle eredgjen.

- 5330 1333. Nincs hejjaval a' fa, hogj terjed ágokra,
Nem a' fő adgja ő erejét tagokra,
A szüis erejét hogj erekre osztya,
Atyafirol ha mi száll az atyafira.
- 5335 1334. Láthattad volna ezt egj kettös csillagnak,
Mellyek agjékából jöttek Tyndarusnak,
A kik szinten Európának egén voltak,
Harom koronával ritka pár rokonak.
- 5340 1335. De mivel nincs sohol olyan nagj boldogságh,
Mellyben minden részről volna állandoságh,
Istennek hatalma, ki minden felett hág,
Jádczik emberekkel, mint bölcs hatalmasságh.
1336. Magyarok mezején jadzott a' Máttjással,
Mikoron Márs fordult álhatatlan sorsal,
Magjartól pogánhoz ment olly boldogsággal,
Vác, Pest, Hatvan, Esztergomis el ment aval.
- 5345 1337. Ennyi sok joszágot szomorú vesztéssel!
A' Magjar országón a' törtint veszéllyel,
Hogj az vissza nyerő boszszúllótis ezzel
A Máttyasban el vesztette nagj esettel.

II. FERDINÁND XLII. MAGYAR KIRALLY

- 5350 1338. Első Ferdinándhoz csak nével masodik,
Erdem, tisztességgel, nemével hasonlik.
A Károly császárhoz természetl illik,
Mattyás bátya fogatt fiának nevezik.
- 5355 1339. Méltó, hogj e' fiat több atyák szeressék,
E királyt peniglen töb országok féllýék,
Több biradalmokis e' császárt kedvellyék,
Több világh hogj ötöt *kévánva tisztellyék*.
- 5360 1340. Indulatit kérded? Meg tudom mondani,
Mert a' méltóságra fogott születtenni,
Királyi ruhára kellett neveltenni,
Királyi székreis illet formáltatni.

5330 adgja erejét [A szótagszám miatt jav.] 5331 <er>e(y)ekre 5336 rokonok [A rím miatt jav.]
5356 tisztellyék *kévánva* [A rím miatt jav.]

- 1341. Joságos cselekedetről tudakozod?**
Meg koronáztatott, a' miként hogj hallod,
Német, magyar és cseh királynak, már tudod,
Császard s' egjszersmind keges apostalod.
- 5365 1342. Bársony süveg helyett vett arany koronát,
Tartozó bot helyet szép királyi pálczát,
Epphod helyet penigh népek tapsolását,
Ezeket fel vette, mikent már sajattyát.
- 5370 1343. Megh mutatá azt, hogj azok az orszagok,
Kiknek volna apostali szent kirallyok,
Avagj hogj királyi keges apostalok,
Minden részről igen boldogok volnának.
- 5375 1344. Tudni illik, hogj soha földi fejedelmek
Az Istennek képit inkább nem viselnék,
Mint midön tisztekben olly dolgot követnek,
Hogj Isten periért eo magok perelnek.
- 5380 1345. Midön Cseh országh eot királyának mondá,
Királyi tisztességh helyett azt kíváná,
Hogj az oltárokhoz azt az ország adná,
Es császárnal osztan kedvet ugj találna.
1346. De az oroszlánnak eo kemény nyakára
Ez kívánt igáját hajtani nem tudá,
Zabolát el törvén, inkább vissza ruga,
Székiből ki vetvén, földre le hajjttá.
- 5385 1347. Készeb lön inkább eo mind el szaggattatni,
Hogj sem mint eo tölle meg szeligjittetni,
El töretni inkább, mint megh hajttatni,
Igj jára azokkal, meg akarván fogni.
- 5390 1348. Igj semmi oltás nincs fa meg sértés nélkül,
Semmi gjürü gjöngjöt nem fog verö nélkül,
Bár jó föld légjenis, magot bé vas nélkül
Nem vészen, hanem ha vas ellen fel feszül.
- 5395 1349. Az fegjver fogásra nem az igasságtól
Származik a' vétek annyira, mint attol,
Hogj az vétség vonnya el az igasságtól,
Midön meg bántatik igaz az hamistól.

1350. Mit nem távoztathat tölle, ki tekeri,
Mit le nem vethetett, magárol le töri,
A' melly nem engedi osztán sebessedni,
5400 Hogj éppen maradgjon, azért kel sérteni.
1351. Hogj eo gjözedelmét gjöztekkal meg oszsza,
El veszett dolognak mit az előtt tarta,
Pártosoktól magát, ha gjözöknek láttya,
Tudgja, magát kártól hogj akkor meg odta.
- 5405 1352. Nem panaszolhat hát senki Ferdinandra,
Hanem fegjverére, hogj öt oltalmazza;
Senkin nemis tett vért, hanem midön látta,
Hogj a' vér ontással más ötöt rontotta.
1353. Senkihez nemis nyult, hanem azt bántotta,
5410 Kinek birattatni eo magát nem hatta;
Jollehet máltatlan dolognak tartotta,
Hogj bót s' koronáját forgatta, s' mást ronta.
1354. Azért eo nekie méltatlannak lázczzott,
5415 Hogj feje koronát, sisakotis tartott,
Hadi ruhát venni, valamigh kiraly volt,
S' magára öltözni soha nem jóvallott.
1355. Hogj az hószszu ruhát midön le vetkezi,
A melly békességet jedző öltezeti,
Ne kelletnék vasban ellenségre menni,
5420 Méllyet nem örömet akarna fel venni.
1356. Mind az által számlált annyi gjözedelmet,
Valamennyit réa törö ellenséget.
Uy csuda, hogj othon szerette a' fegjvert,
Hadban penigh tartott sziligy bölcsességet.
- 5425 1357. Azoknak dolgai olly bóldogul folynak,
Kik álhatatoson Isten pártján vannak,
Meg sziligjedének tölle britannusok,
Fejeket meg hájták néki a' danusok.
1358. Meg haborittaték tölle Borussia,
5430 Es megh gjözettetek a' Pomérania,
El futtak gotthusok, raczokot le vagja,
Friderich, Gustavus, Bethlen s' pogány romla.

1359. Es valamit a' Márs Bosphorustól fogva
 5435 Affricai társával fejtverben inditta,
 Eszét vesztvén, annak Ferdinánd el rontya,
 Mert eo egjenesen Isten utát nyomta.
1360. Midön azon napon, mellyen kiáltottak,
 Hamisságót gyűlölt igassaggal mondták,
 5440 A' mi a' csaszaré, csaszárnak meg adgják,
 A' mi az Istené, azt Istennek hadgják,
1361. Akkor a' coronát Márs csaszárnak adta,
 Mert ez volt Istennek az eo akarattya,
 A császár peniglen az Istennek adta,
 Hogj eo coronáját csak az Isten tarcsa.
- 5445 1362. Maria országgal sem volt kevesb dolga,
 Mikor Daciából a' Szüzet el hozta;
 Koronát kezekből Szüzért ki ragadta,
 Minden fejtver nélkül országaban hozta.
1363. Igj, noha ez szent kéz nem távoztathatta,
 5450 Hogj gonosznak tölle ne légjen romlása,
 De mind addigh más fő magán nem tarthatta,
 Hanem Mariának diszire marada.
1364. De mivel hogj soha nincsen szebb dicsiret,
 Mint melly ellenségnek szájából eredett,
 5455 Ally meg, uton járó, s' hally egj uj beszédet,
 Mellyet Ferdinándrol ellenség meg jedzett.
1365. „Ennyi szerencsém közt — Gustávus azt vallya,
 Egj dologtól félek, melly császár hatalma, ”
 5460 Illy elémentében Bethlenis azt mondgja:
 „Kétség s' nagj gond kelni Ferdinándal harcra.”
1366. A kit, ugj mond, gonosz szerencse le nem vét,
 Jó szerencséjen sem tart fel emeltetést,
 Csak kicsin dolognak tartya a' nagj esést,
 A kicsinben penigh nemis tart eo veszést.
- 5465 1367. Murtazán, basája ki vólt törököknek,
 Menjköve peniglen a' keresztyéneknek,
 Ferdinandus császárt nevezte nagj szentnek,
 Isten keze harczol, s velle vagjon ennek.

- 5470 1368. De mivel hogj gjanos az olyan dicsiret,
Melly az ellenségnek szájaból ki jöhet,
Hallyad, azok néked meg bizonyittyák ezt,
A kik meg esküttek az igasságh mellett.
- 5475 1369. Az hadi vezérek felölle azt mondgják,
Eok egjenlő szivel hogj inkább akarnák,
Hogj ha Ferdinándot egyszer menni látnak
Az Szüz oltárahoz, s' esekedni látnak,
- 5480 1370. Hogj sem válogatott vitéz ezereket,
Mellyeket az harcra immár el tökélelt,
Es az ellenséggel való harcra rendelt,
Le hagjja szándékát, mit felöllök fel tett.
1371. Nem lehet az olly had soha boldogtalan,
Mellyet a' kegyességh vezérel uttyában,
Az gjözedelem sincs bizonytalansághban,
Hol jószág a' fejjvert viseli markában.
- 5485 1372. Meg tapasztalta ezt magais a' császár,
Ki az kegyességnek s' jószágnek uttyán jár,
Mikor léte, földé s' hazája, a' Bécs vár
Más partra fogott volt, s csak maga volt immár.
- 5490 1373. De hogj eo Istentől soha nem hagjatot,
Ugj a' pusztulásra akkoris nem jutott,
Söt még annál dütsösségesben országlott,
Hogj el hajlottak közt egjedül maradott.
- 5495 1374. Néked penigh Ferdinánd, nem illik félnéd,
Az Isten el nem hágy, azt neis itillyed,
Mert eo dolga s' tiéd, hogj te ellenséged,
Megh gjözzed, mivel hogj érettek cselekszed.
- 5500 1375. Nem hagyja el, hidgjed, ez olyan hü szolgát,
Ki előb le tenni kész eo méltóságat,
S' azzal edgjütt eo királlyi koronáját,
S kenyérrel és vizzel taplálni asztalát;
1376. Söt felesége s' gjermekeivel maradni,
Királlyi pálcza helyt bottal el indulni,
Hazankint koldulni s' darabra vágatni,
Mint Isten s szenteknek boszszuját el türni.

- 5505 1377. Ez beszédek nyilván béis töltek volna,
Csak alkalmatosságh mezöt adot volna,
Melly ecclésiával eo mindenkor vala,
Kiváltképpen élve oltároknál álva.
- 5510 1378. Vagj el temettetvén temetés közt járna,
Vagj gjulekezetben, hol adatot ostya,
Mind az Isten előtt jelen való volta,
Mind embereknek lehetne uti társa.
- 5515 1379. Honnét lön, hogj egjkor gjertyától jobb keze
Igen erőltetvén, vala megh terhelve,
Mas nap, azt ugj el ne követné, lön intve,
„Van, ugj mond, még mas kezem ez terh vivésre.
- 5520 1380. Ki tagad német sasokot Austriaba,
Mellyek, hol e' test van, sziven gjülnek oda,
Ha Istennél laczczik kevésnek e' dolga,
Mellyeket kösseggel cselekeszik vala.
1381. Tekéncs ez felséget, szegények lábához,
Minden esztendőben alacson sorsukhoz
Mint hajtotta magát, czelozván Christushoz,
Hogj ezekben hozzá tisztelettel nyomoz.
1382. Ezt eo kiváltképpen azért cselekedte,
Hogj királlyi joságh példájaul lenne,
Mellyet Austriában másis el követne,
Példa nélkül tovább e' dolog ne lenne.
- 5530 1383. Kivánszé mégh többet hallani illy dolgot,
Kit Isten s' királlyhoz tarthatnak mint méltót?
Nagj munka mind egjben hozni templomokat,
Számban venni penigh a' sok oltárokat.
- 5535 1384. Es mind egj summában clastromokat szedni,
Mellyeket épsegre ö kezd eléb hozni,
Vagj penig azokat meg tágasítani,
Kik Ferdinánd kegjességétől sülték ki.
- 5540 1385. Kétségh nélkül valok, akar ki tuttára,
Hogj a' Ferdinándnak kegyes ajándeka,
Kit Magyar országban a' szenteknek hagja,
Mellyeknek eo száma nem lehet mind irva,

5529 [Előbb:] illy dolgot hallani 5536 sültének [A szótagszám miatt jav.]

1386. Mellyekkel második senkihez nem vala,
Sem Magyar országban, sem a' Cseh országban,
Nem volt király olyan a' Magyar országban,
Sem peniglen császár nagj Németh országban.
- 5545 1387. Ennyi sok joságos cselekedetekben
Egjet hoztak az eöt visgálok vétekben,
Mit hibának vélték kegjelmességében,
Amaz Radamanthi szollás vagjon innen.
- 5550 1388. Az austriaiakot jób volt meg bántani,
Es az után töllök bocsánatot kérni,
Hogj sem mint nékiek soha nem ártani,
Mert lesznek azután hüséges barati.
- 5555 1389. De meg volt mindenkor az fejedelmekben
Ez joságh, hogj a' kik Istenhez szivekben
Közellyeb járultak, tartották észekben,
Juppiter sassi ök, kik vannak fegjverben.
- 5560 1390. Kiknek valahányszor az emberek vétnek,
Ne hullyanak rájok mindenkor meny kövek,
Mert nem szent dologh ez, ha ugj cselekesznek,
Ellennek jároknak azértis engednek.
- 5565 1391. Mert minden nyavalyát az orvos nem vassal,
Hanem gjogyit néha gjengedéd ruhával,
A bün sem jobbul megh mindenkor haraggal,
Sziligy kéz gjakorta több jót tett gonoszal.
- 5570 1392. Mellyet hogj Ferdinánd immár ki tanúlt volt,
Inkáb melly joságot eoseitöl vett volt,
Austriaival azzal szerettetni jób volt,
Hogj sem félelemtöl szeressék, ugj gondolt.
- 5570 1393. Méltán volt hát nehéz mindennek halála,
Gonoszoknak sem terhes élte follyása.
Ird ezt, uton járo, hát koporsojara,
Isten s eoveinél elete szent vala.

III. FERDINÁND XLIII. MAGYAR KIRÁLY

- 5575 1394. Romai sas, minden tollad ide hozzad,
Kikkel tellyes lévén, azt meg bizonyítsad,
Hogy hármas névvel fenlőnek hírét nagyzad,
Kivel mind ez vilagot környül szárnyaltad.
- 5580 1395. Vagy mellyekkel a' nagy királyoknak disze,
Eorökké állandó -s- maradando hire,
A' kesői maradok örömökre
Altal irattassek nagy dücsöségekre.
1396. Termeszet rendiben harmad Ferdinandot
Josaggal senkihez nem mint masodikat
Az szerencse Austriaiakhoz adott,
Hanem csak ebbölis mint elsöt mutatot.
- 5585 1397. Mert király és császár attyánál elsöbb lött,
Kétszer király -s- császár, ketszer neveztetet.
Eois Ferdinandjat (melly ritka pelda lött)
Királynak -s- császárnak két uttal nevezett.
- 5590 1398. Kitöl, jollehet hogy csak rövid üdöre,
Hogy illy örvendetes köszönetit vötte,
Igen szomoruan bucsujatis vette,
Hogy az üdö tovább elni nem engette.
- 5595 1399. De hogy edgyik helyen mindgyárt más lön jelen,
Mellyis az elsöhöz nem lön egyenetlen,
Kiralyért jo király ugyan azon rendben
Ferdinand helyében Leopold lön menten.
- 5600 1400. A ki az atyai könyvet le törölte,
E világ sirálmát a' ki enyhittette,
Bánat helyet népnek vigasztalást szerze,
Országok siralmát tapsolásra vitte.
1401. Könyhullatás helyett szerzett örvendezést,
Es a' városokban vigsagos éneklest,
A félelem helyett reménségben élést,
Ugyan poroncsolva hatta jöt remenlést.
- 5605 1402. Ne kételkedgjél ugj itt Ferdinand felöl,
Hogj eo meg nem intetet volna az égtöl.
Minden reménséget ne venne csak egjböl,
Sok koronást tehet eo erőtlenekböl.

- 5610 1403. Ne forgass hat irigy rajta boszszu állást,
Hanem ha ártatlan fiára tész vádlást,
S büntelen atyára vakmerön kiáltast,
Király helyet Isten királyt s' csaszárt lelt mást.
- 5615 1404. Boldogh bün, melly véssen ostorért jutalmat,
Te se tarcs Ferdinánd, ugj mint vesztett dolgot,
Hogj az néked ilyen nagj hasznot fordított,
Mellyet jószágoknak érdeméért adott.
- 5620 1405. Mert nap fényed helyet lett napi fényesség,
Remenség helyeben talált más remenség,
Atlas utan lett herculesi erősség,
Sas helyet oroszlán lett néked vitézség.
1406. Meg érdemli vala ezt te emberség,
Es ama te gőzhetetlen erősség,
Mellyben ennyi eset sem bodított téged,
Hogj azokban megh hült volna remenség.
- 5625 1407. Hogy illy keservesen esett halottadat
Panasz nélkül türted szomorúságot,
Illy fiadnak atyának hivén magadat,
Könyhullatás nélkül csináltad sorodat.
- 5630 1408. Te mind azon által, kegjes uton járó,
Ne hid, hogj Ferdinánd vólt illy szivet tartó,
Hogj indulat benne nem volt szomorkodó,
Mert el követte, mi illy atyához való.
- 5635 1409. A' könyhullatástól magát tartoztatta,
Né, ha Ferdinandon illő buját tartya,
Leopoldnak ezen lészen bószusága,
Kinek kedvessége sirástól el fogta.
- 5640 1410. Ennyi vigasztalast siralom nem illet,
Mert ez előttis eo ez dologhoz értett,
Mellyet más vigasztalása külis fel tett,
Bánattyának hogj parancsolt es határt tett.
1411. Midön amaz fényes kettős csillagh fénye,
Melly mind személyét s' mind székít ki fejezte,
Mariát és Leopoldinat el vette,
Noha sebbel, de fájas nélkül érzette.

- 5645 1412. Igy szívét csatolván a' magos egekhez,
Ha mit el vesztettis, majd semminek érez,
Még csak sohajtastis erre ki nem fejez,
Hiszi, hogj Istentől meg gjójjittatik ez.
- 5650 1413. Amaz háboruk közt bátorságh sisakja,
Melly sok bajok között hozzája jarula,
Hogj minden bölcsesség ékes koszoruja
Borostyánból vadnak meg kötve eo nálla.
- 5655 1414. Annyira, hogj ha mind e' világh nagjsága
Ferdinándra egjszersmind rá hullótt volna,
De mind azok ellen illy erős lött volna,
Hogj attol szivében meg nem rettent volna,
- 5660 1415. Bizonyára ennyi országok szélveszén,
Kikre Palinurus modra volt ültetvén,
Ez egész világnak csendességet nyervén,
Szükséggh, Salamonnal hogj nagjob lött légien.
1416. Utból a' tanácsok el hajlottak vala,
De igen bölcsen eo azt mind viszá hozta,
Szivek a' hüségtől el távoztak vala,
S' őket kegjelmesen egjességben hozá.
- 5665 1417. A szükölködesben szegénysegh szenvedé,
Adakozó kézzel de még elégitté.
Isteni tisztelet népnél lön kétségé,
Eo penigh csak könnyen azt meg erőssitté.
- 5670 1418. Ugy hogj az eo maga birtokának földé
Választott buzával mindenütt lön vetve,
Es csak rövid üdön olly tisztává tette,
Hogj konkollynak semmi helljét nem engedé.
- 5675 1419. Gonossággh régi kovasszátol országit
Tisztitvan, Istenhez hajtá tartományit,
Cseh országnakis meg jobbittá nepeit,
Morva országgh vezérelé indulatit.
- 5680 1420. Meg jobbittattaték általla Austria,
Abból meg gjogjúlást von tölle Styria,
Megh szabadula homálybol Carynthia,
Jóbb formában állittatek Carniola.

5663 vala [A szóban javítgatás van.] 5670 vetve [Erre javítva.]

1421. Ferdinand gjakorta megh vólt könyveztetve,
Hogj az Odrysius mérgét eo enyette
Magjar országh mindenkoron el kerülte,
Istenért, mit lehetett, nem csak azt tette.
- 5685 1422. De már, uton járo, a' mezöre meny ki,
Ferdinánd gjözhetetlen erejét nézni,
Több jeles dolgait akkor tanolod ki,
Holis mind jelesek voltanak dolgai.
- 5690 1423. A déli szélvész közt a' nagj *Ratisbona*
Az ellenségh által hányattatik vala,
De jobb szegü révre Ferdinandus hozza,
Honnét hajós vezér nélkül szabaditta.
- 5695 1424. Mutatván, micsoda nehéz dologh volna,
Ki viz folyamának ellennében uszna,
Az ellenséget meg aligh gjözte vala,
S' vitézi hánt praedát immár szedik vala.
- 5700 1425. Es immár második mezö nyilék arra,
Csaszárnak Nordlingnál szerencséje folyna,
A'melly annál inkább kedveskedik vala,
Mentől kétsegesbnek első láczzik vala.
1426. Világh szélveszi közt hányattatik vala,
Vegsö veszészét Austriának mutatá,
Cseh országh és Franconia pusztulása
S' az Bavariának ki vágattatása.
- 5705 1427. Ezt az Svevianak nagj kegjertlensége,
Mellyeket meg szerze Ferdinánd ereje,
Eles elméjének tökéletessége
Ezek ellen meg tartá és erőssité.
- 5710 1428. Olly boldogul penigh és olly hamarsággal,
Hogj az gjorsaságh ott vina boldogsággal,
Mind a' gjözedelem s' mind a' harc egjmással
Laczzatának lenni egjenlö vivással.
- 5715 1429. Ennyi dütsösséges szerencsés jelekben
Semmit nem alit az maga fegjverében,
Hanem csak az mariai vitézsegen
Tulajdonittyá gjözedelmét mindenben.

1430. Minden eo gjözedelmének czimereit,
Kiket düczö keze mezöröl haza vitt,
Azzal Bécsnek borostyános szent helyeit
Ekesittä Maria emlékezetit.
- 5720
1431. Nemis igen nagj haszon nélkül cselekvé,
Mert bekeséggh pálmáját eo tölle vévé,
A kirölis az előtt való udöbe
Magjar orszagnak borostyannává tévé.
- 5725
1432. Hogj fogontatása napján a' Szent Szüznek,
Kit hinak tisztának és szeplötelennek,
Hogj elsöben magjar kiralyt emelének,
Mariai szent királlynak nevézének.
- 5730
1433. Márvány köböl a' Márianak oszlopa,
Adamás kö penigh Mariában vala,
Mellyel esendö országok állapottya
Es az egész világh erössödik vala.
- 5735
1434. Es te, bizonyára, Leopolde immár,
Hadgj meszsze félelmet, mig ez oszlop fen áll,
Mert ez biradalom, melly volt attyaidnál,
Ennek erejével te nálladis meg áll.

IV FERDINAND XLIV MAGYAR KIRÁLY

1435. Egnek fenyeskedö fáklyai sirjatok,
Vilagh szemé fénye mert el hunt, láttyátok,
Mindenek, valakik e' dolgot hallyátok,
Közönséges gjásznak minnyájan tarcsatok.
- 5740
1436. Az háromszor első Ferdinánd császárnak,
A kettzer második Ferdinánd attyának,
Harom méltoságra kenetet fiának,
Királllyért s' császárért királynak s császárnak.
- 5745
1437. Meltó fájdalmának iratik értelme,
Kit atya fiáért szomorán szenvedé,
Császár a' császárért lön meg keseredve,
Király a' királllyért bús szivet visele.
- 5750
1438. Ne szégjenlyed senki siralmad mutatni,
Mert né talám az ö méltóságos rendi
Fianakis azt szívében nem engedé,
Hogj elégségesen sirastra fogjon ki.

1439. Kösségh, siralmadot, kérlek, ne szégjenyed,
5755 Mellyet ez méltoságh méltan kivan tölled,
Ne irtozzál, hogj ez koporsót szemléled,
Mert királyoknakis helyet ád, el hidgjed.
1440. Lassudgjal te is hir, tedd hátra pálczadat,
5760 Mellyel poroncsoltál hogj uj császárodot,
Uy gjözedelemért e' földön Uradot,
Féllyék és tisztellyek annak uj hatalmát.
1441. Rekedezve szálló trombitád vedd kézben,
S szomoru harsogást fuj az egész földön,
Az uj játék helyett, melly most van elmedben,
Szomoru notát fujj, s' kesergj szivedben!
- 5765 1442. Fajdalom, örömed mindgjárás borics el,
Világ közönséges tapsolását mesd el,
Dücsösségnek jadzó helyeit fordits fel,
Arra készittetet seregidet boncs el.
- 5770 1443. Gyászos sohajtással önts ki sérelmedet,
Mert ez halálos seb kivan setétséget,
Temető munkánál nem is néz egjebet,
Szomoru faklyaja halállal fenyeget.
- 5775 1444. Siralomra méltó beszédenek czellya,
Hogj gjözedelmek közt Ferdinánd van halva,
A királyi székben aligh lön állitva
Ottan koporsóban hamar lön szállitva.
- 5780 1445. Királyi ruhaban alig öltözheték,
Ottan hamarjában abból le vetkezék,
Tisztessége helyére alig tétetek,
S' már halál vékája alá borittatek.
1446. Mind utolsó végigh néki Ratisbona
Ötet vezérlessel jó s' egjenes vala,
De jaj, szintén mikor a' partra ment volna,
Hajoja el törvén, által nem juthata.
- 5785 1447. Ki idegen földön gjözedelmet talál,
Hazája földében lelke tölle el vál.
Fajdalminkra kemény ellenséges halál,
Miert hogj nyiladdal igen hamarkodál?

- 5790 1448. Ilyen hamarsaggal miért ragadtatál?
Oh vak hatalmassag, menésben lassudgjal,
Míg meg tanittatol, kire haragudgjal,
És el vesztésere kinek rugaszkodgjal!
- 5795 1449. Világ szeme fénye, kösségek szerelme,
Faratt Atlás helyet fel vett Herculesse,
Le haladó Napnak uj Phaëtonnya e,
Attyjának reményül minap lön emelve.
- 5800 1450. Ha semmi helye nincs ugjan kérésünknek,
Sem kemény nyilaid a' királyi széknak
Ö méltóságatol nem idegenednek,
Csak eleget akarsz tennie kedvednek,
- 5805 1451. Vagj az austriai jeles madaraktól
Nem akarod nyilad meg fogni azoktól,
Kérlek, engedelmes légj már bár csak abból,
Ez iffiu sas hogj ne hallyon meg nyiladtol.
- 5810 1452. Kedvezz virágaban borult tavaszszának,
Idejével remént hozo zöld ágának,
Migh bővebb aratása lészen kaszádnak,
Király ad más kiralyt, császár császárt annak.
- 5815 1453. Magais az atya kész ezért meg halni,
Ha penigh természet erre kényszeritti,
Hogj meg kellyen halni, bár csak erre fogj ki,
Követtessék tölled a' természet rendi.
- 5820 1454. Az harmadik előtt ezt az méltóságot,
Ne ragadd el az negjedik Ferdinandot!
De süket halálnal semmi szónak nem fogott,
Vén fának kedvezett, s' illy veszszöt le vagott.
1455. Zöldellő tavaszzi plántak hát féllyetek,
Kiknek gjakron midön vagjon születéstek,
Akkor hoz őszséget úzmaras teleket,
Nyáráknak előtte migh aratást érnek.
1456. Es a' melly eg tegnap üdövel kedvezett,
Háború szélvészszel ma az fenyegetett,
Az Ferdinánd ebben példává tétetett,
Mellyből minden rendü értelmet vehetett.

- 5825 1457. Kinek az eo királyi birodalmára
Egj üstökös csillagh nagj faklyát mutata,
De halálat eléb ugjan az,rájszolta,
Szekire mutata, s fének halálára.
- 5830 1458. A' mint annak állanak vala sugári,
Jelentik vala fejet koronáztatni,
De inkább ugjekezék kopaszittani,
Ez kopaszittással koponyáé tenni.
- 5835 1459. Szintén kiralyságra választása napja
Szivárvány formában kéz ivet mutata,
Győzedelmet teczczék, hogj az néki adna,
De meg vonattatvan, halálra mutata.
- 5840 1460. Mellynek a' nyilából annyi halálos czél
Keserü mérgével országokra ki kel,
A siráso halál, mellyeket hogj ott lél,
Sokakat sirban hány lövöldözésevel.
1461. Ez szokot jatekja az egnek az földel,
Hogj fényes délbenis borulhat felleggel,
Az nagj örömbenis vagjon olly késséggel,
Hogj szomorusággal magot hint böséggel.
- 5845 1462. Igj volt mégh éltében Ferdinándnak dolga,
Az gjözedelmek közt mikoron még vala,
Hogj midön székiben nagj öröme vala,
Halál nyila által készitteté tora.
- 5850 1463. Igj a' fényes naxis, e' világnak szeme,
Mindenek láttára hanyotlást szenvede,
A világos nappalt sötét éjjé tette,
Közönséges sirast mindeneknek szerze.
- 5855 1464. Nem lehete földis magában egjedül,
Ez nagj változásban érzékenysegh nélkül,
Mert illy nagj esetre mozdulással rémul,
Ez dolgokot látván, reszket és meg rendül.
- 5860 1465. Tudni illik királyok mint egj Atlások
Mind ez egész földet hatalmokkal tartók,
Az eo állásokbol ki kell mozdulniok,
Semmik nem lehetnek mozdulhatatlanok.

1466. Ha félelem nélkül lehet, uton járo,
Ally meg itt, és szomat kevéssé legj halló,
Ennyi indulásom, melly Istentől álló,
Legj magad jóvadra, félelmes tanuló
- 5865 1467. Melly mozdulásokra hogj eo is meg állyon,
Semmi erő benne nem lehele olyan,
Noha Istenének szerelmében vagjon,
Mellj még ez földönis örökké megállyon.

AZ FORDITTÓ A' KEGJES OLVASÓHOZ

1. Figyelmes olvaso, ne felettébb csudáld,
Hogj ez fordittásban találhacz sok homályt,
Ha nem ha meg fejtesz te minden akadált,
Kiket az én elmém helyesen nem talált.
2. Noha erőm szerint azon ügyekeztem,
Hogj igaz magyarját egyenesen lellyem,
Rythmussit mindenütt helyesen tehessem,
De mind igj, mind amugy szerét nem tehettem.
- 10 3. Mert stylussának van igen kemény szája,
Nem mindenütt tartja hármazabolaja,
Felettébb aczéllos allegoriaja,
A hol inget mutat, kendert keress arra.
- 15 4. Néhol beszél medvét, de te ércs ott özett,
Napon általis hajt hatalmas árvizet,
Tenger fénekenis rak langaló tüzet,
Nincs olly nagj málom kö, kit édig nem vezet.
- 20 5. Azért pistalyával ha oda aránzott,
Hol vadászásomban nem találtam nyomot,
Addigh puhataltam a' neki tett targjot,
Hogj hol eo meg lötte, sértettem enis ott.
6. Van itt sok olly szollás az én irásomban,
A mellj meg nem egjez magjar idaeaban,
Personak, s' modusban, sem penigh casusban,
De akaratomból szöktettem azokban.

- 25 7. Mert külömben nem sült volna ki a' rythmus,
Ha meg nem változott volna az aoristus,
Melly ugj laczczik, mint ha ott volna insulsus,
De tanácsomból lőtt az ilyen abusus.
- 30 8. Vagjon ollyanis, hol többet irtam annal,
A mennyiben száma ö szavainak áll,
Mert egj paragraphus sokkal töb a' másnal,
Hol az én negj strophám nem sült ki mind annal.
- 35 9. Ollyanis van, az hol az ö szava száma
Punktig rhythmusimot sokkal meg haladta,
Ertelme meg állast igen meszsze szabta,
Nehol az én pennám aztis szorította.
- 40 10. Vagjon ollyanis, hol csak historiázott,
Minden isten aszszonyt s' istent elé hordott,
Kiket e' könyvben irt személyekre szabott,
Ha mit ebben vétek, szabad, jobbics meg ott.
- 45 11. Ollyanis van kevés, hol rhythmusim lába
Egjjjel az ugrásat meg szaporithatta;
Az hoszszas szók miatt meg nem szorithatta,
Süsd ki, had pattannjon, ha nincs is syncopa.
- 50 12. Ha penigh ollyat láczcz, hol nem szoltam oda,
A mit ö beszélne, bizony a' sem csuda;
Jól tudom, meg mondod, hogy Nem oda Buda,
Mert hol néha röt von, nem vohat a buta.
- 55 13. A ki penigh magát olly dologban ártya,
A mellynek egjedül nem lehet eo accsa,
Ha sok a' bárdolás, esik sok forgácsa,
Erotlen az erdöt nem igen jól szántya.
- 60 14. Hol penigh accentus, szó s' virgula hejja,
Ne mond arrol, hogy ezt indebitè írja,
Mert néha vargais sarudot jól szabja,
De mikor meg fárad, csak zab szemre varja.
15. Ha penigh azt mondod, ittis igj kellene,
Nem mondok én annak égészszen ellenre,
Mert könnyü tóldani, a' mit más fel lele,
Jobbis az elsönél az utosó elme.

1466. Ha félelem nélkül lehet, uton járo,
Ally meg itt, és szomat kevéssé legj halló,
Ennyi indulásom, melly Istentől álló,
Legj magad jóvodra, félelmes tanuló
- 5865 1467. Melly mozdulásokra hogj eojs meg állyon,
Semmi erő benne nem leheto olyan,
Noha Istenének szerelmében vagjon,
Mellj még ez földönis örökké megállyon.

AZ FORDITTÓ A' KEGJES OLVASÓHOZ

1. Figyelmes olvaso, ne felettébb csudáld,
Hogy ez fordittásban találhacsz sok homályt,
Ha nem ha meg fejtesz te minden akadált,
Kiket az én elmém helyesen nem talált.
2. Noha erőm szerint azon ügyekeztem,
Hogy igaz magyarját egyenesen lellyem,
Rythmussit mindenütt helyesen tehessem,
De mind igj, mind amugy szerét nem tehettem.
- 10 3. Mert stylussának van igen kemény szája,
Nem mindenütt tartja hármazabolaja,
Felettébb aczéllos allegoriaja,
A hol inget mutat, kendert keress arra.
- 15 4. Néhol beszél medvét, de te ércs ott özött,
Napon általis hajt hatalmas árvizet,
Tenger fénekenis rak langaló tüzet,
Nincs olly nagj málom kö, kit égj nem vezet.
- 20 5. Azért pistalyával ha oda aránzott,
Hol vadászásomban nem találtam nyomot,
Addigh puhataltam a' neki tett targjot,
Hogj hol eo meg lötte, sértettem enis ott.
6. Van itt sok olly szollás az én irásomban,
A mellj meg nem egjez magjar idaeaban,
Personak, s' modusban, sem penigh casusban,
De akaratomból szöktettem azokban.

- 25 7. Mert különben nem sült volna ki a' rythmus,
Ha meg nem változott volna az aoristus,
Melly ujj laczczik, mint ha ott volna insulsus,
De tanácsomból lött az ilyen abusus.
- 30 8. Vagjon ollyanis, hol többet irtam annal,
A mennyiben száma ö szavainak áll,
Mert egj paragraphus sokkal töb a' másnal,
Hol az én negj strophám nem sült ki mind annal.
- 35 9. Ollyanis van, az hol az ö szava száma
Punktig rhythmusimot sokkal meg haladta,
Ertelme meg állast igen meszsze szabta,
Nehol az én pennám aztis szorítottta.
- 40 10. Vagjon ollyanis, hol csak historiázott,
Minden isten aszszonyt s' istent elé hordott,
Kiket e' könyvben irt személyekre szabott,
Ha mit ebben vétek, szabad, jobbics meg ott.
- 45 11. Ollyanis van kevés, hol rhythmusim lába
Egjjjel az ugrásat meg szaporithatta;
Az hoszszas szók miatt meg nem szorithatta,
Süsd ki, had pattannjon, ha nincs is syncopa.
- 50 12. Ha penigh ollyat láczcz, hol nem szoltam oda,
A mit ö beszélne, bizony a' sem csuda;
Jól tudom, meg mondod, hogy Nem oda Buda,
Mert hol néha röt von, nem vohat a buta.
- 55 13. A ki penigh magát olly dologban ártya,
A mellynek egjedül nem lehet eo acscsa,
Ha sok a' bárdolás, esik sok forgácsa,
Erotlen az erdöt nem igen jól szántya.
- 60 14. Hol penigh accentus, szó s' virgula hejja,
Ne mond arrol, hogy ezt indebitè írja,
Mert néha vargais sarudot jól szabja,
De mikor meg fárad, csak zab szemre varja.
- 60 15. Ha penigh azt mondod, ittis igj kellene,
Nem mondok én annak égészszen ellenne,
Mert könnyü tóldani, a' mit más fel lele,
Jobbis az elsönél az utosó elme.

16. Summa, hogj akármí hibát ebben találly,
Előszszor te magad illyen munkát próbálly,
Az után engemet czafolással visgálly,
Ha miben hozzá férsz, vegj pennát, -s- corrigálly!

16.

A JELES PROCURATORIÁNAK ILLENDŐ DITSÉRETI

AD LECTOREM

Georgius ut Vinci Phoebea Cante resedit,
Cantavit varios arte favente Modos:
Olim quae tenuit discors concordia Fratres
Cum Plutoni Iovem Doridis atque Deum
Mercator vitam: Morbus vim: Fata furorem
Sella usus quid habet: Plectra sonora canit.
Quare Penatigerae Matronae cura quietem.
Addit Hero, cecinit decenteritatis opus
Sanguinis ut varios fluxus natura negavit:
Et Samaritanus mitior ante fuit.
Hunniacos Proceres: Curam, normamque Salutis
Hunnorum linguae reddidit arte sua.
Miror vel quid agam? Vatumne silentia damnem?
Sic fesso calamos conticuisse modo?
Dignum nonne fuit paribus cantare cicutis?
Sicne Camaenarum plectra silere queunt?
Causidicum densa latuit caligine virtus,
Atque ergo nullus metra Poeta dedit?
Tantane vos tenuit factorum gratia solum,
Ingenii ut lateat commoditatis amor?
Fortuna inconstans constanti ut lege mearet
Causidicum fecit mentis et Artis opus.
Pimpleo at Vates perfusus labra liquore
Huc huc suavisonum condidit arte Melos
Ergo Cylleni si quos facundia vestit,
Vati Causidici praemia digna date:

PARAPHRASIS EJUSDEM HUNGARICA

1. Sok újságot irt már e Magyar Poéta,
Kikben mesterségét versekkel mutatta,
Kíért megilletné tenyerét Moneta,
Verseit pediglen Borostyán Bokréta.

2. Ez első munkája s böttel sem utolsó,
Mint osztozott volt meg Jupiterrel Pluto.
Melyet noha immár látott sok Olvasó,
De még ma sem tudják sokak mire való.
3. Az Arusokat is megditsérte szépen,
A kik sokat járnak mind szárazon vizen,
Melyet kinyomtattak magok költségeken,
Megértvén s örülvén tisztos eleteken.
4. Sok nyavalyás embert midőn egykor látna,
Nyavalyák gyűlését versekben formálta;
Azoknak erejük ott megmagyarázta,
Királynak közölők a Tsömört állatta.
5. Azután béjutván e rossz esztendőekben,
Jövendölést irt volt időkről versekben,
Mi dolgok követik földünket ezekben.
Echo magyarázza ezt meg vers végekben.
6. A nyergeseket is megtudta ditsérni,
A jó nyereg mit ér, annak bötsit irni;
Erre talám ugyan magok fogták kérni.
Ha nem tudod hasznát, nem árt megszemlélni.
7. Nem voltak felejtve a Jó Gazdaszszonyok,
Kikről-is ő tölle származtak Rhythmusok,
Melyből megérthetik tisztók s hivataljok;
Tudom nem kedvelik a kik nem igen jók.
8. A szép Hegedüt-is erőssen ditsérte,
Annak ékes vóltát versekben kitette,
Egy Ifjú kedvéért ezt megselekedte;
Ki, hogy értett hozzá, kérte, meg-is nyerte.
9. Letötte versekben a négy Complexiót,
Sangvis, Choleraból és Phlegmaból állót,
A Melancholiát, e háromhoz valót,
Mit adott természet ezekben rosszat s jót.
10. Megiratott tölle a Samaritánus,
Kit ki tött példában régen az Ur Christus,
Mutatván, hogy nagyobb volt ebben a virtus,
Mint a Lévitában a megszokott ritus.
11. A Salernitána Angliai Schola,
Egészség tartásról melly verseket írta;
Ez még Magyar-nyelven nem vala fordítva,
Azt-is fordította Magyar Rhythmusokra.

12. A Magyar Királyok emlékezetire,
Egy könyv van nyomtatva Királyok képire,
Titulussa szerint Mausoleum neve,
Ezt-is fordította mind Magyar versekre.
13. Más több munkái-is vannak kinyomtatván,
Mellyeket irt néha Fő-rendek halálán,
Sok helyen falokon olvashatod Chártán,
Ott is tanulhatnál szép dolgokat nyilván.
14. Most pedig éneklí a Prókátorokat,
Versekkel ditsérvén elmés mivóltokat,
Mellyben (el-is hiszem) ditsekednek sokat;
A magam elmémről úgy hiszek másokat.
15. Mellyeket ha elő vészesz jó Olvasó,
Lehet ollykor búdtól mindenik orvosló,
Ditsérettel jöjjön rólla hát szádból szó,
A jó akaratban ne is légy utólsó.

Stephanus Aitai
de N. Ajta

A JELES PROCURATORIÁNAK ILLENDŐ DITSÉRETI

Nóta: Im minden rendek dolgokban eljárnak s' a' t.

1. Bádgyadt elmémnek megtörött kis lantja,
Mellynek húrjait régólta bú bántja,
Söt minden napon s ma-is ránton rántja,
Gyenge hártýáját ezennel lehántja.
2. Miért magadat hogy így eltsüggeszted,
Sztertelen búkkal szivedet epezted?
Ne gyötrödjél úgy, a miként elkezted,
Mert életedet hamarébb elveszted.
- 10 3. Látod-e, hogy más gyönyörködik s úgy él,
Minden óránként jobb szerentsét reméni,
Érdeme felett kit gyakran meg-is léli,
Csak téged emészt gonosz hirt fúvó szél.
- 15 4. Nosza hát immár bánatidat enyhíts,
Pennát és tentát Pappirossal készíts,
Régólta gyászló szivedet megvidíts,
Hadd el bánatod, s egy éneket pendíts!

5. Lám, minden ember most magát ditséri,
 Mások mi vóltát tsak semminek véli,
 Hogy tsak ő ember, kiki azt itéli,
 Jó hírét, nevét untalan beszéli.
- 20
6. A fő rendeknek becsület s tisztesség,
 Kikre Nagy Ösről maradt szép emberség;
 Epen maradhat itt a Papi szentség,
 Hallgasson ide tsak az egyéb kösség.
- 25
7. Sőt mind azokis, kik gonosz nyelvekkel
 Prókátorokat szólják bolond ésszel,
 Hogy ők élnének mind hamis perekkel,
 De hazugságok majd lészen hirekkel.
- 30
8. A mi időnkben a Magyar Poéták
 Kis Hazánk vesztét sok izben dúdolták,
 Vagy mit nem ellenz más, azt magasztalták,
 Prokátorokat mind eddig elhagyták.
- 35
9. Ellenek pedig száját ki nem tátja?
 Hogy hamisságnak egyik sem barátja,
 Artatlanságok még a vak is látja,
 De kit nem ismer, eb is azt ugatja.
- 40
10. Minden tudományt noha Isten adott,
 Kikben szép rendet s helyes határt szabott,
 Egyik a másnál de feljebb haladott,
 Kit még a bolond-is soha nem tagadott.
- 45
11. Mindenkor elsőbb Damoclesnél Cátó,
 Tytirus sipját meghaladja Plató,
 Betsüsb a vaknál a jó szemes látó,
 A folyó vízzel sem ér a бүdös tó.
- 50
12. A Filemile tsak szaváért kedves,
 A jó paripa hogy futással sebes;
 Az ember, a ki okossággal tellyes,
 Tsak gyalázattal mostan hires neves.
- 50
13. Midőn ezt látom, az elmém megbódúl,
 Állitanád-e, hogy szivem nem busul?
 Mert minden rossz Por most az ellen dúlfúl,
 Kinek eszéből mind e világ tanul.

14. Akarkik pedig ezt megtanúlhatják,
Prókátorokról hogy ezt tsak mondhatják;
55 Mert e világot lám ök igazgatják,
Nyelvel, és észszel jól élni tanítják.
15. De nem ért ehez semmit az esztelen,
Ki tsak azt nézi, a mi vagyon jelen,
60 Neki az tetszik mind, a mi helytelen;
A jóra pedig vonatik kételen.
16. Azért gyüölöi ő a szent Prokátort,
A nagy Istentől adatott Praelatort,
Kit úgy tart némelly, mint valamelly latort,
Pokolban mondván néki ördöggel tort.
- 65 17. Szent Idvezitönk egykori beszédben,
Azért mondotta, ha vennék eszekben:
Ki az Istennek férkezett kedvében,
E világ előtt nincsen becsületben.
18. Mert ez a világ setétséget szeret,
70 Világossággal egy uton nem mehet;
Igy a Prókátor, ha kivel jót tehet,
A bolondoktól hall gonosz hirt nevet.
19. Azért is modják öt kárhozatosnak,
75 Hogy esze nem fér fejében álmosnak;
Söt józan elmét viselő tudósnak,
Kinek édes méz nem tetszhetik sósnak.
20. Elhiszem nyilván, hogy sokaknak nehéz,
Kéért jó szemmel, tudom, tsak kevés néz:
80 De söt pokolig épen alá idéz,
Hogy a Prókátort ditsérni vagyok kész.
21. Fejed tapaszd ám, hogy ki lészesz az,
Mert tudom, hogy vagy semmire kellő gaz:
Isten-is töled, hiszem, mególtalmaz,
Még bosszút-is áll, szájad ha rágalmaz.
- 85 22. Talám, elébb-is a Philosophusok,
Hányják ellenem sok Syllogismusok:
Utálnak azért némelly kevély dúsok,
Mintha én rágnám puhán tartott húsok.

- 90 23. Ha betegségben találnék látni kint,
(Kit Isten ne adj, hogy essék valamint),
A pipés Doctor még reám sem tekint,
Haragos Borbély Mercuriummal hint.
- 95 24. No fősvény Kalmár, miként vetsz nékem lest?
Elhiszem, hogy tés, nem hallod örömet,
Bosszúdra téntám hogy ily éneket fest,
Talám pénzemért sem adsz immár gallest.
- 100 25. Prédáló vitéz, ki lesködik széllyel,
Ha most találna gonosz szerentsémmel,
Talám megvonna szablyáját epével,
S úgy váгна hozzám megmérgesült éllel.
26. Daedalus módra fenn kolompozatsz Áts,
Mindazonáltal de le-húll a forgáts,
Néked is tölem mostan ez a tanáts,
Ellenem szájad semmiképen ne táts.
- 105 27. Mivel te néked sem ártok jó ötvös,
Tehát oknélkül nem illik, hogy megvess:
Ezüst pohárból tudom jó bor kedves,
Mellyből a torkom nekem is volt nedves.
- 110 28. Lám, nem gyalázom semmi műnek hasznát,
Miként némelleyek a Deákne vásznát,
Tsak-hogy sákban is nem árúlok matskát,
De mindenteknél Prókátor elébb lát.
- 115 29. Nem illik e Tiszt minden tudatlannak,
Kik helyes szokot Abususra vonnak,
Epeccionak Exceptiot mondnak,
Az Exmissiót Ecmissiliónak.
- 120 30. Hogyha a szomszédját idézni találták,
Nem mondják azt ok, hogy Certificálták,
De ugy beszéllik, hogy Certifilusták:
Az Absenset-is hopfenczre ok húzták.
31. Te is hát e szót ha mondod: Prókátor,
Istenes Tisztet jelent, hidd el bátor.
A Deák nyelvén ez ám Procurátor,
Magyarul pedig Gondviselő Tútor.

- 125 32. Tútor pedig az, ki Isten szerint jár,
Árván maradtat, hogy ne kövessen kár,
Gyámoltalannak legyen őriző vár,
Igy mondaná ezt a pap is: kérd meg bár.
- 130 33. De a mint szoktad mondani, bár mondjad,
Rendes értelmét tsak hogy helyén hagyjad.
Nagy tiszteletre méltónak őt valljad,
S méltóságáról ez éneket halljad.

PARS SECUNDA

- 135 34. Először azért az Isten könyvéből
Mégmútatom azt egy kevés helyekből,
Hogy ők az Urnak szent rendeléséből
Erre hivattak: tanúld meg hát ebből.
- 140 35. A józan elme könnyen megértheti
Hogy nem tsak minap vólt ennek kezdeti,
S Istentől áradt, bizonnal hiheti,
Mert im kezdetit la, meddig viheti!
36. Teremtés után hozom elő Kaint,
Ki Ötsét Abelt ám megölé szeginyt,
Hogy áldozott volt az Ur kedve szerint,
A sziligyekre mivel inkább tekint.
- 145 37. Hogy végbe mene az úndok gyilkosság,
Néki nem tetszett, hogy volna hamisság,
Mivel-hogy senki nem vólt ott bizonyság,
Nem kellett-é ott a Procuratorság?
- 150 38. Igen is kellett; sőt az Isten maga
Az Abel mellett hamar feltámada,
Prokátorságot magára fogada,
S a gyilkosságon Kain elmarada.
- 155 39. Noha először tagadással felelt,
Hogy e szent Urnak széki előtt perelt.
Mit tud ő abban? Nem őrzötte Abelt,
Maga magára, ha kell, gondot viselt.

40. Itt bizonysgot az Ur mindjárt talált,
Kit az igaznak vérivel comprobált,
Hogy a földből-is ellene felkiált,
Homagiumban azért-is incurrált.
- 160
41. De mint-hogy halva fekütt már az Actor,
Ha fel-nem támadt vólna az Ur akkor,
Elnyomta vólna vétkét az a lator.
Hallod-é, ki volt először Prókátor?
- 165
42. Mikor a bünös Sodomát az Isten
Angyali által elvesztené épen,
Prohibitiót itt, Ábrahám téssen,
Executio hogy ne mindjárt légyen.
- 170
43. Látod-é, a szent mit felel őnékik:
Ne légyen, Uram! Ez miképen esik?
Revisióra mert ha talám vészik,
Igaz ember ott számosan leletik.
- 175
44. Az Instálással noha tön excessust;
De midőn látná a Iuris processust,
Hogy Isten bünért akarna tenni just,
Atallya kérni alább a numerust.
- 180
45. Kit ha kért vólna, (hidd-el azt bizonynal),
Vagy hogy élt vólna egy Remediummal,
Megnyerte vólna az Urtól azonnal,
Nem égték vólna meg kénköves lánggal.
- 185
46. Az Egyiptomban mikoron Izrael
Megszaporodnék, s népe terjedne-el,
Farahó Király nagy kegyetlenséggel
Sanyargattatta, mind nappal és éjjel.
- 190
47. Gondolá az Ur, hogyha kit találna,
Ki e nép mellé Prókátorúl állna,
A Farahóval kemény perbe szállna,
Hogy az ő népe nékie szolgálna.
- 190
48. De hogy az Isten csak eszköz által szól,
Hivá Móisest jóakaratójából,
A Farahónak fényes udvarából,
Ki megmaradt vólt az vízbe hántaktól.

- *****
- 195 49. Ennek a dolgot eleibe adá,
S az Aron Papot melléje fogadá,
Szorgalmatosan nékie meghagyá,
Hogy ő Causáját imigy proponálná:
- 200 50. Azt mondja az Ur, e népet ereszd-el,
Hadd szolgáljanak nékie jó kedvvel,
Kit ha nem mivelsz, haragra gerjed-fel,
S te magadnak-is miatta veszned kell.
- 205 51. Így a Móises sok izben proponált,
Mellyben Farahó condescensát talált,
Vagy Dilatiót: avagy hogy Appellált,
Veszedelmével mig dolga decidált.
- 210 52. Megállasz ezen, ha jól gondolkodol,
Hogy prókátor volt Móises és gyámol:
Ha ki pediglen ellenem ebben szól,
Isten előtt-is ezután meglakol.
- 215 53. Mikor Assverus ama gonosz Hámánt
Felmagasztalá, mint kegyetlen Pogányt,
Ki a sidókról nagy öldöklést el-szánt,
A Mardokéus, tudod, véle mint bánt.
- 220 54. Mert az Istennek nagy kegyelmes vólta
Prókátorságra ötet tanította,
Az Esther által királyt meghajtotta,
S a Sidó népet megszabadította.
- 225 55. Jeles Jonathás, Saul Királynak fia,
Egy kitsiny mézért ám tsak meg-nem hala,
Mellyet vesszöröl bé-nyalintott vala,
Ha az egész nép érte nem szól vala.
56. De a Vitézek nem hagyják ezt helyén,
A böjt szegésért hogy halált viseljen,
Törvény kívül lesz, mondnak egven egyen,
Hogy böjt hagyatott, mivel nem völt jelen.
- 225 57. Hová lött vólna, (itéld-meg azért te),
Susánnának-is ártatlan élete?
Mídón Dániel ügyet megértette,
Ha nem szolt volna imigyen mellette:

- 230 58. Lassudjál kitsinyt, kérlek, Biró Uram,
Hogy halálra vidd, mert még nem akarom,
Valamig vétkét, holott vólt, nem hallom,
Mert szavad hibáz felöle, azt vallom.
- 235 59. Hogy elő hánya a Circumstantiát,
A Tripartitum, mellyet előnkbe ád,
Corruáltatván a Relátoriát,
Birákra tévék ott a Sententiát.
- 240 60. Így a Christus-is, az Istennek Fia,
Kinek fő Tiszti Procuratoria,
Attya kegyelmét szószólással hijja:
Mert egyedül ő mind e világ dija.
61. Kinek egy olykor egy aszszony-állatot,
Sidók serege elibe állatott,
Tisztátalannak mivelhogy tartatott,
Ellene mégis senki nem árthatott.
- 245 62. Hol Idvezitönk ennek értvén baját,
Vádolóihoz imigy nyitá száját;
A ki nem érzi büneinek súlyát,
Az érje kövel elébb vég óráját.
- 250 63. Illyen jeles Tiszt a Procurátorság,
Kit Idvezitönk, a Mennyei joság
Magára vállalt, mint emberért váltság:
Hogy hazánk légyen a drága Mennyország.
- 255 64. Söt meg mostan-is Prokátor érettünk;
Mert ő általa van olly tekintetünk,
Hogy midön rettent számtalan esetünk,
Az ő nevében gratiát nyerhetünk.
- 260 65. Néha pediglen, ha vagyon-is bününk,
Mi nem olly boszszús a mi jó Istenünk,
Hogy megengedné rüt halálra mennünk,
Prókátor által ebből kimentetünk.
66. Szent Pál apostol hogy egykor prédikált,
Az igazságért szenvedé majd halált,
Es a Császárra mivel hogy Appellált,
Hogy élte nyúljon, módot azzal talált.

- 265 67. Appellálnia pedig Prókátor tiszt,
Miként Mólnárnak, hogy örlődjék jó liszt,
Betű szerint ott szólásba lelsz illy diszt:
En Appellálok Császárra, mert fő Tiszt.
- 270 68. Tudta hát ö-is a Törvénynek rendit,
Azért nem szánta Romába fel mentit;
Ládd-é, hogy Isten az ö kedves Szentit
Megtanította mind akkor ott, s most itt.
- 275 69. A Prókátorság nem is mindent illet,
Lám, minden földben sem minden ember vét;
Mert kit az elme helytelenül vezet,
Annak ö dolga minden felől veszett.
- 280 70. Ha egy Levátát tsak egy nyomban sokszor
Dictálna néked az eszes Prókátor,
Fejét-is kötné hatalmadba bátor,
Nem mondanád-el hiba nélkül másszor.

PARS TERTIA

71. Szép dolog hát ez, mert okossággal jár,
Melly néha drágább, mint akármely kővár;
Az ékes nyelvért soha nints elég ár,
Okos értelmet ritkán követhet kár.
- 285 72. Tudod Achillest, ama vitéz embert,
Settől maradott Fejedelmi fegyvert,
Ajax erővel akart rá tenni szert,
Prókátorsággal kit Ulysses elnyert.
- 290 73. Az egész tábor hajla az ékes szón,
Még a Császár-is, a nagy Agamemnon,
Mindenik pedig nyugovék-meg azon,
Hogy illy szép fegyvert az eszes hordozzon.
- 295 74. Nem oknélkül vólt, hogy amaz Evathlus,
Protagorástól tanúlt Philosophus,
Mind addig-is lön szivében igen bús,
Mig rá nem szállott uráról e virtus.

75. Tudós Mesterét azért így onszolá:
 Taníts-meg engem, hogy lehessen ollyá
 Tudományodban, mint te vagy, így szóla,
 300 S valamit kívánsz, mégfizetek róla.
76. Kit hamarsággal midón megtanita,
 Nagy böltéségre néki útat nyita,
 Mestere ellen olly pert-is indita,
 Hogy a Tanáts-is tsudálkozáék rajta.
- 305 77. Két tolvaj közzül, tudod, egyik embert,
 Hogy Urunk mellett indita mindjárt pert;
 Ha ez egy szóért Isten országát nyert,
 Inkább övék leszsz a Paraditsom kert.
- 310 78. Hova lennének az Árvák, Özvegyek?
 Kiknek gyakorta vagyon szoros ügyek?
 Gyakran ingyen-is lésznek segítségék:
 Bizonyosság erről akár magam legyek.
- 315 79. Ihol, kár miatt mennyi szegény sohajt,
 Hogy a hatalmas életére nem hajt,
 Erőszakkal-is szereznek nékik bajt,
 Nappal és éjjel kikben kiáltnak jajt.
- 320 80. De a Prókátorhoz hogyha folyamodik,
 Oltalomban lesz Istentől második,
 Szorosson kötött terhe meg-is öldik,
 Az után örvend, s nem annyit aggódik.
81. Vayon ollykor-is, hogy az erős Dúsok
 Örökségünkhöz, mondják, hogy van jussok,
 Prókátor kell ott, mert ök Tyrannusok,
 Külömben lennének miattok koldúsok.
- 325 82. Hozom példában a gonosz Ákábot,
 Ki miatt meghólt ama szegény Náboth,
 Szép szöllejéért midón rá támadott,
 Östől maradtat hogy néki nem adott.
- 330 83. Ám meg is ölé két mérgesült nyil-vas,
 Hogy erőszakkal más alatt vermet ás,
 Ha szólott vólna elébb ott Eliás,
 Nem vette vólna sajátját úgy el más.

- 335 84. Midőn károdon erősen búsúlnál,
Potentiával melly kezedből kiszáll,
Miként nyerd vissza, azon gondolkodnál,
Prókátorokról egy gonoszt sem szólnál.
- 340 85. Avagy ha téged az Ország Tábláján
Capitaliter érné-el Emendán,
Akkor maradnál sok forintod hijján,
Hová lennél-el e szoros nyavalyán?
86. De ha prókátor ügyedben melléd szít,
A Decretumból kettőt hármát fordít,
Egy Titulusból olly Terminust feszít,
Hogy nem viheti veled végbe perit.
- 345 87. Itt ő tenéked kedves szerentsét nyert,
Mert a dúlásra nem hagyott adni szert:
Gyülölsz-é tehát illy Istenes embert,
Ellenségedtől ki elvészzen fegyvert?
- 350 88. Söt ha peresed háborit-meg téged,
Prokátor légyen kedvesebb vendéged,
Tiszta edényben vízben légyen jeged,
Borral hüljön ott kotyogós üveged.
- 355 89. Ennek pediglen ágya légyen vetve,
Ha tyukot főztél, malatz légyen töltve:
Titkos erszényed bár légyen bekötve;
De Grétzi légyen néki külön töltve.
- 360 90. Mert még tsak azzal ő meg nem elégszik,
Hogy bőségesen nállad eszik, s iszik;
Lám, azokkal-is azt mind megtszelekszik,
Kiknek nyakokat jármokba rekesztik.
91. De Prókátornak betsüje nagyobb bér,
Kit neki megadj, ámbátor ő nem kér,
Pórnak ne tartsad, mert te hozzád nem fér,
Ha benned vagyon az igaz nemes vér.
- 365 92. Ámbátor eljárj minden Vármegyéket,
Kóltos várossal akármellyik Széket,
De hol forgani nem látod ezeket,
Férges dióra betsülnéd eszeket.

- 370 93. Senténtziázni, tudhatod azt magád,
Akarmelly voxra senkit is nem szabad,
A Törvény-tévö de néha megakad,
S a Prókátortól annak vége szakad.
- 375 94. Sok hasznainak ha mennél végére,
Kik kiterjednek az Ország népére,
Vagy tekintenél kis fizetésére,
Méltán mondanád, hogy nints elég bére.
- 380 95. Mert fáradsággal olyan tellyes munka,
Hogy megérdemli, ha telik a punga,
Semmi részében, de hidjed, nem tsonka,
Mert lélekben jár, s onnat függ az oka.
96. A közönséges emberi társaság
Megveszett, hol nints köztök igasság,
Hol pedig regnál, igen drága jószág,
Ezt bizonyítja mindenütt az ország.
- 385 97. De lám, még az-is Prókátorok nélkül,
Tsak olly, mint puska lobbanópor nélkül,
Sokan tartják úgy, nem én tsak egyedül,
Mind az alsó rend, s mind a ki feljebb ül.
- 390 98. Nem kis elmétől van a törvény tudás,
Mellyből származik a jó tanás adás,
Tsak Istentől van emberen ez áldás,
Prókátor elsőbb e dologban, nem más.
- 395 99. Mit szerez néha tsak egy rossz pusztá ház,
Melly felett egymást két atyafi gyaláz?
Eszkendők száma nem felettébb hibáz,
Gyűlölségekben hogy el nem telik száz.
- 400 100. De a sértett fél, ha Prókátort keres,
Igaz útjában ő leszen Felperes,
Megtanittatnak, mellyik ott mi részes,
Abból mit szerzett a jó Atyai ös.
101. Mert a Prókátor a felelő órán
A Decretumnak megveti sinorán,
Vagy békességet kér idején korán,
S azontúl őket nem látod háborán.

- 405 102. Így Prókátorok olly egyessé tészik,
Hogy társaságok nyereségint esik;
Sőt egy edényből ha mindenik észik,
Egymás kezéből kalánt is kivészik.
- 410 103. Hogyha mely embert súllyos ügye hordoz,
Tsak Prókátornak ajtaján kolompoz,
Örömet viszen el onnat, s hasznot hoz,
Kit-is terhétől Prókátor megöldöz.
- 415 104. Nem eszik azzal ő hamis kenyeret,
Fáradtságáért hogy igaz bért szeret:
Lám az Ersek is szent Székben ott lehet,
Káplán Urammal de Pokolba mehet.
- 420 105. Hamissan sem mér felelni semmihez,
Mert a Peres őt kötötte hitihez,
A Törvény útján ha pedig kül evez,
Magának Onust s Széknek hasznot szerez.
106. Nem-is beszélhet nyelvével egyébkint,
Hogy belső képen viselljen álnok szint,
Mivel-hogy sok szem fülelve rá tekint,
Nem-is ő téssen tsak magától Törvényt.
- 425 107. Mert a hamis ügy nem lehet igazzá,
Ámbár igyekezd tétetni te azzá,
Prókátorod-is nem ugy eskütt hozzá,
Hogy az olyanban fejed oltalmazza.
- 430 108. Hanem hogy addig léssen oltalommal,
Mig igasságot igyedben tapasztal;
De ha Actiod nem egy Meritummal,
Elbomol dolgod bal Suffragiummal.
- 435 109. Mert a szerentsét, mivel vaknak írják,
Két útra mehet, noha egyen várják,
De nem tsak arra jó, a merre hiják:
Kiért magokat nagy sokak megsalják.
- 440 110. Látod azért, hogy a szerentse kettő,
Melly a Törvénynek ágaiból-is nő,
Vagy jó, vagy gonosz: Nem ő hát pervesztő:
Mert Meritumon Sententia tsak jó.

111. Ha megkérdehetné felölök Mánliust,
Aristophanest, Solont, Philoxonust,
Böls Timocharest, vagy Justinianust,
Vagy Lycurgussal, Aristides Justust,
- 445 112. Nem mondanák azt rólok néked azok,
Processusokban hogy nintsen igaz ok:
Mert minden szavok óltalomra valók,
Azért betsűjök nem kevés, hanem sok.
- 450 113. Nem kisebb dolog Causat agálni,
Mint a jó Papnak székbén predikálni,
Söt meghaladja, merem affirmálni,
Kit ha nem hinnél, kész vagyok próbálni.
- 455 114. Mert beszédében ha léssen excessus,
Praeposteritas vagy egyéb defectus,
Vagy meritumot nem tangalo sensus,
Mindjárt corruat az egész processus.
- 460 115. Akarmit mondjon a Pap a szent Székből,
Bár ne vette-is azt mind a Leczkéből,
Ellene nem szöll senki az ülésből,
Szabad nyelvvel szöl, szabad értelméből.
116. Hanem hogyha mit nem jovall valaki,
A szent Egyházból várja ötet el ki,
Tsendes beszéddel ott is megköveti,
Kérdi beszéddel, s nem szemére veti.
- 465 117. De a Prókátor beszéll tapogatva,
Tudja, hogy más is lesi azt hallgatva:
Mert ha mit felkap Antagonista,
Sok pénzzel hiják azután azt vissza.
- 470 118. De még nagyobb lesz, ha azt is elmondják,
Lakat a nyelvén, s tsak szólni sem hagyják,
Néha magát-is gyorsan megragadják,
Ha az Onussát váltságba nem adják.
- 475 119. Ez az Agensen nem tsak kitsiny fortély,
Megkelletik itt a jó tudós Borbély,
A per dolgában olly nehéz dolgot véll,
Ha más nem bánt is, még magadtól is féll.

120. Ámbár kezedben légyen a portéka,
Miden Iuristát tanítható theca,
De mikór szól itt a serény Collega,
480 Nem mehetsz tovább; vel Aji, vel Nega.
121. Készség kell hát itt, nem tsak Arbitrium,
Mert néha egy-is Causam serit trium,
Szeget szeggel üt, zeng, tseng az Atrium,
Nem ingyen jö hát itt a Salarium.
- 485 122. Ez pedig eddig tsak Diligentia
Hát mit nem tsinál a Conscientia?
Ugyan izzasztja, félvén, ha lesz hija,
Mellyet ha megsért, nem lesz annak dija.
- 490 123. Sokszor rettentí amaz utólsó nap,
Ambár ne intse mindenkor eöt a Pap,
Ne mondd hát, kérlek, hogy tsak világon kap,
Mert téged Isten nagy ostorával tsap.
- 495 124. Bizony, nehéz a Procurator dolga,
Azért betsüsebb, mint akarmelly Szolga,
Nem léhaság ez, akárki mint tóldja,
Adassék meg hát rendeltetett sóldja.
- 500 125. Akárki légyen az uri palotán,
Bár színes köntös légyen *is a* hátán:
Nem szorul ö ki az ott valók számán,
Részesül abból, mit főznek a konyhán.
126. Nem is mindenkor utólszor mosdatják,
Mert rá szorulnak, azt elöttök tartják,
Nem is Lörével, de Borral itatják,
Jo lakás után Datummal botsátják.
- 505 127. Meg-is érdemli, mert ez a mesterség
Szintén ollyatén, mint a szép vitézség,
Oltalmára van minden fegyver elég,
Kikben öltözvén ugyan villog és ég.
- 510 128. Ha Causát említ, ottan Hadat téssen,
A Terminuson a harcz napja lészen,
A Citatio egész Bajnak éppen,
Ha Certificál, az-is annyit téssen.

488 megfért 498 légyen hátán [A szótagszám miatt jav.]

129. Azután mindjárt van Relatoria,
 Ha törvénykezel, ez ám ott a Mustra,
 515 Actioban van Puska lövés modja,
 A fegyver vonást ugyan ebben tartja.
130. Ha Condescendál vagy pedig Corruál,
 A mihez löttél, semmit nem találtál;
 520 Peremptorie, ha pedig dolgoztál,
 Nem sült-el a puskád, s magad is meghóltál.
131. A Dilatiónt tsatát nem kezdhettél,
 Mert ejtszaka volt, vagy fergeteg vagy Tél,
 Ha Prorogatát, vagy Diaetat kértél,
 Az ellenséggel ott frigyet kötöttél.
- 525 132. A Praescription hartzod elmúlattad,
 Mellynek sok kárát gyakorta vallottad;
 Mert ha azon túl eőt vágni akartad,
 Hol vóltál eddig (kérdik), hogy elhagytad.
133. Exceptióval sántzot, paist szerzesz,
 530 Mellyel azért élsz, hogy hirtelen ne veszszt,
 Continuálva ellenséget kergetszt,
 Continuata, ha más Söldost szerzeszt.
134. Ha Constituálszt, vagy Prókátort vallaszt,
 Más Söldost akkor helyedbe állitaszt,
 Exmissioval hartzot kérni akarszt,
 Mihelyt Protestálszt, akkor strasát állatszt.
135. Deliberatum, a Tsatának vége,
 Sententiával melly van egybekötte,
 540 Executio, mellynek ha lesz vége,
 Preda lészen ott vertt had öröksége.
136. A Bonum Iusra ha akarszt czélozni,
 Avagy a Resre, kit el akarszt hozni,
 Az ellenség az ; le kell ám azt főzni,
 Avagy erős vár, kibe be kell hágni.
- 545 137. Ha Novummal élszt, akkor uj fegyvert fenszt,
 Elébbi rosdát az éliről elkenszt,
 Melly hogyha nem fog, osztán keveset lelszt,
 Külömben meghalszt, hanemha futni kelszt.

- 550 138. A futás pedig egy jó Remedium,
Ijett embernek nem is nagy taedium,
Megmaradásra nints más olly obvium,
Kivált ha szorit véres Homagium.
- 555 139. Illy szép mesterség a Procurátorság,
Mellyből sok hasznot vett immár ez Ország,
A vitézséghez a régi Magyarság
Hasonlitotta, s a sok szent Királyság.
- 560 140. Ne szólj hát, kérlek, bosszujokra patvart,
Mert téged ördög ezért Paj-társnak tart:
Néked is vólna nagy akadályos mart,
Ha szidna holnap, a ki ma jót akart.
141. Söt az Istennek adgy ezen nagy hálát,
Ki a bünöshöz illy kegyes szemmel lát,
Hogy mídön vélnéd sokaknak halálát,
Prókátoroktól vettetik ebben gát.
- 565 142. Betsüljed pedig a Prokatoriát,
Szomorán ne hallj kemény Sententiát,
Ha néked szolgál, megfizesd munkáját,
Kárba ne essél szoros markod miatt.
- 570 143. Ostobaságba hogy ha ki nem maradsz,
Rám figyelmezve ma tölem tanulhatsz,
Es az Istennek oly fogadást fogadsz,
Prókátoroknak hogy tisztességet adsz.
- 575 144. Ezer hat százban, hogy kilenczven hét folyt,
Sulyos ügyemben szivem sokat gondolt,
Prókátorokról nyelvem igyen dúdolt,
S nékik ajánlám, mert nyavalyám onszolt.

ROMAI CSASZAR KEGYELMES URUNK ES KORONAS
KIRALYUNK EO FELSEGE ERDELYI PROTO-NOTARIAIANAK
ÉS CANCELARIAJANAK HÜTES NOTARIUSSINAK
ÉS IRO-DEAKINAK ILLENDŐ DITSIRETI

DEDICATORIA

[1.] A' Meltóságos Groff Bethleni BETHLEN MIKLOS Ur, Erdely Országának
Fő Cancellariussához ő Nagyságához!

1. Meltóságos Groff Ur, Irók Patronussa
Erdély Országának Cancellariussa
Kinek meszse földre terjedet virtussa
Sok jeles dolgának bötsület a' jussa.
2. Hogy e' küs munkámot én ki bocsátottam
Ebben nem fejemtől tsak magam átottam
Hanem az Iffiaktól arra nodittattam
Ha hasznot nem töttem talám nem ártottam.
3. Hogy Nagyságod köztök a' fő Coryphaeus
Mint Oriásokközt az erős Typhaeus,
Ha el jö esztendöd amaz Jubilaeus,
Kinek Palastod Jut legyen Elisaeus.
4. Sok Esztendöket ély Országunk hasznára
Cancellariánknak láthato jóvára.
Mikor jútand tested mindenek utára
Paraditsom légyen lelkednek ő Vára.

[2.] Az Tekintetes és Méltóságos Urakhoz SAROSI JANOS es AL-VINCI PETER, Ur:imekhoz:
Az Erdély Orzági Törvényes Táblának Erdemes Itilo Mesterejhez ő kegyelmekhez.

1. Uri Méltóságos Itilo Mesterek,
Kik által folyhatnak az Erdélyi perek
Tü vattok mind Kútfök, s' mind pediglen Erek
Törvény Szek ülöknek fülök, szájok, szemek.
2. A' nállatok lakó Iffiúság kedvéért,
Nemellyiknek penig ugyan kéréséért,
Irtam ez Versekem nem annyira bérért
Mint raytok jövendő fenn maradó hirért.
3. Talám magoknak-is ez az akarattyok
Hogy meg emlegessék jövendő magzattyok
Mi vólt ez üdőben? s' hol lakott az Attyok?
Pélida lévonn nállok követhessék uttyok.
4. Tudom méltóságtok tölem sem ellenzi
Hogy versemmel vidúl Udvaroknak diszi
Ha ki penig más-is jó szemmel intézi
Isten országábann legyen annak részei.

[3.] Tekintetes Nemz: NALÁCZI LAJOS és OLOZ MIHALY Uramékhoz;
Az Erdélyi Cancelláriának Erdemes Secretáriussihoz ő kegyelmekhez!

1. Tekintettel fenlő Nemzetes Uraim
Hozzátok-is lesznek egy kívés szavaim,
Mert nintsenek egyéb adandó jóvaim
Arany, Ezust, Köntös, sem drága lováim.
2. Minden el hiheti jó Naláczi Lajos,
S' Olasz Mihály Uram: hogy Tisztetek bajos
Ertelmes fejeték Balsamum olajos,
Azis ritkán bortól; hanem bajtól zajos.
3. Az Irók serege hogy nékték-is szolgál
S' Szótokat fogadgyák a' miben rajtok áll,
Imaz én pennám-is ezt tudván meg talál,
Mert böcsületetek mind örökké fenn áll.

[4.] Nemzetes SZEMERIAI JÓ MIHALY, és HORTI ISTVAN, Conservator Uraimékhoz
ő kegyelmekhez.

1. Nemzetes jó Uram, nevetek-is szép szo,
Mert az egyyiknek Jó. másiknak hasonlő.
Az egygyiké hasznos: a' másik nodított,
A' ki meg vizsgállya bizony mindenik jó.
2. Ez küs írásomban pennám el nem kerül,
Böcsületeteknek mert sok ember örül,
Kit mindenek látnak hogy naponkint terül,
Mert sok jokkal áldott Isten onnan fellyül.

[5.] Az ő Felsége Erdélyi Törvényes Táblájának Cancellistaj, Hütös Notáriussi és Iro Deákjihoz;
Nemes Nemzetes Uraimékhoz ő kegyelmekhez.

1. Bötsüllettel fenlő szep Cancellária
Ki az jó hirt nevet mind szüntelen viija
Ertetek költ mostan e' küs Historia,
Azért neveteket pennám itt le írja.
2. Thoroczkai Ferencz első lész e' Zászlón.
Azután inditom a' Redaj Laszlónn,
Kun Sigmond Uram-is érthet ezen a' szóon,
Mert mindenik ember, gyalog, szekéren, s' lóon.
3. Maxai Istvan-is hidd el nem utolsó,
A' Kun Istvanhoz-is bizony nem fér ros szó
Mihacs Ferencz Uram közöttök nem alsó,
Körösi Janos-is a' hol kellekik jó.
4. Sandor Gergelynek-is nem hagyom ki nevét,
Mert tisztesség ellen senkinek-is nem vét,
Cserei Janos-is itt kereste helyet,
Mert Isten nékijs adott jéles elmét.

5. Szent-Iváni Samu szereti e' Classist,
Mert ezt követheti ezután fövebb Tiszt,
Udvarhelyi György-is szerez itt olly paist
Hogy bötsületivel el üz nyelves pestist.
6. Batsfalusi Györgynek sintsen itt bántása,
Udösb Balog Sigmond a' joknak itt mássa,
Dabolyi Istvannal bár akarki lássa
Istvan Gidofalvi, Puyi Mihaly társa
7. Pronai György Uram közüllek ki nem von,
Banhazi Istvan-is itt lakik nem otthonn,
Thuri György Uram-is nem bánkodik azon
Enyedi Ferencznek hogy itt lakta haszon.
8. Ez gyönyörű helynek örül Istvan Fólta,
Ezt Körösi György-is eddig meg nem szóltá
A' Tarsoly Gergelyt-is senki nem onszolta
De hogy meg kedvelte itt lakik az ólta.
9. Itt vagyon lakása a' Sasi Istvannak,
Papai Ferenczet se tarts itt hitvánnak,
A' Stenczel Janossal oka lehet annak,
Hogy Korogy Matyast itt lakni kívánnak
10. A' Polus Istvan-is eddig meg nem bánta,
Hogy Tornya Laszlóval a' bötüt itt hánta,
Pozoni György-is ezt magában el szánta,
Itt lakást ne unnyon Tisza György íránta.
11. Czigledi Peter-is itt keresett szállást,
Dadai Josepphel nem keresnek most mást,
Szent Mihalyi Istvan sem mond rolla még *mást*.
Noha kíván embert e' társaság munkást.
12. Mind ezekkel egygyütt örül Sandor Sigmond
Kövendi Mihallyal ellenkezöt nem mond,
Visolyi Andrasnak öröm ez nem tsak gond
Perlaki Andrast-is bár ezek mellé vond.
13. Fodor Istvannak itt teczczik az állapot,
Kassai Janos-is már jó kedvre kapot
Levai Marton-is nem hejában tapot,
Keczelli Istvan sem unt meg itt napot.
14. Brassai György mégh itt nem unta magát meg,
Könczei Gabor-is itt lakásban nem nyeg,
Szikszai Istvannak teczczik ez a' sereg,
Luczai Janos-is lád hogy nem keserég.
15. Horvath Samuelnek vagyon itt kellei,
Vyhelyi Sandort-is sok munka követi,
Nem vágy el Daniel innét Viszkeleti,
Bethlenfalvi Tamast más idő ki veti.

16. Kemedi Gabor-is a' mi az ö rendi,
Ugy el jár dolgában mint Ferencz Kövendi
Mihaly Gidofalvit hogy ha ki kérendi,
Serény pennájával bajából ki kendi.
17. Jó kedvel lakik itt a' Michael Sándor,
Makai Jánossal mint két jeles jámbor,
Etsedi Peterrel Baló Laszlon a' sor,
Viski Györgyel szólt ott Farkas István sokszor
18. Fodor Sigmond Uram sem búsul itt léténn,
Makai Istvannak sem örülne mentén,
Papfi Pal-is nékik az beszélli szintén,
Hogy ezekkel egygyütt oda égh mint a' szen.
19. Abrugy Bányai György sem azért jött hazúl,
Hogy a' Retyi Petert küldgye most onnan túl,
Belenyesi Mihaly itt-is dologhoz nyúl,
Uy Eggyházy Mihaly vegre itt meg ujúl.
20. Martonfalvi Istvan sem siet el onnat,
A' Dobai Pallal mert ott sokat halhat,
Küssebb Balog Sigmond sok hasznost tanulhat,
Uyfalvi Gabor-is bötsületet valhat.
21. Más Uyfalvi-is ván, kinek neve Janos,
Szkorai Andrasal dolgok nem heyános,
A' Czigler Andras-is nem lészen itt káros,
A' Kovacs Istvan-is ezekkel majd páros.
22. Eggy Phülöp Lörinczet holnap-is ott lelnek,
Mert hasznát veszi ott az iro penczelnek,
Rátoni Györgyel ök sok munkát viselnek
Csernátoni Györgyel még most ki nem kelnek.
23. Nem búcsúzik most el onnét, Simon Bauzner,
Csehi Istvannal ott Bakcsi Gabor el fer,
Aytai Pal köztök szeretvén feszket vér,
Flisthik Lörincz penig üdövel hasznot nyér.
24. Demien Lörincz-is nem siet onnat ki,
Sem penig untatván mást onnat el nem hij,
A' Botos Samuel ott-is csak Magyarfi,
Kiknek neveket most végzi el György Galfi.

Nota: Az Músák szállása, Nymphák

1. Wallyon s' honnét vegyem
Hógy bóldogul vigem
Véghez elmém folyását?
Vajha Parnassusnak

5
Avvagy Pegasusnak
Látnám hegyét s' nyomását
Vagy szerit tehetném
Hogy meg kereshetném
A' bölcs Músák szállását!

10 2. Hol vagy Calliope?
Vagy te Melpomene,
Jöjjetek segítségre:
Ha mellettem leszte
Egy éneket kezdek
15 Indítsátok készsége.
Mayd el is dudolom;
Ne legyen unalom
Hogy szólitlak e' végre.

20 3. En minap nem régen
E' Saeculum végénn
A' bölcs Prokátorokat
Dicsirtem nyelvekről
Es szép elméjéről
Mint eszes jámborokat,
25 A' ki azt olvasod
Méltán nem mondhatod
Hogy ott hazudtam sokat.

30 4. Már pedig egy járást,
Nem teszek sok várást
Hogy azokról-is szóllyak
Ezek honnan költek
S' olyakka hogy töltek
S' kik által löttek olyak
Mert vagyon olly Schola
35 Hol kinek nints tolla
Rosz Vitez az köztök tsak.

40 5. Ezek küssebb korbann
Vóltának olly karban
Hol tanultak más Leczkét,
Betüknek kezdetin
S' olvasásnak rendin
Kaptak osztánn többetskét,
Ennél ki tovább ment
Tudott az Examént
45 S' magyarázott sok félét.

6. De ez mind tsak semmi,
Haszontalan kús mij
Bar értsen-is Sophiát,
Uri rend hejábann
50 Adgya tsak Scolábann
Még ezekért a' Fiat
Valamig ez helyben
Nem lakik Mihelyben,
Hogy ércsen Patváriát.
7. Jollehet nagy garral
Fenn jár az agárral
A' tetves Grammaticus,
Sok eszvesztő Schismát
60 Meg csaló Sophysmat
Szaporit a' Logicus,
Hejaz majd a' felett,
Ki mindent teremtett
A' dög Methaphyicus,
8. Olly bölcseseggel bir,
65 Hogy a' mint folly az hir
Vetődik az Egekkel,
De mégh Civilitást
Sem tud, hanem kérd mást
Mint élyen a' rendekkel,
70 Ki tudósnak lázczzott,
Minap sült malaczozt
Nem bonthatott fel késsel.
9. Mig lakik Scholábann
Vagyon olly biztábann
75 Hogy igen jó Ethicus,
Még a' Tanáts háznál
Sincsen ö nállánál
Jelesebb Polyticus,
Ha Classist el hadgya
80 Leg ottan meg tudgya
Hogy merő Grobianus.
10. A' ki sokat lát hall
Kutarczozt ritkán vall
Sem úton sem asztalnál,
85 Fejebenn eszt vernek
A' Tárnok Mesternek
Nemes Udvar házánál.

- 90 **Mert a' tudós Udvar**
 Melly Morest szab hamar
 Jobb a' rüdeg Scholánál.
11. Jertek tehát iffiak
 Szegennyek s' Urfiak
 Kapjatok más Scholára,
 Ha tudtok jó Stylust
95 Vagy egyéb profectust
 A' szép Patvariára,
 Itt kell Pállját futni,
 Ha akartok jutni
 Nagy hamar gloriára.
- 100 12. Ne mondgyátok kérlek
 Hogy a' mire bérl-lek
 Ahoz magam sem fogtam
 Mert migh szép üdöm folt,
 Senkijs nem onszolt,
105 Mellyen sokat búsúltam,
 Most mehetnék kelve,
 De van üdöm telve
 S' magam káránn tanúltam.
- 110 13. A' kinek kell Papság,
 Nagy mezeje van, s' tágh
 Nem fogom szerentséjet
 Bibliát fargasson
 Legendat olvasson
 Meg talállya képéjét
115 De ha minden lesz Pap
 Ki Diákságot kap,
 Kevés érj betsüjét.
- 120 14. Ha mind Papok lennének,
 S' Cántorokká telnénk,
 Ki lenne az halgató
 Meg bomlanek Tisztünk
 Szerre járna köztünk
 A' Törvényes Actio,
 Neha az Esperest
125 Szolitná a' Perest
 S' Káplán lenné a' Biró.

15. Söt a' Respublica
 Mellyen van sok iga
 Ekkint meg nem álhatna,
 130 Mert a' Papi rendek
 Sziligyek és Szentek
 Erejek kicsint hatna
 Sem Executiot
 Sem Contentatiot
 135 Jól nem peragálhatna.
16. Vagyon hát sok hiija
 Hol nincs Polytia
 A' Szép Res-publikának
 Mint hajót szél-vész hány
 140 Ha nincsen jó kormány
 Vagy viszen kösziklának,
 Igy a' jó borjut-is
 Ha tehén hitván-is
 Köszönhetni Bikának.
17. Látod a' fegyvert-is
 Ha jó Kohból költ-is,
 Mind addig sem viselik,
 Mig vagy Csiszároknek
 Vagy Lakatosoknak
 150 Kezek rajta nem teczczik,
 Ambár meszszül hozzák,
 De meg pallerozzák
 S' oldalokra ugy kötik.
18. Akar kire hagygyam
 155 Bár jussat ne adgyam
 Mellettem szállásának
 A' szép látás hallás
 Olly mint az aczéllas
 A' tompa kés vasának,
 160 Bár vajazdis vizét,
 De so adgya izét
 Mind husnak s' mind kásának.
19. Az Embertis Isten
 Mind a' földből éppen
 165 S' mind az Annya méhéből
 Kezekkel Lábokkal
 S' több egész tagokkal,
 Alkotá teczczéséből

- 170 De ha tsak ugy hagygyák
Mint az Anyák hozzák
Soha nagy vadat nem öl.
20. Hanem meg cifrázzák
S' motskából ki rázzak
Szép tiszta fürödövel
175 Azért hinak Bábát
Hogy mind kezét lábát
Kösse meg lágy gyeplövel
Igy nő egjenesenn,
S' Párnát hágy bölykösön
180 Nöyön gömbölyeg fövel.
21. Osztánn kereszt vizzel,
Mint egy szentelt mézzel
A' Tanitok meg mossák
185 A' több keresztények,
Mint magok edenyek,
Hogy ötöt-is ugy lássák
Ezzel a' szent hűtbenn
Es gyülekezetbenn
Jelentik hogy állittyák.
- 190 22. De igy sem sziligyül
Mert mégh nem ürössül
A' nagy Ostobaságtól
El rugja a' pólát
Keresni kell Schólát
195 Csendesül a' plágától,
Ha ez Ars nem teczcző
Sem koh, sem bárd, sem tö,
Függeni kell a' Marstol.
- 200 23. Ez egygyik sem könnyü
A' Mars pedig szörnyü
No tehát mit kell ténnj?
Ha Eggyházi szolgál,
Hogy jól legyen dolga
Ugyan nem akar lenni
205 Mint hogy természetl
Lehet majd feslettel
S' itt hamar ki fog teczni.

24. Mert igen nagy Pthysis,
 Rút Metamorphosis
 210 Csak kús hibáis Papban,
 Tisztivel többet ront
 Hogy sem a' mi hasznot
 Teszen a' szent Templomban,
 Midön kösség láttya
 215 Hogy néki baráttya
 Sok vagy on ott a' roszb an.

25. Azt modgya Bölts Cátó
 Hogy rút a' Tanító,
 Midön azokban botlik,
 220 Miket tanit másnak
 Eo penig hibásnak
 Ugyan azokban láczzik,
 Mert a' ki csak küül kent
 Belöl penig nem szent,
 Ez Istennel csak jádczik.

26. En nem adok lábot,
 Hogy a' gonosságot
 Uzzed szabad étlettel
 Mert ha itt gonosz lész,
 230 Amott penig bünt tesz
 Isten mindenüt lél fel
 De magad meg próbáld,
 Hogy a' sárt ott meg áld
 A' hol viaskodnod kell.

27. Es ha természeted
 Arra nem veheted
 Hogy élly fejjhetetlenül,
 Szómat meg fogadgyad
 Kardenak ne tarcsad
 240 Hogy én mondom egyedül
 Im mutatok Scholát,
 Hol Tudomány Annyát
 Melléd vehedd vezérül.

28. Keress olyan Mestert,
 245 Ki sok szép Charactert
 A' bötükbenn mutasson
 A' szép Deák szóknak
 Rendben rakásoknak
 Tudására juttasson,

250

Syllabák mérése
Argumentum rése
Ertelmére tanittson.

255

29. Ennél ha mégy fellyebb
Ottan merülsz bellyebb
A' többit-is el rontod,
Egeknek forgási,
Csilagok járási
Tudod hogy nem te gondod
Lélek mint jö testben,
S' ott lakik melly részben
Hadd el mit tudakozod.

260

265

30. No tehát Iffiúság
Kikben van tanuság
S' Vattok Scholasticusok,
A' Scholai porból
Jertek ki már abból
Ne legyetek fucusok,
Ha most szegénység bánt
Szerzek olly tudománt
Hogy mégh lehettek dúsok.

270

275

31. Mert mint e' világot
Illy nagy tágosságot
Csak két Polus forgattya,
Az egygyik Arcticus
Másik Antarcticus
Kiknek tengelye hajtya
Ugy e' kis Országot
Ebben lött jószágot
Két Mester igazgattya.

280

285

32. Mindenik Itilö
Ertelemmel fénlö,
Tudománnok sem kitsid
Mind Törvény tudásbann
Mind más tanittásbann,
Coryphaesoknak hiidd
Mert ök mint Tyrokot
S' mind többel birokot
Tanithatnak bár el hidd.

33. Ezeket okosonn
290 Nagy alázatosonn
Ha teczczik Salutálljad,
S' magad meg horgadva
Szép szavaid adva,
295 Szolgálatod ajánljad,
Bár te legy ott küsebb
De mehecz majd fellyebb
Csak öket jól szolgáljad.
34. Itt ez az első jel
Hogy számos beszéddel
300 De csendes szóval vadnak,
Léha tséltsapságnak,
Motskos trágárságnak
Csak keves üdöt adnak
Semmit esküvéssel
305 Tilalmas hütlessel
Sem vallnak sem tagadnak.
35. Tilalmas az morgás,
Nints ott átkozodás,
Csak ugy, s' nem az erősségh,
310 Egygyik a' másikra
Nem gyúl mint a' szikra,
Virágzik az egygyesség,
Ha ki vét az ellen
Törvény szerint menten
315 Büntetődik a' vétségh.
36. Második jel ilyen
Hogy ott minden fellyen
Ki küsebb a' nagyobtól,
De leg kiváltképpen
320 Elsöben, s' föképpen
A' Cancellariustól,
Itilö Mesterek
Tudományok erek
Osztán fügjenek attól.
37. Ezek adnak ezközt
325 Mint Oriások közt
Ama nagy hirü Atlás;
Hogy hivatallyában
Ne ülljön hejában
330 Kire bizatik irás

Ezek hagyják helyben,
Vagy elbontják menten
Kinek munkája hibás.

- 335 38. Neve ez Scholának,
(Nem mondom Olának
De:) Magyaroknak Udvar
Ki másképpen hiija
Lészen Patvaria
Mellyben vagyonis Patvar
340 Törvény tanulókert
Ot tanullyák a' Pert;
Ha ki osztolni akar.
39. Harmadik nevére
Már az elmém tére
345 Ha ki töllem ezt várja
Ugyis hiiják többen
Mert így esik szebben
Hogy ez Cancellaria,
Ur, nemesség kösség
350 Egesz Keresztenység
Ez okokból így hiija.
40. Hogy Deák nyelvel ély
A' Cancelli rostély
S' Ha ki az rostelyt nézi
355 Mind elöl s' mind hátul
Van kéresztül kosúl
S' máskint nincsenis diszi,
Így a' Cancellista
Ha bötüje tiszta
360 Nemis egésznek hiszi.
41. De hogy hiresedgyék
Ebben dütsekedgyék
Hogy olly bötüket húzzon,
Kiknek derekokból
365 Magános vóltokból
Szép rotélyozást hozzon,
Az penig mind cifrán
S' külömb külömb formán
Ne csak egy bakot nyúzzon.

370 42. Negjed nevezettel
Szebb emlekezettel
Hijja mindenik Ország,
Mellyben világoson,
Es ugyan tágoson
375 Ki teczczik a' Méltósággh,
Ki tudni akarja
Proto-Notaria
Ittvan már a' valósággh.

43. Protos penig első
380 Vagy erdemmel felső
Hogy ha meg magyarázód,
Mellynek ez Görög szó
Ollyan mikent a' só
Mikor étked tragyázod,
385 Erthez itt Laureat
Mert e' Notariát
Már elsőnek aránzódd.

44. Noha ez Scholába
Nints fekete lába
390 A' tanuló Deáknak
Nevek tsak böör vesztő
Nállok a' gyászt festő
Timár, s' Csizmadiáknak
Nem visel ott Togát
395 Sem peniglen longát
Noha szolgál Músáknak.

45. Hanem ha vagy Attyok
Szüleiek vagy Bátyok
Elteket el végezik
400 S' azoknak magzattyát
Vagy hütös baráttyát
Koporsóbbann szegeznek
Külömbenn a' testet
Szép szinesen festett
405 Köntösökbenn öltözik.

46. Számszerint felesenn
Vadnak nem kevesen
De csak egy a' rend-tartás,
Vagyon egy fő Classis
410 Két egyenlő másis
De mind egy Communitás,

Mesterek van kettő
Mindenik Itilő,
Ezeken kívül egy Primas.

PARS SECUNDA

- 415 47. Ezt immáronn értéd
Hiszem-is szeretnéd
Ha készülted volna,
Csak hogy küsség meg áll,
Mert van még akadály
420 Melly benne meg gátolna,
Ha tudomány s' erkölts,
Van itiledet bölts,
Ellened már ki szólna.
- 425 48. Légy szemfűl és halgass,
Decretumot forgass,
S' a' Constitutiokot,
Mit nem tudcz magadtól,
Kérdezd meg azoktól
430 Kik már tanultak sokat,
Irg, tanully, vagy dictállly
Stilusokat cirkállly
Hogy meg haladgy másokat.
- 435 49. Ne légy olyan boszszus,
Vagy károdonn olly bús
Hogy itten szitkozodgyál,
A' szép társaságnak,
S' nyáias barátságának
Palastyá jobb a' Kardnál
440 Magad fenn se tartsad
Mert tsak hamar rajtad
Ki kapnak ez udvarnál.
- 445 50. Ha mi boszszuság ér
Ne forjon fel a' vér
Mingyarást az epédre,
Ha ki hozzád kemény,
Van előtted Törvény
Ott az helye, hajcs végre,
Mert ha nyelvel elöt,
Vagy Kardal vész eröt
450 Jucz nagy bötstelenségre.

51. Mert ez az ház okost,
 Türot, álhatatost,
 Becsület tudót kíván,
 A' ki Bordélyból jött
 455 A' tisztákkal egygyütt
 Nem lakhatik egygy portán,
 Nem esztelen Nerva,
 Hanem bölts Minerva
 Lehet Músák szállásán.
52. Nincs ezek közt Játyta
 460 A' kinek barátyta
 A' has hizlaló Bacchus
 Sardanapalussal
 Vagy a' Buballussal
 465 Nem egygyütt tanúlt Flaccus,
 Nem illik Cacushoz
 Sem gubás Dacushoz
 A' bölts Romai Grachus.
53. Ez olyan ékes nyáj,
 470 Hogy nem elég egygy száj
 Ki beszélni mivóltát,
 Irja bár Aeschines,
 Mondgya Demosthenes,
 De elébb éri hóltát,
 475 Hogy sem ki fejezné,
 Avvagy el végezné
 Szép Virtusinak dolgát.
54. Summa hogy életet
 S' ahoz bötsületet
 480 Nemző Accademia,
 Mellynek Athenásban,
 Vagy Syracusásban
 Sem lött volna sok hiya,
 A' ki itt nem tanul,
 485 Nem az érdemén túl;
 Hanem innét van diya.
55. Legyen bár köntösöd
 S' Gazdagon élt ösöd,
 S' magadat irjad sokra,
 490 De ha itt nem laktál
 Vagy nem társalkottál
 Nem mehecz igen nagyra,

60. Nem lácztökök henyét,
Mert gyűlölik szennyét
A' rut hivalkodásnak,
535 Készek a' munkára,
Hogy ne legyen kára
A' szép üdö mulásnak,
Forgolodnak ebben,
Hogy minden üdöben
540 Szolgálhassanak másnak.
61. Tudgyák mire való
A' mit irt vólt Plató
Az ajtó szemöldökre,
Hogy ráyok-is illik
545 Ama szép Dic cur híc
S' vettek az elméjekre,
Tisztire minden kész,
Hogy az üdö töltés
Ne légyen szégyenekre.
- 550 62. Most disputál, most ír,
Most Pappirossat nyir,
Most könyveit forgattya,
Most igazit pennát,
Hogy szerezzon venát
555 Ha az irás szorgattya,
Most repetál; most kérd:
Nincs olly üdö kin érd
Hogy magát nem fárasztja.
- 560 63. Ha bajtól ürössül,
Hejában mégh sem ül,
Hanem bötüket formál,
Mellyeket a' Chártán
Hány igen szép cifrán,
Pennátis azon mustrál,
565 Ha szorúl a' munka,
Ne légyen a' csonka
Tentátis akkor próbál.
- 570 64. Müszere van Sebben,
Pennaválist ebben
Hordoz és Kalamárist,
Kapdos a' jó tentán,
Ne folyon a' Chártán,
Mikoron ir Armalist,

- 575 Viaszt Terpentinást,
Miniummal tragyást
Tart ő Styliarist.
65. Vagyon még hiyával
Mert irni uyával
Néha nem elégséges,
580 Kell oda lineá,
Pallérozott sima
Kiváltképpen egyenes,
Kik nagy Ookat irnak
Cirkalommal vonnak
585 Ha keze reszketeges.
66. Ezek a' fegyverek
Mellyekkel Mesterek
Mindenik az irásbann,
Olly sáhoson félnnek
590 Hiddel hogy bé ilnek
A' Felséges Udvarban,
Arachné szovéssel
Nem ért el ezekkel
Mikor élt ez világban.
- 595 67 Bötüjok sok forma,
De mind eggy az norma
A' rend igazításban,
Gömbölyeg némellyik,
Mert az inkább illik
600 Kivált az Armalisban,
Némellyike folyó
Mert azis igen jó
A' hivó Regálisban.
- 605 68. Másis vagyon szálkás,
Azis igen formás
Az Adomány Levélben,
Akkor kiváltképpen
Ha mind alatt, s' mind fenn
Esnek arányos szépen
610 Mint ha edzett volna,
Mind teteje, s' allya,
Avvagy láczzanéék nyirten.

69. Vagyon még Cursiva,
Elé dölten irva,
615 Ezis sokaknak teczczik,
Mellyekkel Armálist
Privilegiálist
Irnak, ha kik meg szerzik,
Van még égy folyással
620 Hol E, punctozással
Patvaristicè láczczik.
70. Ezt folyásnak tartják
Serényen irhatták
S' akkor élnek ezekkel,
625 Ha Compulsorium,
Vagy Praeceptorium,
Valamelly embernek kell,
Rendi van mindennek,
De ha pennát kennék,
630 Egri nevet ütnek fel.
71. Ezekenn küül más,
Nintsen olyan formás,
Mint a' kerek character,
Kit kerekdéd formán,
635 Mint ha vonnák rámán,
Pingál az Iró Mester,
Ez bötsösb mindennél
S' a' ki illy irót lél,
Arrát fizeti kétszer.
- 640 72. Nézd el Titulussát,
Fen járó situssát,
A' Nemes Leveleknek,
Bötük körül cirkálly,
Majd mind egygy egygy Médály,
645 Cífrázások ezeknek,
Apellesnél-is raisz,
Nem lehetett illy flajsz,
A' minémü ekesek.
- 650 73. Noha most Erdélyben,
Már szakadott félben,
A' Nemes Levél irás,
Ez, s' Adomány Levél,
Csak a' Királytól kél,
Mert Uy Király, s' Uy szokás;

655 Jollehet nem régen,
Mehet vala végben,
Csak hogy az üdö most más.

74. Királyi hüsegnek,
S' Császári Felségnek,
660 Hutös Notariussi,
Serényen vigyáznak,
Mint Romai háznak,
Kötelezett titkossi,
665 Altalok ki kelnek,
Mit perekkal lelnek,
Ez Országnek lakossi.

75. Eovék az elsőség,
Nékik nem-is szükség
Hogy más Notáriusok,
670 Eoket informállják,
Mert azok meg vallyák,
Hogy ezek a' Primusok,
Ezeokról van nevek,
Töllok eredetek,
675 S' Innét van Titulussok.

76. Noha fel-is hágnak,
Notariusságnak,
Hasznos jövedelmével,
Sok van köztök gazdag,
680 De csak oldalaslag,
Birnak ez jeles nével,
Mint, az , elébb való,
Kiért Kengyel futó,
Fárad sok ügetessel.

685 77. Bizony szép Palestra,
A' hol ennyi mustra,
Készitti el az embert,
Mégis hiyan teczczik,
Hogy ha jól nem edczik,
690 A' szükségesebb fegyvert,
Kit bizony nem vasból,
De ludból vagy Sasból,
Az iró kéz vassal vert.

- 695 78. Mert Katonát Kengyel,
A' Képirót Penczel,
Deákat illet Penna,
Kinek van sok ludgya,
Ha ő azt meg tudgya,
700 Hiszedé hogy nem vonna,
Néha penig ehez,
Puyka tollat szerez,
Ha valahol tép Anna.
79. Hattyubolis láthacz,
Ha érte pinzt adhacz,
705 De nállunk igen ritka,
A' Bécsi jó Scribák,
Hidgyed azzal írják,
Ha kinek hol mi titka,
710 Mégh a' világostis,
Azzal írják mostis,
De árra nem egy batka.
80. Mindenik alkalmas,
Ha jól járja az vas,
715 Mellyel hegyit el meczzik,
Alig válik tizközt,
A' ki író ezközt,
Ugy csinál hogy jól teczik
Ez is nagy Mesterség,
720 Mert az egygyik készség,
Penna meczzésen lázczik.
81. Mert ha ir folyással,
Kivált szép formással,
Bal felét hadgya kurtán,
725 Mikor szálkáson ir,
Pennájával ugy bir,
Ha örül balnak hoszszán,
Ha fordittyá végre,
Bötüt gömbölyégre,
Egy aránt meczzi osztán.
- 730 82. Azt-is igen tudgya,
Szakáját mind hagyja,
Hogy szép bötüt ereszszen,
735 Kit ha igen el vág,
Vagy késivel bé hag,
A' tenta hamar cseppen,

Meg festi a' Chártát,
Vagy a' csinált hártát,
S' hibája lészen menten.

740 83. Nemis csak hasával,
De többször hátával,
Fordittya fel ha vagja,
Hogy a' Papyrossat,
De kivált a' rosszszat,
745 Nem hágja hanem rágja,
Mellyel ha bötüt húz,
Ide s' tova nem tsusz,
Haragosobban fogja.

750 84. Illyen készülettel,
S' Egész épülettel,
Vagjon ám ez a' Chorus,
Melly hogy nevekedik,
Eorvendez mindenik,
A' Proto, Notarius,
755 Kik Consulatussal,
Köztök Primatussal,
Ollyak mint két Flavius.

PARS TERTIA

760 85. Immár fogok ehez,
Mennyi hasznót érez,
Bennek a' Nemes Ország,
Noha azt mondhatnám,
Hogy le nem irhatnám,
Bár vólnais üdöm tágh,
Bár elmém olly éles,
765 Vagy lenne olly sebess,
Mint a' vizzel folyó Vágh.

770 86. Mégis az Músáknak,
Mint kegyes Anyáknak,
Segedelmeket várván,
Pegasus nyomából,
Melly viz ki folyt abból,
Valami kicsint iván,
A' mint el erkezem,
Azonn ügjekezem,
Hogy ne légjen sok hiiján.

- 775 87. Mennyi sok Gyülések,
Táblát ülő székek,
E' küs Országbann esnek,
A' Törvint nem kezdik,
Elis ritkán vegzik,
780 A' hol ezek nem léznek,
Ezek proclamállyák,
S' Perest ugy bé vallyák,
Causát ugy elé vesznek.
- 785 88. Mégh penig elsöbenn,
Akar járjon föbenn,
S' akar penig jószágban,
Vagy le tett márhának,
Kit vesetnek fognak,
Vagy Tisztesség dolgábann,
790 Nem mások Citállyák,
De ök Evocállyák,
S' ugy lehet Törvény abban.
89. Ha Gyülest hirdetnek,
A' három Nemzetnek,
795 Ki Magyar Szekely Szászis,
A' mikkél bé hiiják,
A' Deákok irják,
Melly mindenik Regális,
Melly valakit hol ér,
800 El maradni nem mér,
Mert tudgyák hogy poenális.
90. Hogy penig a' Törvény,
Olly legyen mint napfény,
S' ki tessék világoson,
805 Azontúl a' Peres,
Bizonságot keres,
Kiket be gyüjt számoson,
Hogy töltsenek számot,
Compulsoriumot,
810 Eok irnak hathátóson.
91. Ha peniglen pórból,
Vagy paraszti porból,
Végre fel akarsz kelni,
Nemes Titulusnak,
815 Vagy Primipulusnak,
Nevevel akarsz élni,

Ha Királytól nyered,
Többi töllök ered,
Meg tudgyák azt ok irni.

- 820 92. Csak Prokátor vallás,
Hányféle ágazás,
Vagyon ott az Törvényben?
Praeceptoriumok,
Ugyan olly számosok,
825 Mintha néznél örvényben,
Ezeket ok írják,
De megis kívánnják,
Hogy legyen az erszénybenn.
- 830 93. Hármok az Novumok,
Számok nem igen sok,
Simplex és cum Gratia,
Harmad Tilalommal,
Járván él azokkal,
Ez a' pörös Dacia,
835 Ha Eoket keresed,
Ez nállok fel leled,
Csak a' fizetés hiija.
- 840 94. Jobbágyot fel kérö,
Van egy forint érö,
Levélis hatalmokban,
Vagyon ott Ben-Tilto,
Vagyon elis-Tilto,
Hogy ha pinzt adcz markokban,
Egygyiket egy forint,
845 A' mástis a' szerint,
váltya ki két halmokban.
- 850 95. Testamentum tételt,
Es Bizonság vételt,
Különn külön száz pinzért,
Szód vissza hívását,
S' Törvény le mondását,
Meg nyered meg annyiért,
Ha Törvényt nem álhacz,
De uijolag láttacz,
855 Irnak huszonnégypinzért.

96. Hogy ha oszlást kívánsz,
 Mert közösülést bánpsz,
 A' tekozló Fiakkal,
 860 Közüllök mondgy valet,
 S' Divisionalet,
 Irathacz egygy forintal,
 Curator levélért,
 Ki eddig száz pinzt ért,
 Most sem adgyák hiijával.
97. Ha üdöt múltattál,
 865 Pörböl ki szakattál,
 S' el alutt a' Törvényed,
 Csak belé kell hadnod,
 Ha fel költö módod,
 870 Deákoktól nem nyered,
 Kináld egygy forintal,
 S' Irathacz azokkal,
 Hogy ismét folyjon pered.
98. Ha Protestatiot,
 875 Vagy jokról Fassiot,
 A' Captalanoktól vársz,
 Mennyel a' Conventbenn,
 S' iktattyák kezedbenn,
 Ha pinzel utánok jársz,
 880 Requisitoria,
 Ezt kezekben adgya,
 Ha Deákat meg találpsz.
99. Sokszor az özvegyek,
 885 Kiknek vagyon ügyök,
 Hol mi pinz adosságért,
 Férjek hólta után,
 Oda fognak osztán,
 Prorogatoriaért,
 890 A' mig esztendő foly,
 Hogy ne lehessen olly,
 Ki perellye jószágért.
100. Hogy ha mást perlettel,
 S' Törvénnel meg nyertel,
 895 Rajta az mit akartál,
 Nem hozzák helyedbenn,
 Hogy vehesd kezekben,
 Kel Executionál,

900 Ezt-is csak ők írják,
S' Ugyan ők meg dullyák,
Mert mindenik rajtok áll.

101. Mennyi Sententiák,
Tudgya azt a' Deák,
S' hány féle képpen folynak,
905 Meg nem jelentekről,
S' egybenn feleltekről,
Kik az levélben szolnak,
Határjárás, hütles,
Hányaddal esküvés,
Kikkel csak ők bajolnak.

910 102. Sok serelmés szegint,
Hogy nagyobb Törvint,
Nem indíthat a' Táblán,
Ha négy poltrával bir,
Egy Instantiát ir,
915 Hogy ha melly Deák meg szán,
Bár vádlója bánnya,
De Tábla meg szárnya,
S' meg szabadulhat osztán.

920 103. Ugyan ők olvassák,
Hogy fülök meg hassak,
A' Tábla fiainak,
De nem csak az illyent,
Hanem mástis mindent,
925 Kik bajbann sinak rinak,
Transmissiot és Párt,
Vagy kivel ki mint járt,
Felettek ugyan vinak.

930 104. Hány mély földet megy el,
Ha valaki kél fel,
Hogy perelleyen ellened?
Akárhova tekincs,
Compulsorium nincs,
A' mivel kell kezdened,
935 Azt pedig ott adnak,
A' hól ezek vadnak,
Nem a' kovátsnál leled.

105. Noha a' Prokátor,
 Magábann-is bátor,
 Mikor pöröl a' Táblán,
 940 Beszedét sem kezdi,
 Mert tudgya hogy veszti,
 Ha vagyon Deák hijján,
 Ezek kiáltják fel,
 Ki perel; és kivel,
 945 Addig lakat van száján.
106. Mikor Törvény áll fenn,
 Eok maradhatnak benn,
 S' a' nép ki takarodik,
 A' Tábla sem bánnya,
 950 Söt ugyan kivannya,
 Hogy Deák ott forgodik.
 Ott lött beszedekben,
 Mit vesznek fülökbenn,
 Töllök ki nem tudódik.
- 955 107. Módgya nemis adgya,
 Mert hütök nem hagygya,
 Söt lelkek-is egyenes,
 Királyi Felséghez,
 Kiert hüt ment véghez,
 960 Mert mindenik köteles,
 Ezt ö fel nem tézsi,
 Mert tudgya hogy nézi,
 A' leg nagyob Felséges.
108. Titkos leveleknek,
 965 Mellyek mindeneknek,
 Nincsenek tudására,
 Nállok van értelme,
 De az Deák elmé,
 Nem viszi azt vásárra,
 970 Kiért ki fecscsentse,
 Vagy kinek meg séjtse,
 Nintsen annyi borárra.
109. Söt hogy meg szorittsam,
 975 S' már ne szaporittsam,
 Rollok felletébb a' szót,
 Ki veszi kétsegbenn,
 Hogy ök visznek végben,
 Minden Expeditiot,

980 Mind Inquisitiot,
Mind Confiscatiot,
S' minden féle Fassiot.

110. Mennyi féle levél,
Az ő kezeből kél,
Ki győzne azt számlálni,
985 Migh az menne végben,
Hajnal csillag eppen,
Estveli fogna lennj,
De én hamarjábann,
Hogy erthess számában,
990 Így akaram summálni.

111. Kikért ki mit adgyon,
Szabott rendi vagyon,
Ország végezeséből,
De az Méltóságosb,
995 Es az használatosb,
Petsétes levelektől,
Csak annyi a' Taxa,
Mi a' Deák voxá,
Király engedelmeből.

1000 112. Illyen az Armális,
Donationális,
Privilegium levél,
Határozott adás,
Mellybenn a' fogadás,
1005 Meg nem halhat; hanem él,
Kit hanem ha árviz,
Vagy esztendő sok tiz,
Vagy tűz emézt meg vagj szél.

1010 113. Illyen böcsübenn áll,
Az Exemptionál,
A' ki effelét irat,
Eozvegyek óltalma,
A' mellynek hatalma,
Csak egy esztendő; nem hat,
1015 Király Consensussát,
Confirmálás jussát,
Mint alhatnak ugy válthat.

114. Olly drága a' Törvény,
Hogy az egygyik remény,
1020 Kin szerencsáját várja,
Mellyben hogy bé mehess,
Ollyan eszközt keress,
Melly annak résit járja,
1025 Reményed ki ne olts,
Mert van nálok olly kolts,
Ki meg nyitnya, s' bé zárja.

115. Jösztetek hát nosztok,
Nemesek parasztok,
1030 Es Uri rendből valók,
Ezek rá segítnek,
Ha kit kénszeritnek,
Hol mi Expeditiok,
Levelek Taxája,
1035 Mit ijeszt Summája?
Holott hasznotok-is sok.

PARS QUARTA

116. Megh értéd böcsüjet,
Szokását s' bötüjét,
A' Cancellariának,
1040 Aztis mar meg hallád,
Mennyi sok hasznot ad,
Az Ország sok fiának,
Mutaték olly rámát,
Mellyből tudod számát,
Az levelek diijának.

117. De mégh tovább megyek,
Hogy eleget tégjek,
Az ő Méltóságoknak,
1045 De nincs annyi Pennám,
Kikkel le irhatnám,
1050 Virtussokat azoknak,
Talám ha Apolló,
Lenneis Dictalo,
Mégh sem lázczzanék soknak,

- 1055 118. De hogy a' mit róllok,
 Irásombann szóllok,
 Annak Urais léjgek,
 Es egyg küs Eperjért,
 Melly sem elég, sem ért,
 Nagy kosárral ne mennjek,
 1060 Nem álom: de halom,
 Nem álom: Szó malom,
 Lesz, mint, s' miben öröllyek.
119. Hét itt a' Vármégye,
 Mindeniknek jégye,
 1065 Törvény vólna, s' Igasság,
 A' Székelyek széki,
 Nem rekesztetik ki,
 S' Szászokéval fellyebb hág,
 De hol ezek eszek,
 1070 Nem forgattyák, s' kezek,
 Nappal-is van ott vakság?
120. Szárny az ö Pennájok,
 Eo magok-is szárnyok,
 S' ha ki általok épül,
 1075 Ez minden dolgában,
 Bizony nem álmában,
 Hanem émette repül,
 Jószágát tágittya,
 Penzét szaporittya,
 1080 S' az áldás közepin ül.
121. Itt én most szólhatnék,
 Ha módóm adatnék,
 Eggy küs bátorkodásbann,
 Csak hogy találkoznak,
 1085 A' kik meg átkoznak,
 Az igaz szó mondásbann,
 Ha meg nem verhetnek,
 De boszszút tehetnek,
 Avvagy egygben, vagy másban.
- 1090 122. Eljönek a' napok,
 Hogy mikor a' Papok,
 Gyüytenek nagy Synodust,
 Mondnak Athaeusnak,
 1095 Hogy Polyticusnak,
 Tulajdonitok illy Just,

Elvégzik azombann,
Hogy még a' Templombann,
Se találhassak Locust.

- 1100 123. Ha drágaság szükség,
Közönséges ehség,
Talál üdömbenn lenni,
Sem lakos sem Jobbágy,
Kétszer árrán sem hágy,
1105 Gabonájábann venni,
Ha kérek valamit,
Kalmár-is igazitt,
Patvariához menni.
- 1110 124. Kúfár, Kortsomáros,
Szakáts, és Mészáros,
Penzért sem ad húst, s' étket,
Reám olly bünt kennek,
Mint ha tsak ellenek,
Töttem volna több vétket,
1115 Csaplár vizes bort ad,
Gyomromban terem nád,
A' Kertész sem ad retket,
- 1120 125. Ha Köntösöm szakad,
Reménségem apad,
Mind Szötsöknél Szabóknál,
Mert nékem drágábbért,
Mint mások adnak bért,
Czulát mindenik csinál,
Mellynek sem illése,
1125 Sem penig béllése,
Rajtam diszesen nem áll.
- 1130 126. Eleve jól látom,
Hogy nem lesz barátom,
Sem Doctor, sem a' Borbély,
Ha Fejem bé romlik,
S' Egésségem bomlik,
Leszen benne illy fortély,
Receptát nem adnak;
De tsak halnom hadnak,
Melly nekem elég veszély.

- 1135 127. Az egyéb Bör-gyártok,
Ebben lésznek ártók.
Timár, és Csizmadia,
Hogy nem tsak azt kéri
A' mi az ö béri,
1140 Vagy a' munkája diija,
Csinállya dög börből,
Sarkából-is ki döl,
Vagy léssen egyéb hijja.
128. Ha házam meg bomlik,
1145 S' Hejazattya romlik,
Bajom léssen az áttsal,
Ezt szememre hánnya,
Mivel igen bánnya,
Igérrkezik, de meg tsal,
1150 Soha meg nem száanna,
Bár járnék utánna,
Borral tyukkal kaláttsal.
129. Ha ez mind igy leszis,
De ditsirem mégis,
1155 A' Iróknak seregét,
Mert meg nem lophatnak,
Se meg nem tsalhatnak,
Ha meg tekinted mijét,
De a' több Mesternek,
1160 Kezei tsak nyernek,
Ha bé kötödis szemét.
130. Mert vadnak olly napok,
Kikben a' jó Papok,
Sem élhetnek kedvekre,
1165 Bár nintsis elég ok,
De Pór halgatójok,
Nevek veszik nyelvekre,
Segillyével mondgyák,
Kepéjek nem adgják,
1170 Mert nem szollott inyekre.
131. Akar melly Mesterség,
Kiket táplál az Egh,
Illy nagyra fel nem emel,
Mint a' Politia,
1175 Ki azt ugyan vija,
Bár ugjan birj értékkel,

Légy bár Céhos munkás,
Tséplő, Kaszás, Kapás,
De vallanod ezt meg kell.

1180 132. Tisztesség bötsület,
Kiket fegyver illet,
De nem érnek ezekkel,
Mert noha 'Soldgyoknál,
Gyakorta többen áll,
1185 Mint nyernek fegyverekkel,
De ha ma oszt praedát,
Holnap lás más csudát,
Magok prédáltatnak fel.

1190 133. Jó a' szántó vető,
Nints abban kivető,
Azt minden száj meg vallya,
Mert ki elmét fáraszt,
Aztis tsak a' paraszt,
Fáratsága taplállya,
1195 De ha lesz fergeteg,
Vagy ha otthonn beteg,
Tsak akkor nem talállya.

1200 134. A' Kereskedő rend,
Noha gyakran örvend,
Látván szép nyereségét,
Sokat fut és farad,
De Vám és Harminczad,
Meg rántya reménységét.
1205 Gyakran viz, vagy mező,
S' Erdön vérengező,
Eri élete végét.

1210 135. Több egjeb Mesterség,
Merő tsak epeség,
Bár járjonis haszonnal,
Arannyal ezüstel,
Kövel, fával, földel,
S' ki bánik rézzel, ónnal,
Mert ha keres álmot,
Vagy küs nyugodalmot,
1215 Tsak nem éhelis meg hal.

136. Summa: tsak ez a' végh,
Nintsen olly Mesterség,
Melly a' szép Patvariát,
Hirrel bötsülettel,
1220 Tiszta gyöngy étlettel,
Erné ez Notáriát,
Mert fejében gondgya;
De azzal nem rontya,
Sem derekát sem ujját.
- 1225 137. Hát hogy ha helyekből,
(Mint madár) s' fészkekből,
Repülésre ki kelnek?
Olly hatalmasokká,
Hogy ugyan Sasokká,
1230 Galambok helyett telnek,
Nem Diogénesi,
Hanem Ulyssesi,
Méltóságot viselnek.
138. Noha ittis böltsek,
1235 S' jó hasznos gyümölsök,
Nem nőttenek tsak mákká;
De ha Kertész Atyák,
Más tökében óltyák,
Lesznek hasznosobb fákká,
1240 Hol Apolló plántál,
S' vizzel öntöz a' Pál,
Lésznek ugyan Palmákká.
139. Ezentúl az üdö,
Ha változással jö,
1245 Napok s' holnapok telnek,
Ha Isten lesz Attyok,
Lészen mégh divattyok,
Mint régenten Saulnak,
Fel hánnak sok ezközt,
1250 S' meg talállyák a' közt,
Mikor ráijok szorúlnak.
140. Holott nem lopókká,
Hanem Oszlopokká,
Dütsőségesenn válnak,
1255 Ki múltak helyekbenn,
Az első székekben,
Az Országnak szólgálnak,

145. Bé illenek szépen,
 Mind Vármegyén s' Széken,
 A' szép Notáriára.
 1300 Kinek lelke nem bor,
 Lehet Conservator,
 Fő petsét tartására,
 Onnat hogy ha akkar,
 Fel léphetik hamar,
 1305 A' Secretariára.
146. Némellyet Dezmássá,
 Avvagy Arendássá,
 Vagy Praefectussa tesznek,
 A' ki attól nem vad,
 1310 Talállya Harminczad,
 De tölle számot vesznek,
 Ki egyyre, ki másra,
 Ha nem siet Mársra,
 Ez társaságból visznek.
- 1315 147. Ha ezekbenn lesz hü,
 Még olly üdöis jü,
 Hogy lesz nagyobb biró
 A' ki sirban nem döl,
 Lehet mégh Vicéből,
 1320 Király, Szék, és Fő biró,
 Ki tudgya mégh Isten,
 Kifelöl mit tart fen?
 Ha General, vagy Baro?
- 1325 148. De mégis diszessebb,
 Es ditsiretesseb,
 Akkoron a' Méltóság,
 Ha azonn lineán,
 Es Cathegorián,
 Hág fel a' mellyben bé hág,
 1330 Mert Patvariáról,
 Másba szálni károl,
 A' egész Prokátorságh.

1335 149. Mert a' pör ékesség,
Dütsösség, tisztesség,
A' ki igaz Jurista,
Eletre nyit nagy rést,
Ha abban vett sok részt,
Az tudos Cancellista,
1340 Hasznosb a' Prokátor,
Mint a' bölts Orátor,
Vagy akar melly Sophista.

1345 150. Nézd el ennek nyelvét,
Melly akadáljt el vét,
Ha meg indittya szavát,
1350 Annak élessége,
Meg dullya mélysége,
A' vizzel folyó Szavát,
Hasonlok Solonhoz,
Avagy Lycurgushoz,
Ha szemléled a' jóvát.

1355 151. Dé nem tsak böséggel,
Hanem böltseséggel,
Minden szavát meg sózza,
Azt mondom Manliust,
Sött ugyan Tulliuust,
Beszedében nyomozza,
Vélnéd hogy az Egröl,
A' magass Felségröl,
A' napot majd le hozza.

1360 152. Ezt ha nem tágittya,
S' Szemeit fel nittyá,
Tsak hamar fellyebb lépik,
Mert ha jó vigyázó,
1365 S' Törvény magyarázó,
Fő Directorá tészik,
Vagy Szék-Birájává,
Vagy Tábla Fiává,
Mert érdemét tekintik.

1370 153. Mégh tóvább a' vége,
Mert ha lesz készsége,
Arra léphetik egyszer,
Hogy a' sok Virtusból,
Számos Consensusból,
Lehet Itilő Mester,

- 1375 Ha Isten jóvallya,
Bár sok szü károllya,
De reá kerül a' szer.
154. Hogy ha sirban nem hull,
El éri azontul,
1380 A' szép Praesidentiát,
Ki Táblán ülöknek,
S' ugyan ott pörlöknek,
Szert ád, és audentiát,
1385 Ki hozná kétségre,
Hogy birhatna végre,
Egész Cancellariát.
155. Ez rövid lajtorjánn,
El kezdvénn az allyan,
Ez lön a' felső Classis,
1390 De hágni szabadság,
Mert itt a' Méltóság,
Nem határozott mégis,
Ki szert tud rá tenni,
Szabad innét menni,
1395 A' leg felsőbbikig-is.
156. Ki szivel, s' elmével,
Bir elég értekkal,
Miért nem lehet Generál?
Ezis lehetséges,
1400 Ugy mint Agathocles,
Hogy Királyságot talál,
Nints lehetetlenség,
Hol Isten segítség,
Mert minden ő rajta áll.
- 1405 157. Már az Uraságnak,
Földi Méltóságnak,
Fel hágánk tetejére,
A'Cancellarián:
1410 Melly lön tsak egy hiiján,
Hogy leg felsöt nem ére,
Kit nemis kergetünk,
Mert a' mi nemzetünk,
Még h ez czelhoz nem fére.

- 1415 158. Itt pedig én Fili,
 Tsak à possibili,
 Hejazok olyan fenyer,
 Nem azért hogy minden,
 Tunyasággal s' könnyen,
 Ez határig fel mennyen,
 1420 De hogy a' természet,
 Semmit olly fel nem tett,
 Mit Virtus el ne érjen.
159. Hát ugy igyekezzél,
 Ha örökké élnél,
 1425 Ez veszendő világban,
 Ugy élly pedig mintha,
 A' hólnapi napra,
 Kelnél a' Koporsóban,
 Apelles mondotta,
 1430 Noha serény volta,
 Ki teczczet munkájában.
160. A' jó ügyekezet,
 Olly dolgokra vezet,
 Mellyet nemis reméltél,
 1435 Tsak hogy egyg orában,
 Se folyon hejában,
 Tölled sem Nyár, sem a' Tél,
 Ha ezt meg próbálad,
 Magad meg tsudálad,
 1440 Minémü pólczra ültél.
161. Ezer hatszáz után,
 Kilenczven nyolcz fottán,
 Hogy a' Szent-András havát,
 1445 Eggy Diaetan érem,
 Ugjan ott ditsirém,
 A' Proto-Notariát,
 Hogy a' ki olvassa,
 Az el ne múlassa,
 Oda szentelni Fiát.

APPLAUSUS

1. Bölts munka Verböczi, minden azt megvallya,
A' ki azt olvasta, ditsiri, 's jóvallya,
De hogy némelly elme böséget sokallya;
Im Szent Páli Ferentz kevésben foglallya.
- 5 2. Ki tévén a' dolgot olly harmoniakkal,
Hogy Orpheus sem élt lantban szebb notákkal
Elhitetném azt én, Prokátor, 's Birákkal,
Hogy értelme könnyeb már ez Rhytmusokkal.
- 10 3. Olly szépen 's olly éppen formalt-ki minden szót,
Mint az Esztergáros, mikor czifráz órsót,
Jóbb hát néha egy gyöngy ki nyom tsak egy borsótt,
Hogy sem nagy darab vas melly ponderal kö Sóót.
- 15 4. Vagyon e' kus könyvben sokféle tehetség,
Rövidség, könnyüség, szóbeli ékesség,
A' magyarázattal tökéletes épség,
Summa: hogy; elménknek merő tsak segítség.
- 20 5. Tarts bötsüben tehát e' kitsin könyvetskét,
Melly tágas írásból formal kitsin Leczkét,
Mit emelnél akkor súllyos kötő fejszét?
Mikor több haszonnal vihecz kís szekerczét.
6. Miként hogy ismerszik Oroszlán körméröl;
Igy Szent Pállí Ferencz jeles elméjéröl:
Hol más ditsiretet vár nemességéröl:
Ott mar ött beszéllek szép böltseségéröl.
7. Tudván hogy ágyból-is Nemesből született,
Emlekezeti-is ösinek nem-le tett,
Duplázza pedig az, Nemes nevezetet,
Kit Tudomány 's erkölts mint öt igy vezetet.
- 30 8. Kit találnál kérlek mostan illy virtusban;
Ki a' Decretumot így szedgye Rhytmusban,
Ha százszor gázol-is egy egy Titulusban,
Még sem alkotná azt illy rendü Situsban.

- 35
9. Nem csak én ditsirem; hanem a' munkája,
Mint gyümöls-is magát ditsiri; nem fája,
Az egész Törvénynek meg-van itt formaja,
Ezt tanúld: 's ezt olvasd: mert ez a' Summaja.
- 40
10. Mint hogy több nap vagyon csak egy Esztendőben;
Mint mennyi Titulus e' kis Törvény könyvben
Ha minden nap egyet bé-véssz az elmédben,
Elő álhatz osztán akar melly fő Pörben.

19.

TERMÉSZET PROBÁJA

1. Embereknek Fiai jösztetek előmben,
Kik fel neveltettek most az én időmben,
Mind Férjfiak 's Aszszonyok, ha kik lesztek szemben,
Erköltsteket megmondom akár mellyik Nemben.
2. Azért jól meg értsétek mind Férjfi 's Aszszony Nép:
Vének, Ifjak, köz-koruk, eszes, bolond, rút, szép,
Noha mindenitekben van Isteni szent kép,
De hidjétek erköltstek egyiteknek sem ép.
- 10
3. Beszédemet indítom tagok állásáról;
Mitsodások, mekkorák, 's mit ítélly azokról,
A' ki tölem értelmet ezekről vásárol,
Mátszor közel az hozzám nem örömet faról.
- 15
4. Ugy vígyázz hát magadra járás' kelésedben,
Szemben találkozásod velem hogy tartsd lesben,
Mert ha mellettem el-mégy akár melly szép testben,
Természeted ki mondom csak egy rövid versben.
- 20
5. Noha nékem Apolló nem súgta Délusból,
Sem ama Bölts Menánder híres Korinthusból,
De a' melly láb ki nőtt vólt a' gyors Pegasusból,
Ittam annak nyomából de nem azon kútból.
6. Onnét vettem értelmét ez ez Tudományak,
Kit tölem az Istenek hidjed nem-is szánnak,
A' ki pedig ezért mond engem boszorkánnak,
Szaggassa-meg agyara az Eriman kannak.

- 25 7. Titkos tudományával áljon^oelő Faustus,
Természet tudásával a' bölts Théophrástus,
Physiognómiával Cisió, Gálénus:
Ne gondold hogy ezek közt én lések Ultimus.
8. Először-is fejedem kezdem a' rimálást,
30 Azon való tagokban az után vizsgálást,
Osztán a' hol természet ezeknek tett állást,
Ne félj! mert nem vágom-el nyakadat mingyárást.
9. Onnat ha meg engeded: Vállaidra szállok,
Karjaidon ha lehet jegyeket notálok,
35 Derekadban meg írom mi hibát találok,
Köldöködről, Hasadról, könnyen el-nem állok.
10. Meg tekintem Tsípödet ha szük-é vagy faros,
Mint állanak Tsontaid, zömök vagy takaros,
Térdeidnek hajlását, hogy ha nem fatsáros,
40 Utoljodra nem nézek, mert tudom zavaros.
11. Agyékodban való részt tudom tölem el-dugsz,
Azt sem szemlélhetem meg, mit talám te sem tudsz,
Száraid ha vastagok, hiszem hogy sokat búgsz,
Sarkad 's bokád meg nézném, de félek ha meg rugysz.
- 45 12. Lábad fejét ha látnám vetnék ahoz-is sort,
Meg esmerném a' tántzban mint rúghatod a' port,
Im ígérek (mútasd-meg, ha tetszik) egy pint bort,
Mert nem veted tudom le, tsak ingyen a' botskort.
13. Ezekről a' tagokról materiát vészek,
50 Személylére (kedvezvén) senkinek nem nézek,
Mindenekről ha lehet igazat intézek,
Fő, Derék 's azon aloll, léznek három részek.
14. Tudom senki hibáját meg nem vallya önként,
De nem illik oknélkült el-fednem a' Nap fényt,
55 Nem rekesztek én itt ki sem bakot sem nyöstént,
A' mint fellyebb meg-mondám letzkém léssen akként.
15. Jól tudom a' párlúgot a' koszos sajnállja,
A' Béka-is a' deret olly nehezen állja,
Kinek munkám suffrágál, tudom commendállja,
60 Kit tsíp, vagy szúr bizony kell, ha qualificallja.

16. De minthogy a' hálnak-is fején indul a' büz,
A' több tagja sem léssen e' poshadástól szüz,
Ámbár alól gyúljon-is de fel siet a' tűz:
Fenn kezdem, mert mondám: alfeleden van büz.
- 65 17. Nagy böltesség e' kettő a' szent Teremtőben,
Hogy mennyi forma vagyon az emberi Főben,
Lapos, hosszú, gömbelljeg, 's némelly szegletesben,
Több állatnak egy forma azon speciesben.
- 70 18. Másik mennyi forma vólt, és vagyon világon,
Egy sints a' ki egyezne mással minden módon,
Mert vagy egyben vagy másban külömbsege vagyon,
Vagy kitsinnég, vagy pedig egészen, és nagyon.
- 75 19. De vallyon kitsoda az, a' ki amott kandal,
Azt hiszem hogy, hanem más, ama fényes Antal,
Nagy fejről esmérem, ha szemem meg-nem tsal,
Balgatag ő mind addig, valameddig meg-hal.
- 80 20. Láddé mint áll szegénynek nagy lésza kalapja,
Mert jobb felől fejének nints szegi, se lapja,
Azért a' meg hallott szót oly nehezen kapja,
Annya sem jól nevelte, nem vétkes az apja.
21. Negyven egész napokig Bábája sem vólt jó,
Őt hólnapig annyához fért tsak azon rossz szó,
Fejét nyomta egy-felől vánkossa mint sajtó,
Senki nem egyengette, azért olyan tankó.
- 85 22. Nem olyan ám Kelemen, mert gömbölljeg fejü,
Az ő nemes eszével ugyan nagy idejü,
Nem fatsaros a' feje, sem hegyes tetejü,
Késedelem nints benne, mert éles elméjü.
- 90 23. Tsak hogy benne megvayon az állhatatlanság,
Mít fogadott, mindenkor ő arra nem-is hág,
A' melly felől jó szél fú, kell néki oly Ország,
Akkor szeret tántzólni mikor a' botskor tág.
- 95 24. Mind illy könnyen változók gömbelljeg fejüek,
Hazugságra hajlandók, Urak körül hívek,
Hitben addig erősek a' míg víg a' szívek,
Hamar fordul mint ágyú gollyóbis elméjek.

25. Ne féllj hogy szenvedjenek nagy mártíromságot,
Hüti mellett ne gondold hogy visel rabságot,
A' hol 'siros a' konyha, szeret szolgálatot,
100 Meny Országért nem adna földi bődögságot.
26. Oh Ti széles tetejü tetés agyu Böltsek,
Méltó hogy dítsérettel rajtok időt töltsek,
Ti Okosságoknak kedves a' gyümöltsek,
Mert nem válnak ezekből viszketeges szöltsek.
27. A' Tanátsos méltóság, törvény és ítélet,
105 Mások felett világon tsak tikteket illet,
Tölettek a' természet semmit nem kiméillet,
Mért Isten úgy akarta, 's engednie kellett.
28. Oh ti két-szegü fejü álhatatos szentek,
110 Kik e' világnak után nem örömetst mentek,
A' Moises lelkével vagytok ti fel-kentek,
E' világ fiaitól sokat különböztek.
29. Ti rolatok sem mondok hidjétek én jó hirt,
Kiknek fejek hátúlján vagon kevés nyak szirt,
115 Láttam olytant, szakállast, ki mérgében-is sirt,
De nem tsak az én pennám felöllek illyent irt.
30. A' karika fejü-is többire mind katus,
Sardanapalussal tsak effoeminatus,
Semmi tábort fel nem vér, non ad magna natus,
120 Tsak a' fonók sergében lehet ö praelatus.
31. Dombos agyú 's homlokú Férjfi 's Aszszony rendek,
Tsak a' praedication vagytok ti-is szentek,
Minden vakmerőségben örömetst el-mentek,
Tsötörtöki szándéktok el-bontja a' péntek.
32. Vagynak még egy formájú dísztelen fejüek,
125 Sullyok móduk 's nyakokra hajlott a' tetejek,
Diogenes, Aesopus ezeknek elejek,
Hald ezeknek mitsodás légyen az elméjek:
33. Német nevet nem adok, mert mondani nem jó,
130 Mert ki tzélon túl mégyen, annak azt mondják, Hó!
A' hol ló szük pediglen, ott a' számár-is jó,
A' tsalárdság ezekben mind mostani 's mind ó.

- 135 34. Hánja mások pompáját, de magában van gög,
Ámbár légyen más beteg, ő még-is inkább nyög,
Magát meg-tagadással ajánlja, 's hitet szeg,
Ha szomjú-is úgy beszéll, mint az igen részeg.
- 140 35. Vaj ti igen nagy fejü balgatagok 's kábák,
A' kiknek egyéb tagok vékonyok mint kákák,
Férjfiak közt katusok 's Aszszonyok köszt bábák,
Mind elmére 's erőre gyümöltstelen rosz fák.
36. Mind illyenek valakik fele más tagokkal,
Birnak 's egyik nem egyez egyiránt másikkal,
Nem illenek egy máshoz szép proportiokkal,
Mint a' kitsin hegedü temérdek húrokkal.
- 145 37. Ezek közzül némellyik magát vizben öli,
Vagy pedig ő magában hegyes késit veri,
Vagy magát fel-akasztja, 's élte végét éri,
Nem gondolja bűvában hogy pokol lesz béri.
- 150 38. Kartsu fejü furt agyu tudatlan rosz nyalkák,
Nyak szirt nélkül simán nőtt tsép tetejü bankák,
Minden gonoszságokra igen kész 's hü posták,
Tolvaj hírét ezeknek már gyakorta hozták.
- 155 39. Ritka hajjal szeges fő vagy igen értelmes,
Azon hajjal gömbellyeg fejü vagy beteges,
Gyakor hajjal nagy fejü, elméd késedelmes,
Sűrű hajjal kitsin fő bizony veszedelmes.
- 160 40. Fekete haj és szakáll maga nagyzó embert,
Barna mutat jó elmét, ki Istentől azt nyert,
Gesztenye szin hasonlót ki arra tett vólt szert,
Veres jelent haragost, ki már sok embert vert.
41. A' szöke haj és szakáll, tunyát, restet, lágyat,
Ki a' munkán nem adna puhán vetett ágyat,
Ha bajusz, haj, és szakáll mind egy szinben hágat,
Jó; de ha külömböz, ne várj ott jóságot.
- 165 42. Sűrű temérdek bajusz jó erős férjfiat,
Ritka, kopár és tseplesz többi között majmat,
Hosszsan ortzára nyúló hív jámborra mútat,
Tsüggő kardost, részegest és fajtalanat mondat.

- 170 43. Hogy ha szakáll és bajusz fönél elébb öszül,
Vénus gondja 's játékja benned illy dolgot szül,
Ha fő, szakáll 's bajusznál elébb meg-fejérül,
Elme beli fáradság hozta kétség nélkül.
- 175 44. Szakáll és haj ha rend kül ortzán 's nyakan termet,
Nintszen az olly emberben a' betsüs mértéklet,
Erős gyomru, nagy étü, könnyen-is emészthet,
Minden természetiben Esauhoz vethet.
- 180 45. Ha különböz a' szakáll száj alatt az állán,
Mint a' színét mutatja oldalán és torkán,
Ne mindenkor indulj el az illy ember szaván,
Sokan vesztek 's tsalattak, annak a' fortélján.
46. A' melly szakáll egy színü kivált barnasággal,
Alól pedig áll hegyén el-oszlott két ággal,
Ritka madár az illyen, él sok fáradsággal,
Az olly ember hidjed bár tellyes sok jóssággal.
- 185 47. Harmintz esztendös kopasz előmben mért jöttél?
Hogy nem jöttél idődben? óh melly tsuffá lettél!
Sok bujálkodásiddal haját el-vesztettél,
Még nyakad-is homlok lesz, az elmém úgy ítél.
- 190 48. Jelent Rántzosult homlok gondos Férfiakat,
Orra tövin ha rántz van: mély gondolatokat,
Sima, dombos pediglen mind ortzátlanokat,
A' szegeletes homlok jozan 's jámborokat.
- 195 49. Hátra hajlott homlokuk serény elméjük,
Kopaszásra hajlandók sima tetejük,
Hirtelen felelettel hamar beszédük,
Nem dobogó hidjed bár ezeknek a' szívek.
- 200 50. Ha homlokon bal felöl a' lányáról egy ér,
Magát kéken mutatva szemöldökre le-ér,
Az illy ember kedvéhez kevés barátság fér,
Mérge hozza, nem hagymáz, hogyha a' földben tér.
51. Lappants le-tsüggő fülü ostoba polgárok,
Nem sokkal különböznek töllök a' számarok,
Ritkán válnak belöllök tanátsos ör-állók,
Még a' leg jobb dolgok-is többire mind károk.

- 205 52. Kerek temérdek fülű nagy erejű Málkó,
Nem elég te kezében husz font vasas furkó,
Minap erőd próbálta lapos faru Durkó,
Nem rántya-el szürödet vékony fülű Gyurkó.
- 210 53. Vaj te kis zomok fülű haragos gyors Ambrus,
Meg kedvellett tégedet minap a' gyöngyös Frus,
Hallásod-is élesebb, bizonyítja Málkus,
Mert nem fedte jukát-bé a' temérdek nagy hús.
- 215 54. Hol vagytok ti Nagy orrú pusztai Gulyások,
Felölletek az a' szó: hogy nagy a' Virgátok,
E' felett azt-is hiszem; hogy horgas Anyátok,
A' jot gonoszszaal elegy, el-hiszem tudjátok.
- 220 55. Hallgassatok két szómra ti-is Harkály orruk,
Kiken szoross nem tágos a' taknyozó órr lyuk,
Vagytok erőtök felett olly nagy akaratok,
Kik titeket esmérnek, velem együtt tanuk.
56. Leg többire tik vagytok ostoba szaglással,
Mit büzőlni akartok, szaglattjátok mással,
Meg veszett az érzétek a' sok jó lakással,
Bor lelketek mindenkor, 's éltek áldomással.
- 225 57. Hát róllatok mit mongyak Horgas órru kányák,
Kiket szültek sokakon bávodozó Anyák,
Orr lyukatok tsepegnek, mint a' takony Bányák,
De szaglásra jók vagytok, Böltsek-is meg vallják.
- 230 58. Én az illy emberektől örökké irtóztam,
Prédán kapó kezektől, ha lehet távoztam,
Mert hamar magokénak mondták, mit én hoztam,
Barátságok kívül-is ugyan sóval sóztam.
- 235 59. Azokat sem szerettem, kiknek órrok Nyerges,
Mert ezeknek beszédek mindenkoron férges,
Aspis természetekkel tekintetek mérges,
Kevés válik ezekben hidd-el engedelmes.
- 240 60. A' fel-horgatt órruak sem egész emberek,
Noha meg van mind fejek, kezek, lábok, szemek,
De Sárdanapálussal égyez természetek,
Jobb fonóban, mint hadban ezeknek lenniék.

61. Sima és bürkös órrú emberekre vigyázz,
Kiknek szoross lyukain ritkán tsepeg a' máz,
Illyen ezer közzül-is tsak alíg válik száz,
Nem sárgítja meg orrok akár mi kis hagymáz.
- 245 62. Egyenes zomok órru Népeket-is szemlély,
Kivül belöll minden jót bár ezekről remélly,
Bátrak, Böltsek, kegyesek, lopásoktól ne félyly,
Szósok, vígak, nyájasok, tsak egyik sem kevélyly.
- 250 63. Az fitakos órrukban sem kevés rószt válik,
De nagy embertelenség felöllök-is hallik,
Igéretek szapora, de beszédek olly sik:
Esztenöben tsak egyszer igaz szavok esik.
64. Magass, száraz, és hegyes órr mutat kegyetlent,
Ollyat, a' ki az hóll kell, ki vonsza a' fegyvert,
Hangos torok, kemény szó ö nállók fészket vert,
Barátságos, haragos, hamar is indit pert.
- 260 65. Mit gondoltok ti-is most lapos órru Rétzék!
Tsátsogástok nem éri egy székelly peres szék,
De nem látta próbátok sem Basa sem a' szék,
Hol tü velem vínátok: Bajnok en-is lennék.
66. Tsak azt bánom hogy ezek felette fösvények,
Soha meg nem telhetik átkozott érszényék,
Ujjabb ujjabb gögre vágy telhetetlen inyek,
Számatalan jót nem mondnak rollok a' szegények.
- 265 67. Az karimás órruak felöll-is azt mondgyák,
Hogy ö barátságokhoz nem kell igen nagy sák,
Mit más hozott, örömet magokénak tartják,
Nem tsak órruk, de markok ezent bizonyittyák.
- 270 68. Nem hadlak-el tükteket hegyes tsákány órruk,
Látom hogy sok motskokkal most-is tsepeg a' lyuk,
Belé vágtok mindenben mint az éhezett tyuk,
Ez sok piszkos órrukat mi-is már el-hadgyuk.
- 275 69. Jaj te sok gazdagokat meg-szegényítő száj,
Nagy hasznot vett tetöled a' vért tenyészto máj,
A' te fáradságodon nyúgszik 's hizik a' máj,
Ha te sokat nyúgoszól: még a' gyomor-is fáj.

265 [A filmen az első három betű nem látszik.]

- ✶
- 280 70. Hoszszu száju bátor vagy, erőssek tagaid,
De mérges vagy ha vagynak temérdek ajakid,
Vékony ajak szelidnek jelent azt-is el-hidd,
Kitsin száju félelmes, nagy vadra ezt ne vidd.
71. Az vont szájú ember-is noha substántia,
Május, minus nints abban, de néki van hijja,
Mert a tüdőjéről függ annak rántó szijja,
Azért ő sem sokkáig lehet világ fia.
- 285 72. Büdös szájuk sem dúlnak mindent meg étlettel,
Kivált ha nem fogakról de gégekről jö fel,
Mert azoknak tüdőjek vagy májok rohdadt-el,
A' kilentz Jubiléust ök sem érhetik-el.
- 290 73. Midön szájjal tüzet fusz, gyenge 's rövid szellöd:
Avagy pedig énekelsz, 's reszket a' lélegzöd,
Vagy a' vizen úszásban nem sokat tart eröd:
Hidd-el bizony nem sokra terjed az esztendöd.
- 295 74. A' temérdek záp fogak nagy eröt jelentnek, . .
Kapa fogak ha nagyok: hamar nagyra mennek,
Hogy ha sürük az alsók: jele szeméremnek,
De ha ritkák: hazugok, tsak hidd-el mind ezek.
- 300 75. Hogy ha számok fogoknak tellyes harmintz kettö
Férjfi tudjad egész vagy, 's eröd nem meg-vetö;
Ha kevesebb annyival: tehetséged meddö,
Az Aszszonyok fogának héjja vagyon kettö.
- 305 76. Oh átkozott szív sértö fékete szemöldök!
Kár hogy rajtad irással drága idöt töltök,
Az fajtalan szemeknek vagy te hegyes öldök,
Rá hadgyák ezt mások-is, nem tsak én szöt költök.
377. Akár mi színü légyen, ha vékony, ez jellel:
Elme mértékletesség bíztat figyelemmel,
Öszve éröt, de borzadt komornak mond fellel,
Szélest, ritkát, lapossat buja természettel.
- 310 78. Az szem-is nagy tzégére az indulatoknak,
Mind Férjfi 's Aszszonyoknak, Vének 's Ifijaknak,
Jámboroknak, latroknak, Böltsek bolondoknak,
Okát adni kész vagyok én az ilyen szóknak.

79. Szemnek dísz az Ortza, az ortzának a' szem.
A' fekete ortzának disztelen a' kék szem,
315 Igen ritka pédiglen ez az emberi nem,
Ha illyet látsz: tölle féllj; nékem-is kell félnem.
80. Fekete szem ha vagyon a' fekete ortzán:
Tagjaiban erősek mint fene oroszlán,
320 Kívált zomok tagokkal ha fel van alkotván,
Szem-ször, szakáll, 's bajuszszal böven bé-borítván.
81. De ha fekete szemü kartsu száraz barna:
Nints annyi tehetsége a' ménnyit akarna,
Nagyot értő, sőt minden szóra hartzot várna,
325 Ritkán lészen halála helye puha párna.
82. Jelesben ha fejér fény szemeidben szikrál:
Ettől miként kígyótól a' szerint irtozzál,
Fajtalan személlyekkel ő ugyan ritkán hál,
330 Inkább tetszik ő néki a' kardikó annál.
83. Tiszta fejér ortzája a' fekete szemnek:
335 Kevés gonosz van mellyet szemére vessenek,
Jollehet ha szép személly: sokat reá kennek,
Gyalázatos motskokra de nehezen mennek.
84. De az igen fekete, melly nem igen fényes:
Bujaságra hajlandó lágymatag és-kényes,
340 Tetszik néki sok személly, mind tsinos, mind szennyes,
Az hazugok között-is nem utólso fényes.
85. Az égő szerelemre barna szem sem rosszabb,
De annak gyümöltsére nagy darabbal lassabb,
Annak követésére időt és rendet szab,
345 Elég hogy tömlötzében bolondságának rab.
86. Tisztességet szerető, nagyra vágyakozó,
Örül Jövedelemnek, lassan adakozó,
Rágalmazó nyelvél könnyen hadakozó,
Noha bizony elméje sok gyümöltset hozó.
87. Az fekete 's barna közt állhatatosb a' szeg,
350 Nem olly hamar mint többi jedzi magát ez meg,
Tsak hogy ez elméjében egy kitsinnyég félszeg,
Víg beszédes és serény, nem buja nem déltzeg.

- 350 88. Vannak karully szemek-is de nem sok jósággal,
Rakva májok, tüdőjek állhatatlansággal,
Ezék ugyan híresek az orczátlansággal,
Nem gyanúval mondom ezt, hanem valósággal.
- 355 89. Az kék szem-is sok féle: világos és setét,
Tsóka szem és savó szem, más hyácinhoz vét,
A' bölts természet adta ezeknek illy létét,
Halljad eredeteknek mint adom értelmét.
- 360 90. Oh ti setét kék szemü szemérmes tsókák!
Alázatos szín alatt vagytok ravasz rókák,
Tudom igen kedvesek nállatok Annokák,
Kivált ha tik fejérek vagytok, 's azok tsókák.
- 365 91. Tü világos kék szemü nyöstények és bakok,
Tsak egy lottal ezeknél vagytok ti-is jobbak,
Söt a' bujálkodásban sokkal hatalmasbak,
Már lelketek Vénusért, szemetek éppen vak.
- 370 92. Tsoka szemükből válnak tengeri pyráták,
Karatás tselédi Istentelen Titák,
Jugurtának szolgálai ragadozó tsókák,
Kik a' szitkot torkokon szüntelen okádgják.
- 375 93. Akár mellyik szem körül nézd olly jelek vagynak,
Mellyek hidd-el bizonynal igazat mutatnak,
Ha szemöldök húsai a' szemre szakadnak,
Késő és tétovázó elméket ki adnak.
- 380 94. Hogyha kövér és puffadt a' szem takaró hús,
Annak jámborságától nem illik hogy el-fuss,
De dobzódó 's henyélő miként az Aegyistus,
Rántzos szemüekben-is vagyon búja Vénus.
- 385 95. Az erősképpen néző düllyett meredt szemek,
Kivált kik más szemében sokkáig nézhetnek:
Ortzátlanok és lator minden ő beszédek,
De a' gyengén 's későre nezők szemérmesek.
- 390 96. A' szaporán pillantók sém lehetnek tiszták,
A' mint ezen munkából a' jelek mutatják,
Allhatatlan tsél-tsapok hazugsággal rakvák,
Későn pillantók, a' sárt meg-állani szokták.

- 385 97. Kantsalokat se válaszs az igaz mondásra,
Féltő marhád, 's titkodat ha lehet bízd másra,
Az hunyorgó szemek-is jobbak arányzásra,
Hogy sem tsépre, kapára, avagy kalapátsra.
- 390 98. Jó jel a' mindenekben ha húsos az ortza,
Hogy ha szeplő, sem öreg rut szümöls nem fogta,
Da ha természet által hiba vagy rajta,
El-távoztasd mert egy Bölts tenéked ezt mongya.
- 395 99. Piros ortza víg embert mutat ő színével,
Tiszta fejér kedvetlent szemérmes hírével,
Az sárga nagy haragút forró epéjével,
Buját a' fekete szeg langaló vérével.
- 400 100. Kövér ortzán pofa tsont ha igen ki-álló:
Szereti a' dobzodást bizonyos, és való,
Szár az ortzán ha ki-áll: nagy haragra hajló,
Ha rajta sok ér látzik, Tigrishez hasonló.
- 405 101. Fényes tüzes ortzával sem mégy igen meszsze,
Kivált ha veréteknek's vérnek van rekeszsze,
Hanem ha nagy serénység véredet eleszsze:
Nem hiszem hogy Lachésis vénségig ereszsze.
- 410 102. A' fejér színt mütató jó húsos ortzával,
Ki minden indulattyán vagy változással,
Hol halovány, hol piross, 's fél öröm hallással:
Az illyeket bíztatom számos virradással.
- 415 103. Föld színü sárga ortza a' bé esett szemmel,
A' mindenek útjára butszuzik ezennel,
Ambár ne láttassék-is beteg-lenni kénnyel,
Meg adta már Cháronnak az hajó bért hidd-el.
- 415 104. Nem szeretem a' gyertyát sok temérdek béllal,
Mellyet tsak egy kés foknyi fadgyú-is nem béllal;
Vékony bél sok fadgyuval sins igen jó jellel;
Mert mindenik el-húnyik igen kitsin széllal.

MÁSODIK RÉSZ

105. Musám immár a' Förl mind eleget szollál,
Mennyünk alább a' nyakra, kin az agyas fő áll,
Melly ha szépen meg-égyez, ugymint a' Fö 's az áll,
420 Mint fen mondám, pennám jot rolla nem augurál.
106. Semmi jóval nem bíztat az hoszszú vékony nyak,
Hebehurgya, szemtelen, átalkodásban vak,
Hanem ha több tagjai mind hasonlok vannak,
Ugy ha valami jó jelt ezeriben adnak.
- 425 107. Az igen temérdek nyak nem ád hangos szóllást,
Mert gége kövérsége téssen meg-szorúlást,
Hanem hogy ha jól iszol vagy áldomást vagy mást,
Más nap dörgöbb a' notád el-hidgyed azt bizvást.
- 430 108. Azon nem-is tetszik úgy az Ádám almája,
Mint a' kinek ösztövér mind nyaka, mind szája,
Könnyen lészen pediglen fütyegő golyvája,
Mert veszett vért erekre ki-botsát a' mája.
- 435 109. Ez göts pedig, nézd-meg jól, akárkinek kettös,
Alább kisebb, fenn nagyobb, de mind tsak egy idös,
Kinek ez nagy: többire torka öreg dörgös,
De hangot nem moderál, mert szava reszketös.
- 440 110. Ha akarnék én erröl többet-is irhatnék,
Mellynek az ő tudása nagy sokaknak tettznék,
De botránkozására nem kevésnek esnék,
Azért jobbnak itéltem, hogy arról hallgatnék.
111. A' melly ember (vigyázz rá) bár légyen személlyes,
Abrázatja pediglen ámbátor fejéres,
De ha torka és nyaka fekete és szennyes:
Olyan egyéb tagjais, ez nem-is kétséges.
- 445 112. Ki hogy ha (kivált Aszszony) az én letzkém mondja,
Vagyon annak nyelvétöl Férjének nagy gondja,
Ha pedig a' Férjfiu (ámbár ő tagadja,)
Tüz az-is Feleségén, szomszédja-is tudja.

- 450 113. Az váltól függ ereje mind az egész testnek,
Ki mint iparkodhatik azokrol meg tettnek:
Széles vállak: hatalmas erős embert jegyznek,
De a' meg szorúlt válluk gyengébben eveznek.
- 455 114. Szárnyok helyett embernek a' két karok vannak,
Mert sietve menöknek könnyüséget adnak,
Hogy ök ingnak: lábok-is úgy jobban mozognak,
Ha kiknek ez hosszan ér: tartsd azokat kardnak.
- 460 115. Kiken az hús ha kemény gömbellyeg állással:
Nem sok erőt talász ott; ne küsdgyék bár Mársal
Elmét keress ott inkább okos vigyázással,
De botykos erős inak vetnek Antheussal.
116. Bokás kezek, botykos ujj, ha száraz temérdek,
Eröss szoritásokrol senkitől nem kérdek.
Labok 's karjok terjesztve ha edgyez a' mértek:
Jók mind tsépre, kapára, felöllek úgy értek.
- 465 117. A' vakaró körmöket nem tsak azért tartják,
Hogy kozmátol a' kásás fazakat meg vájják,
De hogy a' bőrt tetveknek meg-szúrni ne hadgyák,
Ezek-is az erköltset igen ki mutattyák.
- 470 118. Kiknek az ö állások nem ok nélkül termett,
Mert azokban sok dolgot mutat a' természet,
Mást jelent a' kerekded, mást az igen terjett,
Mást az horgas, mást hosszu, mást sárga, mást vetett.
- 475 119. Kézi körmek edgyeznek a' lábi körmökkel,
A' mennyiben egy testből valok növésekkel,
Még-is adni kezedenk praerogatívát kell,
Kik által el-rejtett kints sokszor leletik fel.
- 480 120. Míg az ember teste van tiszta szüzen tartva,
El-hidgyed a' vériben sintsen annyi zagyva,
A' tudomány szerzésben van addig jobb modgya,
Ezt az igaz Physicus velem reá hadgya.
121. Mert mint setet párátol az Hold setétedik,
A' temérdek felhötöl a' Nap sem ugy fémlik,
Mint mikor köd, és párák előttel el-oszlik!
Igy mind a' test, mind elme bujaságtól koszlik.

- 485 122. A' testnek tisztaságát köröm ki-mutatja,
Mert míg buja vérinek nintsen indulatja:
Pirosb, fényesb, világosb, akárki láthatja,
A' néző-is azokrul fertéztetnek tartja.
- 490 123. Sötét homályos körmek tompa elmét jedznek,
Az fejérek, fényesek, ezzel ellenkeznek,
Sárga kemény körmökkel fajtalanintéznak,
Hosszsan nőttek, rántzosok, erőset jelentnek,
- 495 124. A' veressek és simák tökéletes jámbort,
A' ki ha-meg iszsza-is a' részegítő bort,
Nem mondhatt ezt bolondnak mint garáznás Gábort;
Választani meg-tudgya menyegzőtől a' tort.
- 500 125. De ha meg-szorúltanak fenn a' köröm házban,
Ostobáknak tartatnak mind torban mind nászban,
Ha fejérek s' kerekék: nem öltöznek gyászban,
Mind honn elmét mutatnak, mind a' tanáts házban.
126. Hogy ha köröm tetei hústra le-horgadtak,
Bizony igaz felöllek amit eddig mondtak,
Mert a' prédán örökké mint sokan úgy kaptak,
Más javából úgy éltek *ha tsiptek*, haraptak.
- 505 127. A' virágos körmökről mondanak szerentsét,
De nem adnék én ezen egy jó fazék lentsét,
Ámbár vélek nézz földben akár melly méj pintzét:
Ugyan még sem lelik fel a' Dárius kintsét.
- 510 128. Söt a' megveszett vérnek bövségéből nőnek,
Kik mind addig látszanak míg növe ki-nőnek,
Az ökrök-is szarvokban ilyen sáhot szőnek,
Meg-láthatod oldalán a' szaru fejünek.
- 515 129. Vállon aloll még van-egy nagy derék épület,
A' mellynek szükségesen így lennie kellett,
Az hátúlso ugyan Hát, melly nagyobbban széllyett,
Két felöl az oldalak, de mind hússal bérlett.
- 520 130. Ez a' szünek a' háza, 's a' nyálas Tüdőnek,
Noha minden tagoknak szolgál és a' Főnek,
De mostan békét hagyok itt minden belsőnek,
Hanem térek a' mejre, 's-a' mik azon nőnek.

131. A' közepin homoru két felöl dombos mej,
Eröst, hatalmast jelent, épséget abban lelj,
Ha közepi tekenő formára düllyet fel:
Azzal ha bért ígérnek, bár te kösdésben kellj.
- 525 132. Kinek szörös a' mellye, de hoszszú száakkal,
Sok szemtelen munkákat töltött az Annokkal,
De ha ször igen tömött tsak rövid gyapjakkal,
Alább-való képen van Vénus abban sokkal.
- 530 133. Ki-tudja azt mi haszna Férjfinak a' tsetsben?
Mellyet Aszszonyainknál tartunk igen betsben:
Kis tsets bimbos emberek tsiklandosbak testben,
Nagy bimbójúk fájdalmat szenvednek könnyebben.
- 535 134. Köldöködet ha Bábád igen bémettsette:
A' Vénusra égöbb vagy, azzal e' kárt tette,
De ha tsak félignüre kün ülni engedte:
Meg tanulhadd már ebből mi hasznod engedte.
- 540 135. A' melly szemérem testek maradtak kopáron:
Szaporodást az Ország ott keveset várjon,
Hogy pedig még egyszer pennám fellyebb hágjon:
Ugyan azon értheted a' kopasz honalljon.
136. A' szemérem testekről itt sokat szolhatnék,
Szómnak pedig el-hidged Urais lehetnék,
Ha az Hypochritákkal véniám adatnék,
Minthogy emberi tagok; ebben nem is vétnék.
- 545 137. Noha bizony a' miket az Isten teremtett,
Mind emberben 's egyébben, mind héllyesnek tetszett,
De hogy a' morálitás ne légyen meg-jegyzett,
'S-hogy itt többet ne szollyak, nékem-is úgy tettett.
- 550 138. Innet megyek a' Hátra, kin hogy ha nagy ször van:
Ott találod az eröt, 's hidd-el az elég kan,
Ha pedig a' közepi árkoson nyil hoszszan,
Egyet ollyat százan-is bár ne adnál roszszan.
- 555 139. Ha pedig a' Hátgerintz árkát meg osztotta,
Edgyiket túl, másikat magán innet hadta,
Hogy akárki szám szerint azt meg olvashatta,
Ne féllj attól hogy el-vész Hercules miatta.

140. Innen bé-kerülhetnék a' belső részekhez,
 Veled el-is hitetném hogy értek ezekhez,
 De mivel ígéretem nem arra kötelez,
 560 Hanem a' mik kün látnak, szollok tsak azokhoz.
141. Tomporáknak dombora Férjfiat nem illet,
 Mert effoeminatusnak tarthatod az illyet,
 Aszszonyoknak pediglen farok küllyebb düllyett;
 Férfiaknak a' vállok tágosabban szélljett.
- 565 142. A' Farokbol nőnek-ki a' tsúposúlt tzomok,
 Az erős Férfiaknak ez sem igen zomok,
 Ha meg-fáradsz járásban tsak ez-is elég ok,
 Ennek bizonyására példa nem illik sok.
- 570 143. A' melly Férfinak van igen húsos tzomja,
 Az a' kengyelt mindenkor nem egy aránt nyomja,
 Mert más Feleségén-is meg-indul éhomra,
 Azzal keveset gondol ámbár légyen komja.
- 575 144. Ha látsznak Tzomokban sűrű inak 's erek,
 Hidd-el erős munkákat reád bízni merek,
 Ha pediglen az hústól gömbeljeg és kerek:
 Ágyasban jobb, külömben benne kitsint nyerek.
- 580 145. Azért keress vendéget Papoknak pirossát,
 Déákoknak nyakassát, Tótoknak talpassát,
 Szakátsoknak pofássát, Biráknak hasassát,
 Drabontoknak tzomossát, Vargáknak bókássát.
146. A' több tetemek között szárak sem utolsók,
 Noha tsontok rendiben tsak egy héján alsók,
 Térd-kaláts, 's-boka közt forognak mint orsók,
 Hiv szólgák, de hozzájok ugyan tsak férnek szók.
- 585 147. A' kinek a' szárazon kitsin a' láb ikra:
 Serények a' futásban mint szökésre szikra,
 Vastag száru futással, ne hívja bár sikra,
 Hanem ha nagy bénnaság érkezett azokra.
- 590 148. Tzompo-száru Apátin tés buja szerzet vagy,
 Szájad, torkod, és géged, gyomrod-is igen nagy,
 A' tsuka száruaknak egy kis gloriát agy,
 Bacchus Vénus sergében légy te tsak Fő Hadnagy.

573 látsznak [A szótagszám miatt jav.]

149. Ugy vagyon ha magadat töllök el-vehetnéd:
Az Achilles süvegét te-is fel-téhetnéd,
595 Jovallanám hogy az ő útokat követnéd,
De talám tsak poháron fáradoz az elméd.
150. Ha temérdek és sima a' meg velözött szár,
Tartsd tenyészni: herélni mert léssen a' nagy kár;
600 Pora hét keresztig-is lobbanos hidd-el bár,
Mind egy aránt izgatja Tél, Tavasz, Ősz, és Nyár.
151. De ha kiknek ki-hatott gyapjok mint sertésnek,
Ott nem szörnyü viadalt Aszszonyomért téznek,
Szaporán üt ki sirja annak a' mit észnek,
Túlök a' négy keresztben nem sokat tenyésznek.
- 605 152. Az elsőket féltheted nyargaló köszvénytől,
A' más rendbelieket az orbántz tüztől,
Az első rész irtozik a' Téli hidegtől,
A' második pediglén a' Nyári melegtől.
- 610 153. Ámbár légyen sima szár, ha szertelen vékony,
Nem sokkáig kedvelli amaz alak Aszszony,
Mert nem gyujtja porát-fel sem bor sem a' tyukmony,
Jobb ő kengyelfutonak, mert elég futékony.
- 615 154. A' Bokák nem egyebek, hanem tsak tsont bitykok,
Mellyeknek fészkek alatt vannak a' láb tsiklok,
Kik kapta tsont végiben járnak mint sikoltyok,
Annak végin tsüggenek a' láb ujj tsont fitzkok.
- 620 155. Széllyes boka, terjett láb, a' melly igen lapos;
Inas, erős, kalátsos, tsóntos, táritopos,
Nyomok-is nagy, hol a' föld sáros vagy iszapos,
Nem elmére termett ez, bár légyen
156. Mind az által ha tsépre, kapára foghatnád,
Avagy heti béresnek munkára jovalnád,
Nem olly gyenge mint tóban fel nevelkedett nád,
Jó erdő, de étkes tsak légyen gabonád.
- 625 157. A' nagy lábu, nagy tsontos, inas, erős ember,
Kétszer annyit mint kövér meg-ehetik egyszer,
Gyöző minden munkára, mert erős mint öszvér,
De hirtelenkedéssel szemet ő kinem vér.

620 [A sor utolsó szaván folt van, olvashatatlan.]

- 630 158. Hoszszu sűgár erős láb gyengé embert mutat,
Szegénységre étivel senkit-is nem jűttat,
Bor-italnál gyakrabban keres hideg kűtat,
Tiszta 's kevés ételt vár, nem-is kedvel rűtat.
- 635 159. A' gömbelleyeg hűsos láb szerelmes májjal bír,
Minden kitsin kárain tsak nem halálban sír,
Tehetségén kívül-is magára sokat ír,
Akár melly nagy sebére nemkell igen sok ír.
- 640 160. Száraz bitykos láb újjok mint kőrmei sasnak,
Akárkit-is műtatnak fűsvénynek és fásnak,
Kevés jértzék közöt-is rosszszak ők kakasnak,
Méltóságra sem illnek jobbak fazakasnak.
161. Ihon ládd én az Embert a' tetején kezdém,
Minden külső tagait írásban fel-jegyzém,
Természet vi'sgálásban nagy bátran léledzém,
Corrigállja ő magát ha kinek nem tettzém.
- 645 162. Ezeket pedig íram nem tsak Férjfiakról,
Hanem egyenlőképen minden Aszszonyokról,
Ertheted mind Balásról, mind pedig Annokról,
Magam sem rekesztemki hogy meg-értsd ugyan jól.
- 650 163. De ha kérded ezeket hogy én honnat vettem
Hogy te természetedet olly igen ki-tettem,
Bölts emberek írását részszzerint követtem,
A' sok látás hallásból de többet értettem.
- 655 164. Ha pediglen az Embert te-is meg vi'sgálad:
A' mit mondtam felölle, külömben találod,
Ugy ítélem magadat sokszór meg-tréfálad,
Mert mi te vagy, mindenkor te sem imitálad.
- 660 165. Ez Verseket dúdolám Ezer hét száz egyben,
Boldog Aszszony Havának szintén közepében,
Bizontalan séculum midön vólt kezdetben,
Ha ki bánod újítsd-meg te-is természetben.

KOLO'SVÁR LE-IRÁSA 1706-BAN

1. Ritkán kellő

Hives szellő
 Fú téged, Kolosvár,
 Csak Kis-aszszony
 5 'S Jakab közt van
 Te benned egy kis nyár.
 Kül ezeken,
 Túl és innen
 Mentéd' le-ne vesd bár,
 10 Mert Kalota
 'S Görgény háta
 Hevet tölled el-zár.

2. Jol esmérlek,

'S úgy ditsirlek,
 15 A' mint most hozzád fér.
 Szilvád, szölöd
 Tellyes időt
 Csak kár, hogy ritkán ér;
 Mert a' rogya
 20 Vagy jég rontja,
 Vagy el-süti a' dér.
 Ha történik,
 Hogy meg-érik,
 Peseg benned a' vér.

3. Szép embered,

Jó kenyered,
 Nem éri-fel Erdély,
 Pannonia
 'S Polonia
 30 'S több keresztyén quartély;
 Most vész, majd adtz,
 Böven pénzt kapsz,
 Az árud sem tsekély,
 Kenyér, bor, hus,
 35 Van sok árus,
 Az éhségtől ne félj.

9 III—IV ködmönt 10 III—IV Görgény háta 11 III—IV vagy Kalota 18 II kár hogy ritkán III bár
 hogy csak IV jdöd kár hogy csak 19 III—IV vagy rogya 30 II sok keresztyén 31 II—IV Ha mit
 véssz s' adsz 32 II—IV pénzt adsz

4. Négy piacz sort

Járd el, lelsz bort,
Ha inyed jovallja,
40 Kit bizonyitt,
Mikor visitt
A' Lábás ház allya,
Mellyet fundált,
Hogy pénzt talált
45 Varga Pál, mint vallja;
A' ki szomju,
Sohajt, de fú,
Majd ha meg-kostolja.

5. Második sor,

50 Mely mindenkor
Nap-keletről fekszik,
Ki ott sétálsz,
Ott-is találsz
A' mi néked tettik.
55 Kedd 's péntek közt
Sok szép eszközt
'Sib vásárban teszik,
Akár böltost,
Akár foltost
60 Kapsz, tsak pénzen veszik.

6. Az harmadik,

Ha kik kérdik,
Tórdára néz farral.
Egy tarka ház
65 Ott meg-aláz,
Vagy fogad nagy garral;
Szépen fogod
Itt a' dolgot
Es nem eröss karral,
70 Vagy meg-épitt,
Vagy szegényitt,
Ha élsz perpatvarral.

39 III—IV innyed ha 45 II—III az IV azt 47 II—IV sohajt és 56 II eszköz 58 II—IV Találsz 60 II—IV De mind pénzenn 63 II mész III—IV megy 65 IV Melly 66 II—IV Vagy éltet 67 II Szoval fogod III—IV Szoval fogad 68 II Itt III—IV Ott az dolgod

7. Fordulj dérré,
A' hol térre
75 Kevés verőfény süt,
A' mint hallik
Ott több lakik,
A' ki másunnan jött,
Ki társával
80 Vagy mássával
Mind oszve nem esküdt;
Sok bak páros
És gunáros,
Nem kell ehez nagy hüt.

85 8. Monostor, hol
Ehez farol
Egy igen szép uttza,
E' tart szelet,
Hideg telet,
90 Ha közelitt Lutza;
Szélin kopog,
Közén tsupog,
Ki közepét uszsa.
Ez-is szeret
95 Oly' kenyeret,
Melynek foly a' dúttza.

9. Szegény Ó vár,
Bezzeg sok kár
Foly te rajtad sokszor!
100 Van műszered
És kenyered,
De meg-apadt a' bor.
A' rossz hirnél
Érdemlenél,
105 Mást ha adna a' sor,
De vigságod,
Lakadalmod
Meg-dúlta most a' tor.

81 II—IV nem ágyasba eskütt 85 II Monostorhoz III—IV Monostorral 88 II E közt telet III—IV Ez kezd telet 89 II—IV szelet 96 III—IV melynek forrott ducza 99 III—IV folyt 101 II—IV Nints kenyered 102 II meg apadt most III—IV elapadt most 103 II—IV E' veszélynél 104 II—IV jobbat vélnél 105 II—IV ha jutna rád a' sor 106 II—IV De jutalmod 107 III—IV szabadalmod

10. Ha Claudia
 110 Most látnia
 Jöne e' kis várnak,
 Sirva szólna,
 Panaszólna
 Claudius császárnak.
 115 Csak a' váma,
 Nintsen száma
 Közte a' sok kárnak;
 Mind meg-tapadt,
 De nem apadt,
 120 Ször gubákba járnak.
11. Hajj régi Hid,
 Te-is el-hidd,
 Romlottál sok izben,
 Hogy ha látnád
 125 Mostan ortzád
 A' szép Szamos vizben!
 Pusztaságod
 Ha vigyázod,
 Nints egy ház a' tizben,
 130 A' mi kellett,
 Mindjárt meg-lett
 Mikor vóltál diszben.
12. Szappanyosok,
 De hol vagytok,
 135 Hogy egyik-sem toppant?
 Csak nevetek,
 De művetek
 Az uttzától koppant.
 Minden háznál
 140 Sem találnál
 Talám egy rúd szappant,
 Nints tojás ott,
 Hol nem tyukot
 Tartanak, tsak kappant.

111 II ékes 115 II–IV Több ott száma 116 II–IV Mint a' váma 117 II munkában a' 118 II Mely ha lappad III–IV Mely ha akad 119 II–IV Meg nem apad 120 II Mint gubában III–IV Mind gubában 123 II megromlott III–IV megromlál 124 III–IV Ha meglátnád 125 III–IV utczád 129 II–IV Nints egy ép ház 131 II–IV Mindened lett 142 II–IV Nints tojásonn 143 II–IV Tyuk ott a' hon 144 II–IV Tartanak sok

145 13. Azt fogták rád,
 Nintsen gatyád.
 E' nem nagy betsület!
 A' ki ott járt,
 Látot két szárt,
 150 De hol van az ület?
 Ha szappan nints,
 Oly' hirt ne hints,
 Mely téged' nem illett,
 Szappany főzést,
 155 Avagy mentést,
 Ha valaki kérldhet.

 14. Magyar uttzát
 Mondod-é hát
 Meg-érdemlett okról?
 160 Mert illy nevet
 Talám nem vett
 Csak ott a' várfokról,
 Holott ott szászt
 Többet találsz,
 165 Ha vigyásss számáról.
 Ezt a' posta
 Délről hozta
 Régi magyarokról.

 15. A' nagy vidék
 170 És vármegyék
 Kapudon bé-jöven,
 Ha mit hoztak,
 Fáradoztak
 Házaid szemlé!vén,
 175 De most hidjed,
 Ha meg-nézed,
 Ganéval van telvén;
 Fundámentom,
 Padimentom
 180 Nem olyan, mint nap fény.

146 II—IV Vagyon gatyád 147 II—IV E' bizony 150 II—IV De mellyik 152 III—IV Ily 153 III—IV
 Mi téged 155 I Az egy mentés II Adgy rá mentést III agyvagy (!) IV avagy 156 II—IV A' ki réád 165
 III—IV számokról 167 II Désről 169—180 II [16. versszaként.] III—IV [A 17. strófát alkotják.]
 170 III—IV Vármegye s szék 176 III—IV Ha szemléled 177 III—IV Csak olyan mint a szén 180
 III—IV ganéval van telvén

16. Hogy uttza vagy,
 Noha nem nagy,
 Magadról azt hiszed,
 A' ki neved,
 185 Pusztá helyyed
 Szent egyházzról vésszed;
 Holott senkit
 Meg-nem szentitt
 Te szent nevezeted.
 190 Inkább pénzről,
 Szöllő izről
 Van emlékezeted.

17. Hát te, Közép,
 Mely valál szép
 195 A' régi időben?
 Uttza valál,
 De meg-romlál
 Sok izben erődben;
 Ezer hat száz
 200 Mert meg-aláz
 Tüzzel ötven ötben,
 És az ólta
 Ki gondolta,
 Heversz tsak a' ködben.

205 18. Te hogy vetted
 Nevezeted,
 Másik, a' királyról?
 Mert Hunyadi
 És Botskai
 210 Költek az Ó várról.
 Inkább hozdad
 Rokonságod
 Szász Fejér Mihályról,
 Sok ötvesed
 215 Lehet ösed
 Ezeknek' számából.

181 – **192** II – IV [15. versszakként.] **181** II Te is utsza III – IV Tés uttza vagy **182** II Nem vagy noha **183** III – IV azt véled **188** I nem (viditt) szentitt **189** III – IV E szent **190** II – IV Hogy ha pénzről **192** II – IV Nints emlékezeted **193** – **204** III – IV [A sorok a 16. versszakot alkotják.] **193** III Háj te **194** III – IV Ha léssz olly szép **195** III – IV Mint régi **200** II – IV Ugy meg aláz **202** II Hogy az-olta III – IV Mind az olta **204** II Hogy heverjél III – IV Hogy heverj ily **205** II – IV De **206** III – IV eredeted **207** II frequens III – IV sequens **211** II – IV Talám hozod **216** III – IV Azoknak II számáról III – IV számokról

19. Te szép klastrom,
 Hány az ostrom,
 Mellyen által mentél?
 220 Uttzád rutult,
 Házad pusztult,
 Mellyet építettél.
 Farkas neved,
 De már szived
 225 Nyúlnál-is inkább fél,
 Mert farkasok
 Üres hasok
 Által emésztettél.
20. Sohajcs, Thorda,
 230 Kin ki-horda
 Az halál sok testet,
 A' kikkel birsz,
 Csak ritkán irszsz
 Azokról már estet!
 235 Csak egy ház van,
 A' ki ugyan
 Mészszel benned festett,
 Mert az inség,
 Sok ellenség
 240 Tön belölled restet.
21. Hát te Búza,
 Honnan húza
 A' sors illy nevet rád?
 Mert még ingyen
 245 Zabod sincsen,
 Nem hogy vólna búzád.
 Másnak-sem adtz,
 Ha a' piac
 Drága pénzen nem ad,
 250 Ha ott vehecz,
 Nyertes lehecz,
 Hogy meg-töltöd a' szád.

217 II, IV Hajj III Hej 218 II–IV Hány volt ostrom 219 II–IV Kikenn 222 II–IV Kiket 227 II Nagy éh hasok III–IV Nagy éh sasok 232 II A' mivel 234 II ma estet 237 II–IV Lehet benned 240 II–IV Tett 242 III–IV Honnét 246 II Ne hogy 252 II Ugy töltöd meg III–IV Ugy töltheted meg

22. Kis Fazakas,

Benned a' kas
255 Szinte meg üressül.
Nints kenyered,
Mert meg-észed,
A' míg a' más meg-sül.
Te véttséged,
260 Feleséged
Mert sok gyermeket szül,
Méltán busulsz,
Mert tsak pusztulsz,
Kö falad-sem épül.

265 23. Hát Szén uttza,

Mennyit usza
A' szörnyü veszélyben!
Most-sem nyugszik,
Csak aluszik
270 Búban igen mélyben.
Kik alkottak,
Hajdan laktak,
Hírek-sints Erdélyben,
Ott minden ház
275 Merö tsak gyász
Böcsben van tsekélyben.

24. Músám, hozzád

Kis mester ád
Még egy rövidséget.
280 Hol loptátok
Vagy kaptátok
E' kis mesterséget?
Ha nintsen ház,
Ötves, kovács
285 Nem ád é véttséget?
Nem feleltek,
Azért értek
Rithmusomban véget.

253 II Oh Kis Farkas 255 II—IV Szintén 256 III—IV Szük 258 II meg hül 269 III—IV valyuszik 270 I—II mélyen III—IV mélyben 273 II Híre nints 274 IV Itt 275 II—IV Csak merö 276 I Börben II—III Betsben 279 III—IV követséget 280 III—IV Hol kaphatták 281 III—IV Tü Apátok 282 III—IV a kés mesterséget 283 III—IV nintsen Ács 285 II—IV Nem ád oly III—IV vérséget 286 II De már III—IV De már tesztek 288 III—IV Rithmusimban

25. A' ki szerzé,
290 Ezt éneklé
Ezer hét száz hatban,
Kurucz sereg
Ott kevereg,
Vár körül az hadban.
295 Szölönk szüri,
Népünk türi,
Van éhség sok házban,
Kézi malom,
Mert unalom,
300 Hitesd-el magadban.

26. Ha nem hiszed,
Nem szereted
E' vers irásomnak
Munkáját,
305 Le-rajzolását
Város uttzájának,
Imitt, amott
El-rongyollott
Czudar kőfalának,
310 Formáját nézd,
Meg-ne ígézsd
Ámbár piattzának.

21.

ENCOMIUM IN MAGISTRAS CEHAE

1. Timothe Dániel beszélvén Hosz Pállal,
Székely György szintén ugy Marosi [?] Istvánnal,
Mind négy szöcs czéhmester forgolódásával,
Hogy a társaságnak lenne jó hasznával.
- 5 2. Deákból magyarra szabatos igékkal
Eok fordítatják megh, a czéh költségével,
Hogy minden megértse, mint szoll és mi véggel,
Áld meg Isten, őket czéhul egyességgel.

290 II azt 293 III—IV Hogy kevereg 294 I—II Van III—IV Vár 301—312 III—IV [Hiányzik.] 301
II Ha azt 310 II Tormáját

AZ VERS SZERZŐ AZ PATRONUSOKHOZ

1. Méltóságos ágyból szarmazott Iffiúságh,
Kiknek az Egekből adatott Meltóság
Nézzétek most kiknek hajt fejet e' Világh,
Aszszonyokra szállott ez földi Uraságh
- 5 2. Még is ha Istenes Ferfiak volnának
Vagy Istenes dolgot kernenek s szolnának
Az Uralkodásra méltán Vágyhatnának,
Senkit irigységre nem mozdíthatnának.
- 10 3. Avvagy nem láczziké néktek méltatlannak,
S' az Jozan elmenek ugyan hallatlannak
Hogy az Mennyi népek e' Világon vadnak
Illy csekély Nemeknek mind fejet hatsanak?
- 15 4. Ferfiak, egyebnek ezt ne gondolyatok,
Hanem bűnökért Istentől leot átok,
Hogy Aszszonyok birják immár Coronatok
Bizony nem kitsid van ebből nyaualyatok.
- 20 5. Regenn kezdetett ez még Adamtól fogva
Hogy szép szabádságtok vagjion igen fogva,
De nemellyitek ezt nézi mosolyogva,
Noha sirhatnatok ez dolgon zokogva.
6. Mais bizony Aszszony vralkodik rajtunk
Mind nagy rend s mind alsók, kit szemünkel látunk,
Mert jollehet férfi mindenütt Királyunk
De ez hét Aszszonyok birjak meltosagunk
- 25 7. Az bizony illik hát ezenn könyörögnünk,
Hogy az Igasságra tamadgyon nap fényünk,
Mert meg erőtenült ferfiui Tisztünk,
Aszszonyi hamisságh el nyomta mar ügyünk.

5 (ha nem szerint) [Fölé írva:] Istenes volnanának 6 (Avv) Vagy Istene(ktől szarmaztak volnanak) [A javítás a sor fölé írva.] 18 [Az igen javításként ráírva az olvashatatlan eredetire.] 24 birjak (több jóságunk) 28 [Az ügyünk javításként a jószágunk-ra írva; mar a sor alá írva.]

23.

AZ ÖTVES MESTÉRSÉGRŐL VALÓ VETELKEDES,

A' mellyben, Először edgy Iffiú tudakozik egy Ötvöstől, miben álljon az Ötvösi Mesterség, elő-számlálván hany-féle Mesterségeket próbált, és mellyiket miért nem szerette: Azután az ötvös elő-számlállya nékie az ötvös Mesterséghez való Materiát, Műszer, és Szerszámot: Továbbá mi légyen az ötvös Inasoknak tiszték, rövideden eleibe adgya.

Notája: Végetlen irgalmú, Oh te nagy hatal: s'a' t.

Inas

1. Isten jó napokkal, Lelki s' testi jókkal, Kegyelmedet szeresse:
Tsendes békeségben Sok esztendőiglen kívánom hogy éltesse,
Minden jò dolgait Es igyekezetit, Aldgya szerentséltesse.

Ötvös

2. Tégedet is Isten Kivánt egészségben, Edes fiam élteszen:
Sok számos időkig, Es jó észendőig Minden jóban nevellyen,
A' mit nékem kívánsz, Es a' mivel aldasz, Te-is részes légy ebben.

Inas

3. Botsánatot kérek Arról, hogy bé terék Kegyelmed szállására;
Bizván mint társamhoz, Kegyelmed házához Jöttem egy vagy két
szóra,
Nem semmi egyebnek, hanem ötvös mivnek, ö tudakozására.

Ötvös

4. Ugy de mi dologért, s' Mitsoda okokért Akarod azt vizgálni?
Mitsoda Legény vagy, Es hová való vagy, Hogy azt akarod tudni,
Mitsodákból álló, Ha nem néked való, Mi haszna tudakozni?

Inas

- 15 5. Kassai-fi vagyok, Vannak némelly okok, Kikért akarnám tudni;
De nem gonosz végre, Hánem jóra nézve Akarnám meg-érteni,
Ha tudtomra esnék, En-is, ha tetszenék, Rá akarnék állani.

Ötvös

6. Meg-mondom idején, Ha jó elméd nintsen, Es ha Deákúl nem tudsz,
Jobb más mesterséget Keresned ez helyett, Az mellyhez köny-
nyebben jutsz,
Kit meg-foghat elméd, s' Rászokik a' kezed, Mellyen sokká ugyan
futsz.

Inas

- 20 7. Eszszel jóval birok, Deákúl-is tudok, Istennek kegyelmébül,
Sok mesterségeket, Söt majd mindeniket Próbáltam ezen kívül;
De az én kedvemhez, Avagy tetszésemhez, Nem leltem a' sok
közzül.
8. Noha mindenikhez, Nem tsak némellyikhez Kivántatik jó elme;
De mindazon-által Egyik a' másikkal Külömböz sokra nézve;
Mèrt jobb részént tudom, Próbált dolog nallam Mellynek mi az
értelme.
- 25 9. Lakatost szolgáltam, Négy hétig próbáltam Ezt a' jó Mesterséget,
Mert vasból, aczélból Fából és egyébből Tsinált Uram eleget:
Ugymint szép puskákat, Tollas tsákányokat S' aprólékost egyebet.
10. De hogy én kezemben Nem ment egyéb végben A' Puska tisztításnál,
Es hogy a' nagy pörölyt Nem birtam, mint kellett, Nem lévén erősb
másnál;
30 Azért oda hagyám, Tovább nem szolgálám Egy egész hólnapjánál.
11. Laktam Asztalosnál, Nem kívánnék annál Jobbat az én rendemhez;
De hogy a' fenn állás, Sok deszka gyalulás, Nem fért
Legénységemhez,
Oda kellett hagynom, Egyebet próbálnom, Szerentsem nem lön ehez.
- 35 12. A' Borbélyság hasznos, Noha másnak káros, Nem állnék-el mellöle,
Ugyan némelly ember Nyelve, mint a' fegyver, Igy szöll beszéll
felöle:
Tsak tetü sántító, Kosz; rüh, s' vargyógyító; De nem futnék-el töle.

13. Mert négy hétig laktam Rajta; de hogy láttam Fö-tetön vágott embert,
Az Uram mutatta, Hártyát, melly bé fogta Az embernek velejét,
Mondván: Ez a' hártya Ember éltét tartya Az engem elijesztett.
- 40 14. Ha azt meg-sértenek, Avagy meg-metszenék, Ember-élte el-fogyna;
Kiki gondolhattya, Es meg-fontolhattya Hogy dolog nem jól volna:
Nem tetü-sántítást, Nem is kosz gyógyítást Kiván sebes Katona.
15. Ki a' viadalban, Vagy az erős harcban Ellenségtől lövetik,
Avagy nagy pallossal, Hegyestör szurással Erössen meg-sértetik;
45 Hanem flastromozás, Es kérő botsátás Ezekhez kívántatik
16. Hogyha nem sietnék, Felöle szólhatnék Eleget, nem keveset,
De most el-hallgatom, Mert máshoz kell latnom, Nem mondok
most egyebet;
Hanem-hogy a' sebes, Illyen ditsőséges Müröl el-hajt éngemet.
17. Képiróhoz állék; illyen hibát láték, Képiró mesterségben;
50 Hogy nem igen kedves, Nem is kellemetes Ezen a' sovány földön:
Ugyan a' rajszolást, Virágot, s' test állást Jól fel-vettem elmémben.
18. Kováts-is jó mester, De hogy erős ember Kivántatik kohához,
Laktam ott nègy hétig; De mind az ideig, Láttam tsak a' fúvashoz,
Ott sokféle munkák Tsak kovátsoltatnak, Reszelőjük nints ahoz.
- 55 19. De kovátsolással, Es okosságával Ugy kell véghez vinnie,
Hogy köszörü kövön Ne-is köszörüljön, Hanem tsak fényesitse;
De a' fejszét, kaszát, Sarlót, ásót, kapát, Kövön meg élesitse.
20. En a' sok fenn-állást, Fuvást, kö-forgatást Nagy nehezen türhettem
A' nagy sebes tüztől Es nagy vas pörölytől, Igen meg-is ijedtem,
60 Azért oda hagyám, Sokká nem szolgálám, Sok kenyerét nem öttem.
21. A' Typographia, Merem állatnia, Nem régi inventio
De hogy mesterséges, Es igen szükséges, Keresztyénség közt ez jó,
Erette szolgálni, Nem kár azt tanulni, Mert betsületre méltó.
- 65 22. Liberalis ars ez: Ebben mind meg-egyez Egész keresztény világ,
Isten ajándéka Egy szóval, azt tartya Külső belső társaság:
Császári Diplomák Ezent bizonyítyták; Illik hozzá szabadság.
23. Egyet munkásabbat, Jobbat, hasznosabbat, Emberek közt nem
tudok,
A' Könyvnyomtatásnál, Mert ez sokat használ Azoknak, kik Deákok,
Könyvek ott készülnek, Mellyek mi lelkünknek Epületekre valók:

- 70 24. Söt nem tsak azoknak, Kik Deákúl tudnak, De együgyüeknek-is
Vagyon nagy hasznokra, Mert az ő számokra Való a' Cateshesis,
Imádságos könyvek, Graduál s' egyűbek, Biblia, Sóltár, Praxis.
25. De hogy betü szedés, Osztas, serénkedés, Jár nagy elme-töréssel;
Szüntelen fenn-állás, Súlyos Prélum vonás, Betü festékezéssel,
75 Engem el-vadított, Uram sem marasztott, onnét könnyen jöttem-el.
26. A' melly ez után jár, Könyvkötés, ezt én már Meg-tanúlni akartam:
De hogy nagy pöröllyel Papirost verni kell, S' torkulárhoz sem
szoktam,
Könyv-tábla gyalulás, Metsző-kés forgatás Elijjesztett, hogy láttam,
- 80 27. Kivált aranyazni Nehéz meg-tanúlni, Titkolván ezt másokhoz:
Mikor aranyaznak, Tsendes helyt kívánnak: Ez nem illik Inashoz.
Hogy ezt meg értettem, Nem sokat lebseltem: S' mindjárt mentem
egy Atshoz.
28. Atsnál-is laktam én, De Templom tetején Allottam nagy rettegve:
Noha nem dolgoztam, Ha tsak adogattam Sendelyt Urnak kezére;
Még-is fejem szédült, Kitsínyben is fordúlt, Hogy nem estem a' földre.
- 85 29. Commendálni merném, Magam-is szeretném, Ha a' fejem jó vólna;
De ha tanúlnám-is , Ha szintén tudnám-is, Ennékem mit használna;
Ha magas tornyokra, Es udvar-hazakra Lábom fel nem hághatna.
30. Ats mester uramtól, Kinél laktam, attól Hallottam ezen szókat:
Kétszer mérd s' egyszer mesd, E' Régulát kövesd, Ha építész házakat:
90 Mert ha edgyszer méred, s' Azt ha el-förészled, Ha rövid lesz, árt
sokat.
31. Bizony igaz-is az, Fa nem olly mint viasz, Hogy ember meg-
nyújthatná:
Mi haszna beszéllem, Mert soha én velem Magát meg nem úntatná,
Tsak fejem biztatná, s' Eröm hozzá vólna, Akarki mint gyalázná.
- 95 32. Réz-edény tsináló, Ki nem alávaló, Betsületet érdemel,
Olyan tudniillik, Kinél vagyon lombik, Kondér mind fedőjevel,
Serföző fazék is, Bor-hordó palaczk is, Bóltya tellyes illyennel.
33. Ki gyözné számlalnai, Es elő-hordani Nyelvével-is azokat,
A' mik ott készülnek, Szép ónas edények, Kik szépítik házokat,
A' szegény rendüek Magoknak vehetnek Föző edényt s' tálakat.

- 100 34. Javallom magam-is, Hogy jobb nékiék is Azt venni, mint tserepet:
Mert egyet meg-vehet Egy forinton szépet, Kiben főzhet eleget;
De tserép tálakat, Fedőt, és fazékat Nem annyit törsz, ha többet.
35. *En nem* tsináltam mást, Hanem a' földazást Gyakorlottam negy hétig,
s' A' mit érdemlettem, Attól mennyit kértem, Meg adták egy fillérig;
105 De kormos lombiktól Motskolódván rútúl, El-szöktem egy virrattig.
36. Egy Esztergárosnál Laktam, de mit használ, Ha énnékem nem
tetszett,
Noha ö konyhája, Es ö jó munkája, Kedvem szerint lehetett,
De az ö legénye, Es többí tselédgye En velem veszekedett.
37. En azt-is szerettem, Mert igen örültem, A' sokféle munkáknak,
110 Szép boros kupáknak Uti palaczkoknak, Sokféle skatulyáknak.
Olly Esztergáros volt, Hogy ember mit gondolt, Mindene meg-volt
annak.
38. Vólt ott tabák-tartó, Só-tő, s' gyertya-tarto, Rokka mind orsóival,
A' sok kalamáris, Vólt gyermek-játék-is, Tsigá, tsergő sipjával;
De mig azt számlálom, A' mit én ott láttam, Mind idő telik aval.
- 115 39. Egy Kö faragónál Laktam én ollyannál, Ki köfalat-is rakott,
Egy nemes embernek Boros pinczéjének Bóltozása béromlott,
Ki el-is hivatta Uramot, s' meg-hagyta, Hogy magam-is lennék ott.
40. Hogy raktuk a' bóltot, A' mész énnékem ott Mind fel-ötte kezemet;
120 De még, hogy fájlaltam, Haraggal az Uram Meg-ütötte fejemet,
En-is oda hagyám, Es ez szókat mondám: Nem ütsz többé-engemet.
41. On-miveshez mentem; De azt sem szerettem, Mert jó munkát nem
adott:
Hanem szénhordással, Kerék forgatással Motskoltatott s' fárasztott:
Ollyan szokasa vólt; Szombaton mind földott, Vasárnap arra ivott.
- 125 42. Azt akartam vólna, Hogy tanított vólna Tsinálni szép kannákat,
Sokféle tálakat, Szép ón tányérokot, Só és gyertya-tartókat;
De azt bánom igen, Hogy ott tölték ingyen Két egész hólnapokat.
43. Laktam Gombkötönél, De én sohol ennél Egész mesterségekben
Nem láttam tisztábbat, Avagy tsínosabbat, A' mint vettem eszemben:
Kell ahoz tiszta kéz, Azt ugyan nem nehéz Megmosni tiszta vízben;

103 En-is nem [A szótagszám miatt jav.] 115 A'ki [A szótagszám miatt jav.] 117 magam- lennék [A szótagszám miatt jav.]

- 130 44. De hogy oda estem, Sinórt kellett vernem, A' melly nagy zörgéssel jár,
Sok hajladozástól, Nem gomb-tsinálástól, Meg holtam volna immár:
Mert selyem gombokat, Ahoz gomb-házakat, Inassal köttetni kár.
45. Mint-hogy sinór-verést, Es nem a' gombkötést, Edgyedül ream
bizták;
Gondolám, hogy éppen Mind addig úgy leszen, Mig fel nem
szabadítanak;
135 Elijiedvén attol, Mint ördög kinnyától, En válét mondék annak.
46. Laktam Kerekesnél, Majd nehezebb ennél mesterség nem láttatik.
Mikor a' nagy bik-fa, Avagy erős szil-fa Aprón daraboltatik,
Izzad a' homloka, Mikor feisze foka Fa sulyokkal üttetik.
- 140 47. De még nem csak akkor Fárad-el, a' mikor nagy fákat darabollya,
Hanem a' mig szépen, Egy szekeret épen, Egészen meg tsinállya,
Még ahoz egyet mást, Lötsöt, hámfát, tsatlást, Szépen ki-faragtsállya.
48. Nem látván magamnak Hasznomra valónak Lenni ez mesterséget,
Az Uram sem bánta, Söt azt javallotta, Máson laknám ez helyet;
Onnét tsak el-jöttem, Sokáig nem öttem Hijjába a' kenyeret.
- 145 49. Puska-tok tsináló Nem lesz alávaló mesterség, ha visgálljuk;
Mert a' bagariát, Kiböl szablya sziját Szabhatni, ott talallyuk,
Készen szép hintókat, Meg-borittattakat, Uraknak ott vehettünk.
50. De hogy puska-tokról, Nem Uri hintókról, Neveztetik ez mester,
Noha érdemlené, Hogy a' neve lenne Hintó-tsináló ember,
150 Hogy sem oda mennék S' olly nevet viselnék, inkább lennék egy
Gérbér,
51. A' mint hogy nem sokban Esett-meg, hogy ollyan Mesterségre nem
állék:
Mert hallám jó hasznát, Ditséretes voltát, De hogy reá készülék,
Mondak, hogy ebszarért Kell járnom útzánként, Azért töle el-futék.
52. Mentem edgy Takátshoz, Vólt-is kedvem ahoz, Mert az-is jó
mesterség,
155 Olly mester embernek Adtak vólt, a' kinek Munkája vala elég,
El-szólának töle, El-menék melöle, Laktam ott tsak edgy hétig.

53. Posztó-tsinálás-is Hasznos, de abban-is Meg-untam azt az egyet,
 Hogy tsak gyapjat tsaptam, Es azt tisztogattam, Nem mivelvén
 egyebett,
 Festéknek a' szagát, Kedvetlen illattyát, gyűlölttem mint az ebet.
- 160 54. Noha jól tudom azt, Hogy nints olyan paraszt Ember, kinek nem
 vólna
 Süvege, nadrága, Ki nem igen drága, Gyermekségétül fogva;
 Nem a' Kalmároknál Készül, sem szántóknál Ezeknek a posztója.
55. De azt nem szenvedvén, Szivemből gyűlölvén, A' mint imént meg-
 mondám,
 Hogy a' festék szaga Nem vólt olyan drága Nálam, mint a' fü
 szerszám,
 165 Sokat nem tölték ott, Hanem egy hólnapot, Azután oda hagyám.
56. Próbáltam Szabónál, Gondolván hogy annál Nagyobb mesterség
 nintsen;
 De hogy meg-próbáltam, Tsak el tsudálkoztam, Melly igen könnyü
 légyen,
 Most vállat varrani, S' szép ruhát tsinálni Hogy nem tudok, nem
 szégyen.
- 170 57. Mert azt akarki-is, Ha az okát én-is Meg-mondom, reá hadgya,
 Uj ruhát nem szabtam, Tsak annak szolgáltam, Kinek vólt roszt ruhája,
 Most-is a' földozást, Gomb, kapots fel-varrást, Nem viszem a'
 Szabóra.
58. En azt sem gyalázom, Söt inkább meg vallom, Ehez-is kell jó elme;
 Mikor azt kívánnya Ember, hogy dolmánya Testére szükön menne:
 Az aszszony főképpen Meg-várja, hogy szépen Ruhája varrva lenne.
- 175 59. Szerettem tsak azért, Hogy a' műseriért Nem felette sok pénz kell;
 De héti ber kevés, Igen fáj a' szem-is A' varróra nézéssel;
 Ehez nem vólt kedvem, Fajt-is az alfelem A' sok vesztég üléssel.
60. Haza menék osztán, Atyám elő fogván, Tányért hajta fejemhez,
 Mondván, roszt vagy te rútt, Miért szerzesz több bút Vénségem
 idejéhez,
 180 Eleget szidának, Osztán úgy adának Edgy betsületes Szütshöz.
61. Ott sem maradhattam, Mert meg-unatkoztam, A' rútt bűdös tsávától;
 Noha ő művének, Mente bérletésnek Vólt ideje Uraktól,
 Tzifra ködmönöknek, háti-böröknek, Végbéli Katonáktól.

62. Mégsem szerethettem, Mert nem szenvedhettem Szagát a' rútsávának;
 185 Vizre küldte Uram, Hogy meg-látogassam, A' bőrök miként áznak,
 Hogy meg-nézegettem, Szállásra sem mentem, Söt válét mondék annak.
63. Kádárhoz állottam, De ott is meg-úntam A' sok abronts faragást,
 Másként el nem úntam, Mert tsinálni láttam, Hol egy-félét, hol meg-mást:
 Kádat, hordot, tsebret, Kártot, sajtárt, vedret, Szapúllót, vékat, tonnát.
- 190 64. Mentem Tsiszárhoz-is, Nem szerettem azt is, Söt kedvem sem vólt ehez:
 Mert tsak kész vasakat, Kardokat, szablyákat, Kész czapával hüvelyez:
 Tsakhogy sok koplalás, Es a' sok próbálás, Vezetett e' Mesterhez.
65. Az-is igaz ugyan, Hogy szép zöld bársonyban Kard hüvelet borított,
 195 Mellynek szerszámai, Es kötö-vasai, Vas helyett ezüstből vólt,
 Meg-is a' fájától, S' maga munkájától Vótt négy egész forintot.
66. Ha vagy zománczoson, Vagy pedig ónáson Vas szerszámmal tsinálta,
 Ennek az ö árrát, Bizonyos jutalmát, Kevesbre limitálta,
 Nem mondom hogy kevés; De amához-képest Ezt két forintra szabta.
67. Végre talám nála Meg maradtam vólna, Noha nem igen tetszett;
 200 De a' sok pallérlás, Szablya-vas tisztítás Engemet elijesztett;
 Osztán azt gondolám, Hogy jobb lészen talám Kés-tsinálás ez helyett.
68. Azt vallom erőssen, Hogy edgy ember sintsen, Kinek kés nem kellene,
 Oda menék osztán; De azt-is meg-únván Hólmi okokra nézve,
 Hogy csak villa és kés, Tsak hüvely készítés Sem tanittatik véle.
- 205 69. Egykor dolgom közben Az juta eszemben, Fazékasság jó lenne,
 Mellyre el-is állék; De rajta nem valék Sokká, mert az sem kélle:
 Mert ha tsak ki-mentem, Mindenkor mellettem Víznek kellett lennie.
70. Nadrága kötöje, Ingének eleje, Meg-rútúl Fazékasnak,
 210 Ha kezét nem mossa, Tsak meg agyagozza Szinét a' ruhájának,
 Azért sem laktam ott, Igen meg-úntam vólt Rúgását korongjának.
71. Mentem Szij-jártóhoz, De a' lugosságához Nem szokhatott az orrom,
 Másként a' tartásból, S' mesterség dolgából, Igen jól vala dolgom,
 Még-is oda hagytam, Vargához állottam, Mellyet most-is útálom.

- 215 72. El nem hagytam volna, Ha jó szaga volna A' luggas hamvassának,
Azt sem szenvedhettem, Hogy sárgán viseltem Körmeit újjaimnak,
A' bőr vonogatás, Erős huzogatás Sem tetszett fogaimnak.
73. Ezzel sem nyugottam, Hanem el-állottam Egy jó Tsízmadiához,
Azt szerettem volna, Ha nem küldtek volna Furdát szedni munkához,
A' kit reggel szedtem, Dél után fejtettem, S' vitem mosni a' kúthoz.
- 220 74. Ezt pedig Vasárnap, Nem-is dolgozó nap, Meg-kellett tselekednem,

Ha idején mentem, Ortázást szenvedtem Szomszédoktól ekképpen;
Meg talám edgy eb sem Huddozta szemetem, Mar itt jársz illy idején.
75. Ha mulattam othon, Es indúltam későn Furdának szedésére,
Könnyen mentem haza, Más Inás nyúlt hozza, ha akadt effélére,
225 Tsizma sinorozást, Holmi rosz földozást Adtanak tsak kezémre.
76. Mindennap meg-kellett Vakarnom a' tökét; Másként nyak-tsapást
nyertem:
Azt sem múlattam-el, Tsirézt minden reggel Meg-kellett kevernem:
Es a' negy esztendő Illyen hosszas idő El hajtott róla engem.
77. Hivott edgy Szappanos, Bizony ez-is hasznos; De azért nem
szerettem,
230 Hogy tsak házról-házra, Utzáról útzára, Hammat s' fagygyat
kerestem,
Azért oda hagytam, Mert én azt nem szoktam, Söt igen
szégyenlettem.
78. Mentem Üvegeshez; Azért kedvem ehez Semmi-képpen nem vala,
Hogy mind télben nyárban, Mint égő pokolban, Tüznél dolgozik
állva;
Ott sokká nem laktam, Mert tsak látogattam Ha nékem való volna.
- 235 79. Süveg tsinálónál, Tovább edgy hónapnál Laktam semmi haszonért,
Ez olyan motskos mü, Hogy még semminémü Motskosság ezzel
nem ért;
Borseprüért házhoz, Jártam a' Kovátshoz; Köszörü kö sárjáért.
80. Semmi vólt volna ez, Nálam jobb emberhez E' dolog hozzá illik;
Csak ez vólt előttem, Tiszta nem lehettem, Mert meg-motskolt a'
festék;
240 Söt a' mit egy héten Készítettek szépen, Vasárnap azt meg-nyírték.

81. Ez a' másik oka, Hogy legények torka Bortól nem vólt szárazon,
 Vasárnap és hétfőn Nem ültenek otthon, Ittanak kortsomákon;
 Hogy én kupát hajtsam, S' Vasárnapot rontsam, Az isten
 óltalmazzon.
- 245 82. Ugy mentem Nyergeshez, De az sem olly nehéz, Hogy meg nem
 tanulhatnám,
 A' Lóding-tsináló Mert nem alább való Ennél, azt fel-találám,
 Hogy sem mint ott legyek, Nem tudom mit tegyek, En bizony oda
 hagyám.
83. Szita, rosta, kötést, Kosár, szatyor kötést, En soha nem próbáltam;
 Sem a' Szakátságot, Sem a' Mólnárságot, Mi izü, nem kóstoltam,
 Gyóltsra való varrást, es a' Tő-tsinálást, Magamnak nem javalltam.
- 250 84. A' Puska por törés, Es a' kötél verés, Nem tetszett általlyában,
 Téglá tsinálás-is, Mert én a' felöl-is Olvastam Bibliában,
 Mikor az Izraél Tsinált nappal s' éjjel Sok téglát Egyiptomban.
- 255 85. Olvassuk Mósesnek Második könyvének Egészen első részét,
 Ha nem-is egészen, Bár tsak egyenesen Tizennegyedik versét:
 A' polyvás sár gyúrás, Es Téglá-tsinálás, Melly nehéz légyen, tanit.

Ötvös

86. Hallom a' mit beszélsz, Te bizony tsak úgy tész, Mint a' kinek esze
 nints,
 Elméd tétovázó, Dolgod sem állandó, Bizony eszed néked sints,
 Hogy ennyit próbáltál, egyre sem állottál, Mesterség pedig nagy kints.
- 260 87. Es hogy mindeniknek, Nem tsak némellyiknek, Igen nagy büzit
 hányod,
 Kit egyért, Kit másért, Majd semmi hibáért, Rút nyelveddel gyalázod,
 Talám még ennekis, Mint a' többinek-is, Holmi büzit találod.
88. Ki akar valamit, Nem forgattya annyit, s' nem gyalázza annyira,
 Igaz ama' mondás: Non datur ad Musas Currere lata viá;
 Hanem szenvedéssel, S' sok elme töréssel Juthatnak tudományra.
- 265 89. Tudja a' ki okos, Hogy Nulli per ventos tosta Columba volat;
 Hanem míg meg-eszik, Meg-fogják s' le tépik Elsőben az ő tollát;
 Ha csak ebben mégy-el, Mellyben indúltál-el, Ersz el egy akasztófát.

90. Ha te erre allasz, Bizony itt-is talász Hibát, mint a' többiben:
Sed qui nescit pati, Nescit dominari, Hallottad azt éltedben,
Te dolgozod ilyen vólt, mindenütt az holott Tartottak fenyítékben.

Inas

91. Oltalmazzon Isten, mert az nints elmémben, Hogy azt nyelvem
gyalázza;
Tudván azt bizonynal, Hogy senki magával E' világra nem hozza
Az annya hasából, De ember egymástól Mindeniket tanúllya.
92. Mi tagadás benne, hogy az mind úgy lenne, mint az ember akarná,
Az bizoni nem lehet: Mert senki nem mehet, ilyen módon a' jóra,
Hanem szenvedéssel, Es elmetöréssel, Mehetnek uraságra.
93. De én nem kívánom, El sem érem tudom, A' Nagyságos Titulust,
Hanem szándékomat, S' jó indulatomat, Uram meg ne vessed most,
Mert Isten belölem, Ha emberkört érem, Támaszthat edgy jó ötvöst.
94. Hogy sokaknál laktam, Es mind oda hagytam: Az sem léssen
káromra;
Söt sok helyt lakásom, Hogy vólt sok szállásom, Ez után fordul jomra;
Hanem arra kérem, mire ide jöttem, Hadd essék az tudtomra,
95. Mert soktól hallottam, Ugyan nem visgáltam, Hogy nagy summa
pénzben áll,
A' sokféle műszer, Egyéb eszköz és szer, Nem készül tiz forintal;
Kérem kegyelmedet, Ez iránt engemet Eltessen jó tanátsal.

Ötvös

96. No, jóban indúltál, Hogy sokaknál laktál, Nem szólok már az ellen,
Igazán beszelték, Nem tiz forint fekszik Az ötvös mesterségben,
Számlálok ugyan majd, Ahoz képesd meg-ladd, Mennyi pénz hever
ebben.
97. Ha tudni akarod, S' érteni kívánod, Ahoz arany ezüst kell;
Gyémánt, Sáfir, Rubint, Gyöngy, Smaragd, Hiacint, Topazius és
Spinel,
Oppály, Krisolitus, Gránat, Ametistus, Sárdonix, Türkés, Kárnél.
98. Kell Rubint-balás-is, Almadin és Jáspis, Kláris és tsinált kövek,
Duplét; Flusz sok színü, Sarga, kék, zöld színü, Es veresen festettek,
A' sok czimer kövek, Kellenek effélék a' Vásári mívesnek.

- 295 99. Ezek már szerszámok, Kiket majd számlálók, Ugymint Grisbán,
büdöskö,
 Salétrom, üveg só, Salamják, szappan-só, Enyv, kéneső, gálicz-kő,
 Veres-kréta, timsó, Es közönséges só, Bányazöld, piskólcz, borkő,
100. Fagygyú, gummi, póris, Birsalma magva-is, Szurók, viasz, téglapor,
 Szén, posztó nyiredék, és többek effélék, Agyag, hamu, és tsont por,
 300 Korpa, liszt és pimez, Trippely-is kell ehez, Föveny, s' apró üvegpor.
101. Sok-féle zománczok, Kikkel arany-lánczok, Szépen
zománczoltatnak,
 Függök, elő párták, S' egyéb sok szép munkák, A' kiket tsináltatnak,
 Fejér, zöld, fekete, Sárga, kék, sok féle, Kikhez még többen vannak.
102. Mert még világos kék, Es olly mint zöld festék, Altal látszó tenger-
szín;
 305 Sok féle másztikok, luminálni valók, Kék és baraczk virág-szín,
 Fejér, fekete-is, Sárga, zöld, veres-is, Van még-is zománcz megyszín.
103. Műszerünk sokféle, Vasból mindenféle, A' kik számosan vannak,
 Öreg töke ülök, A' sok szarvas ülök, Es sokféle sik vasak,
 Plánts-verök, Sík verök, Homoritó verök, Hárman negyen
megvannak.
- 310 104. Vannak fenék ülök, Láb-verök, pap ülök, Három négy tsákány-verő,
 Fejzö verő-is, Meg-vayon négy öt is, Szint' egy trébellő-verő,
 A' foglalóverök, Fa és szaru verök, egy két czazó-verő.
105. Kissebb nagyobb olló, Nagyobb s' apróbb fogó, öt, hat srófos
fogóval,
 315 Négy öt lapos fogó, Szint' úgy hajtó fogo, Az harapó fogókkal,
 Czirkalom vasritsal, Vas pléh, vas-mosárral, A' sok korinczángokkal.
106. Homoritó pontzol, Es stémfelö pontzol, A' sok csigás pontzollal;
 Drót tekerő vagon, Drót sodró-is vagon, Vékony drót lapítóval;
 Zománczoló ár-is, Körmös linea-is, A' drót vonó fogóval.
107. Vannak vas-palaczkok, Kik fövenyhez valók, Reszelék keverő-vas,
 320 Plánts-öntő kalán-is, Tüzelő fogó-is, Három négy szomolló-vas,
 Vas karikák ismét, Kikben vernek tétet, Három négy rúgtató vas.
108. Nagy öreg reszelő, Lapos és kés élü, Kivántatik három négy,
 Gömbölyü s' négy szegü, Ismét három szegü, Kivántatik szintén így,
 Öreg fél gömbölyü, Es sima reszelő, Ráspoly-is kell, nékem hidgy.

- 325 109. Apróbbak is vannak, A' kik kivántatnak, Kettő három négy tutzet,
Lapos és négy szegü, Vagyon három szegü, Mint az öregek között,
Mind ezeken kívül Van több, a' kik nélkül Az ötvös *el* nem lehet.
110. Polstikkelyt, Grabstikelyt, Hegyes műszert fléhelyt, Effélet kell
tartanunk;
Két három tutzetet, Nagyobbat kisebbet, El nem lehet múlatnunk,
330 Ezekkel lyukasztást, Bé metszést faragást, Mi munkáinkon tézünk.
111. Ismét vershez való, Es petséthez való, Alphabetum sok vagyon,
Ezekkel sok számok, S' sok féle pontzolok, Petséthez valók vagyon;
Négy öt hat sikálló, Es sok pikkely vágó, Jó ötvösnél meg-vagyon.
112. Vagyon vakaró kés, Görbe és egyenes, Két vagy három plants vágó:
335 Ismét kisebb szerü, Nagyobb s' aprób szerü, Gyenge munkához való,
Trébellő pontzolok, Pont ütök, lyukasztók, Egy vagy két görbe vágó.
113. Viaszoló tábla, Két három sróf-tábla, Sok apró srófjaival,
A' vándolló töke, Es a' furdants-töke, Sokféle furdantsival;
Hát még pohár ülö, Es a' kónor ülö, Sok-féle pontzolival.
- 340 114. A' sok lyukas vasak, Gömbölyü lyukasak, Szeges és fél gömbölyü,
Lapos gyertya-tartók, Azokhoz koppantok, Ismét mérték, serpenyü,
Sokféle régelyek, Es póris perselyek, Arany s' ezüst mérték-kö.
115. Sárga réz kórintzánk, Póris kalán, stincz, ánk, Sokféle koporsályok,
Es forrasztó tsüvek, Szép kraszló etsetek, Ezek mind nekünk valók,
345 Sokféle üvegek, Nekünk szükségesek, Es a' jó ózulárok.
116. Sokféle veröknek, S' öreg részelőknak, Faragó műszereknek,
Vakaró késeknek, Kraszló etseteknek, S' viaszló ecseteknek,
Aranyozó tálnak, Sikálló vasaknak, Mind fa nyel kell ezeknek.
117. Kell sup ladás tábla, Almárium láda, Krácsoló edényekkel,
350 Alphabetumoknak, Es sok pontzoloknak, Külön-külön edény kell,
S' több apró vasaknak, Klámbornak s' vágóknak, Egyegy iskatulya
kell.
118. Lineák, fa-küsök, Plaibász, fareszelök, Vaspléhez skatulyával,
Máztikos skatulyák, Es formáló deszkák, Töke, medentze, fa-tál,
Egyéb skatulyák is Vannak, kiben mégis Aprón törött zomántz áll.

- 355 119. Hát még próba kövek, Lapos márvány-kövek, Zomántztörő-kö
mosár,
Zomántz levonó-kö, Ismét köszörükö, Szerszám törő réz mosár,
Vasmosár, olaj kö, Gyürü slajfoló-kö, Festék törő kö mosár.
120. Sárkány-vér, fa-olaj, De spikinárd-olaj, S' penzel-luminálónak,
Folium puszpáng-fa, Es a' mogyoró-fa Kell a' kö foglalónak,
360 Az Alabástrom kö Nem mindennek kellö, Ki tud hozzá, tsak annak.
121. Sokféle formákat, Jobbaknál jobbakat, Jó ötvös mindenkor tart,
Két három száz tégely, ötven hatvan mufely, Házánál semmit nem
árt,
A' téglá darabok, mint-hogy kohnak valók, Házánál nem tesznek
kárt.
122. Törött tö, tyukmony haj, Tsigá és dió haj, Nyúl láb, serte etsetek,
365 Holmi rongyos ruhák Műhelyében vannak A' jó gondos ötvösnek,
A' hol jó Inas van, Ezekre gondgya van, Altala szereztetnek.
123. Tiszta koholó-ház, Bizony szép dolog az, Kinek van jó Inassa,
El-hidd bár, hogy ennek A' szép mesterségnek Nagy meszsze
nintsen mássa,
A' mi műszerünknek, Kik eszembe jöttek, Eddig van számlálása.

Inas

- 370 124. Rettenetes sok ez, Nem minden szegényhez Férhet ez a' nagy költség,
Ettől meg-ijedtem, Hogy oda van tőlem Az ötvösi mesterség,
Hogy én rá-álhassak, s' Erte szolgálhassak, Nem táplál a' reménség.
125. Hogyha annyi féle műszer nem kellene, Meg-vallom, hogy
szeretném,
De ha tanúlnám-is, Ha szintén tudnám-is, Nem tom mi hasznát
venném,
375 Ha én mind ezeket A' sok műszereket Mind meg nem szerezhethém.

Ötvös

126. Hallod-é barátom, En-is szegény voltam, De Isten rá segített;
Te-is ha szereted, Es van hozzá kedved, Töltsd rajta az idődet,
S' jól viseld magadat, S' a' rosz társaságot Kerüld, mint az ördögöt.

- 380 127. Es Inaskoradban Ne tölts a' torkodban, A' mi keveset keressz;
 Hanem apródonként, Jövendő hasznodért, Műszeretskéket szerezz,
 Es így elébb-elébb, Hová felylebb-felylebb, Jobb állapotra mehetsz.
128. Ha fel szabadúlsz-is, Jobb lesz a' fizetés, Mint Szabó legényeknek;
 Sőt merem mondani, Többet fognak adni, Mint akarmelly félének;
 Nints szóm Borbélyokról, Mert ők az uroktól Harmadik pénzt fel-
 vész-nek.
- 385 129. Azért Legény korban Ne ülly mindjárt sorban Kortsomákon bort
 innya;
 Hanem a' heti bért Adgyad jó műszerért, Avagy el tedd továbbra,
 Ha jól meg-tanúlod, S' magadat gondolod, Czéhbe békell állnia.
130. Ha keresz jó haszont, Végy egy özvegy-aszszonyt, Ollyat, ki ötvésné
 vólt,
 Kesz ott elég műszer, és egyéb házi szer, Kit az Ura szerzett vólt,
 390 Eziránt a' Czéhben Bé állhatsz könnyebben, Im adok jó tanátsot.

Inas

131. De hogy-sem csak azért A' kevés műszerért özvegy-Aszszonyt el-
 végyek,
 Ollyant kiváltképpen, (Ambár járjon szépen:) A' kit én ne
 kedvellyek,
 Jobb az ötvösséget Kerüllyem meszszünnet, Mintsem roszzsal
 veszödgyek.

Ötvös

- 395 132. Edes fiam lássad, Tsak hogy meg ne bánnyad, Jutván ember korodra,
 Hogy ha ez nem tetszik, S' kedved ellen esik, Igazitlak más módra,
 Mellyet ha fogadod, S' szómat helyben hagyod, Nem lészen
 ártásodra.

Inas

133. Nem vagyok olly kevély, S' engedetlen személy, Szót meg-szoktam
 fogadni;
 Kegyelmed szovának, Es jó tanátsának, Im helyt kész vagyok adni,
 Ollyannak fő képpen, A' ki egyenesen Jovamra fog szolgálni.

Ötvös

- 400 134. Im édes Barátom, Ez az én tanácsom, Ha ötvös akarsz lenni;
Inas korban pénzt gyűíts, Azt mind műszerre költsd, Es ne restelly
dolgozni;
Aranyat, ezüstöt, Drága követ s' gyöngyöt, Igyekezzél szerzeni.
135. Timsót, gálitz-követ, Grispánt, бүдös-követ Találsz a' Kalmároknál,
Üveg-só és póris, egyéb szerszámok is Vannak ugyan azoknál,
405 Tsont hamu és téglá, Etzet, liszt, és korpa, Talám lészen házadnál.
136. Lúd szárnya, és nyúl láb, Tyukmony-haj, s' Tszima-talp, Tserép,
tsiga, és szurok,
Szappan-só, dió haj, Ezeket nem nagy baj Meg-szerzeni, mert óltsók,
Agyagot-is hozhatsz, Borkövet vakarhatsz, Hol vannak üres hordók.
137. Mivel sok helyt laktál, Mindenütt tanúltál, ha tsak edgy keveset-is;
410 Vágót s' furdantsokat, Apró pontzolokat Tsinálhatod magad is:
Igy éppits magadnak, Azért lakatosnak, Ne fizess tsak edgy pénzt-is.
138. Kalmártól végy rezet, Tsinály póris perselt, S' apró kupersálokat,
Tsinály póris kalánt, Régelt és kasztétát, Es fűjtő ritsálokat,
Tsinály réz czirkalmot, Es réz korintzánkot, Lapos gyertya tartókat.
- 415 139. A' verő-nyelekért, és fa műszerekért, Soha ne fizess Atsnak;
Fúvó borításért, Es ujusz varrásért, Ne szólly Tszimadiának,
Tűzhely tapasztásért, Es koh tsinálásért Pénzt ne adgy Fazékasnak.
140. A' több műszer készen, Mindenkor van s' leszen A' Bétsi árosoknál,
Üveg vas műszerek, Kik nekünk kellenek Vannak a' Kovátsoknál,
420 Edgy supladás táblát, Müszertartó ládát Tsinálnak Asztalosnál.

Inas

141. Magam is rá tértem, Mert immár jól értem Kegyelmed jó tanácsát;
Tovább nem aggódom, Hanem meg-fogadom Kegyelmed tanítását;
Talám az Ur Isten, Nékem jövődöben, Ennek-is adgya hasznát.
142. De meg-is azt kérdem, Hogy jobban meg értsen, Tanulás miben
állyon,
425 Hogy ennél-is jobban, S' buzgóságosabban A' remenség táplállyon,
Ama' kevés idő, Inasi esztendő, Engemet meg ne tsállyon.

Ötvös

143. Kell ahoz jó elme, Istennek félelme, Es jó lelki isméret,
Urad s' Aszszonyodhoz, S' felebarátidhoz, Tiszta és szent szeretet;
Aranyhoz, ezüsthöz Kell igen tiszta kéz, S' jámbor edgyügyü élet.
- 430 144. Nem idő múlatás, Hanem a' tanulás, először a' rajszolás:
Azután lyukasztás, Utánna faragás, Es a' szép luminálás,
Azután trébellés, Ismét a' bé-metszés, Ezekben a' gyakorlás.

Inas

145. Mikor kell rajszolni, Avagy lyukasztani, Szegény ötvös Inasnak?

Ötvös

- 435 Tsak vasárnapokon, Es innep napokon Vagyon ideje annak;
Egész hetedszaka, S' gyertyánál éjtszaka Dolgoznod kell Uradnak:

Inas

146. Nem félek úgy ettől Mint feltem emettől, Kitől meg ijedtem vólt;
Hogy az ezüst drága, Es az, a' ki sárga, Majd kétségbe ejtett vólt,
Kép-íronál laktam, Rajszolásban kaptam, Mert szerennyen tanított.

Ötvös

147. No hát miért búsúlsz, Hogytsak meg nem öszülsz, A' sok
gondolkodásban,
440 Ha olyan helyt laktál, Az hol belé kaptál Jótskán a' rajszolásban:
Mert mondom bizonynal, Hogy az ötvösség áll, Ebben derekasabban.
148. Ha jól tudsz rajszolni, Jól is tudsz dolgozni, Urad előtt kedves lész,
Söt még meg-éred azt, Hogy te semmi paraszt Mezei dolgot nem tész;
Hanem csak myhelyben, Mind nyárban s' mind télben Kedvedre
reszeldegelsz.
- 445 149. Mivelhogy pediglen Edgy edgy ideiglen, Mesterségeken laktál,
Majd meg-mutogatom, Ha elő forgatom; Mind azt, a' kit ott láttál,
Hogy lészen hasznodra, Mert semmi károdra, A' próbálás nem
szolgál.

150. Sarkantyút és buzgányt, Puskakápát, tsákányt, Kell tsinálnunk
 Uraknak,
 Kitsiny zárotskákat, Gyöngyre lakatokat, A' Nemes
 Aszszonyoknak,
 450 Tsattot, s' karikákat, Mitsodás formákat Lakatosok tsinálnak.
151. Gombkötő Uradnál, Az hol laktál, annál Bár tovább laktál vólna;
 Vitézkötéseket, Es gombkötéseket, Ott meg-tanúltad vólna,
 Söt a' sinór verést, Es ezüst majtz kötést Talám láthattad vólna.
152. De azt el-múlattad, Mert hamar el-hagytad, A' Gombkötő Uradat,
 455 Immár nehezebben, Gomb s' vitézkötésben Foglalthatod magadat;
 De mindazon-által Nem maradsz-el azzal, tsak jól hajtsad lovadat.
153. Egyet-mást szablyára, Hegyestör s' pallosra, Bizony kell itt tsinálni;
 Ha Tziszárnál laktál, El-hiszem hogy láttál, Szablyákat borítani,
 Keresztet, sark-vasat, Kápát s' kötő-vasat, Lattad mint kell
 reszelni.
- 460 154. Az Esztergárosnál, Amaz igen jónál, Tudod miket dolgoznak,
 Selleg pohárokot, Faból szép kupákat Jól láttad hogy tsinálnak,
 A' sokféle gombok, Egyre-másra valók, Mint esztergároltatnak.
155. Bár tsak négy Hólnapig, Vagy fél esztendeig, Nála maradtál vólna;
 465 A' munka állását, Jovát és allyassát, Jól meg-ismérted vólna,
 Majd semmi félének, Jobb hasznát mint ennek, Te nem érzetted
 vólna.
156. Mi haszna számlálok; Eleget találok A' jó mestersegekben,
 Kit ök rézből, vasból, Onból, tsontból s' fából Készitnek mentöl
 szebben;
 Mi azt hól aranyból, Hol ismét ezüsből Tsinálljuk tettetésben.
157. Ollyan az ötvösség, Hogy minden mesterség, Könnyen azt fel nem
 veri;
 470 Olly igyekezetem Nintsen, hogy ditsérjem, Maga magát ditséri;
 De meg vallom azt-is, Hogy edgy mesterség-is, Mindenben el nem
 éri.
158. Felseges Császárok, Koronás Királyok, ötvös nélkül nintsenek,
 Amaz nagy petsétek, Kik sinóron függnek, ötvös által készülnek,
 Kikkel Donatiók, és az Armalisok, Igen erőssittetnek.

- 475 159. Arany Bárányokat, S' azokra lántzokat, Tsinálnak az ötvösek,
Az melly bárányokkal, es arany lántzokkal, Az Herczegek ékesek,
Mind csak ott készülnek, Kikkel ékesülnek, Nagyságosak s'
Nemesek.
160. Ugy mint: nyakra valók, Sokféle boglárok, Rakván drága kövekkel,
Fülbe való függők, Párták, homlokelők Füzve igaz gyöngyökkel,
480 Bokréták, médállatok, Szaglók, pézma tartók, A' sok arany
gyűrűvel.
161. Nagy mosdó medentzék, Kikkel a' pohár-szek Ugyan fénlük Uraknál;
Sokféle pohárok, Tányérok és tálok, Nem készülnek átsoknál;
Kik a' pohárszéken Félnenek nagy szépen, Szebben a' fa kupáknál.
162. Ezüst gyertyatartak, Só tartók, koppantók, Gyümölts-tartó
tsészékkal,
485 Pártövek, gyöngyös tük, Kalán, s' ezüst gyűrűk, Hajtó, ezüst
gyüszüvel,
Kanna, kalamáris, Nádméz porozó-is, Egyest ivó tsészével.
163. Egyéb ékességek: Ezüstel a' nyergek ötvöstől borittatnak,
Kantárok, toll, tokok, Szablyákhoz szerszámok, Tsattok ott
tsináltatnak;
Vállra való kaptok, Es köntösre gombok Altala formáltatnak.
- 490 164. Tsak edgy émbert mútass, Avagy száddal mondhass, A' ki meg-
házasodott;
Ki a' mátkájának, Jövendő társának, Jegyben gyűrűt nem adott,
Edgyet sem mutathatsz, Mert nem is találhatsz, Bár bé jard az
országot.
165. A' felséges isten, Mikor Izraëlen Könyörüle kegyessen,
Babiloniából, Ama nagy fogságból, Ki szabadítá szépen;
495 Hogy haza jutának, Es helybe szállának Pusztá Jérusalembe.
166. Meg romlott falait, S' el-pusztult bástyáit Epiteni kezdették,
Ott-is az ötvösek, Mint a' Kö-mívesek Rakni, nem restellettek,
A' mint szent Irásban, (Nem a' fabulában) Nyilván bizonyittatik.
- 500 167. Ha pedig nem hiszed, Es kédségre viszed, Kérd-meg Néhémiástól,
Ő maga-is ott vólt, Serénnyen parantsolt, Levele vólt Királytól;
Ez a' nagy Próféta, Könyvében meg-irta, Harmad részben leg-utól.
168. Nézd el mi köztünkis, Gyakran áll Biró is, ötvös mester emberbül,
Nem hallasz olly dolgot, Hogy háboruságot Kivánnók békeségbül:
Mert az való dolog, Mihelyt sok had forog, Munkánk szünik ezentül.

- 505 169. Már nints egyéb hátra, Hagyom már magadra, Tetszik vagy nem, te tudod;
Müszér számlalását, S' szerszám vasárlását, Mert már jól érted s'
hallod;
Attól semmit ne féllj, Ezekkel mint s' hogy éllj, Ally rá, s' megtanúlhatod.

Inas

170. Mind jól értem Inkább, Nem akarom tovább Kegyelmedet terhelni;
Sok értekezéssel, S' kérdezősködéssel, Nem fogok tovább élni;
510 Hanem arra kérem, Méltóztassék engem Inassának fogadni.

Ötvös

171. Azt én semmiképpen Nem mondom, hogy nintsen Szükségem az Inasra;
Mert bizony fogadnék, Ha olly helyt akadnék Egyre, valami jóra,
A' ki igaz lenne, S' küldetlen-is menne, Mindenféle dologra.
172. Kevezzé itt maradsz, De osztán tsak el-hadsz Engem is, mint a' többit,
515 Es e' mesterségnek, Szint úgy, mint többinek, Találod ízit-büzit,
Ha állandó lennél, S' tölem el nem szöknél, Nem bannám,
maradnál itt.

Inas

173. Imé azt fogadom, Hogy soha nem adom, Magamat rossz életre;
Szófogadó lészek, Jól gondot viselek Aranyra és ezüstre,
Soha el nem szököm, Edgyszer ha szegődöm, Erre a' mesterségre.

Ötvös

- 520 174. A' míg meg fogadlak, S' Inasomnak vallak, Inas tisztit meg-mondom,
Imé rövideden, Es tsak summásképpen Te elődbe számlálom:
Mert mind mesterséget, S' mind szép emberséget Tanul az Inas nálam.
175. Agyadból mindenkor Kelly fel négy órakor, Fel-öltözvén meg-mosdgyál,
Szép könyörgésekkel, Buzgó szeretettel, Istennek imádkozzál:
525 Mert mint háj tengelynek, Ugy Ez az embernek, Minden javára szolgál.

176. Legény ágyát meg-vesd, Kohban szemet éleszd, Sós agyagot meg-
keverd;
Bé-menvén műhelyben, A' mi nintsen helyben, Azt szépen helyére
tedd,
Tölts vizet mosdóba, Urad mosdgyék abba, Tábla allyát kiséperd.
- 530 177. Azután dolgozzál, Ugy a' mint informál Műhelyben lakó Legény,
Es a' mit parantsol, kivált dolgom felől, Abban gyors légy és sereny;
De ha küld rosz helyre, Titkos követsegre, Semmikeppen el ne
meny.
178. Nyóltz órákor megint, én szokásom szerint, Hozd elő a' kenyeret:
Tedd azt az asztra, avagy a' táblára, A' mellé sajtot, retket,
Egyetek mindnyájan, Ha jól laktok osztán, Vidd helyre azeledt.
- 535 179. Ismét dolgozhoz láss, Ahoz a' mitsodás Vagyon a' kezed alatt,
Tizenegy órákor, Ebéd idejekor, Meg-terítsed az asztalt,
Só-tartót és tányért, Tedd rá kést és kenyért, Ha pénzt adok hozz italt.
180. Hozz bor-hűjtővizet, Es a' mosdó-vizet, tedd-fel a' mosdó székre,
Imátkozás után, Te-is mosdgyál osztán, S' úgy áll elő ebédre;
540 Te magad ételben, Ne nyúly leg-elsőben, Hanem vigyazz Legényre.
181. Es mikoron eszel, Edgy tseppet se beszélly, Tarts vesztég a' nyelved;
Húst is a' levéből, Soha Legeny elől Tanyérodra ki ne vedd,
Es mikor jól lakol, S' elmégy az asztaltól, Tányérod vidd-el veled.
182. Edgy kevesett szolgálly, Hátam megett meg állly, Vigyázz ki mit
parantsol,
545 A' bor hűjtöt vidd-ki, Mosdó vizet öntsd ki, Ne állyon benn
mosdóstól;
Szedd fel az abroszt-is, Véle egyetmást-is, Ha fel kelünk asztaltól.
183. Ismét láss dologhoz, Es mikor házamhoz, Idegen ember jövend,
Felállly ő előtte, Ha köszön, fogadgy te, Nem vész-el betsületed,
Es mikor elmégyen, Bár akarki légyen, Utszaitóig kísérjed.
- 550 184. Ha éred vatsorád, Tsak azt a' Régulát, Kövessed kit ebédkor;
Estve a' tsizmámat Le vond, Es táblamat Fel-tiszttsad mindenkor,
Fel-bontsd Legény ágyát, Tiszttsad meg tsizmáját, Estve kilentz
órákor.
- 555 185. Ugy meny ki fekünni, S' kész légy hálát adni Annak a' jó Istennek,
A' ki nappal tartott, Es imé juttatott órájára éjjelnek;
Hogy tiszta jó álmodt Adgyon; s' nyúgodalmot, A' meg fáradt
testednek.

186. Ha pedig történik, (Mert néha meg-esik) Hogy én itthon nem lések,
Ha bizonytal tudom: Hol lesz múlatásom, Ollyankor én hirt tézek,
Hózz utánnam lámpást, Hogy én annál bizvást, Szállásomra jöhessek.

187. Ha Legény itthon nints, Színtúgy elő-készítsd A' lámpást, e' szót
szólván:

560 Uram éstve léssen, Legény itthon nintsen, Utanna megyek talám,
Ha én reá hagyom, 'S eregy-el azt mondom, Utánna mehetsz osztán.

188. Szombaton mindenkor, Estve nyóltz órákor, Megmossad lábaimat,
Egy hólnapban egyszer, Bár soha ne töbyszer, Meg mossad a'
táblámat,
Vagy estve szombat nap, Vagy reggel vasárnap, Seperd-meg
ruháimat.

565 189. Vasárnap Templomban, Ha haza jössz onnan, Rajszolni menny
műhelibe,
Ha raiszolni tutsz is, Nem tudod azt még is, Múszer mint jár kezedbe;
Es summa summáknak, Mind kitsinynek, nagynak, Szavát fogadd
mindenbe.

Inas

190. Megértettem szépen, Pontról pontra éppen, Tisztit ötvös Inasnak,
Valamit kegyelmed, Ennékem beszéllett, Mind annuálok annak,
570 Es summa summarum, En szavát fogadom, Mind kitsinynek 's mind
nagynak.

Ötvös

191. Ha immár mindennek, az Inas tisztinek Annuálsz, meg fogadlak,
E' szerint ha eljársz, Nállam kedvet találsz, Mint Fiamat tanitlak,
Megruházlak szépen, Annak idejében, Mikor felszabadítlak.

Inas

192. Ennyi busitásról; Es tanátskozásról Kegyelmed megbotsásson,
575 Istennek aldása, Es óltalmazása Kegyelmeden maradgyon,
Mar széllyel nem járok, Söt dolgomhoz latok, Kegyelmed munkát
adgyon.

Ötvös

193. Hogy tanátsal éltél, Es kéǵdezösködtél, Azzal nem busítottál,
Menny el most békével, Es jó egésséggel 'S Istennek áldásával,
Jöj el hólnap után, Munkát adok osztán, Tsak erőssen dolgozzál.

24.

A' POKOLROL, 'S ANNAK LAKOSIRÓL: TERMÉSZETEKRÖL: ÉS AZON HELYNEK ALKALMATOSSÁGÁRÓL

1. Sokan mondják, hogy nints, nem-is leszsz Pokol,
De nints' e' világon olyan büdös ól,
Mint sok irás e' rúť undok helyröl szol;
Ne mond azért, hogy te nem értetted jól.
 - 5 2. Ugy meg-átalkodott minden nemzetség,
Kiváltképpen amaz vakmerö kösség,
Hogy ördögök vadnak, néki nem elég,
Söt, mitsodák, meg-kell tudnia még.
 - 10 3. Mert az Ördögnek le-irt ábrázattya
Büntöl embert inkább meg-irtóztattya,
Ki nem látott, ezennel meg-tudhattya,
Mitsodás LUCIPERnak undok fattya.
- LETHE. Pokolbéli első folyó viz.
- 15 4. Erröl ilyen dolgot hozhatok elé:
Hogy e' víznek neve keserü Lethé,
Ha ki szomját ebböl meg-enyhítené,
Még maga nevét-is el-felejténé.
 - 20 5. Mellynek szine sokaknak ollynak tettzett,
Mint az hév vas, mikor vízzel meg-edzett;
Izit irják, hogy volna szörnyü veszett,
Mint krispánnal elegyítettett etzet.
 6. Abból az hegyböl vólna eredeti,
Hol SYSIPHUS a' követ hengergeti,
A' méllységét akárki el hiheti,
Husz ölnyinél kissebnek nem mérheti.

- 25 7. Szélességén menni tart három órát,
Hosszabba senki soha véget nem lát,
Meg kerüli Pokol szörnyü határát,
Az Erébus alatt el-rejti magát.

COCYTUS: Második folyó viz.

- 30 8. Ö természetiben ez a' COCYTUS,
Olyan hogy ott bár szomjúságra ne jus,
Mert ha szíved eddig soha nem vólt bús,
Mind örökké sirhatz mint HERACLITUS.

ACHÉRON: Harmadik folyó viz.

- 35 9. Illy ártalom az ÁCHERON' vizében,
Hogy valaki innya találna ebben,
Ha ferednék-is a' jó szerentsében,
Még-is soha nem látnák vig kedvében.

STYX: Negyedik folyó viz.

- 40 10. A' STYX vizét tudgyad olyannak lenni,
Mellyre az ISTENek szoktak eskenni;
Ebben ha nyelvedre találnál venni,
Mindent meg-gyülölve kárt fognál tenni.

PHLEGÉTON: Ötödik folyó viz.

11. Ezek felett leg ártalmasb PHLEGÉTON.
Nagy hévsége, mint tüzben hevített ón;
Ne kívánnjad bár által menni azon,
Mert haragra tsak rá nézzéssel-is von.

KHÁRON: Pokolbéli Révész.

- 45 12. Ez a Hajós PLÚTÓnak jeles hive,
Kinek nállunk-is van el-terjett hire,
Ördögöknek-is ehez vonszon szive,
Mert ő hordgya poklot lelkekkel tele.

50 13. Fogai nagyok, sárgák, 's széles szájú,
Még PÓLYPHAEMUSnál borzósabb hajú,
Szakálla csoportos, rebegő szavú,
Orrában nőtt sűrű szőrtől alig fú.

55 14. Nagy ajakán rút éktelen bajuszsza,
(Hozzá mérve) az-is a' taknyát ússza,
Vakaródván a' testét ugyan nyúzza,
Azt itéled, hogy a' te bőröd húzza.

60 15. Szemöldöke borzos; söt az-is tarka,
Olly- temérdek mint az evetnek farka,
Sömörgözött, rántzos, dombos homloka,
Orra lapos, temérdek gusás torka.

16. Nyaka derekához igen illendő,
Feszült hasa mint egy meg-töltött tömlő,
Láb emberből soha illy' zömök nem nő,
Millyeneket ő mutathatna elő.

A' Városról, melly POKOL.

65 17. Ez a' hely az, a' mellyet a' Nap-nyugot,
Hátmegül hágy, és nem látzhatik meg-ott,
Déli-nap miatt föld ott árnyékozott,
'S mind ott lakik valaki el-kárhozott.

70 18. Itt a' lebegő ég szüntelen borang,
És ezt minden felől fogta-bé tűz-lang,
Ordítástól jö-ki belöle olly' hang,
Mint ha zengne ezer vagy még több harang.

75 19. Nem ollyan ez, mint régen vólt ILIUM,
A' melly fénlett, mint sok színü lilium,
Sem olly' mint CÁRTHÁGO, vagy BYZÁNTINUM,
Vagy Római híres Capitolium.

80 20. Ez-is fényes, mert füstben 's lángban hevül,
'S mindeniknél többet tészén egyedül,
Kénkő kerítés fogta-bé mind körül,
Népe szörnyü siralommal hegedül.

21. Köfal ottan-ottan fel-lobbanni kész,
Mint valami salétrommal kevert mész,
Melly kerítést osztott egymástól két rész,
'S minden bástyáiból ezer ördög néz.

Pokolbéli CERBERUS Ebről.

- 85 22. Egyik kapuban kötve ez komondor,
Hizelkedő, farka-tsóváló, 's fondor,
Kit nem ijeszt ez meg? Uram melly lator,
Három feje, 's fogai nagyok 's gyakor.
- 90 23. Ha nevét hallottad, ez a' CERBERUS,
Kit meg-elégithetne tsak ember hús;
Hogy ezt soha ne lásd, büneidtől fuss,
És körmei közé soha te ne juss.

A' Város belső része,

- 95 24. Illyen formában értsd, hogy légyen Pokól:
Hol nints' sem Nap, sem Hold, sem tsillag sohol,
Tüz számtalan 's nagy; setét, de látni jól,
Mint a' Poéták irások erről szól.

A' Pokolbéli négy Királyokról, kik PLUTO alatt vagynak,
TYPHURGO Királyrol.

- 100 25. Ha ezt te nézhetnéd székibe ülve,
Holott mérges dagálllyal teli szíve,
Mert haragjában Salamandrát szülne,
Melly a' ködökén szikrázva ki-jőne.
26. Szemei tüzzel ragyognak szertelen,
Irtózatossággal ábrázattal éktelen,
Ha személyét tekintenéd hirtelen,
Itélnéd hogy MINOTAURUS van jelen.
- 105 27. Ki-terjedt szárnyai hosszan el-érnek,
Formájok, mint nyárnyai denevérnek;
Lábai pediglen azokhoz illenek,
Mint a' kik enniek gágogva kérnek.

- 110 28. Farka, mint Oroszlánnak szokott lenni,
Mellyet néha hátára szokott tenni,
Néha szokta két szarva közzé venni,
(Ha farkáról szarvára szabad menni.)
- 115 29. Elég az, hogy nem ékes semmi tagja:
Mert ördögnek miként vólna szép magva;
Bátor vólnék-is sok nyelvekkel rakva,
Ki nem mondhatnám mindenestől fogva.
- 120 30. Tzimere-is szerentsétlen és nem jó,
Mert egy temérdek ötven fejü Kigyó,
Kiknek nyelvek mind éles tört mutató,
Nevét így irták fel? Ez a ' TYPHURGÓ.
31. Nagy Uraságban van azért TYPHURGÓ,
Kinél helyét talállya minden morgó,
Büjös-bájos, kevély, pajkos, tsavargó,
URak körül tsalfa beszéddel forgó.

ÁPLESTO Királyról.

- 125 32. Így irattyák a' Mu'sák ezt én velem,
Hogy ÁPLESTÓ második Fejedelem;
Sohol semmi nints itt, tsak veszedelem,
Mert ő hozzá sem fér semmi kegyelem.
- 130 33. Mivel azért ő fősvénységnek Attya,
Tzimerének egy nagy Tűz ábrázattya,
Az ő természetit ez ki-mutattya,
De most az én nyelvem ki-nem mondhattya.
- 135 34. Palotája környül hallik sok átok,
Mellyet környül vettek három tüzes tók,
'S azoknak siralmok ott felette sok,
Világon éltekben kik nem vóltak jók.

A' FURIÁKról.

- 140 35. Setétségnek Leányi ültek mellé:
ALECTO, MEGERA, és TYSYPHÓNÉ,
Kiknek mindenikét ÁCHÉRON szülé,
A' mint nekem MELPOMENÉ beszéllé.

36. E' FURIÁK nagy dühösséggel kíznók,
Mindeniknek hajok rút tüzes Kígyók,
Az el-kárhozottak véreket szívók,
Marásokkal keserves jajra hívók.

PHILOCREUS Királyról.

- 145 37. Ez, miként az első, nem-is olyan bús,
Sem oly, mint a' másik; van testem sok hús,
Ékesb, mint UGÓCTIOFAGINALUS;
Az ő neve: tobzódó PHILOCRÉUS.
- 150 38. A'mint iratik, olyan ábrázattya,
Mint déltzeg lónak; de temérdek nyaka,
Háta szőrös és rút, potrohos hasa,
Lábai, mint tyúknak, 's szertelen hossza.
- 155 39. A' farkában vagyon ilyen hatalma,
Kitől egy léleknek-is nints' nyugalma:
Mindeneget éget, mint tüzes szalma,
Kit bizonyít sok gonosztévök' halma.
- 160 40. Mit szólljak egyéb tagjáról miként áll,
Mert minden el-hiheti, hogy rút Angyal,
Mérges leheletitől ember meg-hal,
Ha meg-hólt meg-éled a' kit ő bé-fal.
41. Mérges haragjával hogy néha viu,
Akkoron Udvara népe mind riu,
Száján ki-jö sok BASILISCUS fiu,
Kiket viszont órrá-lyukán bé-szivu.

MIASTOR Királyról.

- 165 42. Oh UR ISTEN engem' őriző Pásztor,
Adgyad hogy ez ellen lehessen bátor!
Mert ez az irigység Attya MIÁSTOR;
Ha ki kérdi, tudd meg-mondani mászszor.
- 170 43. Minden órán haragra hétszer indul,
És így éppen egész testében meg-gyúl,
Száján temérdeki láng el-ki buzdul,
Holott száz ezer ördög földre le-húl.

44. Ha beszédem vólna nálad hiteles,
175 Illy' Kovátsok vannak, mindenik jeles:
Három CYCLOPÁK ezek; egyik BRONTES,
A' más kettő PYRACHMON és STEROPES.

Azon KOVÁTSOKról.

45. BRONTES olyan mint a' tsattogó menykö,
Kiből nagy sok tsudálatos dolog jö;
180 PYRACHMON olly', miként egy tüzes ülö;
A' STEROPES villámásokkal fénlö.

PLUTOról, a' leg nagyobb KIRÁLYról.

46. Hélikon hegyén éneklö CÁMÉNÁK,
Minden mesterségre tanító Mus'ák,
Ha JUPITER 's MNÉMOSINÉ nem bánnyák,
Segítsetek, hogy éneklésem hallyák.
- 185 47. Mert im' látom, hogy segítségtek nélkül,
Senki szája kedves szózatot nem szül:
Mert ez illyen ki, tsak ti tölletek sül;
. Azért nyelvem ismét énekhez készül.
- 190 48. Elö számlálék négy hatalmas Vezért,
Kiknek az ö nevek-is sok szívet sért,
Súgally CLIO, vagy ehez mellyitek ért?
Mivel már az ötödikre pennám tért.
- 195 49. Igaz ö felölle, 's nem tsak gyanúság;
Nints' Pokolban ennél nagyobb Méltóság:
Mert tsak ezt illeti tellyes Uraság,
Azért soha senki tisztiben nem hág.
- 200 50. Mivel hogy ö leg-fellyebb betsültetik,
Ahoz-képest három neven hivatik:
Elsö PLÚTÓ, 's LUCIPER a' második,
Néha SARCO THEONnak-is mondatik.
51. PLÚTÓ nevet azért vet-fel magára,
Hogy gazdag, 's nem szorúlt senki' jóvára;
Mert a' PLÚTÓS Görögül mégyen arra,
Az ö gazdagsága sokaknak kára.

- 205 52. De LUCIPERnek azért nevezetett,
Hogy sok tömin ezer Angyalt el-vesztett,
Midön ö kivánta vólt azt a' helytet,
Hol egyedül tsak az UR ISTEN lehet.
- 210 53. Az előtt vólt világosság Angyala,
Kiért LUCIPERnek hivatik vala;
De hogy a' fel-fuvalkodást jóvallá,
Minden seregével hányaték alá.
- 215 54. Hogy SARCOTHEON az harmadik neve,
Azért, hógy ö gonosz testek' Istene;
Szólgai kegyetlenek, 's maga fene,
Igy szól CLIO. 'S kezd-el tés MELPOMÉNÉ.
- 220 55. Ha szemlélnéd ditsőségét széllyel,
Tzimerében vagyon illy' rettentő jel:
Hét fejü tüzes Sárkany hét embert nyel,
A' melly körül ezek vannak irva-fel.
56. Ihol mégyen nagy haddal SARCOTHEON,
Maga ülvén lángot-fuvo szárnyas-lón,
Kinek farka tiz-száz-ezer embert von,
Ördög véle száz-ezerszer annyi van.
- 225 57. Ö fejében vereslö fényes süveg,
Álittanád hogy vérből tsinált üveg;
Tiz hegyes szarvai, mint tiz tüzes szeg,
Majd úgy tetszik, ha vólna bortól részeg.
- 230 58. A' tetején irtoztatós fényes toll,
Mellynek mássát, tudom, nem láttad sohol;
E' pedig honnan költ légyen, tud meg-jól.
A' Titzüst rágó kegyetlen Sasból.
- 235 59. Lovának nevét tudgyad, hogy ALÁSTOR,
Kinek száján kénkő színü tajték forr,
Vér benne szörnyü dühösséget szór,
Mint ártalmas haragra nóditó bor.
- 240 60. Hol meg-állapodik, fékit rándittya,
Erös kézzel hirtelen meg-állíttya,
Olly' nagy dérreldúrral szavát indíttya,
'S a' Kengyel-futókat ímigy szólittya:

61. Ragadozó HÁRPIÁK jertek elé,
ÁËLLO, THYELLA, gyors OCYPÉDÉ,
Fogjátok e' lovat és vigyétek-bé,
Nosza hamar! vagy még-is itt vagytok-é?

Az HÁRPIÁKról

- 245 62. Ez HÁRPYÁK elő-szökelnek gyorsan,
Mindenikének ember-feje vagyon,
Lábok madár, 's szárnyok ki-terjett nagyon,
Kiki hol foghassa-meg, vínak azon.
- 250 63. Ezekre bizván el-erezi fékit,
'S parantsollya, hogy ki-hoznáják székit,
Mellyet negyven Ördög azon helyre vitt
Az hová kíváná, 's helyzeteték itt.
- 255 64. Ott le-ülvén, olly nagy kevélyen nézi,
Hogy seregben vagynak gonosz vitézi;
Szem-világ azt el-lepnie nem gyözi:
Mivel száz-ezerszer tíz-száz-ezerni.
- 260 65. SÁRCOTHÉON azonban parantsola:
Tízsász-ezer embert nyelleyenek alá;
Tized részének egy alig jut vala:
Ki-okádván, ez mind férgekké vála.
66. Egy hév kementzében így vettetének,
Mert elébbi módon el-nem férének,
Noha mind apro férgekké levének,
Ember a' formája mindenikének.

VÉGE

11

1A

9

10

PÁPAI PÁRIZ FERENC

[II. APAFI MIHÁLY BEIKTATÁSÁRA]

1. Craesus néma fia keserülvén Attyát
Midön a' Vitéznek nyakán látná kardgyát,
Meg-nyitá szóllani nem szokott ajakát,
Rab Attyának dólga hozá-meg a' szavát.
- 5 2. Szomoru félelem ha szólni tanithat,
Bizodalom s' öröm méltábban szólthatat,
A' félelem eröt, szolást és várt fogyat,
Ellenben az öröm éppithet s' ujjithat.
- 10 3. Ha az örülökkel mások-is örülnek,
Ha, a' kit szeretnek, edgy nevet említnek,
Musák kormányjai minden nagy örömmek,
Hogy ne vennék hasznát nyelvek s' elméjeknek.
- 15 4. A' szomoruakat hogy ha emlegettyük,
Felejteni méltók, mégis nem temettyük:
Illöbb ha azokat szónkal ékesgettyük,
Mellyekkel vidulunk s' örömmüket gyűjtyük.
- 20 5. Magában-is csak szép a' drága kövecske,
De ha arány közzé foglalod, szebbecke,
Mindgyárt nevededik árrával szépsége,
Kettös ékessége, kettös kelleése.
6. Így a' Fejdelmi ágy, s' abból születése,
A' Fejdelmi rajnak valóban szép disze,
De ha tovább szüli jó neveltetése,
Szem látomást épül, mind szebb s' mind jobb véle.

- 25 7. Ez neveltetésben az Tudomány első,
Melyre szokják mindgyárt még az gyenge idő,
A' mit elmében raksz, olyat vehet elő,
Arany mives láda, mind szemét kosár ő.
- 30 8. Fejdelmi magzat hát Tudománnyal nőjön,
Tudománynak társul a' kegyesség jöjjön,
Isten itt az első, Istenen kezdödjön,
Kinek Istene van, mindene van bővön.
- 35 9. Szegény külsöképpen kegyesség formája,
De nem valya kárát valaki szolgálya,
Nem csépel ez szerünn senki szalmájába,
Aranyon kívül-is gazdag a' bányája.
- 40 10. A' kegyes Fejdelem birodalma csendés,
Minden zápor nélkül elő meneteles,
Kákán göcsöt, s' gáncot mindenben nem keres,
Hazája törvénye néki elégséges,
11. A' kegyes Fejdelem fegyvere nem véres.
Még-is ellenségén könnyen győzedelmes,
Akar mely tanácsis ellene nem nyertes,
Magát rontya véllé, mert Isten itt peres,
- 45 12. Folyton folyt mint a' viz ennek itilete,
Mint a' siros eső, ugy csepeg a' népre,
Isten itt az tanács: nincs oly terhes ügye,
Országá népének, hogy könnyen ne fejtse.
- 50 13. Tanácsát követi szép köz igassága,
Mellyel személyének épül bátorsága,
Népének pediglen terjed szabadsága,
Igy leszszeretettel jó főnek jó tagja.
- 55 14. Igy örökösödik a' királyi pálcza,
Mert ezt látván a' nép edgy szivel kiáltya,
Ez hazat urallyuk, Urunk ennek fia,
Attya után fiát jó kedvünk akarja.
- 60 15. Ez ma boldogsága Apafi Mihalynak,
Huszban és háromban, mikoron járnának,
Esztendei rajtunk uralkodásának,
Nem sok serkentése volt népe álmának.

16. Kegyességgel ültél Fejedelmi székedben,
 Igasság pálczája, mely vólt te kezekben,
 Őrzöt, hogy ne lenne hiba te fényedben,
 s' Ne késérne sirva senki seregedben.
- 65 17. Ez hozá házadhoz az második pálczát,
 Mely meg-szurta sokszor sok kapdosó markát,
 Nem illetett ez mást, hanem Attya Fiát,
 Apafi Mihalynak vére s' neve mássát.
- 70 18. Fényes szüléidnek szive kívánsága,
 Boldog vagy Fejedelmi zöldellő ágacska,
 Szüléidnek szeme hogy székedet lássa,
 Még itt ez életben, ez vala csak hátra.
- 75 19. Elly azért ki mezczezett Atyád ábrázattya,
 Lássek benned java mint pecsét viasba,
 Változások nélkül láss vénséget jóba,
 Erj még illy örömet, millyent Szüleid ma.

26.

[JANUS PANNONIUS EPITÁFIUMA]

Pannónius János nyugszik itt ez helybenn,
 Ki Helikon hegyét tsorbittá fényédbenn,
 Annak lakosait, a tudományokat
 El hozvánn, azokkal áldá magyarokat.
 5 Én tsak e titulust kívánom magamnak:
 Irigység, járj távol, nints helye itt annak.

27.

[HALOTTI EMLÉKVERS BETHLEN ELEK FELETT]

Kegyességgel, Betsülettel, közönséges Munkával érdemlett Igasság Koronaja,
 Mellyet A' mindent tudó és az ő idejében jól véghez vivő szabados és bölts
 Isteni Tanats A' régi Vri Nemzettel fénlő és azt Virtusokkal nyomozó 's illendő
 étellel ékesgető Nagy Haza Fianak Méltóságos Bethlen Elek Urnak, Koronás
 Királyunk ő Felsége Erdélyi Guberniuma Belső Tanáts Ur Hivének, Belső
 Szólnok Vármegye Fő Ispánnyanak és Erdély Országá Törvényes Felső
 Táblája Praesidensének Fejébe tött 1696 Esztendő Szent András Havának 3.

1

Napján, Melly-is azon Méltóságos Urnak érdemlett fenn maradandó nagy
Emlekezetire Magyar Verseken közönségessé tétetett A' Nagy-Enyedi
Collegiumban

1. Játék szerző Pólus Athénásban régen
Mestersége szerént midön vólna ezen,
Mint adná-ki a' Bút mennél jelesebben,
Mennél hathatósban 's világosb tükörben;
- 5 2. Történék ez: szintén akkor egy szép fia,
Midön másra gondgya, véletlen meg-hala,
A' kinek halálát keserülvén Attya,
Játékát fordítá ottan valóságra.
- 10 3. Mert fia holt testét koporsóba tévé,
Azt pedig más senki eszébe nem vévé,
E' koporsót theatrumra ki-téteté,
És a' játék szerző maga üle mellé.
- 15 4. Tsudálják mit akar, fel-szóval kezd sirni,
Sűrű könyhullással orczáját ásztatni:
És így mind halottján tisztit véghez viszi,
Mind a' Bút a' népnek tükörben ki-tészi.
- 20 5. Erdely Országa-is szintén így nem régen,
Bajait czirkálni midön gyülne egyben,
Szent András havában, szokott Székes helyben
Való-Búját érzi jó Praesidensében.
- 25 6. Itt e' jeles Urnak ez vala fő czélja,
Régiség tudásból meszsze látó gondgya,
Erdely Országának, hogy azt mútogassa,
Miben lehet, 's miben orvoslódgyék Búja.
- 30 7. Hogy orvosolhassa, nyavalyát keres-fel,
Mint jó Orvos tisztí, hogy ott vehesse-fel
A' dolgot, a' honnan távozott-el;
Orvoslani osztán mert azon nyomon kell.
8. Midön pedig ebben illy serényen munkás,
Kinek inkább fájna, mert ő vala nem más,
Írigy halál hasznos eszköznek vermet ás,
Munka félben marad; mit tehet, lássa más.

- 35 9. Mert mikor nap estig fáradsága után
Le-ült volna, 's testnek erőt venni kíván
Nagy felei között, utolsó vatsorán, ♦
Égből illy Decretum szólíttya-meg mondván:
10. Elég eddig jó Úr, ne fáraszd magadat,
Mert nem éred még-el fel-tett szándékokat,
40 Magad hűségeddel meg-tartod magadat;
Bizonytalanságban de hagyod Hazádat.
11. Nem léssz már műhelye epesztő bánatnak,
Eleget fáradtál, mi haszna volt annak?
Mi volt foganattya sok jó tanátsidnak,
Melyekkel halálig szolgáltál Hazádnak?
- 45 12. Munkás, tsendes, józan étleteddel példát
Sokszor adtál ugyan; de nem láttuk mássát,
Ültél, költél, öttél, elméd gondolattját
Beszéllette nyelved, 's kevés vötte hasznát.
- 50 13. Hijába-valóság nem kellett Szent Jóbbal,
Miveltetted földeidet Serranussal,
Nem kellett a' pompa régi Curiussal,
Jó rendet szerettél a' jámbor Catóval.
- 55 14. Nem vala olyan rend, melly töled nem tanólt,
Két nemből, vén 's ifjú, ha akarattya vólt,
Minden Tisztyek aránt elméd tanáttal folyt,
Melly után oktató nyelved tudományt szólt.
- 60 15. Te vóltál táblája régi Czimereknek,
Vóltál laistroma Nemzet jó rendinek,
El-múlt Familiák pólczain elmédnek,
Egymás után rendel hiba nélkül ültek.
16. Ezt az Urnak nem szerzették Mesterei,
Sem nagy Uri Attya rá sok költései,
Nem lehetett ebben, mint árvának, részi:
Egyedül magára kellett szorúlni.
- 65 17. Nem járt Országokat soha tudományért,
Sok olvasásokat kellett tenni azért;
És így Hazájában ő arra-is el-ért,
A' mihez költséges járással más nem fért.

- 70 18. Mind Scholát, mind Udvar t házánál tanúlt-ki,
Meg-látta azokat elméjének élni,
Mi légyen a' dolog mind benn 's mind oda-ki
Minek mi törvénye, mi dísze 's mi rendi.
- 75 19. Régiektől tanúlt, 's néma mesterektől,
Meg-rakta elméjét ama' sok könyvekből,
Ezek segítették céljára egyedül,
Munkájára szállott áldás onnan fellyül.
- 80 20. Elé rakott innen sok száz esztendőket
Szem elibe hozta a' régi időket,
Régen el-temetett Magyar Ur neveket,
Az ujjain elő számlálhatta őket.
- 85 21. A' mi nagyobb, beszéllette szokásokat
Magok viselését, szavok járásokat.
Házokat, 's kedvesebb 's drágább marhájakat,
Házasságok által el-ágazásokat.
- 90 22. Régi Fejedelminknek úgy tudta Udvarát,
Szolgaiknak rendit, étkeit, pompáját,
Öltözetit 's minden alkalmatosságát
Tsak úgy hozta elő, mint a' maga Házát.
- 95 23. Ebben hala meg-is, azt számlálja vala
Hány száz volna régi Uri Familia
Nála fel-jegyezve, kinek mi nálunk ma
Sem híre, sem neve, sem egy maradéka.
- 100 24. Söt látván, hogy némelly únalommal hallja,
E' régi dolgokat, ugyan protestála,
Mondván, hóltom után nem lesz számlálója
Tsak így-is ezeknek, a' mint én mondom ma.
25. Ez hazának baját viselő Tanátstsa,
Tizenkét kövekkal tündöklő Korona,
Bethlen Elek vala ennek Smaragdussa,
Smaragd kö címere ő vala és haszna.
26. Smaragd körül írják, hogy elmét erősít,
A' szem aránt pedig látást ugyan újjít,
Smaragdi erődről nagy elméd bizonyít,
Szem gyönyörködtetést Irásod erősít.

- 105 27. Mert nem vala elég, hogy tsak magad tudnál,
Nemzedet javára nagy Munkát fogadál,
Mellyet költségeden írásban ki-adnál,
Mely táblán magad-is régiekkal laknál.
28. Mert mit ér az arany, míg vagyon Bányába
110 Setétben 's kelletlen falakban takarva?
Kit gyönyörködtethet, míg nem jö világra
Puszta kietlenben kelletlen Musika?
29. Régen várta Magyar ezt a drága kintset;
De senki nem vött-le lúd tolról bilintset,
115 Illy hasznos munkára hogy nyitna kilintset,
'S végre ütne reá fejező petsétet.
30. Te vóltál egyedül, kitől ezt várhatta
Régi fényét porban néző Magyar Haza,
Kinek már seprején ez vigasztalása,
120 Hogy elei sorsa nem így vólt valaha.
31. Vespasianusnak jó Császárnak társa
Munkás életeddel valál nyomozója;
Nem ülhetél otthon vagy úton hijába,
Elmédek mindenkor köz haszon vólt dolga.
- 125 32. Mikoron ez Császárt intenék Hivei,
Hogy beteg ágyában szünnének gondgyai,
Köz oktatásokra ez vólt feleleti:
Fenn-állva kell a' jó Császárnak meghalni.
33. Minden keresztyénnek ugyan ez a' tisztí,
130 Van ör-álló helye, mellyről kell vigyázni,
Mert ha magán kül nints, Országa ez néki,
Ha maga életét számba 's rendbe vészi.
34. A' Sidók panaszsza, Nints jövendő mondó:
Most Erdélyben telik, oda az új és ő,
135 Elme tárházából kintset elő rakó
És minden Casusra példával oktató.
35. Az elme attól függ, a' mit belé raknak,
Azt kérhetik töle, a' mit oda adnak;
Mert ezt mind teheted szemetes kosárnak,
140 Mind arany és drága gyöngy míves ládának.

36. Egy képíró egyszer egy enyésző Napot
 Ira-le, 's utánna egy felleg darabot
 Ezt irván felibe: A' ki az el-múltot
 Nem ismérte, nézze az utánna valót.
- 145 37. Elsöt másodikbúl könyü meg-ismérni;
 Sokszor hólta után szokta meg-siratni,
 Söt a' körmével-is nem szánna kivájni,
 Kit éltében ember nem szokott betsülni.
- 150 38. Bethlen Elek Ur itt szóm bizonyítója,
 Kinek élete-is kellemetes vala;
 De hogy drágább lészen hólta után java,
 'S betesebb érdeme, azt minden meg-láttya:
- 155 39. Igaz Atya valál, 's Anya helyett Dajka,
 Ezt árva gyermekid sorsa bizonyíttya,
 Ezent szólja nem egy árva atyádfia,
 Kiknek nagy Tútorok száll koporsóba ma.
- 160 40. Mi légyen a' tisztí a' jó Tútoroknak,
 Elég tükör erre példája ez Urnak,
 Nem fogyatta maradt javait árváknak,
 Söt nevelte 's készen juttatta azoknak.
41. Viseltéd Tisztet-is; de nem úgy, mint sokak,
 Kiknek tsak gyapja kell a' szegény juhoknak,
 Kik Tisztet viselni nem köz jóért szoktak:
 Söt köz jót vesztenek, hogy magok hízzanak.
- 165 42. Ollyanok ám ezek, mint a' beteges lép,
 Maga felfúvódik; de el-szárad a' nép,
 Sok szegényen alig vagyon emberi kép,
 El-kell sorvadniok, mert Fő Tiszt háza ép.
- 170 43. Nem vólt tereh ennek késérő serege,
 A' szegénység javát azokkal nem élte,
 Szükséges emberből állott a' tseléde,
 Szükség felett semmi nem kellett nékie.
- 175 44. Isten áldásával teli vólt a' háza,
 Nem vólt feleinek ezzel vér-szípója,
 Szomszédit terhelő nem vólt barátsága,
 És nem járt pászmánként az átok utánna.

- 180 45. Utálta a' lelke Farahó Tiszteit,
Nem kettőztette-meg Izrael tégláit;
Hogy-ha valakinek valamit végbe vitt,
Nem vigyázta szeme, mente alatt mit vitt.
46. Eleid fészkevel jól megelégedtél,
Mesterséges színnel ott nem terjeszkedtél:
Igye-fogyott árva után nem lesködtél,
Hogy igyét fel-vévén javával töltszél.
- 185 47. Kezed nem emeltesd a' nyomorításra,
Özvegynek, árvának nem terhelhet átka:
Nints kö erőszakkal a' faladba rakva,
Nem igaz jus miá hogy onnan ki-sirna.
- 190 48. Édes attyok vóltál szegény jobbányidnak,
Nem tartottad őket pénzen vótt raboknak;
Dolgoztak, de meg-vólt határa dolgoznak,
Nem vótted-el minden erejét azoknak.
- 195 49. Károokban 's bajokban segítetted készen,
Oltalmaztad minden erőszakos ellen,
Ha békességeket szerezhettek pénzen,
Könyörültél még abból-is szegényeken.
- 200 50. El-alhattál vólna emberid ölében,
Olly-igen szerettek, akarmelly mezőben,
Vólt jóvóltod nálok olyan betsületben,
Hogy semmi ártalom nem lelt vólna ingyen.
51. Ezek már sok jódért semmit nem adhatnak,
Néznek kopořsódra, siratva kívánnak,
A' földet-is rajtad kívánnák áldottnak,
Hol száraz tetemid bé-takaríttatnak.
- 205 52. Senki itt nem vádol, azért bátran mehetsz,
Semmivel nem terhel, tsendes szível lehetsz,
Világ Bírójától irtózva nem félhetsz;
Hogy szerettek, arról bizonyoságot tehetsz.
- 210 53. Istenéhez szokott bátor 's kész elméje,
Kit midenkoron várt, kész ahoz mennie;
Noha nevetlen gyermeki ideje,
Mint jó Atyát nem kevésé késérthette.

- 215 54. Nints-is oly bátor szív, mellyet meg-nem hathat
El-maradó magzatiról a' gondolat;
Nints olly nemes elme, kit nem tántoríthat
Holta után rajtok forgandó állapot.
- 220 55. Melly háznál gyermek van, több a' gyönyörködés;
De mellette még több azt féltő gyötrődés:
Kinek gyermeke nints, ott mulatság kevés;
De baja sints semmi, nints érték epedés.
- 225 56. Kivált Bethlen Elek egyetlen egy Fia,
Kinek nevelése nem utolsó gondgya,
Ez időben inkább, melynek állapotya
Minden rendeiben vagyon fel-fordúlva.
- 230 57. Tudgya 's keserüli árváinak sorsát,
Tudgya jó Tútornak igen ritka vóltát,
Maga példájával de biztattya magát,
Talám hűségének lesz ki adgya mását.
- 235 58. Móses által Isten parancsolta vala:
Ha ki a' fészekben madarat találna,
Fészekből fiait bátor ki-hordaná,
Az anynyát azokkal együtt ne bántaná.
- 240 59. Vissza-fordúlt kasza a' te dolgod Halál:
Elsőben e' Házban az Anyához nyúlál,
Az-után hirtelen Atyától meg-fosztál,
Magokra erőtlen magzatokat hagyál.
- 245 60. Akár-mikor-is tsak nyomorúlt az árva;
De nem tagadhatni, hogy nehezebb néha,
Főképpen ez időnk mostohaságába,
Holott az embernek ember a' Farkassa.
- 250 61. Hagyhattál utánnad szép Uri értéket,
Mellyel gyermekidnek tennék szükségeket;
Vajha hagytál volna e' mellett hűséget.
Árván szánakozó, szerető elméket!
- 255 62. Másképpen-is ilyen meg-veszett világban,
A' hol a' jó dolog nem mégyen példában,
Nehéz a' nevelés: mert lakunk sár-házban,
Melly minket tsak földre nyom önnön magában.

- 250 63. Szem kell itt, fül kell itt, kell serény vigyázás,
Hüséggel erő kell, és okos dorgálás,
Hogy se keménységgel ne légyen fajulás,
Sem nagy kedvezéssel kár-tévő puhulás.
- 255 64. Tsuda dolog ez is, a' mikorra napot
Tött volna Fiának vitetni Tanítót,
Azon nap készíté szomorú koporsót,
Melly bé-rekesztené ez atyai gondot.
- 260 65. Jelentette Isten, hogy magának hagyta
Ezt a gondviselést, ő léssen az Attya.
Oh bóldog árvaság, mellynek párt-fogója,
Ki könyörülni tud, 's ki árváknak Attya!
66. Az ember tsak ember, a' hatalmasabb-is,
Nintsen olly Méltóság, a' meszszebb fénlő-is,
Mellyben reménségünk lehessen meddig-is,
Tsak nád-szál, nem bír-meg, el-törík maga-is,
- 265 67. Gonoszbúl-is Isten tud jókat ki-hozni,
A' nyomorúságból jó schólát tsinálni,
Annak leczkéivel, mint gyakran láthatni,
Eszes, kegyes, tsendes elméket formálni.
- 270 68. Sok jó elmét vesztett-meg a' könnyen-tartás,
Sokat délczeggé tött az utánna-járás,
Puha betegessé a' sok válogatás,
Embertelenekké szájára botsátás.
- 275 69. A' gonosz szerentse orvosa lelkünknek,
Mert le-töri szarvát a' vákmerőségnek,
Meg-nyittyta szemeket a' vak kevélyeknek,
Kiknek jó intések soha nem kellettek.
- 280 70. De a' jo-szerentse ád tsak mind rossz okot,
Felfújja mi bennünk a' rosz kívánságot,
Nem fogadgya könnyen a' józan tanátsot,
Intő veszsző helyén nyújt ez mind kalátsot.
71. Kik Istent szeretik, mindenek azoknak
Vagy lelki vagy testi javokra szolgálnek.
Hány, láttyuk, a' szélvész; de használ sajkánkknak,
Mert ugyan tsak viszi szélihez a' partnak.

- 285 72. Söt ugyan azt mondom, a' szélveszekben-is
Partot lé! a' lélek, míg partra nem jút-is,
Mindenütt jelen van, aki örzi ott-is,
Az isteni erő, a' habok között-is.
- 290 73. Nem vólt erre méltó e' mostani világ,
Kinek szövetsége mást tsaló hazugság,
Barátsága színes, ingó, mint romlott ág,
El-törík alatta valaki reá hág.
- 295 74. Mikor azért ez rá méltatlan világba
Igy gyötrödnék, mint Lót kelleetlen városba,
Elküldé az Isten, eljövö Angyala,
Hogy meg-fáradt lelke pihenést venne ma.
- 300 75. El-érkezék sárga lován Libitina;
De kit ékesgetett, nem hallgat Minérva,
Érdemlett jó híre nem halhat-meg soha,
Meg-szólal felöle a' maradék szája.
- 305 76. Koronás Királyunk Personalisának
Sokszor jút eszébe Gubernator Urnak,
Kinél jó tanátsi betsületben vóltak:
Igaz hü emberek mert kevesen vannak.
- 310 77. Ritkán ötte ez Ur nála nélkül étkét,
Végső vatsorája a' mint itt bizonyít,
Nem únta hallgatni tanátsos beszédét,
Olly-igen szerette személyét 's erkölcsét.
- 315 78. Festék nélkül való igaz szeretetít,
Atyafiságos és elmés nyájasságít,
Betsüllötté eszét, 's rendes találmányít,
Közönséges bajok tsendes orvoslásít.
- 320 79. Mint nagy víz, tsak lassan folydogalt elméje,
Az ellenző partot, de meg-szegte véle,
Sietni tanátstsal soha nem szerette;
Mit fel-akart adni, elébb jól megfözte.
- 325 80. Igy vész-el az igaz, még sem vészi észre
Senki, azt taníttya Proféta leczkéje;
Nintsen pedig nagyobb szüksége, mint erre,
A' Nemzetnek, még sem tudgya félténie.

81. Nemes Ország érzed; szükséged vólt erre;
Mert rá gondaidat rakhattad, mint szegre,
Minden tereh alatt ez nem szakadott-le,
Nem únta-meg dolgod, nem vólt kényessége.
- 325 82. Ö nem szégyenlette nemzete szokását,
Majmoskodva nem hagyta-el Magyarságát,
Idegen Nemzetnek nem kapta-fel nyomát,
Nem követte sem köntösét sem asztalát.
- 330 83. Hazája ifjait tsak arra intette,
Emlekezzenek rá régi elejekre;
És ha mi jó dolgot fel-találnak benne,
Ne szeressék soha a' másét helyette.
- 335 84. Szánnya Bethlen Gergely Méltóságos Bátyya,
Ki bánatit véle egyaránt osztotta.
A' mi egyiknek fájt, másik-is fájlalta,
A' két szivet öszve illy szép mágnis vontta.
- 340 85. Nem gondolta, Öttsét hogy botsássa elől;
De így vólt meg-írva ez rend onnan fellyöl;
Bánnya; de fejet hajt Urának a' felöl,
Nem áll-el a' Felség akarattya mellöl.
86. Nem gyüöltek egymást, mint némellyek szokták,
Kik véreknél az idegent inkább kapják,
El-árúlni ingyen véteknek sem tartják,
Mert a' vér gyüölö Kain útát nyomják.
- 345 87. De itt a' szeretet nem hibázott soha,
Egyik a' másikat örömet hallgatta,
Mások felett annak tanátsát fogadta,
Idegennek voxát az-után próbálta.
- 350 88. Nézi Ötse Házát, nézvén keserüli,
Mert előtte vannak árva szép gyermeki,
Nints egyéb mit tenni, jút eszébe tisztí,
Attyok akar lenni, míg Isten élteti.
- 355 89. Nints-is ennél jobb mód Bú el-felejtésre,
Mint hogy ember gondot viseljen tisztire,
A' helyén, hogy magát a' búval epezsze,
Jobb annyi erővel tisztire ébreszse.

- 360 90. Keresztyén embernek, keserű vagy édes,
Valami fellyül-jő, az mind kellemetes,
Jó Atya kezéből jő, azért mind kedves,
Kedvetlen dolog-is jó hitnek mind rendes.
91. Talál ugyan okot ember a' sirásra,
De meg-annyit talál a' vigasztalásra,
Ne nézzen láb-alá, szemeit szoktassa
Oda-fel a' jóknak gazdag tárházára.
- 365 92. Múlandók 's elménknek eszvesztő tanátsi
E' föld kedveskedő szép síros hantyai,
Valaki ezeket igen ízelti,
Unalomban nála mind, a' mi mennyei.
- 370 93. Méltóságos számos több atyafiai
Szeretlen fájlalják, hogy attól kell válni,
Ki őket szerette 's tudta becsülni,
Nagy árron illy kintset készek fel-váltani.
- 375 94. Minden szeretetre köztök tükör vala,
Le-botsátkozott ott mind kitsínyre nagyra,
Valamellyikének ha érkezett baja,
Szintén úgy féltette, mint magájét maga.
- 380 95. Kétséges dolgokban jelen volt tanátsa,
Ha meg-betegültek, ottan kész orvosa,
Árván maradtaknak gondviselő Atyya,
Mindenfelé köztök el-érkezett gondgya.
96. Esmérik károk, 's kesergik tselédi,
Panaszszát házánál nem mondhattya senki,
Megvölt itt mindennek rendi 's betsületi,
Fogyatkozás nélkül idejében béri.
- 385 97. Nem unták volt még meg Urok szolgálattját,
Tsak sirnak, búsúlnak, láttyák szoros házát
Mellyel el-tserélte fényes palotáját,
Nintsen a' ház dísz, nézik pusztá falát.
- 390 98. Hozzája 's felöle ilyenképpen szóla
Isteni Decretum, melly mint egy álomba
Meg-jelenék nála egy Folyó Guttába,
Fő nedvességinek meg-fojtó árjába.

- 395 99. Hirtelen halálnak látszik e' sokaknak,
De a' természetről itélni nem tudnak:
Annál inkább bezzeg roszszúl gondolkodnak,
Kik effélét Isten haragjának tartnak.
- 400 100. E' nyavalyát sok gond szokta készíteni:
Mert a' sok gond a' vért sok nyállal meghüti,
Melly agyvelőt áraszt, a' honnan oda-ki
Érzést mozgást meg-fog, 's tagokat el-ejti.
101. Ez inkább fatuma többire azoknak,
Kik köz-jóra élnek, 's elmével fáradnak,
Kik nagy munkájokhoz fö-töréssel jutnak,
Fejek érzi meg-is, hogy főt fárasztottak.
- 405 102. Szavait végezvén fordúla Erdélyre,
Ennek Statusira, a' három Nemzetre,
Hogy égből jött, lenne emlékezetekre,
Volt Isteni ihlés, a' ki meg-intette.
- 410 103. Lakosidnak, úgymond, vérrel szerzett Haza,
Mellynek híre nagyobb, mint sem a' határa,
Három nemből öszve úgy fonódtál vala,
Hogy a' hármas kötél könnyen ne szakadna.
- 415 104. Tsuda, hogy még állasz, mert nints Politiád,
Hármas szövetséged magad fejtéd s' bontád,
És úgy miben volna eröd, meg-mutatád,
Hogy nyílt résen kiki könnyen jöhetne rád.
- 420 105. Nintsen állandóság semmi-is rendedben
Nints semmi szeretet fö-fő emberidben,
Nem lehet jó függés közép 's alsó rendben,
Nem láttya Fejeit köz jóra tisztiben.
106. Öszve-gyültök; szolgál de kiki magának,
Közönséges haszna nints benne Hazának,
Törvényeket irtok, de mellyek használnak
Egynéhánytok maga fel-tött szándékának.
- 425 107. Minthogy rosz a' dolog, azon öszve-vesztek,
Hogy egyaránt nem jút, egymást üldözitek,
Gyülés után Gyülést különösen tésztek,
Ott egymásra törtök, szakadoztok, vesztek.

- 430 108. Mint fogy a' szegénység, kevesebb gond arra,
A' mint az adaja, úgy nő az Ur dolga;
Nem gondoljátok-é, hogy bort a' hordóba,
Hogy mind meg-ne veszzen, a' sepreje tartja.
- 435 109. Sok Titulus tsúsz-bé, egyik mástól láttya,
Mint a' víz-kórságban telik a' bőr alja:
Lassan-lassan mind fogy az erő azonba;
Mert egyik a' másik erejét el-vonsza.
- 440 110. A' régi Eleink ezt nem vásárolták,
Hanem kinek-kinek virtusáért adták,
Ember-fő 's kopia-darabbal cifrázták,
Nem ülő helyekben 's meleg házban várták.
111. Nagy oka ennek ez, mert nintsen tudomány:
A' hol pedig az nints, ott a' nép tsak sákmány;
Mert nints olly cifrázott és drága alkotmány,
Ha fundámentom nints, mellyet szél el-nem hány.
- 445 112. Tanúlj példáidon Erdely, 's ébredgyél-fel,
Hoszasz szunnyadásból szemeidet nyisd-fel,
Szokott puhaságban ne menny mind egyre-el,
Néked fáj, tudd-meg, mi jódra való, 's kezd-el.
- 450 113. Tanúlj jobb Nemzettől, vedd rendbe magadat,
Viseld szeretettel minden dolgaidat,
Kösd-öszve, hogy el-ne törjék, nyilaidat,
Mellyet külön minden szegdelhet és ronthat.
- 455 114. A' kegyesség mivel-hogy mindenre hasznos,
A' Tanító közted ne légyen únalmos,
Félje Istent minden, ne légyen szabados
Az el-fajúltt erkölts, melly most igen számos.
- 460 115. Ifjaidat neveld avagy tudományba,
Vagy egyéb szabados szép kézi munkába,
Vagy mind a' kettőbe; mert nem vész-el haszna,
Valaki ö-magát gyakorolja jóba.
116. Soha dolgatlanság nem ad jó tanátsot;
Tsak szóval 's álommal nem tölthetni gyomrot,
Nem tud mihez nyúlni, hanem tolvajságot
Választ sok, hogy egyék, vagy orczátlanságot.

- 465 117. Büntöl őrizd magad, kivált gyűlölségtől,
'S ennek gyümölsétől az ártatlan vértől,
Felkiált ez akar-mint el-titkolt helyről:
Még most-is nem szintén tiszta kezéd ettől.
- 470 118. Példabeszédben vagy hűségtelenségért;
Ebben ne léledzél, kérlek az Istenért,
Ne fordíts-el mindent egy-kis kényességért,
Hogy ártatlan kösség nem ontson vért azért.
- 475 119. Tessék embernek a' mi Istennek tetszett;
Szenvedgye békével a' miről nem tehet;
Mert minden erővel egyébire nem mehet,
Hanem sikeresebb 's mélyebb sárba léphet.
- 480 120. Ezek én szavaim engem küldött Isten
E' bóldogúlt Urnak ki-múló képében,
Térj-meg Erdely, méltó romlásod másképpen,
A' mint Isten Ámen, hidgyed, úgy meg-lészen.

28.

ÉLETNEK KÖNYVE. Mellybe bé-iratott példás emlékezetre méltó Neve, a'
Nemzetes, Tiszteletes, Tudos, M. Tótfalusi Kis Miklós Uramnak:

Ki, minekutánna Hazájában tisztességes jámbor Szüléitől Istennek szenteltett vólna, elsőben-is a' N. Bányai Oskolában olly fundámentomat vete, mellyre Tiszteletes azon Ekklesiában tanito Isten' Szolgainak, kik gyermeki szép elméjét szemeken tartották, tanátsokból, a' Nagy Enyedi Kollégyiomba jövén, tsak hamar annyit építe, hogy mind ott másokat ditséretesen tanithatna, mind onnan ki-menvén a' Fagarasi szép Oskola igazgatása rendes hivatallal reá bizatának. A' hol-is serény fáradozásával azt érdemlette, hogy ama' bóldog emlékezetü Horti István Erdélyi Réformáta Ekklesiák' ditséretes Püspökjök, ki gyermekségétől fogva esmérte, szerette, egész módot keresett benne, hogy ez Hazájában illyen szépen nevedett Plánta, az idegen országbeli Akadémiákban, hasznos gyümölsözésre öntöztetnék. Minthogy pedig kegyes indulatja egészen Hazája' javára intézte vólt magát, forgatni kezdette elméjében, mivel használhatna többet; látván Isten' Kegyelmeből, hogy mind az Ekklesiái, mind az Skolai tanításra, alkalmatos Személyjek bövön vólnának, azoknak szükséges segítségekre a' Typographia-i nemes Mesterségre adá magát, nem tartván idegen dolognak szép tudományja mellé azt a' Mesterséget társúl venni, sok tudós Typographusok' példájokból. Ezt pedig olly' fundamentomon veté-fel, hogy a' ritka mesterségü Betü-metszést-is meg-tanúlná, hogy azzal Hazájában és Nemzetében a' Könyv-nyomtatásnak egész módját minden részeiben meg-erősíténé: hogy ne lenne szükséges ezután a' Betüket más Országból ide várni; hanem

innen-is másuvá akármilyen Nemzetben való Typographiát bővíthetne. De e' kegyes nagy jó szándékában, hogy egészen a' mint fel-tette vólt, elő-mehetne, sok-féle akadályok meg-gátolák, kiváltképen a' súlyos és kínos nyavalyák; mellyek tagait el-ejték, és egy néhány Esztendőig e' szép ritka Munkára alkalmatlanná tévék; és végre nyavalyái közöt fogydogalván e' világoskodó gyertya, Hazájának 's Nemzetének nagy kárára, Szerelmesinek Székely Mária Aszszonynak, (kivel-is majd 12. Esztendőig tsendesesen élt.) és Júdit, 's Annis, neveletlen Árváinak nagy keserőségekre 1702-dik Esztendőben, Böjtmás-havának 20-dik napján, Életének LII-dik Esztendejében szép tsendesesen el-aluvék. Utolsó méltó tisztességére és fenn-maradandó jó emlékezetére Magyar Versekkel ki-adatott, A' N. Enyedi Kollégyiomban.

1. Az Isten mindenüt és mindenben lakik,
Ember' elméjében pedig ugyan fénlík;
Elmés Mesterségek ezt böltsen beszélík,
Mellyek az Emberek kezeket segéllík.
- 5 2. Mert a' minek dúrva vólt első Kezdeté,
Az Emberi Elme addig köszörülte,
Hogy díszesb és kellőbb formán kedveltette,
Az első nehéznek könnyebb 's szebb lett vége.
- 10 3. Nem épült egy nap meg még maga-is Róma,
A' mikkél Augustus meg-szaporította,
Romulus elsőben még nem-is álmodta,
Későre vett erőt a' Tanás' pompája.
- 15 4. Az Isteni Elme emberi elmében
Tsudáltatja magát; mert minden mindenben,
Fü-szálban olyan Bölts mint tsillag szerzésben,
Nints bizonyosság nélkül sem nagyban 's kitsinyben.
- 20 5. Az Ember' elméjét pedig a' mi nézi,
A' régi Pogány Bölts e' felöl ezt hiszi;
Nem egyéb ez hanem Isten' Lelke részi,
Elme munkájának sem hossza sem végi.
6. Isteni Elmének elménk hát tüköre,
Ebben tsudáltatik az ő Böltsesége;
Ebben látszik mind hatalmas tehetsége,
Mindenre érkező szélnél gyorsab szele.
- 25 7. Szép ugyan Istennek minden teremtése;
De kettős mértékben van e' dísz Emberbe,
Mert egyedül övé a' szép okos elme,
Övé gondolatnak ki-beszéllő nyelve.

- 30 8. De minthogy a' beszéd nem ér mindenüve;
Hogy mit akar ember közölhesse meszsze,
És távol lévökkel jól égyet érthetne,
Beszéd mellé Isten az Irást rendelte.
- 35 9. Az Irásnak pedig nem mind egy vólt módja,
Mert elsőben irtak viaszszas táblákra,
Nem vala melléje sem penna sem tenta,
Hegyzett vas stilussal irtanak azokra.
- 40 10. Azután találtak vékony fa héjakat;
Kivált ditsérték az Egyiptomiakat,
Nilus' nádjairól hántották azokat,
Ezekre irták-le ö akaratjokat.
11. De minthogy ez vékony és tartatlan vala,
Euménes mást találá Pergamumba,
E' pedig nem egyéb hanem a' bőr hártya;
Mellynek haszna terjed sok Sékulumokra.
- 45 12. E' drága hártzával mind addig élének,
Míg Pappiros Malmot késöre lelének,
Péppé tört ruhából pappirost öntének;
Mellyet ma könnyebben 's óltsobban szereznek.
- 50 13. Az első időben még betü sem vala,
Hanem Kádmus ülvén tengerre hajóba,
Betü újságokat vün Görög Országba,
Onnan által-hata az-is Latiumba.
- 55 14. Mert boszorkánysággal hires vén Kármenta,
Kit Próféta Aszszony-számban világ tarta,
Arkadiából fel-kelvén, Latiumba
Betüket és irást maga szaporita.
- 60 15. Így sok Száz Esztendök' folyása rendiben,
Mindent kézzel irtak nagy kötés könyvekben,
De minthogy munkás vólt, vólt oly drága bötsben
Hogy minden szegénynek nem juthatott ebben.
16. Még Szent Pál-is félti vala a' könyveit,
Hártzára ki-adott sok szép írásait,
Gondolván ha el-vész mikor ír ö annyit,
Timotéusra bízá az el-vitelit.

- 65 17. Faustus Német nemzet azután támada,
Móguntziában új formákat gondola,
Bik-fából faragott Betüket tsinála,
Mellyet osztán rézre 's ónra-is próbála.
18. E' bölts Mesterségben mütata remeket,
70 De szegénység miatt nem talál értéket,
Gutemberg nagy gazdag meg-látván ezeket,
Költséggel segíté 's úgy érék végeket.
19. Járúla harmadik Sefferus' elméje,
Ki a' Betük mellé Matrix-okat lele,
75 Kikbe elsőben-is atzél betüt verne,
Azután beléjek ón betüt öntene.
20. Mikor már ez mind így rendesen meg-vala;
De az író-tenta alkalmatlan vólna,
Azon Seffer a' sűrű tentát találja,
80 A' mellybe mártódnék a' nyomtató-lapta.
21. Fel-találák módját, nem-is hagyák ebbe;
Söt állitják hárman tökéletességbe,
Egy néhány Könyveket Világ' eleibe,
E' Mesterség szerint adnak-ki elsőbe.
- 85 22. Ezer Négyszáz felett ötven számláltaték,
Mikor e' Mesterség így ki-mutatódék;
Elsőben-is hasznát a' Németek vevék,
Szomszéd Nemzetek ezt még tsak hírrül érték.
23. De nem soká maradhata ez határba,
90 Tsak hamar bé-hata szép Olasz-Országba;
Kivált Néppel rakott Velente Városba,
Hol a' Német kezdet állatik szebb lábra.
24. Olasz elme vévén így e' Múnkát kézre,
Hamar Rómába-is frisselve bé-üle:
95 Innen Florentzia Városba belölle,
És Neápolisba renddel ki-terjede.
25. A' hegyeken által kele Galliába,
Vitéz és Tudóssal bö Helvétziába,
Kinek több Városi között Tigurumba,
100 Ugyan meg-nyomúla szép Basileába.

26. Mintegy közönséges Könyvek' Műhelyéből,
Sok régi Paterek kelének-ki ebből;
Írásokat ki-rázák molyból és szennyből;
És új ábrázatra hozzák a' régiből.
- 105 27. Köszöni ezt minden Amerbakhius-nak,
A' Basileai fő Tipografusnak,
Nem kevésbé a' tudós Frobenius-nak,
A' híres Erasmus' lelki barátjának.
- 110 28. Erasmus sokat ir, emezek utánna
Sok ezer munkákkal botsátják világra,
Mások-is kezeket vetik e' sajtóra,
E' kohot melegen tartják köz haszonra.
- 115 29. E' Mesterség osztán hata Belgyiomba,
Elsöbben-is pedig nagy Lovániumba;
Onnan fészket raká túl Hollándiába,
Holott reménségét állatá jobb karba.
- 120 30. Hollandus' munkája lön mindennél tisztáb,
Mindennek e' munka szemét tölti inkáb,
Minden azon kapván betsejobb és drágáb.
Azólta mind feljebb nőtt nem pedig alább.
31. Ezek' példájából ki ki Országában
Illyen Műhelyt emel, szomszéd Angliában,
És azontúl a' széles Hispániában,
Meg-szerzi Lengyel-is maga birtokában.
- 125 32. Magyar-Ország ebben szenved még-is tsorbát,
Poson orvoslá-meg elsöben ez hibát;
Török Bálint rá szerzé Pápa' városát,
Meg-mutatá ő Nagyságos Uri vóltát:
- 130 33. Azon Ur Debretzent-is erre rá szerzé;
Etsedi Bátori István Ur hogy érté,
Visolyba a' Nyomtató-műhelyt viteté,
A' Magyar Bibliát innen ki-bövité.
- 135 34. Erdély' Országá ezt távolról nézelli;
De kedvét ez aránt senki-is nem tölti:
Reformationak de benne kezdeti,
Nagy lön, emebben-is örömét el-éri:

- 140 35. Mert Hontérus János Erdélybe érkezék,
Ki Basileában immár régen lakék,
Könyvekkel 's Betűkkel ott ő meg-töltözék,
Melly kezdetből Erdélyi Jó gyarapodék.
36. Reformálá Brassót egész Bartzasággal,
Mühelyjét emelvén hasznos Autorokkal,
Mind a' Görög, mind Deák nyelven valókkal,
El-tölté ez Hazát a' Jó Tudománnyal.
- 145 37. Ezen kis Országban Skolákat-is nyitta,
Régi barbariest belölle ki-irta;
Könyveket 's Tudományt bővön el-folytata,
És emlékezetét jó példában hagyta.
- 150 38. Szálla e' Mesterség osztán Kolo'svárba,
Heltai Gáspárnak forgolódására:
Ott vala a' Mühely míglen mind el-kopa;
Ki meg-újjithatná Mestere nem vala.
- 155 39. Várad' Várossába hata e' jó osztán,
Ki eddig e' jótól üres vala 's pusztán;
De bezzeg e' hibát ki-pótolá osztán,
A' híres Szentzi Abraham oda szálván:
- 160 40. Ez, Hollándiából szép Betüket hozza,
Tellyes Könyv-nyomtató Mühelyt fel-állata;
Mellyből sok szép haszon Nemzetünkre szálla,
Mind addig, míg Várad Török kézre juta.
41. Azon Mühely onnan Erdélybe bé-jöve,
Szentzi helyhezteté bátorságos helyre:
De nem sok időre Világból ki-méne:
Mester nélkül árván marada Mühelye.
- 165 42. Szebenből magához fogadja Kolo'svár,
Kit száz esztendővel már ezelőtt Gáspár
Nyomtató-mühellyel ékesite; de már
Kopott fogyott mátrix, betü új mestert vár.
- 170 43. Olly Mester Erdélyben 's itt körül nem vala;
A' Tipografia szintén meg-hanyatla,
Mint árva, tsak fogya, kopék, nem ujúla;
Kiből e' Nemzetnek érkezék sok kára.

- 175 44. Látja ezt idvezült Tótfalusi Miklós
Széles tudományú 's elmével hathatós,
E' Mesterségben-is régen foglalatos,
Mestersége után híres, állapotos.
- 180 45. Ki e' Mesterségnek nem tsak színén kapott,
Hanem bellyeb mély titkaira bé-hatott,
Amsterdámban vetvén oly Fundamentomot,
Hogy az ő munkája tsudálatnék-még ott.
46. Mindenféle nyelvben és minden formában
Betüt metszhet vala nagyobbban 's apróbban;
Ugy jár vala tudós keze az atzélban,
Mint másnak a' könnyen engedő viaszban.
- 185 47. Már e' Mesterségnek el-érte főb pontját
Könnyen nem-is hagyhatja-el Hollándiát,
Mert szép munkájának ott látja több hasznát,
Híresedik 's minden kívánja munkáját.
- 190 48. Elsöben nagy Hertzeg Kosmus megtalálja,
Gazdag Hetruria Felséges nagy Ura;
Hogy minden rendbéli Betüket tsinálna,
Mellyből lenne egy tellyes Tipographia.
- 195 49. Enged, és hozzá-fog, 's Betüt minden pontban
Metsze mesterséggel a' kemény atzélban,
Mellyből Matrixokat vere réz táblákban;
Florentia ma-is ditsekedik abban.
- 200 50. Innocentius-is, ki tizen-egyedik
E' nevet viselő Pápa, igyekezik,
És minthogy mind akar, mind ki-is telhetik,
Ezen munkára Kis Miklós szólíttatik:
51. Mentül szebb Betüket készítsen számára,
Melly lenne mind böven és minden formába,
Hogy az intéztetett szép Tipográfia
Ezekből keljen-fel a' Vaticanumba.
- 205 52. De mind ezek után, a' mi nagyobb benne,
Betses szép munkája Ásiára mene;
Georgia Országnak nagy Fejedelme
Illy szándékkal lön, hogy új dolgot kezdene.

- 210 53. Tudnillik, állítna egy Typographiát,
Szemlélvén idegen Nemzetek példáját,
Metszené-ki az ő betűjök formáját,
Követvén született nyelvének mivóltát.
- 215 54. Kezdet szándékában igen gondolkozik:
Király' Leveleit ide' stova viszik,
Bizonnyal igéri, ha ki találkozik,
Jutalmát el-éri; de senki nem bízik.
- 220 55. Futtyák levelei széllyel Hollándiát,
Minden-felé viszik azoknak a' párját;
Kis Miklós meg-értvén Király' akaratját,
Betük metszésére meg-indítja ujját.
56. Uj dolgot próbála, de véghez-is vivé,
Idegen betűknek formájokat vévé,
Király kívánságát ditsérettel végzé;
Mellyért hírt, nagy nevet, jutalmát-is nyeré.
- 225 57. Igy munkája után meg-növéen érteke;
Mert a' nagy helyekről lön nagy jövedelme,
Mellyek terjedének néhány ezerekre;
Ezt mire fordítsa, azon jár elméje.
- 230 58. Tudja, hogy el-szükült a' Magyar Biblia,
Melly szükséget nehezen pótol az Haza;
Azért keresetét szentül arra szánnya,
Hogy ki-nyomtatását annak meg-indítsa.
- 235 59. Ahoz mér hát fogni, mellyhez köz értekkel
Fogtak másszor, avagy Fejedelmi költségel,
Meg-próbálja maga keresett pénzével,
Maga újjaival metszett betűivel.
- 240 60. Mondhatatlan nagy jót tön buzgóságában,
Isten 's Hazájához szent indulatjában;
A' mi szük és drága vala, hamarjában
Böv 's óltsóvá tévé mind a' két Hazában.
61. De e' sem lön elég; nagy szeretetivel
Émésztetvén Isten Háza' szerelmével,
Nem nyugszik-meg; hanem jelen lételével
Honn akar használni minden erejével.

- 245 62. Édes Hazájának mivel kormos füstje
Világosbnak tetszik, mint más Nemzet tüze,
Honnyában keserü édesb, mint más méze,
Vágyakozik haza forró szeretete.
- 250 63. Nem hajt semmit, hogy itt bajosabb élete,
És oly meszsze esik kezdett szerentséje,
Melly meszsze a' földtől fellegek' teteje;
Siet, mint a' madár, el-hagyott fészkére.
- 255 64. Fel-tette szép kintsel meg- rakni ez Hazát,
Görög, 'Sidó, Deák betükkal Cástáját;
Ne tsudálná senki mások bóldogságát,
Holott itt-is elme talál materiát.
- 260 65. De az Isten' Uta 's embernek szándéka
Meszsze van egymástól, azt minden szem latja;
Kis Miklós próbálja maga példájába,
Nem kell meszsze menni 's jöni bizonyásra.
66. Tsendes parton üle 's éle Belgyiomban,
Haza jöve, 's esék nehéz háborúban;
Szabadságból jöve szövevényes bajban,
Életét úntató nyughatatlanságban.
- 265 67. Ott már gazdagúla 's él vala kedvére,
Nem vólt világ szerént semmire szüksége:
Haza jöve, hogy itt a' készből költene,
És ne lenne honnan tehetne helyébe.
- 270 68. Tudós Embereknek nagy szeretetektől
Meg-válék ki-terjett esmeretségektől;
Hogy élne Istennek 's Hazájának szentől;
Mindent félre tészon ilyen szeretetből.
- 275 69. Illy jó szándékának nem lön tellyes vége;
Mert változó időnk szerentsétlenségbe
Boritá, bús, bajos és gondos életbe:
Igy sok változási ejték betegségbe.
- 280 70. Oda lön kezének 's lábának ereje;
Nem lehet elmének kínos testben élte;
Oda lön intézett sok haszon-tétele:
Sok nyavalyáinak Halál lön a' vége.

71. Sirasd Magyar Nemzet károdát ö-benne,
Zárjad-bé kintsedet Koporsóba véle,
Nints ditsekedésed 's nem-is lehet ebbe;
Hoszsú 's bizonytalan reménség helyette.
- 285 72. Sirassátok Skólák benne károtokat,
Tudósok illy ékesgető tagotokat!
Nem nézi idegen szükült sorsotokat,
Nem óltsítja, mint ez, Könyvbéli árukat.
- 290 73. Közleb, véle együtt szenvedett hü Társa
Ortzádat szemedből könyvek árja mossa!
Oda lön Szivednek kívánatos mássa,
Kiben vólt Lelkednek méltó vídámsága.
- 295 74. Sirasd neveletlen két Árva Leánya!
Nints már reménséged; tsak egyedül abba,
Kinek ditsekedő Titulussa tartja,
Hogy ö az el-hagyott Árváknak az Atyja.
- 300 75. Magát mi illeti: siet ö a' tzelra,
Hátra sem tekinthet oda vólt vágyása:
Melly kéz öt' fel-fogta, bizony nem mostoha,
Nem fél változástól, olly' jóba merült ma.
76. Sietsz bóldog Lélek! de mi nem botsátunk,
Numidiából-is köveket hozatunk,
Példára azokból Oszlopot tsinálunk,
Emlékezetedre arra igyen irunk:
- 305 77. Tótfalusi Miklós nyúgoszik ez helybe;
Magyar-Ország szülte, Erdély fel-nevelte,
Hollandia nagy dolgokra készítette;
De, a' mint intézte, nem adta szerentse.
- 310 78. Mondjad úton-járó, Nyúgodjék-meg teste!
Búsúlt Lelkének lett Isten Békesége:
Idegenségünket az Isten ne nézze;
Támaszson Hazánknak inkább mást helyette!

E' JELES KÖNYVETSKÉNEK NAGY MUNKÁBÓL IMINNEN
 AMONNAN MESTERSÉGES KISZEDEGETŐJÉNEK ÉS MAGYAR
 NYELVRE ELMÉSEN FORDÍTÓJÁNAK, MÉLTÓSÁGOS
 GRÓF ASZSZONYNAK NAGY NEVE TERJESZTÉSÉRE

1. Az Hivek élete, kereszt Iskolája:
 Mellynek mind Doctora, mind szenvedő tagja
 Amaz első szülött az Istennek Fia
 Maga példájával mindent híva arra.
- 5 2. A' kereszt olly dolog, melly keserü-édes,
 A' testnek és vérnek nem lehet ez kedves;
 De a' lélek szeme, melly éles és sebes,
 Lát túl rajta olly jót, melly gyönyörüséges.
- 10 3. Nem mindennél van hát a' keresztnek íze;
 Hanem tsak a' kiben a' Christus szerelme
 E' keserü dolgot meg-édesítette,
 Kinek halálon túl van a' jobb élete.
- 15 4. Az ilyen, károkat vallhat sokszor ugyan;
 De világi kára mégyen nagy haszonban,
 Mennyben gyűjt helyette gazdagságot jobban,
 Mellyet semmi erő nem vehet-el onnan.
- 20 5. Ki-üzhet ellenség házadból 's helyedbül,
 Bujdosol szomorán laktad földén kívül;
 De Isten városa bujdosókból épül,
 Az Isten tselédgye ilyenekkel többül.
- 25 6. Utáljon e' világ 's kergessen szüntelen,
 Akkor gyökerezel a' Christusban szebben,
 Nem ragad a' szitok átok reád könnyen,
 Söt a' felsőb helyen ez helyezett mennyben.
- 30 7. Ha kínoznak 's el-fogyattyák életedet,
 Azzal-is készítik mennybe menésedet,
 Hol Isten le-tötte a' te jobb részedet,
 És változás nélkül meg-tarttya kintsedet.
8. Méltóságos Aszszony Gróf PETRÖCZI KATA,
 Két ágon nagy Uri Nemnek maradéka,
 Kereszt Iskolának nemes tanítványa,
 Söt példáddal a' keresztnek tanítója:

- 35 9. Eleitől fogva kereszt vólt életed,
Árván hagyattaték hamar gyermekséged,
Aztán veszélyben forogván nemzeted
Idegen országra lön ki-költözésed.
- 40 10. Onnan Házás-társúl, tsuda Isten dolga!
Méltóságos Férjed maga mellé hozta;
De ez örömd-is keresztre fordúla,
Esvén édes Férjed tsak hamar fogságba.
11. Abból ugyan ismét meg-vigasztalt Isten;
De ifjú életed nem folyhata könnyen,
Egy kis jódat kereszt kísérgette menten,
Hogy ne édesednél e' világhoz igen.
- 45 12. Isten szép fiakkal 's leányokkal álda:
De ezekben meg annyi kereszt találá;
Hat fiadban, kiket az Isten mutata,
Szemed előtt egy-is meg-nem maradhata.
- 50 13. Nem régen magad-is fogságot kóstolál,
Tíz hónapig rabúl szorossan tartatál,
Holott nyavalyákkal ugyan meg-rakodál,
És így két rabságot egyszersmind találál.
- 55 14. De jelen vólt Isten e' keresztid közt-is,
Mint régen az égő tsipke bokorban-is,
Nem hagyá hogy e' tűz meg-emészen itt-is,
Sőt meg-vigasztala más rabok felett-is:
- 60 15. Mert nagy ditsösséggel szabadságra jutál,
Gyülölöid ellen Házadba hozatál:
És hogy rabságban-is a' Christussal valál,
Arról bizonyító Irást elő adál.
16. Tövissek között nőtt szép Liliomidat,
Rabi házadban írt példás munkáidat,
Keresztek közt való vigasztalásidat
Ki-adád, hogy mi-is szaglanók azokat.
- 65 17. Éljl hát kereszteknek látható címere!
Éljl szép arany, mellyet próbált Isten tüze!
Éljl szép virtusoknak világos tüköre!
Éljl Aszszonyi rendnek nálunk példás dísze!

- 70 18. Még el-jö Jegyessed az Istennek Fia,
Minden keresztidet a' ki meg-számlálta:
Arany hited után, arany a' korona,
Mellyet jutalomúl le-tött te számodra.

30.

PLATO SZOKOTT KÖNYÖRGÉSE

A' Jót add-meg ISTEN, akar kérjük tőled,
Akar el-felejsük arra kérni téged:
A' Gonoszt pediglen, ha kérjük-is, meg-vesd,
És veszedelmünkre ránk jöni ne enged.

31.

AZ ISTEN DITSÉRETIBEN GYÖNYÖRKÖDŐ MAGYAR OLVASOHOZ

1. Nints szebb dolga embernek, mint Istent ditsérni,
'S e' földön az Angyalok szokását követni,
A' hiveknek karokba öszve seregelni,
És hallatos zengéssel együtt énekelni:
- 5 2. Elsőben-is jó reggel, míg a' Nap fel-jöne,
Könyörgés és éneklés hogy dolgunkat kezdje,
Senki addig elméjét semmire ne vesse,
Hanem ugyan rohannyon Isten eleibe.
- 10 3. Méltó, hogy Teremtönket elsőben említsük,
Kitől mind életünket 's mind javunkat veszszük,
Szívünket és nyelvünket számára készítsük,
Ajakinknak tulkait áldozatul vigyük.
- 15 4. Mikor így Istenünknek az övét megadgyuk,
Rendes hivatalunkat azután forgassuk,
Napunk szép világával magunkat nógassuk,
'S azt hijába el-telni mi tölünk ne hadgyuk.
- 20 5. Ki házánál, ki pedig ott künn a' mezőbe,
Akar test munkálódgyék 's akar az elméje,
Kinek Isten mint adott munkát eleibe,
Illendő serénységgel fogja és kövesse:

6. De munkája között-is azt jól meg-gondolja,
Hogy Isten nélkül annak nintsen szaporája;
Azért könyörgés légyen munkánk úti társa,
Melly a' dolgot jó véggel erősen biztassa.
- 25 7. Szokjunk dolgaink között gyakor éneklésre;
Hogy orczánk veréjtékét az mintegy törölje,
Testünknek fárattságát velünk felejtse,
És, mint étket a' sóval, ugyan ízesítse.
- 30 8. Ha kivánnjuk lelkünknek vidám állapattyát
És szomorúságinak lelni orvosságát,
Ne találjuk ezt másutt; hanem kiki magát
Ugy készítse, hogy lássa lelke buzdúlását.
- 35 9. Meg-újíttyák szivünket a' szép ditséretnek;
Lelkünk terhét könnyítik buzgó könyörgések,
Könyörgő 's háláadó ékes éneklések;
Kik lélekben Istenhez ugyan fel-emelnek.
- 40 10. Énekeljünk hát szível, hittel, 's értelemmel,
Hogy az légyen lelkünknek érzékenységgel;
Ne légyen tsak szokásból, hanem nagy jó kedvel,
És lelki szükségünknek meg-esméresével.
11. Szüksége az Istennek mert tudjuk nints arra,
Hogy tőlünk ditsőségét könyörgésben várja,
Mintha azzal valamit ember néki adna;
Mert elég ditsőséges Isten ő magába:
- 45 12. Ditsőítettetni kivan; de azt-is hasznunkra
Fordíttya az Istennek hozzánk nagy jóvólta;
Mert azzal minket térszen ő méltónak arra,
Hogy meg-ditsőítettessünk az ő országába.
- 50 13. 'Sóltáriban szent Dávid elég példánk erre,
Ki gyönyörűségre vólt egész Izraelbe
A' Szent Lélekkel tellyes versek szerzésébe;
Mellyek kitsíny Bibliánk erejekre nézve.
- 55 14. Mert Móses könyve után a' Sóltárok könyve
Vólt az Eklésiának féltöbb drága kintse;
Mellyet azért iratott az Istennek Lelke,
Hogy innen minden Lélek szükségét tehesse.

15. Hogyha tanulni akarsz, böltseségre tanít,
A' jövődő dolgokra eleven szemet nyit;
Vígasztal, fedd, 's jelenti Isten szeretetit,
Istenéhez vezeti ember indulatit.
- 60
16. Nem találja másképen, a' ki meg-tekínti;
Mert olly gyönyörködtető e' verseknek ízi,
Hogy ezt mennél gyakrabban éneklí valaki,
Mind több több édességét fogyhatatlan lelí.
- 65
17. Ez édes jó adatott egész Izraelnek,
Mind férjfinak, aszszonynak, ifjúnak és vénnek,
Szolgáknak, szolgálóknak, és Fejedelmeknek,
Hogy ennek falatiból mind részesüljenek.
- 70
18. Valakik Izraelhez ö közöket tarttyák,
És Istennek kegyelmét véle együtt birják,
E' jó ízü éteknek szükségét nem láttyák,
Lelkek táplálására mindennap' meg-várják:
- 75
19. Mert noha 'Sóltárokban mély dolgokis vannak,
És ott, mintegy mesében, nagy titkok halgatnak;
De vannak ott olyak-is, mellyekhez juthatnak
Első tekintési-is az hü Olvasónak.
- 80
20. Ezek-is mind édesek, söt méznél édesbek;
Mellyekről az éneklők beljebb-is léphetnek.
Könnyükről nehezekre mind eléb mehetnek,
Mind addig, míg egészen értelmekre érnek.
- 85
21. Ez 'Sóltárokknak pedig a' matériája:
Az Istennek országa, 's az ö igassága,
Az ö igaz mondása, és irgalmassága:
Pogányok öröksége: 's lelkünk szabadsága.
- 90
22. Lelkünknek békesége: 's Hivek gyözedelme:
Ellenségünk romlásán szívünknek öröme:
Melly jókat a' szenteknek vagy még ohajt szive,
Vagy birja és lelkében örülvén él vélle.
23. A' szent Irásnak ugyan könyvei mind szentek;
Mert mi tanúságunkra iratta egy Lélek;
Egyaránt kegyességre vezetnek mind ezek;
Istent kegyelmeivel mi elönkbe tésznek:

24. De ha a' Soltárokat lélekből éneked,
Tapasztalhatóképen ezt a' hasznát érzed,
95 Hogy Istenhez lélekben fel-emelnek téged,
Hogy ott bionyíttassék hited 's szereteted.
25. Az Istent prédikálják a' több szent könyvek-is,
Hogy Isten felől halljunk és szólhassunk mi-is:
100 De 'Soltárok Istenhez beljebb visznek még-is,
Hogy véle közölhessük még titkainkat-is.
26. Azért él itt Szent Lélek válogatott szókkal,
Lelkünket fel-buzdító szólás formáival,
Mellyek úgy meg-egyeznek jó indúlatinkkal,
Mintha mi raktuk volna meg szánkat azokkal:
- 105 27. A' Szent Lélek lelkünkkel együtt munkálódik,
Sőt mintegy a' lelkünkben bízunk 's fohászkodik,
'Soltár éneklésével velünk esedezik,
Még a' félelmünk közt-is reménységgel hízik.
- 110 28. Ne ítélje hát senki, hogy a' Dávid lelke
Nem vigyázott ezekben a' mi szükségünkre;
Hanem magát biztatta, vagy keseregtette,
És csak maga bajait enyhítette véle:
29. Mert azon lélek vagyok Isten fiaiban
Minden szükségek szerint, mely volt a' Dávidban;
115 Egyeznek mind lélekben, mind indúlattokban,
És azon kegyelemnek szent ajándékiban.
30. Nagy erő vagyok azért e' szent énekekben,
'S ez énekekkel való Isten ditséretben;
120 Meg-esmértet Istennel ugyan nagy erőben,
Bátorsággal le-fektet az Isten ölében.
31. Akarmi essék rajtunk, keserű, vagy édes,
A' mi jó Istenünk-is mind ezekben részes,
Együtt fájlalja velünk, együtt örvendetes,
Ö-is érzi nekünk mi kedvetlen, vagy kedves.
- 125 32. A' szentek-is ő hozzá minden állapotban
Futnak, 's rakják kintseket az ő tárházában;
És mint belső tselédek minden titkaiban
Bé-néznek, 's véle élnek lelki barátságban:

- 130 33. Mert a' ki így mindennap' Dávidi lélekben
Járúl ő Istenéhez ékes éneklésben,
Istenbe kell merülni ennek-is egészen;
Ezt szerzi a' szeretet a' Szentek szívében.
- 135 34. Mi-is lehet bóldogabb dolog e' világon,
Mint embernek Istenhez bé-férni illy nagyon,
És barátságot véle tartani titkoson?
Mert így ember szent, kegyes, és jámbor jó módon.
- 140 35. Ha kérded, 'Sóltarokat az Istennek Lelke
Illy válogatott szókkal mért szedte versekbe?
Mért nem írta, mint többit, tsak folyó beszédbe;
Hanem mesterségesen formáltt énekekbe?
36. Oka, mert ha énekkel az Istennel szólunk,
Kettős bennünk a' mozgás mellyel felindúlunk;
Mert mind szível, mind szájjal mondjuk, a' mit mondunk;
Kettős az örömünk-is, mellyet bizonyítunk.
- 145 37. Az éneklő Dávid-is lelke indúlatit
Mintegy szárnyakra vészi szent elméledésit,
Így Isten eleibe vivén éneklésit,
Mellyekkel örömeinek mutattya jeleit.
- 150 38. Nem-is akar e' földön ének nélkül lenni,
Valamig él, fogadgya Istent így ditsérni;
Az éneklést pediglen az öröm híjja-ki,
Örvendező énekek víg szívnek jelei.
- 155 39. De sok nyomorúsági vannak az igaznak;
Örvendező nótákkal hát hogy vígadhatnak?
Nyilván van-is íntése erről szent Jakabnak,
A' szenvedők tisztí ez, hogy imádkozzanak:
- 160 40. De ha jól bé-tekintünk Dávid 'Sóltáriban,
Láttuk mint állott szive háborúságiban;
Mert reménsége néki meg-vólt mind azokban,
Melly, örömmek verseit adta ő szájában:
41. Mert a' szentek Istenben mindenkor úgy biznak,
Hogy a' nyomorúságban benne nem hagyatnak,
Sőt mélyeb örvényből-is még megszabadúlnak;
És így szoros ügyben-is víg szívet tarthatnak.

- 165 42. Ha szintén nyomorog-is az hü lélek, hízik;
Ha pedig szenvedésből immár menekedik,
Az URnak ditsérettel ugyan tsak tartozik;
Mert Istene jó kedve mind így 's mind úgy látszik
- 170 43. A 'Sóltár könyv külömböz töb szent könyvektölis,
Mert többít olvashatják testi emberekis,
Tanúlhatnak belölők a' képmutatók-is,
Pengethetik nyelveken világ fiai-is:
- 175 44. A 'Sóltárokat pedig úgy, mint 'Sóltárokat,
Nem vehetik szájakba, 's nem zengik azokat;
Hanem tsak a' lelkiek, és a' kik magokat
Próbákon készítették, mint tűz az aranyat.
- 180 45. Mind a' töb szent könyvekis elménket tanítják,
És kísértetek ellen nagyon vígasztalják,
Békességes türésre lelkünket nógattyák,
És jó reménségünket azzal munkálódgyák.
46. De új szép mestersége van a' Szent Léleknek
E 'Sóltárookban, és más címere ezeknek,
Mellyel több szent Irástól megkülömböztetnek,
És ugyan kiváltképen meg-is jegyeztetnek:
- 185 47. Mind eleget beszélnek többi-is Istenről,
Emlekeztetnek régi jó-téteményiről,
Előre prófétálnak nyilván jövendőkről,
Bizonyosokká tésznek szent ígéretiről;
- 190 48. De mind ezeket még-is elevenebb szókkal
Mondgya a' Sóltárookban szent cifrázatokkal,
Él itt lelkünkre szabott nagy indúlatokkal,
Kedves 's kedvetlen dolgok elő-adásával:
- 195 49. Ezeket pedig olyan versekbe szoríttya,
Mellyekkel ő azokat úgy szívünkbe nyomja,
Hogy nyelvünknek szólása szívünk' szavát mondja;
Hogy szívünk, nyelvünk, nótánk egyezzen valóba.
- 200 50. Mondod: igen sok félék hivek kísérteti,
Mellyeknek szerit számát 'Sóltár könyv nem leli;
Hát azok orvoslását hogyhogy ígérheti?
Mert Dávid akkor úgy vólt, most embert más éri:

51. De világ ma-is tsak az, a' mi akkor vala;
A' személyek változtak; de az ember dolga
Ugyan most-is tsak forog azõn ábrázatba,
Azon ellenség ma-is midenütt sarkunkba.
- 205 52. Mert világon, vagy embert bünei terhelik,
És Isten haragjának érzési rettentik;
Vagy a' sok hitetlenek halálra üldözik,
És minden hálójokat ellene meg-vetik;
- 210 53. Vagy pediglen ellene baráti 's rokon
Sereggel fel-támadnak meghitt esmérõi;
Sõt a' mi keservebb, feltartott gyermeki,
A' kiktõl jót vár vala, azok ellenségi:
- 215 54. Illyen állapottyában magának hagyatik;
Kiktõl óltalmat várna, azok távol nézik;
Az alatta-valói ingyen sem tekintik,
Uroknak, mint azelõtt, azok sem esmérik.
- 220 55. Látunk sok nyomorgatást a' szegény köz népen,
Kiknek gondviselõjök és óltalmok nintsen;
Fejedelmek 'sírjokat mind ki-szíjják épen,
Minden terah viselés lévén tsak szegényen.
- 225 56. A' Birák igasságot fizetésért tésznek,
Ítéletben egyedül tsak személyre néznek;
A' bünök a' nép között ezért lábat vésznek,
Mert nintsen az érdemlett méltó büntetések:
- 230 57. Az ártatlan meg-esik; a' bünös pediglen
Minden gonosságával békével el-mégyen:
Jó emberek magokban gyõtrõdnek ezeken,
Sírnak és keseregnek szomorú lelkekben.
- 235 58. Ma-is hadakozások, mint régen, indúlnak,
Az emberek tolvaji 's gyilkosi egymásnak;
A' jók nem betsültetnek, rosszak uralkodnak;
Hivek hamis vádakkal épen el-nyomatnak.
- 235 59. Jó hitü emberek-is sokszor jutnak arra,
Hogy így gondolkozzanak, ezt látván, magokba,
Nétalám az Istennek nintsis rájok gondja,
Hogy látnak telyességgel mindent felfordúlva.

- 240 60. Mind ezek meg-vóltanak Dávid idejében,
Mind ezek szerint folynak ma-is mi időnkben,
Dávid így emlegeti ő énekeiben:
Mi-is hát vigasztalást keressünk ezekben.
61. Nemis látunk számunkra szebb kintses tárházat
Minden mi szükségünkben, mint a' Sóltárokot:
Onnan szedhetünk elő régiket 's újakat;
Mind jó, mind pedig gonosz időre valókat.
- 245 62. Isten jó-téteményit ha akarjuk tudni,
Bölds gondviselésének dolgait tsudálni,
Okokkal és példákkal meg-bizonyítani;
Mind az a' Sóltárokból böven ki fog telni.
- 250 63. Akarunk-é másokat venni kegyességre,
Szivet 's nyelvet szoktatni szent elmélkedésre?
Arra sem ínt semmi-is illy elevenségbe,
Nem-is hat-bé több Irás mélyebben lelkünkbe.
- 255 64. Mi másutt széllyel vagyon, itt mind együtt kapjuk,
Ő és új Testámentom summáját itt látjuk;
Tsak lelkünkbe a' Dávid lelkét bé-fogadjuk,
Vigasztalásinkat-is nyilván meg-találjuk.
- 260 65. Hát még, a' mit régen sok száz esztendeiglen
El-rejtett vólt embertől az Atya Ur Isten,
Itt találod azt-is meg Dávid énekiben,
A' Kristust és Országát titkos bölds mesében:
66. Mert valamit ő arról előre meg-mondott,
El-jövéen az ideje, mind ki-nyílatkozott;
Mert az Évangyéliom világra azt hozott
A' mit Dávid prófétált és sokban példázott.
- 265 67. Ha a' Kristus Hitiben kívánunk épülni;
Ha Isten szeretetit emberhez, tsudalni;
Mennyei szent Atyánknak böltsességét tudni;
Rólunk gondviselését kegyesen nyomozni:
- 270 68. A' Dávid 'Sóltáriban, mint tiszta tükörben,
Meg-láthattyuk ezeket mind az ő rendekben:
Kristus-is Tanítványit nézette e' könyvben,
Feltámadása után, építvén hitekben.*

* Luk. 24.

- 275 69. A' Kristus szenvedését Dávid úgy le-irta
'Sóltáriban előre, mintha ugyan maga
Minden állapottyában véle forgott vólna,
És nem jövendőt, hanem meglőtt dolgot írta.
70. Azért minden Keresztyén figyelmezzon ide,
A' ki épülni akar a' Kristus Hitibe,
280 Szent Dávid 'Sóltáriban egyezzen-meg lelke,
Ezekben találtassék szive le-tött kintse.
71. A' háborúságokban hogy türesre szokják;
Mély szomorúságiban hogy vigasztalódgyék;
Szorongató szükségben hogy meg-segíttessék;
Szükség, lelke ezekből eléb készíttessék.
- 285 72. Jó dolgok reménségét ezek gyámolíttyák,
Kegyesség gyakorlásra ezek fel-buzdíttyák;
Lelki ország titkait nyilván magyarázzák;
A' Kristus Királyságát erősen vítattyák.
- 290 73. Hogy egyedül Isten az a' magas mennyégben,
Kinek ditsértetni kell testünkben 's lelkünkben,
Kit hálaadás illet tellyes életünkben,
Azt erősíti Dávid e' szent énekekben.
- 295 74. A' Szent Lélek iratta ezt a' Sóltár könyvet;
Eklésiának adta, úgy, mint féltő kintset;
És valaki e' könyvel jól meg-esmérkedett,
Ennek hasznáról lelke nem modhat eleget.
- 300 75. A' Keresztyének között eleitől fogva
Olvastatott e' szent Könyv az Eklésiába:
Söt régenten könyv nélkül a' gyermek-is tudta;
Mert nem múlt el egy naps, melyben nem hallotta.
76. Illik hát, hogy még mais kezünkben forogjon,
Énekek 's olvasással a' lelkünkbe folyjon;
Egy napunk-is e' nélkül soha ne maradjon,
Mellyben hálát Istennek 'Sóltárunk ne adjon.
- 305 77. Isten vigyázz javára ma-is te népednek,
Adgyad látni nagy hasznát ez éneklő kintseknek!
Ne zárd-bé a' szájokat téged ditséröknek;
Söt öldozd-fel nyelveket minden hiveidnek:

- 310 78. Hogy mind egy szível szájjal téged Istenünket
Ditsöítsünk, és mondgyunk néked új éneket,
Ki így újítod rajtunk jó-téteményidet!
Mellyekkel mindennapon kötelezsz-is minket.
- 315 79. Ellenben, URam, dugd-bé azoknak szájokat,
A' kik éneklük ugyan e' szép 'Sóltárokot,
De tsak bérért, hogy azért tölthessék hasokat,
És szájjal 's nem lélekkel illetik azokat.
- 320 80. Némúljanak-meg azért az Eklésiában
Minden tsalárd ajakak, kik nem valójában,
Hanem képmutatásból veszik a' szájokban,
A' mit Dávid lélekben irt a' Sóltárokban.
81. Szoktasd magadhoz Isten a' Magyar Nemzetet;
A' szent óltár tüzével illesd-meg nyelveket;
Lágyítsad kemény köhöz hasonló sziveket,
Töltsed-bé szeretettel hozzád elméjeket!
- 325 82. Ki-hoztad Scythiából, ne vágyjanak oda;
Kemény természeteket inkább küldgyék vissza:
A' jó földben légyenek a' jó Isten magva;
Hogy gyönyörködjél URam benne-is valaha.

32.

CLEMENS MARÓTNAK, A' TÖLE FRANCZIAI VERSEKBE
FOGLALTATOT ÖTVEN 'SÓLTÁRINAK ALKALMATOSSÁGÁVAL,
AZ ASZSZONYI RENDHEZ UGYAN FRANCZIAI NYELVEN
IRATOTT ÍNTŐ VERSEI MAGYARÚL

Mikor el fog jöni amaz arany idő,
Melly tsak az Istenre lesz, nem másra néző,
És az Eklésia mint ő saját népe
Egyedül Öt féli 's ditséri énekbe,
5 Nem léssen, mint régen, a' ditsőség másé,
Hanem, a' mint illik, egyedül az URé;
Bútsú adatik az apró Isteneknek,
Kiknek a' hiveknél nem léssen keletek.

10 Aszszonyi állatok, és ékes Leányzók,
Kik Isten választott templomai vagytok,
Láttjátok mindennap a' sok vétkes példát,
Mint felejt ember az ő frigyes URát!
Királyi paloták, és belsőbb kamarák

15 Még tsak kegyességnek színét sem mutatták;
Zengenek ezek-is gyakran énekléssel,
De búja szerelmet gerjesztő versekkel,
Zengenek füleket tsiklandó tréfákkal,
És minden jó lelket úntató nótákkal:

20 Ezek helyén néktek mutatok én ollyat,
Melly senkit semmiben meg-nem botránkoztat;
Mert ha gyönyörködtök az éneklésekben,
Lelki mulatságot találtok fel ebben:
Tudván pedig, hogy tinéktek nem kellenek
25 Olly énekek, kik szerelmet nem zengenek,
Im titeket rá szerezlek ezekre-is!
Egyedül szerelmet szólanak ezek-is;
Mert Isten nem egyéb, hanem tsak szerelem,
És e' Szeretetről szerzetett én versem.
Isteni szeretet a' ki ezt diktálta;
30 Szent Dávid pediglen ki vötte írásba,
Még pedig sok türés 's háborúság között,
Mellyel e' nagy Király élete küszködött:
Istené e' munka; itt az ember dolga
Nem egyéb, tsak eszköz vólt, 's az író penna.
35 Ez verseket pedig könnyü már érteni,
Mert magatok nyelvén kezdetek szólani;
Hogy énekeljeteK olly ditséreteket,
Kik nem hirdetnek idegen Isteneket,
A' kiknek tsak arra-is nintsen erejek,
40 Hogy fejeteKre egy haj-szálat tegyenek.

Azon kívül pedig ollyan e' szerelem,
Mellyel el van töltve mindenütt én versem,
Melly ti sziveteknek nem fordúl bűvára,
Mint ama' világi, melly tsak lélek kínnya:
45 Ez ti lelketeket örömmel tölti-bé,
Változtat bennetek mindent édességgé:
Igy az Angyaloknak tellyes örömökben
Részt véstetek, kiknek tsak ez a' dolgok mennyben:
Söt az Isten Lelke ugyan belétek száll,
50 Mert az illyen szivben kívántt szállást talál;
Bé-szállván, a' szivet a' jóra téríti,
Ajakitok szavát énekre készíti:
Ujjaitokat is maga igazgattya,
'S musika szerszámon kegyesen hordozza;
55 Hogy a' mit a' száj mond, a' musika zengje,
Isten ditsértessék így mind a' kettőbe.

Oh boldog minden az, valaki láthattya
Azt az arany időt az ő divattyába!
Mikor osztán a' szántó vető ember-is
60 Mind az ekét tarttya, 's mind így énekel-is:
És az ország úttján a' szegény szekeres
Mendegélvén, kedvet énekléssel keres:
A' műves ember-is az ő műhelyében
Művét üzdögeli szép éneklés közben;
65 Kiki ő munkáját 'Sóltárokkal sózza,
És dolgai között lelkét-is újítja.
De, melly szép dolog, és boldogság hallani,
Pásztorok 's Pásztornek ha fogják követni!
Midön a' nyáj után szépen mendegelvén,
70 És a' zöld erdők közt igyen énekelvén,
Szavok után együtt zengnek a' kösziklák,
És a' kies vizek azon nótát tarttyák,
Ez néma állatok vélek énekelnek,
És Teremtőknek ditséretet téznek.

75 Aszszonyok, Leányzók hogyhogy állhattátok,
Ti elmével birván, mikor ezt láttátok,
Hogy Isten a' néma teremtésit híjja,
Hogy ti restségteket tisztire nógassa?
Fogjatok hát hozzá Aszszonyok, Leányzók,
80 Arany idő mentét ne tartóztassátok,
Énekelvén nagy kész indulattal szíből
E' szép 'Sóltárokkal tellyes könyvetskéből!
Hogy e' Világ végre szakaszsa-el magát
Amaz Istenektől, hol semmi jót nem lát;
85 Szokjék-el már ama' rút búja versekről,
Ezzel edgyütt járó veszett szerelmekről;
Adgyon helyt szívében az egy Szeretetnek,
Melly megbánhatatlan jót szerez lelkének.

Ezt az arany időt MARÓT így kívánta,
90 Éltében valami 'sengéjét-is látta:
Szélesen elő ment e' kívántt jó osztán,
Sok Nemzetek közt e' Munka ki-oszolván;
Jó munkája mellé jót kívánt előre!
Bé-is tölt, maga-is fenn maradt jó hirbe.

THEODORUS BÉZÁNAK AZ UR KRISTUS
 ANYASZENTEGYHÁZÁHOZ VALÓ AJÁNLO LEVELE,
 a' tőle Francia nyelven kiadott C. Sóltárok alkalmatosságával

Kítsíny Sereg! ki nagy nem vagy magadban,
 De felyül műlsz mindent e' nagy világban;
 Kítsíny Sereg! és e' világ szemettye,
 Holott te vagy minden kintseknek kintse;
 5 Te hozzád van egyedül minden kedvem,
 Hogy tsak néked ajánljam ez kis versem!
 A' mi itt én munkám, kitsínynek mondom;
 De nem ér-el semmi ezzel, azt tudom.
 Elég nagynak tartsa bár azt akarki,
 10 Hogyha ennek tsak nyomát-is érheti.
 Azért elmém illy nagy és nemes dolgot,
 Mint Főbb Rendnek, méltán néked ajánlott:
 'S tudom, hogy meg-sem tsalatkoztam ebbe,
 Mintha versem nem tenném illő helybe.

15 Hátráb innen Királyok 's Fejedelmek,
 Kiknek arany 's nem virtus öltözetek!
 'S kiknek kedvek tsak a' hízelkedőkhöz,
 Papirossat hazugsággal töltökhöz;
 Nem hozzátok intéztetett ez irás,
 20 'S nem néktek szól, mert a' ti gondotok más:
 Kik fületeket sem hajtyátok erre;
 Hogy nyomnátok tehát bé elmétekbe?

De ti való Királyok 's Fejedelmek,
 És országot birni méltó személyek,
 25 Kik szárnyai alatt rejtezve élnek
 A' sok szegény de istenes szent hivek,
 Néktek szól 's hozzátok siet e' leczke,
 Melly szent Dávid lanttyára van készítve:
 Kiknek Isten ezt a' kegyelmét adta,
 30 Hogy beszédét mind érthesse 's mind tudgya.

Itt Királyok Király szavát halljátok,
 'S nem én nótám, tudgyátok-meg juhászok:
 De egy 'Sidó juhász, a' ki tsinálta:
 A' nótáját maga az Isten szabta.
 35 Halljátok juhok! Isteni musika;
 Melly mind gyógyít, mind emel vígasságra.
 Szomorú vagy? Innen vígasztalóddol.
 Éhezel-é? Bövön meg-tölt, 's jól lakol.

40 Gonoszt szenvedsz? Ez terhedet könnyíti.
Félsz-é igen? Szivedet erössíti.
Vagy károd van, vagy más kedvetlenséged,
Meg-tér ezzel mind a' hasznod 's mind kedved.

45 De ha kérded: mi lehessen az oka,
Hogy látod itt mintegy öszve-zavarva,
Juhot, Juhászt, Királyokat, Urakat?
Miért kellett öszve fognom azokat?
Oka ez: mert mind egy ezeknek sorsa;
Némellyeket farkas körme szaggattya;
Némellyeknek szivek vagy on szakadva;
50 Mert fene-vad ment reá az akolra.
Farkasok is jönnek juhok képébe,
Kik álnokúl öltöztenek más börbe.
Égető tüzet látok sok helyeken,
Mellyek túl-is mentek a' tengereken:
55 De mind ennyi veszedelmek között-is
El-szélett juhok gyűlnék öszve még-is.
Azért énekeljünk a' nagy Istennek!
Ki illy jól gondgyát viseli lelkünknek:
És tsak azt sem szenvedheti-el soha,
60 Hogy hajunknak el veshessen egy szála.

Szegény rabok, kik setét tömlöczökben
Igasságért szenvedtek keservesen!
És a' kik az igaz Vallásért végre
Mentek szörnyü haláloknak nemire!
65 Hallgattok-é illy nagy kínaitokban?
Meg-hanyatlatok-é e' nagy próbákban?
Testetek rab, de szabad az elmétek;
Hal testetek, de élni kezd lelketek.
No hát szavatokat emeljétek-fel,
70 Dávid panaszit mondgyátok énekkel;
Zengjenek kín között e' könyörgések,
Olly énekek, mellyek szentek és szépek;
Erös szava Isteni ditséretnek
Hasítsa meg lángját az égő tűznek!
75 Hogy így Isten, és az ő szent Angyali
Lássák, hogy szent 's tiszta Vallástok rendi;
E' világ pedig szégyenlje-meg magát
Melly háládatlan 's nem érti ő javát!
Hogyha nyelvetek szólását ellenzik,
80 Szü vigye véghez! azt el-nem vehetik;
Ezzel a' lélek ugyan meg-könnyebbül,
Az halálban ez vígasztal egyedül.

Ha Istenről bizonyoságot tennünk kell,
Halálunk légyen ő ditséretivel.
85 Igy lesz, hogy a' kegyetlen tyrannusok,
Kik kínzani mind elmések 's mind gyorsok,
Eléb ki-fáradgyanak a' kízásból,
Mint mi a' kínoknak hordozásából.

De hogy senki magát azzal ne mentse,
90 Hogy nem készült ilyen ditséretekre;
Nemes, Tudós MARÓT ezt meg-elözte,
Ötven 'Sóltárt Ki szép versekben szerze,
Mellyeket Dávid lanttya leg elsöben
Tellyes lélekkel zengett 'Sidó nyelven;
95 Hogy a' Francziai szent Eklésia
Lenne ez nagy kíntsnek első birója,
Énekelvén maga Nyelvén az URat
Mint szent Dávid erre mutatott útát.

De ő meg-hólt, és ez ilyen szent munka
100 Harmad részénél tovább nem folyhata:
A' mi nagyobb nem hagyta mást helyette,
Ki, a' mit ő kezdett, véghez vihesse;
Mert vers-szerző mestersége MARÓTnak
Mi értünkre nem adattatott másnak:
105 Irígy Halál mikor ötet el-vötte,
Dávidot-is, úgy látszik, el-temette;
Félvén attól, hogy valaki utánna
Kezét ne vesse ez kívántt munkára.

Mi hát ez, hogyha kérdéndi valaki,
110 Hogy én még is hozzája mertem fogni?
Hallod-é? Ez mind az Isten kegyelme,
Mind hogy vagyok, 's mind hogy biztam ennyire,
Jól-is tudom, hogy itt én tehetségem
Sokkal kissebb, mint jó igyekezetem;
115 De még-is ditséretesb a' jó szándék
Még akkor-is mikor nintsen az érték
Mint a' nagy tehetség, de nem akarás;
Mellyet meg-vall, ha versem olvassa, más.
Azért méltán másra hagyhattam volna;
120 Mivel látok én jobbakat erre ma:

Nem-is bánom, ha ki ezt nem kedvelli,
Irja jobban, adgya Isten azt néki.
No hát, készüljenek-fel a' szép elmék,
Kik ez ajándékot bővebben vötték!

125 Mutassák meg e' nagy matériában,
Hogy ők mennyből vöttek ihlést valóban;
És hogy tsekély elmék ezt nem tehetik,
Lássák hogy ő munkájok tsudáltatik.
Ez után ő pennájokat fordítsák
130 Arra, kitől e' szép tudományt kapták.
Elég eddig indulattyokon járni,
'S elme bolond találmányit követni.
Nagy Aszszonyok panaszit és sirásit
Szép festékkal irtátok-le dolgait;
135 De ezek meg-halnak, 's meg-haltok ti-is,
Végre el-vész ezekről Irástok-is:
Hízelkedtek és hazudtok nékiek,
Ördögöt-is Angyalokká tészitek.
Meg-halnak a' ti így le-irtt Istentek,
140 'S el-vész vélek őket festő versetek.

Serkennyetek-fel hát mély álmotokból,
Igasságra szokjatok hamisságról;
Illetlen, hogy Pogány verseknek rendi
Szép elméteket fertöbe keveri:
145 Nem kell e' rosz világon keresnetek
A' kinn gyakoroltassék szép elmétek:
Söt feljebb kell a' földről emelkedni,
Égből kell illy matériát fel-venni.
Azért ez meg-kivántatik előre,
150 Hogy szivetek magát új rendbe vegye;
És így jóra indittatván pennátok,
Adgya-ki, a' mit lélekben javaltok:
Akkor valósággal Poéták lésztek,
Sok rosz helyén ha így a' jóra tértek.
155 Ha nem: Folyjon szokott matériátok,
A' Szerelem, Panasz, Harag, 's Aszszonyok.
És pedig ellenben, akarmi vagyok,
Eröm szerint a' nagy Istenről szólok,
Hirdetem az Egeknek nagy Királyát,
160 Ki én lelkemhez így botsátta magát:

Ki Lelkétől bennem ez jó indulat,
Mellyet általam munkában-is folytat;
Nevezetesen pedig, hogy e' Munkát
Igy segéllé, 's meg-nem voná job-karját:
165 Mellyet irtam neve ditséretire,
És a' kitsíny Sereg építésére.

34.

[DESCARTES EPITÁFIUMA]

„Renatus Des Cartes, valamennyi filozófus dicsóságát felülmúló férfiú, nemesi család sarja,
nemzetségére nézve armorikai, származására nézve turenne-i

Tanult la Flèche-ben, Galliában,
Katona volt Pannóniában,
Bölcselóként rejtőzött Bataviában,
Vendégként halt meg Svédországban.”

1

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

TÓTFALUSI KIS MIKLÓS

10/10/10

E' KÖNYVNEK HASZNOS VOLTÁNAK, BETSÜLETRE MÉLTÓ
SZERZŐJÉNEK NAGY DITSÉRETIVEL, ELŐ-ADÁSA

1. LÁtszik ebben Isten igassága,
(Öt ingerlő bűnnek ez mind sóldgya:)
Gond tudni tsak Nemeit,
Nyavalyáink sok Rendit.
- 5 2. Testünk mihelyt világra köszönt-bé,
Ottan gyűlnek Nyavalyák seregbe:
Ostromlani serények,
Rést tsinálni mind készek.
- 10 3. De más-felől lásd irgalmasságát,
Teremtőnek bölts hatalmasságát:
Többféle az orvosság,
Az Elme már olly fel hág.
- 15 4. Ez egy ellen hármát négyet állít;
Ha egy nem jö, majd másokat szólít:
Ha egy nem, 's más, használhat
S' többi, és helyt állhat.
- 20 5. Nints olly Barom, Madár, Vad, Kö, Fű, Fa,
A' minek test (egy szóval) állattya;
Mellyből orvosi erő
Nem hozathatnék elő.
6. De ne véllyed, hogy köz dolog vólna;
Nagy böltsesség mind ennek tudása.
Ritka, a' ki megnyerte
Ez ajándékot vötte.

- 25 7. Sok praxissal míg ennyire mentek,
Elmét sokká futtattak a' Böltsek,
Lélek sorvatt Hajlékát
Kik gyámolgatták Házát.
- 30 8. Mellyből hasznot 's betsületet várván,
E' Tudományt tartották titokban;
Ugy alítván, másként hogy
Midenikben sok lefogy.
- 35 9. Magyar Nemzet, legalább, nem látott
Maga nyelvén Orvos-könyvet: söt ott
Mestere-is szük: melly ok,
Hogy a' sinlö beteg sok.
- 40 10. E' nagy hibát látván nem állhatta
E' bölt Mester, magájét lehangya;
Közönséges jót nézett,
Hogy e' Munkához kezdett.
- 45 11. Már ezelött, a' mit hamarjába
Készíthetett, adta völt világra:
Melly-is elég hasznot tött,
'S kedvességet nagyot vött.
- 50 12. De minthogy az hijános völt, lévén
Hátra még sok Nyavalyák nemiben,
Mellyek ellen nem talált
A' Beteg ott orvoslást:
- 55 13. Imé már most tökéletességre
(Idöt nyervén magának,) Ezt vitte:
Hogy ezaránt ne vólna
Valaki mit kívánna.
- 60 14. Kivált (a' mit itt még minden ditsért,)
Böldogtalan Kisedek kedvéért
Szükséges és hasznos, itt
A' mint, 's a' miket leirt.
- 60 15. Ök szegények sirással jelentik
Fájdalmokat; egy-tsepnyé sem értik
Nemét, okát, 's szükségét
Orvoslásnak eszközt.

16. Mi van hátra? hanem: E' nagy jóéért
 Legelsöben Istenedet ditsérd:
 A' ki illy sok 's nagy eröt
 A' Természetbe öntött.
- 65 17. Azután Azt áldás kívánással
 Tisztellyed, Ki adakozásával
 E' köz jót segítette,
 És úttját készítette.
- 70 18. Betsüld végre, jót kívánván Annak,
 Ki az egész Orvos-tudományak
 Értésére juttatott,
 'S hasznára méltóztatott.
- 75 19. Megbetsülöd, ha betsülöd Könyvét,
 Tartván azt úgy, mint Tárházad kintsét:
 Mint Biblia Lelkednek,
 Ollyatén Ez Testednek.
- 80 20. Nem mindenkor kaphatsz Orvos Doctort,
 Nem-is adhatsz, te szegény, aranyt 's bort;
 E' Könyv, ha Egésség kell,
 Szükségednek megfelel.
21. Szerezhető Szerekre Ez mutat
 Többire, és könnyü módra oktat;
 Pénznek 's munkának kedvez.
 Mondd velem: Áldott Könyv ez!

36.

A' MAGYAR NEMZETNEK JAVÁRA 'S ÉKESGETÉSÉRE
 SOK JÓ MUNKÁIVAL IGYEKEZŐ IGAZ HAZA FIÁNAK,
 TISZTELENDŐ ÉS TUDÓS PAPI PARIZ FERENCZ URAMNAK
 TISZTESSÉGÉRE

- 5 1. E' Könyv nem tsak Udvar
 Oktat; de minden kart
 Emberi Társaságban.
 Ez, egész Ethica,
 'S Kis Theologia
 Élet igazgatásban.
 Mind földi 's mennyei
 Bóldogságra a' ki
 Utat keres, léel abban.

10 2. Vedd jó neven tehát
Magyarság, e' Munkát
A' ki veled közlötte;
'S Azzal, hogy kedvelled
Munkáját, ingerlyed
15 Serénységét többekre:
Nemzete hasznára,
Láttuk, magát adta,
És életét rendelte.

37.

SIRALMAS PANASZ ISTENNEK KOLOSVÁRON FEKVŐ NAGY
HARAGJÁRÓL, ABBÓL SZÁRMAZOTT EGYNÉHÁNY SÚLYOS
OSTORIRÓL, ÉS ANNAK NEVEZETESEN EZ 1697 ESZTENDŐBEN
PÜNKÖST HAVÁNAK 6-DIK NAPJÁN ISZONYÚ TÜZZEL VALÓ
MEGPUSZTÍTÁSÁRÓL

1. Ha megsokasodik A' Bün, 's megrakodik
Föld színe gonosszággal;
Az igaz ítélő, Személyt nem tekintő
Jehova nagy haraggal
5 Székit letéteti Itéletet tenni
Szörnyü boszszú-állással.
2. Mit mondhatsz Kolosvár? Nem áradott vólt már
Minden bün el közötted?
10 Mellyel búsulásra Iszszonyú haragra
Istent ugyan kisztted?
Húzván-le az égből, Szép lakó helyéből
Ostorával ellened.
3. A' szent Historia Ezt például hagyta
Örök emlekezetben:
15 Hogy Sodoma földe, Gomora vidéke
Olyan kies vólt régen
Világi életre, Söt testnek kényére
Egy szóval, mint az Éden.
4. Emberek fiai De hogy vissza élni
20 Kezdettenek ezekkel
Testi bújaságra És fajtalanságra
Egyéb terhes bünökkel;
Magokra ingerlék Istent sietteték
Jöni mennyei tüzzel.

- 25 5. Kétköves esővel Tüzes fergeteggel
Ugy veszté-el a' helyet
Elsüllyesztvén Isten, Tötnenek vólt mellyben
Olyan sok rút bünöket
Holmi бүdös tónál Sovány por-hamunál
30 Ma sem látsz ott egyebet;
6. Sok jókkal бүvössé És nevezetessé
Ezelött ő Felsége
Tégedet-is tött vólt, Alkalmatosságot
Életnek szükségire
35 Böven szolgáltatván, És felmagasztalván
Fejedet ditsőségre.
7. Ugy-hogy, mások között Kintses Kolosvár lött
Neved 's emlekezeted,
Avagy kis Béts; mivel Majd olly nagy böséggel
40 Vólt minden kereseted.
Erdélynek Vég-háza Vóltál jeles Tagja,
Kúltsa-is vólt melletted.
8. De megsokasítád, Szintén feltornyozád
Gonoszságid az égig,
45 Alig vólt ollyan bün, Mellyben részed nem lün,
Ülvén benne füledig,
Sodomát követvén, Istentelenségben
Bugyburékoltál torkig.
9. Hit szegés, káromlás, A' Mammon imadás
50 Köz dolog vólt tenéked,
Otsmány szitok, átok, Mellyel most-is szájok
Sokaknak dohos benned,
A' hamis esküvést Szent Név vesztegetést
Szabadoson szenvedted.
- 55 10. Isten Szombatjának, Szent Innep napoknak
Vólt sokszor sok rontója,
Az Elöl-járóknak, Szülék 's Tanítóknak
Szavok által-hágója;
Nem vólt a' fenyíték; Mindenre menedék
60 Vakmerőknek az útja.
11. Ártatlan vér-ontás, Irégység, áskálás
Egymás veszedelmére,
Leg-alább hirében És betsületiben

- Nyelvvél megölésére;
65 Ugyan-is mérgeőbb Kardnál-is élesebb
E' fegyver a' sértésre;
12. Hát a' paráznság, Sodomából jött ág
Hol termett, 's nőtt bövebben?
Éktelen bújaság, Undok fajtalanság
70 Eláradott vólt épen,
Piperés öltözet A' fajtalan szívet
Mútogatta Nap-fényen.
13. Tántz-is ide való, Bújaságra hajtó
Az otsmány részegséggel,
75 Hihető, ez oka, Hogy Isten áldása
Hegyeinkről fordúlt-el,
Tsak erönket vesztjük, Hijába miveljük
A' földet veréjtékkel.
14. Hát tolvaj és lopó, Titkos 's nyilván való
80 Igaz-elég nem vólt-é?
Szines tsalárdságok (Kik mind arra valók)
Nem gondoltattanak-é?
Kiki maga tudja, Egymást mint megtsalta,
Édes lévén a' másé.
- 85 15. Szegényt nyomorítás, Özvegy 's árva rontás
Oh mely sokszor hallatott!
Nem folyt az ítélet, Igaz ügy szenvedett
Törvény-Székben-is gántsot:
90 Lopó, kurva, vagy mi Könnyen szabadúlt-ki,
Ha pénzt böven adhatott.
16. Bizonyosság-tételben Attyafia ellen
Némelly élt hazugsággal
Élete főgytára, Vagy más nagy kárára,
Igyekezvén szájjával:
95 Gonosz kívánságot Még bűnnek sem tartott,
Alítván, nem vét azzal.
17. Egy szóval, az Isten Szent 's jó Törvényiben
Egy sem maradt rontatlan,
A' testi bátorság És háládatlanság
100 Minden rendben hallatlan:
Mellyekért az átok Fejed felett olly sok,
Ég, föld, mind ellened van.

18. Oh melly régen hogy vár Az Isten, hogyha már
Megeszmélnéd magadat,
105 A' sok gonoszságból, Testi bátorságból
Felserkenvén, útadat
Hogy megjobbítanád, Magad megaláznád
Isten haragja alatt.
19. E' végre régólta Sokféle ostora
110 Töle reád származott,
Mellyekkel inteni Tégedet feddeni
Büneidről láttatott:
Ellenség tábora, Tsere-bogár, sáska,
Hideg mire való vólt?
- 115 20. Esztendönként nyújtott Ujabb-újabb ostort,
Hogy verését elúnván,
Vennéd észre egykor, Kitől száll az ostor,
És miért, meggondolván
120 Istent félni szoknád, Bünt megzaboláznád,
'S jöbben élnél ezután.
21. De ez sem vólt elég; Mert tsak vak vereség
A' megtompúlt népnek ez,
Inkább megkeményült Ezek alatt, 's meghült
A' kegyesség Istenhez
125 Az egymáshoz való Szeretetet nem való,
Az igasság tsüggedez.
22. E' végre Szolgáit, Kiküldte Postáit
Hogy a' népet intenék,
Az Urnak nevében, Az eláradt bünben
130 Élöket megfeddenék:
Jövendö haragtól, Ö terhes átkától,
Ha lehet, hogy megmentsék.
23. De ez sem lön hasznos, Nem lön foganatos
A' sok prédikátzió;
135 Söt kik dorgálódtak, Ollybá tartattanak,
Mint az ott kün ugató.
Sok mondta: Nem jö-el Ez Urnak napja-fel,
Mi ez, ha nem Tsúfoló?*

* 2 Pet. 3. 3.

- 140 24. Söt (a' melly nagy tsuda) Egy vala ki nyilva
Majd mindent így megmondott,
Bizonnyal hirdetvén És megjövendölvén
Városunknak ez átkot;
Az-is Varáslónak, Hamis Ámítónak
Mindnyájunktól tartatott.
- 145 25. A' Sidók romlása Közelítvén álla
Egy hitván ember elő,
Ki tsak jajt kiálta Mind addig, e' szava
Míg bételék. Avagy ő
Magától szólott-é? Hazugsággal járt-é?
150 Hogy ím esze fél-szegü.
26. Eleget kiálta Nőé Pátriárcha
Undok első Világnak;
Nem tuda megtérni; Özönvizzel veszni
Azért kelleték annak:
155 Isten büntetése Egyedül kedveze
A' Nőé Bárkájának.
27. Akkor megesküvék, Hogy többé nem esnék
Illy veszedelem neme;
Hanem inkább tüzzel Ezután 's nem vizzel
160 Bünös világ bünhödne:
Ezt-is gyakorlotta Többire azólta
A' Seregek Istene.
28. Ezért méltán mondja Az Irás ő róla,
Hogy tűz mégyen előtte;
165 Mellyel azok ellen Él, a' kik szüntelen
Néki járnak ellene.
Illy ítéletétől, Éméasztó veszélytől,
Kérlek, ki ne rettegne?
29. Tüzzel jöve reád, Kolozsvár, és hozzád
170 Ez ostorával nyúla,
Mínekutánna más Egynéhány nagy tsapás
Tenéked nem használa,
Olthatatlan tüzet, Láng, füst fergeteget
Utzáidon gyulaszta.
- 175 30. Ezer hatszáz felett A' kilenczven heted
Eszendő folydogalván,
Közepén Tavasznak, Szép Pünköst Havának

Szintén hatodik napján,
Akkor egyébként-is Egynéhány hétig-is
Szárazság uralkodván.

180

31. Iszonyú romlást tön Azzal rövid időn
A' Városnak a' színén,
Az elébbi tüzet, Azon veszedelmet
Ujjolag rajtunk ejtvén;
185 Söt látjuk nagyobbnak: Tsak-hogy esett annak
Akkor másik részében.

185

32. Hadd számláljam elő, Hogy a' következő
Nemzetség ezt tudhassa.
Magyar útza első (Lévén ebéd idő
190 Mikor a' tűz támadta)
Gerjesztetvén széltől, Kivált a' viz felől
Abban keveset hagyta.

190

33. Ottan elborítá Majd a' földig rontá
Megette Szappan útját,
Mínthogy fából állott Többire, 's kevés ott
Kő épület. Nem állhat
Már ember ellene, Kivált mínthogy szive
Mindeneknek el-lankadt.

34. 'Tsak bámúlva nézik; Némelly tolvajkodik,
Ha mit kaphat, magájé,
Vagy tűz, vagy a' lopó Házainkban dülő
Gondolván, most ideje.
Némelly ott mulatván, Holmijén kapdosván,
Véletlenül ott süle.

35. Gyenge nép kiállott, A mezőre szállott,
Onnét nézi e' romlást:
Gondolhadd mitsoda Sirással jajgatta
Kiki maga jószágát.
210 Semmijéhez számot Senki már nem tartott,
Egyaránt tött jajgatást.

210

36. Azonban a' tűznek Mint mérges fenének
Híd-útza következők,
Azt-is megemésztvén Az ő várra innen
Tsak hamar harapozék,
215 Monostor útza-is, Söt még a' Piacz-is
E' nagy romlást mégérvék.

215

-
37. Nagy munkával készültt Sok költséggel épültt
Piaczi Templom 's Torony
220 Ora, szerszámival, 'S minden harangokkal
Egyaránt oda vagyon,
Több más Templomok-is, Collegiumok-is,
Égtenek azon módon.
38. Innen Közép útzán, Túl pedig Szén útzán
Lön határa a' tüznek:
225 Gyönyörü paloták, Rendes Uri házak
Mind megemésztettek:
A' kárt megbetsülni, Igazán felirni
Gond vólna akarkinek.
39. Régi épületek, Sok jószág, emberek
230 Égtenek nem kevesen,
Kínts, búza, öltözet, Edény mennyi égett,
Száma 's betsüje nintsen,
(Mellyekkel a' házak ékesítve vóltak)
Baromnak azonképen.
- 235 40. Városnak harmada, Alig, ha marada,
Az-is nagy köszönet vólt;
Nagy félelem alatt Ez-is forgott sokat:
Azon romlástól tartott,
240 Sok időkig rendbe, Tulajdon helyébe
Egyetmást nem rakhatott.
41. Christus Urunk szava: Az aszszú közt nyers fa
Tüzben megemésztetik,
Sem vallás, sem élet Most semmit nem tehet;
Isten haragja látszik,
245 Igazak, hitlenek, Elegyesleg veszték,
Külömbség nem tartatik.
42. Eljárván a' várost, Szörnyü pusztaságot
Láthatsz ott most, ha nézed,
250 Sok tsak úgy maradott, A' mint a' teste vólt,
Nints semmije, ha kérded,
Könyvei erednek, Ortzáján gördülnek,
Te-is sirva nézheted.
43. Söt hogyha nem hagyott Vólna maradékot
Nékünk az UR irgalma;
255 Bizony Sodomához, Avagy Gomorához

**Hasonlók löttünk volna:
E' romlott Hazának, Söt egész Világnak
Iszonyú példájára.**

- 260 44. De megszáná végre Népét, 's hogy megszünne,
Parantsolá a' lángnak,
Miképen régenten Dávid idejében
Az öldöklő Angyalnak,
Minket tellyességgel Még-is nem veszte-el,
Tüzében haragjának.
- 265 45. Oh szegény megromlott, Por-hamuba szállott,
S már szintén el-alélt nép.
Mellyet az idegen Nemzet-is szertelen
Paskol 's rongál, mint a' tsép,
270 Sorsod ki ne szánná? A' ki nem fájlalná,
Vólna merö bálvány kép.
46. Azt gondoljuk vala, Hogy elmúlt haragja
Immár a' nagy Istennek;
De ímé felhúzza Vagyon még-is karja,
Nints nyugalma fejünknek,
275 Ujabb ostort készít, Látván, azzal semmit
Hogy nem használt e' népnek.
47. Szörnyü rettegésben, Éjjeli féltünkben
Megindítá a' szelet,
280 Erös zivatarral És nagy harsogással
Néhól olyan rontást tett,
Emberek halála Hogy történt miatta,
Igy veszték-el élteket.
48. Még ezzel sem múlt-el Búsulása, még fel
Húzta kezét tsapásra,
285 Eget bézárlotta, Nagy aszályt botsáta
Egész mi határinkra:
Hogy a' föld ne hozná, Termését ne adná
Éltünk táplálására.
- 290 49. Söt ez sem lön elég; Romlásunkra az Ég
Megnyittaték általa,
Hartzol már mennykövel, Tsattogó dörgéssel
Nyilait ugyan szórja
Mind épületeknek, Mind sok embereknek
Iszonyú romlásokra.

- 295 50. Hát még a' kö-eső, Melly miatt hegy 's mező,
Nem kitsíny kárt szenvedett?
Alig gyözi szám el, Mennyi veszzeivel
Isten eddig érdeklett:
300 Hogy meghunnyáskodnánk, Hozzája fordúlnánk,
Lehagyván bűneinket.
51. Söt félő, e' jelek Még nagyobb veszélynek
Sengéi ne legyenek:
Vagyon még ostora, Keményebb páltzája
Kezében az Istennek,
305 Mellyel megemészsen, És rontson egészen,
'S példa légy mindeneknek.
52. A' mint hozzád fogott, Hidd-el nem játszodott
'S nem kitsíny ok vitte rá,
310 Hogy így ostorozzon, Seprett minden módon;
Azért sokasította
Te rajtad tsapásít, Meglásd, ne kénszerítsd
Ézután nagyobbakra.
53. Igazán mondhatná Christus Urunk-is ma:
E' jelek Sodomában
315 Ha estenek vólna, 's véghez mentek vólna,
Nem lett vólna hijában;
Megtértenek vólna, Megkeresték vólna
Istent, öltözvén sákban.
54. Térj-meg Város, térj-meg, Vég romlást előzd-meg
320 Sirással, böjtöléssel,
Életedet jobbítsd, Lakosidat tisztítsd
Sanyarú fenytékkal:
Hidd-el nem kegyetlen, Nem könyörületlen
Az UR, tőle nem vét-el.
- 325 55. Vedd-elő Ninivé Példáját, melly érté
Jónás fenyegetését;
Megalázá magát, Megjobbítá útját,
Magsiratván bűneit.
330 És így megelőzé, Magáról elveté
Istennek ítéletét.
56. Keresztyéni névvel Hogyha ditsekedel,
Szégyen pogányt követni;
De annál vétkeesebb Szégyen, 's rettenetesb,

- Attól meghaladtatni:**
- 335 **Serkenj-fel, ne aludgy, Illy példával hogy tudgy**
 Te-is Istentől félni.
57. Könyörgésnek hasznát, Láthadd foganatját
 Ezékiás Királyban,
Kinek egykor Isten Izenvén, hogy tégyen
340 Rendelést ő házában:
Jelen van az idő, Halál véget vét ő
 Élete folyásában.
58. Sirással keresé Istent engesztelé
 Buzgó könyörgésével:
345 Im mit nyere véle! Isten megengede
 Halálát sem hozá el;
Söt meghoszsabbítá Életét megnyújtá
 Tizenöt esztendővel.
59. Még amaz hitetlen, Híres istentelen
350 Ácháb-is ám mint jára?
Hogy meghunnyászkodék És sákba öltözik,
 A' Proféta szavára;
Fejének kegyelmet Nyere, 's veszedelmet
 Az UR reá nem hoza.
- 355 60. Több jeles példákból (Mellyekről széllyel szól
 A' Szent Irás eleget)
Vedd eszedbe magad, A' könyörgést ne hadd;
 Minden bajt ez elűzhet,
360 Kegyelmet Istentől, 's Áldást onnét fellyül
 Bűnös emberre nyerhet.
61. Ezzel Istenedet Keresd, a' ki megvert
 Tégedet ilyen igen
Kérjed ő felségét, Könyörgésnek Lelkét
 Adja, kivel segéljen;
365 Magad' ha vizsgálod, Tsak kérni sem tudod,
 Mit, mikor, 'S miként kelljen.
62. Hogy ne haragudjék, Ostorival szünjék,
 Kérjed buzgó szivedből,
Hogy kedvezzen ennek A' megmaradt résznek,
370 Kivándd igaz lélekből:
A' megromlott részt-is Építse, hogy ott-is
 Neve áldassék erről.

- 375 63. Mert igen hatalmas, Tárháza bö's tágas,
Sok úton megáldhat,
Mostani romlásból, A' nagy pusztaságból
Kivántt épségre hozhat:
Velem együtt azért Illy nagy jó kedvéért
Igy imádjad az Urat:

KÖNYÖRGŐ ÉNEK

Nota: Mikor Sénakérib a' Jerusálemet, 's a' t.

1. MEnnynek szent Lakosa, Seregek Istene
Hoszsú-türö, szelíd, engedelmes vagy te;
Hogy a' bünösöket te hozzád térésre
Édesgesd Atyai szent szeretetedre.
2. Ellenben haragod buzgó a' nép ellen,
Melly sok várásodra még-is térhetetlen:
Bokros ostoridat nyugtatod-meg ezen,
Mi vagyunk közelebb elég példák ebben.
- 10 3. Kik sem a' te édes hivogatásiddal,
Sem reánk botsátott számos ostoriddal,
Mindenképen próbáltt dajkálkodásiddal,
Megtérni akarók nem lévénk mind azzal.
- 15 4. Vallást tenni készek vagyunk vétkeinkről,
Parantsolatidnak mind megszegésekről,
Minden bünbe való bémerültségünkről:
Méltók vólnánk, hogy eltörlenél a' földről.
- 20 5. Jaj hát, jaj minékünk! hogy felingerlettük
Méltó haragodat ránk ugyan kisztettük:
Sok rendbéli tsapást így magunkra vettünk,
De azt fájlalással ingyen sem érzettük.
6. Ugy fogál mi hozzánk súlyosabb ostorral,
Tsak-nem megemésztél sebes tűz lángjával,
Minden ditsőségét Városunknak azzal
Porrá 's hamuvá töd, bétöltvén azt jajjal.
- 25 7. Térj-meg haragodból, ne hartzolj ellenünk,
Immár légyen elég, kegyelmes Istenünk,
Illy keserű pohárt ha itatál velünk;
Sujtoló karodat már nem szenvedhetjük.

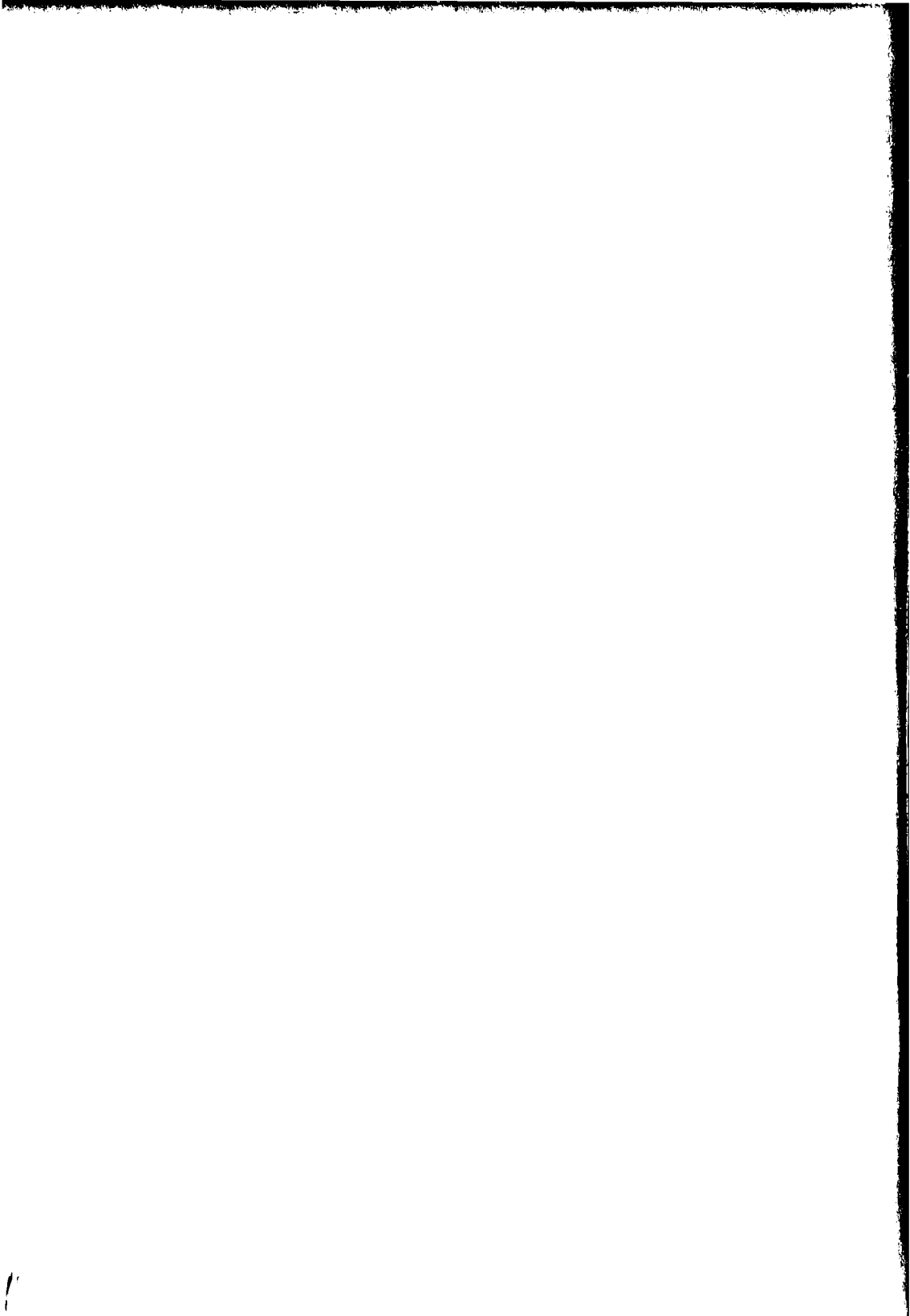
- 30 8. Elmúlván szomorú haragnak napjai,
Sőt ítéletidnek számos esztendei,
Terjedjenek reánk kegyelmed sugári;
Örökké ne légyünk átkodnak abraki.
- 35 9. Mintegy célít kitévéél minket nyilaidnak,
Rettentő példái lönk egész világnak;
Melly most romlására így készült magának;
Mind ez jele talám Itélet napjának.
- 40 10. Üttetél idegen Nemzetet nyakunkra,
Kötvén terhet igen súlyost hátainkra,
Életünk elalélt, lenyomál a' porba:
Jaj már szinte hasunk a' földhöz ragada!
11. Nyúítsd-ki jobb kezedet, végy-fel a' romlásból
Emlékezzél URam régi irgalmadról,
Ments-ki ránk áradott nyomorúságinkból,
Könyhúllatásinkat töröld-el orczánról;
- 45 12. Földünk békességét lássa már valaha!
Hogy hányódásitól nyughassék ez Haza:
Ujítsd napjainkat, mint régenten vala;
Hálá-adó népnek zengedezzen szava!
- 50 13. Módot nem akarunk szabni, URam néked;
Tudjuk, mindenüvé elhat erős kezed,
Mennyen földön, a' mit akarsz, megmíveled,
Egy szóddal, valamit kérünk, megteheted.
- 55 14. Egyszersmind de taníts minket útaidra:
Hozzánk ragadt a' bün; Lelked munkájára
Szükségünk vagyon, és szent ajándékira,
Természetünk veszett; hát ne hagyj magunkra.
- 60 15. Így lészen életünk kellemetes néked,
Minden dolgainkat ha magad vezérled:
Mig e' földön élünk, járjunk hát te veled,
Végre lelkeinket Országodba vigyed.

[LENGYEL ANNA SÍRKŐFELIRATA]

Itt nyugszik nemzetes Lengyel Anna teste,
Ki életet tiszta kegyességgel vitte,
Férjéhez hűséggel szívet kötelezte,
Melynek az Halal is véget nem vethete.

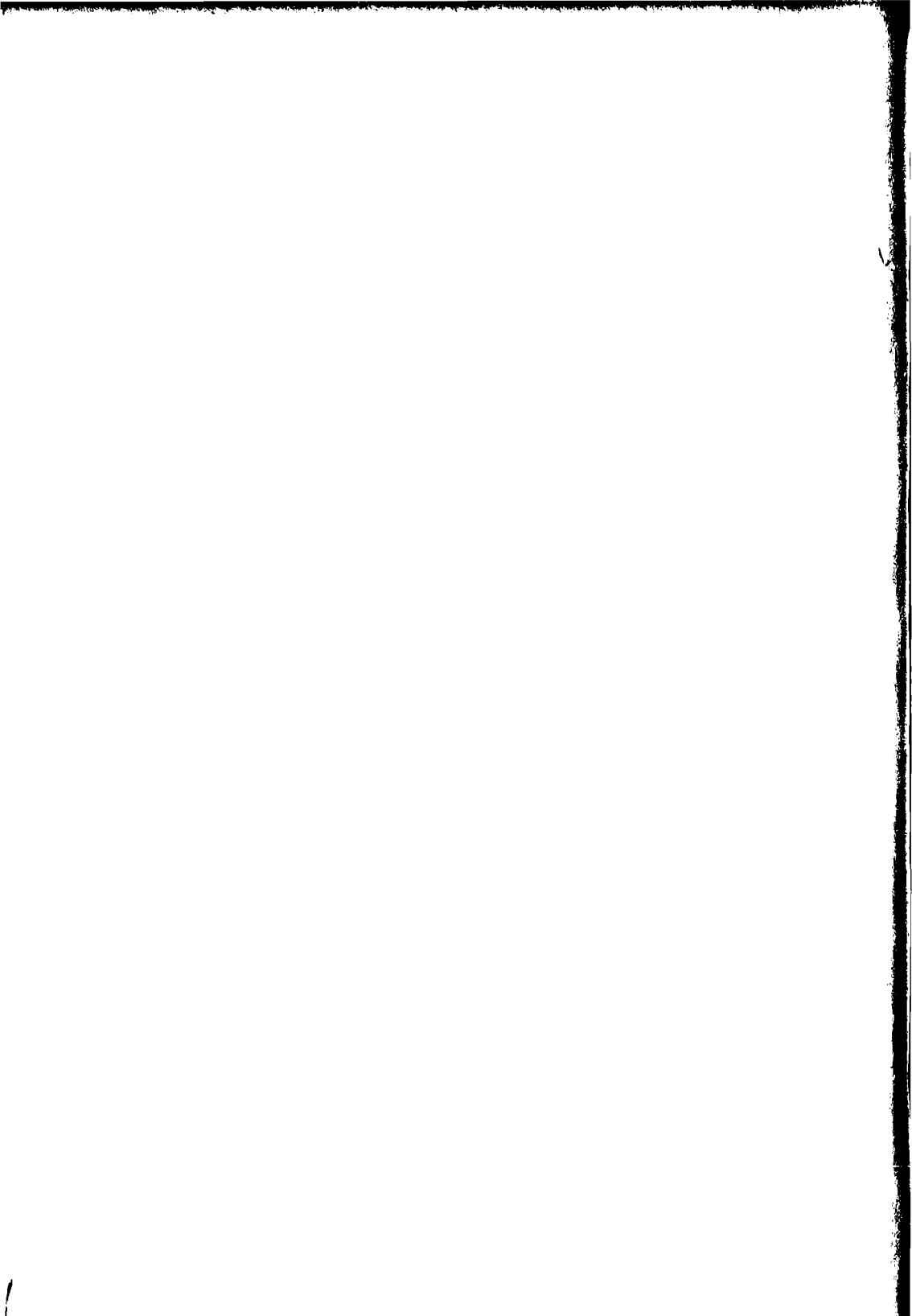
Mert meg az halalban sem löt elvalasa,
Szerelmes ferjetül meszsze tavozasa,
Vele egyut esven sirban be szalasa
Hogy Isten, kit velle szolgalt, egyut lassa.

JEGYZETEK

BEVEZETÉS

Sorozatunk tizenharmadik kötetében ugyanazt a kiadási gyakorlatot követjük, mint az eddig megjelent kötetekben. A szövegeket betűhíven közöljük, a régi betűformákat átírva a ma szokásosra. Nem autográf kéziratból közölt szövegek esetében a központoszást is modernizáltuk: nyomtatványoknál és autográf kéziratoknál viszont megtartottuk az eredeti központoszást. (Autográf kéziratokból mindössze a 6—8. és 22. sz. Felvinczi-verseket közölhattük.)

SZENTPÁLI N. FERENC

ÉLETE

Szentpáli Németh Ferenc életével legrészletesebben ez ideig BAKK ENDRE foglalkozott 1888-ban készült, de kéziratban maradt könyvében, melyben Vízakna történetét írta meg. (Szabad és kiváltságolt Vízakna mezővárosának monographiája. Nagyszében (Sibiu) Bruckenthal Múzeum.) Amit a Vízakna történetében emlékezetes személyről mond – hogy „ő mint királybíró és zsarnok, mint költő és sokakat kigúnyoló író, áruló és nyílt csaló el nem lesz feledve. A történetírás benne az író érdemétől eltekintve az olvasóval csakis a zsarnokság, kegyetlenség rémképét szemléltetheti” – azt az újabb levéltári kutatások is megerősítik. Ezek jó részéről első ízben itt esik szó. Meg kell azonban említenünk KOMÁROMY ANDOR dolgozatát, melyben hosszú évtizedek tévedéseit kiigazítva rendet teremtett a nováji és a homoródszentpáli Szentpáli családok sokáig összekevert genealógiájában. (A homoród-szentpáli Szentpáli-család. Turul 1892. 139-45.)

Homoródszentpáli N. István és Baráthi Borbála fiaként 1651-ben látta meg a napvilágot. Ezt kell kikövetkeztetnünk abból a nyilatkozatából, melyben 1664. január 31-én addigi gyámját, Balpataki Jánost (anyja öhozzá ment másodszer feleségül) vallja a gyulafehérvári káptalannál plenipotenciáriusának. (OL Gyulafehérvári Kápt. lt. Misc. Cista 2. fasc. 2. no 44.) Születési helyéről, gyerekkoráról nem tudunk semmi biztosat. Valószínűleg a Kolozsvári Unitárius Kollégiumban tanult. 1668-ban ugyanis a senior azt jegyezte be az iskola fasciculusába, hogy Szentpáli Ferenc „Ex aula Illustrissimi Principis in scholam redijt” (Fasc. II. 245.) Tehát az iskolába újra visszajött, mégpedig a fejedelmi udvarból, és úgy látszik, engedély nélkül. Egy hónappal múlva ugyanis a senior arról tudósít, hogy a fejedelem német katonái megfogták, és erőszakkal visszavitték az udvarba. („Nobilis adolescens Franciscus Szent Pali, qui 5 die mensis superioris ex Illustrissimi Principis Aula in Scholam venerat studiorum gratia, in Publica Platea captus a Germanicis, abducitur ad Principem, unde sese adduxerat.” Uo. 246.)

A következő éveket a fejedelmi udvarban kellett töltenie. Ő ti. az a személy, akiről ugyancsak a Kolozsvári Unitárius Kollégium seniora 1672. augusztus 8-án azt írja, hogy egy ismeretlen ember az udvarból paszkvillust szerzett a fejedelemtől, annak feleségéről, a mágnásokról és sok mindenkiről. („Pasquillus contra ipsum Serenissimum Principem et Dominam Principessam et omnes Magnatos a summo ad eum qui est inter eos imus vel infimus, ab Aulico ignoto compositus, nobis quoque innotuit...” Uo. 287.) Kétségtelenül az *Imago veritatis*-ről van szó. A feljegyzést tévő senior pedig Felvinczi György, akinek a kollégiumban töltött tanulási ideje egybeeshetett a Szentpáliéval. A huszonegy éves szerző ritka éleslátásról, kritikai érzékről és tájékozottságról tett tanúságot paszkvillusában.

Ismeretlen, mikor és milyen ürüggyel hagyta oda Apafi udvarát. Valószínű, hogy 1674-ben már nem volt ott. Ebben az esztendőben visszavonja, semmisnek jelenti ki azt az egyezséget, melyet régebben anyjával kötött az apai örökség felől. (OL Gyulafehérvári Kápt. lt. Misc. Cista 2. fasc. 3. no 36.) Már ekkor jártasnak kellett lennie a jogi ügyletekben. Örököltetett valamit apjától is, aki az ítélő Tábla bírója volt. A jogszabályokban való jártasságát nagyon jól felhasználta a vagyonszerzésre.

1676. december 10-én 1800 Ft-ért zálogjogon megszerezte Haller Páltól a vízaknai Geréb-

házat és annak tartozékait. (Ált. Lt. Nagyszeben. Ocna Sibiului No 8.) A Geréb-ház birtoklásával régi adománylevelek alapján ószálogként össze volt kötve a vízaknai királybíróóság. A városi magisztrátus, tehát a főbíró és a 40 esküdttől álló jurata communitas mellett vagy felett ő volt a legfőbb hatalom. A vízaknai királybíró különleges jogokat élvezett. Nem választották, tisztségében nem kellett megerősíteni senkinek; sem a fiskusnak, sem a papnak semmit nem fizetett a Geréb-házhoz tartozó földek után, de ha azonfelül más városi földben majorkodott is, semmiből quartát, dézsmát nem adott. A kocsmapénzből, boradóból, bírságokból, kalodaváltságokból, pecsétperemből befolyó összegek fele őt illette. Az elfogott foglyokat csak a Geréb-házban volt szabad őrizni, a királybíró vette fel utánuk a prófuntot, övé volt a fogolyváltság. Szabad erdőhasználatra volt, a város marháit közt tetszés szerinti mennyiségben legeltethette sajátjait, juhnyáját tarthatott a város legelőjén.

Ezek voltak zálogjogon szerzett hivatalának javadalmai. Kötelessége viszont az volt, hogy tisztje szerint „gondját viselje a városnak”

Szentpáli mindent megtett, hogy a substitusként viselt méltóságot véglegesen megszerezze. 1686. május 4-én, majd 1687. február 28-án újabb pénzüsségeket, jószágokat, aranyakat ad át a Haller családnak. (BAKK, i. m. 501a, a Szentpáli család levéltárának 239. sz. dokumentumára való hivatkozással.) 1693. november 6-án pedig Haller Jánostól véglegesen megkapja a Geréb-házat és annak tartozékait 3667 magyar forintért, egy oláhbogáti pusztatelekért, egy kisenyedi kúriáért, néhány ottani házért és zálogos jobbágyért, fenntartva magának a visszaváltás jogát. (Áll. Lt. Nagyszeben. Ocna Sibiului No 125.) A jószágok egy részét azonban Haller János soha sem tudta birtokába venni. Az oláhbogáti pusztatelket pl. már tizenöt évvel a szerződés megkötése előtt elidegenítette; a kisenyedi jószágok már szintén más tulajdonában voltak ekkor. Mikor a dolog Haller János előtt világgossá vált. Szentpáli egyezkedni próbált. Kötelezte magát a Geréb-ház visszaadására, ha a Hallerek segítik őt abban, hogy a szebeniektől és a szelindekiektől vitatott Ladamos nevű majorban birtokon belül maradhat. Mihelyt ott magának házat csináltat, „meg adván nékem ő Nagysága az vízaknai Geréb háznak árrát, mindgyárt minden Controversia nélkül ő Nagyságának Méltóságos kezében bocsátom az én Istennek tarto igaz hitem szerint” (Compromissionalis levele: OL Erd. Fisc. IX. szekr. 47. fasc. 267—68.) De ahogyan Ladamos ügye hosszú éveken át húzódott, ugyanúgy hosszú per keletkezett a Hallerek és Szentpáliak közt a Geréb-ház miatt, melyet csak évtizedek múlva sikerült a Hallereknek visszaszerezniök.

Úgy látszik, a Geréb-ház megvételehez szükséges pénz megszerzéséhez Szentpáli ősi birtokait is áruba bocsátotta. Ezt állították fiai és leányai, mikor 1711-ben tiltakoztak, mivel apjuk a Geréb-házat nem a maga szorgalmával szerezte, hanem ősi Szentpáli jószágokat, felesége fogarasi földjét adta el érte. (OL Gyulafehérvári Kápt. lt. Misc. Cista 2. fasc. 2. no 32.)

Még azonban a Geréb-ház és az örökös királybíróóság véglegesen Szentpálié lett, sok más ügye akadt Vízaknával. A város főbírája, Baxai Mihály már királybíróóságának második évében, 1677-ben a város nevében panaszt emelt a fejedelemtől, hogy Szentpáli nem tartja meg a Geréb-ház és a Vízakna közti szerződést. Az Apafitól elrendelt tanúkihallgatásokból valóban kiderült, hogy Szentpáli sokszor távol van Vízaknától. Ilyenkor „képebeli”, „más substitus embert” nem hagy a maga helyében, így a törvényes eljárásokat nem tudják lefolytatni. A királybíró pribékjei nem állandó, nem biztos személyek; néha meg egy sincs belőlük, ami miatt „csak szaladton szaladnak az Foglyok, sokan közülük Paráznák, orvos s egyéb czégyeres vétkekben éllt személyek” Kiszabadulásuk pedig a köztük és a királybíró közti alku és megegyezés következménye. (Áll. Lt. Nagyszeben. Ocna Sibiului No 92.)

Úgy tetszik, a Geréb-ház érdekeit ekkor még Haller Pál védte. Az ő panaszára hozta ugyanis az 1678. októberi fogarasi országgyűlés azt a határozatot, hogy az ítélmester menjen Vízaknára, igazítsa el az akadályokat. (EOE XVI, 613. XXIV. art.)

A város és Szentpáli közt újabb egyezség jött létre, de a kölcsönös jó viszonyt hamarosan megrontotta a Nyolc forintos hegy nevezetű birtokrész dolgában keletkezett huzavona.

Szentpáli még 1679-ben ajánlatot tett a fejedelemtől, illetőleg Apafinának, hogy cserélje el vele a vízaknai határban lévő Nyolc forintos hegyet az ő Fehér megyei springi jószágáért, melyet Apafitól „visszavonhatatlanul” Kutyalvához csatolhatnak. 4000 forint értékben ez év nyarán kimérték Springen a szóban forgó földet, határdombokat emeltek. Mikor azonban június 22-én a megye egyik főbírája és viceispánja megjelent Vízaknán, hogy a fejedelem rendelkezése értelmében Szentpálit és három fiát: Istvánt, Jánost, Zsigmondot beiktassák a Nyolc forintos hegy birtokába, a város tiltakozását jelentette be, hogy az a darab határ az övé. De tiltakoztak a só-

kamarák árendátorai is: Szegedi György és Buda Péter, hogy a fiskus a birtokot nem engedi ki a kezéből. Szentpáli ragaszkodott a fejedelem rendelkezéséhez, és a maga részéről szintén protestált.

Végül is a város engedett. Követei 1681. március 7-én megjelentek a nagysinki octavalis terminuson, visszavonták tiltakozásukat, szerződést kötöttek Szentpálival, kijelentvén, hogy a Nyolc forintos hegy nem fiskális birtok. Szentpáli azonban évente 8 forint árendát köteles a városnak fizetni érte. A vízaknaiak a határrészben szabadon szánthatnak, vethetnek, csak dézsmát tartoznak adni a királybíróknak. A kaszálókat Szentpáli elsősorban a vízaknaiaknak adja bérbé. (Áll. Lt. Nagyszeben. Ocna Sibiului No 100. és 156.)

A Nyolc forintos hegy ügye azonban korántsem záródott le ezzel. 1683. május 17-én Szentpáli panaszára a fejedelem megint Szegedi Györgyöt és Pater Jánost, mivel a határrész békés birtoklásában háborgatják a királybírókat. A panaszra az adhatott okot, hogy a sóaknák bérlői a Nyolc forintos hegy egyik részén halastavat létesítettek. Vízakna városa viszont a maga részéről az ellen tiltakozott, hogy a határrészbe Szentpáli embereket telepített, építkezett, pedig 1681-ben arra kötelezte magát, hogy sem istállót, sem pajtát, sem zsellérhelyeket ott nem létesít. (Uo. No 103.) De az esztendőnkénti nyolc forint megfizetése körül is állandó bonyodalmak vannak. Hiába kötnek egyezséget a város és Szentpáli, a megbékélés mindig rövid életű köztük.

Az 1685. februári fogarasi országgyűlésen újra határozatot hoznak, hogy kiküldött biztosok vizsgálják felül a Geréb-házzal kapcsolatos ügyeket, igazítsanak a szerződésen.

Az óvatos királybíró azonban, még mielőtt a biztosok kiszálltak volna, megújította szerződését a várossal. Lényegében a városnak a Haller családdal még 1587-ben kötött kibékülésének megújítása történt: a város biztosította a Geréb-ház urának privilégiumait és a házhoz adott 48 hold földnek a használatát. Mindkét fél átok alatt kötelezte magát, hogy az „örökös unio és contractus szentül meg tartassék” Ha valamelyik fél a szerződést megszegné, a másik rajta 1000 forintot hajtathat be. Az egyezséget a fejedelem is helyben hagyta, megerősítette a Geréb-ház exemptióját és immunitását. (Uo. No 109.)

Vízakna most igyekszik kedvében járni királybírójának. 1686. június 21-én a Geréb-házhoz tartozó 48 hold szomszédságában egy darab veteményes kertnek való földet adományoz Szentpálinak, továbbá épületfát csűr és istálló készítéséhez. (Uo. No 111.) Ő azonban csak egy év múlva kötelezi magát, hogy a kapott területet csak veteményes kertként használja, azt el nem idegeníti, s ha valamikor a Geréb-házat tőle kiváltják, ez az új juttatás visszazáll a városra. Ígéri a 8 forint évi árenda megfizetését, és magára vállalja bizonyos hivatalos íráskor átadását. (Uo. No 112.)

1689-ben Teleki Mihállyal kerül Szentpáli előttünk ismeretlen okból ellentétbe. Teleki 300 arany meg nem fizetése miatt elfoglaltatja a Geréb-házat, kezébe veszi a róla szóló privilegialis leveleket. Még ugyanennek az esztendőnek a végén azonban visszaengedi az ingatlant, és visszaadja a leveleket. (BAKK. i. m. 497a, a Szentpáli család levéltárának 73. sz. dokumentumára való hivatkozással.) Nem tudjuk, volt-e még más ellentéte is Telekivel. Mikor nem egészen két esztendő múlva ismerősei szemrehányást tesznek neki a zernyesti csatában elesett Teleki ellen írt paszkvillusa miatt, ő azt feleli: „Soha nekem ember annyi kárt nem tett, mint Teleki Mihály.” (RAKKTl Teleki család kendilonai lt. fasc. XV no 4.)

Teleki dolgánál nem látszik kevésbé zavarosnak Szentpálinak a Pater Jánossal és családjával való ügye. Ezt a görög kereskedőt, a sókikötők és sóaknák bérlőjét Erdély adóügyével kapcsolatosan ismételtelen elszámoltatták. (Vö. Bethlen Önéletírása. I. 263–64; II, 60–61.) Mivel az ország pénzét megfizetni nem tudta, fogságba vetették, de kezesség mellett csakhamar szabadon engedték. (Alvinczi Péter Okmánytára. Kiad. SZILÁGYI SÁNDOR. Pest 1870. I. 47, 52.) Bethlen Miklós szerint nem ő volt a bűnös. Vagyonilag azonban tönkretették, és úgy látszik, ebben Szentpálinak is volt szerepe. 1689. december 20-án Apafi megparancsolta Vízakna városának, hogy minden pénzt, mely Pater János vízaknai javainak eladásából befolyik, Szentpálinak adjanak. Pater János e rendelkezés után hamarosan Szentpálinak adományozza vízaknai házát és nemesi fundusát „számos alkalommal tapasztalt hűséges szolgálatáért”. Ezen azonban Szentpáli rövid idő múlva túladdott. Hosszú-hosszú pereskedéssel, a kintcstárnak sikerült visszaszereznie az ingatlant.

Pater Jánoshoz, inkább azonban vejéhez, Dindár Lászlóhoz kapcsolódik Szentpálinak egy másik vízaknai nemes fundusnak, a Veres-háznak megszerzése. Ennek egy részébe a fejedelem jóváhagyása értelmében még 1683. március 3-án vezették be Pater János vejét, Czompo Kis Kristó-

fot. (Áll. Lt. Nagyszeben. Ocna Sibiului No 106.) A zálogolások bonyolult sorával állunk szemben, melyet azonban Szentpáli nagy hozzáértéssel és tervszerű munkával bogozgat ki, különböző személyektől földcserével (Girbóért), pénzzel, jobbbágygal szerezte meg a Veres-házat és annak tartozékait. Pater másik veje, Dindár a maga igazát keresve Alsófejér megye törvényhatóságánál eléri, hogy bevezessék őt a girbói jószágba. Szentpáli azonban erőszakkal visszafoglalja Girbót, az ott lévő jobbbagyokat veréssel, fenyegetéssel a maga szolgálatába kényszeríti. Dindár Szentpáli ellenében a császári hadak generálisához, a Guberniumhoz, a császárhoz folyamodik, de hiába rendelik el vele szemben a végrehajtást, Szentpáli mindig megtalálja a megfelelő jogi fogást, mellyel azt lehetetlenné teszi. Végül is a girbói jószágot átjuttatja Bethlen Gergelynek. Ugyanezt teszi a Geréb-házzal is. Mikor Pater János 1697- október 23-án Szeben városának hivatalos embereivel megjelenik Vízaknán, hogy Szentpáltól tartozása fejében birtokba vegye azt, váratlanul kiderül, hogy éppen két nappal előbb a Geréb-házat tartozékaival együtt átadta Bethlen Gergelynek. Midőn pedig a következő év tavaszán ugyanott a vármegye embereivel jelenik meg, visszautasítással (repulsióval) él, miközben a város lakossága a piactérre vonul, hogy a végrehajtást megakadályozza. A zendülésnek meg is lett az eredménye. Amikor azután a Gubernium arra szólítja fel a feleket, hogy dolgaikat az országgyűlésen adják elő, Szentpáli nem hajlandó bemutatni az iratokat. (OL Erd. Kanc. 207/1698, 83/1699, 64/1701; Erd. Gub. 341/1699. – BAKK, i. m. 498.)

Szentpáli állítólag nem tudta, hogy 1698 tavaszán milyen szándékkal gyülekezett a vízaknai nép a Geréb-ház előtt. De azt jól megjegyezte magának, hogy Vízakna volt főbírója, Egri István nem állt mellé ebben a csatában. Másnap meg is üzent neki Szentpáli a református pappal, hogy ha fiai „ki kaphatták az mezőre, bizonj mindjárt meg ölik; a hamis lelkű lelek kurva fiai... az koporsóba ver nélkül nem szall” (Áll. Lt. Nagyszeben. Ocna Sibiului No 137.)

A szebeniektől Pater Jánosnak nyújtott támogatás is hozzájárulhatott, hogy Szentpáli haragudott a szebeniekre, de különösen Szász Jánosra, amiért beleelegyítette magát az ő dolgába. A harag valóságos háborúskodássá fajult. Ennek oka a szebenszéki Szelindek határában fekvő Ladamos nevű major volt. Ezt a majort 1698-ban nagyapjától reá szálló örökös juss alapján Bethlen Ferenc birtokába vette. Állítása szerint előbb zálogával megkínálta Szelindeket. Az nem élt ellentmondással, mire Bethlen két kancellistája a törvények előírásának megfelelően elfoglalta a határt. Bethlen Ladamos Szentpáli gondjaira bízta, plenipotenciáriusává téve őt. Deákjai is nála tartózkodtak a Geréb-házban, míg a foglalást intézték. A foglalás után pedig rövidesen ide hajtattak be Ladamosról bizonyos marhákat, melyek miatt a szelindekiek a szebeni magistrátushoz folyamodtak.

A szebeni szászok az első pillanattól magukévá tették Szelindek ügyét. Szerintük Bethlen Ferenc törvénytelenül foglalta el a ladamosi határt, melyet a szelindekiek több mint száz év óta békésen birtokoltak. Bethlennek a szebenieket is meg kellett volna keresnie a birtokba vételkor, de még Szelindeket sem hívta meg az egzekúcióra. (OL Gub. Lt. 704/1700.) Mikor a szelindekiek jószágait a Geréb-háznál megtalálták, Szász János nyomban levelet írt Szentpálinak, melyben így fenyegetődzött: „Felo, hogj egj királlj Birott meg fognak fognj itt Szebenben, s a tömleczen vetnj.” Szentpált elöntötte a méreg: „Kurva légién az hires kurva annya! Az Lélek bestye lélek Kurva Aszszonyának, az ő szaros Szasz Fianak! Ebeknek parancsol, nekem nem parancsol!” (Uo. 628/1700.)

Így lett Bethlen Ferenc és Szelindek ellentétéből évekig elhúzódó háború Szász János, illetőleg Szeben és Szentpáli között. A szelindekiek 1699 tavaszán megfogják Szentpálinak a ladamosi földeken zabot vető jobbbagyait, megverik őket, két hétig tömlőben tartják. Marháikat elhajtják. Ugyanezt teszik az örményesiekkal, akik a legeltetés felől megegyeztek Szentpálival. Júliusban a szebeniek a német vitézek lovait viszik ki a ladamosi legelőkre. Feléttetik az ott lévő szénaréteket (többet ezer szekérnyinél). A szebeniek jószágbehajtásai késő őszig folynak. Összel rátámadnak a szántóvető emberekre, összetörik ekéjüket, elveszik jószágait, az embereket Szebenben tömlőbe vetik. (Uo. 628/1700.)

Bethlen Ferenc panaszára (uo. 719/1700) a Gubernium megint mind a szelindekieket, mind a szebenieket. A szebeni magisztrátus azonban kijelenti, nem engedelmeskedik a Guberniumnak, mert „amit Bethlen Ferenc úr vagy talán igazában Szentpáli Ferenc mond, ír s praetendal”, távol van az igazságtól. „A Szent Páli elméje practicaitul tovább infernáltani nem szenvedhetjük... Mi a magunk solidum jussunktul ad tricas et ambages nem divertálunk, sem

üdönk, sem kedvünk, sem alkalmatosságunk arra nem lévén.” Ha a Gubernium nem vizsgálja felül a dolgot, ófelségéhez fordulnak panaszaikkal. (Uo. 704/1700.)

Ladamos Bethlen Ferenc birtoka. A Gubernium mégis „Szentpáli Ferenc és a szebeniek vagy szelindekiek közt Ladamos felett való controversiáról” tartat generalis inquisitiót. (Uo. 628/1700.) Hat napon át folyik a 140 tanú kihallgatása. Csaknem egyöntetűen azt vallják, hogy a hatalmaskodásokat a szelindekiek kezdték, az erőszakosságokat falustól, szebeni lovasok társaságában a szebeniek főleg Szász János biztatására követték el.

A ladamosi határban pl. Szász János „felesen” szénát kaszáltatott magának, és 100–150 szekérrel vitetett be Szebenbe. Erre Szentpáli fiai a sókamara legényeivel, puskás vízaknai román és cigány embereikkel behajtják a kaszálókat, majd meg a szekereket és lovakat. Ezek azonban éppen Rabutin generális számára szendékoztak szénát vinni Szebenbe. Mivel pedig a szebeniek nem jöttek a jószágokat kiváltani, és a törvény szerint a befogott marhákat maguknál nem tarthatták, azokat átadták a megye szolgabírájának. A lesben álló szebeniek azonban az átadás előtt elragadták őket és Szebenbe vitték. A Szentpáli fiúk ellen pedig hajtóvadászatot indítottak. Szentpáli Istvánt sikerült is elfogniok. Szebenbe kísérték, fogságba vetették. Franck Vilmos, az egyik királybíró fia azonban kiszabadította őt. Ezért a szebeniek őt megbüntették, a Szentpáli fiúkat pedig még nagyobb méreggel keresték. Fegyveres lovasok járták a ladamosi, vízaknai határt. Ha valaki tőlük megijedve futásnak eredt, üzöbe vették, rálöttek. Egyik éjjel rátörtek Szentpáli Ferenc vízaknai malmára, s ott egy hétig várták a Szentpáliak jövetelét. Ekkor szétverték a malom gátját, megverték a molnárt meg a fiát, a molnárlégenyt pedig magukkal vitték Szebenbe. Közben a szebeni puskások lépten-nyomon azt hangoztatták, Szász János szabadságot adott nekik mind Szentpáli, mind fiainak elvesztésére. „Van minékünk mindenféle emberünk, bizony kézbe kerül Szent Pálj, s meg kel halnj” — mondogatták.

A szebeniek szolgálatában álló jobbágyokkal, szelindekikkel a Szentpáliak sem bántak kesztyűs kézzel. Éppúgy megverték, becsukták az elfogottakat. Még sem mentek olyan messzire, mint a szebeniek. A királybíró elsősorban a törvénnyel fenyegetődött, nem engedte, hogy „insolentiakatt cselekedgyenek, hanem törvénnyel kereste” igazát, derül ki a vallomásokból. „Szent Pálj Ferenc Vram szájából hallottam, azt mondotta: Baszszak meg a Tatárok az Polgar Mestert, hiszem, nem bir eő az egész országgal.” Viszont Szász János többeknek mondotta: „Hidgye meg Szent Pali, hogj ha az Regius Funduson tsintalankodik, de bizony a szebeni Hoherral akasztatom fel az Szebeni akasztófán.” Meg hogy Szentpáli Ferencet vagy meglövi, vagy meglöveti. (OL Gyulafehérvári Kápt. It. Misc. Cista 2. fasc. 5. no 32.)

Ilyen előzmények után történt, hogy 1700. augusztus 2-án, midőn Szentpáli Ferenc gyűlésben volt Gyulafehérváron, és a gyűlésből Bethlen Miklós magához kérte, amikor a szebenieknek a városban lévő háza előtt elhaladt, az egyik ablakból serétes puskával rálöttek. Kilenc serét érte az arcát, nyakát, oldalát. Szentpáli arcát tapogatva és a szebeniek háza felé mutogatva kiabálta: „Jaj, ez bizony Szász János uram dolga. Protestálok.” Az esetet követő két napon át tartó vizsgálat megállapította (uo. no 20.), hogy a lövés az ún. „Szebeni Ház”-ból érte a királybíróat. A tettes személyéről mindössze a Szentpálit kísérő Diószegi Ferenc, Bethlen Miklós szolgálja vallotta, hogy Körtvélyesi János (cseh származású, szász polgárjogot szerzett nemes ember, ekkor a szebeni polgármesteri hivatal szolgálatában) állott a ház kapujában, és amikor őket megpillantotta, hirtelen eltűnt a kapuból. Az eset után Szebenbe szaladt. Onnan írt aztán levelet, melyben Szász Jánost a gyanúsítástól tisztára mosta, elismervén, hogy Szentpálit ő lötte meg véletlenségből. Sajnálja a szerencsétlenséget, kéri a rendeknek és a királybíróknak a bocsánatát. Bethlen Miklós írja: „A Szentpáli Ferenc Körtvélyesi által való meglövésének (Szász János) vagy authora, vagy legalább a sicarius salválója és protectora volt, ez utolsó bizonyosan is megvolt, melyről legtöbbit én tudnék írni.” (Bethlen Önéletírása II, 121–22.)

A vizsgálaton kívül azonban ebben az ügyben semmi más nem történt. Amint később beszélünk még róla, Szentpáli csak mintegy két esztendő múlva tért vissza az esetre, amikor a Szász Jánossal való ellentéte még jobban megnövekedett.

Közben Ladamos határán és környékén tovább folytak a hatalmaskodások; a meghiúsult merénylet csak felfokozta a gyűlölet lángját. Most már Szentpáli István is azallal fenyegetődzik: „Meg lötte az Polgar Mester Apámott, de Mihellyt haza jő Féjér Várrol, elejébe megjek az Vtban, es akár mit csinállyanak ennekem annak Vtanna, de meg lövöm en is az Polgar Mestert.” (OL Gub. Lt. 626/1700.)

Az 1701-es januári országgyűlésen Gyulafehérváron a szász nemzet sérelmei közt ott talál-

ható a Szentpáli-ügy. „Neminem latet pestilentissimi hominis Francisci Szent-Páli ausum quo efrons calomniosissime e sua persona gentem hungaricam effigiare, quasi, qui ipsum contemnat, gentem hungaricam contempnisset, proinde motus intestinos conflare attentavit, qui nisi summus vigil deus vetuisset, in terribilem tragoediam erumpere potuissent.

Si proinde condecens in nationem nostram, tot publicarum necessitudinum sociam bajulatricem, haberi debet respectus: omni fiducia expectabit, quatenus dudum meritis maleferiatu homo suppliciis subjiaciatur. In quibus omnibus, quae partim necessitas, partim iustitia et aequitas indispensabiliter deposcunt, a dominationibus vestris jugendas nobiscum operas piaque auxilia exspectamus.” (Áll. Lt. Nagyszében. Ocna Sibiuului. Acta Comitalia 12. A. 1710. számú darabjára való hivatkozással idézi BAKK, i. m. 497b.)

Nem tudjuk, milyen belső izgatásról van szó a szászok sérelmeiben. Talán a vízaknaiaknak néhány évvel előbbi piacra gyűlekezéséről? A ladamosi határjárásokról, melyben vízaknai románok, cigányok is részt vettek? Vagy már ekkor szította Szentpáli a románság elégedetlenségét? A szebeniek tartottak tőle, hogy ha a Szentpáliak ellen valamit tesznek, a vízaknai nép felkél mellette. (Vö. a 10. tanú vallomásaival! OL Gub. Lt. 628/1700.)

A szebeniek a szász Nationaluniversitásban is elkeseredetten fakadtak ki Szentpáli Ferenc excessusai miatt. Követelték, lépjenek fel ellene. Az ellenségeskedésnek a helyi viszonyok is magyarázatul szolgálnak, de ez ugyanakkor a magyar és a szász náció között a XVII. század utolsó éveiben kialakult és egyre jobban kiéleződő adóügyi és politikai ellentétnek is a következménye. Az erdélyi országgyűléseken a Szentpáli ellen irányuló vádak és fenyegetéseket a jelenlévő magyarok az egész magyar nemesség elleni sérelemként fogták fel. Tumultus támadt, és a szászok kénytelenek voltak gravamenjeikből a Szentpálira vonatkozó részt törölni. (Vö. FERDINAND ZIEGLAUER: Harteneck, Graf Sächsischer Nation und die siebenbürgische Parteikämpfe seiner Zeit 1691–1703. I–II. Hermannstadt 1867–1872. 157, 309.) A ladamosi ügyben úgy határoztak, hogy azt a Gubernium tárgyalja majd meg.

A szelindekiek a számukra hátrányosnak látszó döntés ellen úgy védekeztek, hogy biztosították maguknak a királyhoz való fellebbezés lehetőségét. A szebeni magisztrátus is felírt a királyhoz, hogy a Guberniumot részrehajlás nélküli döntésre szólítsa fel. Beadványuk Bethlen Ferenc ellen irányult, Szentpáli csak úgy szerepelt, mint akin keresztül a hatalmaskodások történnének. (OL Erd. Kanc. 78/1701.)

Sokkal határozottabb és elítélőbb az a hang, melyen 1701 októberében Rabutinnak a Szentpáliak újabb hatalmaskodását jelentik. A szászsebesi major felégetésével vádolják őket. (OL Gub. Lt. 242/1701.) Rabutin a szebeniek írását megküldi a Guberniumnak, és vizsgálatot rendel el. Ennek eredményét nem ismerjük, de Bánffy Györgynek az előzetes véleménye szerint: „Szent Paliéknak majd úgy Vagyon dolga, hogy Vert Viszen veretlent; őket égettetik fel, és őket kergetik mégis, az Szász Sebesi Major fel égetésével ők okytatnak.” (Uo. 196/1701.) Bizonyára arra céloz, amiről Bethlen Miklós szól, hogy Szász János „a Szentpáli csúrét, asztagjait Vízaknán éjjel felégette, és akkor is Szentpálihoz lötetett sicarius puskása által”. (Bethlen Önéletírása II, 122.)

A gyűlölködés tüzét felszította az 1702-ben újra szőnyegre kerülő Körtvélyesi-ügy és az ez évi gyulafehérvári országgyűlésen a Szász Jánostól előterjesztett új adózási terv, mely többek között a nemesség adófizetési mentességének megszüntetésére törekedett. Az országgyűlés folyamán Szentpáli a „Szebeni Ház”-ban hajdúkkal elfogatja Körtvélyesit. A szebeni magisztrátus Rabutinhoz folyamodott. Különösnek tartják, hogy olyan emberüket tartóztatták le, aki két esztendő óta szabadon és sűrűn forgolódott a magyarok közt. Jogtalan ez az eljárás, mert Körtvélyesin ítélni a szászok hatásköre. Kérik, adattassa ki nekik Körtvélyesit. (OL Gub. Lt. 366/1702.)

Hiába a tiltakozás. Az erdélyi Tábla fiskális direktora a Gubernium parancsára megindítja Körtvélyesi ellen az eljárást. (Uo. 430/1702.) Négyheti fogva tartás után azonban, annak ellenére, hogy Körtvélyesi maga is elismerte Szentpáli elleni merényletét, és elítélték, a hűtlenség vétkét nem mondták ki rá, kezesség mellett szabadon engedték. Szentpáli így nem kapott elégtételt. Ezért a királyhoz folyamodott, egyúttal arra is kérve őt, hogy Szász Jánossal szemben vegye védelmébe, valamilyen módon kényszerítse, hogy vélt igazát törvényes úton és ne erőszakkal keresse rajta. Kérésének szövege a következő:

Sacra Caesarea Regiaque Majestas Domine Domine naturaliter Celsissime Benignissime!
Cogor ad Iustitiae Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Vestrae Tronum cum Lachrimis

horrendum meae Vitae periculum et atrox cujusdam Johannis Köertvélyesi vocati scelus ante duos circiter Annos mihi illatum deponere.

Eram in Comitii Albae Juliae Supplicans Regium Vestrae Majestatis Gubernium ratione magnarum, quas a Domino Judice Regio Cibiniensi patiebar oppressionum. Et contigit, ut irem et quidem vocatus ad Unum ex Majestatis Vestrae Consiliariis, nempe Cancellarium, quo per Plateam pergens et quidem cum Oephebo illius me vocante, quum Domum Cibiniensium, uti vulgo vocant, praeterirem, derepente, nescio quo furore percitus, ipse Köertvélyesi per Fenestram dictae domus Sclopeto longiori venatico, Vulgo Flinta vocato, et plusquam quadraginta Globulis onerato in me jaculatur et novem Globulis in facie, occipite, collo et latere me vulnerat, reliqua Globulorum multitudinem ita per Dei providentiam ante faciem meam in adversum Fenestrae Parietem Ligneam directa, ut nec ego laethaliter vulnerarer, nec Oephebus meo lateri adjunctus et quidem jaculanti propior laederetur, ex Consternatione tamen Sibili praetervolantium globulorum Corrueret, siquidem fato tunc pauxillum ego illi praecedebam.

Hoc Patrato ego attonitus et Sangvine madens Statim in proximam, ubi habitabat, Domum eo ad Illustrissimum Dominum Cancellarium aegrotantem, et tunc forte cum Domino Judice Regio colloquentem ostendo Vulnus ante pauca momenta mihi inflictum. Qveror, Protestor; Idem etiam apud alios Dominos Consiliarios quos cito invenire potui facio, sed quoniam jaculatorem, quis fuerit, tunc nesciebam, ideo nihil de illo tunc dicere potui, sic ille securus uno atque altero die adhuc Albae Juliae mansit, et postea sua sola Conscientia agitatus, suum esse scelus, confessus est, sed quod impunitum usque hodie est, et si in nuperis Comitii in Mense Majo A. 1702 per Regium Vestrae Majestatis Gubernium arrestatus, et per Fiscalem Vestrae Majestatis Directorem in Causam Notae infidelitatis attractus sit, ubi etiam in plenis Comitii Confessus est, et generice per Suffragia Iudicatum est, quod tale scelus sub Comitii a quocumque patratum mereatur poenam Notae infidelitatis et quod talis facinoris Tribunal et Processus sit idem qui Notae infidelitatis (multum contra hoc Judicium protestante Domino Judice Regio Cibiniensi, et magna parte Nationis Saxonicae), sed ista generalis sententia postea ad personam ipsius applicata non est, sed dilata et ipse sub Cautione liber dimissus est.

Humillime erga per quinvque Christi vulnera de genu Vestram Majestatem oro, pro Sua, tanquam summus Justitiarius, Aequitate et Sapientia inveniat medio Sui Gubernij Regij Transylvanici modum, ne facinus tam atrox quod ex intentione Jaculatoris homicidium deliberatum omnino est inultum maneat, neque Sacra Diaetarum Securitas tali exemplo periclitetur.

Humillime etiam oro, pro speciali Protectione Vestrae Majestatis, ut dignetur Vestra Majestas per Suum Gubernium, vel per ipsum Excellentissimum Dominum Generalem Commendantem admonere Dominum Judicem Regium Cibiniensem, ut et quid contra me misellum praetensionis vel actionis habet, procedat via Juris, non facti. Tota enim Transylvania scit me ita in persona et Bonis periclitari, ut solum vertere et penatibus exulere debeam, si Vestra Majestas me Singulari Sua Protectione non complectitur. Deus Justitiae Summus Rex Vestram Majestatem cum Augusta Domo Justitiae Coronis et Laureis imperpetuum Coronet.

Sacrae caesareae Regiaeque Majestatis Vestrae Subditissimus Franciscus Szent Pali Transylvanus.

(OL Erd. Kanc. No 189/1702. f. 2. és Gub. Lt. 337/1702.)

Mást mutatnak azonban a tettek és mást a királyhoz intézett szuplikáció. Szentpáli Ferenc bizonyára tudott Ladamos tervezett feldúlásáról, mely 1702. október 3-ának hajnalán történt. Az egyik tanú vallomása szerint egy héttel az esemény előtt „jövén házomhoz egj Mondrai, Szent Pali Feretz urnak Juon Demeter nevű Embere, monda, nem tudjatok a' napját, mellyen fel praedalattya az vram, Szent Pali Ferencz a' Falutokat” Ez a tanú Ladamos egyik esküdtje volt. Ladamos inváziójára Bethlen Ferenc adott ugyan parancsot, a harminc—harmincnyolc katona között azonban többen felismerték Szentpáli Ferenc István nevű fiát, több szolgáját és egyéb Vizaknára való embereket.

A hatalmaskodók virradatkor támadtak a falura. Ellenállást nem találtak, mégis hat embert megöltek, négyet súlyosan megsebesítettek, tíz házat, száz szekér szénát, hatszáz kalangyára való búzát felégettek. A prédálók 120 marhát elhajtvá az első éjszakát Szentpáli egyik Küküllő-menti birtokán töltötték, onnan mentek Bethlen Ferenc bodoni Jóságába, ahol a zsákmányt megosztották.

Ladamos falu jobbágysai a felverésről nyomban hírt adtak Szebenbe, fellármázták a környéket. Így Meggyesen is félverték a harangokat. De mire Meggyesről a faluba értek, már csak az égő házakat, a megölt személyeket láthatták. A szelindekiek sem találták már ott az invázorokat. (RAkKTLt Bánffy család levéltára a Korda iratok között Ladamos I. R. N. CCIC. jelzettel.)

Ladamos felprédálását a szebeniek nyomban jelentik Rabutinnak, mint olyan hatalmaskodást, mellyel a Szentpáliak szörnyűségeiket a „keresztény emberhez méltatlan gaztettel” betetőzték. A megdöbbenés kiérződik Rabutin válaszából („Obstupui, quando legi peractum mihi hic acclusum memoriale, nescius capere, an tanta tamque enormis malitia residere possit in mentibus mortalium...”), aki támogatását ígéri, és a legszigorúbb vizsgálatot és megtorlást kívánja. (OL Gub. Lt. 375/1702.)

A szebeniek kártérítést követelnek, és azt, hogy Szelindek visszakapja a ladamosi határrészt. Bünhődjenek a bűnösök! „Hic statuendi exempli argumenta! Hic Fisci Jus clarissimum! Hic Patriae tranquillitas!” A királyhoz írt folyamodványukban is a maguk javára értékelik ki a hatalmaskodást. (Uo. 469/1703 és OL Erd. Fisc. IX. szekrény 48. fasc. B.)

A Gubernium ismételten tárgyalja az ügyet. Elhatározzák Szentpáli István letartóztatását, majd óvadékot kérnek az apjától. De hogy kié legyen a ladamosi határrész, arról nem születik döntés. (OL Gub. Lt. 469/1703.)

A Szentpáliaknak olyan rossz híre van, hogy amikor túlkapas történik, róluk beszélnek, ha semmi közük nincs is a dologhoz. Bethlen Miklós számol be (Bethlen Önéletírása II, 106–107) arról, hogy 1702 végén Vízakna tanácsa széthányatta néhány engedetlen sóvágónak a város szélén lévő kalyibáját. A fiskus részéről kiszálló bizottság megállapítja, hogy „esse illa a plebe in prima furia acta, quae jam ipsi dolent” (OL Gub. Lt. 440/1702). A Gubernium is közben jár, hogy Rabutin haragját csökkentse. Ez azonban lovas csapatot küld Vízaknára, hogy a várost és Szentpálit megfenyítse. „Fructus hi sunt non sumptae vindictae, neglectaeque iustitiae, secundum quam, si Dominus Szentpáli ob suum enorme flagitium non ita pridem patratum condigna animadversioni subjectus fuisset, de hoc Salisburgenses minime somniassent.” (Uo. 62/1703.) „Ölés, vágás ugyan nem volt, de egynéhány napig tartó vendégeskedés, saccoltatás. Szájokban az ízi” — mondja Bethlen Miklós. (Bethlen Önéletírása II, 106.)

Szentpáli Ferenc most valóban „gondját viselte” a városnak. Lótott-futott, hogy az ügyet elsimítsa az urakkal. De nemcsak közbenjárt a város érdekében: nem támasztott kártérítési igényt azért a 300 forintosnyi kárért, melyet neki a német katonák okoztak.

Hálából mindezért, meg hogy a város adóssága fejében Székely Ádámnak kifizetett 200 forintot. Vízakna közössége 1703. szeptember 12-én „megtekintvén nemzetes Szent Páli Ferencz Király Bíránk eö kegyelmének már számos Esztendőktől fogván valo edig hozzánk praestált, s ennek utáni praestálendo hűséges szolgálatját. Ehez képest mi o kegyelméhez egész Városul hajolván. Adtuk és conferáltuk ide ki Szeben felöl a Szent György Árkán innen lévő Kenderes földet... maradéktalanul örökösön és meghivhatatlanul” (BAK, i. m. 503–504.)

A városnak azonban újra azt kellett tapasztalnia, hogy királybírája nem szolgálta túl hűségesen Vízaknát. Igaz, hogy ez részben a beköszöntő kuruc világ következménye is volt. A labanc és kuruc katonaság egymást váltogató átvonulásainak, élelmészésének, dülésainak és zaklatásainak Vízakna és környéke is megitta a keserű levét, és nyomorúságán Szentpáli nemigen segített. A királybírónak a Gubernium, de legfőképpen Rabutin rendelkezéseit kellett követnie.

Így vitet 1704 januárjában Vízaknáról ezer kósót szekereken Szebenbe. (OL Gub. Lt. 342/1703.) Embereket, szénát, a német katonaságnak victuálét kell Szebenbe küldeniök, ha „tűzzel, fegyverrel magokat elpusztíttatni nem akarják” Szemük előtt lebeg Háromszék, Nagyenyed feldúlása. „Senki pedig ne szofogadatlanokdjék, mert a ki miatt fogjatkozás leszen, bizony az élette vesz el érette.” (OL Gub. Lt. Lib. Reg. Hung. 1955. 141., 214., 229.) Márpedig a vízaknaiak közül is többen a kurucokhoz csatlakoztak. Hiszen július 8-án Rákóczi Ferencet Erdély fejedelmévé választották. Igaz, hogy a Szebenbe szorult erdélyi főkormányosok és a császárhű főurak ez ellen tiltakoznak. Az aláíró magyarok közt olvasható a „Franciscus Sz. Páli” név is.

1704 augusztusában Rabutin katonái megjelentek Vízaknán. Elvitték az összes szemes termést, a szalmás gabona egy részét kicsépelezték, a talpon lévő vetést megettették, letaposták. (BAK, i. m. 507a és köv.)

Szentpáli előre látván a veszedelmet, gabonáját felajánlotta Rabutinnak. És az ő neve alatt, azzal a biztatással, hogy munkájukat a generális megfizeti, Vízakna népével learattatta, és Szebenbe szállíttatta a mintegy 800 köbölnyi búzát. Mindezt Vízakna felé úgy tüntette fel, hogy

azért cselekedte, hogy a város határát megmentse a dúlástól. Mikor azonban Rabutin neki az élelemért semmit sem fizetett (Áll. Lt. Nagyszeben. Ocna Sibiului No 178.), Szentpáli azzal az érveléssel, hogy ő Vízakna megmentéséért cselekedett, sőt a város megígérte neki a beszállított élel árának megtérítését, 2400 forintot követelt a komunitástól pénzben vagy földben. A város Szentpáli kérését nem teljesítette, minthogy ilyen ígéretet nem tett, és a prédálástól sem menekült meg. Szentpáli Rabutinhoz folyamodott, aki 1705. január 30-án megparancsolta Vízaknának, hogy fizessen, mert különben ráküldi katonáit. A városban nagy volt a félelem, de nem fizetett. Szentpáli erre önkényesen földet foglalt magának. A Nagyszebenbe vezető két út közti határrészt. Hogy pedig a föld átadásáról kontraktusa is legyen, kegyetlen eszközhöz folyamodott. Először rábeszéléssel, majd fenyegetéssel próbálta az embereket rávenni egy szerződés aláírására. Majd Szebenből rác katonákat hozatott, azokat az iskolában helyezte el, s odahívatta a város vezetőit. Szidalmazva és fenyegetve őket, sokaknak a nevét az iskolamesterrel aláíratta. Dálnoki László bírót, mivel a földek átengedésébe nem akart beleegyezni, az iskolában úgy megverette, hogy fel sem bírta kelni, idegen emberek vitték haza. És mivel az egyezséget nem írta alá ezután sem, a maga házánál másodszor is megverte; 1705. február 11-én pedig Szebenbe rendelte a vízaknai esküdtekkel és más negyven emberrel együtt. Mikor most sem akartak vele egyezsre lépni, azzal fenyegetődött, valamennyiüket bebörtönözteti. Cédulája nélkül senkit sem engedtek ki a szebeni kapun. A terrornak végül is tovább nem álltak ellent. Aki nem tudott megszökni, aláírta az üres papírt. Ezt tette a bíró is, „nem bánom, ha Bukarestől fogva Debrecenig mind birja is kegyelmed” szavak kíséretében. Így jött létre az „egyezség”, mely szerint a vízaknai komunitás a Rabutinnak Szebenbe behordott gabonájáért, amit a város kért, hogy cselekedje, nehogy annak minden gabonája prédára keljen, és hogy ezt a „beneficiumát örökre meg hálálják, mivel kéréseket meg nem vetette”, neki adja a 48 hold föld lábujában fekvő két országot közti határrészt, valamint egy másik darab földet a fiskális sóaknán kívül a Tompa tava völgyében. Mindezt „örökösen és meghívhatatlanul” (Uo. No 179.) Még ugyanezen február 27-én egy másik írást is aláíratott az adományozásról más 18 vízaknai emberrel. (Uo. No 180.) Szentpáli a kicsikart kontraktusban említett földeket nyomban el is métáztatta. A futásból később hazakerült emberek meglepetéssel látták, hogy Szentpáli elvette a földjüket. A város Rabutinhoz nyújtott be szuplikációt. Ez megparancsolta, hogy a felállított métákat hanyassák szét, a földeket adják használatba a régi tulajdonosoknak. (Vö. uo. no. 190.)

Igaz, hogy ekkor már Szentpáli István Rákóczi Ferenc kurucái közt harcolt a németek ellen. sőt Szentpáli Ferenc is már fogságban ült.

Addig azonban még ismeretes Szentpáli egy s más cselekedete. Úgy látszik, a 800 köböl búza „felajánlása” megette a kellő hatást, ezzel a gesztussal Szentpáli megnyerte Rabutin rokonszenvét. Szentpáli pedig igyekezett kedvében járni a generálisnak. A Szeben környéki falvakra Rabutin akarataból „feles és majd meg nem adható élést limitált, az Uraknak nem kitsin praeprediciumokra... hogy így Gubernium híre 's akarattya nélkül egy olyan kövér de másként hitván Ember oly dologban deliberaltatik” — írja Wesselényi István Naplójában 1704. szeptember 6-án. Ugyan már négy nappal előbb is rosszallólag jegyezte fel ugyanott, hogy Rabutin vele íratta össze a rebellesek Szeben környéki jószágait. „de nem igazán írta fel, mert sok helyt, ahol két három ház Jobbágya volt valamely Kurutz Urnak, azt a falutis fel írta, jöllehet a nagyobb Possessorok itt bent voltanak az ő Felsége hűségében...” (Vö. VARGA IMRE: Egy periodikus emlékirás a Rákóczi-szabadságharc idejéből. Wesselényi István naplója 1704–1708. MTA I. OK 1969. 259–60.)

Szentpáli Ferencnek sikerült keresztülvinnie, hogy miután István nevű fiát a kurucok 1704. november 4-én elfogták és magukkal hurcolták, a generálissal való megegyezés alapján a Gubernium 1705. január 25-én ajánlatot tett Pekry Lőrincnek, hogy Szentpáli Istvánt „egy hozzá illendő kurucz rabért” kicseréljék. (OL Gub. Lt. Limb. H. L. 225.) Fentebb említettük, hogyan kiskirályoskodott Szentpáli a vízaknaiakkal Rabutin támogatását élvezve 1705 első hónapjaiban. Wesselényi naplójában még arról tájékoztat, hogy ez év március 15-én „szokása szerint egy Pastillust csinált volna Deakul a kuruccá lött Pápista Urakrul es azoknak sok féle practikajokrul”. (VARGA, i. m. 200.)

Ez sokáig az utolsó hír, amit Szentpáli Ferencről tudunk. István fiának a kicseréléséből semmi sem lett, ellenkezőleg, jelentős szerepet vállalt az erdélyi kuruc mozgalmakban. Később pedig Benjámín nevű fia is Rákóczizhoz pártolt. Sőt, 1708. július 14-én az öt év óta a gubernátor inasaként szolgáló Zsigmond fia is kiszökött Szebenből, magával víve a gubernátor két másik inasát is.

Valószínű, hogy Szentpáli Ferencet 1705-ben, amikor István fiának kurucsága már nyilvánvaló volt, a németek letartóztatták. Felesége és Zsigmond fia így adják elő elfogatását, amikor 1708. március 3-án azért könyörögnek Bánffy György gubernátornál, hogy eszközölje ki megszabadulását, „ne veszen élhel és mezitelen Fogarasban”, ahol már három éve raboskodik: „a német lovasok csak megfogták, s szekerre téve, elvitték.” Szentpáli a fiával üzent a gubernátornak, eszközölje ki Szebenbe hozatalát és kezességén szabadulását. Ígérte, hogy olyan levelekre igazítja őt, melyek révén részt szerezhet Bethlen Miklós vagyonából. Bánffy Györgynek az volt a véleménye, hogy Szentpáli nem szabadul meg addig, amíg Rabutin nem távozik véglegesen Erdélyből. Szentpáliné személyesen is felkereste a generálist. Ez azonban kijelentette előtte, hogy ő „most hallya, hogy fogva volna, de még azt sem tudgya, hol vagyon fogva, hanem a Gubernium informállya felölle” Szentpáliné kérvényére a Gubernium március 9-én azt válaszolta, hogy „se híre, se tanácsa kegyelmed urának meg fogatásában, annál inkább meg sem fogatta, sem fogságban nem tartya, fogságban valo létits tsak hirül hallotta, mellyhez képest okát fogságának nemis hallván, sem tudván, Méltóságos Generalis Urat is felöle informálni nem tudgya” (OL Gub. Lt. Prot. A. 1708–1710. 3.) Szentpálinénak Rabutin távozása után sem sikerült az urát a fogságból kiszabadítania. Rabutin utódja, a magyarokhoz sokkal jobb indulatú Cusani is csak annyit mondott felöle: „Akinek fija olyan ellensége Ó Felségének, annak az apjának is nehezen faveálhatnak.” (VARGA, i. m. uo.)

Wesselényi István nem tudósít megszabadulásáról, amiből az következik, hogy 1708. december 31-ig, amikor Wesselényi a naplóírást abbahagyta, még fogságban volt. Pedig közben, 1708 nyarán István fia is kérte elengedését váltságban. (Wesselényi István naplója 1708. június 6.) Ismeretlen, hogy Szentpáli Ferenc mikor került ki a németek börtönéből. Későbbi tanúvallomásokból azonban megtudjuk, hogy milyen állapotban. A Vízakna és a román jobbágycok ellentéte ügyében folytatott tanúkihallgatásokkor vallja Juon Dederlath: „Tudom, hogj mikor Szent Páli Ur fogságbol ki szabadula, kért szepten bennünket, hogj segéllyük valamivel. és akkor szedtek holmi Pénzt, Buzat és Zabot, enis adtam jo akaratombol 50 Pénzt. egj veka Buzát -s- ket veka zabot.” (OL Erdélyi levéltárak. Vízaknai vizsgálat iratai 45–61. A 30. tanú vallomása.)

Nem tudjuk, mikor halt meg első felesége, Boér Sára. 1711-ben Szentpáli másodsorú nőszült. De Roy császári kapitány özvegyét, Anna Catharina Sarlotta asszonyt vette feleségül, hozományként ékszereket, poharakat, kannákat ajándékozván neki, valamint lekötvén a Veres-házat és tartozékait. Míg a Szentpáli nevet viseli, gyermekei ennek birtoklásában nem háborgathatják, hacsak ki nem fizetik érte az 1000 forint értékét. Bár a szerződés záradékában az is szerepelt, hogy azt István fia beleegyezésével kötötték (OL Gub. Lt. 134/1711), már 1711. november 5-én a többi Szentpáli lánnyal és fiúval együtt (Benjámín kivételével, aki még nem került haza a kurucok közül) ő is ellene mondott apja kötésének, mivel mind a Geréb-házat, mind a Veres-házat az ő örökös jóvaik eladásából szerezte. (OL Gyulafehérvári Kápt. lt. Misc. Cista 2. fasc. 2. no 32.) István fia Sámuel testvérel együtt adta be 1712. augusztus 1-én újabb tiltakozását: „sok el felejthetetlen jovainktol s Joszagunktól meg fosztván bennünket a mü Edes Atjank Szent Páli Ferencz Vram. mostis az mi hirünk s akarattunk ellen ő Kegjelmét nem illető Joszágunkat az Haza Törvenye ellen a Nemet Aszszonnak, Sarlotta Katanak, ugy masaknak is, el költötte; melly Joszág minket s töb Testver Atyánk fiyat illeti. Nem másakat.” (Uo. fasc. 3. no 4.)

Nem meglepő tehát, hogy apjuk halála után, mely BAKK ENDRE szerint 1713 karácsonyán következett be (i. m. 499a), az örökösök mindent megtettek mostohaanyjuk „keserítésére és méltatlan vexálására” Most is István járt elől jó példával; főleg ő járogatott a Veres-házhoz. „Szidott, attázott, teremtetezet, és Pálczáját egj néhanyszor fel vonta, hogj meg üssön, s- annyira tractalt, hogj meg maradnom nem lehetett” — panasolta Sarlotta asszony. Végül is kénytelen volt otthagyni a házat és máshol megvonni magát. (OL Gub. Lt. 274/1714.) Az osztozkodás közte és a Szentpáliak között évekig elhúzódó pert eredményezett.

Szentpáli életútjának ismertetését még érdemes kiegészítenünk egy eddig alig megvilágított oldalról. Annál inkább, mert ez életének utolsó éveire jellemző magatartására vet fényt, és betekintést enged a vízaknai magyar és román lakosság viszonyába. Szentpálinak számos román jobbágya volt. Tudunk róla, hogy birtokára román jobbágycokot telepített. (DOMNICA AVRIGEANU: Cu privire la întemeierea satului Mîndra. Revista Arhivelor 1967. 187–94.) Vállalkozásaiban, hatalmaskodásaiban, a tanúkihallgatások bizonyosága szerint, szép számmal szerepeltek románok. Nem mint hogyha különösebben szerette volna a románokat. Ellenkezőleg, egyes vallomások azt

mutatják, nem bánta volna, ha a kuruc szabadságharc a pusztulásukat hozta volna. (OL Erdélyi levéltárak Vízaknai vizsg. iratai p. 45—61. A 6. és 9. tanú vallomása.)

Mikor 1705-ben azon fáradozott, hogy a Szebenbe vezető két út közti határrészt megszerezze magának, egyik érve a vízaknaiak előtt az volt, hogy lecsendesíti a románokat. Természetes, hogy fogsága idején semmit sem cselekedhetett. De hogy a román jobbágyok bíztak benne, az is mutatja, hogy kiszabadulása után segítették pénzzel és étellel. (Vö. uo. a 32. tanú vallomásával!)

A vízaknai magyarok és románok ellentétének oka részben a katolikusokkal való unió volt. A reformátusokból összetevődő városi tanács ezt ellenezte, a románok csatlakozását színeltnek tartotta. Ezek visszautasították ezt a vádat. Az államvalláshoz való ragaszkodásukat arra szerették volna felhasználni, hogy vallási, gazdasági engedményeket, közigazgatási önállóságot szerezzenek. Ezt szolgálta az az egyezés, mely 1711-ben jött létre a román unitusok és a város tanácsa közt. A románok szerint azonban a kontraktust a város nem tartotta meg.

De az ellenségeskedés már akkor kirobbant, amikor a Geréb-házban a kontraktust csinálták. A város vezetőségéből azokat, akik a románok szabados kocsmáját sehogyan sem akarták megengedni, Szentpáli István biztatására és az apjának szeme láttára megverték, a Geréb-házban vasra verték. Abban is maradtak, míg meg nem „egyeztek”

Mikor Opra Vestemány kocsmát nyitott, a város esküdtjei meg akarták ezért büntetni. De „az oláhság fel támadott, vasvillát, dorongot ragadott”, „széjjel taszigálta őket”, a szekeret meg visszavitte a kocsmába. Sérelmeiket ekkor Kisvárdai Péter szászvárosi prokurátor írásba foglalta. Ebben ilyenek szerepelnek: a románok viselik a terhek 9/10 részét, elveszik zálogjogon bírt rétjeiket. Egyetlen papot engednek nekik tartani, azt is adóztatják. A városi tanácsban nincsenek képviselve. Igazságos teherelosztást, külön bírót kívánnak. Ezután is azonban a Geréb-háztól kívánnak függeni. (Áll. Lt. Nagyszeben. Ocna Sibiului No 197.)

A „magyar és a szász Natiobol álló Communitas” a sérelmi pontok összeállításában Szentpáli kezét látta, és panasszal fordult a Guberniumhoz. Szentpált nyíltan vádolták a város privilégiumainak felforgatásával, aki nem a város és a románság közti harmónia megteremtésére, hanem saját hasznára tevékenykedik; vissza akarja szerezni azt a határrészt, melyet a fogsága alatt Rabutin parancsa szerint a kommunitás újra birtokába vett. (Uo. No 189.)

A Gubernium az ellentétek eligazítására Sándor Gergely ítélmestert küldte Vízaknára. Megegyezést azonban nem sikerült létrehozni, „contradictio esven azon accorda iránt közöttök, Contradicálván ezen accordának az Magyarok” (Uo. No 199.) Az aktán az 1714. február 11-i keltezés szerepel. Keletkezésekor Szentpáli Ferenc már nem élt. A királybírói tisztet már életének utolsó hónapjaiban István fia viselte. Így ő vette kézhez apja utolsó hatalmaskodásának kivizsgálására a Gubernium utasítását: „Ilia Bogár nevü Ember Instantiaját effICIENTER recomendálván az Guberniumnak Méltóságos Commendans Generális ur. azt mi fel olvastattuk, és láttuk, panaszolkodik azon, hogy a Kegyelmed edes Attya Farkas Andrással edgyütt ötet is incaptivaltatta, minden javait, ugy mint négy ökreit, Vasas szekerit, tizen hat szekér szénáját és 160 véka buzáját elvétette, és e felett minden házi eszközeit elvitette volna.” Szolgáltatasson igazságot, és informálja a Guberniumot az esetről. (OL Gub. Lt. Lib. R. H. Anno 1714. p. 697.)

MŰVEI

Szentpáli N. Ferenc a kortársak és a közelkorúak szűkszavú nyilatkozatai szerint „poéta és pasquillistaságáról híres vízaknai” (Bethlen Önéletírása II, 110), „híres verscsináló” (Apor Péter: Syntagma et syllabus vivorum et mortuorum aetate mea qui memoriam non fugerunt. SZÁDECSKY LAJOS: Apor Péter verses művei és levelei (1676—1752). I—II. Bp. 1903. I, 183, 256), „híres magyar poeta” (Cserei Mihály névsora kortársairól, uo. 265) volt. Bod Péter az 1766-ban kinyomtatott *Magyar Athenas*-ban azt írja róla: „Jó vers szerzőnek tartatott 's maga-is úgy tartotta magáról. Ez írta vólt a' Szász János emlékezetét elő hordó verseket; írt sokakról a' féléket, a' mellyekkel meg-kormolta tisztességeket; mellyre nézve vólt-is baja a' versei miatt. A' Törvény könyvet Magyar versekbe szedte 's Köz haszonra ki bortsátotta.” (263. 1.) A Werbóczy Törvénykönyvének verses *Compendium*-án és a Szász János ellen írt paszkvillusán kívül Kénesi Tózsér János a *Bibliotheca scriptorum Transylvano-unitariorum*-ban beszél az *Imago veritatis* című terjedelmes munkájáról is. Egyéb szerzeményét címszerűleg sem emlegetik a fentiekben

túlmenőleg, Benkő József *Transsilvania*-ában (II, 500), Horányi Elek *Memoria Hungarorum*-ában a fentieket ismételi. Szádeczky Lajos nemcsak a Teleki Mihályról szerzett magyar és latin paszkvillusát közli ismeretlen szerző műveként, hanem az *Imago veritatis*-t is. (SZÁDECZKY, i. m. 427–90.) Munkáit csak újabban kísérelték meg számba venni és elemezni. (VARGA IMRE: A nemesi pasquillus. (Szentpáli Ferenc). ItK 1963. 287–302.)

Szentpáli a paszkvillus, a kiéneklő ének műfajának volt elsősorban a szakértője. E kettő sajátos keveréke első ránk maradt műve, a kötetünkben *Speculum consvetudinis et imago veritatis* címmel közölt 299 strófás verse.

Az első hírt erről a munkájáról a Kolozsvári Unitárius Kollégium szeniora, Felviczi György adta 1672. augusztus 8-án. A szerző nevét ugyan nem említi, de a vers jellemzéséből kétségtelenül kitűnik, hogy az *Imago veritatis*-ről van szó. A kollégiumi Fasciculus II. 287. lapjára általa bevezetett szöveg elejét az életrajzi részben idéztük. Folytatása a következő: „in quo [ti. a Felvinczitől paszkvillusnak nevezett műben] multis hominibus, obscureis etiam ignominiosis factis suis, tam planis, quam huc...absconditis traducuntur proceres Regni Transylvaniae adeo, ut non mediocriter excudaverint Magnatos omnes, sed quia ad notitiam Authoris pervenire non potuerunt, seditionem movere nequeunt, neque audent” Mínthogy a műnek a különböző felekezetekről szóló részéről Felvinczi itt nem tesz említést, feltételezhető, hogy Szentpáli versének csak egy része került a kezébe. (Lásd a jegyzetben!) Valószínűleg ebben az időben is személyes ismeretség volt köztük. Werbőczy Törvénykönyvének *Compendium*-a 1701-es kolozsvári kiadása elé Felvinczi Szentpált dicsérető ajánló verset szerzett. (Lásd kötetünkben a 18. sz. alatt.)

Csak legújában találta meg Horváth Iván a szegedi József Attila Tudományegyetem magyar tanszékén a Dézsi-iratok között a *Szolga Mihály diáriuma* másolatában azt az 1680. esztendőre szóló köszöntő verset, melyet Szentpáli Sárosi Jánoshoz írt, s melyből csak az első versszakot ismertük BAROS GYULA dolgozatából. (Városfalvi Szolga Mihály diáriuma. ErdMúz 1905. 105.) Először itt lát napvilágot. Szentpálinak ez a szerzeménye nem „pasquillistaságából” fakadó verselmény, megerősíti azt a feltevést, hogy nemcsak gúnyverseket írt.

Nem ismerjük, mit követelt el Teleki Mihály Szentpálival szemben, mivel vétett ellene „nagy és kiváltképpen való dolgokban” Tudjuk, Teleki őt 1689-ben megarcolta, a vízaknai Geréb-házat is birtokba vette. (TRÓCSÁNYI ZSOLT: Teleki Mihály, Erdély és a kurucmozgalom 1690-ig. Bp. 1972. 311.) Nem valószínű, hogy 1680 táján már paszkvillusban támadta volna a csak saját hasznát kereső, a kuruc bujdosók generálisi tiszttségére vágyó Telekit, azaz, hogy ő írta volna a *Pasquillus Telekianus*-t. (Kiad. KKK 58. sz.) Szentpáli transzilvanista magatartást mutatott a magyarországiakkal szemben, ez a vers pedig nem bujdosóellenes, hanem Thökölyt dicsérető. Mikor azonban a zernyesti csatában (1690. augusztus 21.) Teleki elesett, Szentpáli szabad folyást engedett Teleki iránt érzett gyűlöletének, és maró gyűnyéneket írt róla latin és magyar nyelven. Ezeket az 1691-i fogarasi országgyűlésen vacsorák alkalmával felolvasta, és még kíméletlenebb vers írásával fenyegetődött, mikor paszkvillusaira megjegyzést tettek. Furcsa azonban, hogy Vér Judit és fiai állítólag nem ismerték a szerzőt, annak kinyomozására vizsgálatot kértek. A tanúvallomások Szentpáli szerzőségét igazolták, elégtételt azonban nem kapott a család. (Lásd a 3. sz. alatti jegyzetet!)

Szentpáli legismertebb munkája Werbőczy István *Tripartitum*-ának versekben szerkesztett summázása. Ennek 1699-es kiadását két év múlva a második kiadás követte. Kéziratos másolatokban is terjedt.

A Sárosi Jánoshoz szóló ajánlás záradéka szerint a törvénykönyv megverselését Vízaknán készítette, és már 1698-ban befejezte. A három részt 253 titulusba szerkesztve 742 versszakban summázta felező tizenkettésekben.

Évekig tartó ellenségeskedés, vad gyűlölködés szülte a Szász János szebeni királybíró ellen 1703 novemberében, tehát még a halálos ítélet végrehajtása előtt keletkezett paszkvillusát. A mindössze 24 strófás gúnyversből írói erő, költői egyéniség bontakozik ki. A kifejezések vaskossága ellenére a tárgyi igazság megmenti a verset a mocskolódásba süllyedő elsekélyesedéstől. A Szász János ellen írt paszkvillus a műfaj egyik legjobb képviselője. Népszerűségét közösségi mondanivalóján kívül bizonyára ennek is köszönhette.

A fentebb említett, szövegünkben ránk maradt szerzeményeken kívül Szentpáli bizonyára írt még másokat is. Erre kézzel fogható bizonyítékaink is vannak. Wesselényi István Nagyszebenben vezetett naplójában 1705. március 15-én azt jegyezte fel: „Ugyan most esett értésemre, hogy

Szent Pali Ferencz szokása szerint egy Pastillust csinált volna Deakul a kuruccá lött Papista Urakrul es azoknak sok féle practikajokrul, mellyett ugyan még napfényre nem bocsatott, nem is bocsatt, el hiszem a General hire nélkül.” (Vö. VARGA IMRE: Egy priodikus emlékirás a Rákóczi-szabadságharc idejéből. MTA I. OK 1969. 260.)

Bethlen Miklós meséli el Önéletírásában az 1702-i esztendő eseményeivel kapcsolatosan, hogy valaki „egy bolond, káromkodással majd vetekedő kis pasquillust” írt, melyben Bethlen Miklós megszentenciázásáról folyt a szó. Ő Krisztusként szerepelt benne, Rabutin Pilátusként, a többiek ki egy, ki más pap nevét, személyét viselték. Az írást a gubernátor palotájában hagyta valaki, az pedig megmutatta Rabutinnak. Rabutin nagy méregbe gurult, mikor azt a passzust olvasták előtte, hogy a Krisztus-Bethlen ellen hamis tanúkat kerestek. „Kezdenek beszélni: Ki írta, ki írta? Majd mind arra hajlanak, hogy Szentpáli Ferenc, már azelőtt is poéta és pasquillistaságáról híres vízaknai ember; Bethlen Miklós barátja.” Rabutin Bethlent is megkérdezte a szerzőség felől. Ez nem tartotta Szentpált a paszkvillus szerzőjének, inkább Szász Jánosnak tulajdonította. Ahogyan Bethlen a továbbiakban előadja, Szentpáli nem vállalta, „erős hüttel tagadta” (Bethlen Önéletírása II, 110.) Ez azonban még nem döntő cáfolat.

Szádeczky Lajos a *Miscellaniá*-nak egy szerelmes panaszverse címe alá ceruzával és megkérdőjelezve Szentpáli nevét írta oda. (296. l. Vö. VARGA IMRE: Szádeczky Miscellania. Bp. 1955. 63.) Nem tudjuk, milyen meggondolások, bizonyítékok alapján. Nem vettük fel Szentpáli-nak kötetünkben közölt versei közé.

A *Miscellania* egy másik, 298–300. lapján levő szerelmes verse (Eddig csak titkoltam, noha kínlódtam...) fölött ez áll: „Más Szent Pál.” A vers stílusa Amade Lászlóéra emlékeztet; egyik változatát az ő szerzeményeként adta ki ERDELYI PÁL (EPhK 1907. 87). Vagy Amade, vagy valamelyik követője írhatta, de Szentpáli semmiképpen sem.

1.

Kéziratai:

I. RAKKTLT (volt EMTLT), az Apor család altorjai levéltára: **Magyar kézirat**. Fasc. II. nr. 10. Kiad. SZÁDECZKY LAJOS: Br. Apor Péter verses művei és levelei. I–II. Bp. 1903. I, 429–79. A kézirat a XVII–XVIII. századforduló tájáról származik. Az elejéről és a végéről egy-egy levél hiányzik.

II. **Szádeczky Miscellania** (1755) 87–112. (STOLL 351. sz.) Címe: *Imago veritatis*. Több, mint száz versszakkal rövidebb kiadásunk szövegénél. Hiányzanak belőle a 78–82., 89., 96–204., 241., 255., 258–260., 271., 277–279., 281., 283., 285., 293–298. strófák. A források közül egyedül ez tartalmazza a kezdő versszakokat. Az 1–64. sorokat innen közöljük. A kézirat a 292. versszakkal, illetőleg az ezt követő *Finis* záradékkal ér véget. A 244. versszak után a kiénekelte személyek sorrendje eltér a kiadásunk szövegétől. A 261–276. strófáknak megfelelő rész itt megelőzi a 245–257. versszakokat. Ezek után a 280. strófától ugyanúgy következnek a versszakok, mint kiadásunkban. Erre a tényre a lapalji jegyzetekben nem utaltunk.

III. **Szakkári Ötves János jegyzőkönyve**. (XVIII. század első fele) (STOLL 231. sz.) Címe: *Speculum consuetudinis. Imago veritatis. Veritas jacet omnis*. Kiadásunkban ezzel a címmel közöljük. A kézirat csak a 205–227. versszakokat tartalmazza.

IV. A sepsiszentgyörgyi egykori Székely Nemzeti Múzeum kéziratárának elveszett másolata, melyből kiadta KOMÁROMY ANDOR: Régi gúnyversek. Apafi udvara. TT 1888. 273–84. (Részleteket már előbb is közölt belőle MILETZ ISTVÁN a Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Társaság Értesítőjében. 1878. Első füzet.) Címe ugyanaz, mint a III. forrásban. Mivel a kézirat a második világháborúban megsemmisült, Komáromy kiadását használtuk. A szöveget csak a 205. versszaktól kezdve tartalmazta. A 259., 293–299. strófák csak ebben a forrásban vannak meg, de a záróstrófa csak töredékesen.

Az utolsó versszak három sorát pótolni tudtuk. Mikor ugyanis Kénosi Tözsér János a *Bibliotheca scriptorum Transylvano-unitariorum*-ban (mikrofilje az MTAK-ban 272/II.) felsorolta Szentpáli három munkáját, az *Imago veritatis* befejezéséből feljegyezte az 1194–1196. sorokat. Egyébként az erdélyi családokról szólva többükkel kapcsolatosan idézgetett Szentpáli munkájából az unitárius egyháztörténetben is.

Szentpáli munkájának egy teljes másolati példánya megvolt Benczédi Gergely birtokában

(†1906). Vö. NAGY JÁNOS: Hidvégi Mikó Ferenc életrajza. KerMagv 1875. 41. Ez azonban ma lappang.

Bár Kénosi Tózsér, de pl. az imént említett Nagy János is Szentpáliban megnevezte a mű íróját, Miletz János Szakáll Ferencben, Szádeczky pedig egy ismeretlen unitárius főúrban kereste annak szerzőjét, 1673–1674-re téve a munka keletkezését.

Szerzője kétségkívül Szentpáli Ferenc, keletkezési ideje pedig 1672. Ebben az évben augusztus 8-án jegyezte be a Kolozsvári Unitárius Kollégium fasciculusaiba Felvinczi György, a senior, hogy paszkvillust írtak a fejedelemlről, a fejedelemasszonyról, Erdély számos neves családjáról, mely nyilvánvaló vagy rejtett, sötét és gyalázatos tetteiket traktálja. (Lásd fentebb Szentpáli életrajzában!) De magából a műből is meg lehet állapítani az 1672-es szerzettetési évet. Wesselényi Pálról szólva pl. említést tesz a vers Béldi Pállal való szövetségéről, ami csak a lányával, Zsuzsannával való házasságára vonatkozhatik, mely 1672-ben jött létre. A IV. forrásban név szerint is megnevezett és még élőként említett Kendi János protonotárius 1672-ben meghalt. De élő személyként szerepel pl. Gilányi Gergely is, aki 1672. december 12-én elhalálozott.

A ránk maradt szövegek két, egymástól sokban különböző szöveg hagyományról tanúskodnak. Felvinczi György mit sem tud a különböző erdélyi felekezetekről szóló fejezetekről. Ezek teljesen hiányoznak a *Szádeczky Miscellaniá*-ból is. (A 96–204. versszakok.) A *Miscellania* szövege számos helyen lényeges eltéréseket mutat az Apor család levéltárában ránk maradt példányétól. Ez utóbbitól eltér ugyan több helyen a III–IV. forrás szövege is, de megállapítható, hogy ugyanarra a szöveg hagyományra nyúlnak vissza. Úgy látszik, ez utóbbiaknak a forrása nehezen olvasható volt, a szövegromlások innen eredhetnek.

- 35 Meg avult — megrögzött, megátalkodott.
- 41 regimen — igazgatás.
- 42 omen — jel.
- 44 solamen — vigasztalás.
- 59 spitz — valaminek a vége; spitzen vagy = a végét járod. (Vö. a 149. sorral!)
- 66 garral — önhittén.
- 77 koborl — rabol.
- 79 Potentiat patrol — hatalmaskodik, hatalmaskodást pártol.
- 99 Fogást fognak — ürügyet keresnek.
- 100 sijak — olv. szíjak — szívják. Értelmes a sírják — ríják is.
- 101 vekat — vékát, mely kb. 26 lt-nyi gabonamérték.
- 106 part tartoja — pártfogója.
- 107 pungaja — erszénye.
- 139 loföis — kiváltságos székely, aki saját lován szállt harcba.
- 147–148 Vö. II. Móz. 1. és 5. fej.
- 156–160 E sorok arra vonatkoznak, hogy a szabad székelyek a katonáskodás és adózás terhére nem bírván tovább viselni, valamely földesúr jobbágyaivá lettek.
- 160 el korult — elerőtlenedett, elesett, elkorcsosodott.
- 170 sámoly — itt átvitt értelemben: támasz.
- 172 Buzaert — búza helyett.
- 175 kajtár — kárt okozó, semmirekellő.
- 194 rabulaknak — törvénycsavaróknak.
- 202 gurnak — szótáraink nem ismerik; értelemszerűleg: parasztnak.
- 207 Dali — hitvány.
- 215 Apold — a Nagyküküllő megyei Apold, a Szeben megyei Kis- és Nagyapold helységekben egyaránt nagy számmal telepedtek le románok.
- 219 A II. Rákóczi György lengyelországi hadjáratát követő dúlások aránylag megkímélték a szász vidékeket, ezért az adó és sarc kivetésekor rájuk nagyobb összeget róttak ki.
- 255 fitető — kutató.
- 273 Ali basa — Nagyvárad meghódíttatója. (1660. aug. 28.)
- 288 Az Varkutz udvara mindenteknek keszen — homályos kifejezés. SZÁDECZKY szerint az egri vár értendő rajta. Az egri pasával a bujdosók kapcsolatban voltak.
- 297 Petresellyemben — Nem értjük világosan a mondást; a szó petrezselymet jelenthet. Gondolhatunk azonban elírásra is Petrelín, Petrelény helyett. Bornemisza-jószág volt Bihar m.-ben. Ide való volt Teleki Mihály anyja. A sorok rá utalhatnak.

- 299 praerogativat — elsőséget, előjogot.
- 317 A színopéi Diogenészről mondják, fényes nappal égő lámpással járt az utcán igaz embert keresve.
- 345 Az tsikot lentsével igen tudod csapni — Bár Erdélyben a csíktésztát lencsével szokták enni, és a II. forrás variánsa is evésre enged következtetni, „zabálni”, gondolnunk lehet a csapni ige „kedveskedik”, „hízeleg” értelmére is (vö. levét csáp: teszi a szépet).
- 352 Tisztet fitet — tisztséget keres.
- 363 Mehmet csaszartol — I. Mohamed szultán 1453-ban foglalta el Konstantinápolyt.
- 366 érettetek — miattatok.
- 373 Oltso marhad — olcsó árúd.
- 377 aknáyi — a sóbányák aknája.
- 384 Illés bujdosásáról lásd (I. Kir.) III. Kir. 17. fejezetét!
- 386 Akabnak — Ácháb Izrael királya i. e. a IX. században. Elfordult a zsidó vallástól, Báál követője lett.
- 390 Jezabeltől — Jezabel Ácháb király idegen származású felesége. Vö. (I. Kir.) III. Kir. 18. fejezetével.
- 396 correctallya — jobbítja.
- 401 Szent Janos könyve — a Jelenések könyve.
- 407 Tertulussal — Tertullianusszal; Tertullianus (†240 k.) a montanista eretnekség felé hajlott. „Mézis nyelvűnek” nem nevezhető. A 605. sorban is rá hivatkozik Szentpáli.
- 411 indulgentiára — megbocsátásra, elnézésre.
- 417 Lásd Mát. 24. 16.
- 419 Barejesus — Barjesu, Barjézus zsidó hamisprófeta Ciprusban. Vö. Ap. cs. 13, 6–11.
- 426 barat kapa — barát kápa, azaz barátcsuha, kámzsa.
- 428 fallax caper, capra — hamis kecske, nősténykecske.
- 429 Vö. Pál II. Thess. 2, 4–11.
- 437 Colosse városban — Pál apostol római fogságában írt levelet Kolosszai városába, melyben többek közt a tévtanítóktól óvja híveit.
- 445–448 Itt nem Thesszalóniké városában írt levelére, hanem a Korinthoszból a thesszalónikébeliekhez küldöttre utal a szerző, közelebbről a II. levél 2, 1–10. verseire.
- 461–468 A sorokban a szentháromság-tanról beszél Szentpáli, melyet szerinte a pápa talált ki.
- 462 Harom personaknak egy essentiaja — három személynek egy lényege.
- 463 duplex naturaja — kettős természete, ti. isteni és emberi.
- 467 Hypostasisonak amaz unioja — a személyeknek az egysége.
- 468 Idiomatumnak communicatioja — sajátos beszéd mód közlése.
- 483 burjanos — burjással, gazzal teljes.
- 497–504 A sorokra vonatkozólag lásd Ján. I. levele 5. fejezetét.
- 505–516 A sorok a szentháromságról szóló antitrinitárius tanítás lényegét tartalmazzák.
- 511 Utalás Ágostonnak a *De Trinitate* c. művére.
- 518 állat — szubsztancia.
- 520 Es az natura incarnatiot szüle — és az isteni természet testet öltött.
- 548 Judeatol — háromtagúnak ejtendő.
- 552 Egy állatból — egy lényből (ti. az egylényegű Istenből).
- 559–560 A sorok magyarul: Krisztust és a szentlelket egyenlővé tették, áldozatát Babilon módjára elhomályosították.
- 600 Ignatius — antióchiai püspök (†107).
- 601 Irenaeus — lyoni püspök (†200 k.); Ebion és az ebioniták Jézus ember voltát tanították i. u. az első században; Bassus a második században élő vallásbölcsele, tagadta Krisztus emberségét, a feltámadást.
- 603 adunitus — egy és ugyanaz.
- 604 gladius acutus — az éles kard.
- 606 Cyprianus — Karthágó szülötte, püspöke (†258). A szakadárók újrakeresztelése kérdésében ellentétbe került István pápával.
- 607 Arnobius — afrikai származású hitvédő (†327); Lactantius az ő tanítványa volt (†330 k.). Az egyház hivatalos tanításával szemben gyakran ellenkező eszméket hirdettek.
- 608 Athanasius — alexandriai püspök, az árianusok ellenfele (298–373 közt élt).

- 609 325-ben volt a niceai zsinat.
- 612 Eusebius — Caesarea püspöke, egyháztörténetíró (†340); Ruffius — helyesen Rufinus, egyháztörténetíró (†410.)
- 631 cipőkjett — cipőcskéjét.
- 642 szövetnekeket — fáklyákat, gyertyákat.
- 650 kardikoja — kardocskája.
- 654 berléslet — bélését.
- 655 Ephodért — az eföd papi ruha, magyarul vállravető, melyet derékon öv fogott körül; ketzelet — kötényt.
- 657 hármast — a szentháromságot.
- 670 Egy taggal rövidebb sor.
- 674 Servetust — teológus, orvos volt, akit antitrinitárius tanításáért Genfben Kálvin 1553-ban megégetett; persely — perzseli, égeti.
- 675 praerogativaban — méltóságába, tisztébe.
- 678 csitkajának — csikajának.
- 682 Garazin — Garazim hegye a Jordántól nyugatra, Kánaán közepén emelkedett. (Vö. Móz. 27, 11–26.)
- 687 sem vöd igaz fontban — nem mérlegelted, nem vizsgáltad igazán.
- 689 Az utalás Márk 12, 29. versére vonatkozik.
- 697 völl — a. m. vettél.
- 698 töll — a. m. tettél.
- 700 Eloim — Isten; igéből — szóból.
- 711 A sor magyarul: a valóságban három különböző személy.
- 712 tres reales, tres sunt veraciter — igazán, valóságos három.
- 713 Vö. Pál II. levele a Korint. 12, 1–4. verseivel.
- 719 Vö. Es. 44, 6. és 46, 5. versekkel!
- 745 Protheus — tengeristen, jós, aki mindenféle alakot magára öltött.
- 749 Calvine — a Calvinus vocativusa.
- 762 bolondoskodol — itt: a vallás dolgában tévelyegsz.
- 763 Praeconceptádban — felfogásodban, tanításaidban.
- 766 receptak köszt — a bevett felekezetek között.
- 771 Anthiocussal — IV Antiokhosz Epiphánész i. e. 175–163 között Szíria királya. Halálbüntetés terhe alatt megtiltotta a zsidó vallás gyakorlását, megparancsolta pl. a disznóhús evését.
- 774 virrognak — agyarkodnak, perlekednek; az prae s- az pos hadnag — a hadnagyok közt az elsők és utolsók.
- 775 Varadiaknakis haragjok — Nem tudjuk, kire vonatkozólag mondja. Talán a Nagyváradi Disputára céloz.
- 780 el locsogattam volna — széthintettem, terjesztettem vola.
- 794 tserkesznek — A cserkeszek a Kaukázusban élő tatárok.
- 805–808 A megtért Saul üldözéséről lásd Ap. cs. 9. 20–25.
- 810 Imperterritus — rettenthetetlen, bátor.
- 895 Commissio — rendelet.
- 910 kenesös — olv. kénesős; kéneső a. m. higany.
- 914 factorinak — pártolóinak.
- 917 hopcihérek — udvarmesterek, kolomposok.
- 918 lederek — csalók, kétszínűek.
- 927 molyos — férges.
- 935 dur derrel — szokottabb változata dér-dúrral; a. m. veszekedéssel.
- 937 esztergarol — esztrengál=elszámoltat, megfej.
- 939 ócsárol — a. m. ócsárol=rágalmaz.
- 941 Bethlen János kancellár apja unitárius volt. Ő maga gyerekkorában reformátussá lett.
- 945 Palko — Béli Pál Háromszék főkirálybírája. — Béli a család birtoka volt Háromszékben a Maros mentén. A tatár fogságból 1661 nyarán szabadult.
- 949 A szegénység ellen elkövetett hatalmaskodásaiért később (1675) az országgyűlés elmarasztalta.

951 Jobb apadon — nagyapadon; Béli János a sepsi szék bírájaként a Báthoryakat szolgálta, elesett a szebeni csatában 1599-ben. Szintén hatalmaskodó ember volt.

953 Fejer egy ház — Fehéregyház Haller-birtok Segesvár közelében. Haller Pál Kemény János híve volt, 1662 februárjában hódolt be Apafinak.

955 szinten — egészen.

961 Szent Pált — Kerelőszentpált a Maros mentén építették fel. — Haller János Kemény híve volt. Apafi alatt tordai főispán, majd tanácsúr lett.

964 Köszvényesig — Köszvényes Marosszékből a Nyárad felső szakaszán feküdt a patak mentén, Haller-jószág volt.

965—968 A sorok több utalását nem tudtuk megfejteni. Kornis Gásár katolikus főúr volt, Kemény híve; később Marosszék főkapitánya (†1680). Katolikus voltára utal a jezsuita Sámbar említése. Benedek — talán a Belső-Szolnok megyében fekvő Szentbenedek, (ez apjának a jószága volt. Demeter — valószínűleg a Középszolnok megyei Sződemeter; Tsetseko — azonosítását megnehezíti, hogy három forrásban három alakban fordul elő.

969 Kemény Simon apja halála után fejedelemjelölt, csak 166-ben békült ki Apafival; Vétes—Kemény-jószág a Maros felső szakaszán (Marosvécs).

970 Futó félben vagon — nem értjük, mivel a vers íratása idején nem kellett futó félben lennie; havas allya — nem Havaselvét, hanem a Görgényi havasok alját jelenti, itt feküdt ugyanis Vécs.

971 dagályát — haragját.

972 veszte jószágát — 1662. március 10-én a görgényszentimrei országgyűlésen nótázták.

973 Gernyeszeg — gróf Csáky István (†1662) jószága volt. Felesége mint a Kemény-párt tagja elfutott Erdélyből. Bujdosása idején kérték meg jószágait.

976 sellyében — koporsóban.

977 Kapi György — Hunyad megye főispánja.

979 Leha — hitvány.

980 A célzás arra vonatkozhatik, hogy a Hunyad megyei Aranyon lakó Kapi cigányaival nagy mennyiségű aranypénzt veretett, amivel nagymértékben hozzájárult Erdély pénzügyi helyzetének megromlásához.

985 miért — egytagú szóként ejtendő; Bánffi Dénes Apafi sógora, Doboka, Kolozs megyék főispánja, Kolozsvár főkapitánya volt.

988 A sorok arra vonatkoznak, hogy erőszakos és önkényes magaviselete miatt sok ellensége volt.

990 Bánffi a volt Kemény-párt tagjaként is Béccsel állt összeköttetésben, a magyarországi bujdosók támogatását nem helyezte.

992 Jorámot, Izrael 9. királyát (i. e. 853—842) Jehu, Izrael 10. királya (i. e. 842—815 k.) megölte.

993 Teleki Mihállyal kapcsolatosan a kortársak közül többen alacsony származását emlegették. (Vö. BALLÓ ISTVÁN: Teleki Mihály. Csíkszereda 1903.)

995 Apafi nem volt sógora Telekinek. Teleki anyja csak unokatestvére volt Apafinéak.

1000 Protheus — vö. a 745. sor jegyzetével!

1002 confirmállyais — megerősíti is.

1002—1008 Hasonló hangnemben írt Szentpáli Telekiről paszkvillusában is; vö. a 3. sz. alatt.

1009 Csáki László gróf — Perényi Máriának és gróf Csáki Istvánnak a fia, Apafi idején a lovashad kapitánya lett.

1010 Kálnaki Kata a székelyek generálisának, Kálnaki Istvánnak a lánya volt.

1015 SZÁDECZKY szerint a sor arra utal, hogy 1603-ban a barcasági csatában 14 gróf holtteste feküdt a csatamezőn, ahol Székely Mózes és Raduly vajda serege összecsapott. (I. m. 469.)

1016 Fejer Mihály brassói főbíró azonban nem a barcasági csatában esett el, hanem a Báthory Gábor elleni harcban Földvárnál 1612-ben.

1017—1020 Veselényi Pál — kezdetben a magyarországi bujdosók vezére, Béli Pál veje. — Bethlen és Bodola Béli-jószág volt Belső-Szolnok, illetőleg Alsófehér megyében. Az 1020. sor célzását nem értjük.

1021 Apafi Miklós — a fejedelem testvérének, Istvánnak a fia.

1023 Gilanyine — Gilányi Gergelyné, Apafi fejedelem nővére.

1024 Sayon — Nagysajó Doboka megyében, Apafi István birtoka volt.

1025 Bethlen Farkas a következő stófákban említett Gergely és Elek testvéreivel együtt unitáriusokból lettek reformátusokká.

1031 sonkoly — valaminek az alja, seprője.

1034 aper — vaddisznó.

1035 ad conburandum coligo et aufer — összekötözöm a megégetéshez, és vidd el.

1036 vaszer=Wasser — víz.

1037 tes — te is.

1041—1044 Bethlen Miklós Udvarhelyszék főkapitányaként bethlenszentmiklósi birtokán élt a Küküllő mellett. Szentpáli bélpoklosnak azért nevezi, mivel a református vallást támogatta, Szentmiklósról pl. ő vitte be az első református papot; nyomos — fontos, hosszú életű.

1045—1048 Mikola Zsigmond katolikus főúr; Kolozsmonostoron tanult a jezsuitáknál. Öt és fél évig volt tatár fogságban.

1049—1052 Bánffy Zsigmond, miután Apafi hűségére tért. 1662-ben Fehér és Doboka megye főispánjává lett. Az enyedi kollégium kurátora volt. Kasza Istvánné (Veér Krisztina) lett a harmadik felesége. Sigo — a Zsigmond becealaja.

1053—1056 Banffy Kristóf — Zsigmond testvére volt; táts=a román taci (=hallgass) szóval; osztovátadban zörget bétsi takáts — politikai orientációjára céloz; az osztováta szövőszéket jelent.

1057—1064 Torma István Belsőszolnok megyei főispán; Sajo — a Szamos kis mellékfolyója Beszterce és Szolnok-Doboka megye területén; barkász — bandukol, ballag; Mező Tsán — Mezőcsán; Torma jószágá volt Torda megyében.

1065 Torma György az előbbi Torma István unokatestvére, az Apafival való megbékélés után közéleti szerepet nem játszott; Fiadfalva (Fiatfalva) Udvarhely. Hosszúaszó Kisküküllő megyében.

1068 sért sokat iutt — sok sört ivott.

1069—1076 Gyerőffi György Apafi Margit és Gyerőffi János fia, katolikus főúr. II. Rákóczi György kezéseként tíz esztendeig volt Lengyelországban. A vers keletkezésekor még nem viselt tisztséget, csak 1675-ben lett Doboka, majd 1697-ben Kolozs megye főispánja; Bodoni Máriát nem sikerült azonosítanunk. Gyerőffi felesége Kemény Kata lett; szamoncái — a. m. rokonai, kedvencei; a célzás Apafiné olyan rokonaira vonatkozik, mint amilyen Teleki Mihály vagy Bánfi Dénes volt.

1077—1080 Toldalagi János, a fejedelem rokona (Apafi Kata volt az anyja); a strófában elrejtett célzásokat nem tudtuk megfejteni.

1081—1084 Toldalagi András — az előző János unokatestvére; közéleti szerepet nem játszott. Jánossal együtt unitárius volt. A versszak utolsó sorát nem értjük.

1085 Toldi György nem játszott közéleti szerepet; Bolyát (Nagyküküllő megye) még Bethlen Gábor adományozta a szalontai Toldi családnak.

1089—1096 Macskási Boldizsár és Mihály Bethlen Judit és Macskási Mihály fiai. Jelentősebb szerepet Boldizsár játszott, de a vers keletkezésekor ő is csak a fejedelmi Tábla asszesszora volt. A birtokállapotra — Buzásbocsárd (Alsófehér m.) Héderfája (Kisküküllő m.) —, a „gazdasszonyra” való utalás hátterét nem tudtuk felderíteni. Az a megjegyzés, hogy Boldizsár elkiveti magát a rosszból, talán arra vonatkozik, hogy a Kemény-pártiak közül (akik Kemény János halála után követükként Bécsbe küldték) ő is behódolt Apafinak.

1097—1104 Hedri Benedek a Felvidékről került Erdélybe, Thököly István plenipotenciáriusa volt; Apafinak is kedves embere; Sárd — falu Alsófehér megyében. A személyi és birtokügyekre való utalásokat illetően nem tudunk kielégítő magyarázatot. Deli Farkas Hedrinek az apósa volt, feleségét Deli Katalinnak hívták. Homályos az 1099—1100. sorok értelme is; kebeles thótt — a. m. tekerő tót.

1105—1112 Keresztessi Pál és Sámuel Doboka megyei birtokos család tagjai. A vers írásakor egyikük sem játszott jelentős szerepet. A sorok mögött meghúzódó utalásokat nem tudjuk magyarázni; petersellyem — a. m. petrezselyem; folnagy — a. m. falubíró, sáfár, majoros.

1108 Szálláspataka Hunyad megyei község.

1113—1116 Mikes Kelemen II. Rákóczi György idejében fontos szerepet játszott. 1662-ben Apafi szolgálatába állt, később annak belső köréhez tartozott. Az 1113—1114. sorokat nem értjük. Marosújvárt II. Rákóczi György adományozta a bátyjának, aki magtalanul halt el.

1117—1124 Rhédey Ferenc és István a rövid ideig erdélyi fejedelem testvérének a fiai.

Ferencnek a vers íratásakor Thoroczkai Erzsébet volt a felesége. Csak két lánya született. Istvánnak volt egy Pál nevű gyereke is.

1125–1128 Vargyasi Dániel István Udvarhelyszék főkirálybírája volt már II. Rákóczi György idejében; Rika vagy Réka Udvarhelyszék rossz hírű erdővidéke, hol számos útonállás történt.

1129–1132 Az olaszteleki Dánielek az előbbi István apjának testvérétől származnak. Ez az udvarhelyszéki Olaszteleken építtetett családi kúriát, három fia volt; Klára: István lánya volt.

1133–1136 A torockószentgyörgyi Thoroczkai családnak volt nemesi, bárói, grófi ága; tagjai között voltak unitáriusok, reformátusok, katolikusok („buzájokban sok féle fű nőtt volt!”).

1137 Gilányi Gergely Apafi Mihály nővérének, Annának volt az ura. Nagy vagyonát a református egyházra hagyta.

1141–1144 Vitéz Gábor a lengyelországi hadjáratban tatár fogságba kerülve, évekig ott sínylődött. Az öccsét Mihálynak hívták. Eös — (más forrásban Ör!) nem tudtuk azonosítani. Az *antor* elírás lehet?

1145–1148 A fejedelem főtitkára, ahogyan a IV forrás megnevezi, Lugosi Ferenc volt. Az 1145. sor *lugos* szava e névből való szójáték.

1149–1152 A protonotáriusok neve szerepel a IV. forrásban: Sárpataki Márton és Kendi János. A *gur* szó jelentéséről lásd a 202. sor jegyzetét.

1184 A sorban szótagszámhiba van. Értelme is homályos.

1186 Bokrosabban — nagyobb mennyiségben.

1192–1193 Romlott sorok kihagyásokkal, értelmetlenséggel.

1194 Nikodémita — valószínűleg Nikodémus követője értelemben áll. Nikodémus zsidó főember volt, akiről János evangéliuma háromszor is szól. A 3, 1–21. részben Jézus az újjászületés szükségességéről beszél neki. Jelen van Jézus temetésénél (19, 39). A farizeusok és fópapok előtt szót emel Jézus érdekében (7, 50).

2.

Kézirata: **Szolga Mihály diáriuma** (1745–1763) Dézsi Lajostól készítettet másolatának 199–204. lapján. *Szolga Mihály diáriuma* (STOLL 249. sz.) ma lappang. Mikor az énekeskönyvet BAROS GYULA ismertette (Városfalvi Solzga Mihály diáriuma. ErdMúz 1095), megemlékezett erről a versről is (uo. 155), de csak az első strófáját közölte. Dézsi a gyűjteménynek azt a részét, melyet RUGONFALVI KISS ISTVÁN az Adalékok a Rákóczi-kor irodalomtörténetéhez címmel közölt dogozatában (Száz 1904. 654–97. — Klny.: Magyar Irodalomtörténeti értekezések 5. Bp. 1905) nem tett közzé, leíratta, és az eredetivel összeolvasta. Ennek a másolatnak lelőhelye: Szeged EK Magyar Irodalomtörténeti Tanszék Dézsi Törzsanyaga.

Az eredeti kéziratban a vers címe *Uj — (köszöntő versek) — Esztendőre*. Dézsinél azzal a címmel szerepel, ahogyan kiadványunkban is olvasható. — A szöveg után: Amen záradék áll. Ezt követi a „H. szpáli Ferencz által Sárosi János Uramnak bémutat(na)k” (Az utolsó szó Dézsinél: bémutatták.)

Sárosi János (1640 k.—1710) jelnetős szerepet játszott Erdély politikai életében. Már 1669-ben főpénztárnokká választják a gyulafehérvári országgyűlésen. (EOE XIV, 57.) 1698-ig, ahogyan ezt a 4. sz. alatt közölt vers említi, tizennégyszer volt Erdély követe más országokban. 1691-től ítélőmester, 1694-től tanácsúr, 1697-től főhadbiztos. 1679 végén mint Erdély portai követét vasra verték Konstantinápolyban, mivel Erdélyben a magyarok a várad basa harácsoló katonáiból többet levágtak, köztük a basa fiát. (EOE XVII, 7.) Bizonyára kiszabadulása után keletkezett a jelen szám alatt kiadott vers. Portai fogsága volt az a kis „eclipsis”, mikor napfénye „kis felhőbe esett, De éjszaki széltől ez elszéljzertetet”

Sárosi János ugyanis néhány évvel később újra fogságba került. De ez komolyabb és hosszabb ideig tartó ügy volt. Mint főhadbiztos — Cserei *Historiá*-ja szerint — az ország érdekeivel nem törődve, kiszolgált Rabutint. Ezért — ürügyként használva fel azt, hogy a görögkeleti papok unióellenes tiltakozását ítélőmesteri minőségben hivatalosan kiadta — bebörtönözték és megnó tázták. Ez 1702-ben történt. A következő esztendőben azonban a bécsi udvar rendelkezése szerint kiszabadult, visszakapta előbbi tisztségeit. Ha ezt követőleg írta volna Szentpáli a hozzá intézett újsztendei köszöntést, bizonyára nem beszélt volna szerencséjének csupán egyszeri lehanyatlásáról, napja fényét eltakaró kis felhőről. (Lásd a 41. versszakot!) A szerzetetés évét tehát 1680 elejére tesszük.

- 2 pharus — világitótorony.
 4 Protheus — Próteusz egy tengeristen, kinek székhelye Homérosz szerint Pharosz szigete Egyiptom partján. Tudott jósolni és mindenféle alakot magára öltetni. A gyorsan változó jellemeket szokták Próteuszoknak nevezni.
 22 assessora — ülnöke, bírói renden való embere.
 25 Julius — Caesar.
 27 Kiáltson diademát — királyi ékes koronaért kiáltson.
 29 Cato — Marcus P. Cato maior.
 30 Tullius — Marcus T. Cicero.
 31 Nestor — bölcsességéről és ékesszólásáról híres trójai hős.
 32 Megcsökönik — kisebb lesz.
 50 Boreasi szélén — északi szélben.
 61 sellyéjében — koporsójában.
 100 Exiliumban — száműzetésben.
 101 Aristides — államférfi és hadvezér Athénben (†. e. 467).
 106 Abderithes — azonosítását a szóban lévő második betű javítgatás miatti bizonytalan olvasata is nehezíti.
 107 Xenophones — Xenophón, a történetíró.
 108 Thucidides — Thuküdidész, a híres athéni vezér, a peloponnészoszi háború történetírója.
 109 Pompeius — Cnacus Pompeius Magnus.
 112 sidus — csillag.
 132 egy asszonyban — valószínűleg az athéni hetérára, Thaiszra utal, aki Nagy Sándort elkísérte keleti nagy hódító hadjáratába, akinek kívánságára 331-ben felgyújtatta Perzsia fővárosát, Perszopoliszt.
 133 Dárius — III. Dareiosz Rodomannosz, akit Bésszosz satrapa a veszett csata után magával hurcolt, s midőn Nagy sándor már-már utolérte a menekülőket, a királyt halálosan megsebesítve, egy szekérben otthagya az útszélen.
 154 kényéül — kedvére.
 160 hesperusa — esthajnalcillag, napnyugta.
 161–163 A sorokra vonatkozólag lásd a bevezető részt!
 166 eclipsissi fogyatkozást — napfogyatkozást.

3.

Kéziratai:

I. RAKTLT (volt EMTLT Törzsanyaga), XVIII. század eleji másolat. Mikrofilmje: MTAK 21/XVI.

II. RAKTLT (volt EMTLT), az Apor család altörzsi levéltára: **Magyar kézirat**. Fasc. II. nr. 19. Kiad. SZÁDECZKY LAJOS: Br. Apor Péter verses művei és levelei. I–II. Bp. 1903. I, 480–90. Címe: *Pasquillus contra Michaelem Teleki. Machiavellus Pokolban születvén es onnét Daciában jövéen es ott magának Vasallust szerezven minemü Instructioval bocsátotta volt el azon Vasallust Erdelyben es ott mint viselte magát annak igaz Historiaja*. A kézirat leveleinek sarka helyenként csonka. Mikrofilmje: MTAK 640/XII.

III. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár Z. 2. III/24. jelzetű könyvében (Rodolpho Hospiniano: *De festis ivdaeorum et ethnicorum: hoc est, De origine, progressu, ceremoniis et ritibus festorum dierum ivdaeorum, Graecorum, Romanorum, Turcorum et Indianorum libri III*. Tigvri. MDCXI.) a borítólapokra meg a szennylapokra és a betoldott levelekre beírta Váradi ötvös Gáspár a XVIII. század elején. A verset követőleg az 1704. évből származó feljegyzések olvashatók, ami szerint ezt az esztendőt megelőzőleg jegyezte le. Címe: *Praefatio. Az Machiavellus pokolban születvén es onnan Daciában juven ott magának vasarlast szerezven, minemu Instructioval bocsatta Erdelyben es ott mint viselte magát, annak igaz historiaja*.

IV. Teleki család kendilonai levéltára. Fasc. XXV. Teleki László édes eleink levelei. Címe egyezik az I. forrásával, az ötödik szava azonban *ismét*. Mikrofilmje: MTAK 295/III. Terjedelme 68 versszak.

A sokáig ismeretlen szerzőnek tulajdonított paszkvillus írója Szentpáli. (Vö. VARGA IMRE: A nemesi verses pasquillus (Szentpáli Ferenc). ItK 1963. 296.) Szerzőségét azok a tanúvallomások bizonyítják, melyeket Teleki Mihály özvegye 1692. május 31-én Kolozsvárott tartatott a „Teleki Mihály öö kegyelme s maradéki gyalázattokra” írt paszkvillus szerzőjének felderítésére, hogy neki elégtételt szolgáltatassanak.

A kihallgatott öt tanú (köztük losonci Bánffi Péter, Szász János királybíró) egyöntetűen azt vallotta, hogy a verset Szentpáli írta, azt már az 1691-i fogarasi országgyűlésre elkészítette. Egy vacsora alkalmával Bethlen Elek házában, ahol a gubernátor is jelen volt, mind latinul, mind magyarul felolvasta. Többeknek mutogatta, mondogatván, hogy felküldi Bécsbe, hadd tudják meg, milyen ember volt Teleki. Ugyanebben az évben a tordai gyűlésen is szóba hozta „mocskos írását”, és azzal fenyegetődött, hogyha megbosszantják és megharagszik, „még rútabbat csinál”, mert neki „soha ember annyi kárt nem tett, mint Teleki Mihály! De meg ne busítsanak, mert Isten ugi segéllyen, olyant írok, hogj soha olyyat nem hallottak öö kegjelmek.” (Teleki család kendilonai levéltára. Fasc. XV. nr. 4.)

Úgy látszik, Telekiné és a család nem kapott elégtételt. Hiába fordultak több ízben is a Guberniumhoz. Veteranihoz (1691–1695-ben ő volt az erdélyi császári hadtest parancsnoka). Ezért 1697-ben a Teleki fiúk magához a császárhoz folyamodtak, és kérték, hogy Szentpáli „arcátlanságának és gaztétének” megbüntetésével az udvar Rabutint bizza meg. (1696-tól volt Erdély császári parancsnoka. — OL Erd. Kanc. 1697. 130. p. 5.)

A testvérek együttes kérése mellett Teleki László a maga személyében is öfelsége elé terjesztette az ügyet:

„In Comitatu Albensi Tranniae residet quidam Nobilis nomine Franciscus Szent-Pálj, qui post mortem defuncti Domini mei Parentis conscripsit Contra honorem Ejusdem quendam Libellum ominibus honestis reprehensibilem, nobis autem Filiis summi injuriosum, Patris merita ac indubitatum Majetti Vtrae praestitam fidem Convellentem, ubi etiam introductione Copiarum Majettis Vtrae Scrae in Transylvaniam, eundem accusat, ac malitiose detractat. Nihilominus tamen poenam Suae iniquitatis hactenus non Sustulit.

Quapropter humillimis efflagito Praecibus quatenus Vtrae Scrae Majttis per absolutum decretum Suum Inclyto Gubernio Trannico Clementissime demandare velit, ut iste Nobilis, in Exemplum aliorum publico Submittitur Supplicio, ne amplius res Sibi non Commissas tractare, ac per istas Tertio aliquo injuriam inferre audeat.” (Uo. 3.)

A kérésre Lipót 1697. ápr. 18-án úgy intézkedik, hogy hallgassák ki a másik felet, Szentpálit is.

Hogyan záródott le az ügy, nem tudjuk.

Hogy mért haragudott Szentpáli Teleki Mihályra, életrajzával kapcsolatban szóltunk róla.

A IV forrás kivételével valamennyi kéziratban a Teleki ellen írt paszkvillust hasonló szellemben és lényegében hasonló gondolatmenetben szerzett rímes latin vers követi. Kétségtelen, hogy ez az a latin nyelvű paszkvillus, melyről fentebb szóltunk. A magyar és a latin szerzemény között az alábbi *Anagramma* olvasható:

Alia.
Michael Telekius Generalis Transylvaniae,
Vale, Calve, sis Antichristi mel, Lepra Gehennae.

A III. forrás így vezet át a latin vershez: „Eadem repetita in brevisculis.” Szövege innen a következő:

Epilogus

1. *Laicis*¹ ingens mors et vipera clero
Diagoras alter² et crudelis Nero,
Identidem et tu devius a vero,
Quia caput tuum repletum est mero.

¹ Latius ² alte

13. Satana, satana, Daciae satana,
Cur fingis demonis auxilia vana?
Omnia, omnia tua non sunt sana,
Jam absorpsit nostra terra te Sylvana.

14. Ut cum Abirone eas⁸ in sepulchrum,
Una cum Datane salutato orcum,
Ubique tu semper aspicio pulchrum,
Patrem tuum summum Belzebubem porcum.

1 Orcina regina — az alvilág királynője; Abysusban — Abüsszosz az alvilág, a pokol.

2 also Avernusban — az alvilágban; a lacus Avernus Cumae közelében volt, az alvilág bejáratát odahelyezték.

3 Lachesis — a sorsot osztó párka.

5 Cloto es Atropos — Klóthó (a szövő), Atroposz (az elkerülhetetlen) a másik két párka.

6 Astragora tüzes taligáján — A monda szerint az ógörög napistennek, Héliosznak, illetőleg fiának, Phaetónnak volt tüzes szekere, mellyel az égen kocsikáltak. Az *astragora* szót valószínűleg az *astrum* szóból képezte Szentpáli.

7 Aeolusnak — a szelek királyának.

11 Atlantiades — Atlasznak fimaradéka, Hermész (Mercurius); többek közt az volt a tiszte. hogy a holtak lelkét az alvilágba vezesse.

13 Petnehazinenak — Petneházi István jenői kapitány felesége; Teleki Mihály gyerekeit Jenőben, később Váradon töltötte.

14 Cyrce — a napisten bűbájos szépségű lánya.

15 Python — a rábeszélés istennője volt. Vagy talán a Phütón kígyó, melyet Apollón Delphoi mellett megölt.

16 Vertumnus — mindenféle változásnak, az állhatatlanságnak a megszemélyesítője.

19 Laverna — a tolvajok védelmezője.

22 Sysamnes — azonos lehet az ariusok vezérével a harmadik perzsa háborúban. (Vö. Herodotos, VII. 66.)

23 Rabsacesi — Rabszaké, az asszír király egyik vezére, a jeruzsálemi népet igyekezett fellázítani előbb káromló, majd hízelkedő beszéddel. (Vö. II. Kir.) II. Sám. (18, 19—35.)

24 nicanori kezzel — Nikanór a Dareioszt fogságba vető, majd őt megölő Bészosz (IV. Artaxerxész perzsa király) üldözője.

26 Odium — a gyűlölet, Ira a harag megszemélyesítője.

29 Craesus — a gazdagság; Irus — (koldus), a szegénység megszemélyesítői.

31 Bellonával — Bellona a hadakozás istennője volt.

35 Ombrival s Zimbrivel — Zimri vagy Zámbrí Izrael ötödik királya (i. e. IX. sz.), aki elődje ellen pártot ütött, és őt megölte; Omri vagy Amri vetett véget hét napig tartó királyságának. Vö. I. Kir. (I. Sám.) 26, 6—15.

36 Kozbi — midianita asszonyról lásd IV. Móz. 25, 6—15.

38 Sambakat — zsörtölődőket, veszekedőket; csabzikat — szemteleneket

42 lédér katonákat — csavargó katonákat.

50 Sydonnya s Tyrusa — hajdan Szidón és Türosz gazdag föníciai kereskedő városok voltak.

51 Talentummal — itt: arannyal, ezüsttel, pénzzel.

52 A Tantalus hasonlat itt sántít, nem ő ért a padlásig. Ő állt nyakig a vízben, gyümölcs csüngött feje felett, mely eltűnt, mikor szomját, éhségét akarta oltani.

55 Hebanum csidáját — ébenfából készült dzsidáját.

57 Proserpinának — az alvilág királynőjének.

59 factioját — pártütését, praktikáját.

61 Abadon — a pokolban főördög. (Vö. Apocal, 9, 11.)

62 Ciclops — egyszemű vad óriás.

63 svadajanak — hitetőjének; Suada volt ez elhitézés, rábeszélés istennője, nevéből képzett közszóként használja Szentpáli.

⁸ eras

- 79 telekes bocskora — itt nem konkrétan a szíjjal felkötözött bocskorról van szó; a kifejezéssel Teleki állítólagos alacsony származására céloz a szerző.
- 89 Asdod — a filiszteusok városa volt.
- 90 süllysel — a súly különféle keléses, váladékos duzzanattal járó betegség (aranyér, polip, vérhaj).
- 94 Hámán — Ámán: Ahasverus (Xerxész) perzsa király főembere, ki akarta irtani a zsidókat. (Vö. Eszter könyvével!)
- 95 Achám — Ákán eldugott a hadizsákmányból, amivel Isten haragját a zsidókra zúdította. (Józsue 7, 20–25.)
- 104 India felé — „Nyugat-India”, azaz Amerika felé.
- 107–112 A sorok arra vonatkoznak, hogy 1686 nyarán Scherffenberg német tábornok katonái állítólag Teleki biztatására (vö. Cserei: História 158–159) felverték az erdélyi hadakat Szeben alatt.
- 111 Hámostorphi csüri határok — Hammersdorf, Nagycsür, Kiscsür: Szeben szomszédságában lévő községek.
- 112 Maros szekieknek — főképpen a marosszéki és az aranyosszéki székelyek veszték el sokan.
- 120 mitigált — enyhített.
- 121 Vespasianusra azért hivatkozhat Szentpáli, mert rengeteg adót hajtott be, a hivatalokat pénzért osztogatta; spongiája — a szivacs jelentésű *spongia* helyett a III. forrás *szpahiaja* értelmesebb; a spáhi török lovaskatonát, a hűbér birtokosát jelenti.
- 130 Sinon — Szinón szedte rá a trójaiakat a faló bevitelére.
- 133 Tauriaban — Sarmatiában, ahol a „tauri”-nak nevezett szittyák laktak.
- 134 Pontus — Pontus Euxinus (=Fekete-tenger); Cirim — Krím.
- 137 Noha, Bucsák — Nogály és Bucsák tatár városok a Krímben; a lengyelországi hadjárat kudarca után sok erdélyi szenvedett itt tatár fogságban, míg kemény sarccal meg nem váltották szabadságukat.
- 138 sanczolo hely — sarcoló hely; Görgén — Görgény.
- 144 Recsej — Teleki jószágigazgatója; pungában — pénzes zacskóban.
- 152 meg kalaphasztatta — kalodába záratta.
- 163 compositiora — egyezkedésre, váltságdíj fizetésére.
- 164 Lonában — Lóna (Kendilóna) fejében szabadította ki Haller János fiát.
- 165 res mobilist — ingóságot.
- 181 nadály — pióca.
- 183 dagály — méreg, harag.
- 186 A sor értelme: ha ártatlan Ábelként megöltek is valakit.
- 187 sárgaban — aranyat.
- 191 mustrat — szemlét, összeírást.
- 192 absenseknek — a távolmaradóknak.
- 193 Collatio — adományozás; királyi dátum — királyi adomány.
- 195 cassalt volna ez dacicum monstrum — szüntetett volna meg, törölt volna el ez az erdélyi szörnyeteg.
- 196 Jus Saxonicum — a Szász Jog.
- 197 statutum kívül — a törvény, a decretumok mellőzésével.
- 210 proventust — jövedelmet.
- 230 eredete palatinusságra — a nádori méltóságra törekedett.
- 231–232 1672 szeptemberében Teleki a magyarországi bujdosók megsegítésére kitámadt Erdélyből. Szeptember 19-én Szatmár alá szállt, illetőleg attól nem messzire, Batizvasváriba. Másnap a Szatmárból kiűtő németek csapatát szétverték. Teleki lova felbukott a sárban, és ha egyik embere nem lövi le a rátámadó német tisztet, bizonyára életét veszti.
- 233 Vesselényi Pál a bujdosók alvezére volt az 1672-es támadáskor.
- 238 a rebellionak vindicallak bajját — a felkelés ügyét oltalmazták. A II. és IV. forrás a *religio baját* vindicáltatja a kurucokkal, ez értelmesebb.
- 239 az aquilának — a sasnak, azaz Ausztriának.
- 240 Libanus galambját — a protestáns egyházat.
- 242 vatig — a. m. váltig.

243 Theudas, Theodas nevű zsidó mágusról, aki fellázadt a rómaiak ellen, de levették, beszél J. Flavius. (Ant. XX. 5. 1.) Theudas nevű felkelő szerepel az Apostolok Cselekedeteiben is. (5, 36.)

244 Judás kopói — Galileai Júdás felkeléséről az előbbi helyeken szintén olvashatunk.

260 Az 1686-ban Erdély jövendő sorsáról az udvarral való tárgyalásra Bécsbe küldött Nagy Pál valóban Teleki bizalmas embere volt; Szentpálin kívül Cserei mondja, hogy azért küldték őt tárgyalni, hogy a fejedelemséget Telekinek szerezze meg. Vö. még Bethlen Önéletírása II, 371.

262 inserált — vett be.

267 Barczan — a zernyesti csatában.

275 actai — cselekedetei.

276 meg hallatták — olv. meghaladták.

281 Conon tablajaival — Konón Szamosz szigetéről való matematikus és csillagász aki i. e.

260 táján élt Itáliában, majd udvari csillagászként Alexandriában.

284 Dionnal — Cassius Dio i. u. a III. században megírta 80 kötetben Róma történetét.

4.

Nyomatott kiadásai:

I. **Verbőczy István Törvény Könyvének Compendiuma.** Kolozsvár 1699. (RMK I, 1541.)

II. **Verbőczy István Törvény Könyvének Compendiuma.** Kolozsvár 1701. (RMK I, 1625.)

Kéziratai: OSzK Quart Hung. 2058. (1738-ban Karátson Ádám másolta le Perlaki Horváth Ferenc számára.) Az RAKKTLt (volt Erdélyi Múzeum Történeti Levéltára) is őrzi Szentpáli könyvének egy kéziratos másolatát. Címe: *Verbőczy Istvan Torvenyes könyvenek magyar versekbe foglaltatott rövid summaya.* Az 1771-ben készült kézirat másolója ismeretlen. Zilahról került Kolozsvárra.

A két nyomtatott kiadás között azonfelül, hogy az 1701-es többletként tartalmazza Felvinczi György ajánló versét is (lásd kötetünkben a 18. sz. alatt), lényegtelen szövegváltoztatásokat, helyesírási eltéréseket találunk csupán. A második kiadásból azonban hiányzik a 147–159. versszakokat tartalmazó levél. A hiány a folytatólagos lapszámozásból nem tűnik ki.

Ez az 1701-es kiadvány volt mindkét másolónk kezében, mindkettőnél hiányoznak ugyanis az 585–636. sorok. Karátson Ádám észlelte a hiányt, az NB jelzettel tüntette fel. Az 1771-es másoló a hiányzó strófák helyébe maga ültette át versben a Tripartitum megfelelő cikkelyeit. Kissé bőbeszédűbben, mint Szentpáli: a 13 hiányzó versszakot 18 strófiával pótolta. Ez a másoló azt a változtatást is megtette, hogy az egész könyvben az eredeti tizenhárom sztagos sorokat tizenkettesekbe írta át. Az egyes fejezetek mellett pedig röviden, címszerűleg latinul megadta a titulusok tárgyát.

Werbőczy Törvénykönyvét latinul és magyarul sokszor kiadták a XVII. században. 1686-ban Bártfán megjelent latin nyelvű verses summázása is: *Tripartiti Operis Ivrium Consuetudinariorum Regni Hungariae Rhythmis vulgaribus* címmel Okolycznai Jánostól.

Kénosi Tözsér János pedig az unitárius írók Könyvtárában (mikrofilmjé: MTAK 272/II.) a 92–93. lapon arról tájékoztat, hogy S. B. P. („forte Sárosi Bánfi Pál vel Peter qvatuor Annis prius extribuit Verbőcium his versibus, quam Franciscus N. H. Sz. Páli.”) 1695-ben magyar ritmusokba szedte és alkalmazta Werbőczy törvénykönyvét. Kénosi Tözsér két-két verssort idéz a *Speculum ad Momum* és az *Ad Lectores Benevolos* címet viselő bevezető versekből. A Tékozló fiú történetjének nótája volt a szerző versformája. Kénosi Tözsér megjegyzi azt is, hogy Szentpáli művének semmi köze nem volt ehhez az előzményhez.

A jogszabályok megverselésében az a gyakorlati cél vezette szerzőnket, hogy a lerövidített, ritmusba szedett jogszabályok könyv nélkül könnyebben megtanulhatók legyenek, ahogyan erre a munka második kiadásához írt ajánló versében Felvinczi György, Kolozsvár akkori hitesszolgabírója is rámutatott.

A *Compendium* mindkét kiadásában ugyanahhoz a Sárosi Jánoshoz szóló ajánlóverset találunk, akihez Szentpáli 1680-ban újévi köszöntő versét írta. (Lásd kötetünkben a 2. sz. alatt!) A *Dedicatio* teljes címe: „Ad Illustrissimum Dominum Heroëm, Dominum Johannem Sarossi de Kis

Saros, Excelsi Regii Gubernii Transylvanici Consiliarium intimum, Tabulaeque ejusdem supremae Prothonotarium, etc. Dominum et Patronum suum humillime colendum humillima dedicatio Francisci de Homorod Sz. Pall: DEDICATIO.” A szöveg utáni záradékból („Irtam Vizaknán 1698-ban, Mindszent Havának 1. napján”) megtudjuk, a szerzeretetés pontos idejét és helyét.

4 Beszter Praecopita Neméből valókat — ?

6 Werbőczy születési helyét az erdélyi hagyomány teszi Szőkefalvára. A hagyomány megteremtője éppen Szentpáli volt. Vö. KOMÁROMY ANDRÁS: Hol született Werbőczy? Száz 1896. 163.

19 Arsal 's Marsal — tudománnyal és karddal; a sor Sárossinak ítélmesteri és főhadbiztosi tisztjére utal.

28 A Porta 1679-ben fogságba vetette. Vö. a 2. sz. alatti jegyzettel!

49 Praedecessorodnak — elődödnek.

54 Compendiumban — summás tanításban.

58 Etes Királynál — Aiétész Kolkhisz királya volt, ahonnat az Argonauták az aranygyapjat elhozták.

A Sárosi Jánoshoz szóló ajánlás után mind az 1699-es, mind az 1701-es kiadásban rövid versben szól Szentpáli az olvasókhöz.

Cím: Az irigykedőhöz.

6 favort — tetszést.

7 Momusi — Mómosz a gáncsoskodás megszemélyesítője.

10 cadentiaimban — rímeimben, a sorvégek összecsengésében.

11 Aristarcus — Arisztarkhosz (i. e. a második században) alexandriai grammatikus volt. Többek között Homérosz, Hésziodosz, Pindarosz műveinek szövegkritikáját készítette el.

15 Zoilus — a rosszindulatú gáncsoskodás megszemélyesítője.

Werbőczy Törvénykönyvének *Compendium*-a a *Tripartitum* anyagát titulusokra osztva három részben tartalmazza. Az I. rész százharmincnyégy, a II. nyolcvanhat, a III. pedig harminchat titulusból áll. A könyv 110. lapján a szöveg után „Vége az DECRETUMNAK” megjegyzéssel rekeszti be Szentpáli munkáját.

A költői tárgynak nem minősíthető verses törvénykönyvből kiadásunkban csak ízelítőt adunk, csupán az I. rész első húsz titulusát közöljük, az 1–50. strófákat. Az egész könyv 742 verszaktól áll.

9 Pap, Ur — az előbbi mindig főpapot, az úr mindig mágnást jelöl.

11 Dija — vérdíja; váltságdíj vagy emberdíj, melyet valakinek az életéért fizetni kellett; ghirákra — 1 gira kb. negyedkiló ezüst értékének felelt meg.

25 czimeres Stylussal — nemesi címerrel.

26 Armalissal — nemességadományozó levéllel.

29 Donatioja — adománylevele, adománya.

30 stal Divisioja — megvan a leánynegyed kiadásáról készült nyugtató (osztozást igazoló) levele, az osztozás érvényes.

33 jókból — javakból. A leánynegyed csak közszolgálattal szerzett fekvő jószágokból járt, más pénzen vett javakból egyformán részesült fiú és leány.

42 Consensust — jóváhagyást.

44 successornak — örökösnek, utódnak.

55 nota nélkül — vétség, a hűtlenség bűne nélkül. Ezt az András királytól (II. Endre) kiadott Aranybulla ellenállási záradéka biztosítja.

57 decedál — kimúlik, meghal.

58 deficiál — utód nélkül meghal.

62 defectussa — halála.

66 secularisnak — világinak.

76 A sor értelme: ha jószágért pelik, ügye a világi bíróság alá tartozik.

80 Collatit — adománybirtokot.

82 Notán — notaperbeñ; az így elmarasztaltat rendszerint fej- és jószágvesztésre ítélték.

86 Hítlenség — hűtlenség.

96 patratori — tettesei, elkövetői.

- 100 áll pénzt vernek 's usuálnak — hamis pénzt vernek és használnak.
 119 tagollyák — megverik, megbotozzák.
 121 Octavara — nyolcados törvényszékre.
 122 rövid Törvényre — így hívták a nyolcados törvényszéknél jóval rövidebb időközökben tartott bírói eljárásokat.
 126 Káptalant — a hiteles hely vezetőjét, képviselőjét.
 132 exceptò — kivéve; Bánok — a. m. bánók, megbánók.
 139 Sententia szerént — ítélet szerint.
 144 köz-böbstsel — felbecsülés szerint.
 145 Capitalistól — főbenjáró, halálos ítélettől.
 154 Actorral — a felperessel.
 156 Donatarius — az ajándékkal, adománnyal bíró.
 159 acquirálnak — szereznek, gyűjtenek.
 170 leány sexust — leányágot.
 171 hanem — ha nem; masculust — fiút.
 188 leányok — a szótagszám a szónak kéttagú ejtését kívánja.

5.

Kéziratai:

I. **Szádecky Miscellania.** (1755) 264—68. (STOLL 251. sz.) — A cím után: „authore szent Páli” megjegyzés olvasható.

II. **Jankovich Miklós pasquillus gyűjteménye.** (XVIII. sz. vége) III. 1a—2b. (STOLL 495. sz.) Címe: *Nagj Szebeni Király Biro Szász Janos alias Czabanius Pasquillussa.* — A szöveg után: Finis.

III. **Szankmári Ötves János jegyzőkönyve.** (XVIII. sz. 1. fele) 25b—29a (STOLL 231. sz.) Címe: *Tot Janos.* A másoló a szövegen több helyen rontott. A szöveg után: Anno 1704. Febr.

IV „Nagycink 1704” jelzettel a brassói Állami Levéltárban lévő kézirat. Címe: *Szentpáli Ferenc Pasquillusa Johannes Sachs ellen.*

V. **Molnár-ék.** (1784—1826) 131a—132b. (STOLL 359. sz.) Címe: *Pasquillus. Melly Szász János Szebeni Király Birónak Sz. Páli által dedicáltatott.*

A II. forrás végén ugyanaz az időpontmegjelölés olvasható, mint *Szankmári Ötves János jegyzőkönyvé*-ben: „Finis Anno 1704. Febr.” Ez nem a keletkezés, hanem a másolatba vétel idejét jelzi. A szövegegyezések arra mutatnak, hogy a II. és a III. forrás ugyanarra a szöveghagyományra megy vissza. A II. forrás szövegét 1725-ben Borbély Jánostól kapta Dobai Szekegy Sámuel, a neves történeti forrásgyűjtő. Tőle származik a megjegyzés: „Báttjám Borbély János uram ó kegyelme pasquillusa Zabanius felől. Percipiáltatott 19. aprilis 1725. Tasnád.” Ebben a kéziratban a 24. versszak után *Ad Lectorem et rectorem* címmel az alábbi strófákat olvashatjuk:

Totok közül sokan ha póczra ülhetnek,
 A büszkeség miatt nagj nyavalya ő benne,
 Követik nyomdokat, mig meg szegjenülnek
 Sokakban, kiről ez versek szereztettek.

Azert, jo barátom, töllem ez a tanács:
 Ha Isten mondangja, nesze ez a kalács,
 Vedd el igen hamar, -s- a szajadat fel tács,
 De ne zörögy sokatt, hanem inkább tács, ács.

Hanem Istent fellyed, -s- az embert becsüllyed,
 Az alattad valót minden jóra incsed,
 Read bizott kincsed hasznos helyre kölcsed,
 Hogy az jövendőben legien el tött kincsed.

Ki ezt intimallya, nevét ki nem teszi,
Mert az irigyektől magát igen félti,
Samuel barattyát sziveből szereti,
Szogalis nekie, ha Isten elzeti.

A vers keletkezésére a 23. strófában találunk utalást. Arról szól itt a szerző, „fel tetszett mostan a november” Hűtlenség bűnében az ország 1703. november folyamán folytatta le a tárgyalásokat, amelyeknek eredményeképpen Szász Jánost elítélték. Szebenben a szász törvényszék december 3-án mondta ki rá a halálos ítéletet. Ezt december 5-én hajtották végre. Kétségtelen, hogy Szentpáli ezelőtt írta paszkvillusát, és nem a kivégzés után. Különben nem mondhatná, „Készül az nyakadra fényes vas heveder”. (Vö. a 23. versszakkal!)

Szász János, családi nevén Zabanius (1664–1703) a Felvidékről került Erdélybe. Apja Zabanius Izsák 1676-ban menekült oda a vallási üldözések elől. Előbb a szebeni gimnáziumban tanított, majd később a szebeniek papjukká választották. Fia az iskoláit még Eperjesen kezdte, Szebenben és Gyulafehérváron folytatta. Tübingában szerezte meg a teológia és a filozófia magisztere fokozatot. 1689-ben tért haza. A következő év tavaszán feleségül vette az elhunyt királybíró, Haupt János leányát. Még ugyanebben az évben notarius provincialis lett. Erdély hivatalnokoskodásának első éveiben került a Habsburg-ház uralma alá. A közfigyelmet az 1692-es szebeni országgyűlésen vonta magára. A szászok képviselőjeként részt vett abban a küldöttségben, melyet a három nemzet Bécsbe küldött, hogy a bonyolult gazdasági, adóügyi, vallási ellentétek megoldást keressenek. Szász János eredményesen képviselte a szászok érdekeit, és megnövekedett tekintéllyel tért haza. A császár aranyláncot ajándékozott neki. Itthon előbb szebeni székbíró, majd provinciális polgármester, tanácsúr lett. 1697-ben királybíró és a szászok grófja. Sachs von Harteneck prédikátummal a császár római birodalmi lovag címet adományozott neki.

Az erdélyi magyarság előtt nemcsak a Béccsel való jó kapcsolatai és kizárólag csak a szász érdekeket szolgáló politikája miatt vált gyűlöletessé. hanem többek között az új adózási rendszer bevezetését célzó országos konkripcióban vitt szerepéért, főleg azért, mert javaslatot dolgozott ki a nemesség megadóztatására.

A közvéleményt felháborította az a mód, ahogyan irnokával, Klausenburg (Kolozsvári) Dáviddal elbánt. Ez egy ízben asztalán felejtette irattáskáját. Ebben Szász János irásokat talált Hermann Lukács evangélikus püspök feleségével való kapcsolatairól. Eljárását indítatott ellene. A szász törvényszék halálra ítélte, de ezt nem a szerelmi viszonytal, hanem közelebről meg nem határozott áruló tevékenységgel indokolták. A kivégzést, elhárítva a gubernium beavatkozási kísérletét, sőt semmibe véve annak tilalmát, megtagadva az ügy fellebbevitelét. Szász János sietve végrehajtotta.

Vesztét közvetlenül a segesvári polgármesternek, rosenthali Schuller (Hadnagy) Jánosnak hasonlóképpen erőszakolt és sietve végrehajtott kivégeztetése okozta. Ezt a kalandos múltú embert, aki a tatár fogságból a Szentföldre került, bejárta a közelkeletet, eljutott Angliába, Hollandiába, Olaszországba, Segesváron kétszer is polgármesterré választották. Itt fia egy pénzhamisító társaságba keveredett, és az apát is bűnrészességgel vádolták. A nyomozást Rabutin parancsára Szász János végezte, aki az ügyről a császárnak is jelentést készített. Hadnagy János azonban császári kegyelemben részesült (1702. január 27.), és a császár még Apafitól nyert nemesi levelét is megerősítette. Szász János azonban újra elfogatta, és azzal vádolva, hogy a város pénztárához nyúlt, halálra ítélte, és 1703. szeptember 28-án kivégeztette.

Ebben Rabutin a császári kegyelem semmibevételét, a gubernium pedig a nemesi jogok megsértését látta. Szász Jánost letartóztatták, és ezzel a lavina, mely maga alá temette, megindult. A vizsgálat és a per folyamán a bűnök hosszú sora került napfényre. (Az aktákat lásd a szebeni (Sibiu) Állami Levéltárban: Acta Publica. Cib. VI. 1698–1705. 306–315.) A legsúlyosabb vallomást inasa, Pap János tette ellene. (Lásd OL Gub. Lt. 368/1703.) Szász János vele és Kinder nevű titkárával ölette meg Hans Ádámot, Rabutin tolmácsának és titkárának. Actonnak az inasát, aki a Szász Jánosnétól tervezett méreggel való gyilkosság meghiúsulása után a királybíró házába menekült, és ott három hétig rejtőzködött. Gyilkosság, orgyilkosság, mérgezés, asszonyokkal és lányokkal való paráználkodás, gyújtogatás, ördöngösség stb. voltak azok a vétkek, melyeket kitartóan tagadott, de végül mégis beismer. Kimondták rá a halálos ítéletet úgy, hogy a fellebezés útját is elvágták előtte. A torturától csak viselt tisztségei miatt tekintettek el. A nagyszebeni piacon ugyanaz a hóhér ütötte el a fejét, aki ugyanott Kolozsvári Dávidot lefejezte.

Utolsó útjára 75 éves apja kísérte. (Vö. FERDINAND ZIEGLAUER: Harteneck, Graf Sächsischer Nation und die siebenbürgische Parteikämpfe seiner Zeit 1691—1701. I—II. Hermannstadt 1869—1872. — Bethlen Önéletírása. II, 119—35.)

Szentpálinak személyes okai is voltak rá, hogy haragudjék Szász Jánosra. Az író életrajzában szoltunk arról a háborúskodásról, mely közöttük folyt. Szentpáli régóta nehezelt Szász Jánosra, mivel beleavatkozott a vízaknaiak és az ő dolgába. Vízakna református papja előtt így fakadt ki ellene: „Mi ide szebenj embert nem admittaltuk, hanem az szebenj Hohért, mikor kurvat kel meg csapnj, vagj Embert exeqválnj. Lássa, ha Hoher tisztiben magátt avattja. Ha magam gondolom, s Pennát fogok, olyant irok, hogj magais meg vakarja az fejett.” (OL Gub. Lt. 628/1700.) Gyűlölete az évekkel csak fokozódott. Ismerhette magán- és családi életét is. A ránk maradt paszkvillus a műfaj egyik legjobb képviselője.

1 Kriva — Kriván hegycsúcs a mai Szlovákiában, célozva Szász János felvidéki származására.

3 Titius — Titüosz máját az alvilágban két keselyű tépdeste, miközben az folyton újra nőtt.

5 henger — hóhér; Spurius — a rómaiaknál a törvénytelen gyerek neve, pejoratív értékű előnév; Caesar gyilkosai közt is volt ilyen nevű.

6 tsogeböl — csök: a hím állatok nemző szerve; szottyant — kiesett, kihullott; vírus — méreg.

7 Hertneken — Szász János előnévében szereplő Harteneck; canis filius — kutyaházi.

8 kenkö Czabanius — бүдös Zabanius.

9 dandia — ostoba.

11 Szvecz országgal — Svájccal, esetleg Svédországgal. Ez utóbbi mellett szól a Zelandia közelsége; Zelandia — Németalföld egyik tartománya. (A többi forrásban is Svédország olvasható.)

12 Candia — Kréta sziget fő erőssége, a török 1669-ben foglalta el.

14 Thököly udvarában már csak azért sem lakhatott, mivel születésétől 1676-ig Eperjesen lakott, Thököly meg 1670-ben Erdélybe futott.

16 Czintziussa — bérgyilkosa.

17 haritskán — hariska: pohánka, hajdinakása.

18 abájdos — abajdóc: felemás, zagyvalék.

20 Aman — Ámán: Ahasvérus perzsa király főembere, a zsidók ellensége. (Vö. Eszter könyvével!)

21 Luts, Bakos, Tobias — nem tudtuk azonosítani, bizonyára Szász Jánosnak nótáriussá választásában játszottak szerepet.

22 Notariussa — négytagúnak olvasandó; Pallas — Pallasz. Athéné, a művészetek, a tudomány istennője.

23 bos inter vaccas — ökör a tehenek között.

24 Frank Bálint (+1697) szebeni királybíró volt; abbas — főpap.

25 Achitofel — előbb Dávid, majd az ellene fellázadt Absolon tanácsadója.

28 Dromot — Dromo: a kor költészetében gyakran szereplő ördögi alak.

29 Acheronban — az alvilágban.

32 mamonnal — pénzzel.

40 Derdur — zsörtölődő.

48 Az erdélyi három nemzet (magyar, székely, szász) unióját a XVII. század végén Szász János adózási tervei mérgezték meg leginkább, de számos más gazdasági, vallási, politikai ellentét is volt köztük.

49 usussat — szokását.

50 onussat — terhét.

56 Szász Jánost vádolták Szentpáli vízaknai csúrjeinek a felégetésével is. (Lásd az életrajzban!)

57 tribunalban — a törvényházban, törvényszékben.

60 Carpoviusban — Benedictus Carpovius XVII. századi szász jogtudós, akinek iratai a jogfejlődésre nagy hatást gyakoroltak.

61—62 Hadnagy Jánosról, Kolozsvári Dávidról lásd a vers bevezetését. Az utóbbi előbb Hermann Lukács evangélikus szuperintendens, majd Szász János titkára volt.

65 Julianus — Flavius Claudius Julianus, római császár, melléknevén Apostata. (Saját személyében azonban egyszerű, erkölcsös életű volt!)

66 publicanus — vámos.

67 Danus — Danaus (Danaosz)? Ennek az egyiptomi királyfinak volt különböző asszonyoktól ötven leánya. Jankovics József lektor azt a gondolatot vetette fel, hogy talán a *Bolygó Hollandi* motívumával állunk szemben.

68 tiszta Sulimanus — egészen Szulimán.

70 purgatiot — hajtószert.

73 Galenus — Galénosz görög orvos.

74 Hypocrates — Hippokratész a legkiválóbb ókori orvos i. e. az ötödik századból.

75 Köleséri Sámuel szebeni tartományi orvos volt; megéteztetéséről nem tudunk.

79 stompok — zúzómalmok. Köleséri egy időben az erdélyi bányák felügyelője volt.

80 Actonról lásd a vers bevezetőjét. (A mérgezett sört kihányta.)

81 inaska — Acton inasáról, Hans Ádámról lásd a vers bevezető jegyzetét!

82 Siska — ? A négy magyar közzszo egyik jelentése sem illik ide. Jankovics József lektor felveti, hogy talán a cseh Ziskára utal Szentpáli, annak pestis-halálára, ami csúffá tette.

83 Liciska — a korban vadászkutyák gyakori neve volt.

89 Pap János — Szász János inasa volt, együtt végezték ki őket; Verder — kertész volt a királybírónál; Rufus — Szász János szolgálatában álló román, aki Hans holttestét a kertből felvette, és az Oltba dobta; Kinder (Kindel) — Pap Jánossal együtt ölte meg Hans Ádámot.

90 Safarina hölgjed — gazdasszonyod. A perben sok szó esett róla.

91 fel tettett mostan az november — 1703. november 15-re hívták össze az országos főtörvényszéket, ahol a közvádoló vádat emelt Szász János ellen hűtlenség bűnében.

95 töl — tettél.

FELVINCZI GYÖRGY

ÉLETE

Felvinczi György családjáról, születési helyéről és idejéről nincsenek pontos adataink. Ő maga nevét is különféle módon használja: Vinczi, Fel-Vinczi, Felvinczj; betűrövidítéssel: G. V. vagy G. W., illetőleg G Fv. A múlt század végi hagyomány a „dúsgazdag Felvinczi-család ősi fészkeből”, Tordáról származtatta. (VÁLI BÉLA: Az első magyar színigazgató szabadalomlevele 1696-ból. Száz 1887. 145.) A Lipót császárhoz írt folyamodványában azt írja, hogy alacsony sorból született Erdélyben, még kisgyerek korában árvaságra jutott, könyörületes szívű emberek nevelték. (Lásd alább részletesebben is.) A XVIII. század második évtizedéből származó gyűrűpecsétjéből megállapították nemesi címerét. (SZABÓ T. ATTILA: Adatok Felvinczi György életéhez. ItK 1932. 423.)

A Kolozsvári Unitárius Kollégiumban a tanulókat általában születési helyük után anyakönyvezték. Felvinczi esetében ez azt jelentené, hogy Felvincről származott, és így szabad székely városi polgár lehetett. Szülei halálát talán az 1658–1661 közti évek gyakori török, tatár dúlásai okozták. Felvinc éppen a felvonulási útba esett.

Születési idejét csak megközelítő pontossággal határozhatjuk meg. Egyik munkájában, az 1690-ben Lőcsén kinyomtatott *Kalmároknak avagy árus embereknek dicsireti*-ről címűben azt írja: „Üdöm három tiz, Töllem el-folyt mint viz.” 1660-ban azonban nem szülehetett, hiszen 1664-ben a Kolozsvári Unitárius Kollégium hivatalosan felvette a deáki társaságba. Ehhez pedig legalább 15-16 évesnek kellett lennie. 1645 táján kellett tehát születnie.

Kolozsvárra a tordai iskolából került. Torda Kolozsvár mellett régtől fogva az unitarizmus egyik központja volt. Iskolájában nemcsak elemi és középfokú ismeretekre tanították a tanulókat, hanem poézisre, teológiára is, s így a tordai iskolában folyó oktatás bizonyos fokig megközelítette a kolozsvári kollégiumét. Ezt mutatja az a körülmény is, hogy 1689-ig a Tordáról jött jelentkezőknek ahhoz, hogy felvételt nyerjenek a kollégiumba, nem kellett közvizsgát (examen generale) tenniük. (Vö. GÁL KELEMEN: A kolozsvári unitárius kollégium története (1558–1900). I–II. Kolozsvár 1935. II, 21.)

Felvinczinek Tordán töltött tanulóévei nem voltak zavartalanok. A város már 1658-ban elpusztult. A következő 2-3 évben vagy egyáltalán nem, vagy csak rendszertelenül folyt az oktatás. A zűrzavaros állapotok miatt a tanulók ellátásában komoly nehézségek jelentkeztek. Az iskolát segélyező eklézsia helyett az unitárius vallásközösség segítette a tanulók ételmezését. A tanulók sűrűbben keresték fel a lakosokat, hogy az év nagyobb ünnepein és egyéb örömnapokon (házasság, keresztelés, névnap, lakodalom) köszöntsék a ház népét. Ezek az alkalmak meg a temetések fellendítették az alkalmi verselést. (Vö. VARGA DÉNES: A tordai unitárius gimnázium története. Torda 1907. 275 s köv.)

Ilyen előzmények után került Felvinczi a kolozsvári kollégiumba. Szentmártoni István senior jegyezte fel 1664. augusztus 23-án, hogy elkezdte a frekventációt. Öt hét múlva írták be nevét a novíciusok közé.

Alig telt el egy hónap, október 25-én már megbüntették. Egy lakodalomban illetlenül viselte magát, s mikor az egyik öregdiák megintette, visszafelelt. 15 dénár büntetésre ítélték.

A kollégium fasciculusaiban ettől kezdve gyakran szerepel a neve a fegyelmi vétséget elkövetők között.

Emellett fokról fokra végigjárja a deáktisztségek különböző állomásait. 1664 novemberében oconomus (rendszolga), aki este bezárja, reggel kinyitja a kollégium kapuját, reggelente ébreszt, csenget az órákra, feljegyzi az engedéllyel vagy anélkül kint háló deákokat. Két ízben is megbüntetik a hónap folyamán, mivel hanyag, illetőleg elnéző rendetlen társaival szemben. Decemberben astator: nagyobb ünnepeken a templomajtóban gyűjt a kollégistáknak. 1666. március 13-án mint cursort említik a fasciculusok; étkezésekkor ő szolgál fel az egyik asztalnál. 1668. február 18-tól praebendista, a kollégium számára összegyűjtött ételmet osztja szét. Ez év március 21-én exactorrá választják. Mint ilyennek számon kell tartani a haza- és visszautazó diákokat, a templomból, temetésekről, énekekről elmaradozókat. Minden plaga-ügy hozzá tartozik. Ő küldi ki tanulótársait, hogy felderítsék, milyen alkalom kínálkozik a városban, ahol a diákság deklamációval vagy más módon szerepelhet, jövedelemhez juthat. Ez a tisztség a szenior után következik, viselőjét szavazattöbbséggel választják kb. egy negyedévre, azaz az egyik divisio generalétól a másikig. November 24-én egyesek panaszt emelnek ellene, hogy egy bizonyos összeget nem akar divisióra bocsátani. Felszólítják, vagy fizessen, vagy mondjon le. Felvinczi az utóbbit választja.

A kollégiumban Felvinczi ugyanazokat a verselői gyakorlatokat folytathatta, melyeket bizonyára már Tordán is végzett. Újabb fajta élményt jelenthetett számára a színi előadás. 1669. április 16-án az ifjúság a Jézus szenvedéséről szóló tragédiát adta elő, melyben csaknem valamennyi deák szerepelt.

A fasciculusok bejegyzése szerint 1669. május 1-én Felvinczi elhagyta a kollégiumot. Torockóra ment iskolamesternek. Itt két esztendőnél hosszabb ideig tanított. (BENCZÉDI GERGELY: A torockai iskola és tanítói. KerMagv 1892. 205.) Itt az volt a szokás, hogy a gyerekek minden templomozás után bejártak 6-7 házat, ahol kántáltak, s ennek fejében ételmet kaptak. A szereplésekre az iskolamesternek kellett irányítani a tanulókat, a sátoros ünnepekre bizonyára maga is írt nekik alkalmi verseket.

Torockóról 1671 májusában (az új iskolamester a fasciculusok szerint május 14-én indult Torockóra) visszatért a kollégiumba. Az volt az általános szokás, hogy az öregdiákok a kollégiumban várták a meghívást vagy kiküldetést a lelkészi vagy iskolamesteri állásba.

1672. február 3-án Felvinczit megbízták a szintakszistikák osztályának a tanításával. Három hónap múlva pedig, amikor a szenior meghal, szeniorrá választják. A fasciculusban a 2. kötet 285. lapján gondos, nyomtatott betűs írással így kezdődnek az új szenior bejegyzései: „Laus Deo glorioso in omnem aeternitatem. 1672. 27. Maij, Ego Georgius Vinci Syntacticae Praeceptor, ex annuentia viri Reverendissimi ac Doctissimi Domini Danielis Szent-Ivani Plebani, nec non Rectoris Scholae Unitariorum Claudiacae Dignissimi, aliorumque Reverendorum Virorum consensu, suffragioque totius Coetus ornatissimi. Senior Scolae constituor, manente tamen officio priori, quod felix faustumque sit.”

Kezeírása az 1673. április 12-én kelt bejegyzéssel a 294. lapon ér véget. A fasciculusok e pár levele a megelőzőktől eltérőleg nem annyira adatokat tartalmazó számadás a bevételekről, azok eredetéről, inkább naplószerű írás. Hangot kapnak a különböző országos és helyi események, érdekességek; bőven tárgyalja a fegyelmi eseteket.

A szenior vagy iskolafőnök általában a legjobb öregdiákok közül került ki. Az iskolafőnökség számos és fontos kötelességgel jár, jól jövedelmező tisztség volt, jele a közmegebecsülésnek. Belőle kényes körülmények közt cseppent ki „menyecskés” (mulierosus) természetű szeniorunk. Ahogyan erről az unitárius egyháztörténet számot ad, egy szerelmi kalandján késő este, bent a kollégiumban rajtakapták. Zárkába vetették. Ő azonban levette a bilincseket a lábáról. Ekkor a kezére is béklyót tettek, és az iskolafőnöki szobában reggelig őrizték. Másnap összeült a rektorból, a városi tanácsosokból, patrónusokból összetevődő törvényszék, hogy ítélkezék felette. Szó volt róla, hogy a városi tömlöcbe zárják. Mégis úgy döntöttek, hogy a kollégium zárkájában tartják fogva, bilincsebe verve fél esztendeig. Ez idő után, vagy ha vétkét megbánja és engedelmességet tanúsít, tisztességgel elbocsátják; ha nem, megvesszőzik és kicsapják. Az indulatos Felvinczi csak lassan csendesült le. Két és fél hét eltelté után minden jóra fogadkozott, kegyelmet kért, ígérte, hogy bárhová rendelik szolgálatba, azt elfogadja. De ha nem küldik szolgálatba, akkor is gyakoroljanak rajta kegyelmet, változtassák meg az ítéletet, bocsássák

szabadon. Hogy ezt nem nyerte el, ismét fejibe szállt a vér. Baltát kerített, leverte bilincseit, a szoba ajtaját feltörte, és május 15-én kiszökött a városba. (Bp. EK másolat II, 228.)

Felvinczi szenior-utódja még részletesebben örökítette meg a fasciculusban ezt a szokatlan vétséget:

„Auditu horribile quod in hoc Anno praesente 1673. die 11 Mensis Aprilis, in Schola Major: Claud: Unitariorum contigit; tamen ne eo, aut simili, studiosa inventus maxime, se inquinaret, (utinam ita fieret) memoriae proditur.

Georgius Vinci, senior Scholae huius, nescio quo et quali malo genio ductus, scortum quoddam publicum, sero vespere in Scholam introduxit, et cum eo in locis, quo tutoria arbitrabatur, delituit; et quid aliud feceret, ipse scit, nulli constat an fuerit fornicatus cum eo, nec ne. sed ipse cum percepisset se cum sua meretrice deprehensum iri, nisi consuleret sibi, eam in cellam abdidit, et ut omnem suspicionem abstergeret, clam nemine vidente in museum suum ascendit, ac paulo post, ut cubitum iturus, visus a Studiosis est, imo et decubuit; sed hoc factum non omnium sedavit animos, nam quidam descenderunt insidiaturi ipsi in aream, Senior autem existimans fluxo tempore omnes jam in cubilibus suis dormire, descendit, ut meretricem ex abdito educeret, et per sepimentum Scholae emitteret. Sed impeditur ab insidiatoribus, qui precibus flexi senioris, mulierem in pace abire sinunt, volentes factum hoc obticere. Sed cum eos conscientia eorum urgeret et rem aperiendam clamaret Reverendo ac Clarissimo Viro Dno Danieli Sz: Ivanio, Plebano qui et Rector tunc temporis huius scholae erat, significarunt, qui amplius ferre scelera eius peccatum arbitratus, compedes pedibus applicari et in domo, quae vocatur Senioris, custodiare jussit; sed ille inobediens noctu cote atterendo, eam solvit, quare numellae deinde manibus eius a Stipatoribus, quos Rev. Episcopus et Rev. plebanus accerserant, applicantur et sub arctiori custodia ad diem, qua sententiam Rev. viri et Gen. Patroni de eo pronuntiarent, ad intercessionem nostram, in Schola detinetur, non in publicum civitatis carcerem ducitur. Sententia autem haec lata est, ut ad semestrem usque compede vinctus, et in carcerem Scholae, qui est sub domo senioratus absque custodia studiosorum asservetur, et inde tempore hoc transacto, vel etiam prius, si obedientiam praestaret, suaque scelera deflebit, honesto emittetur, sin minus virgis coesus (quae etiam cum causa eius agitaretur paratae erant) ejiciatur. Qui etiam secundum sententiae suae vim eo injectus est, ubi fuit septimanis duabus et diebus 4; interea supplicabat tam Reverendos quam Generosos Viros, et promittebat se, si vellent, ministerio eius uti Ecclesiastico, paratum esse, in qualibet Ecclesia Rectorem, magis tamen cupiebat pastorem agere. Si autem vellent abscindere ab Ecclesia, etiam sic uterentur misericordia, ut emitterent; qui precibus eius flexi, promiserunt se in gratiam suam eo recepturos, et in aliqua Ecclesia sat bona, eum collocaturos modo obtineret quietationem ubi esset. Sed ille, indurati cordis homo, quia non statim liberarunt, noctu securicula compedem solvit, et januam carceris, novam, sed male factam effregit illucescente ad quindecimum diem Maji, et libero in civitate hac vagatus est, et cum sua meretrice saepe visum est. Haec tamen non considerantes Rev. Viri, modo se recipisset ab ista muliere, agnovissent pro membro Ecclesiae, sed quia ille hoc abnuit, sibimet et ipse relictus est.”

(Fasc. II. 295—96.)

Az unitárius egyháztörténet szerint Felvinczi később megbánta bűnét, és ismét keresztényi életre adván magát, Arkosi Dániel után újra Torockón lett iskolamester. (Uo. 229.) Mások is 1674-ben torockói működéséről beszélnek. (FERENCZI ZOLTÁN: Az erdélyi magyar játékszín kezdetei. ErdMúz 1892. 457. — BORBÉLY ISTVÁN: A magyar irodalom története. Kolozsvár 1924. 160.) Az újabb kutatások ezt nem erősítették meg. (SZENTMÁRTONI KÁLMÁN: Adatok a torockói iskola történetéhez. Kelemen Lajos emlékkönyv. Kolozsvár 1957. 577.) Az a körülmény, hogy Árkosi Dániel rektorságának csak a kezdőpontját ismerjük, az utána következő mesternek meg csak szolgálatja végét (1678. április 21.), nem zárja ki, hogy Felvinczi 1674-ben mégis Torockón tanított.

Másodszori torockói iskolamestersége tehát bizonytalan. Nem kétséges azonban, hogy lemondott arról, hogy az unitárius egyház szolgálatában vállaljon állást. BENKÓ JÓZSEF, aki külön fejezetet szentel a kor unitárius íróinak, őt a reformátusok közt tárgyalja. (Transsilvania II, 475.) Az unitárius egyháztörténet írója felsorolva Kolozsvár 1697. évi 336 unitáris családját, őt nem említi. Művei közül csak az *Igen szép historia*-ban találunk antitrinitárius vonásokat. Ezt valószí-

nüleg még a Kolozsvári Unitárius Kollégiumban szerezte. Későbbi munkáiban semmi nyomát nem mutatja annak, hogy unitárius volt, az őket a XVII. század utolsó éveiben és a XVIII. század első évtizedeiben ért csapásoknak nincs visszhangja verseiben.

Ha egyáltalán hűtlen lett az unitáriusokhoz, ez nem következhetett be 1680 előtt. Ennek ellene mond, hogy az unitárius polgár, Kövendi János számára Thordai, Bogáthi Psalteriumait másolja (1676, 1679), és valószínűleg, a tordai unitárius egyházközség számára befejezi a szintén Thordai-zsoltárokat tartalmazó *Kanyaró-kódex* másolását.

Az 1679–1689 közti évekről semmi adattal nem rendelkezünk Felvinczi életéből. Az ebben az időközben írt munkái (*Kalmároknak avagy árus embereknek dicsireti, A jó gazda-aszszonynak dicsireti*) súlyos anyagi helyzetére engednek következtetni. Az 1690. esztendőre jövődőt mondogó *Echo* című versében sem látszik gondtalan embernek. Bizonyára a 80-as (és még a következő 90-es) évekre vonatkozólag mondhatta az unitárius egyháztörténet írója, hogy „különböző emberekhez különböző szolgálatra szegődött, aminek csak meg birt felelni”. (Uo. 288.)

Ezek az évek nehéz megpróbáltatást jelentettek egész Kolozsvárra. 1683-ban a tatárok dúlták fel külvárosát, mikor Bécs ellen vonultak. Felvinczi is ott lakott. Attól az időtől kezdve, hogy 1687 szeptemberében a császári csapatok Erdélybe jöttek, s egyik állomáshelyük Kolozsvár lett, a szenvedések újabb korszaka köszönt a város lakóira. Az állapotokra Felvinczinek a császárhoz írt folyamodványából következtethetünk, ahol azért könyörög, mentesse őt a császár a közterhektől, a katonai beszállásolásoktól, a porciótól, mert miattuk örökös nyomorúságban tengődik. Megtörtént, hogy mivel képtelen volt az adót megfizetni, a párnait adta el, hogy az exactoroknak eleget tehesen. Máskor meg hasonló okból a börtönbe csukták: tél idején kénytelen volt zálogba vetni ruháját, kölcsönt felvenni, hogy a börtönből megszabaduljon. Kétszeri tatár (a második 1691-ben volt, amikor Thököly szövetségében jelentek meg) és kétszeri labanc [!] (az első 1687 őszén volt, mikor a város néhány napig vonakodott Veteránit bebocsátani, a második 1690-ben Thökölynek Erdélyből való kiűzése után történt) dúlás után semmije sem maradt abból, amit addig szerzett. Egyszer tűzkárt is szenvedett. (Az 1689-i tűzvészben elpusztult hidelvei háza. Vö. KOCZIÁNY LÁSZLÓ: Adalékok a XVII. századvégi erdélyi iskolai színjátszáshoz. NyItudK 1957. 140.)

Ezeket a császárhoz benyújtott folyamodványában adja elő 1696. október 1-i kelettel. Amint látjuk majd alább, ez időben sem volt jobb helyzetben. Pedig közben sikerült állásra is szert tennie. Az 1693-ban kinyomtatott *Az Anglia Országban lévő Salernitana Scholanak... Könyve* ajánlóversét, mely Huszár Mihály ispotálymesterhez szól, így záradékolta: „Nemes Colosvár varossanak edgyik hütös Szolga-Biraja.”

A szolgabírói hivatal mai fogalmaink szerint közjegyzői, ügyvédi, végrehajtói munkakörnek felelt meg. Ilyen ténykedéséről két írás is ránk maradt. Az egyik 1693. október 18-áról származik. Arról szól, hogy Veselényi Pálné, Béli Zsuzsanna megdézsetti vele Béli Kelemen a kolozsvári legközelebbi „törvényes gyűlésbe” a közöttük egy ház dolgában keletkezett kontroverzia eligazítására. A másik irat ugyanennek az ügynek a folytatása. 1693. október 22-én Béli Kelemen Felvinczivel mint szolgabíróval felszólíttatja Veselényi Pálnét, hogy az idézés napjára minden iratát mutassa elő. (FERENCZI, i. m. ItK 1898. 488–89.)

Nem ismerjük, mikor és miért vált meg a „hites szolgabírói” hivataltól. Az unitárius egyháztörténet írója az évszám jelölése nélkül azt írja, hogy Bécsben latin tolmácsa volt az örményeknek. Valószínű, hogy ezt az 1693-i esztendő előtti időre vonatkozólag mondja, mert ezt követően beszél róla, hogy Kolozsvárott bírói tisztséget viselt, és említi a *Schola Salernitana* 1693. évi kiadását. (I. m. I. 288.) Viszont közben azt is mondja, hogy komédiákból és versírásból élt („se dedit Comediis et versificationibus Editis vitam tolleravit”).

Egy régebbi művének (talán *Az ördögök históriájá-nak?*) 1693-ban véghezvitt „megjobbítása”, azaz az első magyar operának (vö. KASTNER JENŐ: Az első magyar opera. Klebelsberg Emlékkönyv. Bp. 1925. 419–26) megírása azt mutatja, hogy már ekkor foglalkoztatta a színműírás és a színjátszás terve. Ajtai szavaiból következtetve, elő is adhatták darabját, de siker nélkül: „Mellyet noha immár látott sok Olvasó / De még ma sem tudják sokak, mire való”. Ilyen szándékáról határozottan csak az 1696-ban a Lipót császárhoz benyújtott folyamodványa tanúskodik, valamint az a körülmény, hogy megkapta az engedélyt.

Származásáról, kolozsvári életének viszontagságairól szólva már hivatkoztunk kérvénye egy-két passzusára. Úgy látszik, nem birt talpra állni, adósságaitól és hitelezőitől megszabadulni.

Ezért három gyermekét Kolozsváron hagyva, feleségével gyalogosan Bécsbe indult. 1696. október 1-én itt a császár elé terjesztette kérését. (A kérelem és Lipót engedélye az OL Erdélyi Kancellária. Acta Generalia 1696/80. jelzet alatt található. Latinul kiad. VALI BÉLA: Felvinczi György Comico-tragoediája. EPhK 1889. Pótkötet 361–67. — RMDE II, 468–71.)

Felvinczi először is azt kéri, hogy a császár mentesítse őt minden katonai és polgári teherből, porciótól, adótól, katonai beszállásolástól, mert ezek miatt szegényedett el teljesen, úgy hogy még a párnáit is el kellett adnia feje alól, és adósságai miatt a börtönt is megjárta.

Másodszor olyan menlevelet kér, mely biztosítja, hogy egy esztendeig hitelezői nem folyamodnak vele szemben erőszak alkalmazásához. Hadd legyen így módja, ideje követeléseiket kielégítenie. Ha ez nem sikerülne, ám tegyenek vele a kontraktusok szerint. (A Felvinczi keze írásában kétszeri másolatban is ránk maradt *Kolozsvári successióról való tractatus* 1603-ból származó rendelkezései szerint a hitelező adósát 1 évig és 3 napig fogva tarthatta száraz kenyéren és vízen. Kiszabadulása után bármilyen eredetű jövedelméből elsősorban hitelezőjét tartozott kielégíteni.)

Felvinczi harmadik kérése, minthogy az idő és gyakori viszontagságai annyira megviselték, hogy a szegénység mocskából másként kilábalnia lehetetlen, engedje meg neki a császár, hogy mivel mind a latinul, mind a magyarul való versek és ritmusok szerkesztésének és felékesítésének készségével rendelkezik, Magyarországon, Erdélyben és Partumban a maga mellé állítandó társaival tisztességes párbeszédnek formájában, erkölcsös és tanulságos példákkal ékesített, jelenetekbe és felvonásokba osztott komédiákat, comico-tragédiai játékokat adhasson elő, az elmék művelésére és felvidítésére. Olyanokat, melyekben nincsenek obszcén tréfák, melyek többet használnak, mint a szemfényvesztő alakosok, kótéltáncosok szörnyűséges mutatványai. Ezzel nem akarja sérteni azoknak az iskoláknak, kollégiumoknak, gimnáziumoknak az érdekét, ahol ilyen játékokat időnként elő szoktak adni.

Negyedszer arra kéri a császárt, döntését nagyon sürgősen hozza tudomására, mivel csak két napra elegendő élelmük van, és az ismeretlen helyen, hol még a nyelvet sem értik, és kezük munkája senkinek sem kell, éhen pusztulnak. Ígéri, hogy a császár kegyességéért, míg él, Isten áldását kéri reá és családjára.

Folyamodványát egy utóirat fejezi be. Ebben azt kéri, kapjon olyan írást, melynek segítségével Erdélybe való hazatérése közben támogatást nyerhet a különböző felekezetek papjaitól, a városoktól és mezővárosoktól.

Ismeretlen, kinek a közbenjárása segítette őt az udvarnál, hogy ha nem is két nap múlva, de még ugyanazon hónap 23-án kiadták neki a császár engedélyét.

Az oklevél megismétli a folyamodvány lényegét, s megadja az adómentességet; öreg korára való tekintettel és azért, hogy adósságát kifizethesse, a szegénység sarából felemelkedjék, engedélyezi a kért előadások tartását. („Poëmata, sive Rythmos tum Latino. tum vero Hungarico Idiomate componendi, ordinandi et orandi seu disponendi, iisdemque ludos Comico-Tragicos et Comoedias at Actus Scenas distinctas dialogice ubique in Regno Nostro Hungariae, signanter vero in Transsylvania et partibus eidem annexis usuandi, usurpandi et exercendi clementer largiremus facultatem...” Azzal a megszorítással mégis, hogy a földesúrnak, a helyi hatóságoknak a hasznából egy bizonyos részt, de legfeljebb egy tizedet fizessen. Felszólítja az oklevél a hatóságokat a legmagasabbaktól a legalsóbbakig, hogy Felvinczinek és társainak szabad utat engedjenek, őket semmiképpen ne zaklassák; ellenkezőleg, segítsék, hogy szerzeményeit ne csak megírhasa, hanem elő is adhassa.

A hagyomány szerint Felvinczi a császári engedéllyel a zsebében nyomban visszatért Kolozsvárra, és hozzálátott színjátszói tervének megvalósításához. Előadásokat tartott Kolozsvárott a széles eresűvel az utca fölé kinyúló házak padlásán. A közönség az utcáról nézte a játékot. Kolozsvár fő terén valóban volt néhány olyan ház, melynek széles eresű padlása nyitott volt, az utcáról oda lehetett látni. (Vö. BALOGH JOLÁN: Kolozsvár műemlékei. Bp. 1935. 50. kép.) A kor emlékirataiban, naplóiban, egykorú feljegyzésekben azonban nincsen semmi nyoma az előadásoknak.

Hogy Felvinczi nem élt, nem tudott élni a színjátszói engedéllyel, annak okául Erdély századvégi hanyatlását hozzák fel. Az ekkori állapotok, sem az ezt követő kuruc háborúk évei nem kedveztek a színjátszásnak. Az önálló, egyháztól, iskolától és a feudális kötöttségektől mentes színjátszás ekkor még nem születhetett meg. Drámaírásunk és színjátszásunk még mintegy száz esztendőig az iskolák keretei közt folyt.

Feltehetőleg Felvinczi bécsi tartózkodásával függ össze a Nádasdy-féle *Mausoleum*-nak közel 6000 sornyi magyarra való átültetése. Bizonyára személyes okai lehettek, hogy ezt a Habsburg-párti, katolikus szellemű munkát magyarra fordítsa. Talán ezzel a sokszor nemzetellenes, Bocskait, Bethlen Gábort elítélő munkával hálálta meg ismeretlen pártfogójának támogatását, Lipót császár „kegyes szeretetét”

Valószínűleg a színjátszói engedély hatása alatt írta a *Nyavalyák vetélkedéséről* szóló versét. Ilyen párbeszédbe szedett ritmusok járhattak eszébe, hogy jelenetезve előadja őket. A vers hasonlít sok iskolai előadáson elhangzott vizsgálversre, rendezvényre. A nyavalyák megszemélyesítői lépnek egymás után a színre, hogy elmondják deklamációjukat. A verset úgy is felfoghatjuk, hogy Felvinczi benne az egymást sűrűn követő erdélyi diétákat, az ottani személyeskedő veszekedéseket szándékozott parodizálni. Convocatoriával hívják össze a gyűlést, katalógust olvasnak, és elkezdődik a véget nem érő voxolások sora. Végül is a nyavalyák azt választják királyuknak, akit addig a legkevesebbre tartottak. (Felvinczinek az országgyűlésen való jelenlétéről csak a *Nyavalyák vetélkedéséről*-nek megírását követő esztendőből van tudomásunk *A Protonotária Ditsireti* 623. sora alapján.)

Talán a császári diploma is hozzájárult, hogy a századforduló táján Felvinczi talpra állt. Javára dőlt el talán az emlegetett „violentus contractus” peres lefolytatása? Ebben az időben jogi ügyekben való jártasságáról tesz egyre több tanúbizonyságot. A peres eljárások ismerőjeként áll előtűnk az 1697-ben kinyomtatott *A jeles procuratoriának illendő dicséreti*-ben. *A Protonotária Ditséreti*-ben meg mintha háláját róná le a prókatori rendnek.

Ez idő tájt írt össze egy terjedelmes jogszabály-gyűjteményt, melyet a záradék szerint 1699-ben fejezett be. („Laudetur nomen Domini propter auxilium suum. Scribebat Georgius F. Vincj mp. Anno 1699.” — A kézirat 1960-ban Kiss Elek kolozsvári unitárius püspök tulajdonában volt.) Ennek főbb részei az 1603-ból származó *Kolozsvári successióról való tractatus* (105 lap terjedelemben!) Kolozsvár városának néhány privilégiuma, II. Rákóczi Györgynek Kolozsvárral kötött kontraktusa arról, hogy a centumpaterek fele-fele arányban reformátusokból és unitáriusokból lesznek. Van a kéziratban több ügymásolat régi jogesetekről. Annak a jele ez, hogy ekkor újra a város szolgálatában állott?)

Ebből az időből került elő Werbőczy *Tripartitum*-ának egy tőle készített másolata is. (Ezt Tordáról hozták Kolozsvárra 1960-ban, megvételre ajánlották az ottani Egyetemi Könyvtárnak, de sikertelenül, s azóta nyoma veszett.) 1701-ben a Szentpáli N. Ferentől versekbe szedett Werbőczy-féle törvénykönyv 2. kiadása elé írt ajánló verset. Nem sokkal ezután még egyszer lemásolta a *Kolozsvári successióról való tractatus*-t, melynek végén, a Mutató tábla előtt „Laudetur nomen Domini propter auxilium suum. Anno 1705. Mensi Junii. Scribebat Georgius F. Vinczy mp.” záradékot olvashatunk. (Lelőhelye az RAKKTLt, a volt EMTIT-a.)

Ezekkel a másolásokkal, jogi ismeretek szerzésével készülődik Felvinczi másodszeri hites szolgabíróságára. Csak 1708-tól vannak azonban erre vonatkozólag kétségtelen adataink. Az RAKKTLt-ben őrzött törvénykezési jegyzőkönyvek 1708—1716. éveiről szóló köteteinek tanúsága szerint 1708-ban neve tizenegyszer szerepel prokurátorként vagy plenipotenciárusként. Az 1709. március 8-a és 1711. március 9-e közötti időkből hiányoznak a feljegyzések. Az 1711. március 9-ét követő időben az év végéig még tízszer olvasunk róla hasonló szerepben. Nagyon hiányosak az 1713. esztendőről szóló feljegyzések. 1614-ből Felvincziről semmit sem találunk a jegyzőkönyvben. 1715-ben azonban még kétszer előfordul a neve. Március 27-i bejegyzésként a Teczert János perében azt olvashatjuk róla: „minthogy az akkor szolgál Biro ebben a causaban most Procurator és testis is nem lehetet lennie...” Ugyanennek az évnek szeptember 18. napján említik utoljára prokurátorként.

Ezekből az évekből mint Kolozsvár „hütös szolgabírájától” eddig három okmány volt ismeretes, 1711-ből, 1712-ből, 1713-ból egy-egy írás. (Vö. SZABÓ T. ATTILA: Adatok Felvinczi György életéhez. ItK 1932. 423.) Pecsétjével ellátott, hivatali minőségét feltüntető, saját kezűleg aláírt bizonyáglevelék, házcserekről, házfeladásról szóló iratok maradtak ránk. 1711. június 12-én Felvinczi György, mint „nemes Kolos Vár városának egygyik hütös szolgál Birája”, „mint Kolos Váratt lako nemes személlj”, a „hivatalos Köz Birák” egyike aláírásával és pecsétjével lát el egy szőlőfeladásról szóló szerződést. 1711. június 26-án Bethlen Ferencné, Rhédei Krisztina és Bánfi Péterné, Rhédei Anna instrukciója értelmében Pataki Istvánnal, a második szolgabíróval megjelennek Serédi Péternél, és tiltakoznak a kolozsvári bredtfői szőlőhegyen lévő egy hold és egy fertály szőlő birtokbavétele és használata ellen.

Ugyancsak az RAKKTLt őriz egy névsort. Azok a kolozsvári polgárok szerepelnek benne, akik 1713. április 20-án hűségsküt tettek VI. Károlynak. Előkelő helyen, az első oldalon, a város vezetőinek, tanácsosainak neve után olvasható: „Georgius Felvinczj Judex Civitatis Colosvar”.

Kétségtelen mindezek alapján, hogy Felvinczi életének utolsó éveit nem vándorszínészként élte, „régí vándorlantosok módjára” saját műveit adva elő vásárokon, diétákon, nemesi udvarházakban, hanem viszonylag jólétben élhetett. Szolgabíróként intézte a polgárok, a város ügyes-bajos dolgait. Közületek és magánosok, főrangúak, nemesek bízta meg legkülönbözőbb ügyeik intézésével. A város jegyzője, Handsáros János 1716. február 17-én a következő bejegyzést írta a jegyzőkönyvbe: „Szolga Biro Felvinczi György Uram meghalvan, eo kegyelme helyet eskettetéék bé Ekart Mihálj Uram szolga biroi hivatalra. Isten eo kegyelmet segellje ezen hivatalban.” (Uo. 147.) (Vö. VARGA IMRE: Vándorlantosként halt-e meg Felvinczi? ItK 1962. 474–75.)

MŰVEI

Felvinczi György azon verselők közé tartozik, akik szerzeményeinek nagy része szövegében is ránk maradt. Természetesen, nem ismerhetjük azokat az alkalmi verselményeit, melyeket esetleg már Tordán az iskolában szerzett, melyeket az év nevezetesebb ünnepein, névnapokon, lakodalmakkor, keresztelésekkor és az ehhez hasonló alkalmakkor feltételezhetőleg ő is deklamált.

Az alkalmi versszerzés nagyobb szerepet játszhatott a Kolozsvári Unitárius Kollégiumban eltöltött éveiben. Még inkább, kétesztendő torockói iskolamestersége alatt, amikor bizonyára nemcsak tanítványainak a verselményeit javítgatta, ellenőrizte, hanem maga is verselgetett. Visszatérve Kolozsvárra. 1672 elejétől mint a sintaxisták tanítójának majd ugyanez év májusától mint a kollégium szeniorának mintegy hivatalból kellett úznie a versszerzést. Ezekből a versekből azonban semmit sem ismerünk, mint ahogyan elvesztek, illetőleg az ismeretlenség homályában maradtak azok a szerzeményei is, melyekről Ajtai István *A jeles procuratoriának illendő dicséreti* (1697) című munkájának ajánlóversésében, ahol Felvinczinek 1697-ig írt munkáit veszi számba, így nyilatkozik:

Más több munkái-is vannak kinyomtatván
Mellyeket irt néha Fő-rendek halálán.
Sok helyen falakon olvashatod Chártán.
Ott is tanulhatnál szép dolgokat nyilván.

Ajtai István említi azonban más, ma már ismeretlen verseit is. A 4. strófában a *Nyergesek dicséreté*-ről, a 8. versszakban az „egy ifjú kedvéért írt *Hegedű dicséreté*-ről tájékoztat bennünket. Ezenfelül

Letötte versekben a négy Complexiót,
Sangvis, Cholerából es Phlegmából állót,
Melancholiát, e háromhoz valót
Mit adott természet ezekben rosszat s jót.

Szövegében nem maradt ránk Ajtai szerint első munkája sem, legalábbis nem ismerjük első változatát, melyről így szól:

Ez első munkája s böttel sem utolsó
Mint osztozott volt meg Jupiterrel Pluto.
Melyet noha immár látott sok Olvasó,
De még ma sem tudják sokak mire való.

Kétségkívül a *Comico Tragoedia* régebbi változatáról van itt szó, az 1693-ban kiadott műről, mely már ekkor „újonnan megjobbított” változatban jelent meg. Amit meg 1693-ban átdolgozott, talán az unitárius egyháztörténetben Felvinczi második műveként idézett *Divisio Regnorum Plutonis, Iovis et Neptuni, vullgo Ördögök Historiája* lehet. (Bp. EK. másolata. 2. köt. 288.) Nyolcadrét alakú nyomtatványként említi.

Első munkájának az egyháztörténet egy trójai históriát mond: *Historia Trojae Hungaricis versibus e Darete Phrigio edita* címmel. (Uo.) Minden bizonnyal tévedés volt ezt a munkát Felvinczi nevéhez kötnie. Ha Felvinczinek lett volna ilyen műve, Ajtai nem hallgatott volna róla.

Ajtai, a *Comico-Tragoedia*-t is számítva, kilenc hosszabb lélegzetű munkáját sorolja fel 1697 előttről. A sorrend, melyben róluk szól, nem egyezik keletkezésük egymást követő rendjével.

Az 1690-ben Lőcsén nyomtatásban megjelent *Kalmároknak avagy árus embereknek dicsireti*-ről (RMK I, 1392.) ezt írja:

Az Arusokat-is megditsérte szépen,
A kik sokat járnak mind szárazon vizen,
Melyet kinyomtatta magok költségeken,
Megértvén s örülvén tisztos eleteken.

A dicséretet Felvinczi jó néhány évvel a kinyomtatása előtt megírta. A tizenharmadik versszakban a szereztetés idejéről úgy nyilatkozik, hogy „Üdöm három tiz, Töllem el-folyt mint viz” Életrajzában láttuk, hogy valószínűleg 1645 táján, inkább ez előtt az év előtt született. Az 1680-as évek elejére kell tehát tennünk mesterségdicséretének keletkezését, melyet „bús szívvel”, „szertelen nagy bánatban” szerzett egy „árus embernek”, hogy „ugy tartsa mint barátját”. Életének ez a szaka lehetett az az idő, mikor mindenféle szolgálatot elvállalt, hogy megélhessen.

Antitrinitárius dogmatikai elveket, bőséges bibliai utalást, a Szentírásnak az irgalmas samaritánusról szóló példabeszédét verselte, és értelmezte allegóriaként az 1689-ben kinyomtatott *Igen szép historia*-ban. (RMK I, 1374.) Az említett jellemző vonások miatt arra gondolhatunk, hogy ezt még kollégiumi tanulmányai alatt, illetőleg a Kolozsvári Unitárius Kollégiumban való tartózkodása idején szerezte, amikor még nem határozott arról, hogy nem az unitárius egyház lelkeseként keresi majd kenyerét. Ajtai a tizedik versszakban ír erről a műről:

Megiratott tölle a Samaritánus,
Kit ki tött példában régen az Ur Christus,
Mutatván hogy nagyobb volt ebben a virtus,
Mint a Lévitában a megszokott ritus.

A jó gazda-asszonynak dicsireti (h. n. 1696. — RMK I, 1493.) keletkezési idejét az utolsó strófában megmondja: 1689. október hónapja. Ekkor is az volt a gondolja, „mint táplálná magát” Valószínű, hogy az 1696-os kiadás nem az első megjelenítése volt a versnek. A hetedik versszakban Ajtai így mutatja be a munkát:

Nem voltak felejtve a Jó Gazdaszszonyok
Kikről-is ő tölle származtak Rhythmusok
Mellyből megérthetik tisztok s hivataljok:
Tudom nem kedvelik a kik nem igen jók.

Az 1690-es esztendőt köszöntötte és kért az Echótól közösségi és személyes dolgokban tájékoztatást az *Echo* című, csak kéziratban maradt másolatban ránk marad versében. Ajtai az ötödik strófában ír erről:

Azután bėjutván e rosz esztendőkben
Jövendölést irt volt időkről versekben,
Mi dolgok követik földünket ezekben
Echo magyarázza ezt meg vers végekben.

1693-ban két munkája látott nyomtatásban napvilágot: a *Comico-Tragoedia* és *Az Anglia Országban lévő Salernitana Scholanak Jo Egessegről való Meg-tartásának módgyáról írott Könyve*. Az előbbinek a szövegét legrégebből egy 1767-es kiadásból ismerjük. Minthogy műfajánál fogva kötetünkben nem közöljük, itt adjuk a teljes címlapot: „COMICO TRAGOEDIA Az — Az:

Valamely dolognak szomoru kimenetelinek nyájas versekkel való KI — FEJEZÉSE, E' Munkában pedig le-iratik, miképen PLUTO, NEPTUNUS és JUPITER Meg-osztozván az Attyoktól Saturnustól maradt országokkal, és az osztozás egyenesen nem esvén, PLÚTÓ és JUPITER egymás között villonganak. Melly a' Bölts Poéták írásiból ki-szedegettetvén Tragoediai játék rendiben és MAGYAR Rhythmusokban alkalmaztatott volt. FEL — VINTZI György által. Mellyet újonnan meg-is jobbított az 1693-ik Esztendőben. Nyomtt. 1767-dik Esztendőben". — Valamennyi kiadás ezt az 1767-es szöveget adja. (VÁLI BÉLA, EPHK I. pótkötet 1899. 331—60. — ALSZEGHY ZSOLT: Magyar drámai emlékek. Bp. 1914. 231—60. — RMDE II, 439—67.) A *Schola Salernitaná*-t, mely elé Huszár Mihályhoz, az akkori ispotálymesterek egyikéhez írt ajánlóverset, Ajtai így mutatja be:

A Salernitána Angliai Schola,
Egesség tartásról melly verseket ira:
Ez még Magyar nyelven nem vala forditva,
Azt-is fordította Magyar Rhythmusokra.

Ajtai szerint Felvinczi György még három munkát szerzett 1697 előtt. Közülük a Nádasdy-féle *Mausoleum Potentissimorum ac Gloriosissimorum Regni Apostolici Regum et Primorum Militantis Ungariae Ducum* (Nürnberg 1664. — RMK III, 2254.) 1467 versszakos magyar nyelvű átültetése mind ez ideig kéziratban maradt. A fordítás után olvasható *Az fordítottó a' kegyes Olvasóhoz* szóló 16 strófás önvallomás. Ajtai így vall a *Mausoleum*-ról:

A Magyar Királyok emlékezetire,
Egy könyv van nyomtatva Királyok képire,
Titulussa szerint Mausoleum neve,
Ezt-is fordította mind Magyar versekre.

A másodikról a *Bellum Morborum. Az-Az A' Nyavalyáknak egymás között való Vetélkedések*-ről Ajtai nem mondja meg, kinyomtatták-e vagy sem:

Sok nyavalyás embert midön egykor látna,
Nyavalyák gyülését versekben formálta,
Azoknak erejük ott megmagyarázta,
Királynak küzzülök a Tsömört állatta.

A vers szövege egy 1714-ből való ponyvanyomtatványból, illetőleg egy XVIII. század közepéről való kéziratoss feljegyzésből ismert.

A harmadik Kolozsvárott 1697-ben jelent meg nyomtatásban. Ez *A jeles procuratoriának illendő dicséreti* című vers. (RMK I, 1540.) Előtte Ajtai Istvánnak latin nyelvű disztichonjai és azoknak 15 versszakos magyar fordítása. (A magyar vers kiad. STOLL, ItK 1954. 334—35.) Itt az eddig említett Felvinczi-művekhez hasonlóan egy strófában a procuratoria dicséretéről is vall:

Most pedig énekli a Prókátorokat,
Versekkel ditsérvén elmés mivóltokat,
Mellyben (el-is hiszem) ditselkednek sokat:
A magam elmémről úgy hiszek másokat.

A fentiekén kívül 1697 előttről Felvinczinek még a következő verseit ismerjük.

1676-ban Kövendi János kolozsvári centumpater számára lemásolta Szenci Molnár Psalteriumát. Ez az ún. *Felvinczi-k*. A zoltárok előtt *Ad generosum Dominum Joannem Kövendi, Civem Claudiopolitanum* címmel egy négyversszakos ajánlóverset olvashatunk. A zoltárokat követően pedig *Scriba ad Lectorem* címen az olvasóhoz szól hat strófában.

1679-ben Kövendi János Thordai János és Bogáthi Miklós magyar zoltárait másoltatta le vele. *Epigramma...* című 12 Balassi-stófas versében a kézirat elején Thordai és Bogáthi zoltárait méltatja, majd a másoltató Kövendit dicséri. Ezt a két Psalteriumot tartalmazó kéziratot *Kövendi János-kódex*-nek nevezzük. (Vö. RMKT XVII/4. 582—83. lapok jegyzetével.)

1679-ben, valószínűleg az unitárius egyház számára, Felvinczi egy harmadik Psalterium-másolatot is befejezett. Ez az ún. *Kanyaró-kódex*. A zsoltárok könyvét a 34. zsoltár 48. soráig írták le 1657-ben, onnantól a másolást Felvinczi végezte. A psalmusok Mutató táblája után *Epigramma in Authorem et Curatores* címmel 12 disztichonban méltatja Thordai zsoltárait, és tájékoztat a másolat létrejöttéről. (A kéziratról lásd az RMKT XVII/4. 581–82. lapjainak jegyzetét.) 1697 után Felvinczi az alábbi, datálható verses műveket szerezte. 1698 novemberében írta az *Erdelyi proto-Notariaianak ditsireti*-t, mely a következő évben Kolozsvárott nyomtatásban is megjelent. (RMK I, 1540.) A 159 versszakos főrész több üdvözlő verse is megelőzi; Bethlen Miklós kancellárhoz (4 strófás), Sárosi János és Alvinci Péter ítélőmesterekhez (4 strófás), Naláczi Lajos és Olasz Mihály szekretáriusokhoz (3 strófás), a fejedelmi levéltár két kezelőjéhez (2 strófás) s végül a tábla kancellistáihoz, hites nótáriusaihoz, íródeákjaihoz (24 strófás) írta őket.

Verböczi István Törvény Könyvének Compendiuma Kolozsvári második kiadásában jelent meg Felvinczinek Szentpáli N. Ferenchez írt örvendő verse. (RMK I, 1625.) Tizenkét versszakban dicséri Szentpáli igen hasznosnak tartott könyvét.

A helyet és kiadási évet nélkülöző XVIII. századi ponyvanyomtatvány címlapja szerint „1701-ben szedegette össze magyar versekre” Felvinczi a *Természet próbájá*-t. A vers fiziognómiai vizsgálat. Az ember külső megjelenéséből következtet belső tulajdonságaira. Nincs az első kiadása nem maradt ránk, sokáig ismeretlen volt a vers szövege is. Terjedelme 165 versszak.

1706 őszén írta Felvinczi az egyik legismertebb versét, a kurucoktól szorongatott Kolozsvár leírását, a „Ritkán kellő Híves szellő” kezdetű éneket. Állítólag nyomtatásban is megjelent 1706-ban. Ránk azonban csak kéziratos másolatai maradtak.

1708-ban Felvinczi magyarra fordította le a kolozsvári szücs céh artikulusait: a fordítás végére két versszakból álló záradékot írt, a végén „Ao D. 1708. G. FV” betűrövidítésekkel megtoldva. Feloldásuk: Anno Domini 1708. Georgius Fel-Vinczi.

Nem tudjuk datálni Felvinczi két versét. Az egyik egy hétversszakos ajánlás a „méltóságos ágyból származott ifjakhoz” Az asszonyuralom ellen izgat benne. Hét asszonyi méltóságot is emleget. Talán Tótfalusi Kis Miklósnak az asszonyokról szóló ma már ismeretlen kiadványához írta. A Teleki család marosvásárhelyi levéltárában eredeti fogalmazványban fennmaradt versnek egy rövidebb latin változatát is olvashatjuk. A latinnek *Author ad Patronos*, a magyarnak *Az vers szerző az Patronusokhoz*, a címe.

Nem tudjuk keletkezési idejét *Az Ötves Mesterségről való Vetélkedés*-nek. Szövege egy 1716-ban megjelent ponyvanyomtatványból ismert, valószínűleg Lőcséről. A mű tanúsága szerint Felvinczi nemcsak a jogi eljárások rejtelmeiben mozgott otthonosan, ahogyan több ilyen témájú verselménye igazolja, hanem a különböző mesterségeket is alaposan ismerte.

A felsorolt munkák igazolják, hogy Felvinczi György a XVII. század végének és a XVIII. század első évtizedének legtermékenyebb verselője volt. (Vö. VARGA IMRE: Fejezet a 17. századi polgári irodalom történetéből. (Felvinczi György). ItK 1960. 51–65.)

Az említett alkotásokon felül azonban még más versekkel kapcsolatban is felmerült Felvinczi szerzősége.

A *Comico-Tragoedia* 1767-ből ránk maradt kiadásában egy 66 versszakos leíró-elbeszélő verselményt találunk *A' Pokolrol, 'S annak lakosiról: Természetekről: és azon helynek alkalmazosságáról* címmel. VÁLI BÉLA az ő szerzeményének tartja (A legelső magyar színigazgató. Egyetértés 1892. 309); STOLL BÉLA is Felvinczi munkájaként említi (ItK 1954. 337). Erősíteni látszik ezt a feltevést, hogy a vers után az 1696. október 1-i keltezésű, Lipót császárhoz beadott folyamodványának hat strófájában latin nyelven való summázását olvashatjuk. A szövege így fest:

Summa Supplicationis Georgii Fel-Vintzi Transilvani Hungari ad
Caesaream Majestatem directae

O Clemens Majestas respice Libellum,
Quem humilis Servus supplex praebet illum
Ne foveas corde adversus me bellum,
Quoniam paupertas me premit misellum.

Nam aes, aut argentum, vel aurum non peto,
Sed liberam artem exercere dato,
Eandemque salvo passu confirmato,
Possim exercere ut ubique tuto.

Sed eximitote, ne me vexet census,
Quoniam antiquus mox deseret Servus,
Pauperies premit me Hercle justo plus.
Detur ad solvendum ut ait mihi tempus.

Et quid dare potest nihil plane habens;
Effecta sunt nulla ubi nullum est ens,
Afferit hoc certe Philosophorum mens,
Vera dico Daesar, esto mihi clemens.

Quae si Caesarea dederit Majestas,
Reviviscet adhuc mea semel aetas
Post nubila Phoebus, post Hyemem Aestas
Sequitur et inde recedet egestas.

Dirigat Divinum cor Caesaris Numen,
Ut fiat subscripto mihi laetum omen,
Laudetur et Deus et Caesaris Nomen,
Quod miseris datur relevamen Amen.

Georgius Fel-Vintzi.

A *Pokolról* szóló vers nem lehet az unitárius egyháztörténetíró által második munkájaként említett *Divisio Regnorum Plutonis, Iovis et Neptuni, vulgo Ördögök Historiája*. Mind a cím, mind a tartalom ellene mond ennek. Lényegében a *Comico-Tragoedia* színhelyének, részben szereplőinek a bemutatása ugyan, de felépítésében, a verselés technikájában, nyelvezetében messzire elmarad Felvinczi minden más munkájától. Feltételezésünk szerint az 1767-es nyomtatvány kiadója a téma rokonsága miatt fűzte össze a két munkát. Felvinczi kétes hitelű munkájaként közöljük.

KLANICZAY TIBOR Felvinczire gyanakodik, hogy esetleg ő írta az „E hazának ő Annyának veszélyt Fia tett...” kezdetű, Forgách Simont árulással vádoló kuruc verset 1704-ben. (Beszámoló a Román Népköztársaság könyvtáraiban végzett kutatásaimról. MTA I. OK V 1954. 383–84.) Az echós verssel kapcsolatban azért gondolt Felvinczire, mert ő írta az *Echo* című újrólétezését (lásd kötetünkben a 12. sz. alatt!). Az echós játék iskolázott szerzőre vall. Ennek a versnek a szelleme azonban elüt Felvinczi gondolkodásától, politikai beállítottságától. A kétségtelenül tőle származó „Ritkán kellő hives szellő” kezdetű kuruc ének egész más természetű pl. politikai magatartását tekintve. A Forgáchot elítélő vers népi jellegű, bírálja a praktikáló urakat, félti az Istentől küldött Rákóczit, hogy mint Thökölyvel tették, őt is elárulják. A *Mausoleum* fordítójáról nehéz ezt a pálfordulást feltételezni, mivel egyetlen szerzeményében sem üt meg ilyen hangot.

Hasonló okokból kell elvetnünk Felvinczi szerzőségét a Kolozsvár pusztulását 1704-ben sirató énekkel kapcsolatban (vö. KKK 151. sz.), melyet alaptalanul tulajdonított neki KANYARÓ FERENC. (Felvinczi György kuruc énekei. ErdMúz 1908. 173–75.)

ESZE TAMÁS említette először Felvinczi nevét néhány történeti ének kapcsán. A *Magyar városokról* című vers jegyzetében ezt írja: „Feltűnő az *Erdélyi hajdútánc*-cal, a *Csinom Palkó*-val és a gyűjteményünkben nem közölt, Felvinczy Györgynek tulajdonított kolozsvári verssel (*Kolozsvár a kuruc ostrom alatt*) való rokonsága. Mind a négy képsorozatokat vonultat el az olvasó szemei előtt, s ritmusuk is egyező. Hangulati, stílári egyezésük is szembevetendő.” (Magyar költészet Bocskaytól Rákócziig. Bp. 1953. 490.)

Újabbán NAGY LÁSZLÓ is Felvinczit sejtí a (tévesen) *Erdélyi hajdútánc*-nak nevezett vers (KKK 142. sz.) szerzőjének: „Ám bizonyos stílusjegyek alapján felmerült annak a lehetősége is,

hogy Felvinczi György volt a szerző, akiről tudjuk, hogy már korábban is kapcsolatba került Thököly Imrével. A szerzőség végleges tisztázása persze ezúttal is az irodalomtudományra hárul...” („Nem jöttünk égi hadak-útján...” Vázlatok és tanulmányok a XVII. századi kurucokról. Bp. 1982. 241–42.)

NAGY LÁSZLÓ (i. m. 250) felveti Felvinczi szerzőségének lehetőségét *A magyar városokról* (KKK 197. sz.) és *Az erdélyi városokról való ének* (KKK 169. sz.) esetében is: „Elképzelhető, hogy Felvinczi György életútjának tüzetesebb kutatása közelebb hozhatna bennünket e bizonytalan keletkezési idejű versek születési körülményeinek pontosabb megismeréséhez is.”

Míthogy kétségtelen bizonyítékaink nincsenek Felvinczi szerzőségéről, ezeket a verseket nem közöljük az ő neve alatt.

6.

Kézirata: **Felvinczi-kódex** (1676) 13a. (STOLL 101. sz.) Kiad. SZABÓ T. ATTILA, ItK 1933. 143. — A végén: „Scriba apponebat 1676. May.”

Szenci Molnár Albert zsoldárait, melyeket Apafi Mihály fejedelemsége alatt az unitáriusok az istentiszteleteken énekeltek (vö. ARANYOSRÁKOSI SZÉKELY SÁNDOR: Unitária vallás története Erdélyben. Kolozsvár 1839. 71), Kövendi János módos kolozsvári asztalosmester, centumpater számára 1676-ban másolta le Felvinczi. („Szent Dávid királynak és prophétának száz eotven `soltári az Franciai noták szerint magyar Versekre fodittattak Molnár Albert által. Irattatott Kolosvarrat lako Kövendi Iános költségeivel. Vinci Georgi által. 1676. esztendőbenn.”)

Művészi keretbe foglalt címlap, ötletes iniciálék, szabályos betűvetés jellemzi a kéziratot, melybe a másoló több helyen beírta a nevét.

13 korul — öregszik.

16 fül — húz, vonzódik.

30 Vö. Luk. 21, 1–4. verssel!

7.

Kézirata: **Felvinczi-kódex** (1676) 230a. (STOLL 101. sz.) Kiad. SZABÓ T. ATTILA, ItK 1933. 143. (Vö. az előző szám alatti jegyzettel!)

12 Zoilus — a részrehajló kritikus, az irigy bíráló szinonimája; éha — belső része (szív, gyomor).

15 Sikas pappyrósrol ... disponálly — síma papírról gondoskodj.

8.

Kézirata: **Kövendi János-kódex** (1679). 2a–3b. (STOLL 105. sz.) Kiad. VÁRFALVI NAGY JÁNOS, KerMagv 1871. 119–21 és SZABÓ T. ATTILA, ItK 1933. 144–45. — A szöveg után „Scriba apponebat gratulabundus Geor”[gius Vinci] záradék áll. (A filmen a zárójelbe tett rész levágva.) A kéziratról, a megrendelőről lásd még STOLL BÉLA jegyzetét az RMKT XVII/4. 582–83. lapjain.

A latin címet viselő dicséző vers együtt említi a zsoldárfordító Bogáthit, Thordait és a másolatot készíttető Kövendit. A kódex első része a Thordai-zsoldárokat tartalmazza. A 150. zsoldár után: „Laus Deo venia Reo. G.[eorgius] v.[inci] 1697.” záradék olvasható. A Bogáthi zsoldárait tartalmazó második résznek a végén a 246. lapon: „Gloria Deo venia Reo. G.[eorgius] v.[inci] 1679.” men. Febr.” záradék található.

3 Asaph rendj — a Dávid király korában élő zenészről, az énekesek rendjéről lásd I. Krón. 16, 5. és a 25. fejezetét.

22 Apollonius — az *Apollonius históriája* hősenek, akárcsak a 26. sorban említett Oidipusznak találós kérdést kellett megoldania. A népszerűvé vált históriának első kiadása 1591-ben jelent meg. (RMNy I, 661.) Később többször is kiadták.

24 Sphynxet — a mesés szörnyeteget, mely Thébát rettegésben tartotta, mivel megölte azokat, akik találós meséit nem tudták megfejteni.

- 26 Oedipus — ő oldotta meg a találós kérdést, mire a szörny levetette magát a szikláról.
 41 irat — írt, gyógyító kenőcsöt.
 63 hagymáz — tífusz; az agylob következtében fellépő téboly.
 90 átod — a. m. ártod.

9.

Nyomatott kiadása: Lócse 1690. (RMK I, 1392.) Külön címlapja nincs.

Ajtai Istvánnak a Felvinczi munkáit felsoroló ajánlóverse (vö. kötetünkben a 16. sz. alatti jegyzettel!) szerint a kalmárok költségén nyomtatták ki. Keletkezési ideje a kiadás éve vagy az azt kevéssel megelőző idő. — A szöveg után: „Vége”

A mesterségszolgálatoknak abba a műfajába tartozik, melyet a XVII. század első felében honosított meg, illetőleg tett népszerűvé Szentmártoni Bodó János. Szabó Károly ezt a munkát is tévesen neki tulajdonította. Tévedését átvette a szakirodalom is STOLL BÉLA helyesbítéséig. (Felvinczi György versei. ItK 1954. 336.)

A nótajelzésként idézett ének az ismeretlen szerzőtől 1588-ban írt *Apollonius históriá*-ja. Szövegét kiad. BEREZ SÁNDOR: Apollonius históriája. Bp. 1912. (RMKt 31. sz.) Dallama feltehetőleg RMDT I, 101. és 236. sz.

A kiadás meglehetősen gondatlan munka. Több sort vagy harmadsort kihagytak (ezeket pontokkal jelöltük), helyenként a szótagszám is hibás. A következő nyilvánvaló sajtóhibákat jelzés nélkül javítottuk: 7 Hi 63 pénz 144 szárnyam 145 szóval 163 ki-vélt 193 Nemes 296 edg

8 Polymniát — ő volt a lírai költészet műzsája.

14 Fudaza — Markalf nénye, ki elhitte öccse gyilkos szándékát, és őt bevádolta Salamon előtt.

19 Hól köldökét el-hadta — az anyja méhében, azaz sehol.

20 Grétzet — Grazot.

21 Miriszlót — Alsófehér megyei falut.

22 kuttognak — magukat összehúzáva hallgatnak, sunnyognak.

23 matász — matthas; nyers selyem; Mikenyett — amiért.

26 Zoilus — a rosszindulatú gáncsoskodás megszemélyesítője.

30 hig — világos, tiszta.

36 fen pök — fennháj, gögös.

39 Lótót — latot, amivel a súlyt mérték.

45 Ki Kalmárokhöz fül — aki húz a kalmárokhöz, akinek ők kedvére vannak.

60 tsinon — csínyen; régebben a mai jelentésénél jóval pejoratívabb értelme volt.

62 tön — a. m. tün.

66–69 József eladatásáról lásd I. Móz. 37. fejezetét! További történetéről pedig lásd az ezt követő fejezeteket (70–73. sor).

73–75 Az Abrahámnak tett ígéretéről lásd I. Móz. 22, 17–18.

78 Agarra — Ágár vagy Hágár Ábrahám másodfelesége volt, tőle született Izmael. (Vö. I. Móz. 16, 21., 25. fejezetével!)

79 Sári volt Ábrahám felesége, sokáig magtalan.

80–84 Mohamed élete első szakaszában kereskedő volt.

84 Agarensoktul — Ágár leszármazottjaitól, akik Észak-Arábiában laktak.

91 Az meg-nevezett könyvben — Apoc. 18, 11–18.

96 turbájába — tarisznyájában, málhájában.

99 nem jö te reád szer — nem kerülsz te sorra.

101 Járnak mint Esau — Ézsau mezőt járó ember (vadászgató) volt. Vö. I. Móz. 25, 27–28.

108 kárlod — sajnálad.

114 Gubát — szörös részével kifordított, ujj nélküli suba szabású ruhadarabot.

115 Tafota — ebben az időben főként szoknyának, bélésnek használt selyem anyag. (Erre és a következő ruhaanyagokra vonatkozólag vö. NAGY GÉZA—NEMES MIHÁLY: A magyar viseletek története. Bp. 1900. — JAKAB ELEK: Kolozsvár története. Bp. 1888. II. 541 és köv.)

116 Kamuka és atlaz — A kamuka általában egyszínű, az atlasz fényes felületű selyem, illetőleg szövet.

- 117 rút bogár fon — ti. a selyemhernyó.
- 118 skárlát — élénkvrörsre festett bársonyszerű finom posztó; lazur — kékszínű posztó; gránát — velencei veres, zöld, kék posztó, a XVII. században egyértékű volt a bársonnyal; Rásza — rázsa posztó, melyből a rázsa szoknyát varrták.
- 119 Kanavázt — könnyű, habos kelme; fajlandis — külföldről importált jobb fajta posztó; közlandis — olcsóbb fajta posztóanyag; Kisnitzer — német származású kelme.
- 120 Csimmazin — olcsóbb posztóféleség; perpeta — perpetuana, főleg a XVI. században divatos bíborszínű posztó; aba — durvább fehér vagy festett posztó gyapjából.
- 122 Füzöt ismét majtót — ismét szalagszerű füzött díszítést.
- 125 Buja — bujka: Erdélyben a Kalotaszegen és a Mezőségen így hívták a kék posztóból készített rövid kabátot; tsilyán — csalán.
- 126 Sikast — simát; Papirossit — papirost; Gallert — fej- és nyakfedő ruhadarabok készítésére való anyagot; szinedótot — vékony gyolcsot, finom lenvásznat.
- 128 retze — csomózással készült hálószerű kézimunka; galand — selyemszalag, aranyszegély.
- 132 bagaziák — fényes festett vásznak.
- 135 bakatsin — fekete vászon, gyolcs.
- 137 Báts — öreg juhász, bacsa.
- 138 mál — a has tájáról való perembőr; bundabőr.
- 143 galles — cserfa, tölgyfa gubacsa.
- 146 Szeretsen dióval — egy trópusi fának dióhoz hasonló, fűszerül használt termése.
- 151 trágyáznál — fűszerezniél, izesíteniél.
- 154 malosa — mazsola; Nád-méz — cukor; confrejt — gyümölcsíz.
- 156 ki-rejt — kicsempész.
- 162 Sábeából — Sábából, mely Arábiában fekszik.
- 165 indit — indigót, kék festéket; bersent — berseny nevű vörös festéket; bányait — bányazöldet.
- 166 kineső — higany.
- 168 gelét — ólomoxid a cserépedények mázzal való bevonására.
- 169 réz lamma — rézlemez, rézpenge.
- 171 ón — ólom.
- 173 Conch-arany — Konka arany, kagylóarany; mézgás vízben eldörzsölt aranypor festéshez.
- 177 skófiummal — aranyszállal.
- 178 Toltokot — tollbokrétát tartó tokot.
- 185 Botost — posztócsizmát, nemezcsizmát.
- 186 Kártya — fakanna, fából készült ivóedény; salavári — harisnya, buggyos nadrág.
- 187 Him varrónak Spaniol — a hímzőnek feszítő ráma.
- 188 A`vének Oculár — a vénnek szemüveg.
- 191 tollas buzogány — buzogány, melynek fejét élükre állított lemezekből formálták.
- 192 Török tsákány — hosszú nyelű balta.
- 193 Folyo óra — homokóra; ketse — pokróc; tsutár — csujtár; vörös színű lótakaró.
- 197 Mindenik koppantó — mindenféle koppantó (ti. a gyertya eloltására); Bors malom — borsdaráló.
- 201 perspectivák — messzelátók.
- 206 Garamanták — ókori néptörzs Afrika belsejében.
- 210 Thamással — a célzás a hitetlenkedő bibliai Tamásra vonatkozik.
- 214 Pyraták — tengeri kalózok; fiták — fürkészők, vizsgálók. (Vö. a fitat-fitet szavunkkal!)
- 221 Pajkosok — elvetemült gonoszok, utonállók, paráznák; erdei talpasok — erdőben bujdosó hajdani gyalogkatonák.
- 230 szokmányos — a foglalkozása szerinti tolvaj.
- 231 Mint Agoston s' mind János — ilyen is, olyan is, ez is, az is.
- 233 az Amorr népe — a cigányok.
- 244 tort — halotti tort.
- 252 Vétsben — volt ilyen falu Maros-Torda megyében.
- 253 Rhenus — Rajna.

- 254 Moenus — Majna.
 258 Sarmaciának — Szarmáciának hívták régebben a Balti-tengertől a Fekete-tengerig fekvő területet.
 262 Tyria — Tyrus, föníciai város, híres volt bársonyáról, kereskedelméről.
 267 Az Aferek — az afrikai emberek.
 274 úzt — szörmét, szőrzetet.
 276 áros — drága.
 289 apollya — csókolja.
 290 károllya — sajnálja.
 291 Közli — megosztja.

10.

Nyomtatott kiadása: Lócse 1689. (RMK I, 1374.) Kiad. OBÁL BÉLA: Hungarica Vitebergensia. Halle 1909. — A cím így folytatódik: „Mellyet Údvezitönk elő hozott Sz. Lukácsnal az X. Részben. Mostan penig Historia szerent bővebb beszéddel való Rhytmusokban meg-irattatott és ki-bocsattatott Felvinczi György által. Anno 1689. 29. Januarij. Lötsén. Nyomtat: 1689. Esztend:”

A szövegben számos nyomtatási hiba (sok téves egybeírás) fordul elő. Az egyértelműen javíthatókat minden külön megjegyzés nélkül javítottuk. Ezek a következők: 37 egygyeseletben 58 sűröltést 59 Tolvajjalla 98 akarrá 116 kezedel 202 Eisö 207 oszozzék 213 élette 279 rendégit-is 282 harogatz 333 sebet 342 niely 363 törti 399 meg-ölök 426 köntözü 429 Prophéták ot-is 471 sebesék 474 Tudosokról 501 Gaz-s'-mind 586 szömván

A história tárgya a Lukács evangéliuma 10. fejezete 30–37. versében olvasható példabeszéd az irtalmas szamaritánusról. Felvinczi azonban — ha lényegében nem is változtat a történeten — számos vonással színezi az eseményanyagot. A szereplők szájába párbeszédet ad, előzményt szerkeszt, és egy *Applicatio*-ban magyarázza a példázatot allegorikus értelmezését. E miatt az egyházas, papos hang miatt arra gondolhatunk, hogy Felvinczi a históriát még akkor írta, amikor a Kolozsvári Unitárius Kollégiumban tanult, ahol a növendékeket a lelkési pályára is előkészítették. Összes műve közül egyedül ez tartalmaz antitrinitárius dogmatikai elemet (csak két szentségről beszél!). A históriát elemezte, a bibliai forrással részletezően összevetette HARSÁNYI ISTVÁN. (Felvinczi György „igen szép História”-ja. It 1916. 353–62.) Arra a jelenségre azonban nem hívta fel a figyelmet, hogy a história egyes verssorai mellett található bibliai hivatkozások pontatlanok. Nemcsak szövegszerűleg, de sokszor még értelmileg sem állnak kapcsolatban egymással. (Pl. az 5., 123., 132., 249., 391., 424., 440. sorok utalásai legfeljebb távolról tartalmaznak a históriában kifejezett gondolatokhoz hasonló gondolatot.)

Nótautalása szövegében Szentmártoni Bodó János Mária Magdolnáról szóló históriájára utal. Erről, illetőleg dallamáról lásd az RMKT XVII/4. 210. szám alatti jegyzetet.

- 3 által úton — keresztúton, rövidebb úton.
 16 orral — a lopott dologgal.
 29 Samaritánus — Samaria tartomány lakói félig zsidó, félig pogány származásúak voltak, a zsidók a pogányoknál is jobban megvetették őket.
 35 A' miként intézem — ahogyan értem. (Vö. az 54. sorral is!)
 47 Forrasztja elméjét — fásasztja elméjét.
 60 láncza — lándzsa.
 61 hajta — olv. hajtá.
 71 Turbáját és sebit — tarisznyáját és zsebét.
 72 Alitván — gondolván.
 81 vereségekkel — verésekkel. (Ugyanígy a 471. sorban is.)
 100 Garczon barázdakon — hantos barázdákon. A *gorc* nemcsak a felszántott föld gerincformán kiemelkedő hantjának a neve, hanem a lápos helyek apró, szilárd szigetecskéinek is.
 106 ohajtya magát — óhatja, óvhatja magát.
 110 ohajtasz — sóhajtozól, keseregsz.
 121 átom — ártom.
 146 onszólnod — kérlelned, üldöznöd.
 153 medgyen — mit tegyen?

- 169 Uszsa a' gázt — nekivág a gaznak.
 170 Siradoz a' lába — süppedez a lába.
 171 Rakotyas fuz-fak köszt — rekettyével, cserjékkel benőtt füzesben; van rekettyefűz is.
 183 el ne hüly — el ne idegenülj, el ne ijedj.
 201 Ruben Jákob elsőszülött fia volt, de mivel mostohaanyjával a vérfertőzés bűnébe esett, elvesztette elsőszülöttségi jogát. (Vö. még a 222—232., 241—244., 285—286. sorokkal!)
 218 tegyiben szedé — talán *begyiben* (gyomrába!) szedé helyett.
 224 azónt — ezért.
 236 fővényben — homokos talajba.
 262 meg-szonyolodék — a megszonytolodék, régen volt ilyen változata is.
 268 negedseged — kevélységed.
 272 A hivatkozás helyesen Máté 9, 13.
 291 ki nem kendik — itt: ki nem tisztul.
 300 reá — egytagú szónak olvasandó.
 356 réám — egytagúnak olvasva jó a szótagszám.
 363 Apolgattya — olv. ápolgatja.
 374 Tobiásnak — olv. Tóbjának!
 375 Azariás — azonosítása azért nehéz, mert volt ilyen nevű pap, király is. Talán Dániel egyik társa, aki a tüzes kemencében Istenhez imádkozik. (Dán. 3, 26—45.)
 422 tutokét — olv. tütöket (titeket).
 425 Phares — Judának Támártól született fia, Dávid nemzetségének őse; dusok — gazdagok.
 467 tartakosztam — tartózkodtam, húzódoztam.
 491 vagh — ? Jankovics József lektor szövegromlásra gondol: mind vagh= nadrág.
 510 Az két fel-szomszéd — az alsó és a felső végről való.
 543 hozzá fül — hozzá húz, szívében hozzá melegedik.
 557 kérben — kertben, a Paradicsomban.

11.

Nyomatott kiadása: I. H. n. 1696. (RMK I, 1493.) A Ráday Könyvtárban lévő egyetlen ránk maradt példányának nincs külön címlapja. Egybe van kötve Kolosi Török Istvánnak *Az edgyes életnek kedvetlen és káros voltáról* című munkája (RMKT XVII/4. 216. sz.) 1696-os lőcsei kiadásával. — Az utolsó versszak szerint az 1689-ben írt művet kétsoros latin nyelvű záradék és ennek magyar verses fordítása rekeszti be. Az utána olvasható: „G. W. R. Sz. 1691.” záradék bizonyára a nyomtatás évét jelzi a szerző nevének kezdőbetűin kívül.

Kéziratot másolata: II. **Szolga Mihály diáriuma** (1754—1763) 23a—32b. (STOLL 249. sz.) Kiad. BAROS GYULA, ItK 1909. 189—98. A *Szolga Mihály diáriuma*-nak Dézsitől készített részleges másolatában nincs meg. Így a változatok összeállításakor BAROS kiadására támaszkodtunk.

A nyomtatvány nyilvánvaló, egyértelműen javítható sajtóhibáit (melyeket a kéziratban többnyire helyesen írtak le) csak itt soroljuk fel: 16 itásom 58 marget 118 kagalni: 120 Nert (...) kakarni. 163 A' ember, 164 Nanem 171 bé-sellyesedik. 174 mondyák 188 gazda-asszonyaságot, 190 éppen- 195 büntetése? 206 nélkül-il, 217 Számám 220 El-mégyn 248 fogatkozása, 250 Gazdaszony 268 Gaszszonyt.

A művet Tótfalusi Miklós is kinyomtatta. *Mentség-ének* (1698) 34. fejezetében beszél egy asszonyokról szóló nyomtatvány kibocsátásáról. A munka három részből állott. Az első rész az asszonyokban kivetendő dolgokról szólt. Ez a *Tükör* címmel ismert asszonycsúfoló. (RMKT XVII/8. 107. sz.) A második az asszonyok tisztéről, a harmadik „egészen a jó gazda asszonyokról vagy azoknak dicséretéről szólt” E két utóbbi bizonyára Felvinczi szerzeményére utal. A nyomtatványból ma egy példányt sem ismerünk, s így nem tudjuk megállapítani, Felvinczi munkáján Tótfalusi mit változtatott. Azt írja ugyanis: „Mint hogy pedig a jóról való tracta ahhoz képest (ti. az asszonyokat kárpáló első részhez képest!) rövidnek látszott, azt bővítettem néhány strophával.”

A dicséret előtt mindkét forrásban *Az Musak szállása* nótautalást találjuk. Egy istenes énekünk kezdődik ezekkel a szavakkal. Legrégibb előfordulása a *Kuun-kódex* 1621-ből. (RMKT

XVII/8. 135. sz.) Ugyanerre hivatkozik Felvinczi a *Comico-Tragoedia* „harmadik tselekedete második meg-jelenésének” az élén is. Dallama ismeretlen, lásd RMDT II, 149.

10 banka — bűdös banka, búbos banka (upupa).

21 A sor értelme: nem az istenes Máriáról, hanem a szorgos Mártáról írok. Vö. Luk. 10, 38–42.

25 váznak — madárijesztőnek.

31 fel nem tötte — nem gondolta (ti. hogy Isten a férfi fölé tette, minthogy annak testéből való; ezt fejezi ki a 33. sor is: urát illeti a süveg, nemcsak a hideg miatt, hanem Isten rendeléséből).

42 Abigaillal — Abigailról, Nábál, majd később Dávid feleségéről lásd I. Sám. (I. Kir.) 25. fejezetét.

45 dagály — harag (ugyanígy a 93. sorban is).

50 kit honn esetnek lát — amit otthon elesésnek, véteknak lát.

52 fitető — keresgélő.

68 zeretét — összezörrenést.

69 derekalyi — alsódunyhai; az alsódunyhát a szalmazsákra tették, ráfeküdtek.

91 fánton-fánt — csak azért is feleselés, szeget szeggel.

93 bánt — megbánt.

94 felszegséggel — fogyatkozással.

102 kiül — egytagúnak olvasandó.

106 szirtos — szurtos, piszkos.

123 hákogók — köhécselők, krákogók.

128 rusnyát — szutykosat, csúnyát.

129 Ki szapunak való — ami a szennyes ruhának lúgos vízben való áztatására szolgáló szapulókádba való.

131 homlok a` tűzben essék — arcra essék a tűzbe.

135 sulyok — nyéllel ellátott lapos faeszköz, mellyel a mosni való ruhát verték.

136 koboz nyaku fereg — tetű.

145 Frajczimer — szolgálólány.

150 kotyáz — tekereg, tekintget.

153 Pást — teret, helyet.

165 A sor értelme: nem lóbálja a lábát, nem kalimpál a földön.

167 bávadoz — bámul.

174 vereségre kél — megveri őket.

175 Ete — étele.

182 rágodását — rágszálását, evését.

187 Gazda-Aszszonyról — kiejtése: gazdasszonyról. (A következő sorban is hasonlóképpen.)

194 Cserénnyéről — a szabad tűzhely feletti füst-, szikrafogóról.

198 türedék — takaró.

201 négyes nyüst — sűrű szövésű vastag vászon a négy nyüstös.

204 kalánnyán — kanalán.

208 kán — kanna.

218 szádgyát — a hordó nyílását.

222 szuzékba — szűszékbe; a szűszék deszkából vagy kitapasztott vesszőből készült ládaféleség, hombár.

223 prófont házban — éléstárban.

227 Majorságból — baromfikból.

240 recze-kötés — hálókötés.

241 Frajok házát — a lányok szobáját.

245 abárollya — forralja.

252 vereséget — verést; korpázást — szidást.

261 Primusságot — elsőséget.

262 Míndszent hava — október hónap.

264 Cellámban — kamrámban.

Kézirata: Marosvásárhely, Teleki-Bolyai Könyvtár, Analecta M. S. 0473. I. kötet 225--32. (Korábban Székelykeresztúron, lásd KLANICZAY, MTA I. OK V. 369.) Mikrofilmje az MTAK 737/I. jelzet alatt található. A kézirat a versszöveget megelőzőleg az alábbiakat tartalmazza:

„Itt az Echo zengése meg allitya az Hasonlatosságok folyását; de az Echo zengese meg szünése után viszont folyni fognak. ECHO Futura Novi Anni 1690 praenuncians.

Laeta juvant laetos Joviales Carmina Vatum
At Saturnistas [!] moesta theatra decent.
Aenigma Echuntis vel Echus

Hospitor in Sylvis, desertis, littore, Templis,
Natura in rerum nulli — tamen — bi forem [!].
Ore ibidem patulo clamantibus omne reclamo,
Quamvis sim nullis praeditus ipse labris.

Author apposuit G. V. R. Sz.”

A betűjelek ugyanazok, mint *A jó gazda-asszonynak dicsireti*-ben. A harmadik s negyedik feloldása bizonytalan. Mindenképpen megerősítik azonban Ajtai Istvánt, aki *A jeles procuratoriának illendő dicsireti* elé írt ajánló versének ötödik stórfájában ezt a munkát Felvinczi szerzeményei közt sorolja fel. (Lásd a 16. sz. alatt.) A bevezetőként említett „hasonlatosságok folyása” azt akarja mondani, hogy a verssorok tizennégy szótagból állanak. A hetedik versszakban találkozunk először az *Echo* szóval, itt ezzel együtt kapjuk meg a tizennégy szótagot. A továbbiakban az *Echo* nem számitódik bele a vers „folyásába”

1 Janus — A kettős fejű, egyik arcával kelet, a másikkal nyugat felé tekintő Janus eredeti itáliai isten, minden kezdet istene: főünnepe január 1-e volt, amikor kalácsot helyeztek el oltárán. Talán ezért nyer említést a következő sorban Ceres, a szántásvetés istennője, sőt Bacchus is, a boristen. Janus hatalma kiterjedt a békére és a háborúra, ezért nyerhet említést a negyedik sorban Mars, a hadisten.

6 Argus — a tehénné átváltoztatott Ió száz- vagy ezerszemű öre.

7 Saturnus — az istenek ósatyjaként tisztelték a rómaiak.

9 Jane — a Janus vocativusa.

11 baré — olv. bár e, azaz: bár ez.

14–16 Atropos, Lachesis, Chloto — Atroposz, Lakheszisz, Klóthó volt a három sorsisten-nő, a párkák.

19 Ocyrrhoë — Kheirón kentaurus lánya, jövendőmondásáról volt híres. Zeusz lóvá változtatta.

22 Tyresia — Teiresziasz híres thébai jós.

23 A sor zavaros, Kheirónt oktatta Apollón és Artemisz többek közt a jövendőmondásra; a sor értelme tehát: vagy Kheirón, Apollónnak jövendőlő fia.

31 regelő — regölés, énekkel köszöntés.

58 leha — silány, üres.

72 regiment — uralmat, regnálást.

80 Achmet veszését — Valószínűleg Ahmed basa, aki Egyiptom kormányzójaként szultán címet vett fel, II. Szolimán kivégeztette.

96 influxus — influxus stellarum: a csillagok hatása, kipárolgásuknak a levegőbe belevegyülése; a sor rövidebb egy szótaggal.

98 Hurut — köhögés; sérvés — sérülés, sérv, májdaganat; hajmáz — hastifusz, lázas, delíriumos betegség.

100 mirigje — a mirigy volt a pestis neve. A bubópestis nyirokmirigydaganatokban jelentkezett.

136 fenn hurut — a ‚hangosan köhög’ helyett talán a hurit (= gyaláz, kiabál) ige rím miatti megváltoztatására gondolhatnánk.

145 ták — teacă a románban: a magyarban ták (vö. a következő sorral!)

- 147 szova a' lengjelnek — *tak* lengyelül azt jelenti: úgy.
 153 El — Eloí, Elohim.
 162 Péter apostolnak az Úr eljövételéről szóló szavait lásd II. levele 3. fejezetében.
 163 János ugyanerről az Apoc. 22, 12—13.
 184 Elig — alig.
 212 solamen — vigasztalás.

13.

Nyomatott kiadásai:

I. Az Anglia Országban lévő Salernitana Scholanak Jo Egessegről való Meg-tartásának módgyáról írott Könyve: Mellyet a' Nemes és Hires Angliai Salernitana Schola irt volt Deák nyelven, az immár régen elmúlt Esztendőkbén. Mostan pengig Magyarra fordítottatt Rhythmusokban alkalmaztatva. Kolozsvár 1693. (Vö. BUSA MARGIT: Adatok Felvinczi György egyik munkájához. MKsz 1955. 121—22.)

II. De conservanda Bona Valetudine Liber Scholae Salernitanae. Az Anglia Országban lévő Salernitana Scholanak jo egessegről való Meg-tartásnak módgyáról írott Könyve. Melly most Magyarra fordítottatt és Rhythmusokban alkalmaztatott. Lőcse 1694. (RMK I, 1459.)

A kolozsvári kiadástól eltérőleg a lőcsei a magyar fordítás előtt a latin szöveget is hozza. Feltételezhető, hogy ez Felvinczi akaratóból került az egyes magyar nyelvű részek elé. A magyar versek mindkét kiadásban megegyeznek, eltekintve a lőcsei nyomtatvány számos sajtóhibájától.

A *Regimen sanitatis Salernitanum*, *Schola Salernitana* néven ismert egészségi szabályokat a dél-olaszországi Salernóhoz kötik, ahol a középkorban bencés, majd laikus orvosi egyetem működött. Megfordultak itt a keresztes háborúkból hazatérő sebesültek, lábadozók, hogy kezeltessék magukat. A hagyomány szerint ezek kértek maguknak *vade mecum*ként egyézségügyi tanácsokat. Más hagyomány szerint *egy bizonyos angol király*, ismét más szerint *Robertus rex*, *Robertus princeps* számára állították össze névtelenül az orvosi kollégium tagjai a *Schola Salernitana* tanácsait. A XII. században már létezett egy *Flos medicinae Salerni*, *Regimen Sanitatis Salernitanum* címmel leoninusi versekben szerkesztett, népszerűvé vált poéma, mely kezdetben 363 verssorban étrendi, gyógyászati, egyézségügyi utasítást tartalmazott. Számuk idővel három és fél ezer fölé emelkedett. (DEMKÓ KÁLMÁN: A magyar orvosi rend története. Bp. 1948. 97.)

Kéziratban, majd a könyvnyomtatás után könyv formában rohamosan terjedt. (Vö. Catalogue of printed book in the Welcome Historical Medical Library I. London 1962. 285—86.) A nyomtatott kiadások Joannes de Mediolanót említik szerzőként, máskor Arnoldus de Villa Novát, bár ő többször kommentátorként fordul elő.

Egy 1546-os wittenbergi kiadványban szerepel először, hogy a salernói vagy párizsi iskola készítette az angol király számára („Regimen sanitatis, Angliae olim Regi a Schola Salernitana vél Parisiensi scriptum, nunc Germanicis rhythmis illustratam”). Egy 1561-es párizsi kiadás csak a salernói iskolát említi: „Retardement de la mort par bon regime, ou Conservation de sante jadis envoie par l'escolle de Salerne au Roi d'Angleterre.” Angol fordításban T. Paynelltól már 1528-ban megjelent Londonban.

Magyarországon először 1617-ben Lőcsén nyomtatták ki *Schola Salernitana de conservanda valetudine* címmel. (RMK II, 376.) Nálunk is hamarosan népszerűvé válhatott. Az 1630 körül keletkezett *Borbély-k.*, az 1670—1672-ben összeírt *Petrovay Miklós-ék.* ismeri. Felvinczi tévesen értelmezte az első fejezet latin kezdősorait („Anglorum regi scribit Schola Salerni...”), ezért helyezte Salernót Angliába. Vagy valamelyik német kiadás címét értette félre, mivel nem tudott németül? (Vö. a császárhoz írt folyamodványában mondottakkal!) Feltételezhető, hogy Bécsben jártában a kezébe került egy ilyen kiadvány, mint pl. az 1642-ből való hamburgi, melynek címében szerepel: „...dem Könige zu Englandt von der hohen Schule Salernitana vor vielen Jahren zugeschrieben...”

A *Schola Salernitana* népszerűsége Felvinczi fordítását követő időkben még csak nőtt. 1770-ben, 1776-ban Kolozsvárt újra kinyomtatták. Az iskolákban tanították, tankönyveinkben részleteket találunk belőle. (Vö. SZENTHE PÁL: Magyar oskola. Pest 1792. 156: „A Salernumi Oskola Egésségről irtt Deák versei a' mint T. T. Losontzi István Uram Magyar Versekre fordította” megjegyzéssel 40 gnomát tartalmaz magyarul és latin hexameterekben.) De bele-

került a körösi diákok iskolás füzetébe is. (Vö. TÁLAS ISTVÁN: „Borral éljen az ember”. MNy 1932. 311.) A latin szöveget még 1821-ben is kiadta KOVACHICH JÓZSEF egyéb orvosi tárgyú anyaggal együtt. (Scholae Salernitanae Praecepta Conservandae valetudinis accessunt Alia diaetetica.) Felvinczi fordításának latin eredetijét itt közöljük.

I. CAPUT PRIMUM ANIMI PATHEMATA, REMEDIA QUAEDAM GENERALIA, MEDICORUM DEFECTUS

Anglorum regi scribit Schola tota Salerni:
Si vis incolumem, si vis te reddere sanum:
1. Curas tolle graveis, 2. irasci crede profanum,
3. Parce mero. 4. coenato parum, 5. non sit tibi vanum,
Surgere post epulas. 6. somnum fuge meridianum,
7. Ne mictum retine. 8. nec comprime fortiter anum.
Haec bene si serves, tu longo tempore vives.
Si tibi deficient medici, medici tibi fiant.
Haec tria: 1. mens hilaris, 2. requies, 3. moderata diaeta.

II. CONFORTATIO CEREBRI. VISUS RECREATIO

1. Lumina mane, 2. manus surgens gelida lavet unda,
3. Hac illac modicum pergat, 4. modicum sua membra,
Extendat, 5. crines pectat, 6. dentes fricet, ista,
Confortant cerebrum, confortant caetera membra.
1. Lote cale, 2. sta, pranse, veli, 3. frigesce minute.
1. Fons, 2. speculum, 3. gramen, haec dant oculis relevamen.
Mane igitur montes, sub serum inquirito fontes.

III. SOMNUS DIURNUS SIVE MERIDIANUS

Sit brevis, aut nullus tibi somnus meridianus:
1. Febris, 2. pigricies, 3. capitis dolor, 4. atque catharus.
Haec tibi proveniunt ex somno meridiano.

IV FLATUS IN ALVO DETENTUS

Quatuor ex vento veniunt in ventre retento:
1. Spasmus, 2. hydrops, 3. colica, et vertigo hoc res probat.

V CAENA

Ex magna coena stomacho fit maxima Poena;
Ut sis nocte levis, sit tibi coena brevis.

VI. DISPOSITIO ANTE CIBI SUMPTIONEM, EDENDI ÍTEM, ATQUE CIBORUM RATIO

Tu nunquam comedas, stomachum ni noveris esse.
1. Purgatum, 2. vacuumque cibo quem sumseris ante:

1. Ex desiderio id poteris cognoscere certo
Haec sunt signa tibi, 2. subtilis in ore saliva.

VII. CIBI MELANCHOLICI EVITANDI. CASEUS

30

1. Persica, 2. poma, 3. pyra, 4. et lac, 5. caseus, 6. et caro salsa:
7. Et caro cervina, 8. et leporina, 9. bovina, 10. caprina:
Atra haec bile nocent, suntque infirmis inimica.
Caseus est nequam, quia concoquit omnia, se quam:
Caseus ille bonus, quem dat avara manus.

VIII. CIBI BENE NUTRIENTES. OVA

1. Ova recentia, 2. vina rubentia, 3. pingvia jura,
Cum similia pura, naturae sunt valitura.
Regula presbyteri jubet hoc pro lege teneri:
Quod bona sunt ova, candida, longa, nova.

IX. CIBI IMPINGUANES

Nutrit, 1. triticum et impinguat, 2. lac, 3. Caseus infans,
4. Testiculi, 5. porcina caro, 6. cerebella, 7. medullae,
8. dulcia vina, 9. cibus gustu jucundior, 10. ova
Sorbilia, 11. et ficus maturae, 12. uvaeque recentes.

X. BONI VINI PROPRIETATES

Vina probantur, 1. odore, 2. sapore, 3. nitore, 4. colore.
Si bona vina cupis, quinque haec lauduntur in illis:
1. Fortia, 2. formosa, 3. et frangrantia, 4. frigida, 5. frigida.

XI. VINUM DULCE ET ALBUM

Sunt nutritiva plus dulcia candida vina. Alii sic:
Corpore plus augent tibi dulcia, candida vina.

XII. VINUM RUBRUM

Si vinum rubrum nimium quandoque bibatur,
1. Venter stipatur, 2. Vox limpida turbificatur.

XIII. LETHALIUM VENERORUM REMEDIA. ALLIA

1. Allia, 2. ruta, 3. pyra, 4. et raphanus, 5. cum theriaca, 6. nux
Praestant antidotum contra lethale venenum.
Allia qui mane jejuno sumserit ore,
Hunc ignotarum non laedet potus aquarum.
Nec diversorum mutatio facta locorum.
Haec ideo miscere cibis messoribus est mos,
Ut si forte sopor fessos depresserit illos.
Vermibus a nocuis tuti requiescere possint.

55

XIV. AER

1. Lucidus, 2. ac mundus sit rite habitabilis aer,
3. Infectus neque sit, 4. nec olens foetore cloacae.

XV NIMIA VINI POTATIO

Si nocturna tibi noceat potatio vini,
Hoc tu mane bibas iterum, et fuerit medicina.

XVI. MELIUS VINUM

Gignit et humores melius vinum meliores.
Si fuerit nigrum, corpus reddit tibi pigrum.
Vinum sit, 1. clarumque, 2. vetus, 3. subtile, 4. maturum.
5. Ac bene dilutum, 6. saliens, 7. moderamine sumptum.

XVII. CERVISIA

1. Non acidum sapiat cerevisia, 2. sit bene clara.
3. Ex granis, 4. sit cocta bonis, 5. satis ac veterata.

XVIII. VSUS CEREVISIAE

De qua potetur, stomachus non inde gravetur.

XIX. QUAE VICTUS RATIO QUOLIBET ANNI TEMPORE SIT UTILIS

Temporibus veris modicum prandere juberis:
Sed calor aestatis dapibus nocet immoderatis:
Autumni fructus caveas, ne sint tibi luctus;
De mensa summe quantum vis, tempore brumae.

XX. PARVUS POTUS CORRIGENDUS

1. Salvia, 2. cum ruta, faciunt tibi pocula tuta:
Adde, 3. rosae florem, minuntque potenter amorem.

XXI. NAUSEA MARINA

Nausea non poterit haec quem vexare, marinam.
Undam cum vino mixtam qui sumserit ante.

XXII. GENERALE CONDIMENTUM

1. Salvia, 2. sal, 3. vinum, 4. piper, 5. allia, 6. petroselinum.
Ex his fac salsam. ne sit commixtio falsa.

XXIII. VTILITAS LOTIONIS MANUUM

Lotio post mensam tibi confert munera bina.
1. Mundificat palmas 2. et lumina reddit acuta,
Si fore vis sanus, abluere saepe manus.

XXIV PANIS

1. Panis non calidus, 2. nec sit nimis inveteratus,
Sed, 1. fermentatusque, 2. oculatus, 3. sit bene coctus.
4. Et salsus modice, 5. ex granis validis electus.
Non comedas crustam, choleram quia gignit adustam,
Et panis salsus, fermentatus, bene coctus,
Purus sit sanus, non talis sit tibi vanus.

XXV CARO PORCINA

Est porcina caro sine vino peior ovina:
Si tribuas vinum fuerit cibus ac medicina,
Illa porcorum bona sunt, mala sunt reliquorum.

XXVI. MUSTUM

1. Impedit urinam mustum, 2. solvit cito ventrem,
3. Hepatis emphraxin, 4. splenis generat, 5. lapidemque.

XXVII. POTUS AQUAE ET VINI

Potus aquae sumptus comedenti incommoda praestat:
Hinc friget stomachus, crudus et inde cibus.
Vina bibant homines, animantia caetera fontes,
Absit ab humano pectore potus aquae.

XXVIII. CARO VITULINA

Sunt nutritiva multum carnes vitulinae.

XXIX. AVES ESUI APTAE.

Sunt bona, 1. gallina, 2. et capo, 3. turtur, 4. sturna, 5. columba,
6. Quiscula, 7. Phasiades, 8. merulae simul, 9. Ortygommira,
10. Perdix, 11. friggellusque, 12. Otis, 13. tremulusque, 14. amarellus.

XXX. PISCES SALUBRES. LUCIUS

Si pisces molles sunt, magno corpore tolles;
Si pisces duri, parvi sunt plus valituri.
1. Lucius, 2. et perca, 3. saxatilis, 4. albica, 5. tencha

6. Gornus, 7. plagitia, et cum, 8. carpa, 9. galbio, 10. truta.
Lucius est piscis rex atque tyrannus aquarum.

XXXI. ANGVILLA; ET CASEUS

Vocibus anguillae pravae sunt, si comedantur.
Caseus, anguillae nimis obsunt si comedantur.
Ni tu saepe bibas, et rebibendo bibas.

XXXII. CIBI POTUSQUE IN PRANDIO ATQUE COENA PERMISTIO SIVE ALTERATIO

Inter prandendum sit saepe, parumque bibendum:
Si sumas ovum, molle sit, atque novum.

XXXIII. PISA

110 Pisum laudandum nunc sumpsimus ac reprobandum:
Est inflativum cum pellibus atque nocivum;
Pellibus ablatis, sunt bona ipsa satis.

XXXIV. LAC TABIDORUM

Lac phtisicois sanum, 1. caprinum postque, 2. cameli.
Ac nutritivum plus omnibus est, 3. asininum,
Plus nutritivum, 4. vaccinum, sic et 5. ovinum:
Adsit si febris, 6. caput et doleat, fugiendum est.

XXXV. BUTYRUM

1. Lenit, et 2. humectat, 3. solvit, sine febre butyrum.

XXXVI. SERUM

Inciditque, levat, penetrat, mundat quoque Serum.

XXXVII. CASEUS IDEM DE SE IPSO

Caseus est gelidus, stipans, crassus, quoque durus.
Caseus et panis sunt optima fercula sanis;
Si non sunt sani, tunc hunc ne jungito pani.
Ignari Medici me dicunt esse nocivum;
Et tamen ignorant cur nocumenta feram,
Expertis reor esse ratum, quia commoditate.
Langventi stomacho caseus addit opem.
Caseus ante cibum confert, si defluat alvus;
Si constipetur, teminet ille dapes.
Qui Physicen non ignorant, haec testificantur.

XXXVIII. MODUS EDENDI ET BIBENDI

130 Inter prandendum sit saepe parumque bibendum.
Ut minus aegrotas, non inter fercula potes;
Ut vites poenam, de potibus incipe coenam.

Post pisces nuces, post carnes, caseus adsit.
Unica nux prodest, nocet altera, tertia mors est.
Singula post ova pocula sume nova.

XXXIX. PYRA

Adde pyro potum; nux est medicina veneno,
Fert pyra nostra pyrus, sine vino sunt pyra virus.
Si Pyra sunt virus, sit maledicta pyrus.
Dum coquis, antidotum pyra sunt, sed cruda venenum:
Cruda gravant stomachum, revelant sed cocta gravatum,
Post pyra da potum, post pomum vade cacatum.

XL. CERASA

Si cerasum comedas, tibi confert grandia dona:
1. Expurgat stomachum, 2. nucleus lapidem tibi tollit:
3. Hinc melior toto corpore sangvis inest.

XLI. PRUNA

1. Frigida sunt, 2. laxant; multum prosunt tibi pruna.

XLII. PERSICA, RACEMI; ET PASSULA

Persica cum musto vobis datur ordine justo.
Sumere sic est mos, nucibus sociendo racemos.
Passula; non spleni, tussi valet, est bona reni.

XLIII. FICUS

Scrophia, tumor, glandes, ficus cataplasmate cedunt;
(Tunc cataplasma facis, cum succum ponis et herbam.)
Junge papaver ei, contracta foris trahit ossa;
Vermiculos Veneremque facit; sed cuilibet obstat.

XLIV. MESPILA

1. Multiplicant mictum, 2. ventrem dant mespila strictum;
Mespila dura placent; sed mollia sunt meliora.

XLV. MUSTUM

1. Provocat urinam mustum, 2. cito solvit, 3. et inflat.

XLVI. CEREVISIA ET ACETUM

1. Crassos humores nutrit cerevisia, 2. vires,
Praestat, 3. et augmentat carnem, 4. generatque cruorem.
5. Provocat urinam, 6. ventrem quoque mollit, 7. et inflat,
8. Frigidat, et modicum; sed plus, 1. desiccac acètum,
2. Frigidat, 3. emaciatque, 4. melancholiam dat, 5. sperma minorat,
1. Siccus infestat, 2. nervos, et 3. pingvia siccac.

XLVII. RAPAE

Rapa 1. juvat stomachum, 2. novit producere ventum,
3. Provocat urinam; praestatque, 1. in dente ruinam,
Si male cocta datur, 2. tibi torsio sic generatur.
Radix rapae bona est, comedenti dat tria dona:
1. Visum clarificat, 2. ventrem mollit, 3. bene bombit.
Ventum saepe rapis, si tu vis vivere rapis.

XLVIII. ANIMALIUM VISCERA

Egeritur tarde cor, concoquitur quoque dure:
Sic quoque ventriculus, tamen exteriora probantur.
Reddit lingua bonum nutrimentum medicinae,
Concoctu facilis pulmo est, cito labitur ipse.
Est melius cerebrum gallinae quam reliquorum.

XLIX. SEMEN FOENICULI

Semen foeniculi pellit spiracula culi.
Bis duo dat marathrum, 1. febres fugat, 2. atque venenum.
3. Et purgat stomachum, 4. lumen quoque reddit acutum.

L. ANISUM

Emendat, 1. visum, stomachum confortat anisum:
Copia dulcoris aniso sit melioris.

LI. SPODIUM SIMPLICIA VISCERIBUS APPROPRIATA

Si cruor emanat, spodium sumptum cito sanat.
Gaudet hepar spodio, mace cor, cerebrum quoque moscho.
Pulmo liquiritia, splen, capp stomachusque galanga.

LII. SAL

Vas condimenti praeponi debet edenti.
Sal, 1. virus refugat, 2. recte insipidumque saporat.
Non sapit esca probe, quae datur absque sale.

1. Urunt res salsae visum, 2. semenque minorant,
3. Et generant scabiem, 4. prurimum sive rigorem,
Sal primo poni debet, primoque repõni.
Non bene mensa tibi ponitur absque sale.

LIII. SAPORES ET EORUM QUALITATES

Hi fervore vigent tres, 1. salsus, 2. amarus, 3. acutus,
Alget, 4. acetosus, sic, 5. stipans, 6. ponticus atque:
7. Unctus, 8. et insipidus, 9. dulcis, dant temperamentum.

LIV VIPPA. I. PANIS VINO IMBUTUS

Bis duo vippa facit, 1. mundat dentes, 2. dat acutum.
Visum, 3. quod minus est implet, 4. minuit quod abundat.

LV. DIAETA

Omnibus assvetam jubeo servare diaetam:
Quod sic esse probo, ni sit mutare necesse.
Hippocrates testis, quoniam sequitur mala pestis,
Fortior haec meta est medicinae certa diaetae;
Quam si non cures, fatue regis, et male curas.

LVI. DIAETAE ADMINISTRATIO

1. Quale, 2. quid, 3. et quando, 4. quantum, 5. quoties, 6. ubi, recta
Debent haec medico in-victus ratione notari:
Ne male conveniens ingrediatur iter.

LVII. CAULIS, SEU BRASSICA

Jus caulis solvit, cujus substantia stringit,
Utraque quando datur, venter laxare paratur.

LVIII. MALVA

Dixerunt malvam veteres, quod, 1. molliat alvum,
Hujus radices rasae, 2. solvunt tibi faeces.
3. Vulvam moverunt, 4. fluxum saepe dederunt.

LIX. MENTHA

Mentitur mentha, si sit depellere lenta,
Ventris lumbricos, stomachi vermesque nocivos.

LX. SALVIA

Cur moriatur homo, cui salvia crescit in horto?
Contra vim mortis non est medicamen in hortis.
Salvia, 1. confortat nervos, 2. manuumque tremorem,
Tollit, 3. et ejus ope febris acuta fugit.
1. Salvia, 2. castoriumque, 3. lewendula, 4. primula veris,
5. Nasturt: 6. Athanas: haec sanant paralytica membra.
Salvia salvatrix, naturae conciliatrix.

LXI. RUTA

Nobilitas rutae haec, quod, 1. lumina reddat acuta,
Auxilio rutae vir quippe videbit acute,
Ruta comesta recens oculos caligine purgat,
2. Ruta viris minuit venerem mulieribus addit.
Ruta facit castum, dat lumen, 3. et ingerit astum:
4. Cocta et ruta facit de pulicibus loca tuta.

LXII. CEPA

220 De cepis medici non consentire videntur,
Fellitis non esse bonas, ait ipse Galenus,
Phlegmaticis vero multum putat esse salubres.
Non modicum sanas Asclepius asserit illas,
Praesertim stomacho, pulchrumque creare colorem.
Contritris, cepis loca denudata capillis,
Saepe fricans, capitis poteris reparare decorem,
Appositas perhibent morsus curare caninos,
Si tritae cum melle prius fuerint, et aceto.

LXIII. SINAPI

Est modicum granum, calidum siccumque sinapi:
Dat 1. lacrymas, 2. purgatque caput, 3. tollitque venenum.

LXIV. VIOLA PURPUREA

230 1. Crapula discutitur, 2. capitis dolor atque gravedo,
3. purpuream violam dicunt curare caducos.

LXV. URTICA

235 Aegris, 1. dat somnum, 2. vomitum quoque tollit, et usum,
3. Illius semen colicis cum melle medetur,
Et, 4. tussim veterem curat, si saepe bibatur.
5. Frigus pulmonis pellit. 6. ventrisque tumorem,
7. Omnibus et morbis ea subvenit articularum.

LXVI. HYSOPUS

Hyssopus purgans herba est e pectore phlegma,
Ad pulmonis opus cum melle coquenda jugata:
Vultibus eximium fertur praestare colorem.

LXVII. CHAEREFOLIUM

240

Appositum, 1. cancri^s tritum cum melle medetur,
Cum vino potum, 2. lateris sedare dolorem,
Saepe solet, 3. tritam si nectis desuper herbam,
Saepe solet vomitum, ventremque tenere solutum.

LXVIII. ENULA CAMPANA

Enula campana, 1. reddit praecordia sana,
Cum succo rutae succus si summitur ejus,
Affirmant, ruptis quod prosit potio talis.

LXIX. PULEGIUM

Cum vino, 1. nigram choleram potata repellit,
Appositum, 2. veterem dicunt sedare podegram.

LXX. NASTURTIUM

Ilius succus, 1. crines retinere fluentes.
Illitus asseritur, 2. dentisque levare dolorem,
3. Lichenas succus purgat cum melle perunctus.

LXXI. CHELIDONIA

Coeccatis pullis hac lumina mater hirundo,
(Plinius ut scripsit) quamvis sit eruta, reddit.

LXXII. SALIX

Auribus infusus 1. vermes succus necat ejus;
Cortex, 2. verrucas in aceto cocta resolvit,
Hujus flos sumptus in aqua frigescere cogit.
3. Instinctus Veneris cunctos acres stimulantibus;
Et sic desiccatur, ut nulla creatio fiat.

LXXIII. CROCUS

260

Confortare crocum dixerunt, 1. exhilarando,
2. Artus defectos reficitque, 3. hepar reparatque.

LXXIV. PORRUM

Reddit, 1. foecundas mansum persaepe puellas;
Manantemque potes naris retinere cruorem,
Ungas si nares intus medicamine tali.

LXXV. PIPER

265 Quod piper est nigrum, 1. non est dissolvere pigrum.
2. Phlegmata purgabit, 3. concoctricemque juvabit.
Leucopiper, 1. stomacho prodest, 2. tussique, 3. dolorique.
Utile praeveniet, 4. motum, 5. febrisque rigorem:
Quodque movere solet frigus periodica febris.
Compescit, febris si sumitur ante tremorem.

LXXVI. GRAVITAS AUDITUS

270 Et 1. mox post escam dormire, 2. nimisque moveri.
Ista gravare solent auditus, 3. ebrietasque,
4. Balnea, 5. sol, 6. vomitus, 7. affert repletio, 8. clamor.
Post coenam stabis, aut passus mille meabis.

LXXVII. TINNITUS SIVE SONITUS AURIUM

1. Motus, 2. longa fames, 3. vomitus, 4. percussio, 5. casus
6. Ebrietas, 7. frigus tinnitum causat in aure.

LXXVIII. VISUS NOCUMENTA

1. Balnea, 2. vina, 3. Venus, 4. ventus, 5. piper, 6. allia, 7. fumus.
8. Porrum cum, 9. cepis, 10. faba, 11. lens, 12. fletusque 13. sinapi.
14. Sol, 15. coitusque, 16. ignis, 17. labor, 18. ictus, 19. acumina, 20. pulvis,
Ista nocent oculis, sed 21. vigilare magis.

LXXIX. CORROBORANTIA VISUM

280 1. Foeniculum, 2. verbena, 3. rosa et 4. chelidonia, 5. ruta,
Subveniunt oculis dira caligine pressis.
Nam ex istis aqua fit quae lumina reddit acuta.

LXXX. DOLOR DENTIUM SEDANDUS HYOSCYAMUS

285 Sic dentes serva; porrorum collige grana;
Ure cum hyoscyamo, adjuncto quoque thure; decenter,
Sic que per embolum (infundibulum) fumum cape dente remotum.
Ore diu tepidum si contineatur acetum,
Quo sunt decoctae radices illius herbae.
Dicitur immodicum dentis pacare dolorem.

267 praevenitet 272 vomitas LXXVIII Cim: Visis 285 emborum

LXXXI. DE RAUCEDO VOCIS

290 1. Nux, 2. oleum, 3. frigus capitisque, 4. anguillaque 5. potus.
Ac 6. pomum crudum faciunt hominem fore raucum.

LXXXII. RHEUMATIS REMEDIA

1. Jejuna, 2. vigila, 3. caleas dape; 4. tuque labore,
5. Inspira, calidum, 6. modicum bibe, 7. Comprime flatum.
Haec bene tu serva, si vis depellere rheuma,
295 Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus,
Si ad fauces, bronchos; si ad nareis esto corysa.

LXXXIII. CURATIO FISTULAE. SAPO

1. Auripigmentum, 2. sulphur miscere memento;
His decet apponi, 3. calcem conjunge, 4. saponi,
Quatour haec misce, comixtis quatour istis
300 Fistula curatur, quater ex his si repleatur.
Attrito sapone genas purgare memento.

LXXXIV. DOLORES CAPITIS ALVI PROFLUVIUM

Si capitis dolor est ex potu, lympa bibatur.
Ex potu nimio nam febris acuta creatur.
Si vertex capitis, vel frons aestu tribulentur.
305 Tempora fronsque simul moderate saepe fricentur.
Morella (solano) cocta sed non calidaque laventur.
Istud enim credunt capitis prodesse dolori.
Qui fluxum pateris, si non caveas, morieris,
1. Concubitum, 2. nimium potum, 3. cum frigore 4. motum.

LXXXV. QUATOUR ANNI TEMPORA. VOMITUS

310 Temporis aestivi jejunia corpora siccant,
Quod libet in mense et confert vomitus, quoque purgat,
Humores nocuos, stomachus quos continet intus,
Ver, autumnus, hyems, aestas dominantur in anno.
Tempore vernali calidusque aër madidusque,
315 Et nullum tempus melius est phlebotomiae.
Usus tunc homini Veneris congrert moderatus,
Corporis et motus, Ventrisque solutio, sudor.
Balnea purgentur tunc corpora, per medicinas.
Aetas more calet sicca; et noscatur in illa;
320 Tunc quoque praecipue choleram rubram-dominari;
Humida frigida fercula dentur, sit Venus extra.
Balnea non prosunt sint rariae Phlebotomiae,
Utilis est requies, sit cum moderamine potus.

Ossibus ex denis, bis centenisque novenis,
325 Constat homo, denis bis dentibus, et duodenis:
Ex tercentenis, decies sex quinqueque venis,
Ossa ducentena, atque quatersunt et duodena.

LXXXVII. QUATUOR HUMORES HUMANI CORPORIS

Quattuor humores humano in corpore constant:
1. Sanguis, 2. cum cholera, 3. phlegma, 4. melancholia,
330 Terra melancholicis, aqua confertur pituitae,
Aër sanguineis: ignea vis cholerae.
Humidus est sanguis, calet, est vis aëris illi:
Alget phlegma, humetque illic sic copia aquosa est,
Sicca calet cholera, et sic igni sit similata,
Frigens sicca melancholia est, terrae assimilata.

LXXXVIII. TEMPERATURA SIVE COMPLEXIO SANGVINEA

335 Natura 1. pingves isti sunt atque, 2. jocantes.
3. Rumoresque novos cupiunt audire frenquenter:
Hos 4. Venus, et 5. Bacchus delectant, 6. fercula, 7. risus
Et facit hos, 8. hilares, et 9. dulcia verba loquentes.
340 Omnibus hi 10. studiis habiles sunt, et magis apti.
Qualibet ex causa non hos facile excitat, 11. ira.
1. Largus, 2. amans, 3. hilaris, 4. ridens, rubeique coloris.
6. Cantans, 7. carnosus, 8. satis audax, atque 9. benignus.

LXXXIX. TEMPERATURA CHOLERICA SIVE BILIOSA

Est humor cholerae, qui competit, 1. impetuosus,
345 Hoc genus est hominum cupiens, 2. praecellere cunctis,
3. Hi leviter discunt, 4. multum comedunt, 5. cito crescunt,
Inde et 6. magnanimi sunt, 7. largi, 8. summa petentes:
9. Hirsutus, 10. fallax 11. irascens, 12. prodigus, 13. audax,
14. Astutus, 15. gracilis, 16. siccus, 17. croceique coloris.

XC. TEMPERATURA PHLEGMATICA, SEU PITUITOSA

350 Phlegma dabit 1. vires modicas, /atosque brevesque,
Phlegma facit, 3. pingues, sanguis reddit mediocres;
4. Otia non studio tradunt, 5. sed corpora somno,
Sensus hebes, 7. tardus motus, 8. pigritia, 9. somnus,
Hic, 1. somnolentus, 2. piger, et 3. sputamine plenus.

XCI. TEMPERATURA MELANCHOLICA

355 Restat adhuc tristis cholerae substantia nigra,
Quae reddit, 1. pravos, 2. pertristes, 3. pauca loquentes:

348 Anitus XC. Cim: pituitosa 349 satosque 355 parvos

4. Hi vigilant studiis, 5. nec mens est dedita somno.
 6. Servant propositum, 7. sibi nil reputant fore tutum.
 1. Invidus, et 2. tristis, 3. cupidus, 4. dextraeque tenacis,
 5. Non expers fraudis, 6. timidus, 7. luteique coloris.

XCII. COLORES, INDICIA REDUNDANTIS SANGVINIS, CHOLERAE SIVE FLAVA BILIS, PHLEGMATIS, ET MELANCHOLIAE

360 Hi sunt humores, qui praestant cuique colores.
 Omnibus in rebus ex phlegmate fit color albus;
 Sangvine sit rubeus; cholera rubea quoque rufus.
 Si peccet sangvis, 1. facies rubet, 2. extat ocellus,
 365 3. inflantur venae, 4. corpus nimiumque gravatur:
 5. Est pulsusque frequens, 6. plenus, 7. mollis, 8. dolor ingens.
 Imprimis frontis, 9. fit constipatio ventris,
 10. Siccaque lingua, 11. sitis, 12. sunt omnia plena rubore,
 12. Dulcor adest sputi, sunt acria dulcia quaeque.
 Accusat choleram dextrae dolor, aspera lingua,
 370 Tinnitus, vomitusque frequens, vigilantia multa,
 Multa sitis, pingvisque egestio, tormina ventris,
 Nausea fit, morsus cordis, langvescit orexis:
 Pulsus adest gracilis, durus, veloxque calescens.
 Aret, amarescitque, incendia somnia fingit.
 375 Phlegma supergrediens proprias in corpore leges,
 Os facit insipidum, fastidia crebra salivas,
 Costarum, stomachi, simul occipitisque dolores;
 Pulsus adest rarus, tardus, mollis, quoque inanis,
 Praecedit fallax phantasmata somnus aquosa,
 380 Humorum pleno dum fex in corpore regnat,
 Nigra cutis, durus pulsus, tenuis quoque urina,
 Sollicitudo, timor, tristitia somnia tetre:
 Laevaue praecipue tinnit vel sibilat auris.

XCIII. DE PHLEBOTOMIA; AC PRIMO QUIDEM DE PHLEBO-TOMIAE AETATE

385 Denus septimus vix phlebotomon petit annus,
 Spiritus uberiorque exit per phlebotomiam,
 Spiritus ex potu vini mox multiplicatur,
 Humorumque cibo damnum lente reparatur.
 1. Luminat, clarificat, 2. syncerat phlebotomia,
 390 Mentis et cerebrum, 3. calidas facit esse medullas:
 4. Viscera purgabit, 5. stomachum ventremque coercescit,
 6. Puros dat sensus, 7. dat somnum, 8. taedia tollit;
 9. Auditus, 10. Vocem, 11. vires producit et auget.

XCIV. QUIBUS MENSIBUS CONVENIAT, QUIBUSQUE NOCEAT PHLEBOTOMIA

395 Tres insunt istis, Majus, September, Aprilis,
 Et sunt lunares, sunt velut hydra dies.
 Prima dies primi, postremaque posteriorum,
 Nec sanguis minui, nec carnibus anseris uti.
 Sit senium atque juventa licet, si sanguis abundat.
 Omni mense probe confert incisio venae.

Hi sunt tres menses, Majus, September, Aprilis;
In quibus eminusas, ut longo tempore vivas.

XCV. IMPEDIMENTA PHLEBOTOMIAE

1. Frigida natura, et 2. frigans regio, 3. dolor ingens,
4. Balnea, post, 5. coitum, 6. minor aetas atque senilis,
7. Morbus proluxus, 8. potus, 9 et escae.
10. Si fragilis, vel subtilis, 11. sensus stomachi sit,
12. Et fastiditi tibi non sunt phlebotomandi.

XCVI. QUAE CIRCA VENAE SECTIONEM OBSERVANDA

Haec facienda tibi, quando vis phlebotomari,
Vel quando minius, fueris vel quando minutus;
1. Unctio, sive lavacrum, 3. et potus, 4. fascia, 5. motus,
Debent non fragili tibi singula mente teneri.

XCVII. QUIDAM PHLEBOTOMIAE EFECTUS

1. Exhilarat tristes, 2. iratos placat, 3. amantes,
Ne sint amantes, phlebotomia facit.

XCVIII. SCISSURAE QUANTITAS IN VENAE SECTIONE

Fac plagam largam mediocriter, ut cito fumus,
Exeat uberius, liberiusque cruor.

XCIX. QUAE IN VENAE SECTIONE CONSIDERANDA

Sangvine subtracto, 1. sex horis est vigilandum,
Ne somni fumus laedat tibi sensile corpus.
2. Ne nervum laedas, non sit tibi plaga profunda:
Sangvine purgatus, 3. ne carpas protinus escas.

C. QUAE POST PHLEBOTOMIAM VITANDA

Omnia, 1. de lacte vitabit rite minutus,
Et vitet, 2. potum phlebotomatus homo,
3. Frigida vitabit, quia sunt inimica minutis,
Interdictus eritque minutis, 4. nubilus aer.
Spiritus exultaetque minutis luce per auras:
Omnibus apta, 5. quies, et motus saepe nocivus.

CI. QUIBUS MORBIS ET AETATIBUS PHLEBOTOMIA CONVENIAT
ET QUANTUM SANGVINIS QUOQUE TEMPORE DETRAHENDUM

425 Principio minuas in acutis, perperacutis.
Aetatis mediae multum de sanguine tolle,
Si puer atque senex, tollet uterque parum,
Ver tollit duplum reliquum tempus tibi simplum.

CII. QUAE MEMBRA QUOQUE TEMPORE VENAE SECTIONE VACUANDA

430 Ver, aestas, dextras: autumnus hyemsque sinistras.
Quattuor haec membra, hepar, pes, cepha, cor, vacuanda
Aestas hepar habet: ver, cor, sicque ordo sequetur.

CIII. COMMODA EX SECTIONE SALVATELLAE

Ex salvatella tibi plurima dona minuta,
1. Splenum, 2. hepar, 3. pectus, 4. vocem, 5. praecordia
6. Innaturalēm, tollit de corde dolorem, purgat.

Felvinczi fordítása elé ajánlást írt Huszár Mihályhoz, akinek a kérésére a munkát magyarra ültette át. Itt azonban azt is mondja, hogy ezt az egyszerű emberekért, az „együgyükért” cselekedte.

Huszár Mihály a fordítás időszakában Kolozsvár egyik ispotálymestere volt. — Az ajánlóvers után az alábbi záradék olvasható: „Nemzetes Uramnak alázatos szolgája Nemes Colosvár várossának edgyik hütös Szolga-Biraja, Fel-Vinczi György”.

47 meg-hijúlt hastúl — a kiürült hastól.

59 sárt — székletet; a sár jelentett epét is.

65 Tyukmonyakkal — tyúktojásokkal.

75 konzoknak — csontoknak; jelentett húst is.

91 zomokjabbak — zömökebbek, vaskosabbak.

97 Rúta — erős szagú, sárga virágú félcserje.

98 Terjékkel — méreg ellen használt szerrel, melyet a mérges kígyó részeiből, mákonyból stb. készítettek.

109 híg ég — levegő.

XXII. Cím: trágyázások — ízesítések, fűszerezések.

160 topjánál — lábánál, sonkájánál.

177 Húros-madár — fenyőrigó.

179 torha — puha, lágy.

183 Kövi hal — csíkféle hal.

184 Czompó — a pontyfélék családjába tartozó hal; Veréb-hal — kisc fajta hal, népies nevén: dürgencs.

XXXI. Cím: ingolna — angolna; ebbe a családba kb. 250 fajta tartozik.

258 Mirigyre — daganatra, fekélyre.

259 iras — kenőcs.

310 Kapornais — kápri is; egyfajta szubtrópusi fűszercserje.

353 vakarcsa — vakarékja, levakart része.

363 Halhód-tök — Pápai Páriz *Dictionarium*-a szerint: „hód tökiből való orvosság”.

364 Varádics — erős szagú növény a csövesvirágúak családjából.

379 Asclépius — a római Aesculapius; az orvostudomány, a gyógyászat istene, de Homérosz még csak kiváló orvosnak mondja. Tőle származtatta magát Hippokratész.

385 timporálnál — összevegyiténél.

- LXV. Cím: Csilyán — csalán.
 403 torhát — nyálat, turhát, hurutot.
 LXVII. Cím: turbolya — ávizsszagú növény a somfélék családjából.
 408 Fenét — fekélyes, gennyes (rákos) betegséget.
 LXVIII. Cím: Mezei örmény gyükér — görcsoldónak használták; magas növény a csövesvirágúak családjából; bort is fűszereztek vele.
 413 szakatt — ereje szakadt, sérvéses.
 LXIX. Cím: csombord — csombormenta, jó illatú növény az ajakosok családjából.
 430 Sümölcst — szemölcst, bibircsókot.
 LXXIV. Cím: Párhagyma — póréhagyma.
 460 Vereség — verés.
 476 Bilindnek — beléndekfünek, más néven bolondító csalmatoknak.
 485 gyuvatlankodás — mértéktelenség.
 492 Rekett — rekedtség.
 495 Arany-gelét — aransárga ólomoxid.
 504 Vakszemed — halántéköd.
 524 Verhenyös — veres.
 548 ávitós — áhítós, kívánós.
 558 hejaz is — nagyzol, gógösködik.
 636 Szent Görge hónapja — április; Pünköst — május; Szent Mihály hava — szeptember.

14.

Nyomatott kiadásai:

I. H. n. 1714. Az OSzK-ban őrzött egyetlen példányból egy kiszakadt levél hiánya miatt a 89–106. versszakok hiányoznak. A címlapon a címen kívül a következő mottó olvasható:

Mille modis morimur mortales, nascimur uno.
 Sunt hominum morbi mille; sed una salus.

A címlap fametszetét (koponya lábszárcsontokkal) közrefogja: „A' Halálnak Elöl-járói — a' Nyavalyák.” A címlap verzőjén található: „Ha te nem engedéndesz a' te Uradnak Istenednek szavának: el-jönek te reád mind ezek az átkok és reád szállanak. Az Ur ragaszt te reád Métélyt, és el-pusztít tégedet. Az Ur meg-vér tégedet Daganattal, Hideg-leléssel, Forróssággal, Szárazsággal, Mérges levegő-éggel, és el-üz tégedet mind addig, a' mig el-veszt. Az Ur meg-vér tégedet az Egyiptomnak fekélyével.”

II. H. n. 1753. Néhány hibától és téves értelmesítéstől eltekintve egyezik az előző kiadással. Az onnan hiányzó versszakot ezért ennek a kiadásnak az alapján közöljük.

A vers kéziratosszövege az 1740–1754 között másolt *Vadadi Hegedüs-kódex* 79a–92. a lapjain olvasható. (STOLL 203. sz.) A szöveg a nyomtatott kiadásra alapul, több másolási hibával.

A többi fennmaradt XVIII. századi kiadás címe csak jelentéktelen eltérést mutat a fentiétől; a szövegben sincs lényeges változtatás. A helyesírást modernizálták, az idővel helyenként megromlott a vetélkedés szövege. Eddig előkerült egy pesti 1796-os, egy év nélküli pesti, továbbá egy hely és név nélküli kiadása. Ez utóbbi POGÁNY PÉTER szerint Vácon látott napvilágot. (Folklor és irodalom kölcsönhatása. A régi váci nyomda működése nyomán. Bp. 1959. It. füz. 24. 137.)

Ajtai István Felvinczinek 1697 előtt szerzett munkái közt említi. Arról nem nyilatkozik, hogy addig megjelent-e nyomtatásban.

Felmerült annak a gondolata, hogy eredetileg előadásra készült. (POGÁNY PÉTER: A magyar ponyva tüköre. Bp. 1978. 22.) Az iskolai színpadokon játszottak ilyesféle vetélkedéseket. Lehetséges, hogy Felvinczi a színjátszói engedély birtokában írta, azzal a szándékkal, hogy majd bemutassa a nagyközönségnek, de előadásáról nincsenek adataink. Nehezen dönthető el, hogy az országnak az 1680-as években tapasztalható bajaira értendők-e a nyavalyák helyenként korvontkozást sejtető szavai. (Vö. POGÁNY PÉTER, UO. — VARGA IMRE: Fejezet a 17. századi polgári irodalom történetéből. ItK 1960. 63.)

Nótautalása — *Szertelen rút dolog volt* — szövegében Szentmártoni Bodó János *Az tékozló*

fiúnak historiaia c. művének kezdősorát idézi. (Kiad. RMKT XVII/4. 209. sz.) Dallamát nem ismerjük teljes bizonyossággal, mivel korabeli lejegyzésben nem maradt ránk. Lehetséges, hogy azonos a Kodály Zoltán által a Hont megyei Nagypeszeken feljegyzettel. (Vö. KODÁLY ZOLTÁN: A magyar népzene. Bp. 1952³. 50. — SZABOLCSI BENCE: A magyar zenetörténet kézikönyve. S. a. r.: Bónis Ferenc. Bp. 1979. 153. — RMDT I, 238. sz. — RMKT XVII/4. 662—63.)

- 7 Szelesség — hóbort, szeleburdiság.
- 8 Fűvesség — órülség, bolondosság.
- 10 Régálist — a gyűlésbe hívó levelet.
- 12 leg-első napjára Aprilisnek — április 1-jét a bolondok napjának tartották.
- 19 serid — komolyan.
- 20 praefigáltt — meghatározott.
- 28 secus non facturi — nem cselekszünk különben; így legyen.
- 30 A' Convocatoriat — a hívó levelet.
- 31 Böjt-más — március hó.
- 35 Judica Vasárnapnak — nagyböjt ötödik vasárnapjának.
- 38 a' bolond Hagymáz — lázas deliriumos betegség, téboly. (Vö. a 498—512. sorokban modottakkal!)
- 39 Áréná — vesekő betegség, húgyhólyagkő (vö. a 365—370. sorokkal!); Szü-fogás — szívszélhűdés.
- 41 Disznó-szaka — torokgyík; Lép-dagadással — májdaganattal.
- 42 Sérvés — sérv, sérülés; Farsábával — ágyék-, csípőfájással, isiással.
- 43 Köldök-tsömör — görcsös fájdalom a köldök körül (vö. az 591—644. sorokkal!); Kólyika — hascsikarás, gyomorgörcs (vö. az 560—588. sorokkal!); Marjulás — ficam; Kórság — eszelős nyavalya, epilepszia (vö. az 513—532. sorokkal!).
- 44 a' száraz Kórsággal — a sorvadással.
- 48 Iz-évés — skorbut, rákfene.
- 49 Mirigy — kelés, daganat, kiütés, pestis (vö. a 181—208. sorokkal!); Tályúval — fekélyel; Tökösséggel — heresérvvel.
- 50 Pokolvar — tüzes daganat lépfenes fertőzés következményeként, tüzes kelés. (Vö. a 137—148. sorokkal!).
- 51 Szent Antal tüzével — Így hívják a bőr piros elváltozását, duzzadással járó gyulladását, mely magas lázzal jár.
- 52 Vak-tetü — bőr alatt viszkettető serke, rühösséget kiváltó, élősditől okozott baj.
- 53 Nádrával — mádrával; a mádra vagy mátra a havi vérzésen kívül a nyelőcsőben jelentkező fájdalmat is jelenti.
- 55 Krapula — részegség miatti főfájás.
- 57 Frantzúval — vérbajjal.
- 58 Süly — keléssel járó betegségek, aranyér, skorbut stb. (Vö. a 273—284. sorokkal!)
- 67 A sor értelme: a beszédet az utolsó kezdi.
- 68 vulgus — a tömeg.
- 90 köppöly — pohár alakú edény, mellyel a beteg testből vért szívhatnak ki.
- 98 Demonstrativummal — magasztalással.
- 101 fundussal — jószággal.
- 102 ditiót — hatalmat, uraságot.
- 103 possessióval — hatalommal; veti — hányja-veti.
- 104 Datumban — az adományban, naptárban.
- 121 magok-viselőkké — szerényekké, erkölcsösekké.
- 143 tölgyem — a. m. tőgyem, azaz a megdagadt kiemelkedő rész.
- 175 pökség — köpedelem.
- 181 Pigméus — afrikai törpe ember.
- 184 Virus — méreg.
- 192 horrogó — hörgő.
- 205 tzirkálni — ellenőrizni, nyomozni.
- 228 fetseg — freceg.
- 236 Saulról vö. I. Sám. (I. Kir.) 31, 1—6. verseivel!
- 243 Sardanapálás — elpuhult életet élő, asszír uralkodó.

- 246 A' kantéros Kofáknak — a kantafras (=ördögös, boszorkányos) orvosságot etető kofáknak. A kantafras — orvosságot csinálót is jelentett; dutkát — ezüst pénzt.
- 260 vakaríthat — megvakarhat.
- 280 herreg — hörög, morog.
- 295 lasnakkal — hosszú szórú pokróccal.
- 299 komja — komája.
- 341 torhás — nyálás, nyálkás, turhás.
- 350 vakaró tsipkével — kaparós csipkebogyóteával.
- 363 A' hurkára — a vastag belire.
- 364 A sor érteleme: mígnem a szomszédokat halotti torába hívom.
- 365 seprös — salakos, zavaros.
- 368 Sálax Katarina — ? A *salax* buját jelent.
- 371 Luczinához fogjon — Lucinához forduljon; Lucina (Juno) a házasság által megszentelt szerelem, a szülés istennője volt. Az utalás nem világos.
- 411 Praerogativám — elsőségem.
- 414 Gárgyán — gvárdián, azaz a szerzetesrendház főnöke.
- 415 A sor érteleme: mivel nem tudott megszólalni.
- 418 Stentor — Szentótor görög harcos Trója alatt, hangja ötven ember kiáltásán túltett.
- 430 Orv azt apertè — a tolvaj azt kereken.
- 432 Hólt díjomon — A holt díj a váltságdíj súlyosabb fajtája volt. Vö. KERTÉSZ MANÓ: Szokásmondások. Bp. 1922. 247.
- 471 Felestököm-korban — a reggeli idején.
- 479 által-úttya — megrövidített útja.
- 507 bolyókáskodik — bolondoskodik.
- 539 duska-pohárt — vendégpohárt, az itálnak egyhuzamban való felhajtását.
- 562 Fö-Hetmány — vezér, parancsnok.
- 568 Tsépes — aki a cséphadaróval kiveri a gabonaszemeket.
- 570 ort — valaminek (pénz, súly) a negyedrésze, pénzdarab, pénz.
- 581 Prócessus — folyamat.
- 582 'Sibai agyag — bélsár.
- 583 vásott szél — a bélben lévő rossz gázok.
- 610 Kenöt-fenöt — kenő asszonyt, embert.
- 615 Stratagemával — csellel, hadifogással
- 616 Láchonok — a párkák? Valószínűleg a Lachesis-ből képezve.
- 618 zuppan — a leves.
- 622 pikátás pép — különböző sült húсок leve (vö. Szakáts mesterségnek könyvetskéje. Kolozsvár 1695. 22)
- 635 gögös hast — kényes hast.
- 640 Praesidiomnak — őrségnek.
- 662 sutton hurubában — félreeső (titkos) földbe vájt kunyhóban.
- 666 parás-túróval — száraz túróval.
- 670 vajusznak — gyötrődnek, kínlódnak.
- 678 a' szára-tsonttyának — a lábszárcsontjának.
- 683 verdót — álljt. (Vö. wer da?)
- 688 két fán — a Szent Mihály lován.
- 701 vonsznak — húznak.
- 707 Félszegítő — félszeggé, csonkává, sántává tévő.
- 718 A' sok-felé vonásnak — a. m. a sokfelé húzásnak.
- 726 gravitással — méltósággal.
- 733 Confirmatiót — megerősítést.
- 734 Defterbe — számadási könyvbe.
- 741 vitzé — olv. vice.

Kézirata: OSzK Fol. Hung. 1074. A Nádasdy-féle *Mausoleum Potentissimorum ac Gloriosissimorum Regni Apostolici Regum et Primorum Militantis Ungrariae Ducum Vindicatis e mortuali pulvere Reliquiis ad gratam apud posteros memoriam a Pio et IVsto Patrlae DoLore ereCtVM. Cum versione Operis Germanica.* Nürnberg 1664 (RMK III, 2254.) egyik példányában a latin szöveg elé beragasztott leveleken.

Ajtai István a Felvinczi műveit felsoroló 1697-i ajánlóversében a 12. szakaszban említi a *Mausoleum* magyar fordítását.

A fordítás eszerint 1697 előttről való.

A magyar vezérek és királyok lapidáris stílusban készült emlékkerseit, jobban mondva azoknak egy részét Magyarországon már 1661-ben lefordította Csernátoni Márton. (Kiad. RMKT XVII/10. 42. sz.) Vele kapcsolatosan szóltunk az eredeti kiadvány szerzőjéről, a műfaji előzményekről. (Ld. i. m. 666.) A latin szövegnek az eseményes, történeti részeit, tehát a szerző saját szövegezését fordításában Felvinczi sem különbözteti meg a számtalan antik mitológiai, bibliai hivatkozástól, a Horatius-, Vergilius- stb. idézettől, melyek a nyomtatványban külső megjelenési formájukban első pillanatra látható módon kiemelkednek a szerzői szövegből. Felvinczinél is, akárcsak Csernátoninál, a kétféle eredetű szöveg a fordításban összemosódik. Ritka esetben a megfogalmazásból kiérezhető ugyan, hogy valamilyen hivatkozással van dolgunk, de általában az összemosódás olyan mérvű, hogy az meglehetősen zavarossá, sokszor érthetetlené teszi a cselekményben különben is szegény előadást. A komplikált, változatosan egyenlőtlen hosszúságú latin prózások és a versmértékben szóló kurzív szedéssel megkülönböztetett általános érvényű megállapításokat, erkölcsi tanulságokat nyújtó szabályos sorokat Felvinczi egyaránt tizenkettesekben fordítja. A szöveg megértését nehezítik a kortársakhoz szóló figyelmeztetések, a korvontkozások is.

Ahogy a fordítást követő, az olvasóhoz szóló ajánlásból látjuk, a költői forma (a lapidáris stílus), a helyenként barokkosan agyoncicomázott munka magyar nyelven való megszólaltatása nehéz feladatot jelentett Felvinczinek. Nem csodálkozok, hogy az olvasó „sok homályt” talál munkájában. Mert bár erősen igyekezett, hogy megfeleljék a latin „igaz magyarját”, ez nem mindig sikerült neki, mert az eredetiben „kemény szája” van a stílusnak, „felettebb aczéllos allegorija”

Néhol beszél medvét, de te érts ott özett,
Napon általis hajt hatalmas árvizet,
Tenger fenekenis rak langaló tüzet,
Nincs olly nagy málom kö, kit egig nem vezet...

Sok szólás ezért nem egyezik meg a latinnal. Helyenként többet kellett írnia.

Vagyon ollyanis, hogy csak historiázott,
Minden isten aszszonyt s' istent elé hordott,
Kiket e' könyvben irt személlyekre szabott.

Ezért van úgy, hogy néha az látszik, nem oda szólt, „a mit ő beszélne”. Máskor meg ritmusinak „ugrását” meg kellett szaporítania, mert

Az hosszas szók miatt meg nem szoríthatta;
Süsd ki, had pattanjon, ha nincs is syncopa.

Az átültetésben így szép számmal akadnak homályos részek. Helyenként értelmetlenség-gel, rossz fordítással is találkozunk. Az egész munka nyelvezete nehézkes, nem gördülékeny. Elég sok a szabálytalan osztatú, szótaghibás sor. Ahol nem látszott önkényes beavatkozásnak, ezeket javítottuk. Természetesen változatlanul hagytuk azokat a magánhangzócsoportokat, melyek diftongusokként való ejtésük következtében nem szaporítják a szótagok számát. (Pl. Ausztria, Európa, Leopold, miért, ausztriaiak stb.) Többször találkozunk a fordító ismétlésszerű szövegváltozataival, amikor a szópárok egyikét zárójelbe teszi. Ezeket változatlanul adjuk a szövegben.

Mínthogy az eredeti szöveg nem Felvinczi munkája, tárgyi jegyzetként ritkán adunk

névmagyarázatot, történeti eseményekre vonatkozó észrevételt. Általában olyankor, amikor a szöveg megértés ezt megkívánja, és elsősorban a mitológiai és a bibliai utalásokat értelmezzük.

7 egjivásu — latin megfelelőjének: (corrivales) Pápai Páriz *Dictionary*-a szerint „egy személy szeretők”, „egy folyó-víz mellett lakozók” a jelentése. Felvinczinél a továbbiakban még többször előfordul *egyforma, egykorú* értelemben.

25 Isthér — a Duna.

36 Potentia — Potentiana, képzelt város a Duna jobb oldalán; a mai Százhalombatta tájékára tették fekvését.

65, 67 hálaadással — olv. háládással.

70 Castor és Polux — testvérek voltak, Zeusz fiai.

84 tromfra — megbosszulására.

92 Tolnál — Tulnál; Bécs közelében, a cezumori ütközet színhelye.

100–103 Macrinus — a rómaiak vezére, (Caracalla után császár); Dietericusnak — Detreicusnak, aki a rómaiak seregének másik vezére volt; a monda szerint a cezumóri ütközetben egy nyíl a homlokán megebesítette; a nyíl szárát letörte, a nyílvég azonban bennmaradt.

106 huddozná ki — kibocsátaná.

107 buzditvánn — bódítván, felzaklatván.

126 jovolna — javallaná.

156 femleti — csillogtatja.

173 Hermanichust — a latin eredetiben: Hermanarico.

191 Orestest, Piladest — Püladész, a phókiszi király fia segítette Oresztészt, hogy apja meggyilkolásáért bosszút álljon.

227 Ollya — olv. ójja, azaz óvja.

244 tárgyá — célpontja.

266 ki rajszol — mutat, ábrázol.

306 Sicambriában — Sycambria: Aquincum középkori eredetű neve.

321 példa küll való — példa nélkül való.

338 sulytollya — ostorozza; a latin szövegekben: „Flagellatur tellus.”

367 vonogásra — haldoklásra. (Vö. a vonaglik, vonagszik szavak alapjával!)

376 Achaját — Görögországot; thotokat — Illíria lakosait. (Máskor így nevezi Horvátország lakóit is, a tájat pedig Tótországnak.)

378 Sveciat — Sueuiat, azaz Svábszágot.

379 eurulusok — erulusok helyett (a latinban Eruli). Germán törzs volt.

389 Constantiának — Konstanz, a Bodentó északnyugati végében.

395 Argentiat — Argentínát.

396 Polyodopolissal — ti. együtt. Felvinczi két néven egy városról beszél; a következő sorban Strasburgumnak nevezi. (Kitűnik ez a latin szövegből: „transuenientibus Polyodopolim, Germanice Strasburgum”.)

405 Trecas — Treca (Troia) városa, a mai Troyes.

407 Szent Farkas gárgyántól — Lupusról, Troyes püspökéről van szó.

418 Merousnak — Merovaeusnak.

431 pisenit — fiókáit.

449–456 A sorokban említett városok, tartományok Itáliában vannak.

465–484 A sorok valóságos vagy kigondolt városokat, népeket, a népek nevéből csinált helységneveket sorolnak fel. A latin szöveg így hangzik: „Auxonia, Vesontio, Cabilone, Lugduno, / Batavis, Ambianis, Menapiis, Morinis, / Bellovagus, Vasconibus, et Lexobiis, / expugnatis, / Cenomanis, Uuellis, Aulercis, Diablintis, / Sismiis, Andecavis, Tricassis, Samnitis, / domitis / Normannis, Sicambri, Lituergis, Nitronibus, / Phrisijs, Busactoribus, Saxonibus, Tyndaris, / Driopibus, Prutenis, Lytvanis / vel concussis, vel deletis / Evona, Cortino, Argirunto, Veglia, / Senia, Senogallia, Sena, / Orthoplinia, Rhegio, Leplica, Tarsatica, / Flavona, Alvona et Liburnia...”

506 Szent Orsolyát a legenda szerint Rómából hazatérő útjában 11 000 társával együtt Kölnben a hunok megölték. Felvinczi a számot nem említi. (Vö. Oláh Miklós: Athila. Cap. XI.)

551 Böjt-mas nyolczad napjan — március 15-én. (A latinban: „Idus Martii.”)

552 Harmincz Fabiussal — A Fabius-nemzetség 306 tagja magára vállalta a Veii elleni háborút, az ellenség törbe csalta őket (i. e. 477); egy vivást élt — ugyanazt a harcot vívta?

Egyformán élt velük? (A latin szöveg így hangzik: „non sine Tercentum Fabiis, expertus fatalis, Idus Martii, ut qui Martem spirabat vivus”.)

555–556 A sorok Attila anyjának arra az álmára céloznak, mikor fiát a derekára kötött karddal látta.

560 Aldarichnak – Aladaricusnak.

578 Nemrodnak igaz unokája – Nemród leszármazottja; a Biblia szerint Nemród ereje közmondásos volt, ő alapította az első birodalmat. (I. Móz. 10, 8–10.)

580 Engaddi – bibliai város a Holt-tenger nyugati oldalán.

645 Alcidesselel – az ifjú Héraklésszel, aki húzódozott Eurisztheus király szolgálatába Tirünszbe menni.

667 pasintos hantot – gyepphantot.

695 Sarmatianak – nagyjából a Keleti-tenger, a Fekete-tenger és a Duna által határolt területnek a neve volt Sarmatia.

713 Nőé nevű hegyet – Mór hegyet.

748 fonalkul – fonákul, azaz álnokul.

773 Csaki prosapia – a Csáky-nemzetség Szabolcstól származtatata magát.

807 Amphion – Amphiön Zeusz fia, híres vadász; romlott Thebast – testvérével építette újjá Thebait. Neki is, testvéérének, Orpheusznak is csodás hangú lantja volt.

811 Kieszegre hozá – megszépítette.

813 boldog Actaeonok – akit tehát még nem szaggattak szét saját kutyái.

826 Pallás – Pallasz Athéné a bölcsesség, tudás, háború istennője, a rómaiaknál Minerva.

(Vö. a 831. sorral!)

906 Sovécs – a latinban Suevia; vö. a 378. sor jegyzetével.

941–944 Lehellet együtt végezték ki Bulcsút is.

955 egy vivason – egyformán.

964 hasonlást – meghasonlást.

982 ifiklesi – Több ilyen nevű hőst ismerünk. Valószínűleg, nem Héraklész féltestvééré történik utalás, hanem arra a görög vezérre, aki Rhodosz szigetén Ialüszosz városát úgy foglalta el csellet, hogy fehérre festett hollókat bocsátott a város fölé, mivel egy jóslat szerint akkor esik el a város, ha a fekete hollók megfehérednek.

1001 Ursus – medvét jelent a latinban.

1019 léhássab – hitványabb.

1022 Sugár – sudár.

1040 azis ki utólb sül – csak utóbb sül az ki.

1090 vás – olv. vas.

1092 szijek – a. m. szívek.

1158 haladással – olv. hálaadással.

1191–1192 A sorok értelme: már születése előtt megkoronáztatott.

1231 Miskat – Misca, Micsko, Miciszláv lengyel fejedelem.

1235 A legenda szerint a pápának éjszaka angyal adta tudtára, hogy a Miciszlávnak szánt koronát Istvánnak juttassa.

1236 Astraea – az igazság istenasszonya.

1245 Cupának – Kupa vagy Koppány vezérnek.

1246 simegjeseknek – a somogyiaknak.

1260 A négy „végváros” Veszprém, Győr, Esztergom, Gyulafehérvár volt.

1276 István a somogyi tizedet a pannonhalmi apátságának adta, és minden családban minden tizedik gyermeknek az ő szolgálatukba kellett állnia.

1313 Nérois – Felvinczi a szót nefarius (=kegyetlen, iszonyú) értelemben használja; az Istvánt megölni szándékozó orgyilkosra vonatkozik.

1317–1320 Homályos sorok. A latin szöveg így van: „At scelus illud, proscelere vitam retulit, ne illud fortasse in Stephanum caderet: Amici, noctem” etc.

1329 Coejanus – Keán, a bolgárok fejedelme.

1423 hejazni – gógösködni.

1434 Egy szótaggal hosszab sor. *Királyi országát* javítással jó lenne.

1460 eretneknek – eretneken? A versszak mondanivalója: ne félj, hogy Mária hatalmánál nagyobb legyen az eretnekeké.

- 1512 jó szágara — olv. jó szagára. (Vö. az 1499. sorral!)
- 1542 Örömult — örömként.
- 1568 Henrichez — III. Henrik császárhoz.
- 1582 Felvinczi nem tudta visszaadni a latin szöveg szójátékát: „Ungariam ab angore dictam...”
- 1589 A sor valószínűleg így lehetett eredetileg: Ez kegyetlenségről megh lakolt szemével; így jó a rím, a célzás arra utal, hogy 1046-ban a magyarok megvakították.
- 1590 Vazállal — ismertebb néven Vazullal, akit István megvakíttatott, mikor tiltakozott az ellen, hogy Pétert, Imre halála után, a király fiává fogadta. Vazul sorsáról szólnak a következő sorok is.
- 1604 Péter Pécsen székesegyházat építtetett.
- 1630 A sor arra vonatkozik, hogy Aba sokakat kivégeztetett, akik Péter visszahívását akarták.
- 1640 jóságbol — a. m. jóságból.
- 1661–1662 Az azonos sorvégek a másolás romlására mutatnak.
- 1670 Saria városnak — a mai Abasár Heves megyében.
- 1681 hárogattya — összekotorja, turkálja.
- 1686 Gyselának — Hogy Vazul megvakíttatása, Szár László fiainak száműzetése István feleségének a műve volt, nem bizonyított.
- 1687 czikájanak idején — fiatal korukban.
- 1689 Jézabel — Áchábnak, Izrael királyának bálványozó, gonosz felesége volt.
- 1732 supplicatni mér — arra merészkedik, hogy könyörögtesse.
- 1737–1752 A nem egészen világos sorok arra a vizályra utalnak, mely a királyságot Bélának ígérő András és Béla közt keletkezett, mikor Andrásnak megszületett a fia, Salamon. Bár a korona és a kard közül Béla az utóbbit választotta, később haddal támadt Andrásra.
- 1741 A sor a latinban így hangzik: „proposuit Coronam et Gladium Paralyticus”.
- 1751–1752 A sorokat a latin szöveg sem teszi értelmesebbé: „inter prodiga nostros hic, posteri, numerate Leopoldos”. Feltehetőleg I. Lipótra céloz, akit eleinte papnak szántak, nem uralkodónak.
- 1802–1803 Célzás arra, hogy az összedőlt dömösi kastélyban lelte halálát.
- 1832 Henrich leánya — III. Henrik császár leánya.
- 1841 Apja a Bélával vívott csatában kapott sebeibe halt bele 1061-ben.
- 1853 Desiderius győri püspök békítette ki Salamont Gézával.
- 1863 Melly enyett — ami miatt.
- 1914 Salamon „esztelensége” a bálványimádás, számos pogány feleség tartása lehetett.
- 1919 vér atyafiának — azaz testvérének, Lászlónak.
- 2007 roxolanusokkal — valószínűleg a kunokat támadásra izgató przemysli és trembowlai Rosztiszlávicsokról van itt szó.
- 2013 Alemannusokat — az alamannok a német törzsek egyike volt, Nagy Károlyig külön hercegséget, a Hohenstaufok alatt külön tartományt alkottak. Valószínűleg itt a németeket jelenti.
- 2014 Thót — a horvátokat jelenti, László 1091-ben foglalta el Horvátországot.
- 2015 Bessus -s- macedokot — az előbbieket Thracia (Rácország) lakói, az utóbbiak Macedónia lakosai.
- 2022 Ha ez kegyetlenről szabad — a latin szövegből, még inkább a németből kitűnik, hogy a *kegyetlen* a török tirannus, aki Váradot 1660-ban elfoglalta, elpusztította. („Subsiste hic Viator, si per Tyrannum licet, et vide Orbi quondam spectabilem Europaeo veterem Varadini faciem...” — „mein Leser so es dir anderst der Barbarische Tyrann zulasset...”)
- 2045–2048 A sorok László király csodás vízfakasztására céloznak.
- 2055 A sor értelme: nem félsz, hogy Charonnak nem tudsz fizetni?
- 2099 A sor László király tervezett keresztes háborújára céloz.
- 2118 Elias modgijára — Illést tüzes szekéren forgószél vitte az égbe. Vö. II. Kir. (IV. Kir.) 2, 1–11.
- 2131 El küldött lelkeknek — a választott lelkeknek.
- 2145 megh büszütnek — megbúzósúltnek.
- 2175 bót — olv. bot.
- 2201 pelyp — selyp (a 2314. sorban is előfordul).

2233 Igorevics ladoméri hercegnek kegyelemért könyörgő feleségét elkergette. A kunoktól megsegített Igorevicstől azonban csatát veszített (1099), ahogyan az 560. versszakban olvashatjuk.

2236 negedségének — gógjének, büszkeségének.

2247 Jádrat — Zárát (Zadart).

2252—2253 Beretvált fejjel bizonyították új szabadságukat. („Plurimis Dalmatorum raso capite novam libertatem restantibus...”)

2260—2264 A sorok értelme: üstökét húzva, borostyánvesszővel véresre verve kényszerítette bűnbánatra. („laureis ad sanguinem caesus est virgis, ut quibus uti nesciret ad gloriam sapere, doceretur ad poenitentiam”)

2274 rákoninak — rokoninak.

2286—2288 Kálmán ki akarta végeztetni öccsét, Álmost; a dömösi kolostorba zárt foglyot azonban a meggyilkolására küldött Benedektől a szerzetesek megmentették.

2292 meg nem lábbála — nem került ki.

2299 Kálmán nagy főfájásoktól kínoztatva halt meg.

2315 habogh — hebeg.

2323 Kús — a. m. kis.

2346 erkölcsös sirások — csökönyös sírásukat.

2354 az Czaratis vízben — latinul: „fluctibus Carasi” — Karassó vagy Krassó vizébe.

2377 pipeslák — pipeskedett, cifrázkodott.

2383 törtinvé — véletlenül.

2422 Borichet — Boricsot, Kálmán király feleségének, Eufémiának a fiát, aki Kievben született 1113-ban. Ide számúzta Kálmán a feleségét, mivel hűtlennek tartotta.

2432 Felesége halála után adta magát a borivásnak.

2437 Pocust és Sault — e két ikertestvér halálát részeg fővel rendelte el.

2493 Conrád — III. Konrád német-római császár; Henrich — bajor herceg; Borics szövetségében 1146 tavaszán foglalták el Pozsonyt, ez év őszén azonban Géza Brucknál fényes győzelmet aratott felettük, ekkor maradt 7000 német holtteste a csatatéren. (Lásd a 2500. sort!)

2497 A szótagszám hibás.

2506 Gradus — Gradivus: Mars isten előneve, „előrehaladó” a jelentése.

2515 Célzás arra, hogy III. Konrád 1147-ben kereszties hadjáratot vezetett.

2521—2564 A sorok a magyar történelemben IV. István néven emlegetett királyunkról szólnak, akit Mánuel császár akart magyar királlyá tenni, de a magyarok bátyját, Lászlót koronázták meg (1162. július 16-án). (Róla szól a következő fejezet: 2565—2612. sorok). A *Mausoleum*-ban III. Istvánként szereplő uralkodónkat csak II. László váratlan halála után (1163) tették meg királlyá; 1165. ápr. 15-én azonban meghalt. E két ellenkirály halála után újra II. Géza elsőszülött fiáé, Istváné lett a királyság. Történelmünk őt emlegeti III. István néven, míg a *Mausoleum* IV. Istvánnak nevezi. Róla szólnak a 2613—2668. sorok.

2534—2535 II. Géza (†1162. március 31-én) fiát már másnap királlyá koronázták. Közben, II. László ellenkirálysága alatt is, István tehát törvényes uralkodó volt.

2557—2560 IV. Istvánt (a *Mausoleum* III. Istvánját!) III. István 1163. június 19-én a fehérvári csatában foglyul ejtette, ezért nem uralkodott egy esztendeig sem.

2577 László nem tanulhatott bátyja esetén, hiszen a királyságban megelőzte őt, mivel kettőjük trónért való versengésében ő győzött elsőnek.

2583 hánt hustól — a horogra akasztott csalétekről.

2608 A sor hosszabb egy szótaggal; javítása nagyon önkényes lenne.

2618 szegre ülne — lásd az előző két ellenkirállyal folytatott harcait!

2634 Thót országot — Dalmáciát.

2636 igen tavul — Ausztriába futott.

2638 az atya bátyja — a fentebb említett III. István.

2653—2654 A fogságból szabadon engedett IV. István újra a görög császárhoz folyamodott segítségért nagybátyja ellen.

2663 Tizen egj holnap közt — a két ellenkirály együttesen számított királysága 1162. július 16-tól 1163. június 19-ig tartott.

2668 A sor valószínűleg már III. Bélára vonatkozik, akit III. István a görög császári udvarba küldött 1161-ben.

- 2681 kösséginek — közösségének, népének.
- 2720 Uladirimmel — Vlagyimir elűzött fejedelem Béla udvarába menekült, Béla segítette, majd később udvarában őriztette. Onnan megszökvén, Béla elfoglalta Ladomeriát, Halicsot; de csak rövid ideig bírta őket, a jövendő II. András, halicsi királyságát 1189-ben kénytelen volt odahagyni.
- 2771 András az öccse volt; Imrét az apja már 1182-ben megkoronáztatta.
- 2789—2800 A sorok arra vonatkoznak, mikor Imre fegyvertelenül átment a vele szemben álló András táborába, és őt fogságba vetette.
- 2813 küs Asszony havában — 1204. augusztus 26-án Imre László nevű fiát királlyá koronáztatta.
- 2836 füvente — fiatalon, bimbójában; László hat éves lehetett, amikor 1205. május 7-én meghalt.
- 2850 harmad sorjan — László haláláról lásd a 2836. sor jegyzetét.
- 2854 üzi — követi.
- 2866 Pelaeus — a rá való hivatkozás Péleusznak az Argonauták vállalkozásában való részvételére vagy a thesszáliai Iólkosz meghódítására célozhat. (II. András is keresztesháborúba ment a Szentföldre.)
- 2871 A sor hosszabb egy szótaggal.
- 2873 Damiát — Damiette városát; nem eléggé bizonyított, hogy András bevette ezt a Nílus-parti várost.
- 2875 Pharia tornyarol — világító tornyáról.
- 2902 Friderich — Frigyes osztrák herceg ellen csak 1235-ben viselt hadat.
- 2914 Csak a *gunyját* változattal jó a szótagszám.
- 2915 miért — egytagúnak olvasandó.
- 2957 A latin szöveg ötszázezer tatárról beszél, nem ötvenezerről.
- 3021 II. Ottokár cseh királlyal éveken át folyt a harc a Babenberg-örökségből megszerzett Stiriáért IV. Béla már 1254-ben elfoglalta és rábízta a hercegséget; 1259-ben ugyan elűzték innen. Királyként is többször összeecsapott V. István Ottokárral.
- 3029—3036 A sorok korvontozása a latinból jobban érthető: „Recentiosa si queritis: Coronatum in Ferdinandis mementote Carolum Archiducem in Caesaribus, in Leopoldo aspiciate Ferdinandos, Caesares in pupillo Rege gloriosos.”
- 3038 Bolgárok Budáját — Bodonyt (Vidin) még a tiszántúli részek, Erdély uralkodójaként foglalta el 1266-ban.
- 3042 holval — reggel, korán.
- 3054 Béla (IV. Béla) a nagyapja; István (V. István) az apja volt.
- 3061 Rudolphus császárt — Habsburg Rudolfról van szó.
- 3064 Ottocárt, romai ellenséget — II. Ottokár cseh királyt; a *római* jelző nem rá vonatkozik.
- 3082 Nero uralkodásának első öt évében mintauralkodó volt, ezt az időszakot hívták „quinquennium Neronis”-nak.
- 3086 szövetnekire — fáklyájára.
- 3099 A kunok megtérítésére vonatkozó ígéretének végre nem hajtásáért átkozta ki a pápa.
- 3133 job apjáról — nagyapjáról.
- 3170 Koronájé — koronává.
- 3176 Albert császár — Habsburg Rudolf fia; az apja Magyarországot birodalmi hűbérül jogtalanul neki ajándékozta. 1291. augusztus 28-án lemondásra is kényszerítette III. Andrást, de később szövetkezett vele.
- 3189 a' romai udvar — a pápa (VIII. Bonifác) Károly Róbertet akarta a magyar trónra ültetni.
- 3196 A sor hosszabb egy taggal.
- 3223 laptáje — labdává.
- 3224 A sor latin megfelelője: „Regnum factum est malum discordiae”.
- 3229 Carolusnak — Martell Károlynak, másként Károly Róbertnek.
- 3243 Venczel királljnak — itt II. Vencel cseh, morva, lengyel királyról van szó, akinek III. András halála után a magyarok egyik pártja felajánlotta a koronát, de az maga helyett a fiát javasolta.
- 3251 Károly-Róbertet is királlyá koronázták, de a Vencellel szembeni küzdelemben a pápa és Albert támogatása ellenére alulmaradt.

3253 Vencelt az apja 1305 júniusában a koronával együtt hazavitte Csehországba. Vencel ez év októberében Ottó bajor herceg javára lemondott a magyar királyságról.

3261–3264 Vencel mint cseh király tivornyázásnak adta át magt, egyik cimborája törrel leszurta 1306. augusztus 4-én.

3307 asverusi — Asverusra (I. Xerxész) mutató.

3340 A sorhoz fűződő jegyzet szerint Velencébe küldte az erdélyi vajda. Nem! Ottó Lengyelországon, Szilézián át hazament Bajorországba.

3395 Mathé — Csák Máté (†1321) oligarcha, aki Trencsén központtal független tartományt alakított ki.

3402 Bazarádót — a havasföldi vajdát, aki ellen sikertelen hadjáratot viselt.

3438 Janost és Loctecust — Az 1335-i visegrádi tanácskozáson békítette össze Károly Róbert a cseh királyt és Kázmér lengyel királyt, aki Lokietek László fia volt. Kázmér ekkor mondott le Sziléziáról. (Vö. a 3448. sorral!)

3444 kettős — ikrek.

3451 Gallia — Galícia.

3461 Lythva — Litvánia. (Vö. a 3493. sorral!)

3487 Néápolly — Csak Nápoly ejtéssel jó a verssor.

3489 Tatár országh — feltehetőleg az 1377-ben Murád szultán felett aratott győzelmére utal.

3501–3508 Lajk román vajdát csak ismételt hadjáratok után sikerült hűbéresévé tennie.

3506 Károly sikertelen havasalföldi hadjáratáról lásd a 4001–4006. sorokat.

3509–3520 A pápai politikával szemben Lajos alulmaradt, de 1350-ben, a nápolyi hadjáratból hazafelé jövet Rómában díszes fogadtatásban részesült.

3521 Agvisgránumnak — Aachennek; az ide zarándokló magyaroknak az aacheni templomban volt egy magyar kápolnájuk. Lajos király 1391-ben a pilisi apátot küldte, hogy az ottani egyházi szerekről leltárt vegyen fel.

3524 Cellis — Maria-Zell; a törökön nyert diadal emlékére itt templomot építtetett.

3571 Az egyik monda szerint Diana révette Aesculapiust, hogy Hippolytust újra életre támassza.

3572 A Péleusz és Médeia közti kapcsolatról nincs tudomásunk. E zavaros sorok a latinban rövidebben és érthetőbben így hangzanak: „Fortis et in hoc Ludovicus: Aetatem primam cum Hyppolito Dianae, Bellonae, cum Pellaeco Juvene, mediam; Virtuti ex integro sacravit supremam”. (A *mediam* lett Felvinczinél a *Medea*.)

3583 Mammon — a bibliából ismert arámi szó, a gazdagság megszemélyesítője.

3638 léánya — kétszótagú olvasat esetén jó a verssor.

3648 Kijjén — kedve, tetszése szerint.

3650 Sigmondból — Máriát már 1372-ben eljegyezték Zsigmonddal.

3665–3670 Mária ellenpártja, Kis Károly hívei Dalmáciából és Horvátországból toborzódtak; a zágrábi püspök (Horváti Pál) ment Nápolyba, hogy meghívja a trónra, leghatalmasabb párthíve pedig Horváth János, Horvátország bánja volt.

3685 Az Erzsébettől 1386-ban megöletett Károlyról szólnak a 3709–3780. sorok.

3690 Bozát — Bozsvát; a latinban: Bozotam.

3697–3700 Horváti megeskette, hogy nem áll bosszút, s 1387 nyarán szabadon engedte.

3703–3704 A házasság már 1385-ben megtörtént, Zsigmond királlyá koronázása 1387. március 31-én ment végbe Székesfehérváron.

3709 Kis Károly Nápoly királya volt (III. Károly néven).

3724 A felesége ellenezte a magyar királyi trón megszerzését.

3727 Nem kit vesztetni ment veje halálával — értelmetlen sor; a latin szöveg félreértéséből eredt. A „sanctissimi a Divo Stephano generis” szövegben az utolsó szót nem a *vd* (gener), hanem a *nemzetség* (genus) szóval kellett volna fordítani: nem gondolt Szent István nemzetének veszésével.

3734 Nem kergette ki, de lemondatta a trónról.

3738 a' ki vagj — olv. aki vágy.

3761 A sor értelme: mindenki előtt nyíltan megmutatta.

3787–3788 Zsigmond csak jóval később lett cseh király, illetőleg császár.

3794 attyához — IV. Károly császárhoz; battyához — Vencel császárhoz és cseh (IV. Vencel) királyhoz.

3798 Bekóvalis — Célzás lehet arra, hogy Zsigmond a Máriával való házasságot (1385) és magyar királlyá koronázását (1387) is erővel érte el.

3829 Az 1396-i nikápolyi vereségre történik utalás.

3834 Itt is a latin szöveg félreértése történt. Benne nem Nápolyról, hanem Nápolyi Lászlóról van szó: „ad Ladislaum Neapolitanum pro solatio confugit”.

3837 1401. április 28-án, országos tanácskozás alkalmával Zsigmondot elfogták, s fél évig fogságban tartották.

3841 A meggyilkolt nádor felesége, Garai Miklós özvegye szabadította ki, miután Zsigmond a Garai—Cillei ligával megegyezett, eljegyezte magának Cillei Borbálát.

3853 Zsigmondot római császárrá már 1410-ben megválasztották; 1414-ben Aachenben megkoronázták; IV. Jenő pápa csak 1433-ban koronázta meg Rómában.

3857—3858 A konstanzi zsinat 1414—1418 között volt.

3860 vón — híz.

3885 Ziskához — Žižka, Husz János kivégzése után a husziták vezére.

3887 Igéztetvén — elcsábítottván.

3896 Bár Zsigmond már 1420-ban cseh királlyá koronáztatta magát, csak a huszitákkal való megegyezés (kompakták) kihirdetése után, 1436-ban békéltek meg vele a csehek, ekkor vonult be Zsigmond Prágába.

3908 Zsigmond a 13 szepesi várost 1412-ben elzalogosította a lnyeleknek.

3919 úy szert maga indittana — az előző sorok értelmében is arra vonatkozik, hogy Szép Frigyes halála óta (1330) Albert császárrá koronázásáig (1438) — túl száz esztendőn (3912. és 3925. sor) — a német-római császárokat nem a Habsburgokból választották.

3923 Friderickel — Szép Frigyesse; Diespiter — Jupiter mellékneve. Ennek és a következő sornak értelme világos a latinból: „Tumultus olim Friderico Pulchro, Austriacae gloriae Diespiter, revixit orbi”

3929—3940 Az eléggé homályos sorok értelme a latinból kitűnik: „Primam diei horam merito dixeris non illius, quae obscurus a tenebris habet natales, omnes enim hactenus serenissimae diei hujus fuere partes, Nec illius duodecim tantum numerantur horae, hujus enim puta, perfectissimae diei, jam decimam quintam numeramus, plures etiam post hanc sperantes sole adhuc in altissimo Leonis astro meridiante.”

3932 A sor két szótaggal rövidebb.

3961 zöldellő korában — ifjú korában.

3963 özségét — meglelt kort, öreg kort.

3987 Albert 1431-ben szerencsésen hadakozott a husziták ellen. Cseh királlyá 1438-ban koronázták meg.

4010 Amuráthoz — II. Murád szultán ellen a magyar sereget Albert vezette 1439-ben; csak Titelig jutott el, összecsapásra nem került sor, mert a törökök Bosznia felé fordultak, a magyar sereg meg szétszórt, mivel vérhas is pusztított.

4035 Anyja a csecsemőként megkoronázott fiát kénytelen volt III. Frigyes gyámságára bízni. (Vö. a 4049—4068. sorokkal!)

4039 V. Lászlónak magyar királlyá való elismerése csak Ulászló halála után, az 1445. április 4-i országgyűlésen történt meg. A *Mausoleum*-ban V. László királyságának eseményei megelőzik Ulászló történetét, Hunyadi János török háborúit stb.

4080 Vö. az előző jegyzettel!

4097—4112 Hunyadi László meggyilkolásáról van szó; V. László megesküdött, nem bántja Hunyadi Lászlót Cillei Ulrik meggyilkolásáért, őt testvéréül, anyját pedig anyjául fogadja.

4126 Megh kezdé bekozni — békóba verte.

4134 Talassuson — Talassius a régi rómaiak nászistene; V. Lászlónak VII. Károly francia király lányával való házassága előkészületeiről van szó. (A latinban: „latiores in Bohemia de Talassio parabat ludos”.) A latint félrefordítja Felvinczi. Nincs szó gályáról, hanem Franciaországról: „in Gallias”!

4193—4200 Erzsébet a királyi koronát kivitte az országból, Ulászlót a Szent István ereklyetartóját díszítő koronával (a 4200. sor ezért nevezi „apastal koronájának”) koronázták meg.

4227 Amurates — II. Murád szultán (1421—1451).

4237 Szegeden tíz évre békét kötött a szultánnal. (Lásd a 4247. sort!)

4256 A 4248—4250. sorok mellé nyomtatott betűírással valaki a kéziratba azt írta az ismert

epitáfium négy sorát: „Romulidae Cannas ego Varnam strage notavi / Discite mortales non temerare fidem / Me nisi Pontifices jussissent rumpere foedus / Non ferrer Scythicum Pannonis ora jugum.” (Vö. RMKT XVII/9. 59. sz. alatt.)

4259 Külsöket -s' belsöket — külföldieket és magyarországiakat.

4290 tyriai színű ruhában — biborszínű bársonyban.

4311 Fonók dudolása keozt üdöt nem töltett — mint Héraklész, akit Omphalé királyaszszony a rokka mellé ültetett.

4366 dácusok — a románok, akiknek vajdája, Drakul ellen ismételten harcolt. (Drakul azonban nem a harcban esett el, ahogyan a 4370. sor mondja, Hunyadi 1446-ban kivégeztette.)

4368 Fridérichnekis — III. Frigyes. Nem akarta kiadni a magyar koronát, a gyermek László királyt. Ahogyan a 4377–4380. sorokban olvasható, Hunyadi ezért 1446-ban elpusztította Stájerországot, Karintiát és Krajnát.

4374 deszpót — Brankovics György szerb fejedelem, akinek országát 1448-ban feldúlta, mert a török ellen indítandó hadjárat tervét elárulta a szultánnak.

4375 A Felvidéket pusztító Giskráról van szó; 1450-ben fegyverszünet kötésére kényszerítette.

4382 Az utalás arra történhetik, hogy az elveszett rigómezei csatából menekülő Hunyadit a török katonaság elfogta; ő azonban csakhamar ki tudott szabadulni.

4383 két harcztát veszttette — az egyik a rigómezei, a másik a várnai csata lehet, amikor is a „mező nékie maradt” — elmenekült.

4400 Simon Cyraeneusok — Cyraeneus átvette Krisztus kereszttjét a Golgotára vezető úton.

4429—4430 Az azonos sorvégek másolási hibára vallanak.

4456 Czondorlot — rongyos.

4459 Csincser — bilincs.

4473 kettös jeginek — az ikrek csillagképének.

4485—4486 Az oroslánok barlangjában lévő Dánielről lásd Dán. 6, 16—23.

4487—4488 Sámsonról, az oroslán szájából kivett lépesmézről lásd Bír. 14, 6—9.

4492 Augustában vitetett — A sor a magyar fordítás szövegösszefüggésében nem értelmes. A latin alapján: „pro reis sociis Augustae feliciore hodie vinculi jungitur”, nem vitték Mátyást Augustába, a királylánnyal való eljegyzésére történik utalás.

4495 kirally képe — a király helyettese (mint József a fáraóé!).

4515 A „Pesti gyermekek énekére” történik utalás, melyet Bencédi Székely István jegyzett fel világrónikájában. Kiad. RMKT I, 23. (SZILÁDY ÁRON kiadása. Bp. 1877.)

4527—4528 A sorokat a latin alapján világosabban megértjük: „Ut Reginae clementiae primas daret”.

4533 Mind a' két csaszárt — III. Frigyes és a török csaszárt.

4552 nadzáná — nagynek mutatná; a Garai László vezetése alatt álló Mátyás-ellenes liga 1459-ben III. Frigyesnek ajánlotta fel a koronát. Mátyás katonai győzelmet aratott, de még sokáig nem tudott Frigyes fölé kerekedni. Az évtizedekig elhúzódó harcokról esik szó a következő sorokban az időrendre való ügyelés nélkül.

4577 Néápoly várossa — a latin Neapolis új várost jelent; Újhelyről, Bécsújhelyről van szó, melyet két évi ostrom után 1487-ben vett be Mátyás.

4601—4612 Mátyás a Frigyesről visszaszerzett koronával 1464. március 29-én koronáztatta meg magát. Ez a korona elvesztésének (1440) nem az ötödik esztendején, hanem az ötödik lustrumán történt megközelítő pontossággal („Primo regni sui, quinto Coronae amissae lustrum”).

4615—4616 A sorok értelme: atyjához illő dolgokat mívelt, a koronához illő dolgokat viselt.

4620 Bizonyára arra vonatkozik, hogy a török ellen készülő királytól II. Mohamed 1475-ben fegyverszünet megkötését kérte.

4621—4622 Mátyás ismételten harcolt a török ellen Boszniában, annak jó részét elfoglalta; Szkander bég is a török ellen küzdött.

4623 Casymirt — Kázmér nem volt cseh király, de birtokában volt Csehország egy része. Magyarországból csak egyszer, 1461-ben üzte ki Mátyás.

4625 Mysyanak része — Mátyás hadai Szerbia egy részét is visszafoglalták a töröktől.

4626 Lusatia — Lausitz; a huszita zavargások idején Felső-Lusatia katolikus maradt, 1467-ben Mátyást ismerte el urának Alsó-Lusatiával együtt.

4627 Vlád és Radul vajdák közt teremtett egyezséget. Valószínű azonban, hogy Dacia Erdélyt jelenti itt, ahol a pénzügyi reformjai miatt elégedetlenkedők lázadását számolta fel; Moldova meg talán István moldvai vajdára vonatkozik, ámbár ez megverte Mátyást.

4629–4640 A husziták ellen többször fogott Mátyás fegyvert: a véres Jordán vízében hétszer öblítette le kardját. (Vö. a 4638. sorral!)

4695 Maximilian — Miksa, III. Frigyes fia az 1463-i békekötés értelmében emelt jogot a magyar trónra. II. Ulászló ellen haddal jött Magyarországra, Székesfehérvárt is elfoglalta, de azután az egész Dunántúlról kiszorították. Ulászló azonban olyan szerződést kötött vele (1491), mely az ő és utódai igényeit érvényesnek ismerte el.

4709–4737 A sorok arról szólnak, hogy II. Ulászlóban semmi ambíció nem volt a Mátyástól nyert hódítások megtartására.

4749 A sor túlzás. Vagy ironikus gúnyolódás?

4754 Albert az öccse volt.

4771 garos tunyasággal — a latin „annosa ignavia”-t fordítja így. Jelentése tehát: megavult, koros, régi.

4796 Zálkan László — Szalkai László.

4801 Palvia Györgj — Palinai György.

4802 Szapoly Gjórgjis — Szapolyai György is; a Szapolyai nevet a továbbiakban is így írja. (János királyét is!) Ejtése: Szapoly.

4804 Dragj János — Drághffy János.

4806 Trokpa András — Trepka András.

4885 esetivel — elestével.

4901 Bathori — Báthory István.

4937 ki rajszolta — megmutatta.

4972 Oláh Miklós közreműködésével 1561-ben Nagyszombaton letelepítette a jezsuitákat.

5003 A sor hosszabb egy szótaggal.

5005 Tésis Leopoldé — te is Leopoldus; a Leopoldé a latin alak vocativusa. (Felvinczi az ő uralkodása idején fordította le a *Mausoleum*-ot.)

5006 Ferdinand kül — Ferdinándon kívül.

5013 való — olv. valló.

5019–5024 V. Károly 1558-ban lemondott a császárságról, Ferdinándot választották meg utána.

5055 Bécszet II. Szolimán 1529-ben ostromolta, Salm Miklós védte meg, Ferdinándnak nem volt köze a török megfutamításához.

5069–5072 A sorok arra utalnak, hogy Miksa hosszabb ideig Magyarországnak csak helytartója volt.

5076 Harmadik graduson — először kormányzó volt, később királlyá koronázták, Ferdinánd halálakor elfoglalta a trónt. (1564. július 26.)

5104 töviskül — tövis nélkül.

5105–5116 János Zsigmond az 1562-es béke ellenére elfoglalta Nagybányát és Szatmárt, de ezeket Miksa seregei visszafoglalták. A porta segítségére sietett, következménye volt újabb várak ostroma (Palota, Gyula, Szigetvár), új területek behódítása.

5119–5120 Amit János Zsigmond elvesztett, a török hold fényénél akarta meglelni, mondja e helyt a latin szöveg; a rác szóval Thraciát fordítja („ad Thraciae Lunae feces confugit”).

5132 Zélym — II. Szelim szultán.

5173–5184 Rudolf először magyar király lett, csak azután cseh király, majd német-római császár.

5211–5212 A sorok értelme: királyi palotáját mezei sátorral, kormánypalcáját karddal sohasem cserélte fel.

5216 A sor hosszabb egy szótaggal.

5217 A sor a Basta alatt Erdélyben folyó küzdelmekre (Mihály vajda harcaira, meggyilkolására), a tizenöt éves háborúra célozhat.

5218 Ibráim — a tizenöt éves háború egyik török pasája.

5240 A lágyszívűeket keménynek mutatták.

5246–5247 Apelles — Apellész görög festő, Nagy Sándor kortársa; Phydias — Pheidiasz

(fi. e. 432) a legnagyobb görög szobrász; Aemiliánokot — nem tudjuk magyarázni. A megfelelő latin szöveg: „non Apellem, aut Phydiam, quam depictos Aemilianos”

5249—5256 A latin szöveg világosabb a magyar fordításnál: „Habuit hoc singulare Matthias, quod et exemplum fuerit majorum et idea posterorum. Dignissima omnium oculis Archiducis, Gubernatoris, Regis et Imperatoris imago.”

5265 Protheust — tengeristent. Tudott jósolni és minden alakot magára ölteni.

5269 kép iroknak penzelének — a festők ecsetjének.

5274 Prometheus — az égből lehozta a tüzet.

5291 Rácz országnak — itt a töröktől elfoglalt hódoltság. A következő sorokban a tizenöt éves háború várfoglalásairól, néhány török szereplőjéről van szó.

5309 gjözött — ti. Rudolf.

5321—5332 A sorok arra vonatkoznak, hogy a kormányzással mit sem törődő Rudolf helyett a Habsburg-ház főhercegei 1606. március 21-én Mátyást választották a család fejévé, aki 1608-ban lemondásra kényszerítette Rudolfot.

5334 Tynдарusnak — Tindareusz mítikus spártai király, de az ő ágyékából nem támadt kettős csillag; a feleségéből, Lédáéból inkább.

5367 Epphod — vállravető, papi öltözet a zsidóknál.

5373 Tudni illik — olv. tudnilik.

5381—5388 Utalás arra, hogy Csehország a pfalzi választófejedelemet tette meg királyává V. Frigyes néven, ami a harmincéves háború folyamán a cseh alkotmány megszüntetésével, erőszakos katolizálással stb. járt.

5390 verő — kalaplács.

5412 bót — olv. bot; királyi pálca.

5427 britannusok — I. Jakab nem segítette meg vejét, V. Frigyeset; az angol parlamenttől küldöt csapatok meg kudarcot vallottak.

5428 danusok — A vereséget szenvedett IV. Keresztény dán király 1629-ben kénytelen volt békét kötni, sőt a császár mellé állt.

5429 Borussia — Poroszország, mely ebben az időben eléggé meghatározhatatlan földrajzi és politikai terület; elsősorban Brandenburgra kell gondolnunk, melyet egyaránt feldúltak a császáriak, a svédek.

5430 Pomérania — Pomerániának Brandenburghoz hasonló sora volt a harmincéves háborúban; itt főleg a svédek vetették meg lábukat.

5431 gotthusok — ez időben általában germánt, németet jelentett; raczokot — ekkor a Magyarországot megszálló, onnan kitámadó törököt hívja így a szerző.

5445 1619-ben Bethlen Gábor Pozsony elfoglalásakor a koronát is megszerezte. Az 1621-i nikolsburgi béke értelmében visszaadta Ferdinándnak.

5488 Más partra — olv. más pártra.

5524 nyomoz — nyomában jár, példáját követi.

5548 Radamanthi — Rhadamanthusz az alvilág bírása.

5575 hármas névvel — a III. Ferdinánd névvel; nagydad — emeljed.

5587 Fiát, IV. Ferdinándot.

5591 IV. Ferdinánd 1654. július 15-én váratlanul elhunyt.

5634 Né, ha — nehogy ha.

5643 Mariát — első felesége Mária Anna, III. Fülöp spanyol király lánya volt; Leopoldinát — második felesége Mária Leopoldina, a tiroli főherceg lánya volt.

5658 Palinurus — Aeneas hajójának a kormányosa.

5661—5664 Célzás a harmincéves háború pártállást változtatgató résztvevőire.

5673—5680 Utalás arra, hogy az osztrák tartományok lakosságát katolikussá tette.

5682 Odrysius — Thracia népe volt, itt a török szinonimája, mint máskor a rác név; eo enyette — az ő révén, miatta.

5689 Ratisbona — Regensburg, Felső-Pfalz fővárosa; a protestáns hadaktól 1634-ben vették vissza.

5698 Nordlingnál — 1634-ben Nördlingen mellett a svédek verték meg a császári seregek.

5703 Franconia — Bajorország felső (frank) kerületeinek neve.

5704 Bavariának ki vágattása — Bajorország főleg a franciáktól és a svédektől szenvedett sokat.

5705 Svevianak — a Svábföldnek; Bajorország része volt, sokat szenvedett a franciáktól, a császáriak a nördlingeni csata után szerezték meg.

5730 Adamás kö — gyémántkő.

5733 Leopolde — Mint már előzőleg, itt is III. Ferdinánd utódjáról van szó. Róla azonban a *Mausoleum* már nem ír külön uralkodóként.

5795 Phaëtonnya — Phaëthón a nap mellékneve; itt új nap.

5819 A sor értelme: akkor hoz ószt zúzmarás teletek.

5836 meg vonatattva — miután meghúzták ti. a kézját.

12 A sor értelme talán az, hogy a kész ing helyett annak az anyagát a *kendert* kell keresni.

26 az aoristus — az igeidő.

27 insulsus — ízetlen, ostoba.

28 abusus — visszaélés.

44 syncope — szótagkiesés.

48 Ahol az ökör húz, ott nem vonhat a tehén.

53 accentus — ékezet; virgula — vessző.

54 indebitè — méltatlanul, nem illően.

56 zab szemre varja — nagyokat ölt.

16.

Kézirata az a XIX. századi másolat, melyet az 1697-ben Kolozsváron nyomtatott példányról (RMK I, 1502.) készítettek. Mikrofilmje: MTAK A 1/III. — A szöveg után „Végé” záradék olvasható. A másolat tartalmazza Ajtai Istvánnak Felvinczihez írt ajánlóversét, mely azért fontos számunkra, mivel benne Ajtai felsorolja Felvinczinek 1697 előtt szerzett munkáit. Előbb latin nyelven disztichonokban, utána 15 versszakban magyar átültetésben *Paraphrasis ejusdem Hungarica* címmel. (Ez utóbbit kiad. STOLL BÉLA, ItK 1954. 334—35.)

A nyomtatott példány a Kolozsvári Unitárius Kollégium Könyvtárában volt. Teljes címe: „A’ jeles Procuratoriának illendő Ditséreti. Mely irattatott Fel-Vinczi György által 1697. Esztendőben. Kolozsváratt, Nyomtattatott M. Tótfalusi K. Miklos által.” (MKSz 1882. 92.)

Nótautalása: *Im minden rendek dolgokban eljárnak* — szövegileg Szentmártoni Bodó János *Az vasrol valo enek* c. versének kezdősora. (Kiad. RMKT XVII/4. 208. sz.) Dallama ismeretlen. Nótajelzésként szerepel Felvinczi *Comico-Tragoediá*-ja V. megjelenésének utolsó cselekedetében is.

Szerzetési éve az utolsó versszak tanúsága szerint 1697. Felvinczi munkájában utal gondoktól súlyos nehéz életére.

42 Tytirus — Tityrus, Vergilius eclogáiban szereplő pásztornak a neve; jelöli Vergilius pásztorköltészetét, de magát Vergiliust is.

62 Praelatort — előbbvalót.

81 Fejed tapaszd — fejed tapogasd, azaz törjed.

91 pipés — kevély, cifra.

92 Mercuriummal — higannyal.

96 gallest — cserfa-, tölgygubacsot, melyből tintát csináltak.

101 kolompozatsz — kopoghatsz.

114 szokat abususra vonnak — a szavakkal visszaélnek, azokat elrontják.

115 Exceptiot — kifogással élést.

116 Exmissiót — birtokból kihelyezését, más törvényszékhez való átküldést, bizonyításra bocsátást, megbízást.

118 Certificálták — perbe hívták.

120 Az Absenset — a meg nem jelenő peres felet; a *hopenfenz* az „absens” kitekert alakja.

124 Tútor — védő, gyám.

158 comprobált — bizonyított.

160 Homagiumban — fejeváltságban; incurrált — esett.

161 Actor — a vádló, a felperes.

167 Prohibitiót — óvást, pertilalmat.

168 Executio — végrehajtás.

171 Revisióra — felülvizsgálatra.

- 173 Az Instálással noha tön excessust — bár a könyörgéssel túlkapást tett.
 174 Iuris processust — peres eljárást.
 175 just — igazságot.
 176 A sorra vonatkozólag lásd I. Móz. 18, 24—34.
 178 Remediummal — jogorvoslattal.
 196 Causáját imigy proponálná — ügyét így terjesztené elő.
 202 condescensát — engedékenységet.
 203 Dilatiót — halasztást; Appellált — fellebbezett.
 204 dolga decidált — ügye eldőlt.
 209—216 Vö. Eszter könyvével.
 217—224 A sorokra vonatkozólag lásd I. Kir. (I. Sám.) 14, 24—26. versét. A Saul egyszótagúnak számít.
 233 Circumstantiát — körülményeket.
 235 Corruáltatván a Relatoriát — az előterjesztést megsemmisítettén.
 241—248 A házasságtörő asszonyról lásd Ján. 8, 3—11. versét.
 255 esetünk — elesésünk, vétünk.
 258 Mi nem — de nem, mert nem.
 261—272 A sorokra vonatkozólag vö. Ap. cs. 22. fejezetével!
 277 Levátát — a per felvételét.
 285—292 Akhilleusz fegyvereit a görög had vezetői ítélték Aiasz helyett Ulyssesnek. Felvinczi ismerhette azt az iskolai darabot, melyet a kolozsvári unitárius kollégiumban játszottak Aiasznak és Ulyssesnek Akhilleusz fegyveréért való versengéséről.
 293 Evathlus — Prótagorasz tanítványa i. e. az ötödik században.
 305 Két tolvaj — a két lator, kiket Jézussal együtt feszítettek keresztre. Vö. Luk. 23, 39—43.
 325—332 A sorok személyeiről, az eseményről lásd I. Kir. (I. Sám.) 21. fejezetét.
 329 mérgesült — mérgezett. (A Biblia azonban csak egy nyílról beszél.)
 334 Potentiával — erőszakkal, hatalmaskodással.
 338 A sor értelme: a halálbüntetés pénzbeli megváltását érné el.
 343 Egy Titulusból olly Terminust feszít — valamilyen jogalapból, jogcímből olyan végzést csikar ki.
 356 Grétzi — gráci: kb. 3-4 tallér értékű pénz.
 369 Sentenziázni — elítélni.
 378 punga — erszény, pénzeszacskó.
 401 felelő órán — a tárgyalás időpontjában.
 404 háborán — háborúskodásban, veszekedésben.
 420 Onust — bajt, adósságot.
 431 Actiod nem egy Meritummal — kereseted, pered nem egyezik a vétséggel.
 432 Suffragiummal — ítélettel.
 441—444 A sorokban felsorolt személyek ókori jogtudósok Justinianus kivételével; (†565), törvényhozók voltak; közülük Philoxonus (talán Philoxenosz), Timochares (talán Timokratész?) azonosítása bizonytalan.
 449 Causat agálni — pert vinni.
 453 excessus — mellébeszélés, eltérés.
 454 Praeposteritas — rendetlenség, ellentmondás; defectus — tévedés, hiba.
 455 meritumot nem tangalo sensus — a vétséget (lényegét) nem érintő észrevétel (vélemény).
 456 A sor értelme: a pert elvesztik.
 459 ülésből — itt az istentisztelet gyülekezetét jelenti.
 467 Antagonista — ellenfél.
 478 theca — könyvtár, füzet.
 480 vel Aji vel Nega — vagy mondj igent, vagy tagadd.
 481 Arbitrium — belátás, ítélet.
 482 Causam serit trium (ti. arbitria) — egy ítélet háromnak szolgál okul.
 483 Atrium — tárgyalási terem.
 484 Salarium — fizetség, munkadíj.
 485 Diligentia — vigyázás, óvatosság.
 486 Conscientia — lelkiismeret.

- 501 mosdatják — ti. étkezés előtt.
 504 Datummal — ajándékkal.
 509 Causát — pert.
 510 A Terminuson — a tárgyalási napon.
 511 Citatio — megidézés.
 513 Relatoria — előterjesztés.
 514 Mostra — a szemle.
 517 A sor értelme: ha enged vagy pedig összecsap.
 519 Peremptorie — azonnal.
 523 Prorogatát — halasztást; diaetat — országgyűlés elé vitelt.
 525 A Praescription — az elévülésen.
 529 Vö. a 115. sorral!
 531 Continuálva — folytatva, tovább víve.
 532 Continuata — egy mással együtt.
 535 Vö. a 116. sorral!
 537 Deliberatum — a határozat.
 539 Executio — a végrehajtás.
 541 A Bonum Iusra — az ingatlan jószágok birtoklására szóló jogra.
 542 a Resre — az ingó jószágra.
 545 Novummal — perújítással.
 550 taedium — szégyen.
 551 obvium — kiút.
 552 Vö. a 160. sorral!
 559 mart — meredek part.

17.

Nyomtatott kiadása: **Felvinczi György: Romai Csaszar Kegyelmes Urunk Es Koronas Kiralyunk eo Felsége Erdelyi Proto-Notariainak és Cancelariajanak hűtes Notariussinak és Iro-Deakinak illendő Ditsireti.** Kolozsvár 1699. (RMK I, 1540.)

Az utolsó versszak szerint Felvinczi e művét 1698 novemberében szerezte. A Bethlen Miklós kancellárhoz szóló ajánlóvers harmadik strófájában azt mondja, az erdélyi fejedelmi Tábla „ifjai” biztatták a munka kiadására. Az a 85 íródeák, kancellista, nótárius, akiket a hozzájuk szóló versében név szerint is felsorol, bizonyára meg is vásárolta a kiadványt.

Tárgyánál fogva Felvinczinek ez a munkája közel áll az ügyvédekről írt dicséretéhez. (Lásd kötetünkben a 16. sz. alatt!)

Nótautalása szövegében egy, a XVII. század elején keletkezett istenes énekre hivatkozik. Az énekek, így Felvinczi munkájának a dallama azonban ismeretlen, lásd RMDT II, 149.

[1.]

- 2 Bethlen Miklós 1691-ben lett kancellár.
 6 átottam — ártottam.
 7 nodittattam — biztattattam.
 9 Coryphaeus — karvezető, vezér.
 10 Typhaeus — Tüphóeusz, Tüphón: Gaiának és Tartarosznak a fia, szörnyű óriás, akit Zeusz csak nehezen sikerült legyőznie. Idők folyamán alakja változik, de mindig nagy, hatalmas, félelmetes.
 11 Jubilaeus — a zsidóknál a jóbel, az örvendetes esztendő, minden negyvenkilencedik év után következő ünnepi év. Ez az 50 év emberöltő azonban a vers keletkezésekor Bethlen Miklós számára már nem a jövő, minthogy 1642-ben született. Nem tudjuk, mire gondolt Szentpáli a jubileumi esztendővel kapcsolatban. Talán arra az időre, mikor másnak adja majd át a kancellárságot? Erre mutathat a 12. sor.
 12 Elisaeus — Illés próféta társa és utóda, akinek a próféta átadta hatalmát. (Vö. II. (IV.) Kir. 8–14.)

[2.]

5—8 A sorokkal vö. a Bethlen Miklóshoz írt ajánlás 5—8. sorait!

[3.]

7 Balsamum olajos — balzsamolajjal megkent; a balzsamnak nemcsak jó illata volt, isteni erőt is tulajdonítottak neki.

[4.]

Cím: Conservator — a kancelláriának a fejedelmi levéltárat kezelő tagja.

[5.]

Az ajánlásban felsorolt személyekkel a jegyzetben nem foglalkozunk, bár közülük többen idők folyamán jelentősebb szerepet is játszottak Erdély életében. De ez nem a vers keletkezésekor volt még. Felvinczi szerzeménye későbbi életük ismerete nélkül is érthető. Legtöbbjük nevével találkozunk az Apor Pétertől, Cserei Mihálytól szerkesztett névsorokban. (Vö. Bárány Apor Péter verses művei és levelei. (1676—1752.) Kiad. SZÁDECZKY LAJOS. I—II. Bp. 1903. MHHS 36—37. — A szöveg után „Fel-Vinci Georgy. Nagyságtoknak s’ kegyelmeteknek alázatos szolgája” záradék olvasható.

51 tapot — jár-kei.

64 ki kendi — kitisztázza, kimossa.

86 iro penczelnek — íróecsetnek.

A főszöveg után „Vége” zárszó olvasható.

6 nyomását — nyomát, ti. a Pegasus patkójától fakasztott forrást.

21—22 A munkát kiadtuk a 16. sz. alatt.

48 Sophiát — bölcsességet.

54 Patváriát — itt: pereskedést; máskor jelent joggyakornokoskodást, illetőleg annak a helyét.

61 Hejaz — kevélykedik, fennhéjáz.

66 Vetődik — versenyez, vetekszik.

67 Civilitást — udvariasságot.

81 Grobianus — műveletlen, goromba ember.

94 Stylust — írói gyakorlatot, írásos fogalmazást.

95 profectust — ismeretekben való előmenetelt, haladást.

101 bérl-lek — biztatlak, felbátorítok.

114 képéjét — a gabonakereszt felső kéréje volt a kepe, régen ezt adták a papi tizedben; általában a papbért jelenti.

122 Szerre járna — sorra járna.

123 Actio — peres eljárás, per.

127 Respublica — az állam.

133 Executiot — végrehajtást.

134 Contentatiot — kielégítést.

135 peragálhatna — vihetne véghez.

137 Polytia — rend, államrend, kormányzás.

152 pallerozzák — fényesítik, kicifrázzák.

158 aczéllas — edzés.

179 böllykösön — Az MTESz szerint „eredete és jelentése ismeretlen”; vö. EMSzoT I, 1061.

195 plágától — veréstől, más iskolai büntetéstől.

- 196–198 A sorok értelme: ha nem tetszik neki a tanulás, a kovácsműhely, a mészároság, a szabóság, katonává kell lennie.
- 208 Pthysis — csúnyaság.
- 226 nem adok lábot — nem biztatlak.
- 239 Kardenak — tréfának.
- 245 Character — jelet, betűjegyet.
- 251 Argumentum rése — Az argumentum lényege (res-e!).
- 264 Scholasticusok — tanuló korban lévők.
- 267 fucusok — hereméhek.
- 274–275 Arcticus — északi; Antarcticus — déli.
- 286 Tyrokot — tapasztalatlanokat, tudatlanokat, kezdőket.
- 305 hütlessel — esküvéssel.
- 366 rotélyozást — ? Bizonyára szórontás *rostélyozás* helyett, melynek jelentése összefűzés, összekötés.
- 369 A sor értelme: ne írjon mindig ugyanúgy, ne csinálja ugyanazt.
- 384 tragyázod — fűszerezed, ízesíted.
- 395 longát — lábszárközépig érő hosszú dolmányt (ti. Longa tunica).
- 412–414 A két ítélmesteren kívül van a „Primas”, a kancellár.
- 425 Decretumot — határozatot, ti. az országgyűlési határozatokat.
- 426 Constitutiokat — rendelkezéseket, végzéseket.
- 431 Stilusokat cirkálly — formuláriumokat, mintagyűjteményeket vizsgálj.
- 457 esztelen Nerva — Érthetetlen, hogy Felvinczi így nevezi. Ez az első „jó császár” (†98)
- a hasznos törvények egész sorát alkotta meg. Talán a hivatkozás nem rá utal.
- 460 Játya — komája, druszája.
- 463 Sardanapallussal — általában az utolsó asszír királlyal, Assurbanipallal azonosítják az elpuhult, buja életű uralkodó megszemélyesítőjét.
- 464 Buballussal — ?
- 465 Flaccus — vagy az *Argonautica* szerzője vagy Quintus Horatius Flaccus.
- 466 Cacushoz — Cacus Vulcanusnak a fia, veszedelmes rabló, aki Heraklész gulyájának javarészt ellopta, amiért ez őt megölte.
- 467 gubás Dacushoz — pejoratív értelemben az erdélyi románokat jelenti.
- 468 Grachus — a „bölc” jelző ellenére nehéz azonosítanunk; talán Tiberius Sempronius Grachusra vagy ennek hasonlónevű fiára utal Felvinczi.
- 472 Aeschines — athéni szónok, Démoszthenész ellenfele.
- 493 Justinianus — keletrómai császár (†565); rendelkezésére állították össze a római jog gyűjteményét, melyből *Institutiones* címen kézikönyvet készítettek.
- 494 Domitianus — kegyetlen, zsarnok császár volt (†96).
- 501 Dagon — a filiszteusok istene a zsidók frigyáldája előtt földre omolva összetört. (Vö. I. Sám. (I. Kir.) 5, 1–7.)
- 519 dagály — harag.
- 530 végzet Canonokkal — hozott regulákkal.
- 545 Dic cur híc — Mondd, mért ezen a helyen!
- 554 venát — tehetséget.
- 568 Sebben — zsebben.
- 569 Pennaválist — tolltartót.
- 570 Kalamárist — tintatartót.
- 573 Armalist — nemesi levelet.
- 575 Miniummal tragyást — minium festékkel kevertet.
- 576 Stylionarist — íróvesszőtartót.
- 580 lineá — lénia, vonalzó.
- 581 Pallérozott — fényes, csiszolt.
- 584 Cirkalommal — körzővel.
- 589 sáhoson — mintákat, különböző formákat mutatva.
- 592 Arachné — egy görög lány, aki a szövésben versenyre hívta ki Pallasz Athénét; ez pókká változtatta.
- 603 Regálisban — az országgyűlésbe hívó levélben.

- 610 edzett — vert, a végein behajló.
617 Privilegiálist — kiváltságlevelet.
625 Compulsorium — sürgető parancs; vallatást elrendelő, tanúkihallgatást megparancsoló levél.
626 Praeceptorium — perfelvétető parancs.
629—630 Nem értjük.
641 situssát — elrendezését.
646 Apellesnél — Apellész i. e. a IV. században élt híres görög szobrász.
647 flajsz — szorgalommal, igyekezettel készített.
685 Palestra — küzdőhely.
731 Szakáját — rovatékát, hasítékját.
756 Flavius — római nemzetségnév; valószínűleg Cnaeus Flavius, két nevezetes jogi műalkotója; összeállította a dies fasti és a dies nefasti (ítélethozás napjai) jegyzékét, valamint a pervitel módjait.
791 Evocályák — megidéznek.
801 poenális — büntetendő.
815 Primipulusnak — primipilus = lófőszékhely, aki saját lován szállt hadba; középréteg az előkelő vagyonosok és közszékhelyek között.
829—832 A novumoknak = perújításoknak három fajtája volt: 1. novum simplex = egyszerű perújítás, 2. novum cum gratia = perújítás kegyelemmel, 3. novum cum inhibitione = tilalommal való perújítás.
841 Ben-Tilto — tilalmazó levél (litterae prohibitionales).
842 elis-Tilto — litterae inhibitoriales.
853 Ha Törvényt nem álhacz — ha a törvény előtt nem jelenhetsz meg.
856 oszlást — vagyonfelosztást.
857 közösülést — együttélést, közösködést.
859 mondgy valet — mondj istenhozzádot.
860 Divisionalet — osztálylevelet.
862 Curator levélért — gondviselő-, gyámlevélért.
874 Protestatit — tiltakozást.
875 Fassiot — bevallást.
876—877 A káptalanok, a konventek fontos iratok megőrzésére, kibocsátására szolgáló hiteles helyek voltak.
878 iktattják — juttatják.
880 Requisitoria — megkereső levél.
888 Prorogatoriaért — halasztásért.
897 Executionál — végrehajtási irat.
899 meg dullyák — felborítják.
901 Sententiák — itt: az ítéletről kiadott bizonyáglevelek.
907 hütles — eskütétel.
913 poltrával — polturával; ez idő tájt kb. három dénárt ért egy poltura.
925 Transmissiot és Párt — átirat (per) felküldését és másolatot.
978 Expeditiot — hivatalos kiadmányt.
979 Inquisitiot — vizsgálatot.
980 Confiscatit — elkobzást, foglalást.
981 Fassiot — bevallást.
1001 Donationális — adománylevél.
1010 Exemptionál — a felmentésnél.
1015 Consensussát — egyetértését.
1016 Confirmálás jussát — a megerősítés jogát.
1027 Jösztetek hát nosztok — nosza, hát jöjjetek.
1042 rámát — mintát, normát.
1077 émette — ébren.
1093 Athaeusnak — atheus = istentagadó, ateista.
1122 Czulát — hitvány ruhát, ringy-rongyot.
1145 Hejazattya — teteje, padlása.

- 1168 Segillyével mondgyák — Isten segítsenel mondják.
 1169 Kepéjek — ld. a 114 sort!
 1231 Diogénesi — Diogenész nevű filozófus több is volt az ókorban; itt bizonyára a sztoikus bölcsészre, Nagy Sándor kortársára vonatkozik az utalás.
 1248 Saulnak — a keresztényeket üldöző Saulból lett Pál apostolnak.
 1265 Maglás — sómázsáló, ellenőr.
 1268 Portuson — réven, kikötőben, ahol a sót átrakták.
 1292 rusticusok — parasztosok.
 1301 Conservator — levéltáros, pecsétőr.
 1305 Secretariára — titkári tisztre.
 1331 károl — károsnak tartja.
 1346 Meg dullya — felülmúlja, meggyózi.
 1354 Manliust — L. Manlius Torquatust, Cicero kortársát, híres szónokot.
 1355 Tulliuat — M. Tullius Cicerót.
 1356 nyomozza — követi.
 1383 Szert ád, és audentiát — módot (sorra kerülést) és (audientiát) kihallgatást.
 1398 Miért — egytagúnak ejtendő.
 1400 Agathocles — Agathoklész egy fazekasnak a fia volt és Szürakusza korlátlan ura lett i. e. a IV. században.
 1414 Fili — fiam; a *filii* vocativusa.
 1415 Tsak à possibili — csak a lehetségesből.
 1416 Hejazok olyan fennyen — nagyzolok olyan fenn.
 1443 Szent-András havát — a november hónapot.

18.

Nyomatott kiadása: **Verböczi István Törvény Könyvének Compendiuma**. Kolozsvár 1701. (RMK I, 1625.) A4a—A4b.

A könyv szerzőjéről és művéről lásd a 4. sz. alatti jegyzetet. Első kiadása megjelent már 1699-ben, ugyancsak Kolozsvárott. (RMK I, 1541.) Felvinczi csak a második kiadáshoz írt ajánlóverset. — A szöveg után „Apponebat Georgius Fel-Vinczi aggratulationis ergo” záradékot olvashatunk.

- 12 ponderal — nyom.
 19 kötő fejszét — széles, kétélű favágó fejsze.
 32 Situsban — állásban, elrendezésben.

19.

Nyomatott kiadásai közül a Kolozsvárott 1701-ben megjelentből (RMK I, 1624.) nem maradt ránk példány. Ennek egy XVIII. századi ponyvakiadását látta FERENCZI ZOLTÁN. (Adatok az iskolai színjáték és Felvinczi György életéhez. ItK 1897. 85.) Valószínűleg ez volt az a kiadvány, melyet a kolozsvári volt Unitárius Kollégium könyvtárában Vámos Éva egy ponyvanyomtatványkolligátumban megtalált. Ennek lelőhelye az RAKKKvt. Mikrofilmje az MTAK 2567/II. — A szöveg után „Vége” záradék olvasható.

A címen kívül a címlap még az alábbi tájékoztatást adja: „Mellyet Sok jeles Irásokból öszve szedett, És Magyar versekre fejezett Vintzi György 1701-ben. Nyomtatott ujjonnan. Anno. 0000.” Mindez megegyezik azzal, amit Felvinczi a 163. versszakban ír, hogy részben „bölts emberek írását” követte, részben — és többet! — látásból és hallásból „értett”. Az utolsó strofa 1701. Boldogasszony (január!) közepét jelöli meg a szerzetetés idejéül.

A mű forrásaira nem sikerült ráakadnunk. Felvinczi ezekre nem hivatkozik kézzel foghatóan. A 392. sorban egy „Bölts mondására”, a 480.-ban „Az igaz Physicus” tanítására, a 651. sorban hasonlóan általánosságban utal „Bölts emberek írásának” rész szerinti követésére.

Ferenczi úgy említi a munkát, hogy az meglehetősen szabadszájú szerzemény. (Uo.) Nem nevezhető ennek. Két részből áll. Az elsőben a fej, illetőleg annak részei külső megjelenési

módjából von le belső, jellembeli tulajdonságokra vonatkozó következtetéseket (17–104. versszak). Ugyanezt teszi a második részben (105–160. strófa) a törzs és végtagok vonatkozásában.

A vers 52. és 145. versszaka a „Tunyaság az életnek...” kezdetű mulató nóta 9., illetőleg 13. versszakával mutat szoros egyezést. (RMKT XVII/3. 255. sz.) Lehet, hogy ezt is Felvinczi írta?

18 Menánder — vígjátékíró, de nem Korinthosban élt, hanem Athénben i. e. 342–291 között.

19 Pegasusból — Pégaszosz, a szárnyas ló patkója nyomán fakadt a múzsák forrása: Hippokhréné.

24 Eriman — az erimanthoszi vadkan, melyet Héraklész győzött le.

25 Faustus — Faust, Johann mondai alakjáról a Faust-könyv először 1547-ben jelent meg. A Faustus kéttagúnak olvasandó.

26 Théophráoszt — Theophrasztosz görög filozófus, i. e. a IV. században, Arisztotelész tanítványa.

27 Physiognómiával — fiziognómiavizsgálattal; ez tágabb értelemben a külső megjelenéssel, szűkebb értelemben az arc formájával, kifejezésével mint a lelki belső lény tükrével foglalkozik; Císio Janus néven nevezték a hónapok szerint versekbe szedett legfontosabb napokat jelölő naptárt; Gálénus — Galénosz Hippokratész után az ókor leghíresebb orvosa (131–201 k.).

29 rimálást — rímelést? Az MTESz (III. 417) szerint van rima (=mérgeledést okozó, szajha) szavunk, de csak a XIX. századtól, és értelmileg alig illeszthető ide a szó.

37 faros — testes, széles.

39 fatsaros — tekeredett.

43 Száraid — lábszáraid.

57 párlúgot — lúgot, hamut.

59 suffrágál — kedvez.

73 kandal — leskelődik, kíváncsiskodik.

74 Antal — az ostoba ember szinonimája volt.

77 lésza kalapja — a lésza jelző értelme nem világos; lésza a. m. vesszőfonadék, sövénykerítés, rúd, karó; talán szalmából, gyékényből készült kalap.

84 tankó — tompa.

101 tetés agyu — nagyeszű.

104 szöltsek — szemölcsök?

117 katus — asszonyos természetű gyámoltalan férfi.

118 Sardanapalussal — Szardanapal bujaságáról hírhedt asszír király, elnöiesedett természetű (effoeminatus) férfi. (Vö. a 239. sorral is!)

119 non ad magna natus — nem nagy dolgokra született.

126 Sullyok móduk — sulyok módra.

127 Diogenes — valószínűleg a cinikus bölcsele, Diogenész, aki Nagy Sándor kortársa volt.

143 proportiokkal — arányaikkal.

144 temérdek — vastag, súlyos, roppant sok.

149 Kartsu fejú — vékony, keskeny fejú; furt agyu — tébolyult; rosz nyalkák — rossz önhittek.

150 tsép tetejü bankák — dorongfejú búbos bankák. (A banka eredetileg bambát, butát jelentett.)

153 szeges fö — szögletes fej.

155 Gyakor hajjal — sűrű hajjal.

164 Egy taggal rövidebb sor; de *ha* az betoldás esetén jó lenne a szótagszám.

166 tseplesz — csenevész.

176 Az Ézsauhoz való hasonlítás magyarázata az a körülmény, hogy egy tál lencséért eladta elsőszülöttségi jogát.

197 a' lágyáról — a halántékáról.

200 hagymáz — önkívülettel járó lázas betegség, tífusz.

201 Lappants — a szó köznyelvi jelentése csapóajtó, itt az utána következő *lecsüngő* szinonimája lehet.

205 Málkó — Vö. a 211. sor Málkus nevével; a Márkus, Markó változata.

207 Durkó — Dorkó leánynév (Dorka).

- 210 Frus — Fruzsina.
 214 Virgátok — hímvesszőtök.
 215 horgas — görbe. Valószínű, hogy a horgasborgas = tekergő értelemben áll itt.
 226 bávodozó — szájtató, bámészködő.
 241 bürkös — Szótáraink nem ismerik. Talán a *bürök* (= kellemetlen szagú gyomnövény) származéka, бүдös jelentésben; vagy vastag?
 249 fitakos — fitos.
 281 vont szájú — legörbülő szájú.
 282 Május, minus — nagyobb, kisebb.
 285 A sor értelme: a бүдös szájúak nem haladnak felül, nem élnek túl mindenkit.
 288 Jubiléust — A kilenc talán *negyvenkilenc* helyett áll. A zsidóknál minden 49. esztendő volt a Jubileus (jóbel) év. (Vö. III. Móz. 25. fejt.)
 328 kardikó — Jankovics József lektor véleménye szerint a szó harciasságra utal, a kardból származik.
 345 szeg — gesztenyebarna.
 354 Tsóka szem — olyan szem, melynek a fehérje szokatlanul nagy; hyácinhoz vét — az ibolyakékhez hasonlít.
 362 egy lottal — egy lattal, azaz kevéssé.
 365 pyráták — rablók, tolvajok.
 366 Karokadás — bizonyára kárókatnás helyett; a kárókatona halakat pusztító, lúd nagyságú, fekete tollazatú madár. Titák — ?
 367 Jugurtának — Jugurtha: numídiái király, gyilkosságokkal, cselszövésekkel, vesztegetésekkel tartotta fenn uralmát.
 375 Aegyistus — Aigiszthosz Klütaimnésztra elcsábítója, Agamemnón gyilkosa.
 386 Féltő marhád — féltett jószágod.
 404 Lachésis — az élet fonalát szövő párka.
 411 kényvel — kedvvel.
 420 augurál — jövendő.
 435 dörgös — mély.
 441 személyes — felnőtt, idős, erős.
 460 botykos — бүtykös, csomós; vetnek Antheussal — vetélkednek Antheusszal (a trójai hőssel).
 475 praerogatívát — előjogot, elsőbbséget.
 484 koszlik — bepizkolódik.
 495 garáznás — erőszakos, tobzódó.
 511 sáhot — csíkot, sávot.
 524 kösdésben — olv. күдésben.
 539 A sor rövidebb egy szótaggal; talán az eredeti *pediglen* helyett nyomtattak *pedig*-et.
 543 véniám — engedelem.
 565 tsúposúlt tzomok — a kicsúcsosodó combok. (A combnak van *b* nélküli alakja!)
 569 Egy taggal rövidebb sor; eredetileg talán *vaigon* állt a *van* helyett.
 576 Ágyasban — házasságon kívüli szeretőnek.
 581 tetemek — tagok; szárok — a lábszárak.
 589 Tzompo-száru Apátin — A compó rövid, vaskos törzsű hal, melynek neve a *comp*: *comp* változatából származott; a szólásban tehát vastag lábszárú baráttra történik célzás.
 597 meg velözött — meghízott, kövér.
 599 A sor értelme: Hetven éves koráig (hét keresztig!) lángot gerjeszt.
 603 sirja — olv. zsírja.
 611 tyukmony — tyuktojás.
 613 bitykok — бүtykők. (Vö. a 637. sorban a *bitykos* alakkal!)
 614 tsiklok — csuklók, láb-tőízületek.
 615 kapta tsont — láb-tőcsontok; sikoltyok — sikoltyúk.
 616 láb ujj tsont fitzok — a lábközépcsont ízületek.
 618 kalátsos — löcsös, görbe; tárítapos — tenyeres-talpas, esetlen.
 624 erdőlö — erdei munkás, fakitermelő.
 629 sűgár — egyenes, nyúlánk.

638 fásnak — nyersnek, durvának.
640 illnek — illenek.
658 Boldog Aszszony Havának — január hónap.
659 séculum — század.

20.

Kéziratai:

I. Erdélyi költők gyűjteménye. (XVIII. sz. vége.) STOLL 490. sz. 27a—37b.

II. Aranka György gyűjteménye. (XIX. sz. eleje.) STOLL 518. sz. 12a—13a. Kiad. VARGA, KKK 175. sz.

III. A Vargyasi család levéltárában lévő ismeretlen, XVIII. századi másolat. Kiad. DANIEL GÁBOR: Történelmi Kalászkok 1603—1711. Pest 1862. 219—22. — THALY, Adalékok II, 121—28. Címe: *Claudiaca musa valde dolorosa*. Terjedelme 25 strófa.

IV. Mike Sándor gyűjteménye. Egyveleg iratok 10. Claudiopolis. 439—43. Lelőhelye: RAKKTLt. Mikrofilmje: MTAK 220/XIV. Terjedelme 25 versszak. — A szöveg után az alábbi strófa áll:

Akkor Kolosvár is ilyen kényes nem vólt,
Mert szép köntös helyett hátát nyomta sok fólt,
Sáfrányt, csipkét, kötést nem hordozott a Toht [?],
Mert félt, hogy a' Varga minden napon tsak hólt.

Utána ugyanazzal a kézírással, mint a vers: „Kiadta Thaly Kálmán: Történelmi Kalászkok. Pest 1862. 219—22. 1.” megjegyzés áll. Ebből következik, hogy a másolat a XIX. század második felében készült. Szövegileg a III. forrással egyezik, de néhány helyen attól mégis eltér, amiből arra is következtethetünk, hogy nem a nyomtatott kiadás másolatával állunk szemben.

A versnek még több kéziratáról tudunk. Megvan a brassói ág. ev. egyházközség levéltárában 1762—66-ból származó másolatban. (Varia scripta per Ladislaum Mosa de Saros Berkesz. IV. F. 270.) Ez a szöveg nem állt rendelkezésünkre. Megvolt a Teleki család tönkrement gyömrői levéltárában is. (IVÁNYI BÉLA: A római szent birodalmi széki gróf Teleki család gyömrői levéltára. Szeged 1931. 464.) Az első 10 versszak olvasható az MTA Kisfaludy Társ. gyűjteményében XIX. századi másolatban.

Nem tudjuk bizonyítani, de valószínű, hogy a kéziratok másolatok közvetve arra az állítólagos 1706-os kolozsvári nyomtatványra mennek vissza, melyről Uzoni Fosztó unitárius egyháztörténetében azt állítja, hogy megvolt a gyűjteményében. (Bp. EK péld. I, 288.)

Az ismert, fentebb említett kéziratokban a vers szövege két egymástól eléggé különböző szöveg hagyományt mutat. Az I. és a II—IV. források szövegei állíthatók egymással szembe a variánsok száma és minőségi különbözősége folytán. A II. forrás mintegy átmenetet képez az I. és III—IV. között. Az I. és a II. forrás terjedelme azonos, 26 versszak a III—IV. forrás 25 strófájával szemben, és több szó- és jelentésegyezés állapítható meg bennük. Ugyanakkor azonban az I. forrástól eltérőleg több esetben egyezik a III—IV. forrással. De a II. forrásnak vannak az összes többitől eltérő változatai is.

A vers keletkezését a 25. versszakban mondja meg Felvinczi: az 1706. év ősze. A császári hadak erdélyi főparancsnoka, Rabutin 1706. június közepén Szebenből seregével Magyarországra vonult. Alighogy átkelt a Meszesen, Pekry Lőrinc kurucai megindultak Dél-Erdély felé. Kolozsvárt is útba ejtették, Klöckelsperg tábornok katonáit a várból kicsalva, belőlük mintegy 200-at levágtak. A német katonaság által kiélt, a kurucok ostromgyűrűjébe szorult lakosság nyomorúságos állapotáról több helyen emlékezik meg a versíró. A 7. versszakban említett kicsapongások a császári katonaságra vonatkoznak. A 22. strófában szóba került kőfalat még 1704 októberében robbantotta fel Rabutin, azóta egyre jobban pusztult. Egyébként az ének számos város-történeti vonatkozásáról ír SZABÓ T. ATTILA (Kolozsvár települése a XIX. század végéig. Kolozsvár 1946), valamint HERPEI JÁNOS (Kolozsvári utcák Felvinczi György versében. Adattár. III. Bp. — Szeged 1971. 523—34).

4—6 Kisasszony hava az augusztus, Jakab hava pedig július. Jakab július 25-én, Kisasszony napja szeptember 8-án van.

10–11 Kalota — A Kalotaszeg felett emelkedő Vigyázó meg a Görgényi havasok keletről és északnyugatról zárták el Kolozsvár felé a meleg szelek útját.

19 rogya — a ragya gombák okozta foltosodás a növények levelein, termésén.

31 vész — veszel, kereskedsz.

37 Négy piac sort — A város négyszögű terét négy házsor (piacsor) vette körül, az északi oldalon állott a 42. sorban említett, emeletével a járda fölé kinyúló Lábas-ház, kocsmá.

45 Varga Pál — mesés kincskereső. A közhiedelem szerint a Gyalai vagy Cigány havasán bukkant rá a kincsre. Testamentumát többször is kinyomtatták. Legelőszőr KÓVÁRY LÁSZLÓ: Száz történeti rege. Kolozsvár 1857. 29–34.

49 Második sor — A Nagypiac keleti sora mentén volt keddi és pénteki napokon a kirakodó ószer- vagy zsvbvsár.

61 Az harmadik — A tér nyugati házsora, folytatása a Torda utca.

64 tarka ház — a kifestett homlokzatú vármegyei ítélőtábla.

67 Szépen — más forrásokban: szóval, ez értelmesebb.

73 délre — délre. (Vö. a köv. sorban térre = térre!) A Nagypiacnak ezen a déli során állott a Székely-féle ház, a császári szolgálatban álló katonai és pölgári egyének szállása.

83 gunáros — koslatós.

85 Monostor — A Monostor utca a Nagypiac északi sorába nyugat felől olvadt bele.

90 Lutza — Luca napja december 13-ára esik.

92 Közén tsupog — a közepén cuppog, mivel ott megállt a víz.

96 foly a' düttza — szétterül a gyürkéje, domója.

109–114 Humanista hagyomány nyomán Felvinczi is — tévesen — Claudia császárnőre vezette vissza Kolozsvárnak Claudiapolisra átgúyrt nevét.

120 A guba szűrszerű, fűtőstre szótt durva felsőruha.

121 régi Hid — az Óvár keleti várfalával párhuzamosan húzódó Híd utca.

133 Szappanyosok — A Nagypiac északi során keleti irányban húzódó utcák közül többnek a nevében is szerepelt a *szappan* szó.

145–150 A Kerekbástya táján két utca találkozott „gatyaszárat” alkotva; az ületet (ülepet) e kettős utcát észak–déli irányban átmetsző szoros alkotta. (Vö. HERPEI, i. m. 528.)

157 Magyar uttzát — a Belső Magyar utcáról van szó, a Magyar utcának a várfalon belül eső (belső) részéről; a németiség adta az utcanévet, mivel itt települtek meg a magyarok.

167 Délről hozta — valószínűleg a délről a magyar-székely tömbből betelepedettekre gondolt Felvinczi.

171 Kapudon — ti. a Magyar kapun.

178 Fundámentom — az alapzat.

179 Padimentom — a padló.

181–192 A sorok a Szentegyház utcáról beszélnek, melynek előzőleg Fazakas utca volt a neve; olyan hosszú volt, mint a Magyar utca, de a Nagypiacra kivezető szakasza csak gyalogjáróvá szűkült, míg a másik vége kertek között vezetett.

193 Közép — a Közép utca, melyet az 1655-ös tűzvész teljesen elpusztított.

207 Másik a' királyról — a Király utca. SZABÓ T. ATTILA szerint is (i. m. 65), HERPEI szerint is (i. m. 530) az utcanévben a király köznévként szerepel.

208 Hunyadi — Mátyás király; ő is, Bocskai is az Óvárban születtek.

213 Szász Fejér Mihálllyról — bizonyára Weiss Mihály (1569–1612), aki Kolozsvárot tanult, jelentős szerepet játszott Erdély történetében.

217 Te szép klastrom — a Farkas utcai jezsuita klastrom. Felvinczi téved, hogy a „farkasok üres hasa” emésztette az utcát, vagy hogy róluk kapta a nevet. A Fellegvárról lőtt kuruc ágyugolyóktól legfeljebb félték, de egyik ostrom alkalmával sem szenvedett sokat.

229 A Torda utca vezetett a temetőbe.

234 esetet — esetet, történetet.

235 Csak egy ház van — a jezsuiták rendháza és iskolája.

241 Búza — A Torda utcából nyugati irányba nyíló Búza utca. A búzapiac helye azonban a Nagypiac déli felén volt.

253 A Kis Fazakas utca az előbbi Búza utcával párhuzamosan futó keskeny utca volt, a szegénység lakta. A vár déli falával párhuzamosan futott, 1704-ben Rabutin a várfalakat itt is felrobbantotta, erre céloznak a strófa utolsó sorai.

265 Szén utza — a Belső Szén utca, neve a Széna szóból csonkult meg.

279 rövidséget — Ez van a II. forrásban is, értelmezhető a vers így is, értelmesebb a másik két forrás *követséget* szava.

278 Kis mester — Az utca a bennelakó tanítómesterről kapta a nevét, téves a szónak *késmester* értelmezése. Felvinczi is az aprómívesekre gondolt azonban.

298 Kézimalmokra szorult a város lakossága, mert a kurucok miatt nem mehettek ki a Hídkapu előtti malomhoz órles céljából.

310 Formáját nézd — Felvinczi valószínűleg a sajátos versmódjára céloz. A II. forrásban *Tormáját* olvasható, aminek szintén van értelme, mivel utalhat a szerző csipkelődéseire.

21.

Kézirata, a kolozsvári szűcs céh hatodik számú jegyzőkönyve, ma lappang. Kiad. JAKAB ELEK: Kolozsvár története. III, 41. A szöveget JAKAB közlése szerint adjuk.

1708-ban a „város egyik tisztviselője” ahogyan Jakab Elek írja — minden bizonnyal Felvinczi György —, a *Lex, azaz A Szűcs Céhnek Rendtartási és Articulusi sat. I–XLIV. cikk* címmel magyarra fordította a szűcsök céhszabályzatát. Ennek végén áll a kétstrófás záróvers, a szöveg után „Translator apponebat Die 29. julii Ao. D. 1708. G. FV.” záradék olvasható. JAKAB tévesen oldotta fel a névrövidítő betűket: „Talán G[eorgius] FV[üzéri], azon szűcsmester és városi tanácsos, aki 1737. a Város Leírása készítése végett egyik kiküldött biztos volt.” (Uo. jegyzetben.) A betűjel Georgius Fel-Vinczi nevet tartalmaz. 1708-ban Kolozsvár hites szolgabírája volt.

8 czéhul — céhestül együtt.

22.

Kézirata: OL Teleki család marosvásárhelyi lt.-a. Új rendezés 3251. Felvinczi keze írásában egy kétleveles negyedréteg alakú papiros első lapján olvasható a magyar szöveg. A lap szélén tollpróbálgatások, összefüggéstelen latin szavak, rajzok. A második lapon elszórva szintén latin és magyar szavak: „Author ad Patronos”, „Méltóságos ágyból származott Iffiuságh” stb. Az ilyen összefüggéstelen tollpróbák a harmadik lapon is folytatódnak. A negyedik lapon *Author ad Patronos* címmel a következő latin vers olvasható:

En Heroica Pubes enixa thoro Joviali
Qualibus hic totus mutat mundus Dominibus
Mascula nam si sint progenies alma Deorum
Quis velit Imperium illis aemularier unquam?
5 Nonne vobis quaeso indignum infandusque videtur,
Quod segnior sceptris sexus Centum minitetur?
Ira Divum propter peperit delicta Virorum,
Foemina quando viros superat diademata fortes.
Res haec in antiquis ab Adami coepta diebus,
Iliades quantae ex his invalere malorum!
Nec desunt nostris temporibus Imperiosae,
Tam humili ex stirpe, quam claro stemmate natae.
Cuncta licet proprijs gratulentur Regna Monarchis
Haec tamen ut animae Reges sic corpora regunt.
Proh dolor! ... quod ... Justitia regnet,
Virtus nam virilis falsis tumulata matronis.

A szöveg után „Georgius Fel-Vincz 1. m. v. h. Cl. mppr.”, majd ezt követőleg nyomtatott betűkkel: „Georgius F-Vincj mpr.” záradék áll.

Mind a latin, mind a magyar vers fogalmazásnak látszik az áthúzgálások, föléírások, javítgatások miatt.

Az egykori környezetéből kiemelt frás keletkezésének körülményeit, korát ma már nem

tudjuk megállapítani. A vers tartalmából arra gondolhatnánk, hogy Apafi Mihály felesége ellen szólt. A kortársak az erdélyi közállapotok hanyatlását részben annak tulajdonították, hogy a fejedelem helyett felesége gyakorolta az uralmat. Ennek a közfelfogásnak adott hangot pl. a *Comoedia Erdély siralmas állapotjáról* c. dráma. (Kiad. GYÁRFÁS TIHAMÉR. Gyoma 1909. — RMDE II, 207—26.)

Mínthogy a vers hatodik strófája a hét asszonyi méltóságot emlegeti és általában az ifjakhoz szól, gondolhatunk arra, hogy talán akkorra készült, hogy Tótfalusi Kis Miklós egy nyomtatványban kiadta a *Tükör* címen ismert asszonycsúfolót *A jó gazdaasszonynak dicsireti*-vel együtt (Lásd kötetünkben a 11. sz. alatt!). A *Tükör*-ben is az asszonyok hét fajtájáról van szó. (RMKT XVII/8. 107. sz.) Amint Tótfalusi *Mentség*-ében írja (Bp. 1941. 81—82) a ma már ismeretlen nyomtatványáról, „az Asszonyok igen megütköztek benne, jelesen egy Méltóságos Asszony”. Talán éppen Bornemisza Anna. A *Tükör* is rossz asszonyok hét nemzetségét mutatja be, és a házasodni akaró ifjakhoz szól.

18 fogva — a. m. fogva.

23.

Nyomtatott kiadása: H. n. [Lócse] 1716. Az 1—85. versszakot kiad. BALLAGI ALADÁR, EPhK 1884. 45—66.

Többen foglalkoztak a sokáig egy ismeretlen ötvösnek tulajdonított munkával. BALLAGI ALADÁR: Kecskeméthy W. Péter ötvöskönyve. (ArchÉrt 1884. 202—84). — VATTAI ERZSÉBET: Néhány adat az ötvös mesterség és szerszámok történetéhez. ArchÉrt 1953. 151—58. — SZEKERES MARGIT: Az ötvös mesterségről való vetélkedés — Felvinczi György ismeretlen műve. MKsz 1956. 139—44. (Szekeres Margit bizonyította be Felvinczi szerzőségét.)

A XVII. században, de még később is az ötvös szinte ezermester volt. Nemcsak az aranyválasztás és finomítás, a tervezés és rajzolás, a szerszámok készítése, a drágakő csiszolása és keretbe foglalása tartozott munkakörébe, hanem pl. a pecsét- és képmetszés, pénzverés, sokszor a harang- és ágyúöntés, a fegyverkészítés is. (Vö. RÓMER FLÓRIS FERENC: Adalékok a magyar ötvösség történetéhez. Száz 1877.) Az ötvösökről írt vetélkedésben Felvinczi igen széles körű tájékozottságról tesz tanúbizonyságot.

Nótautalása szövegében Balassi Bálint egyik énekére hivatkozik. (B. B. összes művei. I. Bp. 1951. 95. sz.)

A nyomtatvány számos helyesírási vétséget, nyomdahibát tartalmaz. Ezek túlnyomó többsége egyértelműen javítható. Ilyenkor a főszövegben a javított alakot nem kurzíváljuk a sorozatunk korábbi kötetiben is alkalmazott eljárásunk szerint (vö. RMKT XVII/6. 411). Az eredeti hibás alakok a következők: 6 hívánts (...) légyebben 8 taramhoz (...) kétszóra 11 Mitsoda Akarod azt vizsgálni? Mitsoda Legény (A 10. sor egy részének téves megisméltése.) 18 Rásyokik 23 Külömbhöz 37 Fò-tetön 42 Mem 46 kevesess 59 sebestüztöl 60 Azértoda 73 nagyelme-töréssel 77 vernikell 82 lektam 90 Aztha 91 mintviasz, Hogyember 93 kozzá 109 orültem 110 kapúknak 121 On-miveshes mentem; Da 132 Inással 134 hogyéppen 168 ruhás 171 földozás 172 ó elme 174 varra 179 szerzeszt 200 Szahlya-vas 204 hüvelz készítés 210 szem lektam 218 szerettem 224 effederé 226 Mingennap meg-kekett 228 kajtott 239 Ssak (...) Tiszra 246 mintott 250 hötél 251 Mertén 256 ügy 259 kogy 266 míg mig-eszik 268 többibert 270 Tártottak 271 hints 273 hasábó 277 Nagyságot 286 láktál 289 eüst 292 kóvek 311 égy trébellő-veró 314 fogókkál 316 Homoritó 317 Vákony 321 Kikben 327 ezenkívül Van több, a' ki nélkül 328 hell 334 vekaró 335 kissébb 346 műszezeknél 347 erseteknek 348 álnak 350 edénykell 354 zomántzáll 356 koszorükö 357 törökö 361 fotmákat, Jobbnáljobbkat 362 szász tégely, ötvön 364 kaj (...) sette etsétek 366 Inás 368 mestersegoek 371 meg-ijedtem 377 rájta 386 a heti'bért 391 el-vegyék 394 lássád 395 mes 397 ollykevély 402 ezüstöt 404 Uveg-só 410 Vágót a' 415 műszerekért 416 boritasért 418 A' több műszetkészen 419 Uveg vas műszereh, Kik nekünk hellenek 421 tértém 422 nam (...) még-fogadom 423 jövendőben 426 esztendő 427 ahozjó 432 bé-metszes (...) gyákorlás 436 ettől 443 Söd meg-meg éred 447 lászén 466 számlálók 469 mestérség 479 függók 480 tattók 484 Ezúst 490 mütáss 492 mutathasz 493 félséges 496 bástráit 503 hállász 504 hat 522 mesterseget 529 dolgozzal 535 Vagzon 536 Meh-terítsed 545 küjtöt 547 házamkoz 549 hisérjed 551 Fel-tisztítsád 558 jóhessesek 561 'Seregy-el 562 Szombatom (...) nyóltzórakor, Hegmossad 563 táblámar 567 Szavátfogadd 569 annuáloh 572 ejársz.

- 27 Tollas — tollszerűen kiszélesedő.
- 44 Hegyestőr — szúráásra alkalmas kard, tőr kard.
- 45 kérő — sebre való tépés.
- 52 kohához — kemencéjéhez, tűzhelyéhez.
- 53 fúváshoz — fújtatáshoz.
- 58 kö-forgatást — a köszörűkőhajtást.
- 64 Liberalis ars ez — itt: tisztességes mesterség. (Egyébként: szabad művészet.)
- 72 Praxis — Bayle *Praxis pietatis* c. művét Medgyesi Pál magyarra fordította (1636). Igen népszerű kegyességi könyv volt, a XVII. században hat kiadást ért meg.
- 74 Prélum — sajtó, prés, mellyel a kiszedett betűkre a papírt rányomták.
- 77 torkulárhoz — préshez.
- 112 Só-tő — ? Talán sajtóhiba *sotó* (satú) helyett. Jankovics József lektori jelentésében „valamiféle sótartóra” vagy „só-tű” szerszámra gondol.
- 113 kalamáris — tintatartó; Tsigá, tsergő sipjával — csörgőcsiga.
- 132 gomb-ház — zsinórból vagy paszomántból készült hurok, melybe a gombok kapcsolódnak.
- 135 válét mondék — búcsút mondtam.
- 143 Máson laknám ez helyet — máshol laknék ehelyett.
- 150 Gérbér — cserzővarga.
- 158 tsaptam — vertem.
- 164 fü szerszám — fűszer.
- 178 Tányért hajta — tányért vágott.
- 181 tsávától — cserzőlétől.
- 182 bérletésnek — bélelésnek.
- 183 háti-bőröknek — a hát melegítésére szolgáló, többnyire birkabőrnek, kacagánynak.
- 189 Kártot — fából készült kisebb ivóedényt; sajtárt — fából való egyfűlű fejdóedényt; Szapúllót — szapulókádat, melyben a szennyes ruhát áztatják; vékat — főleg gabonamérésre szolgáló ürmérték, kb. 31 liter; tonnát — hordót.
- 191 czapával — bőrrel.
- 196 ónáson — ónoson, ónnal.
- 200 pallérlás — fényesítés, csiszolás.
- 211 lugosságához — a bőr készítéséhez szükséges szerhez, cserléhez.
- 214 luggas hamvassának — lúgos edényének; a hamvas a tímárok földbe ázott kádja, melyben a bőrök meszezését végezték.
- 218 Furdát — hulladékot; a TSz szerint a furda a csizmaszár kibélelésére szolgáló használt vékony szattyánbőr.
- 221 idején — korán.
- 222 Huddozta — vizelte.
- 230 Hammat s' fagygyat — hamut és fagygyút.
- 245 Lóding-tsináló — a lőportartó tokot készítő.
- 249 Tő — tű.
- 255 polyvás sár — pelyvás sár.
- 263 A latin mondás: nem adnak hosszú utat a múzsákhoz, azaz: hamar eldől, kiből lesz mester.
- 265 A latin mondás magyarul: senki szájába nem repül a sült galamb.
- 269 A latin mondás: aki nem tud túrni, nem tud uralkodni.
- 290 Sáfir — zafirkő; Spinel — színtelen vagy különböző színű, lángban nem olvadó, savban nem oldódó, a rubinhoz hasonlító kő.
- 291 Oppály — opál, ásványcsoport neve; Krisolitus — aranyszínű drágakő; Sárdonix — sárda, drágakő az achátok között; Türkés — türkiz, féldrágakő; Kárnél — carneolus, a vörös acháthoz hasonló drágakő.
- 292 Rubint-bálás — rózsaszínű spinell; Almadin — vörösbarna színű drágakő a gránátok csoportjából; Kláris — kaláris, korall.
- 293 Duplét — hamis (csinált) kő: igen vékony nemes követ vagy színes testet kristályhoz erősítettek; Flusz — fluorit, folyékony üveg, a zománc alapanyaga.
- 294 czimer kövek — nemeskő, gyűrűkbe tették.

295 szerszámok — különböző anyagokat, szereket is jelentett; Grispán — rézrozsda (Grünspan); büdöskö — kénkő.

296 üveg só — lugsónak, hamusónak, hamuzsírnak is hívták (sal alcaicum); Salamják — szalmiák (sal ammonicum); szappan-só — ugyanaz, mint az előbbi üvegsó; kéneső — higany.

297 Bányazöld — finomra őrölt melachitpor, festékiül szolgált; piskólcz — antimon, melyet ötvözetek előállításához, aranyválasztáshoz használtak.

298 póris — borax, olvasztósó, forrasztáshoz, zománcok előállításához, arany olvasztásához használták.

300 pimez — habkő a drágakövek csiszolásához; Trippely — pállérföld vagy tripoli, a fémek fényesítéséhez kellett.

305 másztikok — A mastix (hideg zománc) a mastixfa gyantájának különböző festékekkel való keveréke; luminálni valók — fényesíteni valók.

308 töke ülök — Az ülök különböző fajtáiról vö. FRECSKAY ISTVÁN: Mesterségek szótára. Bp.² 1912. 169.

309 Plánts-verök — A *verő* kalapácsot jelent, különböző fajtáiról lásd FRECSKAY, i. m. 318.

312 A sor rövidebb egy szótaggal.

315 Czirkalom vasritsal — körző vas karcolóval; korinczángokkal — csipeszekkel (Kornzange).

316 pontzol — poncolóvas, azaz hegyes végű pácika, fémjelző különböző alakzatok kiverésére. Fajtáit lásd FRECSKAY, i. m. 319.

318 Kőrmös linea — váslaló, lyukvágó.

320 Plánts — forma; szomolló — öntővályú.

321 tészet — próbatégelyt, olvasztótégelyt.

322 A reszelőfajtákról lásd FRECSKAY, i. m. 175.

325 tutzet — tucat.

328 Polstikkelyt — az ív alakú vésőt, félhátú vagy völgyellő metszót; Grabstikelyt — a rajzok, cifrátok kimunkálására szolgáló vájóvéső; fléhelyt — árt.

333 sikálló — fényesítő, simító; pikkely vágó — az ötvösművészetű tárgyakon halpénzt utánzó díszítőelemet kivágó szerszám.

334 vakaró kés — acélpenge a megreszelt művön keletkezett barázdák eltüntetésére.

336 Trébello pontzolok — domború fémjelet, dísz nyomó poncolóvasak. (Lásd a 316. sorban!)

337 tábla — fémlemez, deszka, asztal.

338 A sort vö. a 308. sor jegyzetével; furdantsival — fúróival.

341 koppantok — gyertyaoltó, kúpos szerszámok.

342 régelyek — hosszú, rúd formájú vasak, melyeken a késnyeleket, kardhüvelyeket verték. Mivel azonban utána *póris perselyek*ről van szó, lehet hogy sajtóhibával állunk szemben *tégelyek* helyett.

343 kórintzánk — fogó, lapító; stincz — bélyegzővas, bélyegütő; ánk — verőtő, mellyel a munkadarabokon különböző nagyságú és alakú mélyedéseket formáltak; koporsályok — rézserpenyők (Kupferschale).

344 kraszló etsetek — drótból készült kaparó ecsetek.

345 ózulárok — ?

349 sup ladás tábla — fiókos asztal; Almáriom láda — szekrénszerű láda; Kráztoló — kaparó, ércművet tisztító.

351 Klámbornak — ?

352 fa-küsök — két deszkából álló srófos fogó a satuba való befogáshoz; kaffancsnak is hívják.

357 slajfoló-kő — csiszolókö.

358 Sárkány-vér — vörös festék, melyet főleg a *calamus draco* nevű pálma mézgas nedvéből készítettek; spikinárd-olaj — a *nardus indica* illatos olaja; penzel-luminálnak és a következő sor első szavát idevéve: *Folium* — helyes központozással: penzel, luminálnak *folium*. Az értelme: a luminálnak ecset és aranyfólia kell.

359 puszpáng-fa — Ennek a díszcserjének, akár a mogyorófának, kemény fája van, alkalmasak kőfogalónak.

- 360 Az Alabástrom kö — a gipsz változata, emlékeztet a márványra, de puha. Ezért „nem mindennek kellő”
- 362 mufely — tűzálló anyagból készült szekrénykék, a beléjük helyezett munkadarabot a kemencében égették; hóbolt, illetőleg annak sapkája (Muffel).
- 363 kohnak valók — kemencének valók.
- 364 tyukmony haj — tojáshéj; Nyúl láb — tisztogatásra használták.
- 412 kupersálokat — lásd a 343. sz. jegyzetben a *koporsályok* szót.
- 413 Régelt — vö. a 342. sor jegyzetével; kasztát — kazettát, ládikát; fűjtő ritsálokat — fűtő (hevítő) karcolókat.
- 416 ujusz — ?
- 431 luminálás — fényesítés.
- 432 trébellés — az az eljárás, mikor a formát a fémlémezen kiverik.
- 437 Es az, a' ki sárga — az arany.
- 448 Puskakápát — puskafejet.
- 453 majtz — öv; drága anyagból szalagszerű díszítés.
- 468 tettettésben — tetszetősebben, szebben.
- 474 Donatiók — adományozások; Armalisok — címeres nemesi adománylevelek.
- 480 pézma tartók — illatos szert (ámbra) tartók.
- 486 Nádméz porozó-is — cukorszóró.
- 525 háj — kenőcs.
- 552 Fel-bontsd Legény ágyát — vesd meg a legény ágyát.
- 569 annuálok — helyeslek.

24.

Nyomtatott kiadása Felvinczi György *Comico-Tragoediá*-ja 1767-es kiadásában a drámaszöveg után önálló címmel a nyomtatvány C3/b–C7/a lapjain. Közvetlenül utána Felvinczinek a színjátszó engedélye ügyében a császárhoz intézett kérésének summája olvasható rímes latin versben.

Summa Supplicationis Georgii Fel-Vintzi Transilvani Hungari ad Caesarem Majestatem directae.

O Clemens Majestas respice Libellum,
 Quem humilis Servus supplex praebet illum,
 Ne foveas corde adversus me bellum,
 Quoniam paupertas me premit misellum.

Nam aes, aut argentum, vel aurum non peto,
 Sed liberam artem exercere dato,
 Eandemque salvo passu confirmato,
 Possim exercere ut ubique tuto.

Sed eximitote, ne me vexet census,
 Quoniam antiquus mox deseret Servus,
 Pauperies premit me hercle justo plus,
 Detur ad solvendum ut sit mihi tempus.

Et quid dare potest nihil plane habens,
 Effecta sunt nulla ubi nullum est ens,
 Asserit hoc certe Philosophorum mens,
 Vera dico Caesar, esto mihi clemens.

Quae si Caesarea dederit Majestas,
 Reviviscet adhuc mea semel aetas,
 Post nubila Phoebus, post Hyemem AEstas
 Sequitur, et inde recedet egestas.

Dirigat Divinum cor Caesaris Numen,
Ut fiat subscripto mihi laetum omen,
Laudetur et DEUS et Caesaris Nomen,
Quod miseris datur relevamen Amen.

GEORGIUS FEL-VINTZI

Mind a *Comico-Tragoediá*-nak, mind *A' Pokolrol* szóló versnek jelenleg csak a fentebb jelzett, XVIII. századi kiadása ismert. Az 1693-as drámaszöveg (RMK I, 1449.) ez ideig nem került elő. VÁLI ugyan egy állítólagos 1693-as kiadványból közölte a játékot (Felvinczi György *Comico-Tragoediája*. EPhK I. pótkötet 1889. 331–60), de ezt a nyomtatványt nem sikerült megtalálni. (Vö. RMD II, 472.)

A' Pokolrol szóló verset legelőször VÁLI BÉLA tulajdonította Felvinczinek, és általában az ő munkájának tartják. Valószínűleg azért, mert együtt látott napvilágot Felvinczinek két hiteles munkájával. Nagyajtai István azonban Felvinczinek *A jeles procuratoriának illendő dicséreti* című művéhez írt üdvözlőversében (kiad. STOLL BÉLA: Felvinczi György versei. ItK 1954. 334–37), melyben megemlíti minden 1697-ből származó munkáját, erről hallgat. Más egykorú vagy közelkorú személyek, írások sem beszélnek Felvinczi szerzőségéről. Verstechnikája jóval gyengébb, mint Felvinczi egyéb szerzeményeié. Bár némileg képes hitelességű Felvinczi-vers, eddig ismert lelőhelye miatt itt közöljük.

20 krispánnal — rézrozsdával.

22 Sysiphus — Sziszüphosz az istenek azzal büntették, hogy egy meredek hegyre sziklát kellett felgörgöztetnie, de amikor már-már felért vele a csúcsra, a szikla legurult.

28 Erébus — az alvilág legsötétebb része, Hadész székhelye.

32 Heraclitus — Hérakleitosz görög materialista filozófus. Az emberi rossz látása sírásra fakasztotta.

50 Pólyphaemus — Polüphemosz ijesztő külsejű, egyszemű óriás.

51 tsoportos — torzonborz.

58 temérdek — tömött, sűrű, roppant nagy, vastag; evetnek — mókusnak.

59 Sömörgözött — kiütéses, ráncos.

60 gusás — golyvás.

73 Ilium — Trója.

100 ködökén — köldökén.

104 Minotaurus — Minótaurosز félig ember, félig bika, embert evő szörny.

123 pajkos — parázna.

140 Melpomené — a szomorú költészet, a tragédia muzsája.

147 Ugoctiofaginalus — ?

181 Cáménák — nimfák, múzsák.

183 Mnémoszíné — Mnémoszüné. A múzsák anyja, az emlékezet megszemélyesítője.

191 Clio — a történetírás muzsája.

232 Titzüst — Titüosz. Mivel rátámadt Zeusz kedvesére, Létóra, Zeusz azzal büntette meg, hogy az alvilágban két keselyű tépi újránövő máját, beleit.

PÁPAI PÁRIZ FERENC

ÉLETE

Mint hogy a költészet művelése Pápai Páriz Ferenc írói tevékenységének kevésbé jelentős részét alkotja, mint egyéb téren kifejtett munkássága, életrajzával itt nem foglalkozunk. Mindössze életének néhány mozzanatát idézzük fel. Annál inkább, mivel életpályáját már számosan megrajzolták. Még a múlt század végén tette közé DÉZSI LAJOS róla írt monográfiáját. (Magyar író és könyvnyomtató a XVII. században. I. Misztótfalusi Kis Miklós 1650–1702. II. Pápai Páriz Ferenc 1649–1716. Bp. 1899. (M. T. Életr. 33.) Legújabban pedig műveinek szemelvényes kiadása elé NAGY GÉZA írt az eddigi kutatások eredményeit összefoglaló és azokat kiegészítő életrajzi bevezetést (Pápai Páriz Ferenc Békességet magamnak, másoknak. Bukarest 1977. 5–133), összeállítva a személyéről és munkásságáról szóló részletes bibliográfiát.

Désen született 1649-ben Pápai Páriz Imre prédikátor fiaként. Szülővárosában kezdett tanulmányait Gyulafehérváron, Kolozsvárt (Apáczai Csere János iskolájában!), Marosvásárhelyt folytatta, majd 1664 és 1672 között Nagyenyeden fejezte be, ahol 1667-ben az etimológia, egy év múlva a poétika osztály tanításával bízták meg, 1671–72-ben pedig contrascribává (a senior után következő tisztviselő) választották. 1672-ben külföldi akadémiákra indult, melynek során 1674-ben Bázelen orvosi diplomát szerzett. 1675-ben tért haza. Itthon orvosi gyakorlatot folytatott, 1677 márciusában a fejedelmi udvar orvosa lett. 1676 márciusában megnősült. 1680 márciusában iktatták be a fizika és a görög nyelv professzoraként a Nagyenyedi Kollégiumba. Itt folytatta oktatói tevékenységét egy emberöltőn át puritánus-karteziánus-coccejánus szellemben.

Életéről 1691-ig a *Vitae meae cursus* címmel vezetett életrajzi naplója részletesen, bár az évekkel egyre szűkszavúbban számol be. (Kiad. KONCZ JÓZSEF: Pápai Páriz Ferenc naplója 1649–1691. ItK 1892. 388–98, 499–515 és NAGY GÉZA, i. m. 135–76. Vö. uo. a 645–60. levelek jegyzetével.) Pápai Páriznak mint az enyedi kollégium tanárának, majd rektorának sokszor támadtak nehézségei az intézmény vezetésében, főleg Erdélynek az osztrákoktól való megszállása, a kuruc szabadságharcok mozgalmainak éveiben. Életének utolsó esztendeit pedig a fizetéséért vívott harc, a vele elégedetlen diákság mozgolódása, a kollégium kurátorával (Teleki Sámuel) elhidegült viszonya, majd betegeskedése tették egyre súlyosabbakká. 1716. szeptember 10-én halt meg. Emlékére nyomtatták ki a *Justissima Adorea piis Manibus Viri quondam Literatissimi, ac exinde toto orbe erudito Celeberrimi Domini, Domini Francisci Pápai, Medicinae Doctori et in eadem Facultate in Academia Basileensi Assessoris, ut et in Illustri Bethleniano Professoris Inclutissimi perpetuoque Paedagogiarchoe, ab eodem Collegio decreta, et immortalitati Nominis tam optime tamque diu de se meriti Lubentissime Meritoque consecrata* című kiadványt Kolozsvárott 1717-ben. Ez latin nyelven tartalmazza rövid életrajzát, jellemzését, műveinek felsorolását és 58 latin nyelvű búcsúztató verset. (Közülük kettőnek magyar műfordítását kiad. NAGY GÉZA, i. m. 596–97.)

MŰVEI

Pápai Páriz Ferenc műveinek fentebb idézett bukaresti szemelvényes kiadásában NAGY GÉZA a *Könyvészet* című fejezetben (606–21) teljességre törekvő jegyzéket nyújt Pápai minden nyomtatásban megjelent művéről, azoknak későbbi kiadásairól, gazdag kéziratanyagokról, a levelezéséből eddig megjelent szövegkiadásokról, könyvtáráról. Ezért itt csupán költői műveiről, a különböző nyelveken írt verseiről emlékezünk meg. Tesszük ezt azért is, mert ilyen vonatkozásban e jegyzék tévedést is tartalmaz, másrészt pedig nem teljes.

Üdvözlő versei közé sorolja (ahogyan ezt SZABÓ KÁROLY is tette) az 1711-ben az Odera-Frankfurtban Jástfalvi Török György érkezésében megjelent (RMK III, 4768) húszsoros latin üdvözlőverset annak záradéka miatt: „posuit Fr. Pariz de Papa. D. M. Fr. P. P. P. O. H. Ph. et G. L. Fil.” A verset a fia szerezte, minthogy a feloldása: posuit Franciscus Pariz de Papa, Domini Medicinae Francisci Páriz de Papa, Professoris Publici Ordinarii Historiarum, Physicae et Graecae Linguae Filius.

Költői művei cím alatt mindössze az *Isak és Rebeka* (teljes címén: „Abraham Pátriárcha Fia ISAK és Bathuel Leánya REBEKA Házasságok alkalmatosságával lött BESZELGETES. Mellyet A' Méltóságos Ur Erdélyi Fő Cancellarius Gróf BETHLEN MIKLOS Uram, és szerelmes Házastársa Gróf RÉDEI JULIA Aszszony Méltóságos Háza öröme napjára, Mellyen a' Méltóságos Gróf Urfi Széki TELEKI SANDOR Vram és Méltóságos Gróf Kis Aszszony BETLEN JULIA Isten rendelése szerint való Házassági ösze-kelesek véghez vitetni fog, köteles jó indúlatból, tisztességes és oktató mulatságra, Magyar versekben ki-adott, és a' meg-nevezett Méltóságoknak alázatosan ajánlott A' Nagy-Ényedi Collegiumból P. P. F. Kolosvárott. Nyomatatta Telegdi Pap Samuel 1703. Eszt.)” című drámáját meg a Lőcsén 1708-ban megjelent *Dictionarium Latino-Hungaricum* arcképe alá metszett négy soros latin versikét sorolja fel. Ezt ugyan *Üdvözlő versek* majd *Sírversei* alcímek alatt több vers említése követi, de mindebből nem világos, hogy Pápai hány verset szerzett és milyen nyelven.

Magyar nyelvű költészetét a *Beszélgetés*-en kívül az alábbi munkák képezik:

1. Nagyenyedi diák korában a költő és hadvezér Zrínyiről szerzett tizenegy soros latin hexameterét (*Epigramma*) tíz négy soros tizenkettesben magyar nyelvre ültette át. (Lelőhelye az RAKKKit Mss. Ref. 2935. jelzetű kézirata. Nem sikerült megszereznünk.)

2. Az 1681 nyarán erdélyi fejedelemmé választott II. Apafi Mihályt 1683. szeptember 13-án Gyulafehérváron ünnepélyesen beiktatták. A Nagyenyedi Kollégium tanárai és ifjúsága *Plausus Festivus* címmel (RMK II, 1541.) versgyűjteményt nyomtatott ki Kolosvárott 1684-ben. Ennek egyetlen magyar nyelvű darabját Pápai Páriz írta *Az deak verseknek magyar summája* címmel.

3. A *Rudus redivivus* magyar nyelvű átdolgozásában (*Romlott fal felépitése*) Janus Pannoniusnak *Midön beteg volt a táborban* című elégiájának négy sorát idézve, azokat hatsoros magyar sírversben fordította le.

4. Bethlen Elek halálát követőleg Tótfalusi Kis Miklós halotti oratóiójával együtt jelent meg 1696-ban Kolosvárott a *Halotti emlékvész Bethlen Elek felett* című halotti emlékvése.

5. Tótfalusi Kis Miklósnak állított emléket az 1702-ben Kolosvárott megjelent *Életnek könyve* c. kiadvány 78 versszakos tankölteménye („Az Isten mindenüt és mindenben lakik” kezdettel).

6. Petrőczy Kata Szidónia „nagy neve terjesztésére” üdvözlő versben köszöntötte Arndt János könyvének magyar fordítását a *Jó illatú XII Liliom*-ban. (RMK I, 1704. Kolosvár 1705.)

7. A *Pax Crucis* (RMK I, 1775. Kolosvár 1710) címlapjának verzóján a görög és latin versikék mellett megtaláljuk azok magyar nyelvű áttüzetését négy sorban. Ugyanebben a könyvben még három magyar versét olvashatjuk.

8. Ajánlás *Az Isten düsérétében gyönyörködő magyar olvasóhoz*.

9. Franciából magyarra fordította le Clément Marotnak *Intő versei*-t, valamint

10. Bézának *Ajánló levelé*-t.

Idegen nyelven — a már említett görög és latin versikéken kívül — Pápai Páriz kizárólag az alkalmi versszerzést űzte. De mint ahogyan magyar verseiben, ezekben is legtöbbször túltekinített az alkalmoszerűségen, a személyes vonatkozásokon, és felülemelkedve az egyéni érdekeken, közösségi kérdéseket vetett fel, s bírálata a hibák merész hangú elítélésébe csapott át.

Mikor Veresegyházi Tamás, peregrinációjának egyik útítársa 1674. május 13-án Bázelen

elnyerte a teológia doktora fokozatot, barátai a *Plavvsus Votivus* (RMK III, 2647.) című kiadvánnyal köszöntötték. Ennek a kiadványnak XII. számú versét Pápai írta görög nyelven. Az ekkor még csak „az orvosi hivatás kedvelője” a görög verset nem szó szerinti, de elég hű latin fordításban is megírta.

Szintén görög nyelvű verssel köszöntötte Kállai Kopis Jánost, mikor *Dissertatio Textualis De Peccato In Spiritum Sanctum* címmel 1674-ben Bázalben disszertált. (RMK III, 2727.)

Ugyancsak görög üdvözlőverset írt Szilágyi Tönkö Márton *Philosophia Ad usum Scholarum praesertim Debrecinae Applicata* című, Heidelbergben 1678-ban megjelent könyvében. (RMK III, 2899.)

Görög nyelven szól az a gyászverse is, melyet Békés Horváti János halálára írt abban a gyászversfüzetben, amelyikben az elhunyt barátai siratták el a bélsérv-operáció után kilenc nappal meghalt teológus hallgatót. (*Iusta Pius Manibus Clarissimi Ac Ervditi Viri Domini Johannis Bekes Horvati Ungari*. RMK III, 2643. — Basel 1674.)

Külön csoportot alkotnak azok a versek, melyeket Pápai Páriz az Apafi családdal kapcsolatban írt. Nem sokkal azután, hogy külföldi tanulásából hazaérkezett, Pápai fejedelmi udvari orvos lett, és 1677 tavaszától hosszabb-rövidebb időközöket töltött az udvarban Gyulafehérvárott, Fogarasban és egyebütt. Az udvarban tartózkodásának ideje növekedett a fejedelemszony betegségének beköszöntésével. Ennek halála után (1688. augusztus 27.) pedig a búskomorra vált fejedelem mellett kellett sokszor tartózkodnia. A fejedelmi család és Pápai között meghitt viszony alakult ki. Ezt több levél, könyvajánlás és számos vers bizonyítja.

Az Apafi családhoz szóló latin szerzeményei közül először az ifjú Apafi Mihály fejedelemsé választásakor írt köszöntő verset, mely *Carmen seculare* címmel jelent meg. (RMK II, 1495.) Az RAkKKvt (volt Unitárius Kollégium Könyvtára Kolozsvárott!) példányának címlapján a következő bejegyzést olvashatjuk: „A clarissimo viro Domino Francisco Páriz Papani Authore hujus opusculi accepit Martinus D. Krizbai Anno 1681. die 10. Julij.” Ebből nyilvánvaló, hogy a kiadvány a fejedelem fiának trónörökösként való elismerése (1681. június 13.) után hamarosan napvilágot látott. (Pápai ugyanezt a verset kissé átdolgozva kiadta az 1694-ben megjelent *Tristium Levamina* címet viselő gyűjteményben is. RMK II, 1776.) A 42 strófás verset néhány latin epigramma követi.

II. Apafi Mihálynak ünnepélyes beiktatásakor kiadott, a fentebb már említett gyűjteményben (*Plausus Festivus* RMK II, 1541.) az idézett magyar versen kívül írt Pápai egy latint is *Chorus suffragantium* címmel. (Magyar műfordítását kiad. az 1977-es bukaresti kiadvány: 341–44.)

Tótfalusi Kis Miklós nyomdájában látott napvilágot 1694-ben az előbb említett *Tristium Levamina* címet viselő emlékfüzet. A némileg módosított *Carmen seculare*-n kívül Pápainak a következő latin szerzeményeit tartalmazza. I. Apafi Mihályt siratja egy 260 soros költeményben (*Monodia Apafiana*. Vitam et Obitum Celsissimi Principis Michaelis Apafi I. Dei gratia Transylvaniae Principis, Partium Regni Hungariae Domini et Siculorum Comitum, etcetera in pugillo complexa), melyet egy *Epitaphium* követ 18 sorban. Bornemisza Anna halotti verse következik ezután (*Soliloquium emortuale Celsissimae Transylvaniae Principis, etc. Dominae Dominae Annae Bornemiszae in Castro Ebesfalva pie defunctae Anno 1688*). Terjedelme 74 sor. Két 20–20 soros Corollarium követi a 23. zsoltár 4. és a 73. zsoltár 25. verséből ihletődve. Bornemisza Anna epitáfiumát kiad. Bod Péter a *Hungarvs Tymbavles continuatus* (Pest 1764) 90–93. lapjain.

Az 1695-ben Kolozsvárott megjelent *Ars Heraldica* (RMK II, 1707.) végén hat nem terjedelmes elogiumszerű epigrammát találunk. Az első kettő Buda 1686-i visszafoglalásával, más kettő Lotharingiai Károlyral kapcsolatban. Egy az Erdélyben lévő császári seregek parancsnokához, Veteránihoz szól. Leghosszabb, 34 soros az *In Commissarios Hendecasyllabi* címet viselő.

Az 1696-ban Kolozsvárott megjelent *Pax aulae* (RMK I. 1488.) államtudományi tárgyú könyvében találjuk a *De lueta carnis et spiritus* című szép elmélkedő költeményt 122 sor terjedelemben. (Szécsi Gergely másolatában a szerző nevének említése nélkül megvan az OL Teleki Mihály marosvásárhelyi levéltárában. Új rendezés 98. cs. Nr. 3205–3267. p. 419.)

A Kolozsvárott 1698-ban kinyomtatott *Pax sepulchri* 210. lapján maradt fenn Pápai saját sírversének szánt epigrammája, a *Votum auctoris*. (Műfordítása kiad. az 1977-es szemelvényes kiadvány 344. lapján.)

Mint ahogyan a *Dictionarium*-ban saját arcképe alá verses önjellemzést készített, eszme-

társának, az ifj. Köleséri Sámuelnek arcképe alá is írt epigrammát, mely az *Auraria Romano-Dacica* című könyvben 1719-ben jelent meg, tehát Pápai halála után.

Csak részben maradtak ránk egykorú forrásokban azok a sírversek, melyeket Bod Péter a fentebb idézett *Hungarus Tymbaules* című kiadványában Pápai Páriz Ferenc szerzeményeként kiadott. Itt látott napvilágot a Bethlen János kancellár temetésére (1678) készült 14 soros (XXIV. sz. alatt az 51. lapon); a Bethlen Farkas tanácsúr, történetíró, Fehér vármegyei főispán halálára szerzett (1679) 24 soros epitafium (XXV. sz. alatt az 51. lapon). A Csernátoni Pál nagyenyedi filozófiaprofesszor halálára (1679) írt 38 soros sírvers eredeti kézírata az *Illustris Collegii Bethleniano-Enyediensi origo et progressus* (1704 után). (Kemény József: *Collectio maiorum manuscriptorum historicorum*. Tomus XVII. nr. 3. RAkKTLt.) Bod kétszer is közölte. Először a *Tymbaules continuatus* 87–88. lapján és a *Historia Hungarorum Ecclesiastica*. Lugdunum Batavorum 1888–1890. II. 458–59. (Egyéb kéziratosságotól lásd NAGY GÉZA, i. m. 611.)

A *Tymbaules continuatus*-ból ismerjük a Kendeffi Miklós halálára (1680) írt *Epiaphium* szövegét (a 88–89. lapon XXIV. sz. alatt). A Bánfi Zsigmond tanácsúr, Fehér vármegye főispánja, a Bethlen Kollégium gondnoka halálára (1687) írt sírverset és a zászlóra írt sorokat (összesen 42 sor) ugyanott a 93–95. lapokon olvashatjuk.

A házsongárdi temetőben Tótfalusi síremlékén ma már olvashatatlan koptak azok a sorok, melyeket Bod Péter epitafiumgyűjteménye 99. lapján, a szerző feltűntetése nélkül, nyomtatásban is kiadott. (A 8 latin sor közölve az 1977-es kiadvány 682–83. lapján is; magyar műfordítását lásd uo. a 345. lapon.)

Pápai Páriz Ferenc elég nagyszámú latin nyelvű verseiből mutatványképpen itt közöljük két szerzeményét. Az első az 1694-ben megjelent *Tristium Levamina* (RMK II, 1776.) egyik darabja, melyben a szerző I. Apafi Mihály halálát siratja. A második az 1696-ban kinyomtatott *Pax aulae* (RMK I, 1488.) egyetlen latin verse, mely a jó és rossz közt hanyódó ember töprengéseiről szól.

MONODIA APAFIANA

Vitam et Obitum Celsissimi Principis Michaelis Apafi I. Dei gratia Transylvaniae Principis, Partium Regni Hungariae Domini, et Siculorum Comititis, etcetera in pugillo complexa.

Haecne est Fatorum series, et siccae contra
Secli unctos Proceres coeunt in foedera mortes?
Assultus Libitina tui, vestrum inde Sorores
Triste ministerium, ferales quando cupressos
Sic fertis circum et nocuos halatis odores.
Nil vobis celsum, nil sacrum, nilque verendum,
Non Regum caput, observandum aut Principis ostrum,
Relligionem et olens excelsae frontis olivum,
Colla aut candidulo multum certantia lacti.

Dace, tuae vires, rerum incrementa tuarum,
Flos gentis patriae fortunarumque medulla
Vnius in capitis jactura et morte laborant,
Cum cadit antiquae Princeps virtutis imago,
Foecundae Apafidum Michael substantia Stirpis,
15 Tempore forte suo, patriae sed tempore iniquo
Quem tulit atra dies, nec spectatissima vitae
Integritas, pietasque, animi et praestantia tanti
Coelo lapsa ipso, potuerunt sistere avaram
Fatorum invidiam. Tantaе Coelestibus irae,
20 Et Stygiae vis dura Deae! cui sola voluptas
Cogere confertas rabida hinc prurigine praedas.

Musa metrum moderare meum, numerosque modosque,
Quo sine deficiunt, ignari aut limitis errant,
Moestitiaeque isti male contradicere pergunt.

25 Materiam solare meam, quae sola reliota,
Ipsa sibi gravis in moerorum gurgite sidet.
Triste ergo fatum et mortalia pone sequestro,
Lucinamque voca, et laetis natalibus aures
Atque animum pascens, cunis tantisper inhaere.

30 Est virtus e veteri Dacorum stemmate stemma
Decerptum, hac-que-tenus nullo sufflamine gaudens
Orbe suo, quod victo omni discrimine, longam
Aetatem hic et secla tulit, virtutis honore
Principibus propius, meruit quos sanguine saepe
De proprio sociare, thorumque appingere sceptro,
Bethlenium dixere diu, quod deinde direptum
Bethlenio Apafium duxit de nomine nomen
Non minus augustum, non inferiora secutum.
Principis hoc cunabla dedit felicia nostri,
40 Quem flendo canimus, cujus fletu ossa rigamus,
Ut virtus numeros decorarat multa per omnes,
Cujus honorata et primordia, cuique per omnes
Vitae actae parteis, magni non ultima cura
Visa vacare Dei, non uno prodita teste.

Ergo ubi coelorum auspicio, Superiumque favore
Illa dies luxit, qua matris taedia, jam jam
(Longa novem menses) fuerant ponenda Susannae
Petkiadum de stirpe satae, laterique Georgi
Lege thori applicitae Apafii, ut stirps tertia binas
Attingens, hilalare domos, hoc nomine posset:
Ipsa suum, nec difficilis Lucina laborem
Sponte locat, foetumque utero feliciter edit,
Et matrem proli ac patri, prolemque parenti
Tam pia cura Deae vitalem servat utrique.
Tanto ac victis officio nutricibus ardor
Crescit, et infantem primo de sanguine lautum
Alveo dulcis aquae et tepida mulcedine fotum
Mólliculo matris sinui laeto omine credunt.

60 Haec intus; natalitius sed pariete rumor
Exierat fracto, possunt nec gaudia tectis
Publica privatis, arcto tam limite claudi.
Non unus gentem, non unus coelica corda
Motus agit, subeuntque acies, properantque videre
Diique Deaeque omnes proprio de numine munus.
Confestim infanti flores ter mille colorum
Subjiciunt, totus spiraret ut aër odores,
Et Myrti et Lauri ramos superingerit Hebe,
Formoso formosa recidens symbola nato:
Fronde Minerva Oleae, pacis bona nuncia, totum,
Exemplis stimulata, operit, certamine sancto.
Escipit hanc Astraea, e pleno vellere Phryxi
Tegmine condecorare jubens cunabula texto.
Fascia non aderat, longi tunc praesaga Juno
Forte boni, venturi olim, diadema resolvit
Vertice de proprio, teneros quo deligat artus.
Nondum lanificae cognorant gesta Sorores,

Distractae assiduo, pro pensi lege, labore;
Non tamen adventu ut tardae, sic numine cassae,
Excutiunt calathos, niveisque ex ordine filis
80 Prolixos glomerant puri successibus annos.
Cantibus interea exhilarant omnem aethera Musae,
Fata futura sonis iterant atque omnia complent
Harmonicis, ne quid musaeo in munere desit.
Decurrunt Dryades scopulis et Oreades, antris
85 Naiades e madidis properant velut agmine facto,
Cernere quaeque cupit, propriis et tangere palmis,
Quis tantus terris Coelorum munere missus
Hospes hic, et facies et rari linea vultus.

Nondum at nomen erat nato, sed cuique vocare
90 Dona Deum sat erat, viso propiusque fruisi:
At Pater, estque eadem dulci sententia Matri,
Constituit solitis peragi natalia sacris.
Nec mora, symbolica baptismi aspergine natus
Tingitur, inque fidem et nomen venerabili Jesu
95 It susceptorum laeto comitatus honore,
Sacra perannari non ficto corde precantum
Et ne quid faustis, cantorum munere desit
Principiis, longum cum nomine proditur omen,
Quando salutatur Michael, glossemate quaerens
100 Hebraeum prisco, sanctus sicut Deus est quis?

Hac-privata-tenus fuerat concredita cura
Sub Lare privato matri et nutricibus almis,
Aetatem inter quas agitavit arundine primam.
Septima sed postquam ludendo vertitur aestas,
105 Et pueros puer exierat, nova cura parentes
Sollicitat, laetum fruticantis cernitur olim
Uber agri, in prima, quae nunc potruditur, herba.
Ergo ut Musarum subeat cultura, deinceps,
Conveniunt, nec conditio est injuria proli,
Artibus istarum ut doctis aetatula mollis
Fingatur, formisque novis tam cerea cedat.

Applaudunt Charites et ter tria nomina, quarum
Quaeque salutatum festinat strenua, quaeque
115 Plena sinum violis, stellatis plena hyacinthis
Advolat, et rivos vena de divite spondens
In caput invergit Musaeo in rure tyronis.
Auspiciis laetus, Lauru et Parnasside dives
Sic tandem ingreditur Divini in Apollinis arcem,
Vocibus et votis semper comitatus ovantem.
120 Nectar ibi et pleno manentem fluminis alveo
Ambrosiam miratur apertosque ordine fontes,
Fercula non unam pariter sapientia pulpam.
Nil intentatum hic Michael nil linquit inausum,
Floriferis ut apes in saltibus, omnia libat,
125 Omnia rimatur, propiusque attingere gestit,
Unde sitim extingvat, cupidam et compescat orexin.
Nec negat aula suum defectus nescia munus,
Excipit ardentem, votique ficillima damnat.
Densae Grammatice, primus labor, ostia prima,

130 Occurrunt salebrae, pede primo atque ante terendae,
Quam se doctrinae melioris semina pandant:
Vincit iter durum ingenii perniciores ales,
Nec cessat partes studii grassata per omnes,
135 Donec constituit super ipso culmine signa
Apafius docilis, spe major ubique metuque.

Perpetuae sic coepit ovans dare lintea famae,
Artibus instructus Musarum munere doctis,
Nec condi ulterius Musaeo et carcere claudi
140 Sustinuit, sed ferre oculum est sententia circum,
Et lustrare alios, captare negotia, mores
Juraque dispicere ardescit, quibus orbis et urbes
Tam bene justitiam collum misere sub unam.
Hinc patriae fines et dulcia, percitus, arva
145 Et matrem, propiore sinu quae fovemat usque,
Vincente experiundi hac causa, linquit amatam.

Inde Rakociadum stetit Aulae in luce locatus
Ut Dominum brevior via veneratus adoret,
Principis ingenium exploret, mereatque favorem
150 Servitio, cui devotam cum sanguine vitam
Seque suasque omnes fortunas debuit uni.

Fert-oculos-circum Michael, Censorius alter,
Et juvenes inter juvenis perfectio canet
De solito meliore luto praecordia ficti.
155 Multa videt, nec visa probat, mens exul in Aula,
Non oblita poli, frustra contagia, frustra
Sollicitant exempla, juvat secessio casta.
Sic est semper idem Divino et numine plenus,
Cujus consilium, cujus suggestio, cujus
Solamen, vitae partes sunt visa per omnes.

160 Virtutum hinc vastum secuit mare, navita tutus
Praesidio Superum ad remos et vela sedentum,
Aequor arat, recta hinc spatiat Honoris ad aedem
Et celsam et multis casso conamine saepe
165 Tentatam, tanta hic transversa obversa fatigant.
Sed ne tristis eat sine teste et compare solus,
Partirique vices gratus queat ordo laborum,
Cura thorum sociare subit, propriamque videre
Et nosse e proprio de sumptam corpore costam.
Illa latebat adhuc utroque orbata parente,
170 Clausa Lorandfiadae memorandae Principis usuque et
Alta gynaeceae, sexusque exercita curis.
Bornemissarum haec de prisco sanguine sanguis
Anna fuit, quod spes natarum postulat aut res
Docta omne, aequaevis nunquam superabile calcar.
175 Est fortunatas non uno hic nomine taedas
Cum veteri fautore Deo, cui jugis ab ipsis
Incubuit cunis, sincera mente colendo,
Pactus, et ejusdem consulto numine nactus.
Nec quinquam solido, sociae quo junctus, amori
180 Defuerat, placet illa viro, favet iste vicissim,

Officiis certant alternis, tentat uterque
Officio superare, pari vel pergere cultu.

185 Nil at in humanis fixum, distinxit amores
Nunc coeptos patriae infoelix concussio, quando
Hos regni fines, haec dulcia funditus arva
Et Martis rabies, Vulcanique addita strages
Everrere, domum quasi et extersere repente.
In partem hic damni venit capitisque periculum
190 Principis imperio, Michael quoque trusus ad arma
Justa parum, atque mera procerum vertigine sumpta;
Tartaricis etenim vivus fit pompa triumphis,
Ad Scythicos multis distractus passibus isthinc
Dura cativus sub conditione penateis.

Sed servi Deus ille memor, qui fidus et aequus
Saepe laboranti retro labentibus annis
Adfuerat, vinclis validis et carcere ruptis,
Reddidit ablatum domui cum foenore solem,
Sole novo cumulans, frontem diademate cingens,
200 Ac Sceptro funes, fortuna dispare mutans,
Carceris et sordes regali murice tergens.
Josephum ut petulans fratrum furor et Potipharis
Carcer in augustum culmen tulit, ut Pharaonis
Servator, terraeque foret, fratrumque Patrisque:
Sic postliminio rediit per nubila Phoebus,
Inter-qui-junctos iterum conjunxit amores.
Unde thorus sceptro radians et fertile sceptrum
Emicat, alternis mox prole virentibus annis.
Usque-adeo Superis curae, qui semper Alumno
Invenere suam, comites facilesque venire,
Per syrtes et tesqua viam, quasi tramite recto.

Hinc genus omne hominum, genii ingeniique nitore
Traxerat ad sese memori celebrandus honore
A docto atque bono Princeps per secula noster.
Non ego solus ero candoris non ego solus
Testis ero, tantus nostri est non indigus oris.
Hunc experta satis fuerant victoricia Magni
Arma, ita devoto cum pectore culta Leonis,
Mitto alios, magnum est de tanto nomine nomen.

220 Ast ubi nunc caput hoc, quod tot discrimina rerum,
Et scopulos, queis implicuit se plurima turba,
Vertice quae rediit, miserabile! naufraga fracto,
Totque adeo adversae partis molimina cavit.
Tempora dura inflant? nulli, solis nisi coelis,
A teneris assveta Deo mens protinus haesit.
225 Per lituos alii terrent, raucosque boatus
Turmarum et fusi studiis fatalibus aeris:
Ille pias, solita arma, preces, felicius offert,
Integer, illaesusque aliorum funera discit.

230 O ubi nunc frons et cerebrum, cui Consus, Honorque,
Et comes et merces, nulli concinnior, haesit!
O ubi nunc labia atque os, quo Sirenque latina

Venerat hospes, ad haec rerum collectio vasta!
O ubi, quae decuit pietas, summoque refulsit
Vertice, et unius, quod summum est, unica cura!
Dacorum splendoris apex, ubi laus? ubi rara
Virtus? quanta fuit, quantis exercita flammis,
Semper inextincta, semper formosior igni.
O ubi nunc! sed enim me singultantia verba
Impediunt numerare vices, quas fecerat, omnes.
240 Vivere digne senex, nec tam cito debite coelo,
Nostris nuda oculis tantum se praebet imago.
Quidni igitur tantam flemus, sine fine, repinam?
Subductus populo est tristi cum funere custos.
245 Parca immitis anus, quanto nos munere fraudas,
Ad poenam stimulante Deo, quam crimina pridem
Sollicitant coeloque trahunt, numero sine, nostra!

Sed non omnis abis, raperis nec totus, obhaeret
Abdita venturo factorum gloria saeclo,
Aeternaturis aeternatura tabellis.
250 Nec metuenda tibi est injuria crassa silentum,
Quin ventura seges Princeps memorande tuarum
Ex Famae archivis virtutum encomia discat.
Vivet noster amor, patriae devotio vivet,
Phoebus ab Indorum dum surget mane cubili,
255 Dum vaga candenti radiabit syrmate Luna,
Dum librata suo pendebit pondere tellus,
Ister ab Occasu dum se torquebit ad Ortum,
Apafius vivet, memori non excidit aevo,
Vivet et extentas quatiet progressibus alas.

DE LUCTA CARNIS ET SPIRITUS CARMEN

Recta probo, perversa sequor. Praesentia damno,
Damnata amplector. Cupio coelestia, terris
Haereo. Memet amo, mihi me contrarius odi.
5 Consector pacem, sine pace reciproca mecum
Bella gero. Totus comburor et algeo. Praeceptus
Dum cado, consisto. Sanor dum langveo. Laetor
Dum me dedecoro. Morior dum vivo. Triumpho
Dum superior. Curis me pasco et gaudia capto.
10 Impero, cui demens subservio. Liber aperto
Expatior coelo, bilem splenemque laccio.
Somnio saepe amens me somnia cernere somno.
Caligo vigilans, mira vertigine mentis.
Nunc huc impellor, nunc volvor fluctibus illuc,
Meque seco in partes varias, perque omnia verso.
Quod petii, sperno; repeto quod nuper omisi.
Cras, hodie hoc, aliud jam, mox nihil, omnia quaero.
Miles hebes sero olypeum post vulnere sumo.
Efferor in vetitum praeceptus, declivia mecum
Sunt vitia: Acclivem virtus petit ardua mortem.
Fasque nefasque mihi parvo discrimine distant.
Quod libet idque licet. Quae tanta insana libido
Audit id atque audet? Furor hoc meus audit et audet,
Religionis iners custos timidusque satelles.

Arma Dei perdo, stationem desero: Facti
 25 Sons fugio multam; non insons horreo culpam.
 Ut culpam vitasse novae est occasio culpae.
 Saxa memor refero (sic disco cavere cadendo)
 Rursus ad icta pedem. Pereo vivusque vidensque.
 Ipse ipsam perimo prudensque volensque sciensque
 30 Me medicum mihi quaero, nocensque aegresco medendo
 Dum cupio sedare sitim, sitis altera cedit.
 Dum pereo flammis, occido sulphure flammis.
 Dum sisto undantes undas, undantius undant.
 Sic me peste juvat medicina nocentior. Ulcus
 Ulcere sano mihi: mihi mulceo vulnere vulnus.
 Heu quas inducias, atque impia foedera pango,
 Cum scelere et Satana fontisque cupidine vitae!
 Quas soleo cassas peccandi innectere causas,
 Et vana illustri praetexo pallia culpae!
 40 Scribitur in glacie, pluvia indice, testibus Austris
 Prima redempturum me brutae tempora vitae:
 Ac cito me solitus rapit in contraria vortex
 Aedituum timidum et pugilem probitatis inermem.
 Mortali nil dulce sapit, nisi quod sit amarum
 Menti immortalis, pingvis me Aegyptus inescat,
 Aeternumque animus nectar fastidit et odit.
 Me domitor mundi Mammon, me mysticus hydrops
 Me Belial, me vota Midiae, me fulva supellex,
 Me me sacra fames, Pactolique aurea proles
 50 Fascinat, et sicca fauces mihi dipsade mordet,
 Gurgis inest animae, nil rictum claudit hianti.
 Orcus inest avido: nil picam placat edenti.
 Quaero satur, quaesita queror. Quantumlibet indo,
 Hic bolus extendit non os occludit avaro.
 Dulce mihi foenus fert lamentabile funus.
 Servus, amor mundi, mentisque ancilla voluptas,
 Haec Cleopatra procax, ille helluo Sardanapalus,
 Exigua ingentis praebent solatia luctus.
 O quam mirandum, coeloque soloque creatum
 60 Corporis ex pecude et mentis sum numine monstrum.
 Igne levi mea terra gravis sese altius effert,
 In me tota ruens carnis desaevit Erynnis,
 Ebrius ac mundus musto somnoque sepultus
 Regnum animae prodit speculator, spiritus hosti
 65 Laetitia et luctus trano per tempora vitae,
 (Vota mihi ventus, caro navis, navita sensus)
 Pacificum, curis interlatrantibus, aequor.
 Seditiosa meo Respublica pectore clausa est.
 Grex furit in Regem, Rex audet temnere Legem.
 70 Eva mea est illex; Jacob meus et meus Esau
 Juge odium exercent: tanta est discordia fratrum!
 In me quae fiunt, ea non ego, sed facit alter.
 Qui facit, is mens est, (heu quod meus) hospes et hostis.
 Mens mea vere in me, si non in me esset, inesset
 Nunc prope; sed procul est, spurca turpatur amurca
 Carnis, et immundi gustat contagia mundi.
 Quae cupio, haud cupio; petor et negor ipso ab ipso
 Et timeo et spero, securis langveo curis.
 Nauseo et esurio: sitiens bibo fellea mella.

80 Me vivum doleo, risus in funere fundo.
 De petra mihi mella fluunt, de pumice nectar.
 E squilla mihi nata rosa est, e sentibus uva.
 De sicco fons manat aquae: de stipite gemmae.
 Diluvio aerumnas lacrymarum defleo vitae.
 85 Et frontem in fontem atque in flumina lumina solvo:
 Ex isto torrente tamen bibo gaudia vitae.
 Lux perplexa; jubar tremulum; caligo serena;
 Spex exspes; status inconstans; persuasio fallax;
 Lex illex; methodus confusa; inconditus ordo;
 90 Bellica pax; risus lacrymabilis; impetus excors;
 Flos deflorescens; via devia; cognitus error;
 Fama infamis; iners solertia; dives egestas,
 Mens amens; ratio delira; invita voluntas;
 Dulce malum; mellita lues; funesta voluptas;
 Spes excors; deforme decus; subjecta potestas;
 Plena fames; exosus amor; despecta venustas;
 Triste decus; probrosus honos; fiducia ficta;
 Fessa quies; obscura dies; victoria victa;
 Aegra salus; animae sunt haec solatia moestae.
 100 Quid probro? Quid reprobis? Quid amo? Quid damno? Quid opto?
 Heu, quis, quem, quoties, quae fastidita reposco?
 Nolo, volo; volo, nolo. Aliud damnosa libido,
 Mens aliud suadet. Formas mihi surgit in omnes
 Proteus affectus, varia est et vana voluntas.
 105 Innumero capite hydra caro suppullulat. Anceps
 Est animus, ratio multorum daedala. Sensus
 Facta fugit, fugienda facit, meque avocat auris,
 Proditor estque vagans oculus. Vaga fluctuat aestu
 Spes mea votorum vario. Discordia concors
 110 Me perimit, servat discors concordia. Semper
 Displiceo placeoque mihi. Vellem ipse tenere
 Me sine me. Damnosa mei me copia perdit.
 Qui me in me quaerit, non me, ut me, invenerit in me.
 Me miserum! Me prodo nocens, agor exul ab ipso.
 Ipse mihi turbas moveo. In me sentio luctam.
 Non ego me memini: non sum mihi concolor ipsi.
 Credo mihi, non credo mihi, me saepe fefelli.
 Me fugio cupioque mei sum compos et impos,
 120 Ipse ego non ego sum, sum partibus alter et idem,
 Dissimilis similisque mihi contrarius ipsi.
 Sic ego nec sine me, nec mecum vivere possum.

Finis.

25.

Nyomtatott kiadása: **Plausus Festivus Ad Solennia Inaugurationis Celsissimi Principis ac Domini Domini Michaelis Apaffi II.** Kolozsvár 1684. (RMK II, 1541.)

Az 1681. június 13-án Gyulafehérváron I. Apafi Mihály fejedelem utódjává megválasztott öt éves fiát a porta csak 1683-ban, a bécsi vereség után erősítette meg tisztében. Az Athnámé átnyújtása, a fejedelmi jelvényekkel való ünnepélyes beiktatás szeptember 18-án ment végbe. Erre az alkalomra a Nagyenyedi Kollégium a fenti című verses kiadvánnyal kedveskedett, mely a deákok szerzeményein kívül Dézsi Márton és Pápai Páriz Ferenc professzorok verseit is tartalmazta. A latinon kívül Pápai magyar nyelven is írt éneket *Az deak verseknek magyar sum-*

mája címmel, melynek záradékként nevének betűjeleit — P. P. F. — olvashatjuk. Kiadásunkban a vers mondanivalóját tartalmazó, általunk adott cím alatt közöljük.

1 Craesus — Kroiszosz lyd király, akinek birodalmát Kürosz i. e. 546-ban elfoglalta; mesés gazdagságáról volt híres, és nevéhez számos monda kapcsolódik; keserülvén — szárván, siratván.

22 Fejedelmi rajnak — fejedelmi ivadéknak.

58 Huszban és háromban — Apafit 1661-ben tették meg Erdély fejedelmévé, a kiadvány 1684-ben látott napvilágot. Ezek szerint a magyar verset a kiadás évében szerezte Pápai.

73 A sor egy szótaggal hosszabb.

26.

Kéziratai: **Romlott fal Fel Építése.** OSzK Fol. Hung. 942. 44. Pápai egyháztörténeti munkájának ez a másolata a kézirat második részét alkotja. (Az első rész Bod Péter művét, a *Kősziklán épült Ház ostromá-t* tartalmazza.) A második rész címlapjának az alján az alábbi feljegyzés áll: „Leírattatta Tóth Ferentz Papan Theologiai tanító Professor 1806-ban Julius Holnapban Szent Lőrinczi Lutheranus Superintendens Nagy István Urnál lévő Manuscriptumból, melly az Originálnak lenni mondatik.”

Pápai egyháztörténetét, benne az epitáfiumot is kiad. THURY ETELE, MProtEgyht. Adattár 1906. 153. A közlés alapjául szolgáló kétségtelenül szintén másolati példány őrzési helyét nem jelzi. Nem azonos azzal a másolattal, mely jelenleg a marosvásárhelyi Teleki-Bolyai Könyvtárban THq—93b. Ms 245. jelzett alatt található. (Vö. NAGY GÉZA: Pápai Páriz Ferenc. Bukarest 1977. 610.)

A *Rudus redivivum* (Szeben 1684) magyar átdolgozásában (1685) Pápai Pécs városával kapcsolatosan megemlékezik Duditsról és Janus Pannoniusról. Ez utóbbinak a *De se aegrotante in castris, 1464* elégiájának utolsó négy sorát idézve azt írja, hogy az „ma is ott (ti. Pécsen) Márványkö oszlopra fel metzve vagon”. Utána a latin vesszorokat magyarra ülteti át.

27.

Nyomatott kiadása: **Kegyességgel, Betsülettel, közönséges Munkával érdemlett Igassag Koronaja.** Kolozsvár [1696]. (MKSz 1882. 92.) Kiad. DÉZSI LAJOS: Halotti emlékvers Bethlen Elek fölött és Tótfalusi Kis Miklós ismeretlen műve 1697-ből. ItK 1895. 334—58.

Az emlékvers nyomtatásban együtt jelent meg Tótfalusi Kis Miklósnak a Bethlen Elek felett mondott halotti orációjával. Azt gondolták, az emlékverset is Tótfalusi szerezte. Ő azonban *Mentség*-ének 36. részében félreérthetetlenül Pápai Páriz munkájának mondja. (Vö. DÉZSI LAJOS: Pápai Páriz verses oratioja. ItK 1898. 377.)

Bethlen Elek (1643—1696) Bethlen Ferenc fia volt, Bethlen Farkas és Bethlen Gergely öccse, Kemény János híve. Apafi mellett 1675-től vett tevékeny részt Erdély közéletében. 1678-ban Belső-Szolnok megye főispánja, 1680-ban tanácsúr lett. A gubernium alatt az országgyűlés elnöke volt. Az emlékvers 34—35. strofáiban említett hirtelen haláláról (1696. november 3.) Szaniszló Zsigmond így emlékezik meg egykorú naplójában: „Fejérvárat az ország gyűlésben egy estve semmi gondja, nyavalyája nem lévén praesidens Bethlen Elek uramnak, az gubernator asztalánál vacsora felett ütötte meg a gutta.” (TORMA KÁROLY: Szaniszló Zsigmond napló. TT 1890. 96.)

Autodidakta tudós volt. Rendezte a Bethlen-család levéltárát, megírta családjá történetét. Buzgó munkatársa volt bátyjának történeti műve létrehozásában (*Historia de rebus Transylvanicis*). Hogy a munkát kinyomtassa, Keresden nyomdát állított fel. A kézirat gondozása azonban igen hosszú időt vett igénybe, csak 832 fóliót sikerült kinyomtatnia (az 1609-ig tartó eseményekig). Thököly támadásakor (1690) a nyomda tönkrement. (Vö. LUKINICH IMRE: Bethlen Farkas történeti műve keresdi kiadásához. MKsz 1913. 148—51. — Uő: A bethleni gróf Bethlen család története. Bp. 1927. 354.)

1 Pólus — játékszerző és tragikus színész i. e. a IV. században.

18 Az országgyűlés 1696 novemberében ült össze Gyulafehérváron.

50 Serranussal — az elterjedt plebejusi Attilius nemzetség tagjainak mellékeve; Pápai valószínűleg Attilius Regulusra céloz.

51 Curiussal — M. Curius Dentatus (fi. e. 272) mintaképe vol az egyszerűségnek, megvesztegethetetlenségnek; háromszor viselte a consuli tisztet.

52 Catóval — Marcus Porcius Cato a régi római hagyományok őre volt, ellensége az újításnak, az idegen hatásoknak.

61–68 A sorok arra vonatkoznak, hogy Bethlen Elek nem járt iskolába, nem voltak tanítómesterei; az anyja otthon tartotta, otthon taníttatta.

73 néma mesterektől — a könyvektől.

97 1680 májusában lett a tizenkét főből álló fejedelmi tanács tagja.

106 A nagy munka Bethlen Farkas történeti művének kinyomtatása volt.

119 seprején — elkorcsosulásán. (Vö. „Söprejére szállott te benned a nemesség” — mondja Csuzy Zsigmond a *Zengedező Sípszó*-ban. Pozsony 1725. 569.)

122 nyomozója — követője.

141–144 A sorok Apellészre, a Nagy Sándor-kortárs görög festőre vonatkoznak.

153 Bethlen Elek nevelte bátyjának, Farkasnak a gyerekeit.

177–178 Izrael sanyargatásáról Egyiptomban lásd II. Mózs. 5. fejezetét.

221 György nevű fia korán meghalt; egyetlen fia Elek volt, de volt több lánya.

234 Felesége 1691-ben halt meg.

270 délczeggé — büszkévé, kevélyé.

294 Lót — Ábrahám unokaöccse volt, Szodomában gyöttrődött. Vö. I. Mózs. 19. fejezetével!

297 Libitina — többek közt a halál istennője.

298 Minerva — többek között a tudományok istenasszonya volt.

302 Gubernator Urnak — Bánffy Györgynek.

317–318 A sorokat lásd Esa. 57, 1.

386 szoros házát — a sírt, illetőleg a kriptát.

391 Haláláról lásd a bevezető sorokban.

413 Politiaád — biztonságod, rended, államrended.

458 kézi munkába — mesterségre.

468 nem szintén — nem egészen, nem teljességgel.

476 sikeresebb — ragadosabb, nyúlósabb.

28.

Nyomtatott kiadása: **Bod Péter: Erdélyi Féniks Tótfalusi Kis Miklós Avagy Profes. Pápai P. Ferentznek a' Könyv-nyomtatás' Mesterségének Találásáról, és Folytatásáról, a' Tótfalusi Kis Miklós' Emlékezetére írott Versei Mellyeket, mind az Magyar-Országi és Erdélyi Könyv-nyomtató Műhelyjekre, és Könyv-nyomtatókra, mind nevezetesen a' Tótfalusi Kis Miklós' életére 's jó emlékezetére tartozó szükséges és emlékezetes Dolgokkal bővítvén Világ eleibe ujabban ki-botsátani kívánt F. Tsernátoni Bod Péter.** H. n. 1767. Kiad. DÉZSI LAJOS: Magyar író és könyvnyomtató a XVII. században. II. Pápai Páriz Ferenc. 1649–1716. Bp. 1899. Függelék. — SZU REZSŐ: Misztótfalusi Kis Miklós. Pápa 1937. 77–87. — JAKÓ ZSIGMOND: Erdélyi Féniks. Misztótfalusi Kis Miklós öröksége. Bukarest 1974. 409–16. — NAGY GÉZA: Pápai Páriz Ferenc. Békességet magamnak, másoknak. Bukarest 1977. 349–56.

A Kolozsvárott 1702-ben kinyomtatott műnek (RMK I, 1654.) egyetlen példánya sem került elő a mai napig. Kiadásunk alapja Bod Péter kiadványa.

Pápai emlékversének első részében a könyvnyomtatás külföldi és hazai történetéről beszél. Főleg a magyarországi nyomdászat történetében vannak tévedések. Az első magyarországi nyomda Budán volt (1463) és nem Pozsonyban, ahol csak 1615-ben állítottak fel nyomdát. Török Bálint Debrecenben nem létesített könyvnyomdát. (Vö. GULYÁS PÁL: A könyvnyomtatás Magyarországon a XV. és XVI. században. Bp. 1929–1931. — FITZ JÓZSEF: A magyarországi nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem története a reformáció korában. Bp. 1967.)

18 A' régi Pogány Bölts — Platón.

36 stilussal — íróvesszővel.

39 A papiruszt készítették így.

- 41 tartatlan — tartása nem volt.
- 42 Euménész — II. Eumenész (i. e. 195—158) Pergamon könyvbarát uralkodója. Az ő idejében kezdték írásra használni a pergament.
- 44 sok Sékulumokra — sok évszázadra.
- 50 Kádmus — Agenor föníciai király fia ismertette meg a görögökkel a föníciai betűjeleket.
- 53 Kármenta — Carmenta, árkádiai jósnő, aki az ókori hiedelem szerint az írás használatát Itáliába vitte, mikor Latiumban görög gyarmatot létesített fiával együtt. Boszorkányságáról azért történik említés, mert ennek a nimfának jövendölő és gyógyító képessége is volt.
- 61 Pál apostolnak a Timóteushoz írt I. levele 4, 13-ban nem könyvek féltéséről van szó, hanem hogy a hívek előtt olvasson, így tanítson és intsen.
- 65 Faustus — Fust, Johann (1410—1475) mainzi (Moguntia) aranyműves, nem foglalkozott betűcsinálással. Kölcsönt adott Gutenbergnek, akitől a könyvnyomtatás feltalálásának dicsőségét sokáig elvitatták.
- 71 Gutenberg nagy gazdag — éppen nem volt gazdag ember Gutenberg, ezért szövetkezett Fusttal.
- 73 Sefferus — Fust veje, Schöffer (1425—1502) tökéletesítette a könyvnyomtatást.
- 74 Matrix-okat — a matrix negatív betűanyag betűöntéshez; öntőminta.
- 85 1450-ben kötött szerződést Gutenberg Fusttal, de az egyezség később felbomlott, perre került a sor, melyet Gutenberg elvesztett.
- 99 Tigurumba — Zürichbe.
- 100 Basileába — Bázélbe.
- 105 Amerbakhius-nak — Amerbach János (†1514).
- 107 Frobenius-nak — Frobenius (†1527) Amerbach tanítványa volt. Erasmus Újtestamentumát 1516-ban ő nyomtatta ki.
- 114 Lovániumba — Louvain belgiumi városba.
- 126 A sorra vonatkozólag lásd a bevezető jegyzetet, valamint a további sorokról is.
- 127 Török Bálint Pápan sem létesített nyomdát, mint ahogyan Debrecenben sem.
- 131—132 A vizsolyi Biblia — többek között ecsedi Báthory István támogatásával 1590 nyarán látot napvilágot.
- 146 barbariest — tudatlanságot.
- 150 Heltai Gáspár 1550-ben Hofgreff Györggyel együtt alapított nyomdát, mely végleg 1559-től ment át birtokába.
- 153—164 Szenczi Kertész Ábrahám 1640-ben rendezett be Váradon nagyobb műhelyt; mikor 1660-ban Várad török kézre került, előbb Kolozsvárra, majd Szebenbe költözött vele.
- 165 1668-ban Apafi fejedelem a Heltai-féle és a szebeni Szenczi Kertész Ábrahám-féle nyomtatóműhely maradványaiból nyomdát létesített, és azt a kolozsvári református kollégiumnak adományozta.
- 176 állapotos — tehetős, híres.
- 189 Hertzeg Kosmus — III. Medici Cosimo toszkániai nagyherceg.
- 197 XI. Ince pápa megrendeléséről a *Mentség* hallgat, levéltári adat ez ideig nem került elő, csak Pápai beszél róla. Tekintve szoros baráti kapcsolatukat, Pápainak tudnia kellett a tervről, mely valószínűleg Tótfalusi hazautazása miatt nem valósult meg.
- 207 A svéd diplomata, Sparwenfel bízta meg Tótfalusit a betűk elkészítésével. A próbanyomatok, melyeket neki küldött, ma is megvannak. (Vö. DÁN RÓBERT: Tótfalusi Kis Miklós grúz betűi. MKsz 1980. 396—98.)
- 229—240 Maga metszette szép betűkkel, „kisdied formában” 1685-ben nyomtatta ki a Bibliát.
- 240 mind a’ két Hazában — Erdélyben és Magyarországon.
- 254 Cástáját — nyomdai betűtartó szekrényét.
- 302 Numidia — Észak-Afrikában.
- 305—312 A sorok csekély változtatással Tótfalusi síremlékére kerültek magyar epitáfiumként. Ugyanott a házsongárdi temetőben ma már kibetűzhetetlen állapotban kétstrófás latin epitáfiumot is találunk. Ennek szövegét Bod Péter a *Hungarus Tymbaules continuatus*-ban (h. n. 1764) közölte. Tartalmilag közel áll a magyar verssorokhoz:

Tótfalusi jacet hic Nicolaus mole sub ista,
Pannonia quem genuit, Tellus sed Dacica nutrit,
Postque decennales cursus Hollandica Pallas
Artibus ingenuis cultum compluribus auxit

Muneribus; Fusor, Sculptor cum Matre Typorum
Atque Typographus Patriae servire paratus,
Tandem Claudiaci civem coluere Penates
Hospitium cui Tranquillum, Tumulumque dederunt.

(Kiad. NAGY GÉZA: Pápai Páriz Ferenc Békességet magamnak, másoknak. Bukarest 1977. 682–83. Vö. HERPEI JÁNOS: Tótfalusiról és síremlékéről. Adattár III, 160–69.)

29.

Nyomtatott kiadása: **A' Kereszt Nehéz Terhe Alatt El-Bágyadt Sziveket Élesztő Jo Illatu Tizenkét Liliom.** Kolozsvár 1705. (RMK I, 1704.) 13–15. számozatlan lapokon. — A szöveg után „Irta Nagy Enyeden Lelki örömből ő Nagysága alázatos szolgája, Papai P: Ferencz” záradék olvasható.

Mikor a kurucoktól elfogott Pekry Lőrinc báró 1703 decemberében Rákóczi Ferenc hűségére tért, feleségét Rabutin Szebenben fogságba vetette. Kicszereléséért korán megindultak a tárgyalások, de csak tíz hónap múlva szabadult ki Fürtenberg császári ezredes ellenében.

Rabsága idején fordította le Petróczi Kata a pietista Arndt János *Vier Bücher vom wahren Chrystenthum* című munkáját. Jobban mondva válogatott belőle, átdolgozta, „és XII Részekben foglalva ezekhez való imádságokkal együtt” szabadulása után „a' kereszt viselő szenteknek Lelki hasznokra maga költségével” 1705-ben kinyomtatta.

Pápai Páriz Ferenc a család házi orvosa volt, a könyvhöz dicsérő-ajánló verset szerzett.

30 Két ágon — apja Petróczi István báró, felvidéki birtokos, anyja Thököly Erzsébet, Thököly Istvánnak a lánya, Thököly Imre testvére.

34 Árván hagyatták — az anyja halt meg nagyon korán.

36 Idegen országra — Lengyelországba.

37–38 Pekry Lőrinc 1683 januárjában vette feleségül és vitte Lengyelországból Erdélybe.

40 Erdélyben Pekryt a Thököly Imrével való kapcsolata miatt 1686-ban elfogták, két hónap múlva szabadult.

49–52 Vö. a bevezető jegyzettel!

30.

Nyomtatott kiadása: **Pax Crucis.** Kolozsvár 1710. (RMK I, 1775.) A címlap verzóján előbb görögül, utána latinul — két változatban is — olvasható a magyar fordítás eredetije:

Zeū Βαδιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένους καὶ ἀνεύκτους
'Αμμι δίδου, τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένους ἀπαλέξοις.

Jupiter, ô! nobis, taceamus sive procemur,
De bona; quae mala sunt errore, patentibus aufer.

Aut sic

Si tibi summe Pater, tibi si res ista probatur
Quam peto, propositi sit rata summa mei:
Sin minus, eventu careant mea vota; sed illud
Fiat, quod fieri mens tua sancta jubet.

Nyomtatott kiadása: **Pax Crucis**. Kolozsvár 1710. (RMK I, 1775. 5b—10a.) — A szöveg után „Irta Nagy Bányán keserves bújdosásában, 18. Sept. 1708. Pápai Pariz Ferencz.” záradék áll.

Könyvében Pápai Páriz Marot és Béza francia verses zsoldárfordításait dolgozta át a XVIII. század elején élő emberek szenvedéseit, vívódásait, gyarlóságait, büntudatát árasztó könyörgések-ké költői erejű prózában. A zsidó nép szenvedéseit, fogságba hurcolását, szabadulás utáni vágyát megszólaltató zsoldárokat Pápai alkalmasoknak találta a Habsburg-elnyomás alatt sínylődő erdélyi protestánsok vigasztalására. (NAGY GÉZA: Pápai Páriz Ferenc Békességet magamnak, másoknak. Bukarest 1977. 669.) Ezt fejezi ki a címlap eddig nem idézett szövege is: Dávid zsoldárai „a' Szent Léleknek czélja és értelem szerint rövideden megmagyarázó száz-ötven könyörgésekbe, a' Soltároknak rendit meg-tartván, bé-foglaltattak: és a' lélekkel és értelemmel éneklő s' könyörgő Magyar Hiveknek lelki hasznokra ki-adattattak.”

A könyörgő zsoldároknak a keletkezésük idejére vonatkozását jól érzékelhetjük az olvasókhöz írt verses ajánlásból, mely helyenként az erdélyi történelmi-társadalmi valóság hordozója.

4 hallatos — hangos.

12 Ajakinknak tulkait — dicséreteinket. Így nevezi az isteni dicséretet az Úr Pázmány szavai szerint is. *Isteni igazsagra vezzerleo kalavz*. Pozsony 1613. (RMNy 1059. — RMK I, 443.) 732.

22 nintsen szaporája — nincsen haszna.

153—156 A sorokra vonatkozólag lásd Jakab levelében az 5. fejezetet.

219 'sírjokat — olv. zsírjokat.

Nyomtatott kiadása: **Pax Crucis**. Kolozsvár 1710. (RMK I, 1775.) 10b—11b. — A szöveg után olvasható záradék: „Fordította Magyarra N. Enyeden, 153 esztendővel Marót után, Pápai P. F.”

Pápai könyvének 579. lapján így ír: „Kezdettem Szathmárt a bujdosásban, 10. decembr. 1707. Végeztem Nagy-Bányán, 30. augustus 1708.” Az előző szám alatt közölt ajánlóverset 1708. szeptember 18-án írta Nagyenyeden. Fordítását is ez idő tájt készíthette. Clément Marot verse azonban a szerzettetés évében, 1543-ban nyomtatásban is napvilágot látott (*Cinquante pseumes en Francoys par Clement Marot*. Lyon 1543). Ha ehhez az évszámhoz adjuk a záradékban olvasható számot (153), az 1696. évet kapjuk. Nem valószínű, hogy Pápai már ekkor lefordította Marot költeményét. Valamelyik későbbi kiadás lehetett a kezében, talán az 1555-i. Ebben megvan mind Marot-nak, mind Bézának a következő száma alatti jegyzetben közölt verse. Ebben az esetben azonban a Béza-vers fordításának időpontja nem vág össze a Pápaiktól származó tájékoztatással. Pápai olvasmányainak, könyvtárának jegyzékében (kiad. NAGY GÉZA, i. m. 587—89 és 613—21) francia nyelvű psalterium nem fordul elő.

Pápai megváltoztatta a francia versformát, felező tizenkettesekben ültette át a nyolcszótagos sorokat. Nem fordított szóról szóra, bőbeszédűbb az eredetinél. A 89—94. sorokat Pápai toldotta a vershez.

Az alább közölt francia szöveget PIERRE PIDOUX: *Le psautier huguenot du XVIe siècle*. Vol. 2. Documents et bibliographie. Bâle 1962. 22. lapján olvasható szöveg alapján adjuk.

AUX DAMES DE FRANCE HUMBLE SALUT

Quand viendra le siecle doré
 Qu'on verra Dieu seul adoré,
 Loué, chanté, comme il l'ordonne,
 Sans qu'ailleurs se gloire l'on donne?
 Quand n'auront plus ne cours ne lieu
 Les chansons de ce petit dieu
 A qui les paintres font des esles?

O vous, dames et damoyelles,
Que Dieu fait pour estre son temple,
Et faictes, sous mauvais exemple,
Retentir et chambres et salles
De chansons mondaine ou salles,
Je veuls icy vous presenter
Dequoy sans offense chanter,
Et scachant que point ne vous plaisent
Chansons qui de l'amour se taisent,
Celles qu'icy presenter j'ose
Ne parlent certes d'utre chose:
Ce n'est qu'amour. Amour luy-mesme
20 Par sa sapience supreme,
Les composa, et l'homme vain
N'en a esté que l'escrivain.

Amour duquel parlant je vois,
A fait en vous langage et voix,
25 Pour chanter ces hautes louanges:
Non point celles des dieux estranges
Qui n'ont ne povoir ny aveu
De faire en vous un seul cheveu.

L'Amour que je veulx que chantez
30 Ne rendra vos cueurs tourmentez
Ainsi que l'autre, mais sans doubté
Il vous remplira l'ame toute
De ce plaisir solatieux
Que sentent les anges aux cielx:
Car son esprit vous fera grace
De venir prendre en vos cueurs place,
Et les convertir et muer,
Faisant voz levres remuer,
Et voz doigtz sur les espinettes,
40 Pour dire saintes chansonnettes.
O bien heureux qui veoir pourra
Floirir le temps que l'on orra
Le laboureur à sa charrue,
Le charretier parmy la rue,
Et l'artisan en sa boutique
Avecques un pseume ou cantique
En son labeur se soulager.
Heureux qui orra le berger
Et la bergere, au boys estans,
50 Faire que rochers et estangs
Après eux chantent la haulteur
Du saint nom de leur Createur.

Souffrirez vous qu'à joye telle
Plus tost que vous Dieu les appelle?
Commencez, dames, commencez,
Le sicle doré avancez,
En chantant d'un cueur debonnaire
Dedans ce saint cancionnaire,
Afin que du monde s'envole
60 Ce Dieu inconstant d'amour folle,
Place faisant à l'amyable
Vray Dieu d'Amour non variable.

Le premier jour d'aoust 1543.

Nyomatott kiadása: **Pax Crucis**. Kolozsvár 1710. (RMK I, 1775.) 12a—112a.

A szöveg után olvasható záradék: „Francziai nyelvből fordította Magyarra 125 esztendőkel Béza után, Pápai Pariz Ferencz.” Ez a záradék ugyanúgy, mint az előző versnél, megnehezíti a fordítás idejének meghatározását. Ha a 125. évszámot a genfi Psalterium 1563-as vagy 1565-ös kiadásához adjuk hozzá, az 1688., illetőleg az 1690. évet kapjuk. Béza verse azonban már 1553-ban megjelent nyomtatásban (*Octantetrois pseumes de David mis en rime Francoyse: à sauoir XLIX par Clement Marot et XXXIII par Theodore de Besze*. Par Simon du Bosc et Guillaume Gueroult. 1555.) Pápai bizonyára egy későbbi kiadást használt. (Vö. az előző szám alatti jegyzettel!) Pápai itt sem szóról szóra fordított.

Az eredeti francia szöveget PIERRE PIDOUX: *Le psautier huguenot du XVIe siècle*. Vol. 2. Documents et bibliographie. Bâle 1962. 63—64. lapjáról vettük át.

THEODORE DE BEZE A L'EGLISE DE NOSTRE SEIGNEUR, SALUT

Petit troupeau, qui en ta petitesse
 Vas surmontant du monde la hauteesse,
 Petit troupeau, le mespris de ce monde,
 Et seul thresor de la machine ronde:
 Tu es celui auquel gist mon courage,
 Pour te donner ce mien petit ouvrage:
 Petit, je dy, en ce qui est du mien,
 Mais au surplus si grand, qu' il n'y a rien
 Assez exquis en tout cest univers
 10 Pour esgaler au moindre de ses vers.
 Voilà pourquoy chose tant excellente,
 A toy sur tout excellent, je presente:
 Et suis trompé, si tu la dedier
 N'est à son poinct la chose approprier.
 15 Arriere Roys et Princes revestuz
 D'or et d'argent, et non pas de vertuz:
 Rois qui servez d'argument aux flatteurs,
 Qui remplissez les papiers des menteurs:
 Ce n'est à vous que s'adresse cecy:
 20 Non pas qu'à vous parlé ne soit icy.
 Mais vous n'avez oreilles pour entendre,
 Encores moins le coeur pour y apprendre.
 Mais c'est à vous et vrays Roys et vrais Princes,
 Dignes d'avoir royaumes et provinces.
 25 Qui defendez, sous l'ombre de voz ailes,
 La vie hélas! de maints povres fideles.
 C'est, dy-je, à vous, ausquels parle et s'adresse
 Du grand David la harpe chanteresse.
 Puis qu'entre tous Dieu vous fait l'avantage
 30 De bien savoir entendre son langage.
 Or donques, Rois, oyez parler un Roy,
 Et vous, bergers, oyez, non pas de moy,
 Mais, d'un berger la musette sonner,
 Que Dieu voulut luy mesmes entonner.
 35 Oyez, brebis, la musique divine,
 Qui scait donner plaisir et medecine.
 Gemissez-vous? vous serez consolées.
 Avez-vous faim? vous en serez saoulées.
 Endurez vous? on vous soulagera.

40 Auez-vous peur? on vous assurera.
 Bref, il n'y a perte ny desplaisir,
 Qu'elle ne tourne en proffit et plaisir.
 Las, qu'est cecy? quand vous tous je rassemble,
 Roys, et Seigneurs, bergers, brebis ensemble,
 Il m'est advis que mon conte ne trouve,
 J'en voy les uns aux pattes de la louve,
 J'en voy les uns qui ont les coeurs failliz,
 Autres aussi en leurs parc assailliz.
 Je voy un masque avec sa maigre mine
 50 Qui fait trembler les lieux où il chemine.
 Je voy le loup qui trois couronnes porte,
 Environné de bestes de sa sorte.
 Je voy des loups desguisez en brebis,
 D'autres j'en voy qui tournent leurs habits.
 Je voy les feuz bruslans en lieux divers.
 Je voy passer de la mer au travers
 Une grand' troupe, et un Roy sur le port,
 Qui tend la main pour les tirer à bort.
 Que Dieu te doint, ô Roy, qui en enfance
 60 As surmonté des plus grands l'esperance,
 Croissans tes ans, si bien croistre en ses graces,
 Qu'après tous Rois toymesmes tu surpasse.
 Or cependant, parmi ces grands orages,
 Troupeaux espars, vrais en nos courages,
 65 Faisons devoir de chanter les bontez
 De ce grand Dieu qui nous a tous contez,
 Et ne pourra endurer nullement
 Que nous nous perdions un cheveu seulement.
 Vous, enferrez, qui en prisons obscures
 70 Pour verité portez peines tant dures,
 Et qui souffrez pour tant juste querelle,
 La mort, hélas! extremement cruelle,
 Vous tairez vous en ces afflictions?
 Fleschirez vous parmy ces passions?
 75 Vos corps sont pris, mais l'esprit est delivre.
 Le corps se meurt, l'esprit commence à vivre
 Sus donc, amis, chantez moy ces complaints:
 Faites ouïr ces prieres tant saintes,
 Fendans le feu d'une voix de louanges,
 80 Qui soit tesmoin devant Dieu et ses Anges
 De vostre sainte et vertueuse estude,
 Contre le monde et son ingratitude.
 Qui si la langue on contraint de se taire,
 Face le coeur ce qu'elle ne peut faire:
 85 Dont s'ensuyvra un tel allegement,
 Qu'en pleine mort auez contentement.
 S' il faut servir au Seigneur de tesmoins,
 Mouron, mourons louans Dieu pour le moins,
 Au departir de ces lieux miserables,
 90 Pour traverser aux cieux tant desirables.
 Que les tyrans soyent de nous martyrer
 Plustost lassés que nous de l'endurer.
 Or donc, a'fin que pas un n'eust excuse
 De louer Dieu, Marot avec sa muse
 Chanta jadis jusqu'au tiers des Cantiques

Du grand David, qui en sons Hebraïques
 Sa harpe fit parler premierement,
 Et puis choisit la plume de Clement,
 A celle fin que du peuple François
 Dieu fust loué et de coeur et de voix. 100
 Làs, tu es mort, sans avoir avancé.
 Que le seul tiers de l'oeuvre commencé:
 Et, qui pis est, n'ayant laissé au monde,
 Docte Poète, homme qui te seconde. 105
 Voilà pourquoy, quand la mort te ravit,
 Avecques toy se teut aussi David:
 Craignans quasi tous les meilleurs esprits
 Mettre la main à ton oeuvre entrepris.
 Qui te fait donc, dira quelqu'un, si brave,
 Que d'entreprendre un ouvrage si grave?
 Escoute, amy, je say bien, Dieu merci,
 Que j'entrepren, et qui je suis aussi.
 Je scay tresbien que ma condition
 Suit de bien loin ma bonne affection. 115
 Lors mesmement que le pouuoir defaut,
 Qu'un grand pouvoir et volonté trop lasche.
 Que si quelqu'un en me lisant se fasche,
 Tant s'en faut-il, qu'il me puisse desplaire
 Que je voudroys plustost, tout au contraire, 120
 Quiconqu'il soit, tant luy estre ennuyeux,
 Qu'il luy en prinst desir de faire mieux.
 Sus donc, esprits de celeste origine,
 Montrez icy vostre fureur divine,
 Et ceste grace autant peu imitable
 Au peuple bas, qu'aux plus grands admirable.
 Soyent desormais vos plumes addonnées
 A louer Dieu qui les vous a données.
 C'est trop servy à ses affections,
 C'est trop suivy folles inventions, 130
 On a beau faire et complaints et cris,
 Dames mourront, et vous et vos escrits.
 Flattez, mentez, faites du diable un Ange,
 Vos Dieux mourront, vous et vostre louange.
 Resveillez vous, amis, de vostre songe, 135
 Et m'embrassez verité pour mensonge.
 Ne permettez, gentiles creatures,
 Vos beaux esprits croupir en ces ordures.
 Cercher vous faut ailleurs qu'en ce bas monde,
 Dignes sujets de vostre grand' faconde. 140
 Mais pour ce faire il faut premierement,
 Que reformiez vos coeurs entierement.
 Vos plumes lors d'un bon esprit poussées
 Descouvriront vos divines pensées:
 Lors serez vous Poètes veritables,
 Prisés des bons, aux mechans redoutables.
 Sinon, chantez vos feinctes poésies,
 Dames, amours, complaints, jalousies.
 Quant est de moy, tout petit que je suis,
 Je vueil louër mon Dieu comme je puis. 150
 Tesmoin sera mainte froide montagne
 De ce mien zele: et parmi la campagne,

Lac Genevois, tes riués escumeuses
Bruiront de Dieu les louanges fameuses:
Et du Treshaut le nom parmi les nues,
Retentira dans les Alpes cornues.

En moy, Seigneur, ce bon vouloir as mis:
L'effect aussi m'en soit donques permis:
Que de cest oeuvre achevé je te loue,
Qu'en ton bonneur à ton troupeau je voue.

34.

Kézirata: Johannes Scotanus (Schotanus) művének — *Exegesis in primam et secundam Meditationem R. Cartesii* (Franequerae 1687) — előzéklapján Pápai kézírásával. Kiad. NAGY GÉZA: Pápai Páriz Ferenc Békességet magamnak, másoknak. Bukarest 1977. 96. A szöveget innen vettük át.

4 Bataviában — Hollandiát hívták így.

TÓTFALUSI KIS MIKLÓS

ÉLETE

Tótfalusi Kis Miklóst (nevét ő maga és kortársai csaknem mindig Tótfalusinak vagy M. Tótfalusinak írták, a Misztótfalusi névalak használata vitatott; vö. TOLNAI GÁBOR: Tótfalusi vagy Misztótfalusi? ItK 1942. 28–30. — HERPEI JÁNOS: Hogyan nevezzük Tótfalusi Kis Miklóst. Adattár III, 143–46) viszontagságos életének körülményei tették íróvá. Elsősorban életének, pályájának megrajzolásával, a *Mentség*-ével lépett legjobb íróink sorába. A nép felemeléséért, a nemzeti kulturáért, az ortodox egyházi és a feudális világi hatalom szúklátókörségének felszámolásáért folytatott kiadói tevékenységében, írói munkásságában a verselés periferikus jellegű csupán, és mennyiségileg sem számot tevő. Ezért a kiváló betűmetsző, a céltudatos könyvkiadó, jeles tudós életével itt nem foglalkozunk. Mindössze legfontosabb életadatait vesszük számba. Annál is inkább, mivel életével DÉZSI LAJOS monográfiája (Magyar író és könyvnyomtató a XVII. században. I. Misztótfalusi Kis Miklós. 1650–1702. II. Pápai Páriz Ferenc 1649–1716. Bp. 1899. M. T. Életr. 33.) óta többen is foglalkoztak, és életpályájának számos részletét feltárták. Mindezekről a munkákról, műveinek, levelezésének stb. kiadásáról újabb JAKÓ ZSIGMOND adott képet az Erdélyi féniks. Misztótfalusi Kis Miklós öröksége (Bukarest, 1974) című könyvének 426–37. lapjain.

A Szatmár megyei Alsómisztótfaluban született. Hazai iskolázását Enyeden fejezte be, ahonnan a teológia elvégzése után Fogarasra vitték iskolamesternek. 1680-ban külsőországbeli akadémiákra indult. Meghallgatva előljáróinak, köztük Pápai Páriz Ferencnek a tanácsát, otthagya az egyetemet, és Amszterdamban a nyomdászmesterséget és a betűöntést tanulta ki. Nemzetközi hírneve, anyagi sikerei (jövedelméből 1684-ben 3500 példányban kinyomtatta a Jansonius által 1646-ban kiadott teljes Bibliát, 4200 példányban az Újszövetséget és hozzá ugyanannyi Szenszi Molnár-féle zsoltárt) ellenére 1689-ben hazaindult. Kolozsvárott elvállalta a református egyház nyomdájának vezetését. Hosszas huzavona és gáncsoskodás után 1693-tól kezdve a kiadványok hosszú sorát jelentette meg gondos szerkesztésben, a legjobb tipográfiai ízléssel. A méltatlan támadások ellen először a latin nyelvű *Apologia Bibliorum*-mal védekezett, majd magyar nyelven megírta a „maga személyének, életének és különös tsekedeteinek a *Mentségé*-t”. Az egyház és a világi hatalom azonban összefogott ellene, nyilvános bocsánatkérésre kényszerítette. Már beteg volt, amikor visszavonó iratát, a *Retractió*-t kinyomtatta (1698). 1699-ben szélütés érte. Meghalt 1702. március 20-án. Eltemették ez év április 24-én. Temetése napjára a nyomda halotti kártát adott ki Csepregi T. Mihály prédikátor, Vízaknai Bereck György orvosdoktor, a kollégium diákjainak és öt nyomdászlegényének latin nyelvű versével. (Kiad. TOLNAI GÁBOR és HAIMAN GYÖRGY tanulmányával, a versek latin szövegével és magyar nyelvű költői műfordításával, a kárta egyetlen példányának hasonmásával: Tótfalusi Kis Miklós halotti kártája címmel, Bp. 1978. (Vö. még HERPEI JÁNOS: Tótfalusi temetése. Adattár III, 154–60.)

MŰVEI

Tótfalusinak itt csak verses formában írt szerzeményeiről emlékezünk meg. Mindössze öt magyar nyelvű versnek ő a kétségkívüli szerzője.

1. Pápai Páriz Ferenchez írt ajánló verse a *Pax corporis* 1695-ös kolozsvári kiadásában tűnik fel először. Ez a kiadás Tótfalusi műhelyében készült. A könyv első két kiadásában a vers nincs meg.

2. Jóval rövidebb, mindössze két versszaknyi a Pápai „tisztetségére” a *Pax aulae*-ban megjelent ajánlása 1696-ból.

3. Hosszabb lélegzetű alkotás a *Síralmas panasz*, melyet az 1697. május 6-án Kolozsvár nagy részét elpusztító tűzvészről szerzett és kinyomtatott. (RMK I, 1505.) Ebben a kiadványban jelent meg a *Panasz*-t követő

4. *Könyörgő ének*.

5. Lengyel Anna sírkőfelirata.

Valamennyi idegen (latin) nyelvű üdvözlő versét amszterdami tartózkodása idején írta magyarországi és erdélyi ifjak üdvözlésére, azoknak disputációja, értekezése alkalmából.

1. Musnai Mihály: *Dissertatio Theologica De Septem Spiritibus impuris*. (RMK III, 3405.) Leidenben 1686-ban megjelent értekezése elé írt egy latin verset. Záradéka: „Nomini praestantissimi, doctissimique Domini Authoris Amici ludens hisce accinuit Nicolaus Kis Hungarus de M Tótfalva.” (Kiad. prózai magyar fordítással együtt ErdMúz 1947. 128–30. lapjain MUSNAI LÁSZLÓTÓL.)

2. A debreceni születésű, cartesianus-coccejanus beállítottságú Apáti Miklóshoz (1662–1724) írt egy hosszabb, a szokványos üdvözlő versektől eltérő tartalmú és hangvételű verset 1688-ban, amikor is Apátinak *Vita Triumphans Civilis, Sive, Universa Vitae Humanae Peripheria, Ad Mentem Illustris Herois et Philosophi Domini Renati Des Cartes: Ex unico Centro Deducta* című munkáját Amszterdamban kinyomtatták. (RMK III, 3491.) Ezt a szerzeményét mint Tótfalusi latin költésének példáját alább közöljük.

3. 1689-ben Útrechtben nyomtatták ki Zádorfalvi Mártonnak a *De Deo Spirito* című teológiai értekezését, I. Apafi Mihályhoz és több, főképpen felső-magyarországi úrhoz és egyházi személyhez szóló ajánlással. (RMK III, 3577.) A három részből álló vaskos kötet végén olvashatjuk Tótfalusi versét „Nicolaus Kis, Hungarus Artium Literarum Magister pauca haec lubens apposuit” záradékkal.

4. 1689-ben rövid üdvözlőversben köszöntötte a kolozsvári Dimián Pált (1655–1720), mikor az a *Disputatio Medica Inauguralis, De Generatione, Augmentatione et Decretione Microcosmi* (RMK III, 3562.) című disszertációt kinyomtatta. A záradék így hangzik: „Solemnius Clarissimi Domini Doctoris, Amici singularis honoribus propterea gratanter cecinit Nicolaus Kis, M. Tótfalusi L. M.”

Az említett négy üdvözlőversen kívül írt Tótfalusi egy kártaverset a hosszabb ideig kolozsvári professzorként, majd 1688-tól II. Apafi Mihály nevelőjeként működő, 1693-ban elhalálozott Pataki Tóth István halotti kártájára. A Kolozsvárott a Farkas utcai református templomban kifüggesztett kártán a 31 szerző gyászversei közt Tótfalusié az ötödik. A szöveg alatt „Nicolaus Kis, de M. Tótfalu. Artium Literarum Magister moestus accinuit” záradék áll.

A fentiekén kívül más verset is tartottak Tótfalusi szerzeményének. Így a *Brevis ethica, Boldog élet regulái* címen ismert verset, melyről Tótfalusi azt írja a *Mentség* 34. fejezetében: „Ha azt nézzük, hogy megszólnak érette (ti. bizonyos kiadványokért!), csak mi sem volna, amit nyomtatnánk. Alig van, ami mindennek egyaránt tessék. Ki szereti papnéját, ki a palástját. Tavaly a kalendáriumba valami verseket töttem, melyek az etikát comprehendáltak rövideden. Ezért is megszóltak némelyek, hogy nem idevaló.” Az 1697. évre kiadott naptárban közzétett verses etikáról van szó. Hónaponként egy-egy versszakban szól a tanítás. A versnek nagyon sok változata ismert, nemcsak 12, hanem 20, 30 strófás terjedelemben is. Tótfalusi egyáltalán nem mondja, hogy a verset ő írta. Egy kéziratos forrás szerint megjelent már az 1660. esztendőre szóló kolozsvári kalendáriumban is. Ez azonban eddig nem került elő. Az RMKT XVII/9. kötete 174. szám alatt ismeretlen szerző műveként közli.

Szokása volt Tótfalusinak, hogy kiadóként belejavított a szövegekbe. Erről vall a *Mentség* 34. fejezetében. Tótfalusi kinyomtatta Felvinczi Györgynek *A jó gazdaasszony dicsérete* című versét (lásd kötetünkben a 11. sz. alatt!). Kiadványának első felében egy másik verset is közzétett

a rossz asszonyokról. (Ez utóbbi csak egy 1733-as ponyvanyomtatványból ismert: *Tükör, Melly Az Asszonyoknak Görög Simonides Irásából az Caeta Szigetében régen lakó Asszonyokról iratott, 1627. Esztend.* (RMKT XVII/8. 107. sz.) Tótfalusi elmondja, hogy a címeket megszelídítette, „úgy lévén azelőtt expresse: Első rend a dühös ebtől származott stb. Minthogy pedig a jóról való tracta, ahhoz képest rövidnek látszott, azt bővítettem egynehány strófával”. Minthogy a kiadványt nem ismerjük, nem tudjuk, mennyi volt a kiadó „bővítése”.

Hasonló esetek feltehetőleg más kiadványaiban is előfordulhattak. Tótfalusi kiadványai elé többször írt ajánlásokat. Gondolhatunk pl. arra, hogy tőle származnak Haller János *Hármas Historiája*-nak a bevezető versei. Szerzőségét azonban bizonyítani nem tudjuk. Nem ajánlóversek, melyeknek személyes vonatkozásai lennének. Másrészt azonban Haller Jánosra jellemző szubjektív vonásuk nincs a verseknek.

35.

Nyomtatott kiadása: **Pápai Páriz Ferenc: Pax corporis.** Kolozsvár 1695. (RMK I, 1474.) — A szöveg után „A' valóságot valósággal itélvén, tartozott arról bizonytságot tenni M. Tótfalusi Kis Miklós, Kolosvári Typog.” záradék áll.

Megvan Pápai könyvének az 1705-ös lőcsei kiadásában is. (RMK I, 1636.)

A *Pax corporis* első két kiadásában (Kolozsvár 1690 és Lőcse) Sz. Némethi Sámuel kolozsvári professzor ajánlóverse olvasható csak. A Tótfalusitól kinyomtatott harmadik kiadás ezenfelül Enyedi István nagyenyedi professzor és Csepregi T. Mihály kolozsvári lelkész ajánlásai után Tótfalusi szerzeményét is tartalmazza.

2 sóldgya — fizetsége, jutalma.

19 A' minek test ... állattya — aminek mivolta test, ami testből áll.

35 Mestere-is szük — kevesen vannak az orvostudomány mesterei.

41–56 A sorok arra vonatkoznak, hogy az előző kiadásokhoz képest ez a harmadik „sok helyeken, utól nevezet szerint a' Nyóltzadik egész Könyvvel bővített” kiadás.

36.

Nyomtatott kiadása: **Pápai Páriz Ferenc: Pax aulae.** Kolozsvár 1696. (RMK I, 1488.) — A szöveg utáni záradék: „M-Tótfalusi K. Miklós Kolosvári Typographus.”

37.

Nyomtatott kiadása: **M. Tótfalusi K. Miklós: Siralmas Panasz.** Kolozsvár 1697. (RMK I, 1505.)

Kiad. GYALUI FARKAS: Tótfalusi Kis Miklós Siralmas panasz-a, 1697. Kolozsvár 1892. — SZÜ REZSŐ: Misztótfalusi Kis Miklós. Bp. 1943. 139–57. — TORDAI ZÁDOR: M. Tótfalusi Kis Miklós. Bukarest 1954. 45–66.

A *Siralmas panasz* nemcsak Kolozsvár 1697-es égiséről szól, hanem erős társadalmi bírálatot is tartalmaz. Emiatt sokan „irritálódtak”, ahogyan beszámol róla a *Mentség* 36. fejezetében. Ellenségei a *Mentség*, az *Apologia*, az 1697-es kalendáriumon kívül ennek az elégetését is megkívánták. Viszont a vers népszerűvé, általánosan ismertté lett. Erről is ugyanott beszél.

Gyalui Farkas kiadványa 11. lapján az első versszakot kottával együtt közli fotocinkográfiai hasonmásban, nagyobbítva.

5 Székit letéteti — ítékezésre készülve leteszi bírói székét.

13–30 A sorokra vonatkozólag lásd I. Móz. 19. fejezetét!

31 büvössé — bővössé, gazdaggá.

41 Erdélynek Vég-háza Vóltál — Váradnak 1660-ban történt elfoglalása után Kolozsvár végvár volt.

43 Szintén — szinte.

49–50 A' Mammon imadás Köz dolog vólt — a pénzimádat általános jelenség, közönséges dolog volt.

- 52 dohos — bűdös.
 53 vesztegetést — káromlást.
 71 Piperés — cifra, felcicomázott.
 121 vak vereség — meg nem értett verés.
 125 nem való — nem igazi, nem őszinte.
 137—138 A sorokat vö. Péter apostol II. levele 3, 3—4. versével!
 139 nyilva — nyilván; hogy ki volt az a személy, akire Tótfalusi gondolt, nem tudjuk.
 145—150 Bizonyára Jeremiásra utal a szerző.
 150 esze fél-szegü — eszefogyott, tökéletlen.
 163 Az Irás — a bibliai sokszor szól arról, hogy az Úr tűzzel emészti meg Izrael ellenségét;
 az Egyiptomból kivonuláskor tűzoszlop képében ment a zsidó nép előtt.
 177 Pünköszt Havának — májusnak.
 241 Az aszszú közt — a száraz fával együtt.
 267 az idegen Nemzet — a Habsburg hódítók.
 270 bálvány kép — kőszobor.
 295 kö-eső — jégeső.
 298 érdeklött — érintett, vert.
 302 Sengéi — olv. zsenyéi, első jelei.
 322 Sanyarú — szigorú.
 337—345 Ezékiás — Júda tizenharmadik királyáról (i. e. 727—698) lásd II. (IV.) Kir.
 18—21. fejezetét!
 349—354 Ácháb — Izrael hetedik királyáról (i. e. 873—854 k.) lásd I. (III.) Kir. 21,
 27—29. verseit.

*

A *Könyörgő ének* szorosan összetartozik a *Siralmas panasz*-szal, amint ezt a panasz utolsó versszakán túl a címlapon a *Könyörgő ének*-re utaló alábbi szöveg is mutatja: „Mellyben [ti. a Panaszban] e' Városnak siralmas sorsának lerajszolását és a' Megtérésre való Intést Istenhez nyújtott áhítatos Könyörgő Ének rekeszti-bé.” — A szöveg végén „Amen” olvasható.

A nótajelzésben idézett ének — *Mikor Sénakérib a' Jerusálemet* — a 48. zsoltár parafrázisa. Metrikus eredetű dallama Illyés István: *Soltári énekek*-ben (1693) jelent meg. (Vö. RMDT I, 211.)

- 2 engedelmes — engedékeny, elnéző.
 7 Bokros ostoridat — sokféle ostorodat.
 20 ingyen sem — véletlenül sem, cseppet sem.
 32 átkodnak abrakai — átkodnak tápláléki.
 37 ideg^{en} Nemzetet — mint a *Siralmas panasz* 267. sorában, itt is az Erdélyt hatalmába kerítő Habsburg hódítókra utal.
 51 megmfveled — megteszted.

38.

Leelőhelye a kolozsvári házsongárdi temetőben lévő síremlék Tótfalusi felesége anyjának, Lengyel Annának sírkövén. Kiad. BOD PÉTER: *Hvngarvs tymbavles continvatus*. Nagyenyed 1776. 89. — KOHN HILLEN — ZSAKÓ GYULA: *A kolozsvári házsongárdi temető sírkövei*. ErdMúz 1911. 338. — HERPEI: *Adattár III*, 151.

A sírfelirat után „Eletenek XLVII eszt.” olvasható.

Tótfalusi feleségének a szülei (Székely András és Fogarasi Lengyel Anna) a házsongárdi temetőben nyugszanak. A két sírkövet akkor állították nekik, mikor haláluk után pár esztendővel Tótfalusi már hazatért Hollandiából. Székely András sírfelirata latin nyelvű. Mindkettőt Tótfalusi szerezte. (Vö. HERPEI JÁNOS: *Tótfalusi feleségének családja*. *Adattár III*, 149—54.)

DATE TIME GROUP

UNIT OF MEASURE

JEGYZÉKEK, MUTATÓK

.....

.....

.....

5

.....

.....

.....

.....

.....

.....

A KÉPEK JEGYZÉKE

1. A Kolozsvári Unitárius Kollégium fasciculusai 2. kötetének lapjai a Szentpáli paszkvillusáról szóló híradással
2. Az erdélyi állapotokról írt paszkvillus kezdő versszakai a Szádeczky Miscellaniá-ból (1. sz.)
3. Szentpálinak Teleki Mihály ellen írt paszkvillusa az EMTL Törzsanyagából (3. sz.)
4. A Kolozsvári Unitárius Kollégium fasciculusai 2. kötetének lapjai a szenior Felvinczi György bejegyzéseivel
5. A Kolozsvári Unitárius Kollégium fasciculusai 2. kötetének lapjain Felvinczi fegyelmi ügyének híradása
6. A Felvinczi-kódex címlapja
7. Felvinczi autográf kézírása, ajánlóvers Kövendi Jánoshoz (6. sz.)
8. Az Igen szép historia címlapja (10. sz.)
9. Felvinczi György Echo c. versének kezdősorai a marosvásárhelyi Teleki–Bolyai Könyvtár Analecta M. S. 0473. I. 225. lapjáról (12. sz.)
10. A Schola Salernitana címlapja (13. sz.)
11. A Természet próbája címlapja (19. sz.)
12. Felvinczi autográf kézírása, OL Teleki cs. marosvásárhelyi lt. Új rend. 3251. (22. sz.)
13. Pápai intő verse az asszonyi rendhez (32. sz.)
14. Pápainak az olvasókhöz szóló ajánlása a Pax Crucis-ből (31. sz. 264–328. sor)
15. A Siralmas panasz címlapja
16. Tótfalusi Siralmas éneke a kolozsvári tűzről (37. sz.)

A RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Adattár III.	= Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez III. Művelődési törekvések a század második felében. Herepi János cikkei. Bp. – Szeged 1971.
ArchÉrt	= Archaeológiai Értesítő
BENKÓ: Transsilvania	= BENKÓ JÓZSEF: Transsilvania, sive Magnus Transsilvaniae Principatus. I–II. Vindobonae 1777–1778.
Bethlen Önéletírása	= Bethlen Miklós önéletírása. Kiad. V. WINDISCH ÉVA. Bev. Tolnai Gábor. I–II. Bp. 1955.
Cserei: História	= Nagyajtai Cserei Mihály históriája. Kiad. KAZINCZY GÁBOR. Pest 1852.
EK	= Egyetemi Könyvtár
EMSzót I.	= Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár. I. Bukarest 1975.
EMTLt.	= Erdélyi Múzeum Történeti Levéltára
EOE	= SZILÁGYI SÁNDOR: Erdélyi Országgyűlési Emlékek. I–XXI. Bp. 1875–1898.
EPhK	= Egyetemes Philológiai Közlöny
ErdMúz	= Erdélyi Múzeum
It. Füz.	= Irodalomtörténeti Füzetek
ItK	= Irodalomtörténeti Közlemények
KerMagv	= Keresztény Magvető
KKK	= A kuruc küzdelmek költészete. S. a. r. VARGA IMRE. Bp. 1977.
MProtEgyht. Adattár	= Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár. Bp. 1902–1934. (I–XV.)
MTA I. OK	= A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei
MTAK	= A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
MTESz	= A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. I–III. Bp. 1967–1976.
NyItudK	= Nyelv és Irodalomtudományi Közlemények
RAkKKvt	= Román Szocialista Köztársaság Akadémiája Kolozsvár-Napocai Fiókjának Könyvtára
RAkKTLt	= Román Szocialista Köztársaság Akadémiája Kolozsvár-Napocai Fiókjának Történeti Levéltára
RMDE	= Régi Magyar Drámai Emlékek. Kiad. és bev. KARDOS TIBOR—DÖMÖTÖR TEKLA. I–II. Bp. 1960.
RMDT I.	= Régi magyar Dallamok Tára. I. CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN: A XVI. század magyar dallamai. Bp. 1958.
RMK	= SZABÓ KÁROLY: Régi Magyar Könyvtár. I–III. Bp. 1879–1898.
RMKT XVII.	= Régi Magyar Költők Tára XVII. század. I–XII. Bp. 1959–1987.
RMKt	= Régi Magyar Könyvtár. (Szerk. HEINRICH GUSZTÁV.)

RMNy

STOLL

Száz

THALY: Adalékok

TT

= Régi Magyar Nyelvmélekek

= STOLL BÉLA: A magyar kéziratok énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája. (1565–1840.) Bp. 1963.

= Századok

= THALY KÁLMÁN: Adalékok a Thököly–Rákóczi-kor költészetéhez. I–II. Pest 1872.

= Történelmi Tár

AZ ÉNEKEK KEZDŐSORAINAK MUTATÓJA

A hívek élete kereszt iskolája	29
A jó gazdaasszonyt, ékes házi haszont	11
A jót add meg Isten, akár kérjük tőled	30
A műzsák szállása (Nj.)	11, 17
A nagy Angliának egyik fő scholája	13/I
A Szentírás mondja (Nj.)	9
Az Isten mindenütt és mindenben lakik	28
Bágyadt elmémnek megtörött kis lantja	16
Becsülettel fénylő szép kancellária	17/5
Bölcs munka Verbóczi, minden azt megvallja	18
Craesus néma fia keserülvén atyját	25
E könyv nemcsak udvart oktat, de minden kart	36
Egy példabeszédben mondják a magyarok	7
Embereknek fiai, jöszetek előmben	19
Ez tizenkilenc száz ezer magyar közül	15
Georgius ut Vinci Phoebea Cante resedit	16
Gyűlést hirdet Pozsonyban az nyavalyák céha	14
Ha megsokasodik a bűn, s megrakódik	37
Hollós Mátyás halála után regimennel	4
Igen közel vagy az utolsó óránk	1
Ím minden rendek dolgokban eljárnak (Nj.)	16
Ím nemzetes uram Mihály néven Huszár	13
Immár sok újságok, mind jók s mind hívságok	9
Isten előtt semmi nincsen olyan kedves	10
Isten jó napokkal, lelki s testi jókkal	23
Itt nyugszik nemzetes Lengyel Anna teste	38
Játékszerző Pólus Athénásban régen	27
Jeles hírrel névvel, sőt kegyes elmével	6
Kicsiny sereg, ki nagy nem vagy magadban	33

Kriva havasának keserű gombája	5
Látszik ebben Isten igazsága	35
Méltóságos ágyból származott ifjúság	22
Méltóságos gróf úr, írók patrónusa	17/1
Mely dicséretekkel Istent több szentekkel	8
Mennynek szent lakosa, seregek istene	37
Midőn ez saeculum végképpen elmúlnék	4
Mikor el fog jönni amaz arany idő	32
Mikor Sénakérib a Jeruzsálemet (Nj.)	37
Mint régen Athénas bölcs tanítványokat	4
Nemzetes jó uram, nevetek is szép szó	17/4
Nincs egyéb állandó semmi, csak a virtus	2
Nincs szebb dolga embernek, mint Istent dicsérni	31
Orcina regina setét Abysusban	3
Pannonius János nyugszik itt ez helyben	26
Ritkán kellő híves szellő fú téged, Kolozsvár	20
Sok újságot írt már e magyar poéta	16
Sokan mondják, hogy nincs, nem is lesz pokol	24
Szentül éneklették egy halott énekben (Nj.)	10
Szertelen rút dolog volt (Nj.)	14
Tanult la Flèche-ben, Galliában	34
Tekintettel fénylő nemzetes uraim	17/3
Timothe Dániel beszélvén Hosz Pállal	21
Új esztendőt ki hirdetne Janus híre nélkül	12
Úri méltóságos ítélő mesterek	17/2
Vajon s honnét vegyem, hogy boldogul vigyem	17
Végtelen irgalmú, oh te nagy hatalmú (Nj.)	23

NÉVMUTATÓ

- Aba Sámuel 226–229, 614
 Abadon 57, 565
 Abderithes 53, 562
 Ábel 61, 78, 127, 358
 Abigail 115, 589
 Abiron 565
 Ábrahám 25, 88, 129, 221, 359, 585, 640, 651
 Abrugyi Bányai György 374
 Ácháb (Achab, Ákáb) 20, 363, 535, 557, 614, 663
 Achilles (Akhilleusz) 195, 362, 429, 623
 Achitofel 76, 571
 Achmet (Ahmed) 126, 590
 Actaeon 203, 246, 613
 Acton, Karl Ludwig 78, 570, 572
 Adalbert 212, 215
 Ádám 22, 25, 62, 440
 Aegyistus (Aigisztosz) 422, 630
 Áello 471
 Aeneas 621
 Aeolus 55, 565
 Aeschines 386, 626
 Aesculapius (Asclépius, Aszklepiosz) 145, 607, 617
 Aesopus 415
 Ágár (Hágár) 88, 585
 Agamemnon (Agamemnón) 362, 422, 630
 Agathocles (Agathoklész) 409, 628
 Agenor 652
 Ágoston, Szent 24, 557
 Ahasvérus (Assverus) 360, 566, 571
 Aiasz *lásd* Ajax
 Aiétész (Etes) 67, 568
 Aigisztosz *lásd* Aegyistus
 Ajax (Aiasz) 362, 623
 Ajtai István 354, 576, 579–581, 585, 590, 608, 611, 622, 638
 Ajtay Pál 374
 Akhilleusz *lásd* Achilles
 Alarichus 191
 Alastor 470
 Albert magyar király 293–296, 301, 616, 618
 Albert lengyel király 316, 318, 620
 Alcides *lásd* Héraklész
 Aladarichus 196, 613
 Alecto 467
 Alexander *lásd* Nagy Sándor
 Ali 556
 Allah 126
 Álmos 197, 198
 Álmos, Géza király fia 246, 248, 615
 Alszegehy Zsolt 581
 Alvinczi Péter 371, 545, 582
 Amade László 555
 Ámán *lásd* Hámán
 Amerbakhius (Amerbach) Johannes 495, 652
 Amphion (Amphión) 203, 613
 Amurates, Amurat *lásd* II. Murád
 András (Endre) nápolyi király 281
 András (I. Endre) 228–231, 614
 András (II. Endre) 69, 260, 263–265, 616
 András (III. Endre) 271–274, 616
 Antheus 425, 630
 Antiochus (IV. Antiokhosz Epiphanész) 31, 558
 Apáczai Csere János 639
 Apafi István 559
 Apafi Kata 560
 Apafi Margit 560
 Apafi Mihály 33–37, 476, 477, 543–545, 555, 556, 559, 560, 570, 584, 634, 641–647
 II. Apafi Mihály 475, 640, 641, 649, 661
 Apafi Mihályné Bornemisza Anna 544, 634, 641, 642
 Apafi Miklós 41, 559
 Apáti Miklós 661

- Apelles (Apellész) 332, 390, 410, 620, 627, 651
 Aplesto 467
 Apollo (Apollón) 124, 239, 400, 412, 565, 590, 644
 Apollonius 83, 584
 Apor Péter 553, 555, 562, 625
 Arachné 388, 626
 Aranyosrákosi Székely Sándor 584
 Argus 124, 590
 Aristarcus (Arisztarkhosz) 67, 568
 Aristides 53, 367, 562
 Aristophanes 367
 Arisztarkhosz *lásd* Aristarcus
 Árkosi Dániel 575
 Arndt János 653
 Áron 12, 99, 360
 Árpád 17, 197–201
 Artemisz 590
 Asaph (Ászáf) 83, 584
 Asclépius (Aszklepiosz) *lásd* Aesculapius
 Assurbanipal *lásd* Sardanapalus
 Assverus *lásd* Ahasvérus
 Astraea 216, 261, 613, 643
 Athanasius 27, 557
 Atlantiades *lásd* Hermész
 Atlas (Atlasz) 237, 327, 348, 382, 565
 Atropos (Atroposz) 55, 124, 565, 590
 Attila 187–197, 200, 613
 Augustus 25, 244, 442
 Avrigeanu, Domnica 552
 Azariás 107, 588
- Bacchus 124, 386, 428, 590
 Bagas 12, 564
 Bájázet (I. Bajazed) 291
 Bakcsi Gábor 374
 Bakk Endre 543–546, 548, 550, 552
 Balassi Bálint 634
 Ballagi Aladár 634
 Balló István 559
 Baló László 374
 Bánffy Péter 563
 Bánffy Dénes 40, 559, 560
 Bánffy György 548, 552, 651
 Bánffy Kristóf 43, 560
 Bánffy Zsigmond 43, 560, 642
 Bánfi Péterné Rhédei Anna 578
 Bánházi István 373
 Balog Zsigmond 374
 Balog Zsigmond id. 373
 Balogh Jolán 577
 Balpataki János 543
 Baráthi Borbála 543
 Barjesu 21, 557
 Baros Gyula 554, 561, 588
- Bassus 26, 557
 Basta György 620
 Báthori István nádor 322, 620
 Báthory Gábor 559
 Báthory István 495, 652
 Batsfalusi György 373
 Bauzner Simon 374
 Baxai Mihály 544
 Bazarád, havasalföldi vajda 279, 617
 Békés Horváti János 641
 Béla 185–187
 I. Béla 231–233, 235, 614
 II. (Vak) Béla 246, 248–251, 254, 257
 III. Béla 257–259, 615, 616
 IV. Béla 265–267, 269, 275, 616
 Béli János 559
 Béli Kelemen 576
 Béli Pál 38, 556, 558, 559
 Belényesi Mihály 374
 Belial 648
 Bellona 55, 210, 284, 305, 314, 315, 565, 617
 Belzebub 62, 565
 Benczédi Gergely 555, 574
 Benczédi Székely István 619
 Bendeguz 197
 Benedek 246, 615
 Benkő József 554, 575
 Berecz Sándor 585
 Bészosz perzsa satrapa 562
 Bethlen Elek 42, 477, 560, 563, 640, 650, 651
 Bethlen Elek ifj. 484
 Bethlen Farkas 41, 560, 644, 650, 651
 Bethlen Ferenc 546–549
 Bethlen Ferencné Rhédei Krisztina 578
 Bethlen Gábor 337, 338, 560, 578, 621, 643
 Bethlen Gergely 42, 487, 546, 560, 650
 Bethlen György 651
 Bethlen János 37, 558, 644
 Bethlen Judit 560
 Bethlen Miklós 42, 371, 545, 547, 548, 550, 552, 553, 555, 560, 567, 570, 582, 624, 625, 640
 Bethlen Miklósné Rhédei Júlia 640
 Betlehenfalvi Tamás 373
 Béza (Bèze, Théodore) 83, 515, 640, 564, 656
 Bias 564
 Birus 564
 Bocskai István 331, 436, 578, 632
 Bod Péter 553, 641, 642, 650–652, 663
 Bodoni Mária 560
 Bogár, Ilia 553
 Bogáti Fazekas Miklós 83, 84, 576, 581, 584
 Boldisar 27
 Boleslaus (V. Boleslav lengyel kir.) 266
 VIII. Bonifác 272
 Borbély István 575

- Borbély János 569
 Borics 250, 616
 Bosc, Simon du 656
 Botos Sámuel 374
 Brankovics György 619
 Brassai György 373
 Brontes 469
 Bubalus 386, 626
 Buda 187–189, 195
 Buda Péter 545
 Bulcsú *lásd* Verbolcz
 Busa Margit 591
- Cacus 386, 626
 Caesar, Caius Julius 51, 196, 571
 Caligula 56, 58
 Calliope 375
 Calvinus 29, 31, 32
 Caracalla 612
 Carmenta (Kármenta) 493, 652
 Carolus *lásd* Károly
 Carpovius, Benedictus 77, 571
 Cartesius *lásd* Descartes
 Casimir *lásd* Kázmér
 Castor 182, 612
 Cato, M. Porcius 51, 65, 66, 205, 355, 380, 479, 651
 Cerberus 466
 Ceres 124, 590
 Charon (Kharón) 56, 239, 423, 464, 614
 Chiron (Kheirón) 124, 590
 Cicero, Marcus Tullius 25, 51, 53, 131, 408, 628
 Ciclops 57, 565
 Cillei Borbála 618
 Cillei Ulrik 618
 Claudia császárnő 434, 632
 Claudius 434, 632
 Cleopatra 648
 Clio 469, 470, 638
 Cloto (Klóthó) 55, 124, 565, 590
 Coejanus (Keán) 218, 613
 Conon (Konón) 65, 567
 Corvinus János *lásd* Hunyadi János
 Craesus (Kroiszosz) 56, 475, 565, 650
 Curius Dentatus 475, 561
 Cusani, Iacob Josef 552
 Cyrce 56, 57, 565
 Czabanius *lásd* Szász János
 Cziglédi Péter 373
 Cziegler András 374
 Czompó Kis Kristóf 545
- Csaba 196
 Csaholy Ferenc 319
 Csák Máté 279, 617
 Csáky István 559
- Csáky László 41, 559
 Csehi István 374
 Csepregi T. Mihály 660, 662
 Cserei János 372
 Cserei Mihály 553, 561, 566, 625
 Csernátoni György 374
 Csernátoni Márton 611
 Csernátoni Pál 642
 Csuzy Zsigmond 651
- Dabolyi István 373
 Dadai József 373
 Daedalus 357
 Dagon 387, 626
 Dálnoki László 551
 Damocles 355
 Dán Róbert 652
 Dániel 105, 360, 588
 Dániel Gábor 631
 Danus (Danaus? Danaosz?) 77, 572
 Darius (Dareiosz Rodomannosz) 54, 426, 562
 Datan 565
 Dávid 25, 37, 85, 212, 214, 238, 310, 330, 504, 506–508, 510–512, 571, 589, 619, 654, 658
 Dederlat, Juon 552
 Deli Farkas 560
 Deli Katalin 560
 Demeter, Juon 549
 Demien Lőrinc 374
 Demkó Kálmán 591
 Demosthenes (Démoszthenész) 53, 626
 Descartes, René (Cartesius) 519, 659, 661
 Desiderius püspök 234, 614
 Dézsi Lajos 561, 588, 639, 650, 651, 660
 Dézsi Márton 649
 Diagoras 563
 Diana 283, 617
 Diespiter *lásd* Jupiter
 Dietericus (Detreicus) 183, 612
 Dimien Pál 661
 Dindár László 545, 546
 Diogenes (Diogenész) 405, 415, 557, 628, 629
 Dion (Dio Cassius) 65, 567
 Diószegi Ferenc 547
 Dismas 27
 Dobai Pál 374
 Dobai Székely Sámuel 569
 Domitianus 387, 626
 Dragj (Drághffy) János 319, 620
 Drágul (Drakul) 307, 619
 Dromo 76, 571
 Dudits András 650
- Ebion 26, 557
 Egri István 546
 Ekart Mihály 579

- Elias *lásd* Illés
 Eliseus (Elizeus) 371, 624
 Enyedi Ferenc 373
 Enyedi István 662
 Erasmus Rotterdamus 652
 Erdélyi Pál 555
 Erzsébet, Szent 265
 Erzsébet (I. Albert felesége) 295, 618
 Erzsébet (Nagy Lajos felesége) 617
 Esze Tamás 583
 Eszter 360, 623
 Etes *lásd* Aiétész
 Etsedi Péter 374
 Eufémia (Könyves Kálmán felesége) 615
 Eugenius *lásd* IV. Jenő
 Eumenés 493, 652
 Eurüsztheusz 613
 Eusebius püspök 27, 30, 558
 Éva 21, 62
 Evathlus 362, 623
 Ezékiás 535, 663
 Ezsaiás *lásd* Izaiás
 Ézsau 89, 417, 585, 629, 648
- Farkas *lásd* Lupus
 Farkas András 553
 Farkas István 374
 Faustus (Faust, Johann) 413, 629
 Fejér Mihály *lásd* Weiss Mihály
 Felvinczi György 79—471, 543, 554, 556, 567, 573—638, 661
 I. Ferdinánd 268, 322—327, 335, 620
 II. Ferdinánd 335—341, 621
 III. Ferdinánd 342—346, 621, 622
 IV. Ferdinánd 325, 342, 346—350, 621
 Ferenczi Zoltán 575, 576, 628
 Fitz József 651
 Flaccus (Flaccus, L. Valerius? — Horatius Flaccus Quintus?) 386, 626
 Flavius, Cnaeus 393, 627
 Flavius, Josephus 567
 Flisthik Lőrinc 374
 Fodor István 373
 Fodor Zsigmond 374
 Fólta István 373
 Forgách Simon 583
 Frank (Franck) Bálint 75
 Franck Vilmos 547
 Freckay István 636
 Friderich *lásd* Frigyes
 Frigyes osztrák herceg 264, 267, 616
 III. Frigyes 306, 307, 312, 618—620
 V. Frigyes cseh király 337, 621
 Frobenius, Johannes 495, 652
 Fudaza 86, 585
 Fust, Johann 494, 652
- III. Fülöp 621
 Fürtenberg császári ezredes 653
 Füzéri György 633
- Gaia 624
 Gál Kelemen 573
 Galenus (Galénosz) 77, 145, 413, 572, 629
 Gálfi György 374
 Garai László 619
 Garai Miklós 618
 Gáspár (a Háromkirályok egyike) 27
 Géza (Geyza) fejedelem 210—214
 I. Géza 234—237, 244, 614
 II. Géza 251—253, 256, 615
 Gidófalvi István 373
 Gidófalvi Mihály 374
 Gilányi Gergely 47, 556, 561
 Gilányi Gergelyné Apafi Anna 41, 559
 Gizella királyné 229, 614
 Glöckelsperg, Dietrich 631
 Gracchus, Tiberius Sempronius 386, 626
 Gradivus *lásd* Mars
 Gueroult, Guillaume 656
 Gulyás Pál 651
 Gusztáv Adolf 337, 338
 Gutenberg, Johann Gensfleisch zum 494, 652
- Gyalui Farkas 662
 Gyárfás Tihámér 634
 Gyeróffi György 44, 560
 Gyeróffi Györgyné Kemény Kata 560
 Gyeróffi János 560
 Gyesfas 27
 Gyula 202—204
 Gyula erdélyi vajda 217
- Habakuk 107
 Hadész 638
 Hadnagy János 77, 570, 571
 Hágár *lásd* Ágár
 Haiman György 660
 Haller János 38, 544, 559, 662
 Haller Pál 38, 543, 544, 559
 Hámán (Ámán) 58, 75, 360, 566, 571
 Handsáros János 579
 Hannibal (Annibál) 205, 271
 Hans Ádám 570, 571
 Harsányi István 587
 Harteneck, Sachs von *lásd* Szász János
 Haupt János 570
 Hedri Benedek 45, 560
 Hedri Benedekné Deli Katalin 560
 Helena 19
 Heliogaballus 564
 Hélios 565
 Heltai Gáspár 496, 652

- Henrik császár 221, 229
 III. Henrik 225, 228, 230, 233, 614
 Henrik Jasomirgott 252, 615
 Heraclitus (Hérakleitosz) 464, 638
 Héraklész (Alcides, Hercules) 164, 199, 203,
 237, 268, 348, 427, 613, 619, 626, 629
 Herepei János 631, 632, 653, 660, 663
 Herkulés (Hercules) *lásd* Héraklész
 Hermanichus (Hermanaricus) 185, 612
 Hermann Lukács 570, 571
 Hermész (Atlantiades) 565
 Herodes 25
 Herodotos 565
 Hésziodosz 568
 Hidvégi Mikó Ferenc 556
 Hypocrates (Hippokratész) 77, 145, 572, 629
 Hippolytus 283, 617
 Hofgreff György 52
 Homerus (Homérosz) 64, 562, 568, 607
 Homoródszentpáli N. István 543
 Homoródszentpáli N. Ferenc *lásd* Szentpáli N.
 Ferenc
 Hontérus János 496
 Horányi Elek 554
 Horatius Flaccus, Quintus 611
 Horti István 372, 491
 Horvát János bán 287, 617
 Horváth Iván 554
 Horváth Sámuel 373
 Horváth Simon 319, 620
 Horváti Pál püspök 617
 Hosz Pál 439
 Hunyadi János 298, 303–309, 316, 618, 619
 Hunyadi László 299, 618
 Husz János 292, 314, 618
 Huszár Mihály 576, 581, 607
- Ignác, Szent (Ignatius) 26, 557
 Igorevics ladoméri herceg 615
 Illés (Elias) próféta 29, 241, 363, 557, 614
 Illyés István 663
 Imre, Szent 221
 Imre király 259–261, 616
 XI. Ince (Innocentius) 497, 652
 Ió 590
 Irus 56, 565
 Ismael (Izmael) 88, 585
 István, Szent 70, 214–224, 226, 228, 230, 232,
 271, 288, 302, 308, 613, 614, 618
 II. István 246–249
 III. István 256, 257, 615
 IV. István 253–255, 257, 259, 615
 V. István 267–270, 616
 István moldvai vajda 620
 Iványi Béla 631
- Izaiás (Ezsaiás) 109
 Izmael *lásd* Ismael
 Izsák 25, 88, 221, 640
- Jakab apostol 507
 I. Jakab angol király 621
 Jakab Elek 585, 633
 Jakó Zsigmond 651, 660
 Jákob 25, 88, 101, 103, 104, 588, 648
 Jankovics József 572, 573, 588, 630, 635
 János evangelista 21, 23, 26, 89, 128, 561, 591
 János, Luxemburgi, cseh király 280, 617
 János Zsigmond 328, 620
 Jansonius, Johannes 660
 Janus 124, 590
 Janus Pannonius 477, 640
 Jáson 67, 568
 Jástfalvi Török György 640
 Jehu 40, 559
 IV. Jenő (Eugenius) pápa 291, 303, 618
 Jeremiás 663
 Jezabel 20, 37, 229, 557, 614
 Jób 273, 479
 Jónás 534
 Jonatás 360
 Jorám 40, 559
 József 88, 310, 585, 619, 646
 Józsué 201
 Juda 588
 Júdás 22, 63, 564
 Jugurta (Jugurtha) 422, 630
 Julianus, Flavius Claudius 77, 572
 Julius *lásd* Caesar
 Juno 610, 643
 Jupiter 57, 87, 294, 352, 353, 469, 581, 618, 653
 Justinianus 3, 387, 623, 626
- Kadicha 181–183
 Kádmus (Cadmus) 493, 652
 Káin 126, 358, 572
 Kakulya János 370
 Kállai Kopis János 641
 Kálnaki István 559
 Kálnaki Kata 41, 559
 Kanyaró Ferenc 583
 Kapi György 39, 559
 Kaposi György 338
 Kaposi István 224
 Kara Haszán 366
 Karácson Ádám 567
 Kármenta *lásd* Carmenta
 II. Károly 286–289, 617
 IV. Károly császár 290, 617
 V. Károly császár 325, 335, 620
 VI. Károly császár 579

VII. Károly francia király 618
Károly főherceg 268, 616
Károly Róbert 274, 275, 277–280, 282, 616, 617
Kassai János 373
Kastner Jenő 576
Kasza Istvánné Veér Krisztina 43, 560
Kázmér (Casimir) cseh király 314
Keán *lásd* Coejanus
Keczelli István 373
Kecskeméthy W. Péter 634
Keme 183–185
Kemedi Gábor 374
Kemény János 559, 560
Kemény József 642
Kemény Simon 39, 559
Kendefi Miklós 642
Kendi János 556, 561, 650
Kénosi Tózsér János 553, 555, 556, 567
IV. Keresztély 621
Keresztesi Pál 45, 560
Keresztesi Sámuel 46, 560
Kertész Manó 610
Keve 180–183
Kharón *lásd* Charon
Kheirón *lásd* Chiron
Kinder (Szász János titkára) 78, 570, 571
Kiss Elek 578
Kisvárdai Péter 553
Klaniczay Tibor 583, 590
Klausenburg *lásd* Kolozsvári
Klóthó *lásd* Cloto
Klöckelsberg *lásd* Glöckelsberg
Klütaimnésztra 630
Kocziány László 576
Kodály Zoltán 609
Kohn Hillen 663
Kolosi Török István 588
Kolozsvári Dávid 77, 570, 571
Komáromy Andor 543, 555, 568
Konón *lásd* Conon
Koncz József 639
I. Konrád 207
III. Konrád 252, 615
Koppány (Kupa) 216, 613
Korlátkói Péter 319, 620
Kornis Gáspár 559
Korogy Mátyás 373
Kosmus *lásd* Medici, Cosimo
Kovachich József 592
Kovács István 374
Kozbi 56, 565
Köleséri Sám ifj. 77, 572, 642
Könczei Gábor 373
Könyves Kálmán 243–246, 615
Körösi György 373
Körösi János 372
Körtvélyesi János 547–549
Kövendi Ferenc 374
Kövendi János 81, 83, 84, 576, 581, 584
Kövendi Mihály 373
Krizbai D. Márton 641
Kroiszosz *lásd* Craesus
Kun István 372
Kun Zsigmond 372
Kund 204, 205
Kupa *lásd* Koppány
Lachesis 55, 124, 423, 565, 590, 610, 630
Lajk oláh vajda 617
II. Lajos 126, 318–320, 322, 327
László *lásd* Ulászló
I. László, Szent 235–243, 244, 308, 614
II. László 254, 255, 257, 615
III. László 261–263, 616
IV. László 269–271
V. László 296–303, 305, 618
László erdélyi vajda 277
Laverna 56–58, 565
Léda 621
Legradius (Légrádi kuruc közvitéz) 564
Lehel 205, 207, 613
Lengyel Anna 538, 661, 663
I. Leó 194
Létó 638
Lévai Márton 373
Leven *lásd* Lóben
Levi 104
Libitina 486, 642, 651
I. Lipót 66, 94, 268, 325, 327, 342, 343, 346, 563, 576–578, 582, 617, 620, 622
Loctecus *lásd* Lokietek
Lokietek László 280, 617
Longistus 27
Losonczy István 591
Lót 486, 651
Lotharingiai Károly 641
Lóben, Adolph (Leven) 564
Lucina 169, 610, 643
Luczai János 373
Lugosi Ferenc 48, 561
Lukács evangélista 21, 96, 587
Lukinich Imre 650
Lupus (Farkas) püspök 612
Luther (Lutter) Márton 28, 29, 32
Lycurgus (Lükurgosz) 367, 408, 628
Macchiavellus (Macchiavelli, Niccolò) 55, 57, 562
Macrinus 182, 612
Macskási Boldizsár 45, 560
Macskási Mihály 45, 560

- Mahumet, Mahomet *lásd* Mohamed
 Makai István 374
 Manlius, Lucius Torquatus 367, 408, 628
 Manuel görög császár 615
 Mardokeus 360
 Margit, Szent 267
 Mária magyar királynő 284—288, 290, 617, 618
 Mária, Betániai 589
 Mária, Szűz 24, 26, 27, 30, 212, 222, 241, 267, 338, 346
 Mária Anna császárné 343, 621
 Mária Leopoldina császárné 343, 621
 Mária Magdolna 98, 587
 Márk evangelista 29, 558
 Markalf 585
 Marosi István 439
 Marot, Clément 83, 512, 514, 517, 640, 654, 657
 Mars (Gradivus) 65, 87, 124, 185, 192, 204, 250, 252, 259, 305, 314, 335, 338, 379, 407, 425, 568, 590, 615, 646
 Márta 589
 Martell Károly *lásd* Károly Róbert
 Márton, Szent 217
 V. Márton pápa 292
 Mártonfalvi István 374
 Máté evangelista 21, 557, 588
 Mátyás király 33, 67, 299, 309—317, 436, 619, 620, 632
 II. Mátyás 332—335, 621
 Maxai István 372
 Maximilian *lásd* Miksa
 Medea (Medeia) 283, 617
 III. Medici, Cosimo 497, 652
 Mediolano, Joannes de 591
 Megera 467
 Mehmet *lásd* Mohamed
 Melpomene (Melpomené) 375, 467, 470, 638
 Menander 412, 629
 Menyhárt (a Háromkirályok egyike) 27
 Merovaeus (Merous) 192, 612
 Miástor 468
 Micislav (Miciszláv, Micsko, Misca) lengyel fejedelem 216, 613
 Micsko *lásd* Micislav
 Midas 59, 648
 Mihács Ferenc 372
 Mihály vajda 620
 Mikes Kelemen 46, 560
 Miklós, Szent 245
 Mikola Zsigmond 42, 560
 Miksa (Maximilian) 316, 327—330, 620
 Miletz István 555, 556
 Minerva 87, 204, 386, 486, 565, 613, 643, 651
 Minotaurus (Minótauros) 466, 638
 Misca *lásd* Micislav
 Mnemosiné (Mnémoszüné) 469, 638
 II. Mohamed 19, 306, 314, 557, 585, 619
 III. Mohamed 331, 334
 Momus (Momósz) 67, 568
 Móré Fülöp 319
 Mosa László 631
 Mózes 12, 29, 359, 360, 415, 484, 504
 Murat *lásd* Murád
 II. Murád (Amurates, Amurat) 296, 302, 618
 III. Murád 334
 Murtazán basa 338
 Musnai Mihály 661
 Nábál 589
 Náboth 363
 Nagy Géza 639, 640, 642, 650, 651, 653, 654, 659
 Nagy Géza múzeumi igazgató 585
 Nagy István 650
 Nagy János 556
 Nagy Károly 614
 Nagy Lajos magyar király 280—285, 290, 617
 Nagy László 583
 Nagy Pál 64, 567
 Nagy Sándor (Alexander) 54, 250, 313, 562, 620, 628, 629, 651
 Nagyajtai István *lásd* Ajtai István
 Naláczai Lajos 372, 582
 Nápolyi László 618
 Nehemiás 459
 Nemes Mihály 585
 Nemesis 270, 289, 299, 383
 Sz. Némethi Sámuel 662
 Nemród 197, 613
 Neptunus 581
 Nero 56, 58, 218, 269, 563, 613
 Nerva 386, 626
 Nestor 51, 562
 Nikodémus 561
 Noé 530
 Obál Béla 587
 Ocyvédé 471
 Ocyrhoe 124, 590
 Oedipus (Oidiposz) 83, 585
 Okolycznai János 567
 Oláh Miklós 620
 Olasz Mihály 372, 582
 Olaszteleki Dániel 561
 Olaszteleki Klára 47, 561
 Ombri 56, 565
 Omphalé 619
 Orcina 55, 565
 Orestes (Oresztész) 185, 612
 Orphaeus (Orpheusz) 203, 411, 613

Orsolya, Szent 195, 612
 Országh Ferenc 319, 620
 Ottó magyar király 275–277
 II. Ottokár cseh király 268, 269, 616

 Pál, Szent 21–23, 27–30, 32, 361, 405, 493, 557, 558, 628, 652
 Palinai (Palvia) György 319, 620
 Palinurus 344, 621
 Pallas (Pallasz Athéné) 75, 204, 314, 571, 613, 626, 653
 Palvia *lásd* Palinai
 Pap András 45
 Pap János 78, 570, 571
 Pápai Ferenc 373
 Pápai Páriz Ferenc 473–519, 525, 612, 639–659, 660–662
 Pápai Páriz Ferenc ifj. 640
 Pápai Páriz Imre 639
 Papfi Pál 374
 Paris 19
 Pataki István 578
 Pataki Tóth István 661
 Pater János 545–546
 Paynell, T. 591
 Pázmány Péter 654
 Pegazus (Pégaszosz) 239, 375, 393, 412, 625, 629
 Pekry Lőrinc 551, 631, 653
 Pelaeus (Péleusz) 263, 283, 616–617
 Perényi Ferenc 319
 Perlaki András 373
 Perlaki Horváth Ferenc 567
 Péter apostol 27, 28, 128, 224–229, 591, 614, 663
 Petneházi Istvánné 56, 565
 Petróczi István 653
 Petróczi Kata Szidónia 501, 640, 653
 Phaëton (Phaëthón) 348, 565, 622
 Phares 109, 588
 Pheidiasz *lásd* Phydias
 Philocréus 468
 Philoxonus 367, 623
 Phydias (Pheidiasz) 332, 620
 Pidoux, Pierre 654, 656
 Pilades (Püladész) 185, 612
 Pilátus 555
 Pindaros 568
 Pithagoras 65
 Python 56, 565
 Plato (Platón) 65, 355, 388, 503, 651
 Plinius 149
 Pluto 40, 352, 353, 464, 466, 469, 581
 Plutós 469
 Pocus 250, 615
 Pogány Péter 608

 Pollux 182, 612
 Pólus 478, 650
 Polus István 373
 Polymnia 86, 585
 Pólyphaemus (Polüphémosz) 465, 638
 Pompeius, Cnaeus Magnus 53, 562
 Posoni György 373
 Prometheus 333, 621
 Pronai György 373
 Proserpina 57, 565
 Protagoras (Prótagorasz) 362, 623
 Protheus 31, 40, 50, 333, 558, 559, 562, 564, 621
 Pulyi Mihály 373
 Putifár 646
 Püladész *lásd* Pilades
 Pýrachmon 469

 Rabutin de Bussy, Jean Louis 547, 548, 550–553, 555, 561, 562, 570, 631, 653
 Radul vajda 620
 Raduly vajda 559
 II. Rákóczi Ferenc 550, 551, 583, 653
 II. Rákóczi György 556, 560, 561, 578
 Rátoni György 374
 Rebeka 640
 Récsei István 60, 566
 Rédei László 372
 Regulus Attilius 651
 Retyi Péter 374
 Rhadamanthüs 341, 621
 Rhédey Ferenc 46, 560
 Rhédey Ferencné Thoroczka Erzsébet 561
 Rhédey István 46, 560
 Rhédey Pál 561
 Robertus 591
 Rómer Flóris Ferenc 634
 Romulus 492
 Ruben 102–104, 588
 Rudolf (Habsburg) német király 269, 616
 Rudolf 329–332, 620, 621
 Ruffius (Rufinus) 27, 558
 Rufus 78, 572
 Rugonfalvi Kis István 561

 Salamon 212, 214, 235, 330, 344, 585, 614
 Salamon magyar király 232–235, 237, 614
 Salm Miklós 620
 Sámbar Mátyás 39, 559
 Sámson 164, 310, 316, 619
 Sándor Gergely 372, 553
 Sándor Mihály 374
 Sándor Zsigmond 373
 Sára (Sárai) 88, 585
 Sarcotheon 469–471
 Sardanapalus (Assurbanipal) 165, 386, 415, 418, 600, 626, 629, 648

- Sárosi Bánfi Pál 567
 Sárosi Bánfi Péter 567
 Sárosi János 65, 371, 554, 561, 567, 568, 582
 Sárpataki Márton 561
 Sasi István 373
 Saturnus 87, 124, 581, 590
 Saul *lásd* Pál, Szent
 Saul (Izrael első királya) 165, 238, 360, 609, 623
 Saul (más) 250, 615
 Scander *lásd* Szkander
 Schlavus Emericus *lásd* Thököly Imre
 Scotanus (Schotanus), Johannes 659
 Sefferus *lásd* Schöffner
 Serédi Péter 578
 Serranus 479, 651
 Servetus 29, 558
 Scherffenberg, Friedrich Sigmund 566
 Schöffner, (Sefferus) Peter 494, 652
 Schuller János *lásd* Hadnagy János
 Sigmund 191
 Simon, Cyraeneus 307, 619
 Sinon (Szinón) 59, 566
 Solon 65, 66, 367, 408
 Sparwenfel, Johann Gabriel 652
 Sphynx 83, 584
 Spurius 571
 Stenczel János 373
 Stentor (Sztentór) 170, 610
 Steropes 469
 Stoll Béla 555, 561, 569, 581, 582, 584, 585, 588,
 608, 622, 631, 638
 Strasaldo (Strassoldo), Karl 564
 Suada 565
 Sulimanus *lásd* Szolimán
 Sysamnes 56, 59, 565
 Sysiphus (Sziszüphosz) 463, 638
- Szabó Károly 585, 640
 Szabó T. Attila 573, 578, 584, 631, 632
 Szabolcs 201, 202, 613
 Szabolcsi Bence 609
 Szádeczky Lajos 553—556, 562, 625
 Szakáll Ferenc 556
 Szakmári Ötves János 555
 Szaniszló Zsigmond 650
 Szapoly (Szapolyai) György 319, 620
 Szapoly (Szapolyai) János 321—323
 Szár László 614
 Szász János (Czabanius) 546—548, 553—555,
 563, 569—571
 Szász Jánosné 570
 Szécsi Gergely 641
 Szegedi György 545
 Székely Ádám 550
 Székely András 663
 Székely György 439
- Székely Mózes 559
 Szekeres Margit 634
 II. Szelim (Zélym) 329, 620
 Szemerjai Jó Mihály 374
 Szenczi Kertész Ábrahám 496, 652
 Szenczi Molnár Albert 584, 660
 Szenthe Pál 591
 Szentirmai Kálmán 575
 Szentiváni Dániel 574
 Szentiváni Samu 373
 Szentmártoni Bodó János 585, 587, 622
 Szentmártoni István 573
 Szentmihályi István 373
 Szentpáli Benjámín 551, 552
 Szentpáli István 544, 547, 549—553
 Szentpáli János 544
 Szentpáli Sámuel 552
 Szentpáli Zsigmond 544, 551, 552
 Szentpáli N. Ferenc 5—77, 411, 543—571, 578,
 582
 Szentpáli N. Istvánné Boer Sára 552
 Szentpáli N. Istvánné, Anna Catharina Sarlotta
 de Roy 552
 Szép Frigyes (Friderick) 294, 618
 Szij Rezső 651, 662
 Szikszai István 373
 Szilády Áron 619
 Szilágyi Sándor 545
 Szinán basa 334
 Szinón *lásd* Sinon
 Sziszüphosz *lásd* Sysiphus
 Szkander (Scander) bég 314, 619
 Szkorai András 374
 II. Szolimán 77, 126, 323, 326, 572, 590, 620
 Suatapolug (Szvatopluk) 199
 Sztentór *lásd* Stentor
- Tálás István 592
 Talassius (Talassus) 300, 618
 Támár 588
 Tamás apostol 93, 586
 Tantalus 57, 75, 172, 312, 565
 Tarsoly Gergely 373
 Tartarosz 624
 Teczert János 580
 Teiresziasz (Tyresia) 124, 590
 Telegdi Pap Sámuel 640
 Teleki László 562
 Teleki Mihály 40, 55—65, 545, 554, 556, 559,
 560, 562—564, 566, 567, 644
 Teleki Mihályné Veér Judit 554, 563
 Teleki Sámuel 639
 Tertullianus (Tertulus), Quintus Septimius
 Florens 21, 27, 557
 Teudas 564
 Thalia 124

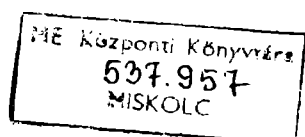
Thaisz 562
 Thaly Kálmán 631
 Theodoric (Theodoricus) 192
 Théophrástus (Theophrasztosz) 413, 629
 Thersitus 564
 Theudas (Theodas) 63, 567
 Thordanus (Thordai) János 83, 576, 581, 582, 584
 Thoroczkai Ferenc 372
 Thököly Erzsébet 653
 Thököly Imre (Schlavus Emericus) 63, 75, 554, 564, 571, 576, 583, 584, 650, 653
 Thököly István 560, 653
 Thucydides (Thuküdidész) 53, 562
 Thuri György 373
 Thuri Etele 650
 Thyella 471
 Timokratész 623
 Timochares 367, 623
 Timotéus (Timóteus) 493, 652
 Timothe Daniel 439
 Tisza György 373
 Titius (Titüosz) 75, 470, 571, 638
 Tityrus 355, 622
 Tobias (Tobiás) 104, 107, 588
 Toldalagi András 44, 560
 Toldalagi János 44, 560
 Toldi György 44, 560
 Tolnai Gábor 660
 Tomori Pál 319
 Tordai Zádor 662
 Torma György 43, 560
 Torma István 43, 560
 Torma Károly 650
 Tornya László 373
 Toroczkai István 47, 561
 Torockai Mátyás 47, 561
 Toroczkai Péter 47, 561
 Tót János *lásd* Szász János
 Tótfalusi Kis Annis 492
 Tótfalusi Kis Judit 492
 Tótfalusi Kis Miklós 491, 497–500, 521–537, 582, 588, 622, 634, 639, 640, 642, 650–654, 660–63
 Tótfalusiné Székely Mária 492
 Tóth Ferenc 650
 Török Bálint 495, 651
 Tropka (Trepka) András 319, 620
 Trócsányi Zsolt 554
 Tullius *lásd* Cicero
 Typhurgo 467
 Tyndarus (Tündareusz) 335, 621
 Typhaeus (Tüphóeusz, Tüphón) 371, 624
 Tyresia *lásd* Teiresziasz
 Tysyphóné 467
 Udvarhelyi György 373
 Újegyházi Mihály 374
 Újfalvi Gábor 374
 Újfalvi János 374
 Újhelyi Sándor 373
 I. Ulászló 67, 298, 300–305, 618
 II. Ulászló 316–318, 620
 Ulysses 362, 623
 Ursus (Örs) 209, 210, 613
 Uzoni Fosztó István 631
 Váli Béla 573, 577, 581, 582, 638
 Vámos Éva 628
 Váradi Ötvös Gáspár 562
 Várfalvi Nagy János 584
 Varga Dénes 573
 Varga Imre 551, 552, 554, 555, 562, 579, 582, 608, 631
 Varga Pál 432, 632
 Vargyasi Dániel István 47, 561
 Vattai Erzsébet 634
 Vazul 226, 614
 II. Vencel cseh, lengyel király 274, 275, 616
 Vencel (cseh királyként IV. Vencel) 273–275, 617
 Venus 87, 124, 422, 427, 428
 Verböczi *lásd* Werbőczy
 Verbolcz (Bulcsú) 207–209, 613
 Verder (Szász János kertésze) 71, 572
 Veresegyházi Tamás 640
 Vergilius Maro, Publius 611, 622
 Vertumnus 56, 565
 Veselényi *lásd* Wesselényi
 Vespasianus 481
 Vestemany, Opra 553
 Veterani, Johann Friedrich Anton 563, 576, 641
 Vinci, Vinczi György *lásd* Felvinczi György
 Viski György 374
 Visolyi András 373
 Viszkeleti Dániel 373
 Vitéz Gábor 47, 561
 Vitéz Mihály 561
 Vízaknai Bereck György 660
 Vlád vajda 620
 Vladirin (Uladirin) *lásd* Vlagyimir
 Vlagyimir 259, 617
 Vulcanus 626, 646
 Weiss Mihály (Fejér Mihály) 41, 436, 559, 632
 Werbőczy (Verbőczy) István 65, 68, 411, 553, 554, 567, 568, 578
 Wesselényi István 551, 552, 554
 Wesselényi Pál 41, 63, 556, 559, 566, 576
 Wesselényi Pálné Beldi Zsuzsanna 576

Xenophones (Xenophón) 53, 562
Xerxész 617

Zabanius János *lásd* Szász János
Zabanius Izsák 570
Zádorfalvi Márton 661
Zalkai László 319, 620
Zálkan *lásd* Zalkai
Zélym *lásd* Szelim
Zeusz 612, 613, 624, 638, 653

Zieglauer, Ferdinand 548, 571
Zimri (Zimbri, Zámbri) 56, 565
Ziska (Žiška) János 292, 618
Zoilus 82, 87, 568, 584
Zrínyi Miklós 640

Zsakó Gyula 663
Zsigmond 286, 287, 290—293, 295, 296, 617,
618
Zsuzsanna 360

TARTALOMJEGYZÉK

SZENTPÁLI N. FERENC

1. <i>[Speculum consuetudinis imago veritatis Veritas iacet omnis]</i> Igen közel vagjon az utolsó orank	7
2. <i>Új esztendőre köszöntő versek</i> Nincs egyéb állandó semmi, csak a virtus	50
3. <i>[Gúnyvers Teleki Mihályról]</i> Orcina regina setét Abyusban	55
4. <i>Verböczi István Törvénykönyvének Compendiuma</i> <i>Dedicatio</i> : Mint régen Athénas bölts Tanítványokat <i>Ad invidum</i> : Midőn ez Seculum végképpen elmúlnék Hollós Mátyás halála után Regimennel	65 67 67
5. <i>Joannis Sachs alias Tot Janos pasquillus</i> Kriva havassanak keserű gombaja	75

FELVINCZI GYÖRGY

6. <i>Ad generosum dominum Joannem Kövendi</i> Jeles Hírrel nével	81
7. <i>Scriba ad lectorem</i> Egy Példa beszédben mondgyák a' Magyarok	82
8. <i>Epigramma in virum reverendum quondam ac doctissimum dominum Ioannem Thor-</i> <i>dandum et virum non exigvae existimationis dominum Nicolaum Bogathi, tanquam</i> <i>authores versionum hoc volumine contentarum</i> Melly dicsirettekkel	83
9. <i>Az tisztés és nemes kalmaroknak avagy arus embereknek illendő ditsireti</i> Immár sok újságok	86
10. <i>Igen szép historia, avagy pelda az Jerusalemből Jerichóban menő tolvajoktól meg-se-</i> <i>besítettett embernek alapattyáról</i> Isten előtt semmi nintsen olyan kedves	96
11. <i>A'jo gazda-aszszonynak dicsireti</i> Az Jó Gazda-Aszszonyt	114
12. <i>Echo</i> Ujj esztendőt ki hirdetne Janus hire nélkül?	124

13. <i>De conservanda bona valetudine liber Scholae Salernitanae. Az Anglia országban lévő Salernitana Scholanak jó egészségéről való megtartásának módgyáról írott könyve</i> A'jo-akaro olvasóhoz: Jo akaró Olvasó, Ha mi-ollyat	130
A' patronushoz: Im, nemzetes Uram Mihály néven Húszár	130
Az elmének indulatírúl: A' Nagy Angliának edgyik fő Scholája	131
14. <i>Bellum morborum, az-az: a' nyavalyáknak egymás között való vetélkedések</i> Gyülést hirdet Posonba a' Nyavalyák Tzéha	159
15. <i>Mausoleum potentissimorum ac gloriosissimorum regni apostolici regum et primorum militantis Ungariae ducum</i> Ez tizenkilencz száz ezer magyar közzül	180
16. <i>A jeles Procuratoriának illendő dítséreti</i> Ajtai István: <i>Ad lectorem: Georgius ut Vinci Phoebea Cante resedit</i>	352
<i>Paraphrasis ejusdem Hungarica: Sok ujságot irt már e Magyar Poéta</i>	352
Bágyadt elmémnek megtörött kis lantja	354
17. <i>Romai Csaszar Kegyelmes Urunk es Koronas Kiralyunk eo Felsege Erdelyi Proto-Notariainak és Cancellariájának hűtes Notariussinak és Iro-Deakinak illendő dítsireti Dedicatoria. A' Méltóságos Groff Bethleni Bethlen Miklos Ur, Erdely Országának Fő Cancellariussához ő Nagyságához: Méltóságos Groff Ur, Irók Patronussa</i>	371
Az Tekintetes és Méltóságos Urakhoz Sarosi Janos es Al-vinci Peter Uraimekhoz: Uri Méltóságos Itilo Mesterek	371
Tekintetes Nemz. Naláczí Lajos és Oloz Mihaly Uraimekhoz: Tekintettel fenlő Nemzetes Uraim	372
Nemzetes Szemeriai Jó Mihály, és Horti Istvan, Conservator Uraimekhoz: Nemzetes jó Uram, nevetek-is szép szo	372
Az ő Felsege Erdélyi Törvényes Táblájának Cancellistaj, Hütös Notáriussi és Iro Deákjához: Bötsüllettel fenlő szep Cancellária	372
Wallyon s' honnét vegyem	374
18. <i>Applausus</i> Bölt munká Verböczi, minden azt megvallyá	411
19. <i>Természet próbája</i> Embereknek Fiai jösztetek előmben	412
20. <i>Kolo'svár le-írása 1706-ban</i> Ritkán kellő	431
21. <i>Encomium in magistras cehae</i> Timothe Dániel beszélvén Hosz Pállal	439
22. <i>Az vers szerző az patronusokhoz</i> Méltóságos ágyból származott Iffiuságh	440
23. <i>Az ötves mestérségről való vetelkedes</i> Isten jó napokkal	441
24. <i>A' pokolról, 's annak lakosiról: természetekről: és azon helynek alkalmatosságáról</i> Sokan mondják, hogy nints, nem-is leszsz Pokol	463

PÁPAI PÁRIZ FERENC

25. <i>[II. Apafi Mihály beiktatására]</i> Craesus néma fia keserülvén Attyát	475
26. <i>[Janus Pannonius epítáfuma]</i> Pannónius János nyugszik itt ez helybenn	477
27. <i>[Halotti emlékvers Bethlen Elek felett]</i> Jaték szerző Pólus Athénásban régen	477
28. <i>Életnek Könyve</i> Az Isten mindenüt és mindenben lakik	491
29. <i>E' jeles könyvetskének fordítójának, méltóságos gróf aszszonynak nagy neve terjesztésére</i> Az Hívek élete kereszt Iskolája	501

30. <i>Plato szokott könyörgése</i> A' Jót add-meg Isten, akar kérjük tőled	503
31. <i>Az Isten ditséretiben gyönyörködő magyar olvasóhoz</i> Nints szebb dolga embernek, mint Istent ditsérni	503
32. <i>Clemens Marótnak ... íntő versei magyarul</i> Mikor el fog jöni amaz arany idő	512
33. <i>Theodorus Bézának az Ur Kristus anyaszentegyházához való ajánló levele</i> Kitsíny Sereg! ki nagy nem vagy magadban	515
34. <i>[Descartes epitáfiuma]</i> Tanult la Flèche-ben, Galliában	519

TÓTFALUSI KIS MIKLÓS

35. <i>E' könyvnek hasznos vóltának, betsültre méltó szerzőjének nagy ditséretivel, előadása</i> Látszik ebben Isten igassága	523
36. <i>A' magyar nemzetnek javára 's ékesgetésére sok jó munkáival igyekező igaz haza fiának, tisztelendő és tudós Papai Pariz Ferencz uramnak tisztességére</i> E' Könyv nem tsak Udvart	525
37. <i>Siralmas panasz Istennek Kolosváron fekvő nagy haragjáról</i> Ha megsokasodik A' Bün, 's megrakodik	526
<i>Könyörgő ének: Mennynek szent Lakosa, Seregek Istene</i>	536
38. <i>[Lengyel Anna sírkőfelirata]</i> Itt nyugszik nemzetes Lengyel Anna teste	538

JEGYZETEK

Bevezetés	541
Szentpáli N. Ferenc	543
Felvinczi György	573
Pápai Páriz Ferenc	639
Tótfalusi Kis Miklós	660

JEGYZÉKEK, MUTATÓK

A képek jegyzéke	667
A rövidítések jegyzéke	668
Az énekek kezdősorainak mutatója	670
Névmutató	672

7

1

KÉPEK

100

1

3

71

1

1

1

9. Ex dimissione a Cardinali a. 15. 15. 15. 15.
 gulas & 66
 11. Venimus ex dimissione a. 15. 15. 15. 15.
 17. Stephanus Harsanyius de ...
 48. ...
 30. Duxis Quas Septimanas ...

Julius

1. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...

Duxis ...
 Duxis ...
 Duxis ...
 Duxis ...
 Duxis ...

Augustus 1872

1. Ob illud ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. Duxis Quas Septimanas ...

1. A Kolozsvári Unitárius Kollégium fasciculusai 2. kötetének lapjai a Szentpáli paszkvillusról szóló híradással

s

3

1

1

285.

9. Ex dimissione de ...
 11. Veritas ex dimissione de ...
 17. Stephanus ...
 18. ...
 30. ...
Julius
 1. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...
 16. ...
 17. ...
 18. ...
 19. ...
 20. ...

23. ...
 24. ...
 25. ...
 26. ...
 27. ...
 28. ...
 29. ...
Augustus 1672
 1. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...
 16. ...
 17. ...
 18. ...
 19. ...
 20. ...
 21. ...
 22. ...
 23. ...
 24. ...
 25. ...
 26. ...
 27. ...
 28. ...
 29. ...
 30. ...

1. A Kolozsvári Unitárius Kollégium fasciculusa 2. kötetének lapjai a Szentpáli paszkvillusáról szóló híradással

Nitsem mäs en kedem kedrem ez vilagom (Ld. 133. l.)
 Refarimud sejjid öbeuna ladaform
 Nyugodalimat fura sanalok
 M. kanyosomby M. m. falkok
 hülal ochijoniel el
 hogj anydun Vimmel el.

Agg-jü etör fannor az alga

his ö...
 hi ö...
 hi: Sabodad bang...
 ez...
 effe...
 kait f...
 (Ed. 144. 175. Kanyos. 177.)

Imago Veniaro

Igy világvagyor az utolsó...
 magj elje kalni...
 vly...
 Hon...
 Ké...
 Nem...
 Mit...
 hog...
 Ok...
 K...
 vly...
 ut...
 M...
 C...
 Es...
 K...

2. Az erdélyi állapotokról írt paszkvillus kezdő versszakai a Szádeczky Miscellaniá-ból (1. sz.)

6. A Felvinczi-kódex címlapja

AD GENEROSUM D. IOAN KOVENDI CIVEM CAUDIOPOLITANUM.

LES *Hittel nével*
Sőt Kegyes elnével
Árindokló jó akaratom
Wincz elömenetén
Ervülök s el eslen
Hogy ily jó indulat.
Talán lehetne károm,
Kegyetlenben gyullat
En magamis akárom.

2 Mert e Könyvek orbi
Áz enckleit
Sőt ha ember körül.
Vagy hogy szeme borul
Homályosra gátiara
Ez nagyobb Könyvek fül
Mel látha jó mésszül.
Mel Kégyen fel pára

3 Mellyer hogy fésennek
Ki áha ándonnek
Elvéless gaboná.
Magy kizhogyere ároz,
S az amydus meg b ad,
s reménygő fúless arca,
Jo binten boldogul.
Mind foltgő s azon fel.

7 Mert ha két fúlessen.
Sokáiglan meg b maraz
Állatgőnek calsen
Egy Bizony Özkygő Áfőrd
Mellvátkeseresen fül
Hogy lávátkaba seve
Ez eke Vanbaez
Felzen Parányi bafőrd
De sőt beorebb álvast.
Hogy bálke fúlessen

Senta affen
6670

7. Felvinczi autográf kézírása, ajánlóvers Kövendi Jánoshoz (6. sz.)

IGEN SZÉP
HISTORIA,

avagy
PELDA.

Az Jerusálemből Jerichóban
menő TOLVAJOKTÓL meg-sebesít-
tetett embernek allapattyáról.

Mellyet ÜDVEZITÖNK elő hozott
Sz. Lukácsnál az X. Részben.

*Mostan pedig Historia szerént bővebb
beszéddező való Rhythmusokban meg-irattatott
és ki-bocsáttatott*

FELVINCZI GYÓRGY

által;

Ann 1689. 29. Januarij.

LÓTSÉN;

Nyomtat: 1689. Ezttend:

a nem csak levelet nyereszeres, minien azed az a nem nyulak, azad,
 ujimint nyajas, szalt, szetalatig, hanna te, szel, ez ad hova jayak, mit az
 ordan a vajaz el bontak, az azo merereha mek pamine. Sza kiny, mily
 ombet is, kinch epe sokolaga van, mig az electou jar kell, zovu a hie
 nem tolti hivogot mulat, azekkal, hancu kereri a maga nyereszeres, ez au
 yadod velle ha tuzeszel pendeivel elis e vilanra, csak az o ellet zovu
 do hajmara kincet gijj, resten, nyereszeres hait haiton, hicony eton el hi
 tetre u magaral, hivy, ha ez ellet keire ellou toltis el, legben mek dze
 hozza, hivy magat kevesen mulat a dudajogheu.

Itt az Echo kezdete mek ellyga az itasentat, szagol
 folytat, de az Echo kezete mek hincse utau isjan
 folyam jayunk.

E C H O

Futura Nov. Anni 1690 praenuntiatio.

*Lata juvant latus Jovialis Carmina Tabum
 Et Saturni metae maesta theatra decent.*

Aemyma Echuntis vel Echus.

*Hocviter in Sylvis, Desertis, hinc, Templis,
 Quatur in rerum nulli-tamen- b. p. rem.*

*Ore istidem patulo clamantibus omne reclamo
 Quamvis in nullis manibus ipse latet.*

Authore appovuit E. V. R. C. 2.

- 1) *Exteritior ki hivogone Janus hinc mltkul?*
- sem Daechustol, sem ferestol a hivy ki nem val.*
- Zebu pensu nullole mltkul jayon mek ellet,*
- azc Mars dket mek valdattya mikor hatat kerul*
- echnetu min? vgy az ellet keit jeju Janus.*
- Nem lat toltet o nullamal a fial pensu Argus,*
- hinc el mulat, mar azekal monitodi Saturnus,*
- ezek kem azekal hivy o Saturnus.*

Extensio

12. Pol. AZ
~~ANGLIA~~ ORSZAGBAN
lévő
SALERNITANA SCHOLA
LANAK
JO EGESSEGRŐL
való Meg-tartásnak módgyá-
ról írott
K Ö N Y V E:

Mellyet a Nemes és Hires ANGLIAI
SALERNITANA SCHOLA itt vőlt Deak
nyelven, az immár régen elmúlt
Éfztendőkből.

*Mostan pedig Magyarra fordittatott Rhyt-
musokban alkalmaztatva*

FEL-VINCZI GYÖRGY
által, 1693-ban, Pünk. Havában.

K O L O S V A R A T T;
Nyomat. VERES-EGYMAZI ISTVAN. 1693

TERMÉSZET PROBÁJA.

Mellyet

Sok jeles Irásokból öszve szedett,

És

Magyar versékre fejezett

VINTZI GYÖRGY

1701. ben

Nyomtattatott újjonnan.

Anno . 0000.

Ad hoc ad Patentes.

C. Hecina Puges emia chor fociali
Quali bus his totis Oculis ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans}
Mascala non si hinc propinet alius Oculi
Quis ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans}
Honor ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans}
Quo dignior ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans}
In ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans}
Quonia ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans}
Res ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans}
Fuerit ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans}
Ore ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans}
Cui ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans}
Quo ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans}
Vixit ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans}
Quo ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans}
Ha ^{quibus} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans} ~~quibus~~ ^{Stimulans}

Georgius Felvinci
M. a. S. O. ¹⁷⁷⁶
Georgius Felvinci

12. Felvinczi autográf kézírása, OL Teleki cs. marosvásárhelyi lt. Új rend. 3251. (22. sz.)

CLEMENS MARÓTNak, a' tőle *Franciai*
versekbe foglaltatott ötven 'Sóltárinak alkalmaz-
toságával, az Asszonyi Rendhez ugyan *Franciai*
nyelven iratott intő Versei Magyarúl.

Mikor el fog jöni amaz arany idő,
Melly tsak az Istenre lesz, nem másra néző,
És az Eklésia mint ő saját népe
Egyedül Őt féli 's dicséri énekbe,
Nem léfem, mint régen, a' ditsőség másé,
Haném, a' mint illik, egyedül az URÉ;
Bütsü adatik az apró Isteneknek,
Kiknek a' híveknél nem léfem keleték.

Asszonyi állatok, és ékes Leányzók,
Kik Isten válaftott templomai vagytok,
Láttjátok mindennap a' sok véték példát,
Mint seleszi ember az ő figyelmes URát!
Királyi paloták, és belsőbb kamarák
Még tsak kegyességnek finét sem mutattják;
Zengenek ezek-is gyakran énekléssel,
De búja ferelmet gerjesztő versekkel,
Zengenek süleket tüklandó tréfákkal,
És minden jó lelket intató nótákkal:

Ezek helyén néktek mutatok én olyat,
Melly senkit semmiben meg-nem botránkoztat;
Mert ha gyönyörködtek az éneklésekben,
Lelki mulatságot találtok fel ebben:
Tudván pe.ig, hogy tinektek nem kellenek
Oly énekek, kik ferelmet nem zengenek,
Im titeket rá fereztek ezekre-is!
Egyedül ferelmet fólának ezek-is;

*Mert

Mvasztatott e' éent Könyv az Eklésiába :
Söt régenten könyv nélkül a' gyermek-is tudta;
mert nem múlt el egy naps, melybē nē hallotta
Ilkik hát, h' gy még más kezünkbe forogjon,
Énekekkel 's olvasással a' lelkünkbe folyjon;
Egy napunk-is e' nélkül soha ne maradjon,
Mellyben hálát Istennek 'Sóltárunk ne adjon.

Isten vigyázz javára ma-is te népednek,
Adgyad látni nagy háznát ez éneklő kintsnek!
Ne zárd bé a' éajokat téged dicsérőknek;
Söt óldozd-fel nyelveket minden hivednek:

Hogy mind egy éivel éajjal téged Istenünket
Dicsőítsünk, és mondgyunk néked új éneket,
Ki így újítod rajtunk jó-téteményidet!
Mellyekkel mindennapon kötelezz-is minket.

Ellenben, URam, dugd-bé azoknak éajokat,
A' kik éneklik ugyan e' éép 'Sóltárokat,
De tsak bérért, hogy azért tölthessék hafokat,
Es éajjal 's nem lélekkel illetik azokat.

Némúljanak-meg azért az Eklésiában
Minden tsalárd ajakak, kik nem valójában,
Hanem kép mutatásból vezik a' éajokban,
A' mit Dávid lélekben irt a' Sóltárookban.

Szoktasd magadhoz Isten a' Magyar nemzetet;
A' éent óltár tüzével illesd-meg nyelveket;
Lágyítsad kemény köhöz hasonló éiveket,
Töltsed-bé ézeretettel hozzád elméjeket!

Ki hoztad Scythiából, ne vágyjanak oda;
Kemény természeteket inkább küldgyék vívza:
A' jó földben légyenek a' jó Isten magva;
Hogy gyönyörködjél URam benne-is valaha.

*Irtta Nagy Bányán keserves búj-
dosásában, 18. Sept. 1708.*

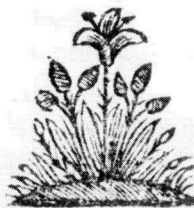
Pápai Pariz Ferencz

S I R A L M A S
P A N A S Z;
Istennek KOLOSVÁRONFEKVŐ nagy
haragjáról, abból származott egy-
néhány súlyos ostoriról, és annak nevezete-
sen ez 1697 Éztendőben Pünköszt Ha-
vának 6-dik napján ifonyú

T Ü Z Z E L
való megpuftításáról.

*Mellyben e' Városnak siralmas forsának lerajfo-
lását és a' Megtérésre való Intést Istenhez nyúj-
tott áhitatos Könyörgő Ének rekefti-bé.*

Emlekezetnek okáért irattatott

M. TÓTFALUSI K. MIKLÓS által,
Nyomtattatott KOLOSVÁRATT,
1697 Éztendőben.

SIRALMAS ÉNEK.

HA megfokasodik A Bűn, 's megrakodik
 Föld fine gonofsággal;
 Az igaz ítélő, Szemelyt nem tekintő
 Jehova nagy haraggal
 Székit leteteti Itéletet tenni
 Szörnyü bozú állással.

2. Mit mondhat Kolosvár? Nem áradott volt már
 Minden bűn el közötted?
 Mellyel búsulásra Izzonyú haragra
 Istent ugyan kiéttetted?
 Húzáván le az égből, Szép lakó helyéből
 Ostorával ellened.
3. A'zent Historia Ezt például hagyta
 Örök emlekezetben.
 Hogy Sodoma földé, Gomora vidéké
 Ollyan kies volt régen
 Világi életre, Söt testnek kényére,
 Egy szóval, mint az Eden.
4. Emberek nai De hogy viéza élni
 Kezdettenek ezekkel
 Testi bújaságra Es fajtalanságra
 Egyéb terhes bűnökkel;
 Magokra ingerlék Istent fiéttetek
 Jöni mennyei tüzzel.

§ 2

5. Kén-

16. Tótfalusi Siralmas éneke a kolosvári tűzről (37. sz.)

Ár 275. Ft

ISBN 963 05 4825 9